ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
VENDREDI
1er FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 20.353 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.353

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 30 / 31)

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Յունուար 29-ի հրամանագրով Եղիշէ Սարգսեան Ռումանիոյ դեսպան նշանակուած է: Ան նախապէս Գերմանիոյ դեսպանատան խորհրդական էր:

***

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Ազգ. ժողովի ահաբեկչութեան Յունուար 30-ի դատին ամբաստանեալ Է. Գրիգորեան պատասխանելով հարցումներու, ըսած է թէ ղոհերէն Եուրի Բախշեանը ճանչցողը Նայիրի Յունանեանն էր իրմէ զատ, բայց երկուքն ալ անոր հանդէպ ժխտական վերաբերում չէին ունեցած: Նոյնը չէ եղած իր վերաբերումը Վ. Սիրադեղեանի պարագային. ծայրայեղ բացասական կեցուածք ունեցած է անոր հանդէպ: Ամբաստանեալը նշած է թէ դէպքին օրը ինքը երեսփոխաններու զէնքերը չէ հաւաքած. աւելի՛ն, իր նախաձեռնութեամբ անոնց առաջարկած է որ իրենց տունը երթան, բայց չէ կրցած յիշել թէ քանին համաձայնած է իր առաջարկին:

***

ԱՐՄԷՆԹԷԼԻ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷ

Հայաստանի հեռաձայնի ցանցին տէր յունական ՕԹԷ ընկերութեան հետ երկարատեւ բանակցութիւններէ, վէճերէ ետք, կառավարութիւնը յաջողած էր համաձայնութեան եզրեր գտնել, յատկապէս խօսակցութիւնները վայրկեանի հաշիւով վճարել տալու մասին: Յունուար 30-ին Փոխադրութեան նախարար Ա. Մանուկեան ըսած է թէ իր տպաւորութեամբ յունական ընկերութիւնը կը փափաքի «Արմէնթէլ»ին ըրած ներդրումը դատական ճամբով ետ առնել ու մեկնիլ Հայաստանէն: Նախարարին տուեալներով «Արմէնթէլ» ընկերութիւնը 205 միլիոն տոլար կը գնահատուի: Բաժնեթուղթերուն 90%-ը ունի յունական ընկերութիւնը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Մայիս 27 - 28-ին տեղի ունենալիք Հայաստան - Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովի պատրաստութեան շրջանակին մէջ Արտաքին գործոց նախարար Վ. Օսկանեան խորհրդակցած է Սփիւռքի գլխաւոր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ: Յունուար 29-ին ան հանդիպում ունեցած է ՌԱԿ-ի եւ ՍԴՀԿ-ի, Յունուար 30-ին ՀՅԴ-ի ներկայացուցիչներուն հետ: Նախարարը տեղեկութիւն հաղորդած է ժողովին կազմութեան, մասնակիցներուն, քննարկելի թեմաներուն, ծրագրերու եւ յարակից այլ հարցերու մասին:

***

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ Է

Արդարադատութեան նախարար՝ Դաւիթ Յարութիւնեան, Յունուար 30-ին, կառավարութեան անդամներուն ներկայացուած է 2001-ի գերտեսչութեան հաշուետուութիւնը, զոր վարչապետ Ա. Մարգարեան գոհացուցիչ գտած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՔԱՆԴՈՒՄՆԵՐԸ

Պրիւսէլ հաւաքուած, Եւրոպական Միութեան 15 Արտաքին նախարարները Թել - Ավիվի ղրկած են ցանկը այն քանդումներուն զորս կատարած է իսրայէլեան բանակը եւ որոնք կը վերաբերին եւրոպացի հարկատուին ֆինանսաւորած շինութեանց:

- Գազայի օդակայանը որու համար տրուած է 9,3 միլիոն Եւրօ (տուողները՝ Սպանիա, Գերմանիա, Շուէտ, Եւրոպական Յանձնախումբ):
- Ռամալլայի Պաղեստինի Ձայնը ձայնասփիւռի կայանը՝ 3,3 միլիոն Եւրօ (Գերմանիա, Դանիա, Ֆրանսական հեռատեսիլ, Եւրոպական Յանձնախումբ):
- Գազայի գօտիին քաղաքացիական ոստիկանութեան կայանները՝ 2,05 միլիոն Եւրօ (Եւրոպական Յանձնախումբ):
- Բեթղեհէմի ինթէրգոնթինանթալ պանդոկը՝ 758 հազար Եւրօ (Ներդրումի Եւրոպական Դրամատուն):
- Գազա քաղաքի դատարժչական տարրալուծարան 700 հազար Եւրօ (Եւրոպական Յանձնախումբ, Ֆրանսա, Յունաստան, Շուէտ):
- Գազայի նաւահանգիստ՝ 335 հազար Եւրօ (Ֆրանսա, Հոլանտա, Ներդրումի Եւրոպական Դրամատուն):
- Ռամալլայի վիճակագրութեանց կեդրոնական Գրասենեակը՝ 300 հազար Եւրօ (Գերմանիա, Շուէտ, Եւրոպական Յանձնախումբ):
- Գազայի գօտիի հակախռովութեան ոստիկանութեան կազմած՝ 300 հազար Եւրօ (Հոլանտա):
- Տէյլ Ալ - Պալահի (Գազայի գօտի) աղբանոցը՝ 40 հազար Եւրօ (Գերմանիա):
- Ճենինի խաղաղ համագործակցութեան ծրագրի քարտուղարութիւն՝ 38 հազար Եւրօ (Եւրոպական Յանձնախումբ, Գերմանիա):
- Քալքիլիայի Թաղապետական ենթակառոյցներ՝ 38 հազար Եւրօ (Յունաստան):
- Թիւլքարէմի եւ Ճենինի դպրոցներ՝ 23 հազար Եւրօ (Եւրոպական յանձնախումբ), եւ այլն, եւ այլն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ - ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ միջազգային օդակայանին մէջ խուճապ ստեղծուած է Յունուար 30-ին, բազմաթիւ թռիչքներ ջնջուած են, օդակայանն ալ պարպուած, որովհետեւ ճամբորդի մը կօշիկներուն վրայ պայթուցիկի հետքեր գտնուած են: Բայց, կօշիկները ետ տրուած են եւ ենթական ալ կրցած է փախիլ: Հետաքրքրական է նկատել, որ ամէն անգամ մը «բան մը» կը գտնուի, որպէսզի ԱՄՆ-ու ժողովուրդը միշտ լարուած վիճակի մէջ պահուի եւ չկարծէ թէ ահաբեկչական վտանգը հեռացած է: Սեպտեմբեր 11-էն ետք ածխախտի հարց մը խուճապ ստեղծեց, աւելի վերջ Փարիզ - Մայամի օդանաւին մէջ պայթուցիկներով լեցուն կօշիկով ահաբեկիչ մը յայտնաբերուեցաւ, երբեմն երբեմն տեսերիզներ կը գտնուին, վերջապէս այն տպաւորութիւնը կայ որ հարկ է աշխարհ ահաբեկչութեան սարսափի մթնոլորտի մէջ պահել: Սան - Ֆրանսիսքոյի այս յայտնաբերումն ալ կը պատահէր Պուշի ճառին վաղորդայնին: Այդ ելոյթին մէջ, ան կը շեշտէր թէ ահաբեկչութեան դէմ պատերազմը նոր կը սկսի եւ թէ տասնեակ հազարաւոր մարդասպաններ ցրուած են աշխարհի ամէն կողմերը: Կ՚ամբաստանէր երեք երկիրներ՝ Հիւսիսային Գորէա, Իրաք եւ Իրան, որոնք «ծանրակշիռ եւ աճող վտանգ մը կը ներկայացնեն»: Իրան եւ Իրաք շատ կերպով հակադրած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ գործազրկութիւնը նոր յաւելում կրած է Դեկտեմբերին, 8-րդ ամիսն ըլլալով: 0,5% յաւելումով, գործազուրկներու պաշտօնական թիւը հասած է 2 միլիոն 212 հազար 100-ի: Ամբողջ տարուան երկայնքին յաւելումը 2,2% եղած է:

ՓՈՐԹՕ ԱԼԵԿՐԷԻ (Պրազիլ) մէջ է որ տեղի կ՚ունենայ հակահամաշխարհայնացման Փորումը: Բազմաթիւ Ֆրանսացիներ մասնակցեցան, որոնց կարգին՝ Տիկին Տանիէլ Միթերան, Ժ. Փ. Շըվէնըման, Նոէլ Մամէր, Պերթրան Տըլանոյէ, Ժոզէ Պովէ. ինչ որ ըսել տուած է Փորթուկալի ընկերվարական նախկին նախագահին՝ «պարզ է, երբեք այսքան Ֆրանսացի չէ տեսնուած Պրազիլի մէջ»: Մասնակցողներու ընդհանուր թիւը 60 հազար կը նկատուի, ժողովին գլխաւոր լոզունգն է՝ «Կարելի է աշխարհը փոխել»: Համաշխարհային տնտեսութիւնը հիմ պէտք է ունենայ ընկերային հարցը: Կազմակերպիչները մերժած են ընդունիլ ահաբեկչութեան աղնչուած կազմակերպութիւնները, մասնաւորաբար՝ ԷԹԱ-ն, յայտարարած է քաղաքապետը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՖՐԱՆՍԱ «գաղափարներ» առաջարկած է Իսրայէլացիներուն եւ Ամերիկացիներուն, Պաղեստինցիներուն շրջանի կարգ մը այլ երկիրներու, ելք մը գտնելու համար Մերձաւոր - Արեւելքի անել կացութեան: Հարկ է, կ՚ըսէ Ֆրանսա, միաժամանակ տանիլ պաղեստինեան Պետութեան ճանաչումը եւ Պաղեստինի մէջ ընտրութիւնները: Այս ձեւով, ըստ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան, քաղաքական նոր հեռանկարի մը դուռը կը բացուի: Ընտրութիւնները կ՚օրինականացնեն Արաֆաթը ծայրայեղականներու դէմ իր պայքարին մէջ, իսկ Պետութեան ճանաչումն ալ հոգեբանական ցնցում մը կրնայ ստեղծել, որ արդարացնէ Ինթիֆատայի վախճանը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Գերագոյն Ատեանը վաւերացուց «թիրախ ունեցող» մարդասպանութիւնները, մերժելով արաբ Իսրայէլացի երեսփոխանի մը դիմումը: Այս վերջինը կ՚ուզէր որ օրէնքէ դուրս հռչակուին պաղեստինցի գործօն տարրերու սպանութիւնները: Ատեանը ընթացք տուաւ Պետութեան ներկայացուցիչներու պատճառաբանութեանց, ըստ որոնց այդ բնաջնջումները «կանխազգուշական օրինաւոր գործողութիւններ են»:

ՍՈՒՐԻԱ «ծովահէնութեամբ» ամբաստանած է Միացեալ - Նահանգները, որոնք առեւտրական իր նաւատորմին երկու նաւերը գրաւած են Միջերկրականի մէջ: Անոնք պտուղ կը փոխադրէին Թրքական Մերսին նաւահանգիստէն բեռցուած: Սուրիոյ Արտաքին նախարարը «միջազգային օրէնքի բռնաբարում» որակած է Ամերիկացիներուն արարքը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, Ամերիկացիք քննութիւն մը բացած են, որովհետեւ անցեալ շաբթու, սխալմամբ, 15 հակաթալիպան սպաննած են: Պաշտպանութեան նախարարութիւնը ապահովութիւն տուած էր որ թալիպան են:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ, ականներու պատերազմ մը ծայր տուած է: Գիշերները ականներ կը զետեղուին Գրոզնիի աւերակներուն խորը եւ օրուան մէջ մարդիկ զոհ կ՚երթան: Յունուար 30-ին, ռուս զինուոր մը մեռած է, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Վերջին տասը օրերուն չէչէն անկախապաշտներու այդ ականներէն վեց ռուս զինուորներ մեռած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ Տանիէլ Փըրլ մահուան սպառնալիք տակ է: Ծանօթ է որ «Ուօլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի թղթակիցը առեւանգուած էր Փաքիստան կազմակերպութեան մը կողմէ, որու անունն է «Փաքիստանի ինքնիշխանութեան վերահաստատման Ազգ. Շարժում»: Ան տէր եղած էր առեւանգումին եւ ամբաստանած ամերիկացի լրագրողը, որ իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութեանց գործակալն է: Շարժումը կը սպառնայ սպաննել Ամերիկացին, եթէ Ամերիկացիք ազատ չարձակեն դերի բռնած Փաքիստանցիները:

ՇՐԷՕՏԷՐ Շիրաքն ու Ժոսփէնը պիտի ընդունի Փետր. 4-ին, Կլինիքէի դղեակը, Պէրլինէն արեւմուտքը: Խօսակցութեան նիւթերն են Պարչելոնայի ժողովը (Մարտ 15–16) եւ Պրիւսէլի Եւրոպական Միութեան ապագային նուիրուած բացման նստաշրջանը:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԻՍԱՈՒՂԻՆԵՐ»ՈՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Յունուար 31-էն վերսկսան Հայկական Օդանաւային Գիծերու (Աւիաուղի...) եւրոպական թռիչքները, որոնք դադրած էին Յունուար 21-էն նոյն օրուան Երեւան - Փարիզ թռիչքին չարժիչին խանգարման հետեւանքով:

***

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ ԳԱՐՏԻՖԻ ՄԷՋ

Յունուար 24-ին Միջազգային հարցերու քոլէճեան կեդրոնին մէջ, Գարտիֆ, տեղի ունեցած է Հայերու ցեղասպանութեան մասին վիճարկումի նիստ մը: Ելոյթ ունենալու հրաւիրուած էին Մեծն - Բրիտանիոյ Կոմիտաս հիմնարկէն պատմաբան Արա Սարաֆեան եւ Պոլսոյ համալսարանէն Հիլմար Քայզըր: Անոնք նիւթ ըրած են ցեղասպանութեան կազմակերպութեան հարցը, Թուրքիոյ դաշնակիցներուն խաղացած դերը, արտաքին աշխարհին ծանօթութեան աստիճանը, եւ այլն:

Վիճարկումին հետեւողները յատուկ հետաքրքրութիւն ցուցաբերած են ցեղասպանութեան թուրք կառավարութեան կողմէ ուրացումի երեւոյթին, Մեծն - Բրիտանիոյ նման կեցուածքին:

***

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆՈ՞Ր ՆԱԽԱՐԱՐ

Յունուար 30-ին, կառավարութեան շրջանակներուն մէջ տարածուող լուրերու համաձայն, հաւանական կը նկատուէր որ, Գիւղատնտեսութեան նախարարը՝ Զաւէն Գէորգեան պաշտօնազրկուի եւ իր պաշտօնին նշանակուի Արդիւնաբերութեան ենթակառոյցները համակարգող նախարար՝ Դաւիթ Զադոյեան:

Կ՚ըսուէր նաեւ թէ Զաւէն Գէորգեան ամիս մըն է բացակայ է Հայաստանէն, ինչ որ ենթադրել կու տայ թէ պաշտօնազրկումը անակնկալ մը չըլլար իրեն համար:

Յունուար 31-ի «Ազգ»ը կը գրէր թէ նշանակումը կրնար կատարուիլ նոյն օրուան կառավարական նիստին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Նուարդ...

Վերնիսաժի մէջ կենդանիներու չուկան նորութիւն էր ինծի համար: Ուրիշ հրապարակէ մը հոն տեղափոխուած են: Գարեջուրի, պտուղի զանազան չափերու խառնաքարտէ տուփերու մէջ շուներ, շնիկներ, շան լակոտներ մէկը միւսէն խայտառակ, անհանդիստ, աղմկոտ նուրբ հաջոցներ, չուրջը խմբուած երիտասարդներ, օրիորդներ, օտար դեսպանատուներու աշխատողներ: Հրաշքի պէս բան մըն է տեղի ունեցածը:

Չէք կրնար երեւակայել թէ մի քանի տարուան ընթացքին Երեւանի շուներու վիճակը մակարդակի ի՛նչ հսկայական ոստում կատարած է: Կը յիշեմ անկախութեան առաջին տարիներուն, երբ մութ - գնտան էին Երեւանի գիշերները, ամբողջ քաղաքը հոսանքէ զուրկ, մարդ չէր համարձակեր փողոց ելլել, անտէր, վայրենացած շուներու վախէն: Վանոյին մարդիկը, հակառակ մութին, կրցած էին ապահովութեան մթնոլորտ ստեղծել որ մեր դրացիներուն նախանձը կը շարժէր. բայց ո՞վ կը յանդգնէր փողոց զալ անտէր, սոված, կէս կատաղի շուներու վախէն: Ցանկարծ գիշերուան լռութեան մէջ կըռակոցներ... ոռնոց մը եւ լռութիւն: Առաւօտուն, հոս ու հոն, մայթերու եզրին, շուներու դիակներ: Ցաջորդ օրը նոյնպէս եւ այսպէս երկար ատեն:

Տարիները անցան. Հայաստանի շուները, սնունդի պակասէն, սկսան դառնալ գութ շարժող, խղճալի ուրուականները իրենց ծնողներուն: Հիմա ոչ ոք կը հալածէ զիրենք: Ամէն բակ ունի իր շուները, իր լակոտիկները. Թաղեցիները անուններ տուած են անոնց, կը կերակրեն, կը շոյեն, ալ չեն հաջեր, բակէն դուրս ալ չեն ելլեր իրենց աշխարհը հոն է: Երբ որ երթաս անկիւն մը կծկուած կը տեսնես: Իմ նեղլիկ փողոցիս վրայ ալ նուրբ շնիկ մը կար անունը Եղնիկ դրած էի. եղնիկս ամէն գիս տեսնելուն պոչը կը շարժէր, ես ալ չէի մոռնար օրական ուտելիքը ապահովել իրեն: Բարեկամացած էինք: Գութ շարժող նայուածք մը ունէր: Մեր թաղը հարուստի թաղ է բակ չունի, մանուկներ չկան, եղածներն ալ փողոց չեն իջներ պարտէզ ունին, աւազանով: Առաւօտ մը Եղնիկս բան չկերաւ, անկիւն մը կծկուած կը դողար, որոշեցի երեկոյեան ներս առնել զինք եւ խնամել: Վերադարձիս իմ որբ Եղնիկս աղբամանին մօտ նետուած էր արդէն... սիրտս կտոր - կտոր եղաւ:

Ես կը կարծեմ որ շուները անձնասպան ալ կ'ըլլան: Դէպի Սեւան ճանապարհին, շունի ութ դիակ հաշուեցի, վերադարձին՝ տասը հատ: Չեմ կարծեր որ վարորդները վրանին քալեն. իրենք է որ մեքենայի տակ կը նետուին... վերջակէտ մը դնելու իրենց շունի կեանքին:

Բայց արժէ տեսնել Նոր Հայերուն Նոր շուները: Հրաշալի, առոյգ, սիրտ բացող, բարձր, նուրբ, հուժկու, սանտրըւած, չղթայի զանազան տեսակներով: Լաւագոյնները Կարապի լիճին եւ Պապլաւոքի միջեւ կը շրջին: Գութ շարժող ոչինչ ունին. աւելի նախանձ կը շարժեն: Այնքան լաւ սնած եւ խնամուած են որ վստահ եմ քանիներու միտքէն կ'անցի այդ շուներու վիճակին արժանանալ:

Շուներն ալ, վերջապէս, շնորհիւ լաւ գործադրուող անկախութեան, բնակիչներուն նման, միայն երկու դասակարգ ունին: Անոնք որ օսմանեան փաշաներու նման կ'ապրին պալատանման տուներու մէջ յատուկ կերակուրներով սնած, բաղնիքի յատուկ խնամքի ենթարկուած, տանտիրուհիներու շոյանքներով շփացած եւ բոլոր միւսները որ բակերու ժողովուրդը իր բարի սիրտով կենդանի կը պահէ:

Հայաստանի մէջ շունին հարուստը խակապէս գեղեցիկ է: Հաճոյքով կը դիտես. շատ չես մօտենար, կրնայ յարձակիլ, վտանգաւոր է: Մարդիկը՝ ոչ. Հայաստանի հարուստը, բարեկեցիկը, պետականը այնքան ալ գեղեցիկ չէ: Տեսած չէ՞ք ինչ հաստ վիզ ունին, աւելի ճիշդը՝ վիզ չունին: Ուսերուն վրայ կպցուած ճարպոտ գլուխ մը, բոնի անցուած փողկապի մը մէջ գրեթէ խեղդուած: Զայներնին ստամոքսէն կուգայ խռպոտ, լորձունքոտ, անհասկնալի եւ զարմանալիօրէն բոլորն ալ իրարու կը նմանին, չփոթելու աստիճան:

Միւս դասակարգը, պարզ ժողովուրդը, կարծես ուրիշ մոլորակէ իջած ըլլայ: Մըտահոգ դէմագիծ, աչքերը դուրս ելած, ակռաները անխնամ (շատ), նոյն գորշ, մոխրագոյն համազգեստը ամէնուն վրայ, ամէն օր եւ ամէն տեղ: Երկու դասակարգներն ալ նոյն երկիրը, նոյն քաղաքը կ'ապրին, իրարմէ լուր չունին, երկրորդը առաջինը հեռատեսիլէն միայն կը տեսնէ. քանի Մեսէտէսին ապակիները դունաւոր են, դուրսէն բան չի տեսնուիր, թէեւ ամէն օր իր դուռին առջեւէն կ'անցնի:

Ամէնէն յատկանշական հաստ վիզերը մեր երթեւեկութեան ոստիկաններն են: Զարմանալի բացառութիւն կը կազմեն: Ոչ մեծահարուստ են, ոչ ալ նախարար, բայց ամէն յատկանիշ ունին մեծահարուստ ըլլալու, նախարար ալ, որովհետեւ հասարակաց գիծ մը ունին անոնց հետ. անգութ են... բառին բուն իմաստով՝ անգութ: Վարորդներուն սարսափն են, կը սուլեն, կը կեցնեն, կը տուգանեն, պատճառաբանութիւն չի քալեր կամ հազար դրամը ձեռքը կ'անցընես, կամ կը պատրաստուիս գլխացաւերու: Ամէնէն շատ տուժողները գիւղացիներն են: Քաղաքին մէջ գրեթէ կառքի քաղաքային թիւ չէ մընացած: Ամէն ոք այս կամ այն ձեւով, իր մեքենային զինուորական, պետական, դեսպանական թիւ մը կարգադրած է, անվախ կը քշէ, ոչ մէկ կարեւորութիւն տալով ոստիկաններու սուլոցներուն: Հապա ի՞նչ ըսել այն շփացածներուն որոնք առանց թիւի կը պտըտին, չափազանց վըտանգաւոր կը քշեն, Երեւանը դարձուցած են «փար ուխեթ»ի, փոխանակ նուազելու, օրէ օր կը բազմանան, Հայաստանը վերածելով պանաններու հանրապետութեան մը:

Այդ «անթիւ» կառքի տէր շփացած երիտասարդներէն մին վերջերս Սեբաստիա պողոտային վրայ երկու հոգի սպաննած է: Չար լեզուները կ'ըսեն որ տակաւին կը շարունակէ իր «անթիւ» կառքը վարել հանգիստ սրտով, չքաւոր գիւղացիի մը հազար տոլար տալով իրեն փոխարէն բանտ ղրկած է, որպէս հեղինակ արկածին:

Տարօրինակ եւ զուարճալի դէպքի մըն ալ ես արժանի եղայ ականատես ըլլալու: Գէորգին հետ կը վերադառնայինք Աշտարակէն, յարգելով երթեւեկի բոլոր օրէնքները, երբ գաւազանը ձեռքին հաստավիզ միլիցիոներ մը նշան ըրաւ կանգ առնելու: Ի՞նչ էր գործուած «ոճիրը»... արագութի՞ւն, ո՛չ, դանդաղութիւն... այո՛, դանդաղութիւն, 50 քիլոմեթր գըրուած էր, Գէորգ 45 քիլոմեթրով կը վարէր, այդ մէկը կրնար արկածի առիթ տալ ետեւէն եկողին...: «Ա՛ռ քեզ բան»... պիտի ըսէր Երեւանցին:

Եթէ ունիս հաստատուն ջիղ եւ զուարճանալու տրամադրութիւն, ինքնաշարժ մտիր եւ շրջէ: Անպայման զուարճալի բան մը կը պատահի: Տը Ֆինէսի երկիր է:

. . . .

Այսօր շատ կարեւոր օր է: Պէտք է Էջմիածին փութամ: Միւռոնօրհնէք:

1700–ամեակի տօնակատարութիւններուն հետ կապուած, կարեւոր նշանակութիւն ունի: Աշխարհի ամէն կողմէն բարձրաստիճան եկեղեցականներ ժամանած են, հայ եւ օտար: Մալապար եկեղեցւոյ (Հնդկաստանի ասորի օրթոտոքս եկեղեցի) պատրիարքը իր շքախումբով, իրեն նման անուշիկ, մօրուքաւոր վարդապետներով մեր օղանուին մէջն էր: Կար Ռումանիոյ գեղադէմ, համակրելի պատրիարքը, Ռուսաստանինը Ալեքսիս Բ., Ղպտիներունը, Անկլիքանը, Հայ - Արաբները, Ցոյները, Ասորիները, վերջապէս Քրիստոսի եկեղեցիին, բաժան-բաժան եղած հատուածներուն բոլոր ներկայացուցիչները, սկսեալ՝ լատիններէն, քահանայապետական նուիրակէն: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր թեմերը Կիլիկիայէն մինչեւ Երուսաղէմ:

Կէսօրէ վերջ, ժամը վեցն է: Վեհարանէն տպաւորիչ թափօրը կը յառաջանայ, մոմակիրներ, դրօշակակիրներ, գաւազանակիրներ, գոյնզգոյն ճոխ շուրջառներով եպիսկոպոսներ, պատրիարքներ՝ ոսկեպատ թագերով, սարկաւագներ՝ բուրվառներով եւ առատ խունկերով, ծովածաւալ ժողովուրդին մէջէն սկաուտներու շնորհիւ անցք մը բացած, կը յառաջանան դէպի նորակառոյց բացօթեայ նոր խորանը: Նման շքեղութիւն միայն Վերոնայի կրկէսին մէջ տեսած եմ, Վերտիի Այտային ներկայացումին, երբ Ռատամէս յաղթական կը վերադառնայ եթովպական իր արշաւանքէն:

Գարեգին Բ. վեհափառին մտայղացում այս բացօթեայ խորանը, Էջմիածնի ընդարձակուած բակին մէջ, շատ իմաստուն ձեռնարկ մըն է որուն կարիքը երկար ատենէ ի վեր կը զգացուէր: Եթէ ճարտարապետական գիծերը քիչ մը աւելի նուրբ ըլլային, աւելի սլացիկ ու թափանցիկ, նուազ կը նսեմացնէր Մայր Տաճարին ներկայութիւնը, որ այս նորակառոյցով կարծէք թէ բան մը կորսնցուցած է իր վսեմութենէն:

Մինչ արարողութիւնը իր ընթացքը կը կատարէ կանոնաւորապէս, ես խորասուզուած եմ մտածութիւններու մէջ եւ արդէն փոխադրուած դէպի հեռաւոր անցեալ: Սնած, աճած, ուռճացած անցեալով, ինչպէ՞ս ներաշխարհս չփոթորկի աննկարագրելի յուզումներով, պատմական այս հանդիսաւոր պահուն, պատմական այս սուրբ հողին վրայ, պատմական այս միեւնոյն հաւատքով եւ բարբառով կատարուող արարողութեան ընթացքին: Լուսաւորչի կանթեղին ճառագայթը Մայր Տաճարի կաթողիկէէն ինծի կը հասնի: Քիչ անդին Խոր Վիրապն է որ իր խորութեամբ այնքա՛ն խոր արմատներ արձակած է մեր հոգիներուն մէջ որ 1700 տարիներ յետոյ եկած ենք վերանորոգուելու, օծուելու Ս. Միւռոնի իւղով, եւ մեր դիմացը գտնուող Արարատին նման, անսասանութեան երդում կատարելու «Առաջի Աստուծոյ Կենդանւոյ»:

Հոն է Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը, իր վարչապետով եւ նախարարներով: Արցախի նախագահը՝ իր ընկերակիցներով: Հայրենասէր զաւակները սփիւռքի, Վաչէ Մանուկեան, Ազնաւուր, Հայկ Ասլանեան եւ այլն, եւ այլն:

1700 տարիներ առաջ, Տրդատ Հայոց Արքան իր արքունիքի մկրտութեամբ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Առաջին Կաթողիկոս Գրիգոր Լուսաւորիչին ձեռքով Հայոց Թագը միացուց եկեղեցիին եւ այդ բարերար ձուլումը, 301 թուականին, ծընաւ ՆՈՐ Հայաստան մը, նոր մշակոյթ մը, ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ, եւ ամէն ինչ սկիզբ առաւ այդ օրէն - գիր, գրականութիւն, մշակութային ոսկեդար, հանճարներ, փիլիսոփաներ, դիտնականներ, ճարտարապետներ, բանաստեղծներ, արուեստի գլուխ - գործոցներ եւ այլն: Մէկ խօսքով կազմուեցաւ ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԻՆՔՆԱՏՊՈՒԹԻՒՆԸ, որուն համար այսօր այդքան յարգանք կը վայելենք մարդկութեան առջեւ: Փաստ՝ այս օրուան բոլոր հիւրերու բացառիկ յարգանքն ու ներկայութիւնը այս հեռաւոր ափերուն վրայ:

... Այսօր, 1700 տարիներ յետոյ, Հայաստանի Պետութիւնը բաժնուած է Եկեղեցիէն, հաճոյք պատճառելու համար Եւրոպական Խորհուրդի կասկածելի պահանջներուն:

Հայաստան ո՛չ Հոլանտա է, ոչ Զուիցերիա: Եկեղեցին անբաժանելի մասն է Հայաստանի եւ հայութեան: Դարեր, դարեր շարունակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետները հովուած են հայ ժողովուրդը, փոխարինած Հայոց արքաները երբ թափուր էր Հայոց Գահը: Հայաստան բացառիկ երկիր մըն է: Աշխարհագրական տարածքով, նիւթական հարստութիւններով, զինուորական ուժով, ոչինչ կը ներկայացնէ մարդկութեան համար, բայց մէկ հատիկ է, անկրկնելի է, մարդկութեան համար բացառիկ հարստութիւն մըն է իր ԻՒՐԱՅԱՏԿՈՒԹԵԱՄԲ. իր հայկականութիւնը տարր մէջ է:

Տրդատ քաղաքական մեծագոյն «ակտ»ը կատարեց, քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակելով, արմատապէս եւ անմիջապէս ջնջելով պարսկական եւ հռոմէական ազդեցութիւնները, որոնք սկըսած էին պառակտել նախարարական տուները:

Ցազկերտ Արքայից Արքան մէկ ու կէս դար վերջ, կրօնական սկզբունքներու համար չէր որ Հայաստանը կրակապաշտ կ'ուզէր դարձնել: Քրիստոնէութիւնը արմատախիլ ընելով Հայաստանէն, Հայերը ձուլել շատ դիւրին հարց մը կ'ըլլար: Այդ մէկը քաջ գիտէին հայ ժողովուրդի պատասխանատուները: Զվախցան պարսկական հզօր բանակին պատասխանել Աւարայրով, զինուորական պարտութիւն մը վերածելով ազգային մեծագոյն դիւցազներգութեան:

Անսկզբունք եւ անկրօն Եւրոպական Խորհուրդը կազմող ներկայ պետութիւնները, չոր սեղաններու վրայ թուաբանական հաշիւներ կատարող, ոչինչ կրնան հասկնալ մեր գոյութենական պահանջներէն: Մեզի կը մնայ պարտադրել մեր իւրայատկութիւնը, մեր հայկական ինքնութիւնը, այլապէս աւելի կանուխ, քան թէ ուշ, դատապարտուած ենք ջնջուելու պատմութենէն որպէս ՀԱՅ: Գուցէ որպէս երկիր կը շարունակենք ապրիլ, ինչպէս կ'ապրին միլիոնաւոր անանուն բազմութիւններ:

- Հայաստանի ղեկավարներ, հաճեցէ՛ք ուշադիր նայիլ ձեր չորս դին: Եփրատի ափերէն մինչեւ Կուր գետ, Կովկասի լեռներէն մինչեւ Ուրմիոյ լիճ, մեր պապերը մեզի չեն թողած հաճոյքի վայրեր, տաք ջուրի բաղնիքներ, արքայական պալատներ, շամիրամեան պարտէզներ, այլ՝ քարերէն պոկուած խաչեր հազարներով, ժայռերէն կերտուած վանքեր հազարներով, սրբատեղիներ հազարներով, եկեղեցիներ հազարներով, հաւատքի մարդեր հազարներով, նահատակներ բիւրերով: Անոնք չեն ունեցած միջազգային դրամատուներու, կամ մորմոններու նիւթական օգնութիւնը...:

Ի՞նչ օգնութիւն ալ որ ունեցած են, երբեք ի հեճուկս իրենց ինքնութեան չէ եղած: Սա մեր ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆՆ է, մեր իւրայատկութիւնը: Ներելի չէ սխալիլ...:

Արարողութեան հանդիսաւոր պահերէն մէկն ալ Կիլիկիոյ կաթողիկոս Արամ Ա.ի խօսքէն վերջ, Անթիլիասի մէջ օրհնուած միւռոնին խառնուրդն էր Էջմիածնի կաթսային, որպէս «սիրոյ եւ միութեան» խորհրդանիշ. Մէկ ազգ, մէկ եկեղեցի: Ետեւի շարքէն սրբազան մը բարձրաձայն կը խորհրդածէր. «աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար եթէ ըստ աւանդութեան, Ս. Միւռոնը Էջմիածնի մէջ միայն օրհնուէր...»:

Արեւմտեան աշխարհի ուխտատեղիները ժամանակի ընթացքին հունի մէջ մտած, դասաւորուած, աւանդական գիծ մը ունին կարգ - կանոնի, լռութեան որ ինքնաբերաբար ամփոփութեան կը հրաւիրեն: Հայաստանի մէջ շարժումը շատ է, եռուզեռ կայ աղօթելու, մոմավառութեան, խաչքարը համբուրելու տենջանք մը կայ. քեզ չի խանգարեր, ընդհակառակն, ես մեծ յուզումով կը հետեւիմ, կը մասնակցիմ այս շարժումին: Զիս խանգարողը այս տօնական օրերուն, մեր պետական անձնաւորութիւններու ներկայութիւնն է հոգեպէս բացակայ, յօրանջելու տրամադրութիւններով, յախճապակիէ արձանի նման արձաններ որոնք աջ ու ձախ կը դառնան, բարեւներ ընդունելու եւ բաշխելու. ժամերը կը հաշուեն թէ երբ պիտի վերջանայ սա աղօթքը:

(Շար. 3)

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիտենք որ կարգ մը մարդիկ ուրիշներէն աւելի դանդաղ կը ծերանան: Գիտնականներ կ'ըսեն, թէ կեանքի տեւողութիւնը երկարաձգելու համար հարկ է սերնդագործելու առիթ տալ միայն դանդաղ ծերացողներուն: Գալիֆորնիոյ համալսարանէն եղափոխութեան կենսաբան մը այս մօտեցումին առաւելութիւնները փաստած է փորձեր կատարելով պտուղներու շուրջ պտըտող ճանճերու վրայ: Ան իր գործակիցներուն հետ հաւաքած է ճանճերուն բեղմնաւորուած ձուերը եւ առիթ տուած է, որ միայն ամէնէն տարեց ճանճերուն ձուերը ծնունդ տան նոր ճանճերու: Այս փորձը 10 սերունդի վրայ կրկնելով գիտնականներ ունեցած են առողջ ճան.

ձեր, որոնք կրնան գոյատեւել մինչեւ 130 օր, այսինքն՝ անոնց կեանքի բնական տեւողութեան եռապատիկը: Եզրակացութի՞ւն. սերունդներ շարունակ ընտրովի սերնդագործելու պարագային կարելի է ծնունդ տալ դանդաղ ծերացող մարդկային հաւաքականութիւններու: Սակայն նման փորձ մը միաժամանակ անգործնական է եւ բարբարոս, նաեւ կը պահանջէ սերնդագործութեան վերաբերող խիստ օրէնքներ, զորս հարկ է կիրարկել դարեր շարունակ:

Գիտաշխատանոցներու մէջ անասունները երիտասարդ պահելու այլ ձեւ մըն է զանոնք անօթի պահելը: 1930-ական տարիներէն ի վեր գիտնականներ ապացուցած են, թէ առնէտներն ու մուկերը 30-էն 60 առ հարիւր համեմատութեամբ աւելի երկար կ'ապրին երբ անոնց տրուած ուտելիքը աստիճանաբար կը պակսեցուի նոյն քանակութեամբ: Նոյն հնարքը դրական արդիւնք տուած է սարդերու վրայ: Միացեալ Նահանգներու մէջ ծերանալու ընթացքը ուսումնասիրող ազգային հիմնարկը 15 տարիէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ 40 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազ ջերմուժ սպառող 120 կապիկներու առողջութիւն ու երկարակեցութիւնը: Հիմնարկը ցարդ հաստատ եզրակացութիւններու չէ յանգած կեանքի տեւողութեան առընչութեամբ: Սակայն անոր յայտնաբերումները գրաւիչ են: Այն կապիկները, որոնք նուազ ուտելիք ստացած են, քոլեսթերոլի, արեան դերճնշումի եւ էնսիւլինի նուազ համեմատութիւններ արձանագրած են: Աւելի՛ն. գեղձերու արտադրութիւնը, որ սովորաբար կը պակսի տարիքի հետ, աւելի բարձր մնացած է: Ինչ կը վերաբերի առատ ուտելիքով կերակրուող կապիկներուն, անոնք սննդականոնի հետեւող կապիկներէն երկու անգամ աւելի հակամէտ են մահանալու հիւանդութիւններու պատճառով: Սննդականոնի հետեւող կապիկ մը նոյնիսկ տօնած է իր 38-րդ տարեդարձը, որ համազօր է մեր 120-րդ տարեդարձի:

Արդեօք անօթութիւնը երկարատեւ կեանքի մը գաղտնի՞քն է: Վստահաբար տասնամեակներ պիտի տեւէ, մինչեւ որ գիտնականներ յաջողին վերջնական պատասխան մը տալ: Սակայն ցարդ գոյութիւն ունեցող ապացոյցներու համաձայն, ջերմուժի սահմանափակումը կ'ուշացնէ ապրող որեւէ մարմնի ծերութիւնը: Ջերմուժի նուազեցումը կրնայ պարզապէս կանխել հիւսկէններու թթուածնութիւնը կամ բջիջներուն մէջ խթանել պաշտպանողական համակարգի մը ըստեղծումը: Ամէն պարագայի, մարմինը ուտելիքէ զրկելը բարի լուր մը չէ ուտելը սիրող մարդկութեան համար: Մարդոց մեծամասնութիւնը կը սիրէ յղփանալ յարմարագոյն առիթին, նոյնիսկ երբ հետեւանքը տկռոչութիւն (օպէզիթէ) կամ կանխահաս մահ կրնայ ըլլալ: Վերջին երկու տասնամեակներուն Ամերիկացիք հետզհետէ աւելի գիրցած են, հակառակ առողջութեան սպառնացող անոր վտանգին վերաբերող բազմաթիւ յիշեցումներու: Արդեօք կեանքի միջին տեւողութեան երկարաձգումի հեռանկարը պիտի օգնէ՞, որ կարենանք հակակշիռի տակ պահել մեր ախորժակը: Իրականութիւնը այն է, որ նոյնիսկ սակաւակերութեան ազդեցութիւնը ուսումնասիրող գիտնականները նիհար չեն...:

Գիտնականներ կը յուսան, որ երբ հասկնան ջերմուժի սահմանափակումին եւ ծերութեան ուշացումին միջեւ կապը, պիտի կարենան նոյն հակազդեցութիւնը ստեղծել առանց ստիպելու, որ մարդիկ անօթի մնան: Կարգ մը գիտնականներ կ'ուսումնասիրեն այն ծիները, որոնք դեր մը կրնան ունենալ, ուրիշներ կը փնտռեն դեղեր, որոնք արուեստական միջոցով կը պակսեցնեն մարմնին շաքարի քանակը: Այս միջոցներէն մէկը կրնայ օր մը կեանքի միջին տեւողութիւնը հասցնել 100-ի: Մինչ այդ թերեւս աւելի ճիշդ է կեանքը լիարժէք ապրելու, քան թէ զայն երկարաձգելու մասին մտածելը: Ծերութիւնը արդէն տաղտկալի է, իսկ զայն 20 տարի երկարաձգելը չի դիւրացըներ կեանքը:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ազդակ»

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ԺԱՖ-Ի ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ ԱՆԹԻՊԻ ՄԷՋ

Տարիներ առաջ, երբ Մարսէյլի ԺԱՖ-ին կողմէ հրաւիրուած էր Հայաստանի պետական պարի խումբը, Վանոյշ Խանամիրեանի գլխաւորութեամբ, հիացուցած ու ապշեցուցած էր մեզ բոլորս. ընտանեօք ներկայ եղած էինք Միլանոյէն Մարսէյլ կտրելով մղոններ, վայելելու այն հրաշալի «եղելութիւն»ը...: Այո՛, այն եղելութիւնը, որովհետեւ այդ շըրջաններուն երկաթէ սահմանները շատ հնարաւորութիւն չէին թողուր նման շողարձակումներու: Մենք, մեր երեք մատղաշ զաւակներով արշաւած էինք, կարծես սրբատեղիի մը ուխտագնացութեան: Եւ զարմանք ու հիացումով ըմբոշխնած այն հրա՛շք պարախումբը որ նոյն, սկիզբի օրերէն, գեղեցիկ ու անթերի յայտնուած էր: Կը յիշեմ դեռ... աղջիկներուս բերանաբաց վայելքը, ի տես նազելի պարուհիներուն եւ ներշնչուած հպարտութիւնը որ յետագային խորապէս զարթնող ազգային պատկանելիութեան հիմերը դրաւ: Ուրեմն, շինիչ ու զգայացունց ծրագիր մը եղաւ այդ «եղելութիւն»ը:

Այսօր, տարիներ վերջ կրկին ներկայ եղանք նման հանդիսութեան մը(*): Այս անգամ, Մարսէյլէն ԺԱՖ-ի կազմակերպած՝ փոքրիկներու, շատ առողջ ու կայտառ «եղելութեամբ»: — Երգով, նըւագով ու պարով կ'ոստոստէին Նոր Սերունդի ժրաջան «Հայկակ»ները: Գրեթէ, տարիներ առաջուան նո՛յն հմայքով ու տաղանդով թրծուած: Նիսի Մշակ. Կեդրոնի եւ Գոթ տ'Ազիւրի հանրութեան, խորհուրդի, եւ ի մասնաւորի Մարսէյլի ԺԱՖ-ի դպրոցի աշակերտները եղան գըլխաւոր դերակատարները, կազմակերպիչներն ու աշխատողները, այս գեղեցիկ ու օգտաշատ ձեռնարկին: Իրենց նուիրումով ու բերած օժանդակութեամբ յատկապէս գնահատուեցան Նիսէն Տիկին Ա. Դանիէլեան, Գաննէն Պր. Գայանճեան եւ ԺԱՖ-ի խանդավառ ուսուցիչներ՝ Տիկին Նունէ Կարապետեան, Միքայէլ Վէմեան, նաեւ բազմաթիւ տաղանդաւոր ընկերներ...: Իբրեւ վերջաբան նշելի եղաւ Տիկին Ա. Դանիէլեանի զգածուած շնորհակալութիւնը, Պ. Սեւակի անմահ խօսքերով. — «Կա՛նք, պիտի լինենք ու դեռ... Շատանա՛նք...»:

Ապրի՛ն Նոր Սերունդի մշակներն ու սերմնացանները:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

(*) Անթիպի Համագումարներու Պալատը, Յունուար 27-ին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԿԸ ՀԱՏՈՒՑԱՆԷ ԼԵՀ ԶՈՀԵՐԸ

Նախագահ Պուտին Վարշաւա այցին ընթացքին նիւթ բրած է ստալինականութեան լեհ զոհերուն հատուցում տալու խնդիրը: Այդ զոհերուն մէջ առաջին մուտք եկողը կ'ըլլան Սիպերիա աքսորուածները: 1939-ին երբ Կարմիր բանակը տիրած է Լեհաստանի արեւելեան շրջանին, մինչեւ 1940-ական թուականներու վերջը, շուրջ երկու միլիոն Լեհեր Սիպերիա աքսորուած են: Անոնց մէկ երրորդը հոն մեռած է: Այսօր կայ «Սիպերիացիներու ընկերակցութիւն»ը որուն նախագահը Ռէիֆ լաւատես է: Բայց շատեր իրեն համակարծիք չեն: Խորհրդարանի նախագահը ըսած է թէ առաւելագոյն յուսացածը բարոյական հատուցում մըն է:

Պուտին յայտարարած է թէ քաղաքական ճնշումներու զոհերը վերարժանաւորելու օրէնքը (1991) կրնայ լեհ քաղաքացիներուն հատուցումին հիմ ծառայել: Շշուկներ կան այն մասին որ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները քննած են այդ նիւթով մասնագէտներ նշանակելու խնդիրը. այդ մասնագէտները պիտի պատրաստեն հատուցումին մանրամասնութիւնները: Լեհ նախարարը գոհացած է յայտնելով որ մասնագէտներու խումբ մը պիտի զբաղի անլոյծ մնացած պատմական հարցերով, ինչպէս՝ Քաթինի կոտորածը որուն ընթացքին 1940-ին չորս հազար լեհ սպաներ կոտորուեցան, կամ Խորհրդային Միութեան կողմէ Լեհաստանի կիրարկուած ճնշումով:

«Դրական է նոյնիսկ երեւոյթը որ նման պարագաներ խօսքի նիւթ կ'ըլլան, ըսած է Ռէիֆ. մինչեւ հիմա ամէն անգամ որ մեր դիւանագէտները Ռուսերուն հետ հանդիպումներուն այս նիւթերը փորձած են արծարծել, լռութեան պատ մը զգած են իրենց դէմը»:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

— Ինչ որ ինծի կը վախցնէ՝ քու սիրահարի վիճակդ է, — պատասխանեց Վահէ խնդալով, — սիրահար մը ամէն անխոհեմութիւն գործելու տրամադիր է:

— Ես կը խոստանամ խոհեմութիւնը ձեռքէ չթողուլ:

— Ինչ որ է, հիմա զանք մեր խնդրին. երէկուընէ ի վեր ի՞նչ ըրիր սարքուած դաւադրութիւնը ի դերեւ հանելու համար:

— Կը խոստովանիմ, որ բան մը չըրի:

— Ահաւասիկ սիրահարութեանդ առաջին պտուղը:

— Իսկ դո՞ւն... տեսա՞ր Սիսակը:

— Բնականաբար, ես սիրահար չեմ եւ երբ գործ մը յանձն առնեմ՝ կը կատարեմ:

— Կ'աղաչեմ, ա՛լ վերջ տուր այդ յանդիմանութիւններուն:

— Սիսակը տեսայ եւ խնդիրը բացատրեցի: Տղան շատ յուզուեցաւ: Ըսաւ, թէ ամէն բան ընելու պատրաստ է, որպէսզի այդ դժոխային ծրագիրը չգործադրուի:

— Այս մասին ի՞նչ ընել կը խորհի:

— Դեռ որոշ ծրագիր մը չունի... ինք ուրիշ ընկերոջ մը հետ պիտի տեսնուի եւ յետոյ կրկին չորսերնիս խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարենք մեր ընելիքը որոշելու համար:

— Միայն թէ պէտք է շուտ գործել:

— Այսօր իսկ այդ ընկերը պիտի տեսնէ եւ գիշերը ինծի պատասխան մը պիտի բերէ: Դուն ալ եկուր, եւ միասին խորհինք, թէ ի՛նչ պիտի ընենք:

— Լաւ, — պատասխանեց Տրդատ, — ժամը քանի՞ին պիտի գայ:

— Ժամը 10-ին, — ըսաւ Վահէ:

— Ես ալ ճիշդ այն ատեն կու գամ:

— Ըլլայ որ մոռնաս... որովհետեւ սիրահարները իրենց սէրէն դուրս ամէն բանի համար մոռացկոտ կ'ըլլան:

— Հերիք որքան գլխս ծաղրեցիր, — ըսաւ Տրդատ սրտմտած դէմքով մը:

— Կը ներես, քեզ վիրաւորելու համար չէ, որ կ'ըսեմ, պարզապէս կատակ էր: Ուրեմն, այսպէս, ժամը 10-ին քեզի կը սպասեմ իմ սենեակս:

Եւ Վահէ մեկնեցաւ:

Գիշեր եղած էր արդէն:

Յանկարծ Տրդատ երգի ձայն մը լսեց: Իր սիրուհին էր, որ այս ձեւով զինքը կը կանչէր:

Վազեց դէպի պատուհանը:

Գեղանի դրացուհին կեցած էր իր պատուհանին առջեւ: Երբ երիտասարդը նըշմարեց՝ երգը դադրեցուց:

— Ամուսինս եկաւ, մեկնեցաւ, — ըսաւ կինը, — այս իրիկուն բարեկամի մը կողմէ ճաշի հրաւիրուած է, ճաշէն յետոյ պիտի գայ զիս առնել, եւ սինեմա պիտի երթանք միասին: Դուն ալ եկուր:

— Ես ալ գա՞մ, — գոչեց երիտասարդը, — ձեզի՞ հետ:

— Ո՛չ մեզի հետ, այլ առանձին:

— Բայց ի՞նչ օգուտ իմ գալս, քանի որ դուն քու ամուսինիդ հետ պիտի ըլլաս:

— Գոնէ իմ մօտս կը զգամ քեզի:

— Ահա՛ կնոջական քմահաճոյք մը:

— Որ անշուշտ պիտի չմերժես:

— Սիրով կու գայի, բայց ժամը տասին ժամադրութիւն մը ունիմ:

— Ինծի համար զոհէ՛ այդ ժամադրութիւնը:

— Բայց շատ կարեւոր գործի մը համար է:

— Գիշեր ատեն գործի համար ժամադրութիւն չըլլար, ես գիտեմ, թէ ինչ տեսակ ժամադրութիւն է այդ:

— Ի՞նչ տեսակ ժամադրութիւն, — հարցուց երիտասարդը:

— Պարզապէս սիրային ժամադրութիւն մը:

— Ահաւասիկ անհեթեթ ենթադրութիւն մը:

— Վստահ եմ, որ կնոջ մը պիտի երթաս:

— Ի՛նչ յիմարութիւններ կ'ըսես:

— Եթէ այնպէս չէ՝ ուրեմն եկուր սինեմա:

— Բայց ըսի որ շատ կարեւոր գործ մը կայ, ստիպուած եմ 10-ին բարեկամի մը տունը գտնուելու, խօսք տուած եմ: Եթէ ժամ մը առաջ ըսէիր, կրնայի ուրիշ կարգադրութիւն ընել:

— Բարեկամիդ իմաց տուր, որ պիտի չկրնաս երթալ: Որպէսզի ապահով ըլլամ, թէ կնոջ խնդիր չկայ գործին մէջ, պէտք է, որ գաս:

— Ժամը քանի՞ն պիտի երթաք, — հարցուց Տրդատ:

— Հաւանօրէն ժամը 9-ին:

— Կը ջանամ գործս շուտով լմնցնել եւ ժամը տասնուկէսին գալ:

— Տասնուկէս շատ ուշ է:

— Կը խնդրեմ, որ այս արտօնութիւնը տաս ինծի:

— Հիմա համոզուեցայ, որ զիս անկեղծօրէն չես սիրեր եղեր, — ըսաւ գեղուհին, — եթէ ո՛չ, այս առաջարկս չէիր մերժեր:

— Բայց չմերժեցի, միայն ըսի, թէ քիչ մը ուշ պիտի գամ:

— Խնդիրը գալուդ վրայ չէ, խնդիրը այդ ժամադրութեանդ չերթալու վրայ է:

— Բայց ինչո՞ւ այդչափ կարեւորութիւն կուտաս այս ժամադրութեան:

— Ըսի, որ կը կասկածիմ, յետոյ, կ'ուզեմ փորձել ձեզ, կ'ուզեմ տեսնել, թէ փոքրիկ զոհողութիւն մը պիտի ուզե՞ս ընել ինծի համար:

— Ի՛նչ տարօրինակ գաղափար:

— Տարօրինակ կամ ոչ՝ այս այսպէս է:

— Եւ եթէ սինեմա չի գա՞մ:

— Ես ալ վաղուան ժամադրութեան չեմ գտնուիր:

— Անկարելի է ատիկա, զիս խենթեցնելու համար կ'ըսես:

— Ո՛չ, ճշմարտութիւնը կը խօսիմ, — ըսաւ գեղուհին վճռական ձեւով մը:

— Իրաւցընէ եթէ այս իրիկուն սինեմա չի գամ, զիս վաղը պիտի չընդունի՞ս:

— Ո՛չ, կ'երդնում մօրս գերեզմանին վրայ:

— Լաւ ուրեմն, պիտի գամ, — գոչեց երիտասարդը:

— Պռաւօ՛:

Եւ մանկամարդ կինը ձեռքովը համբոյր մը ղրկելով երիտասարդին՝ աներեւոյթ եղաւ:

Տրդատ պատուհանը գոցեց եւ սկսաւ ժուռ գալ սենեակին մէջ:

«Վահէ իրաւունք ունի, — ըսաւ ինքնին, — այս կինը փորձանք մը պիտի բերէ գլխուս, բայց ի՛նչ ընեմ, սիրահարած եմ, չեմ կրնար իրմէ բաժնուիլ, եւ այդ մտածումն իսկ ահռելի է ինծի համար, չէ՛, չեմ կրնար, պէտք է երթամ սինեմա, ինչ կ'ուզէ թ'ող ըլլայ»:

Տրդատ այս որոշումը տալէ ետքը վար իջաւ եւ ճաշեց, յետոյ դուրս ելաւ:

Դեռ ժամը հազիւ ութուկէսն էր: Մտածեց մինչեւ Վահէի տունը երթալ եւ իմաց տալ, թէ ժամադրութեան պիտի չկրնար ներկայ գտնուիլ:

Գնաց մինչեւ իր ընկերոջ բնակած փողոցը, բայց չհամարձակեցաւ տանը դրան զանգակը զարնել:

«Եթէ Վահէն տեսնամ՝ թերեւս յաջողի զիս վար դնել եւ չկրնամ սինեմա երթալ» — մտածեց:

Եւ ետ վերադարձաւ: Խեղճ երիտասարդը այլեւս իր կամքին տէրը չէր, աներեւոյթ զօրութիւն մը զինքը կը վարէր:

(Շար. 155)

Message de Jean-Paul Bret après la disparition d'Ayché Nur Zarakolu

C'est avec beaucoup de tristesse que j'ai appris la disparition d'Ayché Nur Zarakolu. Elle a été une femme remarquable, menant un combat de tous les jours contre l'arbitraire, la stupidité des systèmes d'Etat et pour la liberté. Elle n'a jamais faibli répondant à chaque coup porté —les arrestations, la violence, les intimidations— par un engagement inébranlable et par les livres qu'elle publiait.

A l'occasion du cinquantième anniversaire de la Déclaration universelle des droits de l'homme, je l'avais parrainée en ma qualité de parlementaire français et je l'avais reçue à l'Assemblée nationale en compagnie de son mari, Ragip, militant comme elle. Je me souviendrai longtemps de la réunion que j'avais organisée dans l'enceinte du palais Bourbon entre les représentants de la communauté arménienne de France et Ayché Nur et Ragip Zarakolu, couple courageux engagé sur le territoire turc pour la reconnaissance du génocide arménien. J'avais eu le sentiment de vivre un temps hors du commun marqué par l'amitié, l'espoir, la simplicité des échanges, l'humilité de cette femme et de cet homme pas comme les autres. Nous perdons aujourd'hui un compagnon d'espérances.

Je pense à son mari et à ses fils qui doivent se sentir seuls.

Jean-Paul Bret
Député du Rhône
Maire de Villeurbanne

Villeurbanne,
30 janvier 2002

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission **Foi et Traditions Arméniennes**
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier "St-Grégoire l'Illuminateur")
vous invite à participer
à sa 4ème rencontre du cycle d'initiation :

"Pour lire et commenter les Ecritures Saintes"

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale

le Mercredi 6 février à 19 heures

dans la salle **"A. Tcherpachian"**
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

La présence des Arméniens à Jérusalem

par

SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

KEFF TIME 2002

DA-Connexion-ի ձեռնարկը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 20·30-ին Salle Marne du Centre des bords de Marne, 2 rue de la Prairie, 94170 Le Perreux (Rés. : 06. 64. 24. 20. 19) ի նպաստ իր բարեսիրական ձեռնարկներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Ս. Տէր-Դաւթեան մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անահիտ Պաղտասքճեանի եւ զաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Յովհաննէս Պաղտաքճեանի մահուան առթիւ :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Սերպիոյ հայ երախաներուն համար հանգանակութեան արդիւնքը· -

Առատաձեռն նուիրատուներու եւ մասնաճիւղերու աշխատանքին շնորհիւ՝

62 մեծ տուփ, 912 քիլօ՝

- հագուստեղէն, ճերմակեղէն
- տաք կօշիկներ
- խաղալիք
- դպրոցական պիտոյքներ ղրկուած են օդանաւային ճամբով եւ հասած են Ուրբաթ, Յունուար 25-ին Պելկրատ, Սերպիոյ Հայերուն Միութեան, իրենց շուրջ 100 երախաներուն համար :

Հազար շնորհակալութիւն բոլորին իրենց այս եւ ուրիշ սրտաբուխ նուէրներուն որոնցմով քիչ մը օգնութիւն եւ մխիթարանք հասած է այս փոքրիկ գաղութին որ կ'ապրի դժուար պայմաններու մէջ, պահելով հանդերձ դպրոց մը : (Նուիրատուներու ցանկը առանձին) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ALFORTVILLE
La **Section «Helen Puzant»**
présente

«WELCOME TO GLENDALE»

Une comédie musicale
d'expression arménienne,
imaginée à partir de la vie quotidienne
de nos compatriotes de Los-Angeles
Musique, adaptation et mise en scène
NAREG DOURIAN
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
RAPHAEL KOTANDJIAN
la jeune et talentueuse
KRISTIN HOVHANISSIAN
et le célèbre et hilarant
NAREG DOURIAN
Vendredi 8 février à 20 heures 30
Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville
Pour tous renseignements :
☎ 01 43 76 55 89

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIRE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures**, à l'espace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatoire à se costumer.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն է վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին :

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԽՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

A l'occasion de la parution des ouvrages
«JARDIN NOIR. KARABAGH. RECIT DE GUERRE 1992-1994»
et
«L'ARME DU TERRORISME»
LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise une soirée-débat
le vendredi 8 février à 20 heures 30
autour du thème

REGARDS SUR LA GUERRE

Les conséquences du 11 septembre dans le Caucase

Animée par
Pierre-Yves LE PRIOL
Journaliste à «La Croix»
En présence des auteurs :
Max SIVASLIAN
(photographe)
et
Gérard CHALIAND
(politologue et essayiste, spécialiste en géopolitique)
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris
— Entrée libre —

Renseignements auprès du CDCA :
Tél.: 01 44 83 07 02 - Fax: 01 42 46 81 59
Internet: http://www.cdca.asso.fr

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Vendredi 1er février à 20 heures
KRIKOR BELEDIAN
Ecrivain et Maître de Conférence à l'INALCO
présente et dédicace son ouvrage

«CINQUANTE ANS DE LITTERATURE ARMENIENNE EN FRANCE»
(Editions CNRS)

Exposition des revues littéraires et des œuvres originales des auteurs et écrivains arméniens de France

—— Entrée libre ——

LE CENTRE D'HISTOIRE
ARMENIENNE CONTEMPORAINE
DE L'UGAB
présente l'ouvrage consacré à la
GUERRE DU KARABAGH (1992-1994)

Le Jardin Noir

Textes et photographies de MAX SIVASLIAN

Mercredi 6 février
de 18h à 21h

Exposition photographique
et dédicace de l'ouvrage
en présence de l'auteur

avec la participation
des **Nouvelles d'Arménie Magazine**
et de **La Lettre de l'UGAB**

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN DE L'UGAB
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(métro Courcelles)

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
SAMEDI
2 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.354 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.354

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 31 / Փետրուար 1)

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունուար 31-ի հրամանագրով նախագահ Ռ. Քոչարեան կառավարութեան կազմէն հանած է արտադրական ենթակառոյցներու գործունէութիւնը համակարգող նախարարութիւնը եւ հաստատած տարածքային կառավարման եւ ենթակառոյցներու գործունէութիւնը համակարգող նախարարութիւն : Այդ նախարարութեան գլխաւոր նշանակուած է Հովիկ Աբրահամեան :

Նոյն օրուան մէկ այլ հրամանագրով Զաւէն Գրիգորեանի Գիւղատնտեսութեան նախարարի պաշտօնին վերջ տրուած, տեղը նշանակուած է Դաւիթ Զադոյեան որ լնլուած նախարարութեան նախարարն էր :

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՄԵԿՆԱԾ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Յունուար 31-ին մեկնած է Նիւ-Եորք, մասնակցելու համաշխարհային տնտեսական փորումին : Պատուիրակութեան կը միանան ՄԱԿ-ի Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչը Մ. Աբէլեան եւ ԱՄՆ-ու դեսպանը Ա. Կիրակոսեան : Պատուիրակութիւնը Փետրուար 4-ին կը վերադառնայ Երեւան :

***

2001-ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԵՐՈՒԱԾ Է 52 ՍՊԱՆՆՈՒԱԾԻ ԴԻԱԿ

2000-ի ընթացքին Ռուսաստանէն եւ ՀԱՊ-ի այլ երկիրներէն սպաննուած Հայաստանցիներու 63, իսկ 2001-ին՝ 52 դիակ փոխադրուած է Հայաստան : Ըստ Մարդկային իրաւունքներու յանձնաժողովի նախագահ Պ. Հայրիկեանի, Հայաստան փոխադրուած դիակներու թիւը շատ աւելի բարձր է (2000-ին 814, 2001-ին 748) բայց բոլորին մահուան պատճառներուն մասին տեղեկութիւններ չկան : Շատ մը պարագաներու անոնց հարազատները անիմաստ կը նկատեն այդ պատճառներուն հետամուտ ըլլալ, այն մտածումով որ արդիւնքի չեն հասնիր :

***

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մարդու իրաւունքներու յանձնաժողովը Յունուար 31ին հրապարակած է գլխաւոր դատախազութեան տեղեկագիրը, զինուորական դատախազութեան գործունէութեան մասին : 15 թղթածրարի ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուած է որ կան նախաքննական ընթացքին մէջ թերացումներ որոնք առաջնորդած են սխալ որոշումներու : Անոնց առընչութեամբ դիմում եղած է գլխաւոր դատախազին որ չեղեալ նկատէ այդ որոշումները եւ ձեռնարկէ միասնական վերաքննութեան :

***

«ՆԱՅԻՐԻՏ – 1» ԿԸ ՂԵԿԱՎԱՐԷ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութեան Յունուար 31-ի նիստին հաւանութիւն տրուած է որ «Նայիրիտ 1»ի եւ բրիտանական «Ռանսա» ընկերութեան միջեւ պայմանագրի մը նախագիծը պատրաստուի : Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարարը Կ. Ճշմարիտեան անդրադառնալով որոշումին, յայտնած է թէ «Ռանսա»ն երկար ժամանակէ ի վեր կը գրաւէր «Նայիրիտ»ի արտադրութիւնը շուկայ հանելու, վաճառքի գործով եւ հետաքրքրուած էր մասնակցելու անոր սեփականաշնորհումին :

Երեք-չորս տարուան համար նախատեսուած ներդրումները կը կազմեն նուազագոյն 20 միլիոն տոլար : Բրիտանական ընկերութիւնը կը վերանորոգէ «Նայիրիտ-1»ը, տարեկան կ'ապահովէ 6100 թոն քաուչուի արտադրութիւնը : Ուկրանական «Էնթէր քոնթաքթ» ընկերութիւնն ալ որ հետաքրքրուած էր «Նայիրիտ-1»ի սեփականաշնորհումով, ներկայիս կը գործակցի «Ռանսա»յի հետ :

***

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱՍԿԱԾՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հայաստանի ապահովութեան մարմինները Յունուար 26-ին ձերբակալած են Հայաստանի քաղաքացի մը, որ կը մեղադրուի Թրքական գաղտնի գործակալութեան (ՄԻԹ) հաշւոյն լրտեսութիւն ընելով : Ենթական*, որուն ինքնութիւնը չէ յայտարարուած, կ'ամբաստանուի քաղաքական, ռազմական եւ տնտեսական բնոյթի տեղեկատուութիւն փոխանցելով : Քրէական գործ յարուցուած է ըստ քրէական օրէնսգրքի թիւ 59 յօդուածին, որ կը վերաբերի լրտեսութեան ձեւով հայրենիքի դաւաճանութեան յանցանքներու : Քննութիւնը կը վարէ Ազգ. Ապահովութեան նախարարութեան քննչական վարչութիւնը :

(*) «ՅԱՌԱՋ».– «Ազգ» օրաթերթը այս լուրին արձագանգին կցած էր նաեւ թէ ձերբակալուածը իր տուեալներով թրքագէտ եւ թարգմանիչ Մուրատ Պօղոլեանն է :

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (278) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

33 տարի մնացել է անճկատ
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

La peau de chagrin de Clément Rosset
CH. MATOSSIAN

Antoine Pevsner
E. MIGIRDICYAN

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ հարցազրոյց մը տուած է «Մոնտ»ի (Փետրուար 1), նաեւ «Ֆրանս 2» կայանին եւ տրամադրութիւն կը յայտնէ շուտով վերադառնալու եւ ըսելիքը ըսելու, այսինքն չի ծածկեր որ տալիք մը ունի պարպելիք : Այլեւս չուզեր քաւութեան նոխազ ծառայել, քանի, ըստ իրեն, մեղաւորները չեն պակսիր եւ բոլոր մեղքերը իրեն կը վերագրուին միայն : Ծանօթ էր որ հարցը կը վերաբերի Օ-տը-Սէնի ԱՇ-էԼ-էՄ-ներուն եւ էՌ-Փէ-էՌ-ի ֆինանսաւորման : 1995-էն ի վեր փախստական էր եւ դուկին մատնութեամբ է որ Սէն Տոմէնկ գտնուիլը յայտնաբերուեցաւ : Կ'ըսէ թէ չուզեր օժանդակել Շիրաքի պարտութեան, ինչ որ կը նշանակէ թէ կատարելիք յայտարարութիւնները կրնան վնասել Հանրապետութեան նախագահին : Կ'ուզէ նաեւ փրկել տղան, զոր չուզեր ձգել առոր-անոր ձեռքը, որոնք աղանդի մը ներկայացուցիչներ են : Աչք առած է նաեւ բանտարկուիլ :

ՓՈՐԹՕ ԱԼԵԿՐԷԻ մէջ, Փետրուար 1-ին կը շարունակուէր համաշխարհայնացման դէմ համագումարը : Նիւ-Եորքի մէջ կը բացուէր համաշխարհային տնտեսական փորումը, որ լքած էր Տավոսը (Զուիցերիա) Նիւ-Եորքի համար : Շուրջ հազար գործատէրեր, աշխարհի ամէնէն զօրաւորները, հինգ օրուան ընթացքին քաղաքական եւ դրամատիրական պատասխանատուներու հետ, կը քննէին դրամատիրութեան նոր հեռանկարները :

ՇԱՐՈՆ խոստովանած է «Մաարիւ» թերթին (Յունուար 31) թէ կը ցաւի որ Արաֆաթը չէ «մաքրած» 1982-ին, երբ Իսրայէլեան բանակը Պէյրութը կը շրջապատէր : Սպանիոյ Արտաքին նախարարը, որուն երկիրն է Եւրոպական Միութեան հերթապահը, յայտարարած է թէ շատ կը ցաւի այդ խօսքերուն համար, զորս կը մերժէ : Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնն ալ ցաւ յայտնած է այս խօսքերուն համար, որոնք չեն կրնար օգնել կացութեան հանդարտեցման :

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Կարտեզ քաղաքը չընդունիր Քապուլ հաստատուած նոր իշխանութիւնը եւ պատերազմը վերսկսած է այդ շրջանին մէջ : Մրցակից ցեղախումբեր արդէն իսկ կը կռուին եւ 40 մեռեալ կար :

ԱԼՔԱԹԷԼԻ կացութիւնը փայլուն չէ եւ մամուլը կ'անդրադառնայ ոչ միայն հարցին այլեւ տնօրէն-նախագահ՝ Ս. Ջիւրիւքի «հայ ղողթականներու այն զաւակը որ, մերժեց իր ընկերութեան ամբողջական ամերիկանացումը» :Ծանօթ է որ Ջիւրիւք համբաւ ունէր, ընդհակառակն, բայց ունեցող ընկերութիւնները փրկելու եւ կը կանչուէր ամէն անգամ որ փրկութեան կարիք կար, ինչպէս Ռոն-Փուլէնք, ՍԷ-Տէ-էՖ Շիմի, հուսկ՝ Թոմսըն : Այսօր Ալքաթէլ 2001ի հաշուեփակը կ'ընէ 5 միլիառ Եւրոյի պատմական կորուստով (մօտ 32 միլիառ Ֆր.) : Մոնտ (Փետր. 1) ամբողջ էջ մը նուիրած էր հարցին, այս անգամ չեշտելով Ջիւրիւքի հայկական ծագումը, որպէս գաղթողի զաւակ : Մոնտէն զատ բազմաթիւ թերթեր յօդուածներ նուիրած են : Փետր. 1-ին, լայն տեղ տրամադրած է Ֆիկառոյի տնտեսական յաւելուածը, որ յօդուածներէն մէկը խորագրած է՝ «Սերժ Ջիւրիւք՝ Սիսիփոսեան եօթնամեակ մը», Ջիւրիւքի կացութիւնը նմանցնելով Կորնթոսի առասպելական արքային որ դատապարտուած էր դժոխքը, զառիվերի մը վրայ, գլորելու ժայռ մը որ միշտ կ'իյնար գագաթ չըհասած :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՇՈՒԵՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԸ հրապարակեց իր տարեկան տեղեկագիրը, ուր անգամ մը եւս կը յայտնաբերուին այն մսխումները զորս կը կատարեն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՀԱԿԱՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԸ ՆԿԱՏԵՆ

Գլխաւորութեամբ պատրիարքարանին, Պոլսոյ Հայ համայնքը կը ջանայ արդար կարգադրութեան մը հասնիլ, վագըֆներու օրէնքին խոստացուած փոփոխութիւններով : Հարցը կը վերաբերի համայնքապատկան կալուածներու մարզին մէջ յարուցուած խնդիրներուն որոնք շուրջ 30 տարիէ ի վեր համայնքը զրկած են շատ մը կալուածէ : Վագըֆներու տնօրէնութիւնը հիմնուելով փոքրամասնութիւններու պարագային կիրարկուած օրէնքին որ ապօրինի կը նկատէ 1936-ին տրուած յայտարարագիրներէն ետք որեւէ ստացուածքի տիրանալ, մէկ-մէկ ապասեփականացուցած է գնուած կամ կտակուած բոլոր կալուածները, յաջորդական քողքներու, դատերու մղելով պատասխանատուները :

Վագըֆներու փոքրամասնութիւններուն առընչուած այդ օրէնքը բարեփոխելու նպատակով վերջերս պատրաստուեցաւ նոր նախագիծ մը որ մօտ ատենէն պիտի յղուի Խորհրդարան : Պատրիարքարանը այդ նիւթով խորհրդակցական հանդիպում մը կազմակերպած է Յունուար 11-ին («Մարմարա», Յունուար 31) : Մասնակցած են հայ իրաւաբաններ ու վագըֆներու օրէնքներու այլ մասնագէտներ : Այդ հանդիպումին աւարտին Պոլսոյ Իրաւաբաններու կաճառին Մարդկային իրաւունքներու կեդրոնին Փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յանձնախումբը յայտարարութիւն մը գրի առած է, մամուլին ալ ղրկելով զայն :

Այդ յայտարարութեամբ կ'ըսուի թէ նոր բանաձեւը «փոխանակ հարցը լուծելու, խտրականութեան բնոյթ ունեցող եւ օրէնքին հակասող նախկին կիրարկութիւնը օրինականացնելու եւ բոլորովին անլուծելի ձեւի վերածելու եւ արմատցնելու բնոյթը ունի» : Ստորագրողները զայն Սահմանադրութեան, Մարդկային իրաւունքներու Եւրոպայի համաձայնագրին եւ Լօզանի դաշնագրին «Հաւասարութեան եւ խտրականութեան արգելք»ի սկզբունքներուն հակասող կը նկատեն : Կը շեշտուի թէ համայնքային վագըֆներէ պահանջուած կէտերը ի զօրու չեն մահմետական վագըֆներու համար, ինչ որ Սահմանադրութեամբ հաստատուած հաւասարութեան օրէնքին կը հակասէ. հոն ըսուած է թէ Թուրքիոյ մէջ «ամէն կրօնք առանց դաւանանքի կամ նման խտրականութիւններու, հաւասար օրէնքին առջեւ» :

Յայտարարութենէն «Մարմարա»յի տըւած ամփոփ թարգմանութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ պարբերութեամբ. «Այս օրինագիծը իրաւական հիմնական սկզբունքներու ներհակ է : Եթէ օրինագիծը իր այս պատճէնին մէջ վաւերացում ստանայ, այն ատեն տեղի պիտի տայ իրաւական լուրջ վիճաբանութիւններու եւ նամբայ պիտի բանայ իրաւունքի բռնաբարումներու : Յիշուած ճնճղատութիւններու լոյսին տակ կը յուսանք որ հարկաւոր ձեռնարկներ պիտի կատարուին» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Տասը տարիէ ի վեր, կրնամ ըսել օրը օրին կը հետեւիմ անկախ Հայաստանի ընկերային եւ քաղաքական անցուդարձերուն: Մինչեւ այսօր չեմ կրցած հասկընալ թէ ի՞նչպէս մեր առաջին՝ խելացի, իմաստուն թուող նախագահը, բոլորովին սխալ հունի մէջ մտցուց այդքան երազուած ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ: Շրջապատուեցաւ պատրաստութիւն չունեցող անձերով, որոնք ուշ կամ կանուխ, իրենց պաշտօնէութեան տխուր շրջանը աւարառութիւններով կամ սպանութիւններով փակեցին, դրօշակը առանց ուզելու յանձնելով իրենցմէ ոչ շատ տարբեր նախկին ընկերներու, որոնք եռանդով կը շարունակեն իրենց կէս ձգած գործը...:

Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ ան ժամանակ տրամադրէր, խորհրդակցէր ազգին կարող անձերուն հետ, նաեւ Սփիւռքի, սկսելով Վազգէն կաթողիկոսէն, եկեղեցական հեղինակութիւններէն, հասնէր մտաւորականներու, տնտեսագէտներու, հին եւ օտար պետութիւններու մէջ փայլող քաղաքական հայ գործիչներու, կուսակցական ամուր փորձառութիւն ունեցող մարմիններու, դարերու պատմութիւն ունեցող կրօնական միաբանութիւններու, ինչպէս բրին մեր պայմաններուն մէջ գտնուող Հունգարիան, Չեխոսլաւաքիան, Լեհաստանը, Սլովէնիան:

Այսօր ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՂԵՌՆ-ը տեղի չէր ունենար: Կ'ըսուի որ 10 տարուան ընթացքին շուրջ ՄԷԿ ՈՒ ԿԷՍ միլիոն Հայ հեռացած է Հայաստանէն, մեծ մասամբ, սկզբնական այդ սխալներուն հետեւանքով: Այսօր Հայաստանի ունեցած մի քանի հիմնական հարստութիւնները՝ մոլիպտէն, ոսկեհանք, քոնիաք, նայիրիտ, քիմիական արդիւնաբերութիւն..., սակրպողաբար օտարներու կը տրամադրուին, որպէսզի երկիրը խեղդամահ չըլլայ Բնական կու գայ հարց տալ թէ ո՞ւր եւ ե՞րբ է աստ վերջը:

Եթէ առաջին նախագահին պայմանները չներեցին, Արցախի, շրջափակումի պատրուակները մէջբերելով, երկրորդը ինչի՞ եւ որո՞ւ կը սպասէ աղէտը կասեցնելու համար:

Միշտ ըսեր եմ ու կը կրկնեմ. Հայաստանի պարագային որ հիմնականօրէն անցեալի, պատմութեան, մշակոյթի, քաղաքակրթութեան վրայ հիմնուած պետութիւն մըն է, ամէնէն շատ Վատիկանի պետութեան օրինակին մօտեցող, կարելի չէ եւ գրեթէ ոճիրի համազօր է անցեալէն, պատմութենէն, եկեղեցիէն, սփիւռքէն տեղեկութիւն չունեցող նախարարներով, պատասխանատուներով զայն կառավարել: Այնպէս ինչպէս կարելի չէ վայրկեան մ'իսկ պատկերացնել որ Պուշ կամ Պուտին Վատիկանի պետութիւնը կառավարեն, նոյնպէս, համոզուած եմ որ Հայաստանի պատասխանատու պաշտօններուն վրայ գտնուող անձերը շատ յատուկ պայմաններ պէտք է լրացնեն: Հայաստան սովորական, նոր բուսած երկիր մը չէ. շատ իմաստութիւն կ'ուզէ զայն կառավարելը:

Տհասութեան ամենամեծ փաստը երկու նախագահներ ալ տուին, ուղղագրութեան հարցը երկրորդական նկատելով եւ նովին իսկ գործով, սովետական, անմարդկային, պատմական սխալ մը ժառանգորդ դարձան: Զկարողացան պատեհագոյն առիթէն օգտուիլ եւ անկախ Հայը կերտել: Մտայնութեամբ եւ սխալներով մնաց հինը, ինչպէս որ էր, եւ իրենք եղան հինը շարունակողները: Հինին մէջ կար սուտ, կեղծիք, պնակալէզութիւն, անպարկեշտութիւն, անբարոյականութիւն, անտարբերութիւն ազգային, հոգեւոր ժառանգութեան հանդէպ, ... Նորերը որոնք ոչ մէկ նորութիւն բերին, հինին նորաբոյս ծիլերն էին, շարունակեցին եւ կը շարունակեն միեւնոյն հոգեբանութեամբ եւ տրամադրութիւններով առաջ երթալ: Մինչեւ որ մըշակութային յեղափոխական վերադարձ տեղի չունենայ, կարելի չէ որեւէ բարելաւում ակնկալել... դժբախտաբար:

. . . .

Ժամանակին պաշտօնական անուանակոչութիւնը Կինօ Ռասիա էր, վերջը դարձաւ Հայաստան: Ժողովուրդը կը շարունակէ Կինօ Ռասիա կոչել շէնքը եւ թաղամասը: Անուելի տգեղ շինութիւն մըն է, հինցած եւ վտանգուած չիմէնթոյէ յուշարձան, վերածուած յանկարծաբանուած փակ շուկայի ուր տուրք վճարողը (որո՞ւ) անկիւն մը գրաւած, բան մը ծախելու հետ է: Տիրող հոտը կաշին է, մուշտակը. կան արեւելեան երկիրներէ հասած գունաւոր լաթեղէններ, կերպընկալէ բազմազան նիւթեր եւ հին օրերու, արտասահման ժամանող զբօսաշրջիկները յիշեցնող կիներ. եղունգները երկարած, տարիքի բերումով մէջքերը բաւական հաստցած, նեղ փէշերու մէջ աւելի կը զգացնեն եւ մնա՛ս բարով ըսած են երիտասարդութեան: Առատ մազերով, յաճախ արուեստականօրէն շիկացած, ներկուած այտերով, շրթներով, քաշուած յօնքերով, յատուկ դասակարգ մը կը կազմեն. բարեբախտաբար, կամաց-կամաց անհետանալու վրայ է: Երիտասարդներ սկսած են բաւական կարեւորութիւն տալ հագուստ-կապուստի, մարմնական խնամքին:

Կինօ Ռասիան յիշեցի, որովհետեւ ըսւած էր որ այդ ուղղութենէն պէտք է բարձրանալ, նորակառոյց Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարի օծումի արարողութեան ներկայ ըլլալու համար:

Մեզ կը կանխէր Ֆրանսայի դեսպանը իր կառքով եւ դրօշակով: Թափթփած զինուորներ ճամբան փակած էին: Դեսպանին փայլուն ու տուած բացատրութիւնները, ցոյց տուած կառքը եւ անոր դրօշակը բաւարար չեղան համոզելու գաւառական տգեղ հնչումով զինուորները որպէսզի անցքը բանան: Մենք չուզեցինք նոյն նուաստացումը կրել եւ անմիջապէս ուղղուեցանք ետեւի մուտքը:

Ամպամած տաք օր մըն է: Տաճարը լեցուած է հրաւիրեալներով: Սեպտեմբեր 11-ի աճարեկչութիւնը Միացեալ-Նահանգներու պատգամաւորներէն շատերուն ճամբորդութենէն հրաժարելուն պատճառ եղած է: Այնուհանդերձ, 1700 աթոռ ունեցող եկեղեցիին մէջ առնուազն 2700 հաւատացեալ խմբուած էր, բացի դասին մէջ գտնուող պաշտօնական անձնաւորութիւններէն եւ եկեղեցականներէն. հիմնականին մէջ, Միւռոնօրհնէքի ներկայ գտնուողներն են, նուազ՝ Արամ Ա. Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, որ ինչ ինչ պատճառներով, արդէն վերադարձած էր Լիբանան:

Դասին աջակողմը գրաւած էր պետական եւ արտասահմանեան հիւրերու աշխարհական բաժինը: Ձախակողմը վերապահւած էր եկեղեցական դասին:

Մինչեւ Կաթողիկոսին եւ Հանրապետութեան նախագահին ժամանումը (ժամը 11), իմ դիրքէս առիթ ունեցայ լաւ մը ուսումնասիրելու, դեղագիտական աչքով, այս բացառիկ կառոյցը որ եզակի յուշարձան մըն է իր տեսակին մէջ:

Պէտք է ըսել որ ներսէն աւելի տպաւորիչ է, քան դուրսէն: Այսքան հսկայական ծաւալով հայկական եկեղեցիի հետ երբեք առընչութիւն չենք ունեցած: Առանց սիւներու ընդարձակ տարածութիւն մը ուր հայ ծէսին հմայքը կազմող դպրաց դասի շարականները, բուրվառներէն մըխացող խունկը, տարածութեան մէջ պիտի ցնդին, առանց հետք ձգելու: Քիչ վերջ երբ արարողութիւնները սկսան, ես հաստատեցի կասկածներս: Ոչ Պերճ Ժամկոչեանի երգէոնային վարպետութիւնները, ո՛չ 100 եւ աւելի անձերէ բաղկացած հրաշալի երգչախումբը, ո՛չ ալ գանազան բուրվառներէ բարձրացող խունկը կրցան ստեղծել այն հոգեպարար մթնոլորտը զոր կ'ապրիս երբ աւելի համեստ տարածութիւններով, աւելի աղքատ հանդերձանքով հայկական եկեղեցիի մը մէջ գտնուիս: Պատերէն կախուած հրակայական բարձրախօսները, սանդուխներուն վրայ մագլցած հեռատեսիլի գամէրաները, սարկաւագի շապիկով բեմին վրայ շրջող լուսանկարիչը, ծառայեցին ոչ-կրօնական մթնոլորտը աւելի՛ եւս զօրացնելու: Ծիծեռնակաբերդին վրայ ունէինք Մարզական համալիր, քաղաքին կեդրոնը ունեցանք ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ մը որ սակայն սովետական մտածելակերպի յղացք է: Ուզելով յարասել (փարաֆրազէ) հին օրերու սիրելի արտայայտութիւն մը՝ ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ սոցիալիստական, սապէ՛ս բան մը դուրս պիտի գայ. «Ձեւով կրօնական, բովանդակութեամբ՝ աշխարհիկ»:

Պատուիրատուն եւ ճարտարապետը հիմնական կէտ մը պէտք է նկատի առնէին:

Հայկական եկեղեցին միայն ճարտարապետութիւն չէ՛. քար, գմբէթ, կամար. այլ այս երեքին ներդաշնակ շարադրութեամբ մթնոլորտ ստեղծելն է ուր իր տեղն ունի պատին կախուած սրբանկարը, անոր առջեւ վառուող մոմը, ամփոփութեան հրաւիրող որոշ մթնոլորտ մը որ պիտի առինքնէ քեզ, հազիւ ներս մտնես:

Այդ ամէնքը ստեղծելու համար ապրըւած հաւատք հարկաւոր է: Անիի, Աղթամարի, Արգինայի, Հռոմոսի, Գեղարդի, Հաղբատի, Սանահինի եւ այլն ճարտարապետները ոչ միայն խորապէս հաւատացեալ էին, այլ մեծ մասով Աստուծոյ նուիրուած վանականներ կամ կաթողիկոս (Հովհաննէս, Զուարթնոցը):

Սովետական վարչակարգին ծառայած ճարտարապետ մը, ո՛րքան ալ քաջ ըլլայ, անկարելի է որ կարենայ սովետականէն զատ ուրիշ մթնոլորտ ստեղծել: Արդիւնքը դիմացնիս է: Contra factum, non valet argumentum (իրողութեան առջեւ, պատճառաբանութիւնը արժէք չունի) կ'ըսէին անցեալին Հռոմէացիները:

Կասկած չկայ որ Մայր Տաճարի մը կարիքը կար Երեւանի մէջ: Սա անկախութեան առաջին աչքի զարնող կառոյցն է: Հոգեբանօրէն ալ պէտք էր. բայց քանի որ վարչակարգային հոգեբանութիւնը չփոխուեցաւ, չեմ կարծեր որ Մայր Տաճարը որեւէ կերպով տպաւորէ բնակչութիւնը: Մէկը միւսին լրացուցիչը պիտի ըլլար:

Արտաքնապէս ալ տպաւորիչ է: Որովհետեւ մեր աչքերը այս համեմատութիւններուն չեն վարժուած. բայց եւ այնպէս, ջերմութիւն մը կը պակսի. սառած բան մը կայ: Կարծես խոշորացոյցով մեծցըւած գերեզմանատան մատուռ մըն է, կամ անծանօթ զինուորի յուշարձան...:

Արարողութիւնը երկուքուկէս ժամ տեւեց: Հայ ծէսին հոգեպարար անուշութիւնը հաճոյքով տանիլ կու տայ երկար ժամեր: Ներկայ հայ եւ օտար բոլոր եկեղեցական պետերը, իրենց ճոխ տարազներով բացառիկ շքեղութիւն, հանդիսաւորութիւն կ'ընծայեն մեր հարուստ ծէսին: Հակառակ անոր որ թատերականութիւնը կարեւոր տեղ կը գրաւէ այս ամէնուն մէջ, հոգեկան դիւթանքը անխուսափելի է. մանաւանդ երբ եկեղեցական դասը խորանին վրայ կռնակ դարձուցած է հաւատացեալներուն, կըրնաս խորհիլ որ ամէն մէկ թագի եւ սաղաւարտի տակ յանկարծ պիտի յայտնուի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատմական հայրապետներէն մէկն ու մէկը. Ներսէս Պարթե՞ւ, Սահա՞կ, Մաշտո՞ց, Կոմիտա՞ս, Օձնեցի՞, Մանդակունի՞...

Այսօր համալիրներու օր կը թուի: Առաւօտեան եկեղեցական համալիրէն կէսօրուան փառահեղ ճաշին հրաւիրուած էի Մարզական համալիր: Հոն հասնելու չափ կարեւոր անձնաւորութիւն չըլլալով հանդերձ, պատահեցաւ որ գլխաւոր կազմակերպիչը հին, մտերիմ անձ մը ըլլալով, փափաքեցաւ որ անպայման ընդունիմ հրաւէրը, կարելի՞ էր մերժել: Ես հիմա դէմ-յանդիման կը գտնուիմ պատուոյ սեղանին, Ալեքսիս Բ. Ռուսաստանի Պատրիարքին, Գարեգին Բ. Հայրապետին, Հանրապետութեան նախագահին, Արցախի նախագահ՝ Ա. Ղուկասեանին, Վաչէ Մանուկեանին եւ հին, շատ հին, հարազատ բարեկամիս Ազնաւուրին որ կարեւոր դիտ մը ընող անձի մը ուրախութեամբ նշան ըրաւ որ մօտենամ իրեն: Ինք բանտուած էր, միւսներու նման, պատուոյ ծաղկազարդ սեղանին ետեւ:

Խնդիրը բարդ էր, ինչպէս պիտի ըսէր լուսահոգի զուարճախօս, մաքուր հոգեւորական ընկեր մը: Սրահին մէջ ծանօթներս բազմաթիւ էին: Ոտքի ելլել, կը նըշանակէր ձեռքով եղած բոլոր հրաւէրները ընդունիլ, ուշադրութիւն գրաւել, հանդիսավարութեան ընթացքը ակամայ խանգարել: Միւս կողմէն, Ազնաւուրն ալ ամէն օր դիմացդ չես ունենար. մանաւանդ որ կը շարունակէր ձեռքի նշաններով քովը կանչել:

Ողջագուրում՝ երկար բացակայութիւն մը լրացնող տեղեկութիւններու փոխանակութիւն, հեռաձայններու թիւերու նորոգում, գործ, ընտանիք, զաւակներ, կալաներ եւ հրաւէր մը Առագաստ սրճարան, միասին գաւաթ մը խմելու: Բարեբախտաբար, երեկոյ կանխահաս բռնըւած էր, այլապէս ականատես կրնայի ըլլալ քստմնելի ոճիրի մը որ իմ դիւրազգած սիրտս չէր կրնար տանիլ:

Ճաշին մթնոլորտը շատ ջերմ էր: Եթէ Հայերը, մանաւանդ աշխարհական դասի հրաւիրեալները, տեսակ մը պրկուածութիւն ցոյց կուտային, բազմութիւն կազմող եկեղեցականներու մէջ, դրացի սեղաններս, ուկրանացի եւ ռումանացի եկեղեցականներու, ռուս փափազներու եւ երէցկիններու, թէ օրթոտոքս մայրապետներու, չկրցայ հասկնալ, լաւ զուարթացած էին հայկական գինիի եւ քոնեաքի շիշերը ետեւէ ետեւ պարպելով եւ արդէն սկսած էին «Սեղանն է առատ»ի նըման սլաւական երգեր յանկարծաբանել, առանց աջին-ձախին կարեւորութիւն տալու...:

Եղան նուէրներու փոխանակութիւններ: Յիշատակուեցան բոլոր կարեւոր ներկաներուն անունները, բացի Հայ-Կաթողիկէ պատրիարքէն (կէս ժամ վերջ սրբագրուեցաւ), խօսք առին հիւր եկեղեցիներու պետերը, բացի ծիրանաւոր Գասբէրէն, որ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ամէնէն կարկառուն դէմքերէն մէկն է եւ հոն կը գտնուէր որպէս պապին ներկայացուցիչ: Մերինները, դժբախտաբար, նրբութեան եւ շրջահայեցութեան մէջ երբեք չեն փայլած: Անցցէ՛:

Հազիւ Նախագահն ու Գարեգին Բ. հրաժեշտ առին ներկաներէն, հիւրերը ցըրուիլ սկսան: Օրթոտոքս եկեղեցիներու բոլոր ներկայացուցիչները, գլխաւորութեամբ Ալեքսիս պատրիարքին, պէտք է մեկնէին Հայաստանէն նոյն օրը, քանի յաջորդ օր Ղազախստանի վրայով Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապը պիտի ժամանէր Երեւան, երեքօրեայ այցելութեամբ, որմէ կը խուսափէր Ռուսերու Պատրիարքը: Առանց գգալու, դարաշրջան կազմող պատմական անցուդարձերու մէջ կը գտնուէի որոնք տեղի կ'ունենային հայկական հողին վրայ, իր մկրտութեան 1700-ամեակին առիթով:

Գէորգ, «փոքր եղբայրս» զարմացած էր թէ ինչպէս փափաք չեմ յայտներ քաղաքէն հեռանալու: Շատ լաւ գիտէ որ երկու օրէն աւելի Երեւան մնալով նեղութիւն պիտի սկսի գալ վրաս եւ իրապէս սկըսաւ...:

(Շար. 4)

Ա. ԵՂՈՅԵԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»ԻՆ 1931-Ի ԲԱԽՏԱԿԻՑԸ

Հայկական մամուլը, Սփիւռքէն Հայաստան, լեցուն է Ա. Եղոյեանի «Արարատ» ժապաւէնին պատրաստութեան լուրերով ու անոր արթնցուցած թրքական հակազդեցութիւններով: Ծանօթ է թէ Ա. Եղոյեան այս գործով նիւթ կ'ընէ 1915-ը, ինչ որ առաջին քայլէն գրգռած է թրքական շրջանակները: Թուրք մամուլի անուններ առնուազն հայկականներուն չափ տեղ կուտան նիւթին, բազմատեսակ մօտեցումներով, որոնց հասարակաց կէտը արուեստի գործ մը քաղաքական ազդակին հետ շփոթելու երեւոյթն է: Այլ խօսքով՝ այդ շրջանակներէն ոչ մէկը հետաքրքրուած է «Արարատ»ին արուեստի գործի արժէքով: Պէտք է ըսել որ այս զանցառումին առաջին «մեղաւորը» Եղոյեանի միջազգային բաւական ամուր համբաւն է որ յաջողութեան, գնահատումի կանխակալ ապահովութիւն կուտայ Թուրքերուն: Բոլորն ալ վստահ են թէ «Արարատ»ը լուրջ հետաքրքրութիւն պիտի գտնէ ամէն կողմ: Կայ նաեւ ֆիլմը ցըրւելու յանձնառու եղած ընկերութեան՝ «Միրամաքս»ի համբաւն ալ: Անոր ղեկավարները պիտի չուզէին անշուշտ վտան-

գել իրենց հեղինակութիւնը, եթէ վստահ չըլլային «ապրանք»ին արժէքին:

Արդէն ըսուեցաւ, գրուեցաւ թէ թրքական հակազդեցութիւններուն մեծ մասը միակ ելքը կը նկատէ արգելք ըլլալ ֆիլմին ցուցադրութեան: Զանազան ձեւեր կ'առաջարկուէին այդ նպատակով: Այդ մեծամասնութեան քով գտնուեցաւ գրող ալ թէ այսօրուընէ փրցուած աղմուկը կը նպաստէր գործին քարոզչութեան, եթէ Թուրքիա չհակազդէր, կրնար ըլլալ որ «Արարատ»ը յատուկ ուշադրութիւն չգրաւէր: Նոյնիսկ օրինակ տրուեցաւ «Կէս գիշերուան ճեպընթաց»ին պարագան որ արուեստի արժէք ներկայացնող ֆիլմ չըլլալով հանդերձ, թրքական աղմուկին պատճառով չուրջ քսան տարիէ ի վեր կը շարունակուէր ցուցադրուիլ, հեռասփռուիլ: Այսուհանդերձ, թրքական լրասփիւռները նախընտրեցին ու կը նախընտրեն աղմուկը, գործին ցուցադրութեան արգելք ըլլալու նոր ձեւեր փնտռելով:

Հետաքրքրական եւ քիչ մըն ալ զուարճալի է նշմարել որ «Արարատ»ին արթընցուցած թրքական հակազդեցութիւնը եւ առաջարկուած ճարերը աննախադէպ բաներ չեն: Անոնց նախատիպարը գոյութիւն ունի... 1931-էն, եթէ անկէ ալ կանուխ օրինակներ չկան: Այս երեւոյթին անդրադառնալու պատճառ եղաւ բարեկամի մը պաշտօնական դիւաններու մէջ հանդիպած մէկ թղթակցութիւնը եւ «Յառաջ»ի այդ թուականի հաւաքածոյին մէջ փոքր պտոյտ մը:

Թղթակցութիւնը տեղի ունեցած է թրքական դեսպանատան եւ Արտաքին գործերու նախարարութեան Արեւելքի բաժնին միջեւ: Կը վերաբերի նոյնպէս ֆիլմի մը որուն անունն է «Երգն Հայաստանի»: «Ամբողջովին առնուած հայկական իրական կեանքէ» նշումը կ'ընէ ֆիլմին համար «Յառաջ»ի չորրորդ էջին ամբողջ լայնքով տրուած ծանուցումը, 1930-ի վերջին եւ 1931-ի առաջին թիւերուն մէջ: Հոն ըսուած է տակաւին թէ գործին բեմադիրն է Ն. Կորկանեան եւ թէ մասնակցութիւն բերած են «Տիկին Քնարիկ (Ազնաւո՞ւր) եւ Պ. Շահան Սարեան:

«Ամբողջովին առնուած հայկական իրական կեանքէ»ի պարագան է որ յարուցած է թրքական հակազդեցութիւնը, քանի որ նոյն նախարարութեան 1931 Ապրիլ 22 թուակիր «Նոթ»ով կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ դեսպանատունը դիմած է, արգիլել տալու համար «Հայկական քարոզչութեան այդ ժապաւէնը որուն երկրորդ մասին մէջ թալանի եւ ջարդերու տեսարաններ կան, որոնք կ'ըսուի թէ 1922-ին թրքական ուժերու Զմիւռնիա մուտքին ընկերացած են: Իսկ վերջաւորութեան, հայ հայրենասէրներ կ'ուխտեն հայկական դրօշը պարզել Արարատի վրայ»:

Նախարարութիւնը 1931 Յուլիս 3 թուակիր գրութեամբ մը կը տեղեկացնէ թրքական դեսպանատան թէ «Խնդրոյ առարկայ ժապաւէնին վերաքննութենէն ետք, Շարժանկարի քննիչ յանձնախումբը ետ առած է ցուցադրութեան նախնական արտօնագիրը, ուստի այդ ժապաւէնը այլեւս չի կրնար հանրային ցուցադրութեան առարկայ ըլլալ»: Կայ դեսպանատան «Ջերմագին շնորհակալութեան» նամակն ալ որ կը կրէ Յուլիս 10 թուականը, ստորագրուած՝ Մ. Մ.:

Այս փաստաթուղթերուն հետ կայ Արտաքին գործերու նախարարութեան Արեւելքի գրասենեակին կողմէ Յուլիս 20 թուակիր տեղեկագիր մը (անստորագիր) նոյն ֆիլմին մասին որ կրկին ցուցադրուեր է Շարժանկարի քննիչ յանձնախումբին համար, նախորդ օրը: Տեղեկաբերը որ ներկայ գտնուած է այդ ցուցադրութեան, կը գրէ թէ «Երգն Հայաստանի»ի նպատակը եղած է Ֆրանսա հաստատուած Հայերու յիշեցնել իրենց հայրենիքին անցեալը եւ Ֆրանսայի մէջ գտած իրենց ընդունելութիւնը: Ֆիլմին մէջ տեղ տրուած է Ֆրանսայի հայկական հիմնարկներուն, հայ անձնաւորութիւններուն, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան, դպրոցներու, հիւանդանոցներու, պատսպարաններու: Ցոյց տրուած է անոնցմէ մէկուն բացումը որուն մասնակցած են Ժորժ Լէյկ եւ Հանրի Լորէն: Այդ միջոցին ընկերացած է ֆրանսական զինուորական երաժշտութիւն մը:

Գրութեամբ կը նշուին Զմիւռնիոյ հրդեհին տեսարանները, ապաստանեալներու մեկնումը, հայկական դրօշին բազմաթիւ երեւումները, զօրավար Անդրանիկի լուսանկարը, Խորհրդային Միութեան տարածքին վանքի մը վրայ ծածանող հայկական դրօշը:

Ամէնէն հետաքրքրականն է վերջին պարբերութիւնը ուր կ'ըսուի. «Այս ժապաւէնը նրբավարութեամբ պատրաստուած է եւ շատ-շատ կարելի է մտածել վերջին տեսարանին ջնջումին մասին որ կրնայ տհաճ ըլլալ Թուրքերուն, քանի որ կ'ոգեկոչէ հայկական անկախութիւնը»:

Ինչ կը վերաբերի նոյն օրերուն «Յառաջ»ի թիւերուն պատմածին, ֆիլմին մասին առաջին հետք մը կայ 1930 Օգոստոս 24-ի թիւին Գ. էջին «Արուեստի Լրատու» անկիւնին մէջ. հոն կ'ըսուի. «"Սինէ Արմէնի"ի ներկայացուցիչը Պ. Կորկանեան վերջացուց նոր ֆիլմի մը պատրաստութիւնը: Այդ ֆիլմը կը կոչուի "Երգն Հայաստանի" (Les mélodies de l'Arménie):

Այս շարժանկարը խաղացած են հայ դերասաններ՝ Շահան Սարեան, Տիկին Քնարիկ եւ ուրիշներ: Ֆիլմը կը ներկայացնէ զանազան գործողութիւններ, բոլորն ալ առնուած հայկական կեանքէ, – այսպէս յոյնեւթուրք պատերազմը, Իզմիրի հրդեհը (տեսարանները գնուած են Փաթէ, Կոմոն, Էքլէր ընկերութիւններէն), յետոյ Եւրոպայի հայկական կեանքը, Ահարոնեանի յոբելեանը, Մխիթարեան վարժարանի բացումը, հայ գրագէտներ, հրապարակագիրներ, քաղաքական դէմքեր, տեսակ մը սինէ-ալպոմ: Ֆիլմը կը վերջանայ ապագայ Հայաստանի պանծացումով որուն կը մասնակցի դերասանուհի Ժան Օտինօ»:

Դեկտեմբեր 14-էն սկսած է հրատարակուիլ մեծադիր ծանուցումը որ կը տեղեկացնէ թէ Ռիւ տը լ'Իւնիվէրսիթէի «Սինէմա Ալմա-Փալաս»ին մէջ Դեկտ. 26 – Յունուար 1, ամէն օր կը ներկայացուի «Երգն Հայաստանի»ն: Տոմսերուն գինը՝ երեկոյեան 5 – 12,5 Ֆր. է, ցերեկները՝ 4–10,5 Ֆր.:

Սխալ է կարծել որ այդ ֆիլմը մնացած է հայ – թուրք – ֆրանսական եռանկիւնին միջեւ: «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 25–ի թիւին մէջ արձագանգ մը կայ անոր մասին Փարիզի ռուսական մամուլին («Պոսլեդնիա Նովոստի» եւ «Վոզրոժդենիէ») գնահատանքէն. ռուս դիտողը «չափազանց տպաւորիչ» գտած է ժապաւէնը եւ կ'ըսէ. «Հայերը իրաւունք ունին հպարտանալու տարագրութեան մէջ, իրենց կատարած նուաճումներով: Այս ֆիլմին պատմական արժէքը անվիճելի է: Ակամայ, մեր Ռուսերուս մէջ ալ ցանկութիւն կը ծագի այսպիսի շարժանկար մը ունենալու»: Երրորդ թերթն ալ կը խօսի «հրաշալի տպաւորութեան» մասին:

«Հանդիսական մը» ստորագրուած տպաւորութիւններու էջն ալ (1931, Յունուար 1) կը նշէ թէ ֆիլմը դիտողներուն մէջ աւելի էր Ֆրանսացիներուն թիւը եւ նոյնիսկ եթէ այդ մեծամասնութիւնը քիչ մը կը ձանձրանայ օտար դէմքեր տեսնելով, դժուարահունչ անուններ լսելով, «ֆիլմը կը վերջանայ ծափերու տակ»: Հետեւեալ տողերով կ'աւարտի այդ էջը. «Ներկայացումը վերջացած է: Մթագնած սրահին մէջ գրեթէ մարդ չէ մնացեր: Քիչ անդին պառաւ կին մը կը փակէ իր արցունքները: Քովը կու յան երկու պզտիկներ...: Կը խօսին ֆիլմին մասին: Կը մօտենամ անոնց եւ կը խօսիմ հայերէն: Իզմիրի եղեռնը տեսած են իրենց աչքով: Կը յուզուիմ... Ծերունի մայրը կը հարցնէ. "Որդիս, դո՞ւն ալ իզմիրցի ես": Աղջիկները կը տանին մայրիկը...: Գեղեցիկ ֆիլմ մըն է»:

Հին էջերու քրքրումով մը, ահա՛ պատմութիւնը «Արարատ»ի թրքական հակազդեցութեան 1931–ի նախադէպին: Այդ քրքրումը առիթ եղաւ անդրադառնալու «Երգն Հայաստանի» անուն ժապաւէնին գոյութեան, ցուցադրութեան պարագաներուն. նաեւ նշմարելու –եթէ հարկ էր–, թէ թրքական ճակատին վրայ փոխուած բան չկայ...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ, Յունուար 24-ին, խոր ծերութեան մէջ իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերար՝ Սուրէն Ֆէսճեան: Ծնած էր Ատափազար, երիտասարդ տարիքէն փոխադրուած է Ֆրանսա եւ Բ. աշխարհամարտի շրջանին կարեւոր դեր խաղացած ֆրանսական դիմադրական շարժումին մէջ: Ֆէսճեան ընտանիքը Միացեալ-Նահանգներ փոխադրուած է 1950-ին եւ 1952-ին Նիւ-Եորքի մէջ հիմնած է «Մոնթիալ Միջազգային Արհեստագիտական Ընկերակցութիւնը» որ կը պատրաստէ ելեկտրական խաղեր: Ընկերակցութիւնը գրասենեակներ ունի Փարիզ, Մարսէյլ, Զուիցերիա եւ ԱՄՆ-ու զանազան նահանգներու մէջ: Ազգային դաշտի վրայ, Սուրէն Ֆէսճեան բարեսիրական ծաւալուն գործունէութիւն ունեցած է գլխաւորաբար Հ. Բ. Ը. Միութեան, Վարդանանց Ասպետներու Եղբայրակցութեան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ի նպաստ: Գլխաւոր բարերարներէն է Նիւ-Եորքի Սուրբ Վարդան Եկեղեցւոյ եւ հիմնադիրներէն Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրամին: Ս. Ֆէսճեան օժանդակած է նաեւ Գոլոմպիա համալսարանի հայկական ամպիոնին, Գալիֆորնիոյ Արշակ Տիգրանեան դպրոցին հանդիսասրահին, կառուցանած է Փասատինայի Ֆէսճեան մարզական կեդրոնը եւ Գոսթա-Մեսայի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Ֆէսճեան հանդիսասրահը: Շուրջ 20 տարի անդամ եղած է Բարեգործականի տնօրէններու կեդրոնական վարչութեան: Սուրէն եւ Վիրճինիա Ֆէսճեան հիմնադրամի օժանդակութեամբ Պուէնոս-Այրէսի մէջ կառուցուած է Թ. Մ. Միութեան «Սուրէն եւ Վիրճինիա Ֆէսճեան կեդրոնը»: Իր երկար կեանքին ընթացքին, Ս. Ֆէսճեան ստացած է բազմաթիւ պատուանշաններ, երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. թէ Գարեգին Ա. կաթողիկոսներ զինք պարգեւատրած են Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Սուրբ Վարդան պատուոյ մետալով: 1999–ին մասնաւոր ընդունելութեամբ մեծարուած է եւ իրեն տրուած է Հայ Եկեղեցւոյ Հիմնադրամի ցկեանս ատենապետի հանգամանքը:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Եկաւ Աստիկի տան մօտ եւ նշմարեց, որ վերի սենեակը լոյս կար:

«Դեռ հոս է, - մտածեց, - կ'երեւայ, որ Աստիկ էֆէնտի տակաւին չէ եկած»:

Եւ յանկարծ գաղափար մը ունեցաւ:

«Երթամ դուռը զարնեմ եւ քանի մը վայրկեան վայելեմ զինքը»:

Բայց հազիւ թէ այս որոշումը տուած էր՝ սենեակին լոյսը մարեցաւ:

«Թերեւս Աստիկ հոն է, եւ հիմա միասին դուրս պիտի ելլեն» - ըսաւ ինքնիրեն:

Այս ենթադրութիւնը ճիշդ էր: Արդարեւ վայրկեան մը ետքը տան դուռը բացուեցաւ, եւ երեք հոգի դուրս ելան: Մին Աստիկն էր, միւսը՝ երիտասարդին սիրուհին, երրորդը՝ անծանօթ մը:

Տրդատ, բաւական հեռուէն, հետեւեցաւ այդ խումբին, բայց գեղանի մանկամարդուհին նշմարած էր զինքը եւ ատեն-ատեն ետին կը դառնար՝ գաղտագողի ակնարկ մը նետելու համար իր սիրահարին:

Այսպէս հասան մինչեւ սինեմային տեղը: Աստիկ իր ընկերներով մօտեցաւ կիչէին եւ առաջին կարգի երեք տոմսակ առաւ: Տրդատ եւս առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ եւ սրահէն ներս մտնելով՝ գնաց ճիշդ իր սիրուհիին նստած աթոռին ետեւ աթոռ մը գրաւեց:

Այն անծանօթը, որ Աստիկի կ'ընկերանար, հազիւ 40 տարեկան, գէր եւ երկայնահասակ մարդ մըն էր:

«Այս մարդը Հայու դէմք չունի, - կը մտածէր Տրդատ, - աւելի Թուրք պէյի մը կը նմանի»:

Կարծես աւելի ուժ տալու համար այս ենթադրութեան՝ անծանօթը մինչեւ ետքը թրքերէն կը խօսէր Աստիկի հետ:

Միջնարարին միջոցին անծանօթը ըսաւ Աստիկին.

- Իմացա՞ք կարեւոր դէպքը:

- Ի՞նչ դէպք, - հարցուց Աստիկ:

- Կ'երեւայ, որ մեծ դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի եղեր:

- Ի՞նչ կ'ըսէք:

- Այնպէս բան մը լսեցի այսօր, բայց տակաւին մանրամասնութիւնները չեմ գիտեր:

Այս խօսքերը լսելուն՝ Տրդատ ցնցուեցաւ եւ սկսաւ աւելի ուշադիր կերպով հետեւիլ խօսակցութեան:

- Ի՞նչ դաւադրութիւն եւ որո՞ւ դէմ ուղղուած է, - հարցուց Աստիկ:

- Իրա՛ւ որ, ինչպէս ըսի, որոշ բան մը չեմ գիտեր, միայն իրիկուան դէմ Պէտրի պէյը տեսայ, ըսաւ, որ շատ կարեւոր գաղտնիք մը իմացած է այսօր, հարցուցի, թէ ինչ գաղտնիք էր, պատասխանեց, որ խնդիրը մեծ դաւադրութեան մը վրայ է:

- Բայց այդ դաւադրութիւնը որո՞ւ դէմ ուղղուած է:

- Ներկայ կառավարութեան դէմ:

- Անհաւատալի բան, ներկայ խառնակութիւններուն մէջ ո՞վ կրնայ համարձակիլ այդպիսի բան մը:

- Ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի Պէտրի պէյին: Պատասխանեց, որ ինքն ալ այդպիսի դաւադրութեան մը գոյութեան շատ հաւատք չընծայեր, բայց կ'երեւայ որ ապացոյցներ կան կամ պիտի ըլլան:

- Ուրեմն մինչեւ հիմա դեռ ապացոյցներ չի կա՞ն:

- Ոչ, դեռ որոշ ապացոյցներ չունի եղեր ձեռքը:

- Այդ դաւադրութիւնը սարքողները Հայե՞րն են, - հարցուց Աստիկ:

- Բնականաբար, մեր մէջ քոմիթէճի միայն Հայերը կան:

- Բայց արդէն ամէնքն ալ աքսորուեցան:

- Մէկ կողմէ կ'աքսորուին, միւս կողմէ կուգան, բայց այս անգամ Հայերը առանձին չեն:

- Ուրիշ ո՞վ կայ հետերնին:

- Պէտրի պէյ ըսաւ, թէ Թուրք յեղափոխականներ ալ միացած են եղեր իրենց: Կրնա՞ս այսպիսի բանի մը հաւատալ:

- Ամէն բան կարելի է, - դիտել տուաւ Աստիկ:

Նոյն միջոցին սինեման սկսաւ, եւ երկու խօսողները լռեցին:

Յաջորդ միջնարարին Աստիկ եւ իր բարեկամը դուրս ելան սրահէն:

Հազիւ թէ աներեւոյթ եղած էին, մանկամարդ կինը ետին դարձաւ եւ սիրալիր ժպիտ մը ուղղեց երիտասարդին:

- Գո՞հ ես ինէ, - հարցուց այս վերջինը:

- Այո՛, գոհ եւ շնորհակալ եմ միեւնոյն ատեն:

- Հիմա կարծեմ ալ ապահով ես իմ հաւատարմութեանս մասին:

- Այո՛, - պատասխանեց գեղուհին:

- Ձեզի ընկերացող անձը ո՞վ է:

- Ինչո՞ւ կը հարցնես, կը նախանձի՞ս կոր:

- Կարծեմ այդ իրաւունքը ունիմ, քանի որ դուն քեզի նոյն իրաւունքը տուիր:

- Լաւ ուրեմն, կրնաս ապահով ըլլալ, որ տասը բառ չեմ փոխանակած իրեն հետ, թէեւ մէկ քանի անգամներ եկած է մեր տունը:

- Աստիկ էֆէնտիին մտերիմ բարեկամը կ'երեւայ կոր:

- Այո՛, դպրոցական ընկերներ են եղեր:

- Կարծեմ թէ Թուրք է:

- Փաշայի զաւակ է եւ շատ բարձր պաշտօն մը ունի Ներքին գործերու նախարարութեան մէջ, ամուսինս կ'ըսէ, որ օր մը անպատճառ նախարար պիտի ըլլայ, շատ ալ հարուստ է եւ առատաձեռն:

- Կը տեսնեմ, որ չափազանց կը գովես կոր զինքը:

- Պարզապէս իրողութիւնը կ'ըսեմ:

- Այս պէյին անունը ի՞նչ է:

- Նուրի պէյ, - պատասխանեց մանկամարդուհին:

Յետոյ յանկարծ Աստիկը եւ իր ընկերը նշմարելով՝ գլուխը անդին դարձուց:

(Շար. 156)

(Շար. Ա. էջէն)

նախարարութիւններն ու վարչական մարմինները: Այս անգամ խնդրոյ առարկայ է Մշակոյթի Նախարարութիւնը, որ աչքեցուցիչ ձեւով կը մատակարարէ կալուածային իր հարստութիւնը եւ գործողութիւններ ըրած է որոնք 57,9 միլիոն Եւրօ արժած են: Նոյնն է կացութիւնը երիտասարդներու աշխատանքի մարզին մէջ, հողամասի կարգաւորման եւլն., եւլն.: Ծագած հարցն այն է որ ի՞նչ բանի կը ծառայէ այս հաշուեքննութիւնը, քանի որ ոչ մէկ պատիժ կը հետեւի եւ նոյն մխումները նոյն թափով կը շարունակուին:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են վերսկսիլ դրամական օժանդակութիւնը Իրաքեան ընդդիմութեան: Յարդ, մասամբ դադրեցուցած էին տարակարծութեան մը պատճառով ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ:

ՆՈԷԼ ՄԱՄԷՐ, կանաչներու նախագահական թեկնածուն, կողմնակից է միասեռականներու ամուսնութեան եւ մանուկներու որդեգրման միասեռական ամոլներու կողմէ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, երեք այրեր ծանր չողավարակումի զոհ գացած են Դեկտեմբերին, Լիա անուն գիւղակի մը մէջ, Թիֆլիսէն 370 քիլոմեթր: Տողագործօն աղբիւրներ կան զորս Ռուսերը ձգած են 80-ական թուականներու վերջերուն:

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935**

APRES LE DECES DE A. ZARAKOLU

FRA
COMMUNIQUE

C'est avec une profonde tristesse que nous avons appris le décès de Madame Ayché Zarakolu, survenu le 28 janvier 2002, des suites d'une longue maladie.

Militante des droits de l'homme, cofondatrice de l'Association des droits de l'Homme en Turquie, elle fut de celles pour qui le respect des droits des minorités constituait un combat au quotidien.

Ses prises de position courageuses lui valurent, à plusieurs reprises, d'être emprisonnée et torturée par le pouvoir turc, sans pour autant que ces mesures n'entament son opiniâtre volonté.

Les Arméniens se souviendront avec émotion qu'elle fut, notamment, l'éditeur en Turquie de la traduction de l'ouvrage de Franz Werfel, «Les 40 jours du Moussa Dagh», ainsi que du «Tabou Arménien» d'Yves Ternon.

Le Comité central de la FRA Dachnaktsoutioun, Europe Occidentale, salue son exemplaire détermination au service de la vérité et du droit, et exprime ses sincères condoléances à Ragip Zarakolu, son époux et compagnon de combat.

FRA DACHNAKTSOUTIOUN
Comité central
pour l'Europe Occidentale

Paris, le 31 janvier 2002

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE
La présence des Arméniens à Jérusalem

par
SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ALFORTVILLE
La **Section «Helen Puzant»**
présente

«WELCOME TO GLENDALE»

Une comédie musicale
d'expression arménienne,
imaginée à partir de la vie quotidienne
de nos compatriotes de Los-Angeles
Musique, adaptation et mise en scène
NAREG DOURIAN
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
RAPHAEL KOTANDJIAN
la jeune et talentueuse
KRISTIN HOVHANISSIAN
et le célèbre et hilarant
NAREG DOURIAN
Vendredi 8 février à 20 heures 30
Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville
Pour tous renseignements :
☎ 01 43 76 55 89

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIRE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures,** à l'espace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatoire à se costumer.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

LE CENTRE D'HISTOIRE ARMENIENNE CONTEMPORAINE DE L'UGAB

présente l'ouvrage consacré à la
GUERRE DU KARABAGH (1992-1994)

Le Jardin Noir

**Textes et photographies
de MAX SIVASLIAN**

Mercredi 6 février
de 18h à 21h

Exposition photographique
et dédicace de l'ouvrage
en présence de l'auteur

avec la participation
des **Nouvelles d'Arménie Magazine**
et de **La Lettre de l'UGAB**

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN DE L'UGAB
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(métro Courcelles)

**TELEVISION
FRANCE 2**

Dimanche 10 février à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux :

Sujets traités :
«Les activités d'Arménie-Village»
et
«Pèlerins français à Gueghart»

**Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille**

La Commission **Foi et Traditions Arméniennes**
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier "St-Grégoire l'Illuminateur")
vous invite à participer
à sa 4ème rencontre du cycle
d'initiation :

"Pour lire et commenter les Ecritures Saintes"

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale

le Mercredi 6 février à 19 heures

dans la salle **"A. Tcherpachian"**
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invitée d'honneur : **Mme ANNA LEYLOYAN**

le dimanche 10 février à 13 heures

au YAN'S CLUB
5, avenue Reille — 75014 PARIS

Réservations : Tél. : **01. 47. 81. 28. 66 / 01. 45. 89. 20. 48**

Tout don serait apprécié.
Merci de libeller votre chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Nubar, 57, boulevard Jourdan, 75014 Paris

Un reçu **CERFA** vous sera adressé.

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMÉNIENNES D'EUROPE

Les Arméniens et l'Union Européenne

SÉMINAIRE

17 - 19 MARS 2002, BRUXELLES

Renseignements : Ana Gabrielian
Tél. : +32 2 640 81 88; Fax : +32 2 646 05 25
E-mail : anavgf@hotmail.com

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
DIMANCHE
3 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 278

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.355 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.355

33 ՏԱՐԻ ՄՆԱՑԵԼ Է ԱՆՆԿԱՏ

«Սայաթ-Նովա» ֆիլմի ցենարը Փարաջանովը(*) գրել է 1966 թուին, ռուսերէնով: Այն առաջին անգամ հրատարակուել է 1990 թուի Յունուարին, Մոսկուա հրատարակուող, ռուսերէն «Կինօ» հանդէսի մէջ: Նոյնը թարգմանուել է ֆրանսերէնի ու լոյս է տեսել Փարիզ, 1992 թուին՝ «Եօթ Տեսիլք» հատորի մէջ: Հեղինակը ցենարը բաժանել է տաս «Մանրապատումներ»ի: Դրանցից մի քանիսը, ունեն մէկից աւելի ենթաբաժանումներ:

Ցենարը իբրեւ ֆիլմ արտադրել է «Հայ ֆիլմ»ը: «Սայաթ-Նովա»յի նկարահանման վրայ, Փարաջանովը աշխատել է 1966–69 տարիների ընթացքում: Հեղինակը նկարահանման պահին օգտագործել է միայն իր ցենարի ատաղձը: Նա յաջողել է ուշագրաւ նոր մտայղացումներ ներմուծելու համար, համոզել «Հայ ֆիլմ»ի տնօրինութեան: Երկարատեւ ջանքերից յետոյ, աւարտուած ֆիլմի հայերէն օրինակը տպագրուել է 1969 թուին՝ այսինքն 33 տարի առաջ:

Հակառակ այն պարագային, որ 1968 թուից արդէն, «Սովէքսպորտ ֆիլմ»ը միջազգային շուկայում վաճառքի համար պատրաստ իր ֆիլմերի ցանկում, «Սայաթ-Նովա» անուան տակ, արձանագրել էր «Արմէն ֆիլմ»ի («Հայ ֆիլմ») նոր արտադրութիւնը, Հայաստանի մէջ, ֆիլմի շուրջ ծայր առած բարդութիւնների ու անհամաձայնութիւնների բերումով: Փարաջանովի հսկողութեամբ շարադրուած (մոնտաժուած), 78 րոպէ տեւողութեամբ օրինակը, հեղինակի առաջարկով կրում է նոր վերնագիր՝ «Նռան Գոյնը»[1]: Հայաստանում, ֆիլմը առաջին անգամ, հանրութեան է ներկայացւում այդ անունով: Այն իր սկզբում ունի արտադրական կազմերի ու դերակատարների անուանացանկերը, որոնք ներառուած միւս գրութիւնների նման, ներկայացուած են սպիտակ տառերով, սեւ ֆոնի վրայ:

Հայաստանի ֆիլմարուեստի մարզում բանող մի քանի աշխատողների դժգոհութեան բերումով՝ ֆիլմը կրկին վերաքննութեան համար ուղարկւում է Մոսկուա. Փարաջանովի աշխատանքը փրկելու մտահոգութեամբ, անուանի բեմադիր Սերգէյ Իւտկեւիչ, որի նկարահանած «Օթէլլօ» ֆիլմի համար, ժամանակին Արամ Խաչատրեանը երաժշտութիւն էր յօրինել, յանձն է առնում «Նռան Գոյնը»ից ռուսերէն օրինակ շարադրել: Նա հակառակ Փարաջանովի կամքին, ֆիլմի բովանդակութիւնը «հանրամատչելի» դարձնելու նպատակով, հայերէն գրութիւնները կրճատում ու դրանք փոխարինում է՝ Սայաթ-Նովայի բանաստեղծութիւններից քաղուած միջանկեալ այլ գրութիւններով: Առաւել՝ ֆիլմի ընդհանուր կառոյցը նա բաժանում է ութ գլուխների: Դրանք ներկայացուած են սպիտակ տառերով, մուգ կարմիր, մուգ նարնջագոյն կամ մուգ դեղին ֆոների վրայ: Հակառակ հայերէն օրինակին, այժմ ֆիլմը աւարտւում է տեխնիկական կազմերի ու դերասանների անուանացանկերով: Իւտկեւիչի տարած աշխատանքի մասին, այնտեղ որեւէ նշում չկայ: Ռուսերէն օրինակի տեւողութիւնը 73 րոպէ է: Բնականաբար պէտք է եզրակացնենք, որ հայերէն օրինակը 5 րոպէով աւելի երկար է:

Ներմուծուած փոփոխութիւնների բերումով, Փարաջանովի կիրառած պատկերային փոխաբերական լեզուն, փոխուել ու միջանկեալ բանաստեղծական տողերի մէջբերումների պատճառով, ընդհանրապէս հանդիսատեսի կողմից ընկալւում է իբրեւ Սայեաթ-Նովայի բանաստեղծութիւնների պատկերացումներ: Դիտողը այժմ անկարող է ֆիլմը իբրեւ մէկ շարունակական յղացք տեսնելու եւ թուարկուած գլուխները դիտւում են իբրեւ գրականական կամ բանաստեղծական մտայղացումների պատկերազարդումներ: Այս թիւրիմացութիւնից ելնելով, բազմաթիւ վերլուծական յօդուածներ են գրուել «Նռան Գոյնը» ֆիլմի մէջ Փարաջանովի կիրառած շարժարուեստի լեզուն ու նրա խորհրդանշանները մեկնաբանելու համար, այնինչ եղածը անմիջական առնչութիւն չունի հեղինակի բուն մտայղացման ու ստեղծագործութեան հետ:

Իւտկեւիչի շարադրած (մոնտաժած) ռուսերէն օրինակի շարադրանքն ու հիւսուածքը, դժուարացրել է ֆիլմի ըմբռնումը: Այնտեղ պատկերներն ու ձայներիզը ընկալուած են գեղագիտական մօտեցմամբ: Դրա բերումով խախտուել է պատկերների բովանդակութեանն առնչուող ներքին կապն ու փոխաբերական լեզուն: Այն նման է Սերգէյ Էյզընշթէյնի Մեքսիքայում 1931 թուին նկարահանուած, սակայն անաւարտ մնացած ու տարբեր անհատների կողմից մոնտաժուած, այսօր տարբերակներով դիտուող, չորս ֆիլմերին: Ոչ մի կասկած, որ չորսից ոչ մէկը, բովանդակութեան առումով, չեն փոխանցում հեղինակի՝ Էյզընշթէյնի բուն մտայղացումները:

Ըստ Փարաջանովի, մարդկային ու երկնային սիրոյ, աշխարհիկ ու եկեղեցական կեանքերից անցնելու՝ մէկը միւսի մէջ արտացոլուած դրութիւնների մէջ տեսնելու համար, հարկաւոր է պատկերների ու հնչիւնների փոխաբերութեամբ կազմուած լեզուի օգնութեամբ, դրանց միջեւ դրուած պատը մէջտեղից վերացնել ու հեղինակի առաջադրած՝ խաչի ճամբով, դէպի ամբողջութիւն, դէպի վեր բարձրանալ ու անէանալ:

Երկրի ու հողի վրայ զոհաբերման ենթակայ է կենդանական աշխարհը, որը ըստ արեւելեան հոգեւոր միաբանութիւնների, ներկայացւում է կենդանական աշխարհին իշխելով ու իբրեւ նշան կենդանու մաշկը ոտնատակ ձգելով: Փարաջանովի նախատեսած հանդերձաւորումները, իրենց նիւթով ու գոյներով, ներկայացնում են Աստուածային, մարդկային ու կենդանական մարմինների միջեւ ընկած կապը եւ լոկ գեղագիտական նպատակներով չեն ձեւաւորուած: Նմանապէս ամէն իր, ինչպէս օրինակ՝ ծածկոց, ձեռագործ ու մորթի եւ այլն, պատմում ու արտայայտում են խիստ որոշակի խորհուրդներ:

Ժամանակին Փարաջանովն այսպէս է արտայայտուել. «Մենք դիւրըմբռնելի ու ճշգրիտ կերպով, պատմելու ենք պատմական մի ժամանակաշրջանի մասին. այդ օրերին ապրող մարդկանց, նրանց կրքերի ու մտքերի մասին: Արհեստաւորների ձեռակերտները՝ հագուստները, գործերը, զարդերը, կերպասներն ու տըների կահ կարասիք, լինելու են մեր արտայայտչամիջոցները: Դրանց օգնութեամբ մենք կերտելու ենք ժամանակաշրջանի պատկերը: "Սայաթ-Նովա"ն ոչ պատում եւ ոչ էլ փոխաստութիւններ ունի: Բայց նրա կառոյցը, որի միջոցով մշակուած է նիւթը, ինքնին պիտի արտայայտի կործողութիւնը: Ես հաստատ համոզուած եմ, որ այդպիսով կարելի է խօսել, շատ կարեւոր ու կենսական հարցերի մասին»[2]:

Նոյն կերպով, ֆիլմի կառոյցի մէջ, փոխաբերական իմաստով է օգտագործուած, չէնքերի մէջ նկատուող յատակների նիւթը: Մանկութեանն առնչուող սկզբնական բաժիններում, այն չոր ու չմշակուած ծարաւ հող է: Պատանեկութեան տարիներում՝ ծածկուած է սպիտակ կամ սեւ հիւսուածքով ու փոքրիկ գորգերով: Վանքերի սալէ յատակը, հիմքն է Երիտասարդ տարիների: Եւ վերջապէս, ֆիլմի վերջում, անմշակ հողից թրծուել են վեցանկիւնանի աղիւսները, որոնցով պատուած է անարատ ճերմակ եկեղեցու յատակը: Դրա վրայ է որ զոհւում ու իր վախճանին է հասնում «էն մարդն, որ կեանքն ու հոգին տանջանք է»:

Գրեց՝

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ֆիլմի շարադրանքի ընթացքում, տարբեր առիթներով յիշեցւում է, որ ոչխարների բուրդը թել է դառնում, ներկւում ու վեր է ածւում զանազան հիւսուածքների՝ գորգի ու գուլպաների. խաղողը հասունանում, հնձանում ճզմւում ու գետնի մէջ թաղուած կարասներում դառնում է գինի: Եւ այսպէս շարունակաբար, բազմաթիւ օրինակներ է կարելի թուել[3]:

Նկատի ունենալով, որ այսօր կրկին հարց է բացուած Փարաջանովի մտայղացումն վերականգնելու մասին[4] եւ մինչ օրս չի նկատուել թէ Փարաջանովի շարադրած (մոնտաժած) հայերէն օրինակը ինչպիսին է, կարճ՝ հարցը պարզաբանելու համար, ֆիլմի բուն կառոյցի մասին, որեւէ գրութիւն լոյս չէ տեսել, այսուհետ Փարաջանովի նախատեսած շարադրանքի հերթականութեամբ, ներկայացնում ենք հայերէն օրինակի մէջ գոյութիւն ունեցող եւ Իւտկեւիչի ռուսերէն օրինակի մէջ տեղ չգտած գրութիւնների, խօսքի ու պատկերների բովանդակութիւնը: Դրանք ներկայացուած են ուղղագիր: Ուղղանկիւն [] փակագծերի մէջ նշել ենք դրանց տեւողութիւնը:

«ՆՌԱՆ ԳՈՅՆԸ» վերնագրից ու նրան յաջորդող դերասանների ցանկերից յետոյ կարդում ենք.

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Այս կինոնկարը որեւէ բանաստեղծի կեանքի պատումը չէ: Նկարի հեղինակները փորձում են վերարտադրել բանաստեղծի աշխարհը, նրա հոգու ելեւէջները, կրքերն ու տառապանքը՝ լայնօրէն օգտագործելով միջնադարեան հայ տաղերգուների սիմւոլներն ու այլաբանութիւնները: [22 վայրկեան]

Նիւթը սկսւում է Սայաթ-Նովայի բացուած գաֆթարով, որին յաջորդում է սպիտակ սփռոցի վրայ դրուած երեք նռների պատկերը: Նռների տակ տարածւում է նռան հիւթը եւ գունաւորում սփռոցը...

Պատկերները ու խօսքը առանց փոփոխութեան շարունակւում են մինչեւ փշէ պսակ ներկայացնող պատկերը, որից յետոյ կրճատուած է հետեւեալը.

ԽՕՍՔ – Ի սկզբանէ Աստուած արարեց երկինք ու երկիր ու երբ վեցերորդ օրը եղաւ Աստուած ասաց՝ արարենք մարդ ըստ մեր պատկերի եւ ըստ մեր նմանութեան եւ արարեց Աստուած մարդուն իւր պատկերով, ըստ Աստուծոյ պատկերի արարեց նրան եւ Տէր Աստուած երկրի հողից ստեղծեց մարդուն եւ նորա դէմքին փչեց շունչ կենդանի եւ մարդը եղաւ հոգի կենդանի, եւ առաւ Աստուած իր արարած մարդուն եւ բնակեցրեց եդեմական այգում, որպէսզի մարդը փափկացնէ հողը եւ պահպանէ այգին եւ Տէր Աստուած մարդուն պատուիրեց ասելով... [1 րոպէ եւ 6 վայրկեան]

ՊԱՏԿԵՐ – Քարի վրայ քանդակուած հայերէն արձանագրութիւն: [5 վայրկեան]

ՊԱՏԿԵՐ – Քարէ պատի վրայ անցք, որի մէջ քանդակուած են խաչեր: [5 վայրկեան]

Խօսքին յաջորդում է կայծակի ձայնը: Մի Մանուկ ինքն իր վրայ կծկուած, հայեացքը դէպի նկարահանման խցիկին է ուղղել: Այս առաջին պատկերն է ուր Փարաջանովը չնչաւոր էակ է ներկայացնում եւ նրա հայեացքը ուղղակի մեզ է ուղղւում: Մի կին նրա վրայ երկու ծածկոց եւ մի տղամարդ մէկ ծածկոց է գցում: Յետոյ պիտի նկատենք, որ նրանք Մանուկի ծնողներն են: Մինչ այդ, ըստ շարժարուեստին յատուկ պայմանական յարաբերական մտածողութեան, շարակարգուած են ապագայում ֆիլմի մէջ աւելի մանրամասնօրէն կառոյցի մէջ առնուող, մի շարք պատկերներ: Դրանց մէջ եղած ներքին կապը խիստ մտածուած է ու հէնց ֆիլմի սկզբում՝ Իւտկեւիչի տարբերակում հանուած խօսքն ու երկու պատկերները հիմնապէս փոխում, խախտում ու դժուարացնում են Փարաջանովի մտայղացումների ասելիքն ու դրանց ընկալումը:

Երբ չենք լսել թէ՝ Աստուած ինչպէ՞ս ու ինչի՞ նման արարեց, դժուար պիտի ըմբռնենք ֆիլմի սկզբում՝ փոթորիկի ձայնի տակ առնուած Մանուկի եւ մէջը չորս մոմեր վառուող, մանրակերտ եկեղեցու պատկերների յարաբերական կապը: Միեւնոյն պատճառով, ապագայում գալիք, Պատանի, Երիտասարդ ու Ծերունի տարիքներում, տարբեր դերակատարներով նկարահանուած գործող անձի՝ բանաստեղծի (Սայաթ-Նովայի) կեանքին առնչուող մանրապատումները, եկեղեցու յարկի տակ, չպիտի ի մի բերուեն ու զուգորդուեն:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Ինձանից առաջ քանի՛ քանիսն են եկել, խարխափելո՛վ – խարխափելով ճանաչել այս զարմանալի աշխարհը, յանգել, հատել ինձանից առաջ [15 վայրկեան]

Յաջորդում են գրքերն ու մանկութեանը վերաբերող բաժինները: Մանուկը մի մեծ գիրք ձեռքին ելարանով վեր է բարձրանում եկեղեցու կտուրը... Այս բաժինը առանց կրճատումների ու փոփոխութեան շարունակւում է մինչեւ ...

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Աշխարհի գոյներից ու բոյրերից իմ մանկութիւնն արարեց բանաստեղծի քնարն ու տուեց ինձ [11 վայրկեան]

Այստեղ տեսնում ենք մանկութեանը վերաբերող միւս մասը, ուր կան արեւելեան բաղնիքի, գորգ լուանալու ու գործելու, բուրդ ներկելու տեսարանները: Ինչպէս նաեւ Մանուկի ծնողների ա–

քաղաք մտած անելը՝ նուիրուած Սուրբ Գէորգին: Բոլորի համար էլ շարադրանքը պահպանուած է անփոփոխ մինչեւ որ երեւան է գալիս պատանեկութիւնը ներկայացնող գործող անձը.

ՊԱՏԿԵՐ – Բրդէ թելերը ներկողներից երկուսը, չոր յատակի վրայ փռուած մի փոքրիկ գորգի վրայ, պատանի բանաստեղծի ու երեք աշուղների ներկայութեամբ, թաւալւում են գետնին փռուած գորգի վրայ: [23 *վայրկեան*]

Եւ ապա տեսնում ենք Պատանի աշուղին, իր սազը խորքում կախուած...

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Մենք մեզ իրար մէջ որոնում էինք [6 *վայրկեան*]

Այս հատուածը Փարաճանովը կառուցել է ըստ պարսկական Զանդիէ եւ Ղաջար ժամանակաշրջանների որմնանկարների մէջ կիրառուող սկզբունքների, ուր սիրողն ու սիրուածը (կին եւ պատանի) միշտ պատկերուած են միեւնոյն դիմանկարով: Այստեղ դրուած է՝ «Աստուած մարդուն արարեց իր պատկերով» խօսքի աշխարհիկ տարբերակը..

ՊԱՏԿԵՐ – Ժանեակ հիւսելու սարքը [5 *վայրկեան*]

Յաջորդող բաժնի մէջ հագուստաւորումը ամբողջովին Փիրուզէ կապոյտ է... Առանց որեւէ փոփոխութեան, շարադրանքը շարունակւում է: Տեսնում ենք պարսկական սիրային գաւեշտական մրնջախաղ-պարերը:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Այս առողջ ու գեղեցիկ կեանքում տառապանքը միայն ինձ է տրուած: Ի՞նչու է տրուած [11 *վայրկեան*]

Վրացական սրբապատկերով սկսւում է պալատականների որսի տեսարաններն ու աշուղը ձի է բարձրանում ու հետեւում է հեծեալ իշխանուհուն: Իշխանուհին կորչում է ճանապարհի կէսին, բայց պատանի աշուղն անցնում է առաջ: Այս հատուածից եւս որեւէ պատկեր չէ հանուած մինչեւ.

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Մենք մեր սիրոյ համար ապաստան էինք փնտռում. իսկ ճանապարհը մեզ դուրս բերեց մեռեալների աշխարհ [11 *վայրկեան*]

Երեք լեզուով՝ հայերէն, Թրքերէն ու վրացերէն, լսւում է «Դու մեզ լքեցիր ու հեռացար իսկ մենք դէս ապրողներս պատժնաւորեցինք քեզ բոժոժով, որ դուրս ճախրես դու քո այդ նոր աշխարհում որպէս Թիթեռ...»: Այս բաժինն եւս անփոփոխ է.

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Իմ սիրոյ մոմէ դղեակները հապա ինչպէս պահեմ քո չէկ հըրդեհներից [10 *վայրկեան*]

Այժմ կարմիր ու սեւ հագուստներով զանազանուող, միեւնոյն դիմագիծն ունեցող, սիրահարների սիրոյ տագնապներն են: Ծաղրային մնջախաղով ներկայացուած սիրահարները վեր են բարձրանում աստիճանների վրայ: Սեւազգեստ Պատանին ու մնջախաղի սիրահարները, սարքերի վրայ կախուած, քամուն տրըւած Թաց գորգերի ետեւ կորչելով ու վերադառնալով, վեր են բարձրանում:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Դէ գնա՛ ու փնտրիր անանձնական սիրոյ քո ապաստանը: Կ'երթամ ու ման կը գամ վանքերը մէկ մէկ [11 *վայրկեան*]

Երիտասարդը վանք է մտնում: Հատուածը՝ վանքում ծաւալուող աշխատանքները, գինու պատրաստութիւն, վարել, ձիթաիւղ պատրաստել եւ այլն նոյնն է մինչեւ որ երիտասարդ վանականն հասունցած գինին խմելուց յետոյ տեսնում ենք...

Իւտկեւիչի շարադրած օրինակում, ոչխարների մատաղը (14 նկար. 2 րոպէ եւ 56 վայրկեան տեւողութեամբ), որ Փարաճանովի շարադրանքի մէջ, «հասունութեան»՝ Ծերունու բաժնին է պատկանում, փոխադրել է այստեղ:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Այս աշխարհից մենք քեզ մօտ ենք գալիս, Տէ՛ր, միամիտ զոհերի բազմութեան ընծայաբերութեամբ... [10 *վայրկեան*]

Երիտասարդ վանականը գերեզման է փորում: Եկեղեցի է մտնում ոչխարների հօտը: Աստիճանների վրայ ոչխարները վեր են բարձրացել:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Մեռնող մարմնի համար ես ծածկոց ուզեցի՝ նրանք ի ցոյց դրին իրենց ապրող մարմինների խենթ գալարումները: Հապա ես ո՞ւր փնտռեմ անձնական սէր [14 *վայրկեան*]

Կոյսերը ասեղնակար ծածկոցներ են պատրաստում: Կոյսերից մէկը հրաշք է գործում ու աւանակին չոյելով նրան վեր է ածում սպիտակամորթ կենդանու ու ինք եւս հագուստափոխւում և սպիտակազգեստ է դառնում: Աւանակի վրայ է նստում, ննջեցեալ Քրիստոսին ներկայացընող, իր ձեռագործ ծածկոցը: Այժմ կոյսերը իրենց ձեռագործները, ընծայ են բերել ննջեցեալ Կաթողիկոսին:

ՊԱՏԿԵՐ – Կոյսերը աստիճաններից վեր են բարձրանում: Ճերմակազգեստ կոյսը զանգի թոկից կախուած՝ թեւերը խաչի պէս երկու կողմում տարածած, ուղղահայեաց վեր ու վար է ելնում: [16 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Կոյսերը և երիտասարդ վանականը: Նա այժմ իր թեւի վրայ է կրըում ճերմակազգեստ կոյսից ստացած ոսկեթել ձեռագործը: [25 *վայրկեան*]

Երիտասարդ վանականը, Հայր Մերի հնչիւնների ներքոյ, ննջեցեալ Քրիստոսին պատկերող ասեղնագործ ձեռագոր-

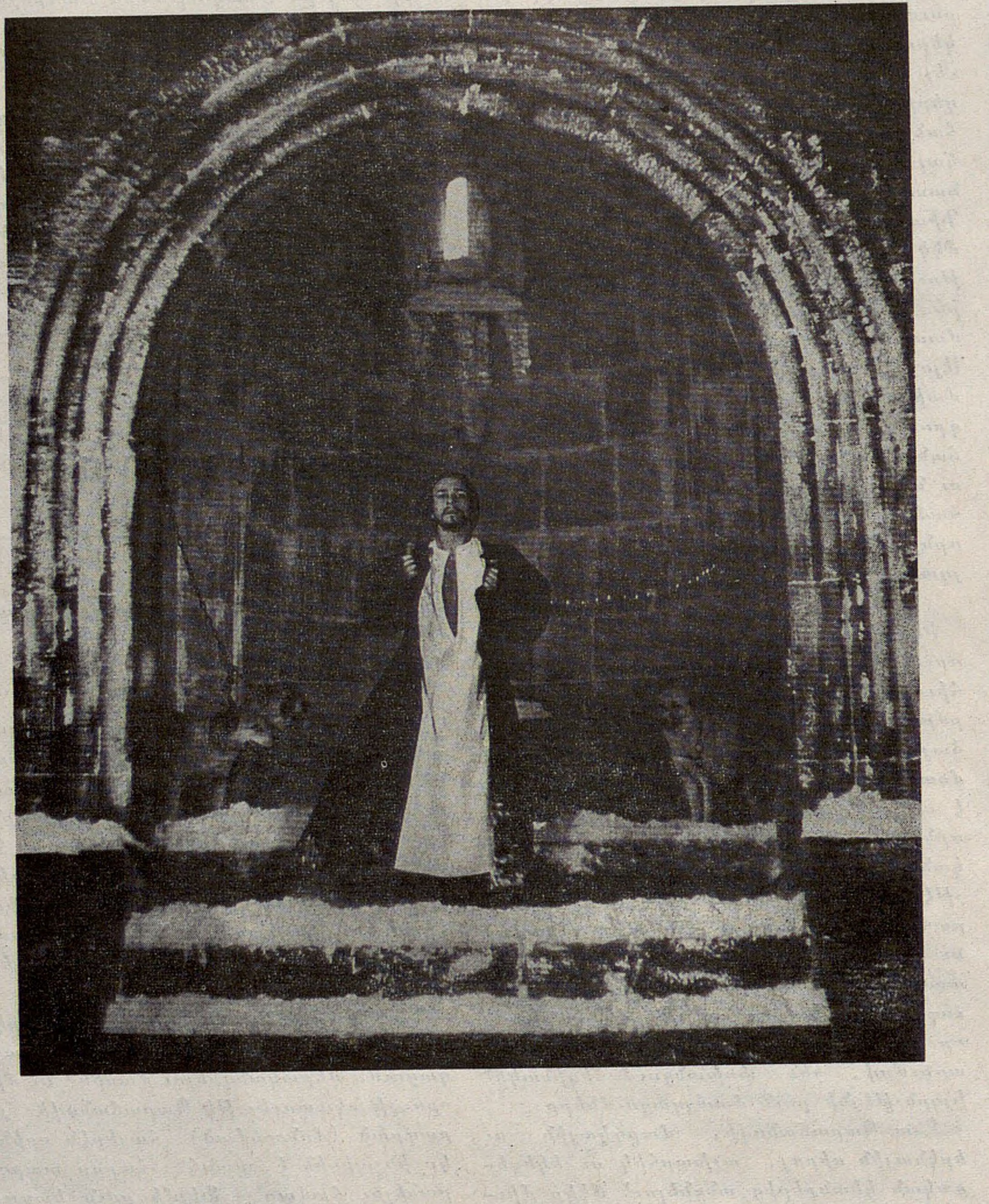

ծով ծածկում է Կաթողիկոսի մարմինը... Կաթողիկոսի գաւազանը վեր է ածւում քանդակի:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Հեռաւոր տարիների աբեւային հովտում ապրում են իմ կարօտները, սէրերը, իմ մանկութիւնը [9 *վայրկեան*]

Ոսկեկուռ աջի հովանու տակ ննջում է երիտասարդ վանականը: Տեսարանների շարադրանքը խախտուած չէ մինչեւ փոթորիկը եւ եկեղեցու գմբէթի վայր ընկելն ու փշրուելը, որից յետոյ հանուած է.

ՊԱՏԿԵՐ – Վանականը ծիւնածածկ վանքի խորանում: Սուրբ սեղանի երկու կողմերում շներ են կապուած: [15 *վայրկեան*]

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Ամէն ինչ պարզ ու անըմբռնելի կոպիտ տեսայ, եւ հասկացայ, որ կեանքն իմ միջից գնացել էր [9 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Երիտասարդ վանականը այստեղ վեր է ածուել ծերունու: Ծերունին մի գառ է ստանում: [35 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Ծերունին եւ գառը եկեղեցու տանիքի վրայ: Հանում է սեւ զգեստը: Ճերմակ շապիկի վրայ, կրծքին կապուած է գառան սեւ մորթի: [20 *վայրկեան*]

Ինը վայրկեաններ Ծերունու եւ գառան հետ, կանգնած են եկեղեցու տանիքի վրայ:

ՊԱՏԿԵՐ – Երկու մահմետականներ հնձում են եկեղեցու տանիքի վրայի բուսած կանաչը: [6 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Երեք մահմետականներ հընձում են եկեղեցու տանիքի վրայի բուսած կանաչը: [6 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Հինգ մահմետականներ հընձում են եկեղեցու տանիքի վրայի բուսած կանաչը: [18 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Հինգ մահմետականներ հընձում են եկեղեցու տանիքի վրայի բուսած կանաչը, որը տանիքի վրայից անձրեւի պէս վայր է թափւում: Ծերունին ու գառը եկեղեցու պատի վրայ տեղաւորւած են իբրեւ քանդակներ: [14 *վայրկեան*]

Փարաճանովի շարադրած օրինակում մատաղը եւ նրան առընչուող յաջորդական 14 պատկերները դրուած են այստեղ:

Վերջին՝ ոչխարների գլխատուած պատկերներին, յաջորդում է Ծերունու պատկերը, որի Թիկունքում երկու վանականներ շարախօսում են: Անմիջապէս յետոյ տեսնում ենք.

ՊԱՏԿԵՐ – Հոգեւորականներ և աշխարհիկներ: Վերջինները, մատաղի համար, շուկայից բազմաթիւ աքաղաղներ են գընել: [27 *վայրկեան*]

Միաժամանակ՝ պատկերին զուգահեռ լսւում է հետեւեալը.

ԽՕՍՔ – (ԿԻՆԸ) – Ես եւ ամուսինս գնացինք Թիֆլիս: Թուրքի մէյդան գնացինք: Էդ տեղ բաղնիք կար: Գնացինք բաղնիք. ամուսինս ու ես գնացինք լաւ լողացանք... (ԱՄՈՒՍԻՆԸ միաժամանակ) – Ի՞նչ ես ասում ա՛յ կնիկ. ի՞նչ են հարցընում դու բաղնիք ես գնացել, լողացել ես: Առ էս աքլորները, տուր էս կոյսերին: Էնքան որ կ'ասես լաւ լողացանք. էլ չխօսես ա՛, վերջ:

(ԿԻՆԸ շարունակում է) – ... Գնացինք խորոված ուտենք: Մէկ էլ լսեցինք, որ մի աշուղ է եկել: Գնացինք տեսանք, աշուղ չէր որ մի փինաչի բաջ:

Լսւում է «Քանի որ ջան ես, եար քի ղուրբան եմ...» երգի առաջին տողը: Վանականները յորդորում են Ծերունուն որ վերադառնայ աշխարհիկ կեանքին ու իբրեւ աշուղ «մաջլիս» մտնի...

Ծերունին տեսնում է Մանուկին: Նա այժմ ելարանից վայր է իջնում: Մի հրբեշտակ, Ծերունուն մի ձի է տալիս: Ծերունին ձիու սանձը բռնած գնում է դէպի վանք:

ՊԱՏԿԵՐ – Ծերունու ձին, առանց նրա, դուրս է գալիս վանքից ու հեռանում է: Չորս հոգեւորականներ կտուրի վրայ կանգնած, նայում են նրան: [7 *վայրկեան*]

Յամաքել է մկրտութեան աւազանը: Վանքի սրբապատկերը նետահարւում է: Եկեղեցին աւերակ է...

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Լոյսի ու վերադարձի կանչեր եմ լսում, բայց ես յոգնած եմ: Այսքան թախիծն ո՞վ է փռել այս հին, յոգնած հողին [13 *վայրկեան*]

Ծերունին գերեզմանաքարի դիմաց կանգնած մեզ է նայում:

ՊԱՏԿԵՐ – Երկու փոքրիկ հրեշտակներ գերեզմանաքարերի միջեւ գլխիվեր դրըւած պատուհանի շրջանակի միջից նայում են մեզ: [8 *վայրկեան*]

«Ճակատագիրը» Փիլմի սկզբում՝ Փիրուզէ կապոյտ հագուստով բաժնի մէջ դիտուած պատկերի պէս, սեւ հող է դընում հացի վրայ: Կանայք ողբում են, տղամարդիկ մատաղի համար ոչխար են տանում, ճերմակազգեստ կոյսի Թաղումն է: Լսւում է «Աշխարհս մէ փանջարայ է» երգը: «Ճակատագիրը» փնտռում է Ծերունուն: Այստեղ պատկերների շարադրանքը խախտուած չէ մինչեւ, որ ողբասաց կանայք երկու անգամ կրկնում են «Աշխարհս մէ փանջարայ է» խօսքը: Սա առաջին անգամն է որ իրենց հայեացքն մեզ ուղղած դերակատարները բերան են բացում ու խօսք են արտայայտում: Մինչ այդ Փիլմի մէջ լսուած խօսքերը, պատկերների մէջ գտնուող մարդկային շուրթերից չեն արտայայտուել: Անմիջապէս յետոյ հանուած է.

ՊԱՏԿԵՐ – Երկու փոքրիկ հրեշտակներ գերեզմանաքարերի միջեւ ճիշդ ուղղութեամբ դրուած պատուհանի շրջանակի միջից նայում են մեզ: [4 *վայրկեան*]

Ծերունին մենակ քայլում է դէպի սարը: Հրեշտակները նրան ուղղում են դէպի ճամբան ու սազը տանում հեռու: Նախապէս դիտուած՝ վանքից մենակ դուրս քայլած ձին, այժմ կանգնած է ճանապարհի խորքում: Պատկերը կրրկնւում է երկու անգամ: Ռուսերէն տարբերակում, այս պատկերը տեղափոխուած է Փիլմի վերջում եւ դրուած է Համբարձման Հրեշտակի պատկերների միջեւ: Այդպիսով Իւտկեւիչը այս պատկերին է տուել Փիլմի բովանդակութիւնը եզրափակող իմաստը:

Դաշտում գտնուող հրեշտակների ու Ծերունու պատկերին, յաջորդում է սեւ բրդէ Թելով, հրեշտակների օգնութեամբ հիւսուող գուլպաների ու Մանուկի ծնողների պատկերների շարանը: Նրրանք բոլորն էլ սեւ լուսապսակներ ունեն: Սպիտակ լուսապսակով, բացառւած է միայն Մանուկի հայրը: Աստուածամօր քանդակն ունեցող, ցամաքած աւազանի պատերից սկսում է ջուր հոսել: Այնտեղ մոմեր են վառւում...

ԳՐՈՒԹԻՒՆ – Ձեր տուած հացը գեղեցիկ էր, իսկ հողն աւելի քան գեղեցիկ է, գնամ, դառնամ հող: Յոգնել. յոգնել եմ [11 *վայրկեան*]

Ծերունին մենակ նստած է եկեղեցու առաջ: Փիրուզէ կապոյտ հագուստներով տեսարանի ընթացքում դիտուած մահագոյժ զինուորի գանկը այժմ նրա ձեռքին է:

ՊԱՏԿԵՐ – Պատկերի ձախ կողմը ամբողջովին ճերմակ է իսկ միւս կողմում կայ Փիլմի սկզբի հատուածում՝ երեք տարբեր հեռաւորութեամբ նկարահանւած ու իրար յաջորդող շարանով դիտւած Սուրբ Գէորգի սրբապատկերը: [6 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Եկեղեցու մէջ կամարի մի-

չեւ գտնուող ամբողջովին ճերմակ պատը։ [3 վայրկեան]

Մի ձեռք դաշնահարում է ճերմակ պատը։ Արիւն է հոսում։ Նռները ճեղքուած են դաշոյնով եւ հատիկներն ու հիւթը սփռուած է ամէն կողմ։ Սեւի վրայ բազմաթիւ սպիտակ խաչեր են ընկած...

Ծերունին վեցանկիւնանի աղիւսապատ յատակի վրայ ծունր դրած, հանում է սեւ զգեստը։ Լսւում է Քրիստոսի խորհուրդի ընթերցումը՝ հողի մէջ ընկնող, մեռնող ու բազում արդիւնք տուող հատիկի մասին։

Ինքնիրեն բացւում է սատիճանների վերեւում գտնուող դուռը։ Մօտից երեւում է Համբարձման Հրեշտակը՝ աջ թեւին աքաղաղ նստած։ Աչքերը նախ ներհայեցողական են, ապա մեզ են ուղղւում։ Նա իր ձախ ձեռքին թուր է կրում։ Նրա ետեւում, դիտողների կողմից եկեղեցու ձախ անկիւնում գտնւում է ծնրադիր Ծերունին։ Աչքերը սեւով կապած «Ճակատագիրը» հողով հացը բերում ու յանձնում է նրան։ Համբարձման Հրեշտակը կարասի միջի հասած գինին, չուռ է տալիս Ծերունու կրծքին...

ՊԱՏԿԵՐ – Եկեղեցու ամբողջովին ճերմակ պատը ուր կամարի տակ՝ ձախ կողմում, շէնքի ակուստիկի բարելաւման համար տեղաւորուած են չորս կարասներ։ [7 *վայրկեան*]

Կառուցող վարպետը ասում է՝ «Երգի՛...»

Ծերունին երգում է՝ «Աչ–ւ–խա՛–րհումս...»

Վարպետը կուժի համար յարմար տեղ է փնտռում։ Կրկնում է խնդիրքը։

Ծերունին նորէն արձագանգում է։ Վարպետը գտնում է տեղը։ Հրամայում է՝ «Մեռի՛ր...»

Ծերունին աջ ձեռքով սրբում է ճակատը։ Ֆիլմի սկզբում մեզ ծանօթացուած Մանուկը, որ իր ճակատից ձեռքով մաքրել էր Սուրբ Գէորգին մատաղ բերուած աքաղաղի արիւնով իր հօր գծած խաչը, այժմ ձեռքերին Հրեշտակի թեւեր բռնած՝ վերամբարձ կախուած է եկեղեցու գմբէթից։

Աղիւսապատ յատակին, Ծերունու չուրջ, մոմեր են բոցկլտում ու նրա սպիտակազգեստ մարմնի վրայ, վերեւից, մատաղ արուած, աքաղաղներ են թափւում...

ՊԱՏԿԵՐ – Նախկինպատկերը աւելի մօտից դիտուած։ Կամարի կէսը՝ ակուստիկի համար տեղաւորուած չորս կարասներով։ [7 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Նախկին պատկերը աւելի մօտից դիտուած։ Կամարի միջին կէսը։ Ձախ կողմում նկատելի են՝ ակուստիկի համար տեղաւորուած երկու կարասներ։ Պատկերի աջ կողմը ամբողջովին ճերմակ է։ [7 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Նախկին պատկերը շատ աւելի մօտից դիտուած։ Այժմ կադրը ամբողջովին ճերմակ է։ (*Այստեղ մարում է երգի Ա՛ Ա՛ Ա՛ ... հնչիւնը*)։ [5 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Համբարձման Հրեշտակի դիմանկարը ձախ կողմից։ Տեսնում ենք նրա աջ աչքը։ Այն այժմ ներհայեցողական դիրքում է ու այլեւս մեզ չէ ուղղուած [10 *վայրկեան*]

ՊԱՏԿԵՐ – Սեւ...

Այստեղ աւարտւում է Պարաճանովի հսկողութեամբ չարադրուած ու ընդհանրապէս, իր բուն բովանդակութեամբ, 33 տարի աննկատ մնացած «Նռան Գոյնը»։

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

2002, Փարիզ

(*) Paradjanov.

(1) Տե՛ս. Ռազմիկ Մադոյեան, ՏԱՐԻՆԵՐ ԵՒ ՖԻԼՄԵՐ, Երեւան 1984։

Ռ. Մադոյեան, ՆՌԱՆ ԳՈՅՆԸ ԵՒ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ԼԵԳԵՆԴԸ, Լոս–Անճելըս, 2001։

(2) SOVIET FILM N° 8, 1968; Moscow, էջ 24։

(3) Խորհրդային Միութեան սահմաններից դուրս, «Նռան Գոյնը» առաջին անգամ կայացել է 1972 թուի Նոյեմբերին, Թեհրանի խորհրդային Միութեան դեսպանատան ակումբում, մի քանի անուանի հայ եւ պարսիկ մտաւորականների ներկայութեամբ կազմակերպուած դռնփակ մէկ ցուցադրութեան պահին։ Խորհ. Միութեան դեսպանից ստացածս օրինակը (Իւտկեւիչի տարբերակը), 1973 թուի Մարտի 5–ին եւ 6–ին, առաջին անգամ լինելով, արտասահմանի հասարակութեանն է ներկայացուել Իրանի Սինեմաթէքում։ Կայացած ցուցադրութիւնից մէկ շաբաթ յետոյ, «Հայկ Կին» միութեան հրաւէրով, «Հայ Ակումբ»ի սրահում, մանրամասնօրէն վերլուծել եմ «Նռան Գոյնը» եւ դիտուած օրինակի կառոյցի մասին յայտնել եմ իմ կասկածը։ Ելնելով նկատածս երեւոյթներից՝ «ֆիլմը կրճատուած է եւ դրա բերումով է անհասկանալի» պատճառաբանութիւնը ինձ երբեք ամբողջովին չէ համոզել։ Կրճատումից զատ, ինձ կասկածելի էր թւում Իւտկեւիչի տարբերակի շարադրանքը։ Ժամանակին, ըստ ֆիլմի մէջ կիրառուած շարժարուեստի լեզուի տրամաբանութեան շարադրանքին, օրինակներ բերելով, վերլուծել եմ դասաւորումները ու դրանց մէջ եղած անյարմարութիւնները։ Ըստ իս, նման դասաւորումը Պարաճանովին չէր կարող պատկանել։ Ներկայիս այս մասին աւելին չպիտի գրեմ ու օրինակների ցանկը չպիտի երկարեմ։

(4) Տե՛ս. մեր գրութիւնը ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԵՒ Ո՞ՒՐ Է ԿԱՐԵԼԻ ՋԱՐԱՇԱՀԵԼ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻՆ, «Յառաջ», 2001, Հոկտեմբեր 31։

Antoine PEVSNER dans les collections du centre Georges Pompidou

à Yervant HAROUTYOUNIAN

par
Eva MIGIRDICYAN
Directeur honoraire
de recherches au CNRS

Antoine Pevsner (1884-1962) est l'un des fondateurs du Constructivisme, mouvement appartenant à l'avant-garde russe. Rejetant la masse compacte, il a élaboré avec son frère Naum Gabo une conception artistique de l'espace et du temps, dimensions essentielles de la sculpture. Une exposition de ses œuvres conservées dans les collections du Musée National d'Art Moderne (MNAM) s'est tenue du 10 octobre au 31 décembre 2001 au Centre Pompidou. Elle comprend quatorze sculptures, sept peintures et vingt-six dessins. La majeure partie des œuvres exposées provient des donations faites en 1962 et 1964 par sa veuve Virginie Pevsner, conformément au voeu de l'artiste. Il faut savoir que Virginie Pevsner était d'origine arménienne. Elle était la sœur de Roupen Tarpinian, fondateur de la revue mensuelle Haïrenik, publiée à Boston.

Né en Russie, Antoine Pevsner s'est définitivement installé à Paris en 1923. Il a appris la peinture à l'école d'art de Kiev de 1902 à 1909 et à l'Académie des Beaux Arts de Saint-Petersbourg en 1910. Mais l'influence la plus marquante, durant ses années de formation a été la découverte de la perspective renversée dans les icônes russes. «Les primitifs ne connaissaient pas les lois de la perspective que la Renaissance devait découvrir par la suite, mais ils produisaient l'impression d'espace grâce à cette perspective renversée. Cet emploi de surfaces, tantôt fuyantes, tantôt saillantes, ces formes qui paraissent tantôt ouvertes, tantôt fermées, allaient devenir plus tard un aspect essentiel de mon œuvre» [1].

Au cours de ses premiers voyages à Paris en 1911 et en 1913, Pevsner découvre la Tour Eiffel qui le fascine. Il déclare : «L'ingénieur Eiffel est le premier constructiviste».

A son retour d'Oslo, où il avait séjourné avec Gabo durant la Première guerre mondiale, Pevsner enseigne la peinture à Moscou entre 1917 et 1923, d'abord aux Svomas (Ateliers libres) puis aux Vkhoutémas (Ateliers supérieurs d'art et de technique) aux côtés de Kandinsky, de Malévitch...

En 1920, il publie avec Gabo le «Manifeste réaliste» [2], affiche qui sera placardée dans les rues de Moscou. Dans ce Manifeste, les deux frères cherchent à exprimer leurs idées révolutionnaires sur l'art, développées au cours des discussions à Oslo : «Nous proclamions que le seul moyen de libérer l'art de l'impasse où il se trouvait était de détruire la masse compacte et de rechercher le vide: 1) pour répondre à la vie réelle, l'art doit se baser sur deux éléments fondamentaux, l'espace et le temps; 2) le volume n'est pas la seule expression spatiale; 3) l'art doit cesser d'être imitatif pour découvrir des formes nouvelles» [1].

Antoine Pevsner est aujourd'hui connu comme sculpteur. Pourtant sa carrière artistique en Russie a débuté par une production essentiellement picturale. Après une première série de dessins et de peintures à dominante figurative jusqu'en 1916, Pevsner se dirige vers l'abstraction pure avec des compositions géométriques, comme en témoignent les tableaux présentés dans cette exposition.

L'exposition «Constructivistes russes Gabo et Pevsner. Peintures, constructions» tenue en 1924 à la galerie Percier à Paris oriente Antoine Pevsner vers la sculpture. Fidèle aux principes énoncés dans le Manifeste réaliste, Pevsner ne taille pas ses sculptures dans le bloc de pierre, mais il «construit» ses œuvres en assemblant divers matériaux comme le celluloïd, les métaux, le cristal, selon des procédés particuliers. «Mes recherches sur certaines lois de la perspective, les effets de profondeur et la séparation des plans, m'amenèrent à des constructions édifiées à l'aide de surfaces transparentes en matière plastique. [...] Mes constructions sont colorées non par la peinture, mais par les jeux du spectre lumineux» [1]. Le «Masque» (1923), présenté au MNAM, illustre bien ces propos de l'artiste. Par sa frontalité, la structure du nez et des yeux, cette œuvre évoque l'art africain.

C'est encore le celluloïd que Pevsner et Gabo vont utiliser en 1927 pour réaliser «la construction scénique» [2] et les costumes du ballet d'Henri Sauguet «La Chatte» aux Ballets russes de Serge Diaghilev avec la chorégraphie de Georges Balanchine et la participation de Serge Lifar.

Dans les années 1930, le celluloïd cède la place au métal. Dans une première série de sculptures, illustrées dans cette exposition par la «Construction dans l'espace» (1930), Pevsner combine une paroi transparente de cristal avec des plaques de métal qui dessinent une croix inscrite dans un quadrilatère en équilibre.

Mais c'est à partir de 1935 que la recherche artistique d'Antoine Pevsner va prendre son plein essor avec les sculptures construites à l'aide de tiges rectilignes de bronze, de laiton, de cuivre ou de zinc, soudées les unes aux autres pour former des surfaces courbes, éléments géométriques fondamentaux de ses œuvres. Les surfaces courbes engendrées par des droites sont bien connues des mathématiciens. Cependant Pevsner a été le premier artisan-sculpteur à les construire avec son chalumeau à oxygène et à les introduire dans une sculpture pour résoudre un problème plastique. «Il faut savoir exactement comment les divers métaux et matières premières se comportent lorsqu'ils sont chauffés. Je travaille avec le feu; les hasards du feu, les résistances diverses doivent entrer en ligne de compte. L'oxyde certaines parties moimême, pour varier l'aspect des surfaces. Je dois être à la fois peintre, ingénieur et sculpteur» [1]. Les torsions des différentes surfaces et leur enchevêtrement créent des vides et des pleins, des zones d'ombre et de lumière, source de poésie et de musicalité. Les sculptures telles que «Monde» (1946), «Construction dynamique» (1947), «Germe» (1949), «Projection dynamique au 30° degré» (1950-51), «Colonne de la Paix» (1954), «Sens du mouvement d'une construction spatiale» (1956), «Vision spectrale» (1959), «Construction spatiale aux 3e et 4e dimensions» (1961), rassemblées au MNAM[3] correspondent à la période de plein épanouissement de l'art pevsnérien. Certaines sculptures comme par exemple la dernière œuvre de 1961, ont été reproduites en versions monumentales érigées à l'université de Chicago, à Princeton, à La Haye et à Genève. «L'Envol de l'oiseau» (1955) dont la maquette a été présentée à l'exposition, était commandé par l'architecte Eero Saarinen, pour être placé devant le nouveau siège de la General Motors à Detroit (Michigan).

Antoine Pevsner a participé à de nombreuses manifestations artistiques parmi lesquelles je citerai une exposition personnelle en 1947 à la galerie Drouin avec un catalogue comportant entre autres des textes de Marcel Duchamp, de Le Corbusier... En 1953, il a reçu le deuxième prix pour une maquette présentée au concours international organisé par l'Institut d'Art Contemporain de Londres sur le thème du «Prisonnier politique inconnu». La version définitive de cette sculpture se trouve au MNAM sous le titre «Monument symbolisant la libération de l'esprit» (1955-1956). Enfin la rétrospective des œuvres d'Antoine Pevsner organisée en décembre 1956 par le MNAM au Palais de Tokyo a été un acte de reconnaissance et une consécration pour l'artiste.

Le 12 avril 1961, un an jour pour jour avant sa mort, Antoine Pevsner était décoré de la Croix de Chevalier de la Légion d'Honneur par Georges Salles, Président du Conseil de la Réunion des Musées Nationaux, qui soulignait dans son allocution : «Il fallut inventer une sculpture qui parte du vide, à la ressemblance de l'architecture, quand celle-ci n'a recours au plein que pour engendrer le vide».

Il existe un grand nombre d'œuvres de Pevsner dans les collections privées et dans les musées d'Europe et d'Amérique. Toutefois la donation de Virginie Pevsner, à qui l'exposition rendait hommage, ajoutée aux acquisitions du MNAM font de la collection d'œuvres d'Antoine Pevsner au Centre Georges Pompidou, la plus riche au monde.

Bibliographie

(1) Propos d'un sculpteur, Interview d'Antoine Pevsner par Rosamond Bernier, l'Oeil, novembre 1956, n° 23, p. 29.

(2) Jean-Claude Marcadé (dir), Colloque international Antoine Pevsner, Paris, Art Edition (1995).

(3) Antoine Pevsner dans les collections du Centre Georges Pompidou — Musée National d'Art Moderne. Catalogue de l'exposition, 2001.

La peau de chagrin de Clément Rosset ou comment retirer le génocide du réel

Depuis de nombreuses années Clément Rosset s'attaque à l'une des problématiques les plus denses de la philosophie: le réel. Philosophe qui ne néglige pas plus la psychanalyse que la littérature ou la bande dessinée, l'auteur du **Principe de cruauté** ou du **Choix des mots**, avance sur la scène intellectuelle son vingtième ouvrage: **«Le régime des passions et autres textes»**, publié aux éditions de Minuit en septembre 2001.

Un curieux passage surgit dans le contexte de ce que l'auteur, citant la lettre d'un ami s'interrogeant sur la fin de l'amitié ou de l'amour, appelle l'«épineux problème de la **réalité du passé** (ou de son irréalité)». Clément Rosset écrit les lignes suivantes, très réelles et présentifiées par les pages imprimées 32-33 :

«Affirmer que le passé possède une réalité quelconque semble une absurdité manifeste, puisque le réel ne se conjugue qu'au présent et qu'une telle affirmation reviendrait à dire que le passé possède un présent et même que le passé est présent. Pensée contradictoire, mais aussi pensée morbide et passionnelle, comme l'ont estimé justement les Stoïciens (une fois n'est pas coutume) qui jaugeaient la sagesse de l'homme à son degré d'attachement au présent. S'il possède le privilège d'être réel et seul réel, c'est peut-être que l'instant présent échappe de certaine manière à l'ordre du temps dans lequel il se faufile, tel un vif-argent, sans jamais se laisser prendre au passé ou au futur. Echappant ainsi au temps, l'instant présent a quelque chose à voir avec le "hors temps", c'est-à-dire l'éternité, comme l'ont pressenti des penseurs tels que Plotin, saint Augustin, Bergson et d'autres. Affirmer cependant, et au contraire, que le passé ne peut se prévaloir d'aucune espèce de réalité semble une thèse également difficile à soutenir jusqu'au bout. Il y a eu Napoléon et il y a eu un génocide des Juifs pendant la seconde guerre mondiale, même s'il appartient aux historiens d'en débattre et non à une assemblée législative d'en juger, comme l'a fait pourtant à deux reprises une Assemblée nationale française saisie de folie (loi Gayssot et affirmation de la réalité du génocide arménien)».

A la suite de ce passage qu'il nous paraissait important de citer malgré la longueur, Clément Rosset récuse l'argument «trop facile» des «traces laissées par le passé dans la mémoire ainsi que de ses effets encore sensibles dans le présent». Nous l'abandonnerons donc, pour nous en tenir d'abord au texte cité.

Clément Rosset commence par opérer l'association entre «présent», «instant» et «réel» pour en déduire une équivalence au «hors-temps» et à l'éternité, idée cautionnée par le nom des philosophes les plus importants pour ce qui concerne la problématique de la temporalité. Dans le cas de Bergson, il s'agira de dégager la pensée du carcan de la représentation spatiale, d'œuvrer en vue d'une philosophie de l'intuition seule capable d'appréhender l'instant, non comme arrêt temporel mais comme flux, flux vital, dégagé du poids de la matérialité (d'où la capacité de la poésie là où échoue la raison). La survivance de la mémoire montre, pour Bergson, notre capacité à entrer dans la pensée du flux et la saisie de ce flux comme élan vital par l'auteur des **Deux sources de la morale et de la religion** se situe aux antipodes de l'esprit qui anime l'écriture de Clément Rosset.

Dans la seconde partie du texte cité, concernant le «il y a eu» Napoléon et le génocide des Juifs, nous mettrons en relief le «même s'il appartient aux historiens d'en débattre et non à une assemblée législative d'en juger [...]» suivi de la «folie» qui a saisi l'Assemblée nationale affirmant la «réalité du génocide arménien». Ainsi que Clément Rosset l'affirme lui-même, dans un autre ouvrage, «les mots ne sont pas innocents et toute querelle de forme cache une querelle sur le fond» [1]. **Même si** et **folie** encadrent la question de la réalité des deux génocides sans que le terme «réalité» ne soit explicite ici. En effet, l'expression «il y a eu» peut vouloir dire que Napoléon a «existé». Est-ce que l'existence et la réalité sont une même chose pour le philosophe? La phrase signifie-t-elle que le «il y a eu» de Napoléon pourrait, à l'instar du génocide, faire l'objet d'un débat entre historiens et ne concernerait pas l'assemblée législative (qui manipule pourtant encore le code du personnage en question) ?

Clément Rosset rapporte la «folie» de l'Assemblée Nationale à «l'affirmation de la réalité du génocide arménien», considérant, semble-t-il, que la réalité et la reconnaissance, sont une seule et même chose, que cette reconnaissance ou cette réalité ne peut être produite que par les «historiens» subitement investis du rôle d'oracle digne de foi, d'une compétence absolue. Comme si les historiens n'avaient pas joué de rôle dans les régimes totalitaires, dans la propagande, dans l'effacement d'un fait ou sa distorsion, modifiant les archives, les refusant à la lecture, trafiquant les documents selon la vérité ou la «réalité» qu'il s'agit de «démontrer». Au reste, la propre expérience de Rosset, celle dont il nous fait part à propos d'un livre sur Louis XI, montre combien le discours d'histoire de l'historien peut donner lieu à des connexions fantaisistes et imaginaires. Le verbe «débattre» auquel recourt Clément Rosset indique qu'il est possible, pour lui, d'argumenter sur l'existence, la réalité ou la reconnaissance du génocide, celui des Arméniens comme celui des Juifs, génocides qui deviennent alors «réels» en fonction du résultat des débats (lesquels peuvent toujours recommencer) c'est-à-dire des effets du langage. Les historiens doivent passer par le discours et l'image, c'est-à-dire opérer des choix, délimiter une méthode, traduire et énoncer, soit encore et toujours, interpréter. Nous ne rappellerons pas ici la brillante leçon inaugurale de Michel Foucault au Collège de France, l'**Ordre du Discours**, où tout est dit sur le rapport entre discours, savoir et pouvoir. Nous nous en tiendrons aux textes mêmes de Clément Rosset qui, dans **Le démon de la tautologie** reprochait à la pensée française de dissocier la théorie des faits et de pratiquer une sorte de schizophrénie qu'elle laissera en héritage à l'Allemagne. Les faits, ce que Clément Rosset entendait par le mot «fait», s'éclairait par le recours au mot «massacres» :

«Il y a probablement chez les intellectuels, notamment français, une vénération quasi religieuse à l'égard de tout ce qui est considéré comme principe (ou 'valeur' comme on dirait aujourd'hui), jointe à une étrange indifférence à l'égard de tout ce qui peut effectivement en découler. Les faits ne sont rien, les idées sont tout. Cette schizophrénie latente explique la dissociation étrange opérée entre la théorie réputée excellente et les faits désastreux qui s'inspirent d'elle. On ne conclura jamais du désastre des faits au désastre de la théorie. Peu importe que la théorie soit excellente et que les faits qui la mettent en pratique soient déplorables. Cela prouve seulement que les faits ont mal interprété la théorie, qui reste incontestable et inspirera de nouveaux massacres lesquels seront à leur tour interprétés comme autant de déviations de la théorie» [2].

Mieux encore, dans ce livre, Clément Rosset critiquait la moralité pour montrer son échec tout comme il refusait la valeur de l'«indignation» qui pose tout problème sur le terrain de la morale et

par
Chaké MATOSSIAN
Docteur en philosophie et théorie de la communication

élimine, de ce fait, toute possibilité de penser, d'analyser, produisant, par conséquent, une «paresse intellectuelle» [3]. De surcroît, l'indigné qui se situe sur le terrain de la morale oublie, occulte ou élimine la moralité de l'autre qui agit, lui aussi, en se référant à une idée du «bien», ainsi que le montre, selon Clément Rosset, l'opposition entre les «forces démocratiques» et Jean-Marie Le Pen [4]. Le terrain de la morale étant miné, ne menant qu'à l'échec, Clément Rosset lui préfère alors celui de la loi. Il écrit, dans **Le démon de la tautologie** :

«Ce qui contribue à maintenir dans l'homme l'espoir illusoire d'une morale universellement admissible, à faire qu'il se raccroche toujours et désespérément à cette idée aussi fixe que fausse est probablement, outre l'indignation aveugle et épidermique dont j'ai parlé plus haut, la crainte qu'une société sans principes moraux soit abandonnée sans recours à l'empire des scélérats et des malfaiteurs. Or cette crainte n'est pas justifiée car il existe un rempart qui protège la société contre elle-même plus efficacement que toute morale : c'est l'ordre du droit. Inattaquable moralement, le criminel est vulnérable légalement. [...] La loi présente l'inappréciable avantage d'être la seule instance vis-à-vis de laquelle un acte puisse être réputé répréhensible. Nul n'est répréhensible qu'aux yeux de la loi et c'est pourquoi la légalité peut réussir là où la moralité échoue» [5].

Nous constatons que le pouvoir du juridique et du légal prôné par Clément Rosset, en 1997, pour pallier et démontrer l'impuissance de la morale, se transforme en «folie» lorsqu'il s'agit de la «réalité» du génocide des Arméniens. Ce qui rendrait du même coup, raisonnables ou rationnelles et saines d'esprit, les Assemblées législatives turques qui nient et nieront cette réalité.

Dès lors que Clément Rosset élimine, pour ce qui concerne cette réalité, le terrain de la morale, impraticable, tout comme celui de la mémoire (les traces du passé laissées sur le présent) trop facile, et celui des passions (l'indignation) que reste-t-il pour affirmer la réalité du génocide arménien? Le langage, peut-être.

C'est donc non moins étrangement que l'on rencontrera, dans ce dernier livre de Clément Rosset, deux références à la culture turque, deux références très positivement connotées qui, mine de rien, comme pour faire charmant, s'infiltrent dans le texte.

L'auteur s'offre le plaisir d'une digression afin de raconter au lecteur une histoire de Nasr Eddin Hodja (celle de l'âne qui sait lire). Nous citerons le début et la fin du passage pour mettre en relief la connotation :

«Encore un mot de digression à propos de l'âne de Nasr Eddin Hodja, fabuliste turc célèbre en son pays mais assez méconnu ailleurs. [...] Au-delà de l'insolence qui se met à l'abri de toute réplique ou représaille possible, dans la manière de Clément Marot et de Voltaire, le Hodja pose ici un problème intéressant la philosophie du sens et du langage qui trouve un écho jusqu'à Wittgenstein : 'Si un lion pouvait parler, nous ne comprendrions pas ce qu'il dit'» [6].

La deuxième référence à la culture turque se rapporte à une question d'étymologie qui surgit dans l'analyse du récit de Balzac, **La peau de chagrin** :

«Balzac a heureusement tiré parti des deux sens ou plutôt des deux mots, de 'chagrin': le premier, qui dérive du turc sâgri, désigne le cuir résistant de la peau d'un animal équidé, venu d'Orient, âne ou cheval; le second, plus commun et dérivant d'une origine incertaine, désigne une certaine forme de tristesse ou d'accablement. Les deux mots, ou les deux sens, s'accordent à merveille dans le roman de Balzac» [7].

Le second sens étant plus «commun», le premier (que l'on trouve, du reste, chez Buffon) n'en devient que plus noble, pratiqué, comme on le voit par l'un des plus grands romanciers de la langue française qui, si riche, tire néanmoins son vocabulaire du turc. Nasr Eddin, quant à lui, fait de la philosophie analytique en le sachant et met en scène l'esprit libre d'un Voltaire.

En vertu même de la non innocence des formes et des mots voulue par l'auteur, nous soulignerons ici l'usage de la culture comme masque de propagation d'une idéologie où la «folie» des uns s'oppose au sens du réel des autres. Tout philosophe du langage sait que l'on fait des choses avec des mots. Aussi le livre de Clément Rosset va-t-il, sous couvert de parenthèses savantes et de digressions subtiles, produire une réalité : l'idée que la reconnaissance du génocide des Arméniens relève de la folie, folie réelle, celle-là.

●

---

(1) Clément Rosset, **Le démon de la tautologie suivi de cinq pièces morales.** Paris, Minuit, 1977, p. 66.

(2) **Ibid.**, p. 75.

(3) **Ibid.**, p. 68.

(4) **Ibid.**, p. 69.

(5) **Ibid.**, p. 78.

(6) **Le régime des passions**, pp. 25-26.

(7) **Le régime des passions**, p. 41.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
MARDI
5 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.356 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.356

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 2 / 4)

ՆԱԽԱՐԱՐ ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՖՈՐՈՒՄԻՆ

Նիւ-Եորք տեղի ունեցած Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի շրջանակներուն մէջ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան ելոյթ ունեցած է «Հեռանկարներ՝ Կովկասի եւ Կեդր. Ասիոյ համար» նիւթի քննարկումի ընթացքին: Զեկուցաբերները ընդհանրապէս ծանրացած են Սեպտ. 11-էն ետք ստեղծուած կացութեան վրայ: Նախարար Օսկանեան եւս իր ելոյթին մէջ շեշտած է ահաբեկչութեան դէմ պայքարի համար գործակցութեան կարեւորութիւնը, բայց նաեւ շրջանի երկիրներու յարաբերութիւններու վատթարացման վտանգը, որ կրնայ յառաջ գալ այդ պայքարին պատճառաբանութեամբ իսկ, ինչպէս այսօր Ազրպէյճան կը փորձէ առաւելութիւններ ձեռք բերել՝ փորձելով օգտագործել ստեղծուած միջավայրը: Նոյն օրը Վ. Օսկանեան հանդիպում մը ունեցած է Թուրք իր պաշտօնակիցին հետ: Անոնք քննարկած են տարածաշրջանին վերաբերող խնդիրներ, ինչպէս նաեւ երկու կողմերը փոխադարձաբար հետաքրքրող այլ հարցեր: Յաջորդ օրն ալ, Փետր. 2-ին, Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցած է Մինսկի խումբի համանախագահներ՝ Ն. Կրիպկովի, Ռ. Փերինայի եւ Ֆ. տը Սիւրմէնի հետ: Արծարծուած են ղարաբաղեան բանակցութիւններու գործընթացը, ինչպէս նաեւ ամսոյն վերջը համանախագահներուն տարածքաշրջան կատարելիք այցին առընչուող խնդիրներ:

*
**

ՋԱՒԱԽՔԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Վրաստանի նախագահ Է. Շեւարնածէի հրամանագրով հայահոծ շրջան Ջաւախքի նահանգապետ նշանակուած է Թեմուր Մոսխաշվիլի: Կովկասփրէս լրատու գործակալութիւնը այս նշանակումին մասին տուած է նաեւ այն տեղեկութիւնը թէ նախկին նահանգապետ Գիգլա Բարամիձէ կը ծեծէր ստորադրեալները: Իր եօթը տարիներու պաշտօնավարութեան ընթացքին այսպէս տասնէ աւելի ղեկավարներ տուժած են իրմէ: Վրաստանի Խորհրդարանի երեսփոխան Վան Բայբուրդեան տալով համառօտ տեղեկութիւններ նոր նահանգապետին մասին, ըսած է թէ ան 52 տարեկան է, Թիֆլիսցի, այսօր կը բնակի հայաշատ թաղամաս մը եւ լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէ Հայերուն հետ: Իսկ Ախալքալաքի շրջանային վարչութեան պետ Արտուշա Համբարձումեան ալ նշած է թէ Թ. Մոսխաշվիլի տեղեակ է շրջանի ընկերային ծանր իրավիճակին եւ ան արդէն խոստացած է յատուկ ուշադրութիւն տրամադրել այդ բնագաւառին:

*
**

ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Փետրուար 1-ին վարչապետ Ա. Մարգարեան ընդունած է Ֆրանսայի Երեւանի նոր դեսպան Հ. Գինէն: Մաղթելով որ ան շարունակէ իր նախորդներուն հաստատած բարի աւանդութիւնները, վարչապետը նիւթ բրած է երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Ըսած է թէ քաղաքական յարաբերութիւններու մակարդակը չունին տնտեսականները որոնց մէջ կան յաջող օրինակներ, բայց բաւարար չեն: «Մենք շահագրգիռ ենք որ ֆրանսիական դրամագլուխը հիմնաւորուի հայաստանեան շուկայում, որտեղ փոխգործակցութիւն ընդլայնելու եւ զարգացնելու մեծ հնարաւորութիւններ կան» ըսած է Ա. Մարգարեան:

Հ. Գինէն վստահեցուցած է որ կը շարունակուին հաստատուած աւանդութիւնները, թէ Ֆրանսան մեծ կարեւորութիւն կու տայ շրջանին կայունութեան եւ կը շարունակէ անոր ուղղուած ջանքերը, այդ կարգին Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորումի գործին մէջ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Փետրուար 1-ի հրամանագրով Զոհրապ Մնացականեան ՄԱԿ-ի Ժընեւի գրասենեակին եւ միջազգային այլ կազմակերպութիւններու մօտ Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչ նշանակուած է: Ան ծնած է 1966-ին Երեւան. աւարտած է Մոսկուայի միջազգային յարաբերութիւններու պետական հիմնարկը, ապա ուսանած նաեւ Անգլիա: 1991-էն աշխատած է Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ:

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արեւմտեան շրջանը երկրաշարժ մը պատահած է Փետրուար 3-ի առաւօտեան: Աֆիոնի գաւառին մէջ, ցնցումին ուժը 6 եղած է Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափին վրայ: Առաջին հաշուեկշռի մը համաձայն, 45 մեռեալ կար եւ 170 վիրաւորներ, բայց, անհետացածներ ալ կային: 150 շէնքեր փլած են: Առաջին ցնցումներէն քիչ ետք, ուրիշներ պատահած են, այս անգամ 5,3 զօրութեամբ: Վերնակեդրոնը Պոլվատին գտնուած է եւ այդ պզտիկ գիւղին մէջ, անմիջապէս խուճապ ստեղծուած է: Զերծ կենալու համար 1999 Օգոստոսի զայրոյթը բնակչութեան կողմէ, օգնութեան յապաղումին եւ անկազմակերպութեան համար, Պ. Էճէվիթ անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութացած է: Ցնցումը զգալի եղած է Պոլիս:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՇԻ ռազմաշունչ ճառը շատեր անհանգստացուցած է: Ոչ միայն սպառնացած էր նախապէս ալ երեք երկիրներու (Իրան, Իրաք, Հիւսիսային Գորէա) այլեւ «Չարի առանցք»ին դէմ իր յայտարարած խաչակրութիւնը անընդունելի կը գտնուի: Երեք երկիրներու հակազդեցութենէն զատ, արեւմտեան պետութիւններն ալ սկսած են վերապահ ըլլալ եւ անդրադառնալ որ Պուշ կը չափազանցէ: Արտաքին նախկին նախարար՝ Մ. Օլպրայթ իսկ կը գտնէ որ մեծ սխալ մըն է նոյն տոպրակին մէջ դնել երեք երկիրները: Երեք մասնագէտներ ալ՝ Փիէր Հասնէր (Ֆրանսա), Էրնսթ-Օթթօ Շէմփիէլ (Գերմանիա) եւ Տէնիս Մաքշէյն (Մեծն-Բրիտանիա), շատ խիստ կերպով կ'արտայայտուին: Առաջինը կը ձաղկէ Պուշի «կայսերական գինովութիւնը», Գերմանացիին համար Եւրոպա մաքրութիւն ընող կիներու դերին մէջ է, ինչպէս կը գրէ արդէն ամերիկեան մամուլը Եւրոպայի համար, գալով Անգլիա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՖՈՐՈՒՄԸ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2 – 3)

Փետրուարի առաջին շաբաթավերջին, Փարիզի իրաւաբաններու կաճառի շէնքին սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայ փաստաբաններու-իրաւաբաններու Ֆորումը, կազմակերպուած՝ Եւրոպայի հայկական միութիւններու Ֆորումին կողմէ: Առաջին նշմարելին Եւրոպայի զանազան երկիրներէն զատ, Հայաստանէն ու ԱՄՆ-էն մեծ մասով երիտասարդներու ներկայութիւնն էր. բան մը որ կը վկայէր թէ ձեռնարկը հարկաւոր, սպասուած նախաձեռնութիւն էր շատերու համար:

Ֆորումին բացումը կատարեց հակիրճ ողջոյնի խօսքով մը Եւրոպայի Ֆորումին քարտուղարը Թորոս Սաղըրեան, որուն յաջորդեց Ֆրանսայի հայ իրաւաբաններու միութեան (ԱՖԱԺԱ) նախագահ Արմէն Գույումճեան: Երկու օրուան առաւօտեան եւ յետմիջօրէի ծրագիրներով արծարուեցան թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի առընչուած բազմաբնոյթ, երբեմն ընդհանուր կացութիւններ բացատրող, երբեմն շատ մասնագիտական պարագաներ:

Նախ բաւական ընդարձակ ելոյթով մը Հայաստանի Սահմանադրական Ատեանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան արտայայտուեցաւ Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարական արժէքներու Հայաստան փոխադրութեան նիւթին մասին: Ան հիմնականը կը նկատէր արեւմտեան արժէքները ընդգրկելու տակ պետական կայուն համակարգի մը ստեղծումը: Ատով միայն կարելի կ'ըլլար խորհրդային կարգերու փլուզումով ստեղծուած շփոթի, անորոշութիւններու մթնոլորտին վերջ տալ. գործ մը որուն համար տասնամեակը բաւական կարճ ժամանակ էր: Անշուշտ, Հայաստանի իշխանութեան բարձրագոյն դէրքերը գրաւած նման դէմքի մը ներկայութիւնը առիթ էր ընդհանուր մտահոգութիւններու գինքը խօսակից դարձնելու: Հարցումներու բաժինով արծարծուեցան կաշառակերութեան, արտագաղթի խնդիրները:

Հայաստանի յատկացուած էր Լիլիթ Մարտիրոսեանի զեկուցումն ալ. ան Հայաստանէն մեկնած էր ԱՄՆ, կատարելագործելու իրաւագիտական ուսումը, ապա վերադարձած էր Երեւան, Նորահաստատ իրաւաբանական կառոյցին սատարելու իր գիտութեամբ: Ներկայացուց երկրին դատական համակարգը, միջազգային ատեաններու հետ գործակցութեան պարագաները:

Երկօրեայ յայտագրին ամէնէն ուշագրաւ ու հետաքրքրական զեկուցումը ներկայացուց ԱՄՆ-էն Վարդգէս Եղիայեան. ան բաւական ծանօթ անուն մըն է Սփիւռքի շրջանակներուն մէջ, որպէս 1915-էն վերապրողներու, անոնց շառաւիղներուն կեանքի ապահովագրութեան դատին նախաձեռնարկ փաստաբան. գործ մը որ երեւակայելի ու աներեւակայելի ծալքեր, բարդութիւններ կը ներկայացնէ ամէն մէկ հանգրուանին, գիտութեան ու փորձառութեան հետ կապերու, հնարամտութեան, խիզախութեան պարտադրանքներով:

Բազմատարր Ֆորումի մը այս թղթակցութեան մէջ տեղեկատուութեան տողերէ լրջօրէն աւելին արժանի է փնտռտուքի, պրպտումի, շփումներու, գործակցութիւններու եւ հազարումէկ բանի վրայ հիմնուած պայքարը զոր կը տանի Վ. Եղիայեան. պայքար որ լայնօրէն կը զանցէ փաստաբանին, իրաւաբանին գործունէութեան սահմանները, վերածուելով ազգային դատի հետապնդումին գործեն: Հետեւաբար, անջատ ներկայացումի կը ձգեմ այս անձնաւորութիւնը եւ նիւթը:

Երկրորդ օրուան առաջին նիւթին Ա. Գույումճեան նիւթ ըրաւ ցեղասպանութեան ժխտումի երեւոյթը, անոր դէմ իր գլխաւորած միութեան մասնակցութեամբ տարուած ծանօթ պայքարը Ֆրանսայի մէջ (Լէուիսի դատը), համացանցի թրքական ուրացումի, խեղաթիւրումի կայքէջի մը դէմ տարուած աշխատանքը:

Վ. Եղիայեանի եւ Ա. Գույումճեանի զեկուցումները ներկայացուած նիւթերուն առընչութեամբ հարկաւոր ըրին Հայաստանի դիւանագէտներու կարծիքին դիմել. սրահին մէջ կը գտնուէին դեսպաններ Ծիւան Թապիպեան, Ծիւան Մովսիսեան, Մելիք Շահնազարեան: Անոնք, գլխաւորութեամբ Ծ. Թապիպեանի, բերին հարկաւոր լուսաբանութիւնը, ինչպէս Փարիզի դեսպանատան հիւպատոս Պր. Վահէ Վահրամեան:

Ծրագրով յայտարարուած անուններէն Եւրի Բարսեղով որուն նիւթն էր Հայաստանի ու Արցախի բերուելիք իրաւական օժանդակութիւնը, չէր կրցած ներկայ գտնուիլ. զինքը փոխարինեց Մ. Շահնազարեան:

Ներկայի իրականութեան կարգ մը ցաւոտ երեւոյթները մատնանշող ու լուծումի գրեթէ հրամայական յղող ելոյթ մը ունեցաւ Յունաստանէն երիտասարդ իրաւաբան Աննա Աբրահամեան: Ան ամփոփ կերպով ներկայացուց իր ապրած երկրին մէջ հայութեան համայնքի յատկանիշները, կարելիութիւնները, ապա ծանրացաւ երկրէ-երկիր գոյութիւն ունեցող տարբերութիւններով հանդերձ, «Եւրոպայի հայկական համայնք» դառնալու կարեւորութեան վրայ: Խօսեցաւ նաեւ լոպիական աշխատանքը բարելաւելու, Հայաստանի Խորհրդարանը հարկաւոր օրէնքները պատրաստելու մղելու անհրաժեշտութեան մասին: Ապա անդրադարձաւ Հայաստանի հիւպատոսարաններուն օգնելու հարցին, քանի որ անոնց միջոցները շատ անբաւարար կը մնային արտագաղթի յորձանքով նաեւ Եւրոպայի երկիրները հասնող գանգուածին պէտքերուն առջեւ:

Իր հետաքրքրութիւնը գրաւող պարագաներ եղած էին այդ զանգուածէն բանտ ինկածներու կացութիւնը, արագ ճուլումի տրամադրութիւնը, եւ այլն: Շատ ուժական, իրապաշտ զեկուցում մըն էր որ լայն արձագանգ գտաւ լսարանէն: Ֆրանսական «Օրեր» թերթի խմբագիր Յ. Ասատրեան լրացուց ըսուածը, քանի մը խօսքով ներկայացնելով Չեխիա-Գերմանիա սահմանագլխուն վրայ Հայաստանցի գաղթականներու 1915-եան վիճակներ:

Փակումի խօսքով հանդէս եկաւ Թ. Սաղըրեան, Եւրոպայի Ֆորումին պատրաստակամութեան հաւաստիքը տալով նման նոր հանդիպումներու եւ անհրաժեշտ աշխատանքներուն կարելիութիւն ստեղծելու:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 2-ի մեր թիւին Բ. էջի յօդուածին (Ա. Եղոյեանի «Արարատ»ին 1931-ի բախտակիցը) մէջ, երրորդ սիւնակի 3-րդ պարբերութեան վերջին տողին հարցական մը դրած էինք Տիկին Քնարիկի անուան մեր կցած Ազնաւուրին վրայ: Նոր կրցանք ճշդել, որ այդ Տիկին Քնարիկը Քնար Ազնաւուրը չէ: Այլ դերասանուհի մըն էր, ամուսնացած Ամերիկացիի մը հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ

Եւսեբէոս

Այսօր, կէսօրէ յետոյ, Ղազախստանէն Պապը Երեւան պիտի ժամանէր. չէի կըրնար բացակայիլ պատմական նման դէպքէ մը որ առաջինն էր մեր 1700-ամեայ քրիստոնեայ պատմութեան ընթացքին: Բախտ ունենալ, ոչ միայն այս օրերուս ապրելու, այլ զարմանալի զուգադիպութեամբ Երեւան գտնուելու, շատերուն չէ տրուած. այսուհանդերձ, շրջան երթալու եւ մաքուր օդ ծծելու կարօտս այնքան մեծ էր որ կառքը քշեցինք եւ ուղղուեցանք իմ նախընտրած մօտակայ մարզերէն ամէնէն հարուստը ճարտարապետական կոթողներով - Աշտարակի շրջան:

Աշտարակ, Մուղնի, Կարբի. չկայ քար եւ ծառ որ մեզ չճանչնան: Այգիներու եզերքը պպզած երիտասարդներն անգամ ծանօթ են մեր երկուքին եւ կառքին աղմուկին: Քանի՛ անգամ մեզ հիւրասիրած են տեղւոյն ընտիր ընկոյզներով, հարցեր ուղղած ինծի Եւրոպայի մասին, հոն աշխատելու կարելիութիւններու եւ մանաւանդ վարձատրութեան մասին: Ամէն անգամ թելադրած եմ որ տեղերնին հանգիստ կենան, քանի իրենց նման բոլոր օրը ծառերուն տակ պպզած երիտասարդները, ձեռքերը ծալած, ճամբուն երթեւեկը դիտելով, Եւրոպայի մէջ շատ հաւանաբար անօթի սովամահ կ'ըլլան...

— Ախր, մի, բան կ'անենք—: Չէ՛ սիրելիս, մի բան անելով չես պրծիր: Եւրոպայի մէջ շատ բան պիտի ընես որ ոտքի ելլես: Տեղդ հանգիստ նստեր ես. շարունակէ՛ նստիլ, ճանճերը քշել. երկիրը ինքնիրեն ոտքի կ'ելլէ:

Նպատակս, մինչեւ Յովհաննավանք հասնիլ էր: Հետաքրքրուած էի գիտնալու թէ վերանորոգումի աշխատանքները յառաջա՞ծ են թէ ոչ:

Ափսոս, արդէն հեռուէն ժանգի հոտը առնել սկսայ: Ընդհանուր լքուածութիւն. պահակին տնիկը, կռունկը, երկաթեղէն իրերը ժանգապատած, քարի կոյտերը, խոյակներ, նաշխաւոր սիւներ, խաչքարերու բեկորներ հոս - հոն ցրուած, ցաւալի վիճակ մը: Ամայութիւն մը, զօրացած՝ Քասախի հովիտէն հոսող ջուրերու ձայնէն, ձորին միւս կողմը, ուր կան խնձորենիներ, արօտավայրեր, որոնք մինչեւ Արայի լերան ստորոտը կը տարածուին ուր հեռուէն հասնող քարշակներու (դրակտոր) աղմուկը հաճելիօրէն կը խառնուի բնութեան տարերքներուն որոնց անուշութիւնը շատոնց կորսնցուցած ենք մեր ապրած քաղաքներուն եւ երկիրներուն մէջ:

Յովհաննէս պապուկը, ցուպը ձեռքին, ինչպէս միշտ, իր քարին վրայ նստած, ուշադիր կը հետեւի մեր շարժումներուն: Ինք հոն ծնած, ամուսնացած, զաւակներ ունեցած, հիմա թոռնիկներով միայն կը մխիթարուի: Հարսերը լաւ պանիր կը պատրաստեն, շնորհիւ քանի մը անասուններու որ տակաւին կրնայ պահել իր մանը, քիչ մը պտուղ, ընտիր խաղող, քիչ մը կանանչեղէն, երբեմն թռչնեղէն, հաւ, բադ սագ, թարմ հաւկիթ:

- Յովհաննէ՛ս պապուկ, ինչո՞ւ դրակտորի ձայն չկայ դաշտերը:

- Սալեարկա (մազութ) չկայ տղաս, սալեարկա չունենք, ո՞նց անենք:

Եւ ինչպէս միշտ, ուղղուեցանք իր տունը որ դիմացն էր:

Տղան, հարսը, աղջիկը, անմիջապէս շրջապատեցին մեզ. իտալական յուշանուէրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց հարսին: Բակի խաղող, խնձոր, ընկոյզ, տաք թէյ եւ տունի պանիր: Անահիտ, հարսը, արդէն գիտէ մեր նախընտրութիւնները. չի հարցներ:

Խօսակցութիւնը կ'երթայ բնականաբար, նախ իրենց կեանքին, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ոչ - կեանքին: Յովհաննավանքը մեծ եւ հարուստ գիւղ է, բայց դէպի Ռուսաստան գաղթող երիտասարդները շատ - շատ են: Կան ծախու տուներ, 500 եւ 1000 տոլարի, քարաշէն, հաստատուն շինութիւններ, բակով եւ պտղատու ծառերով: Կարելի՞ է որ այսքան անարժէք ըլլայ մարդկային յոգնութիւնը: Օրեր, ամիսներ եւ երիտասարդ հուժկու բազուկներ տրամադրուած են զանոնք ոտքի հանելու համար եւ հիմա, օդանաւի տոմակի մը սիրոյն, ոչինչի վերածել մարդկային արժանապատուութիւնը. ո՞ւր երթալու համար... օտարութի՜ւն, անորոշութի՜ւն, նուաստացո՜ւմ, այլասերո՜ւմ...: Երբ Սելճուք Թուրքերը, Լէնկ - Թիմուրի Թաթարները, կը յարձակէին այս գիւղերուն վրայ, բնակչութիւնը լեռները կը քաշուէր. Արագածն ու Արայի լեռը մօտ են. փոթորիկը անցնելէն վերջ կը վերադառնար իր քանդուած տունը շինելու. եւ այսպէս դարեր շարունակ:

Հիմա իր շէն տունը կը լքէ, անորոշ օտարութիւնը ընտրած որպէս փրկութեան միջոց, կը հեռանայ անվերադարձ: Ա՛յս է քիչ թէ շատ ներկայ վիճակը Հայաստանի շրջաններուն եւ քաղաքներուն:

«Իսպիւէսք» բան մը կայ մեր երկրի ղեկավարներուն մօտ. եթէ ողբերգական չըլլար, կարելի էր խեղկատակութեան միջազգային փեսթիվալ մը սարքել Երեւանի մէջ: Վստահ եմ, շատ աւելի հռչակաւոր կը դառնար, քան՝ Վենետիկի եւ Գաննի շարժանկարի փառատօնները: Աստուծոյ սիրոյն, ձեզմէ կը խնդրեմ մէկ օր միայն զոհել եւ հետեւիլ թելադրանքիս: Գնել օրուան բոլոր թերթերը, հետեւիլ օրուան հեռատեսիլի բոլոր հաղորդումներուն, ունկնդրել մէկ օրուան ձայնասփռումները, դիտել խօսարանի կէսքուն - կէս արթուն, գլուխ քերող պատգամաւորներուն շարժումները, 24 ժամ յետոյ դուք փաստացիօրէն պիտի համոզուիք թէ աշխարհի ամէնէն երջանիկ անձերէն մէկն էք, քանի կը գտնուիք դըրախտային երկրի մը մէջ որուն նախագահը տիպար հայր մըն է որ միայն ու միայն իր երկրին բնակիչներուն երջանկութիւնը փնտռելով կը զբաղի: Կը կատարէ անվերջ ճամբորդութիւններ, կը սարքէ խնջոյքներ, կ'ունենայ ելոյթներ, կը հաղորդէ նոր գործատուներու բացում, գործազրկութեան ջնջում, արդարութեան յաղթանակ, դատարաններու գործունէութիւն՝ ժամացոյցի ճշգրտութեամբ եւ աւետարանական արդարութեամբ: Նախարարներ՝ գիտակից, պարտաճանաչ, խղճամիտ, միշտ պաշտօնի վրայ. գիւղատնտեսութեանը առաւօտ իրիկուն գիւղերը շրջելով, պաշտպանութեանը՝ սահմաններուն վրայ գիշերելով, երթեւեկութեանը՝ բահ, բրիչ ձեռքը ճամբաները նորոգելով, կրթութեանը՝ դպրոցէ դպրոց վազելով եւ ուսուցչական կազմը քաջալերելով եւ վարձատրելով, մշակոյթինը՝ հայ մշակոյթը միջազգային բեմերուն վրայ պանծացնելով, եւ այլն: Եթէ վէճ կամ տարակարծութիւններ կան, պարզապէս կէտի, ստորակէտի մը համար են. Հայաստանը դարձած է պալէի ընդարձակ բեմ. ամէնքն ալ կը պարեն, շուռ կ'ընեն. հրաշք - մանուկներու շուռ, ամերիկեան, ռուսական, գաւառական, ճազի, օփէրայի, տօ - րէ - մի, Ռուպիկոն, Սասունի, Մշոյ, Մուսա Լեռան եւ այլն... բայց ափսոս որ մեծագոյն ՇՈՈՒ-ն պետութիւնը ինք կազմակերպած է, ամէն կուսակցութեան ոսկոր մը նետելով (Նախարարութիւն մը տալով) ամէնէն յեղափոխական աւանդութիւն ունեցողն անգամ մտած է կրկէս եւ խարազանի մը մտրակումով, աննպատակ կը դառնայ... Կը զգա՞ն արդեօք որ քիչ վերջ վարագոյրը պիտի իջնէ, բեմը պիտի դատարկուի, սրահը պարպուի, լոյսերը մարին, դերակատարները յոգնած, աթոռներու վրայ պիտի փլչին, ստեղծուած պատրանքը, երգի, լոյսերու, խաղերու մոգութիւնը պիտի ցնդի ու պիտի մնայ մերկ իրականութիւնը՝ ողբերգական, իսկական պատկերը ներկայ Հայաստանի:

Յովհաննավանքը, արուեստի եւ եկեղեցական պատմութեան մէջ, համբաւաւոր է իր վանական համալիրով, տուած է մեծ գիտնականներ, հոն գրուած են ձեռագիր մատեաններ, եղած է վարդապետանոց:

Ներկայիս, այս անցեալը շատ սակաւաթիւ անձեր կը հետաքրքրէ: Յովհաննավանքի նոր «Փաշան» կ'ըսեն թէ Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարն է, որ գիւղին եզերքը, Քասախի ձորագըլխին, կռնակը Արագածին տալով, դէմը Արայի լերան կոյս տեսարանը, շինած է իր Շամիրամեան ամարանոցը որ որեւէ Հոլիվուտեան դերասանի նախանձը կրնայ շարժել:

Գիւղացին ոչ միայն բնութեան, այլ ժողովուրդի մը ջերմաչափն է: Կ'ուզե՞ս երկրի մը իսկական պատկերը իմանալ, գնա՛ գիւղացիներուն այցելէ, կենակցէ իրենց հետ. լսէ զիրենք. բառերը կոշտ կ'ելլեն իրենց բերնէն. կոպիտ բայց ճիշդ: Քաղաքացին վարժուած օձապտոյտ երթեւեկի մէջ ապրելու, սողալ գիտէ, կը խմբուի եւ կ'ընտրէ անձ մը զինք ներկայացնելու որ իր կարգին երես - փոխող է եւ կը կոչուի երեսփոխան... կը յարմարի օրուան իշխանաւորին, միշտ բանաւոր պատճառ մը կը գտնէ հինէն հեռանալուն եւ նորին կպչելուն համար. քանի ինք, երկրին շահը կը փնտռէ (Պարսիկներն ալ Շահ կ'ըսեն) ոչ թէ անձնականը...: Իր կուսակցութիւնը անցեալին, ներկայիս եւ ապագային զոհուած է, կը զոհուի եւ պիտի զոհուի, հայրենի շահերու խորանին (*): Եթէ շահը տկարացաւ, կ'անցնի ընդդիմութեան, դարձեալ հայրենիքի շահերուն համար: Այսօր, մեր երկիրը իսկական Շահ մը ունի, ուրեմն խմբուինք իր շուրջ - մեր ալ շահը հոն է:

. . . .

Օդակայան մտնելու համար, Գէորգին ծիկուլին ամէնէն չըլլալիքն էր: Իտալացի գործարար բարեկամիս դեսպանական թիւովը, առանց դոյզն դժուարութեան, Նիգոլան եւ զիս հասցուց ուղիղ պատուոյ հիւրանոց (վիփ): Երկուքս ալ օտար էինք. մանաւանդ թէ իտալերէն կը խօսէինք. չէինք կրնար աննշան մարդիկ ըլլալ (*):

Մեր նպատակը օդանաւին տակը գտնըւիլ չէր, այլ՝ հիւրանոցի համայնապատկերէն հետեւիլ ընդունելութեան եւ ի հարկին՝ նկարել:

Ճշգրիտ, ժամը ժամին, Նազարպայեւի (Ղազախստանի նախագահին) անձնական ինքնաթիռը վայրէջք կատարեց Զուարթնոց օդակայան, ժամը 13-ին: Յոգնած, սպիտակ, ծերունի պապը երեւցաւ սանդուխին վրայ, շփոթած հայեացք մը նետեց շուրջը եւ Աստուած միայն գիտէ, թէ ի՛նչ զգաց: Տարակոյս չկայ որ սա իր 95 ճամբորդութիւններուն ամէնէն իմաստալիցը պէտք է ըլլար: Ինք, քրիստոնեայ մեծագոյն եկեղեցւոյ քահանայապետ, ոտք պիտի կոխէր պատմութեան առաջին քրիստոնեայ պետութեան Ս. հողը. երկիր մը որ մինչեւ այսօր կը մնայ, գոնէ վիճակագրական տուեալներու մէջ, որպէս աշխարհի ամենախիտ քրիստոնեայ պետութիւնը, բնակչութեան 99 տոկոսով: Կրկին նայեցաւ շուրջը, ստուգելու համար թէ սխալմամբ անապատի մը մէջ իջած չըլլայ. հանգստացաւ երբ մի քանի եկեղեցականներ տեսաւ վերջապէս եւ սպրկիկ երիտասարդ նախագահ մը, գուցէ եւ ուրախացաւ մտքէն որ խլած Ղազախստանի ծովածաւալ բազմութիւններէն, որ ամէն տեղ իրեն հետեւած էին, գլուխը վերջապէս կը հանգչեցնէ մի քիչ եւ. Թերեւս շնորհակալութիւն ալ կը յայտնէ նախագահին եւ կաթողիկոսին որ ժողովրդային մասնակցութիւնը արգիլած են եւ Հայաստան իր այցելութիւնը, ոչ միայն առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդին, այլ մանաւանդ՝ կ'ըլլայ ԱՌԱՋԻՆ խաղաղ, անժողովուրդ այցելութիւնը օտար երկրի մը մէջ:

Մեր օթեակէն չէինք կրնար լսել փոխանակուած բարի գալուստի ճառերը, բայց զարմանքով նկատեցի որ մեր նախագահը դրուած էր կեդրոնի բազկաթոռը, աջին եւ ձախին ունենալով զոյգ բարձրաստիճան եկեղեցական պետերը... կը թուի թէ հայկական «փրոթոքոլը» միջազգայինին հետ որեւէ կապ չունի:

Դուրսը, Հրապարակին մէջ, հայ քոյրերու հիւսիսէն բերած 75 դպրոցական աղջիկներ, պապական դրօշակիկները ճօճելով, շարք մը ուրիշ պաշտօնական անձերու հետ կը սպասէին շքախումբին: Նախ յայտնուեցան 10 շարժանիւ, ոստիկանական սպիտակ տարազով, ապա BMW կառքեր իրարու ետեւէ սկսան դուրս գալ օդակայանէն. անոնց ճարտարութեամբ միացաւ մեր Նիգոլան եւ ամայի, անապատացած մայրուղիով ժամանեցինք Էջմիածին:

Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ ՀՐԱՇԱՓԱՌի արարողութիւնը. կարճ, կոկիկ:

Միջազգային մամուլը եւ հեռատեսիլի կայանները ընդարձակօրէն հետեւեցան երեքօրեայ օրակարգին: Տեղական մամուլը որ այս բացառիկ առիթը կրնար օգտագործել բացառիկ թիւեր հանելով, աւելի Ազնաւուրով եւ անոր Գիւմրիի յուշարձանով զբաղած կը թուէր, պատշաճութեան եւ չափի գիտակցութիւնը հիմնովին կորսնցուցած:

Պատշաճութեան եւ չափի գիտակցութիւնը հիմնովին կորսնցուցած կը թուէր նաեւ 1700-ամեակի տօնակատարութիւններու Պետական Յանձնաժողովը:

(Շար. 5)

ՓԱԽԻ՛Ր ԲԱՐԵԿԱՄ, ՓԱԽԻ՛Ր

...Եւ սենեկակիցս քահ-քահ մը փըրցուցած դետիններն է, գիծին միւս կողմը առձեռն հեռաձայնին, 2001, Դեկտ. 6-ի առաւօտ մը, ժամը 9-ի մօտերը:

— Տեղ մըն ալ պիտի չփախիմ: Հիմա ինծի ըսէ՛ ճիշդ ի՞նչ ըսաւ:

— Շատ բան չըսաւ: Կ'ուզէ հետդ տեսնուիլ ու ծանօթանալ:

Հինգ վայրկեան առաջ, մէկ կողմէն ցուցամատով կոպս շփելով կարդացեր էի ճաշասեղանին վրայ փակցուած post-it երկտողը՝ ուղղուած ինծի. «Ճոնը հեռաձայնեց, FBI-էն. քեզի քանի մը հարցում ունի ընելիք»: Ծիծաղեր ու գլուխս շարժեր էի: Տասը վայրկեան ետք.

— Բարեւ Ճոն, հոս Վարուժանն է: Զի՛ս փնտռեր էք:

— Այո՛: Կրնայի՞նք տեղ մը հանդիպիլ:

— Ի հարկէ (կրնայի՞ ո՛չ ըսել):

— Քեզի քանի մը հարցում ունիմ գաղութին մասին:

— Գաղութի՞ն:

— Սաուտի Արաբիա ծնած չե՞ս:

— Ո՛չ:

— Սուրիա՞:

— (Սաուտի կամ Սուրիա, ի՛նչ տարբերութիւն): Ո՛չ:

— Հապա ո՞ւր:

— Լիբանան:

— Ա՛հ: Վաղը յարմա՞ր է:

— Ճոն: Վաղը երկու քննութիւն ունիմ յանձնելիք:

— Հոգ մի ըներ, մտահոգուելիք բան չըկայ: Դասերուդ վրայ կեդրոնացիր: Եղածը սովորական՝ ռութին հարցումներ են:

— Հը՛մ: OK:

— Երկուշաբթի՞ ուրեմն:

— Լա՛ւ: Սան Վինսէնթի եւ Պառինկթընի անկիւնի սրճարանը (նախասիրած տեղըս) յարմա՞ր է:

— OK. Առտուան տասի՞ն:

— Աղէկ: Հոն կ'ըլլամ:

— Շնորհակալութիւն:

— Ը՛հհ..., Ճո՛ն, զիս դէմքով կը ճանչնա՞ս:

— Հը՛մ: Ո՛չ:

— Լաւ: J.P. Morgan տառերով պէյզպոլի գլխարկ մը (արդէն դարակէն հանած եմ) դրած կ'ըլլամ:

— Կը տեսնուինք ուրեմն:

Երկուշաբթի առտու՝ ժամը 9.30: Հոն եմ արդէն (շուտ գացողը լաւագոյն տեղը կը գրաւէ): Կապոյտ երկինք, ցած անկիւնէ ինկող արեւու շողեր կռնակս կը շոյեն: Հօրս վերջին գիրքը սեղանին վրայ: Զուգադիպութիւն չէ. հետս բերած եմ նպատակի մը համար: Խորհրդածող նայուածքը կողքին վրայէն զիս կը դիտէ: Խորագիրը՝ «Վարուժնագիր», այսինքն՝ նամակ Վարուժանին: Վաթսունէրեք ոտանաւորէ բաղկացած նամակ մը, զոր գրի առեր է չմահացած՝ 1997-ին եւ երեք ամիս առաջ միայն լոյսին եկեր Պէյրութ՝ շնորհիւ մօրս ջանքերուն: Տասը վայրկեան ետք.

— Վարուժանը պէտք է ըլլաս: Բարեւ, ես Ճոնն եմ, այս ալ գործընկերս է՝ Ճոն:

— (Աւելի թիփիք կրնա՞յ ըլլալ... Ճոն եւ Ճոն: Բայց վայրկեան մը, սեւամորթ մըն ալ պէտք չէ՞ ըլլայ հետերնին: FBI-ի գործակալները սեւ չե՞ն ըլլար ընդհանրապէս...): Բարի լոյս:

Ոստիկանական պաճերը ծոցագրպաններէն մէկիկ-մէկիկ դուրս կու գան ու

կը բացուին աչքերուս առջեւ ակնթարթ մը միայն, ապա հօ՛փ անհետանալու համար: Աթոռները կը քաշեն ու կը նստին դիմացս, Արեւուն շողերը ուղղակի դէմքերուն: Օ՛խ, ստիպուած են հիմա քիչ մը չարչարուիլ զիս տեսնելու համար (ես մէկ, իրենք զերօ):

– Շնորհակալութիւն որ համաձայնեցար տեսնուիլ այսպէս անակնկալ ... պլահ, պլահ, պլահ... Քչելու Թուղթդ կրնա՞մ տեսնել... Անցագիրդ ալ հե՞տդ է:

– Բայց, հետս չէ: Երանի՜ թէ սկիզբէն ըսած ըլլայիք: Սակայն խնդիր չէ: Տուեալները ունիմ հետս:

Ելեկտրոնական ծոցատետրս անմիջապէս գրպանէս հանած ու արդէն գործի լծած եմ: Ապա կրկին հօ՛փ եւ ետ գրպանս է: Ծոնը նօթեր կ'առնէ չորսէն հինգ էջնոց տպուած հարցարանի մը վրայ (հարցը ըստ երեւոյթին երկար պիտի տեւէ): Ծոն Բ. սուրճը խմելով զբաղած է: Երրորդ անձ մըն ալ իրենց ետեւի սեղանէն մեր կողմ թեքած մօտիկ կ'ընէ, դէմքին վրայ գերազանց հետաքրքրութեան արտայայտութիւն մը:

– ... Ուրեմն, այդ սպառման թուականը որ տուիր, լիբանանեան անցագրի՞ մը սպառման թուականն է:

– Ո՛չ, սուրիական:

– Բայց չէ՞ որ Լիբանան ծնած ես կ'ըսէիր:

– Այո, այո, ... Հայ ալ եմ, լիբանանեան անցագիր մըն ալ ունիմ սուրիականին կողքին:

– (Քիչ մը շուարած) Բայց, ... ճիշդ ո՞ւր ապրած ես, Սուրիա՞, Լիբանա՞ն, թէ Հայաստա՛ն:

– (Գիտէի թէ այդ թնճուկին պիտի հասնէինք վերջ ի վերջոյ, բայց ոչ այսքան շուտ) Լիբանան:

Իսկոյն կը գրէ:

– Բայց եթէ կ'ըսես թէ Հայ ես, ինչո՞ւ ուրեմն հայկական անցագիր չունիս:

– Որովհետեւ Միջին-Արեւելքի մէջ մէկու մը ազգութիւնը կ'որոշուի անոր հօր ազգութեամբ: Եւ ... քանի որ նիւթը բացուեցաւ, ինչպէ՞ս կ'ըլլար եթէ Հայոց պատմութեան կարճ ամփոփում մը ընէի ձեզի համար (ինչո՞ւ այն տարօրինակ ըզգացումը ունիմ որ Մէյն նահանգի արեւելեան սահմանէն անդին գտնուող աշխարհին ո՛չ պատմութենէն տեղեակ էք, ո՛չ ալ աշխարհագրութենէն):

- OK ...

Ակնարկ մը կը նետեմ դէպի հօրս նըկարը: Գլխով նշան կ'ընէ, կարծես ըսելու համար՝ «մի՛ կենար, շարունակէ՛»:

– Հայաստանը անկախ Հանրապետութիւն մըն է Կովկասի մէջ, իր 2000 տարի առաջուան տարածութեան մէկ տասներորդ հողին վրայ: Եթէ մէկ բան կայ որ կարելի չէ մոռնալ անոր երկար պատմութենէն, անիկա 1915 թուականն է՝ Հայոց Աղէտը: Այդ թուականէն սկսեալ Թուրքերու կողմէ կիրարկուած ցեղասպանութեան զոհ կ'երթան մէկ ու կէս միլիոն Հայեր ու Հայաստանի մեծագոյն մասը ի սպառ կը պարպուի Հայերէ: Անապատ քշուածներէն մազապուրծ ազատողները կ'ապաստանին մօտակայ քաղաքներ՝ Պաղտատ, Մուսուլ, Հալէպ, որմէ ետք ալ Պէյրութ, Դամասկոս, Գահիրէ եւլն.: Ահա թէ ինչու Հայ եմ առանց հայկական անցագրի: Սուրիական անձնաթուղթ կը կրեմ, չնայած երբեք ապրած չեմ Սուրիա: Իսկ լիբանանեան անցագիրն ալ ստացայ երբ 27 տարեկան էի: Ձեզի կը ձգեմ երեւակայել թէ որքան անտանելի բան է ապրիլ առանց սեփական անցագրի, առանց հայրենիքի, թափառելով երկրէ երկիր: Իսկ այս լիբանանեան – սուրիական – հայկական կարգավիճակս, հոդ մի՛ ընէք, ձեզմէ առաջ ուրիշներն ալ շուարեցուցած է:

– Ըհը՛մ..., շնորհակալութիւն Վարուժան: Հիմա կը խնդրեմ որ հետեւեալ հարցումին պատասխանես: Ռութին հարցում մըն է, մի՛ վախնար: Աֆղանիստան գացա՞ծ ես երբեք:

– (Ճիշդ այդ էր պակաս...ուրեմն անցնող տասը վայրկեանին տուած բացատրութիւններս, ջարդ, հայկական ինքնութիւն, եւայլն, բոլորն ալ պարապի՞ էին...): Ո՛չ Ծոն: Աֆղանիստան գացած չեմ երբեք:

Ապա նուաստացուցիչ հարցումներու շարան մը... Սեպտեմբեր 11-ի դէպքին մասնակցութիւն բերած որեւէ անձ կը ճանչնա՞մ, որեւէ բան լսա՞ծ էի անոր մասին, եւլն.:

– Որեւէ բիրտ արարք գործա՞ծ ես երբեւիցէ:

– (Ութ տարեկանիս կատուի մը կից տուած լլլալ/ ալ զղջացած եմ) Ոչ մէկ:

– Որեւէ մէկը կը ճանչնա՞ս որ կարող է բռնութեան դիմել:

– Գիտես Ծոն, Լիբանան ապրած եմ քաղաքացիական կռիւներու 17 տարիներու երկայնքին: Այնպէս որ ծանօթութիւններուս մէջ անպայման մէկը կրնայ ըլլալ, որ մէկը գիտէ, որ իր կարգին մէկը կըրնայ գիտնալ, որ բան մը ըրած ըլլայ ... (պատասխանելու քաջութեանս չեմ հաւատար): Այսինքն, գիտցածներս՝ եթէ կան, բազմաթիւ օղակներ անդին են հաւանաբար:

– Կը հասկնամ:

Վիրաւորական հարցումները կը շարունակուին ...կրկնուող մեղեդիի մը տարբեր յանկերգներով... Աֆղանիստան, Լիբանան, ահաբեկչութիւն, ահաբեկչութիւն, զէնքի կամ հրազէնի գործածութիւն, եւ մասամբ նորին:

– Հիմա ըսէ՛ Վարուժան՝ ի՛նչ կը մտածես քեզի հարցափորձի կանչելուս մասին:

– Գիտես Ծոն, հարցին նայելու երկու ձեւ կայ: Մէկ կողմէ՝ զիս կը նեղացնէ ու կը յոգնեցնէ FBI-ին պատասխան տալու պարտաւորութիւնը, միւս կողմէ՝ Սեպտեմբեր 11-էն ի վեր ո՞ւր էիք:

Ծոն Բ. քիչ մնաց սուրճը վրան պիտի թափէր: Ծոն Ա.ի գրիչը մատներուն մէջէն կը սահի կ'իյնայ գետին, ժպիտ մը ուրուագծուելով դէմքին: Հօրս կը նայիմ (եթէ կարենաս գիրենք խնդացնել ճակատամարտին կէսը շահած ես արդէն, տղաս ... գիտեմ հայրիկ, գիտեմ):

– Լաւ, թոյլ տուր որ քեզի ընդհանուր հարցում մը ուղղեմ: Քու կարծիքովդ ի՞նչ պէտք է ընէ ամերիկեան կառավարութիւնը, ինչպէ՞ս պէտք է առաջքը առնենք ապագային Սեպտեմբեր 11-ի նման կացութիւններու:

– (Ի՛նչ է, այս մարդիկը զիս խաղաղութեան բանագնացի կամ արտաքին գործոց խորհրդատուի հե՞տ կը շփոթեն): Եկէք հարցը քիչ մը պարզենք: Եթէ աշխարհին վրայ գոյութիւն ունենային միայն երկու երկիրներ, որոնցմէ մէկը տիրապետէր անոր հարստութեան, զինուորական ուժին ու որակաւոր մարդուժի 95 առ հարիւրին, չէ՞ք կարծեր որ այդ 95 առ հարիւրին հոգը խնդիր պիտի չըլլար մնացեալ 5 առ հարիւրը:

– Հաւանական է:

– Այսպիսի կացութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուինք Ծոն: Ահաւասիկ այս երկրին անծայրածիր տարածութիւններ՝ Ատլանտեանէն Խաղաղական, նիւթական իր հսկայական կարողութիւններով ու զօրաւոր ցանցերէն փքուած հաղորդամիջոցներով: Հազիւ տարի մը ու կէս է հոս եմ եւ մէյ մը աջ կը ոմբակոծենք՝ մէյ մը ձախ, եւ գրեթէ առանց հաշուետուութեան կարիքի: Սակայն սա պահուս ամենամեծ վախս նոր Մըք Քարթիզմի մը՝ վհուկարշաւի մը ձգած, երթալէն աւելի երկարող շուքն է (քիչ մը այս հարցափորձին օրինակով):

Ծոն կը շարունակէ նօթեր առնել:

– Հոս ազգականներ ունի՞ս:

– Անշուշտ: Քեռիներ ունիմ Կլէնտէյլ եւ Փասատենա:

– Անունները, հասցէները, հեռաձայնի թիւերը կը հաճէի՞ր տալ: Զաւակներ ունի՞ն:

Հազիւ քանի մը սանթիմեթր տեղ յատկացուած է տպուած հարցարանին այդ բաժնին համար եւ Ծոնը արդէն անոր երեք քառորդը լեցուցած է երկու ընտանիքներով:

– Ը՛մմմ Ծո՛ն, գիրդ քիչ մը պէտք է պզտիկցնես: Հինգ ընտանիք եւս կայ:

Քրքիջ մը կ'արձակէ: Գիրին չափը կ'իջնէ թիւ չորսի:

– Բայց կ'աղաչեմ Ծոն, եթէ ասոնցմէ որեւէ մէկուն պիտի հեռաձայնէք, նախ ինծի պէտք է լուր տաք: Բոլորն ալ երկար տարիներու ամերիկահպատակ քաղաքացիներ են ու կրնան անակնկալի գալ եթէ առանց լուրի հեռաձայն մը ստանան FBI-էն:

– Ոչ, չէ, հոգ մի ըներ:

– Ազգականներու ուրիշ շարք մըն ալ ունիմ հօրս կողմէ՝ Պոսթոն:

Ծոն կը հրաժարի ընտանեկան պարագաներու նօթագրումէն:

– Եւ չմոռցած, առ ի տեղեկութիւն, ահաւասիկ հայրս, Աստուած հոգին լուսաւորէ: Իր վերջին գիրքն է, իմ մասիս:

– (Զարմացած) Իսկապէ՞ս:

Մէկ կողմէն էջերը կը դարձնեմ, միւս կողմէն պարունակութեան մասին բացատրութիւն կու տամ: Ծոն Բ.ը աչքերուն չի հաւատար: Քանի՞ հայր ոտանաւորներու ամբողջ գիրք մը կը նուիրէ իր զաւկին:

Այո, հօրս գիրքը նպատակով մը բերած էի հետս այսօր: Որպէսզի ան իր այդ լուռ, խոհուն նայուածքով պատմէր, պատմէր սա մարդոց, աշխարհին, թէ ով ենք մենք իսկապէս: Հազարաւոր տարիներու հնութեամբ մշակոյթ մը: Ժողովուրդ մը, որուն ճակատագիրն է վերապրիլ, ինքնիր ուրոյն լեզուով, գիրերով, աւանդութեամբ, եկեղեցիով, ուտելիքներով ու սովորութիւններով: Խաղաղասէր ժողովուրդ մը, որ աշխարհի որ կողմէ ալ գացած է՝ միշտ յարգուած է իր աշխատասիրութեամբ ու ինքնաբաւութեամբ: Ահաւասիկ մենք, իսկ այդ բոլոր հարցումները պարզապէս նախատինքներ են ուղղուած այս ժողովուրդին ուշիմութեան ու վերապրումի ոգիին:

Ըսէ՛ իրենց, հայրիկ, որ աշխարհ մը կայ Ամերիկայէն անդին: Բաւական է որ մարդ ինքնիր մաշկէն անդին նայի, որպէսզի սկսի գնահատել հոն գտնուող բոլոր քաղաքակրթութիւններն ու մշակոյթները, որպէսզի կրկին ուժ առնէ իրարու սիրով ու հազար զոհողութեամբ կապուած ընտանիքներու ջերմութենէն, յանուն աւելի լաւ կեանքի մը պայքարող մարդոց յամառ ջանքերէն եւ «մեր թըշնամիներն ալ իրենց զաւակները կը սիրեն»ի պարզ գիտակցութենէն:

Ժամ մը անցած է արդէն ու փոթորիկը հանդարտած: Տակաւին սրճարանն եմ, արեւը կռնակիս, գիրքը ձեռքերուս մէջ: Շնորհակալութիւն հայրիկ ներկայութեանդ համար: Կը սիրեմ քեզ:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԵՏԻՐԵԱՆ
Թրգմ. Ր. Ա.

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ՍԱՄԱԹԻՈՅ (Պոլիս) Սահակեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 18-ին մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ բանաստեղծ եւ ուսուցիչ՝ Վարդ Ծիկահերի: Այս ձեռնարկը առաջինը եղած է Միութեան հիմնարկութեան 50-ամեակի ձեռնարկներուն: Յոբելեանի յանձնախումբի ատենապետը՝ Միհրան Ուլիկեան պաշտօնական բացումը կատարած է յոբելինական տարիին, նշելով թէ ինչպիսի ձեռնարկներ նախատեսուած են: Ներկաները ողջունած է Սանուց Միութեան ատենապետուհի՝ Թալին Զորթան: Հանդիսավարը՝ Անի Տէրմելքոնեան ներկայացուցած է Վարդ Ծիկահերի կենսագրականը: Շարք մը արտասանութիւններէ ետք, բեմը յանձնուած է օրուան բանախօսին՝ Մաքրուհի Պ. Յակոբեանի, որ խօսած է օրուան մեծարեալին բազմակողմանի դիմագծութիւններուն մասին, նախ որպէս ուսուցիչ, ապա բանաստեղծ եւ բժիշկ եւ վերլուծած անոր ամէն մէկ հատորը: Ելոյթ ունեցած է Սահակեան երգչախումբը: Կազմակերպիչներուն հրաւէրին ընդառաջելով, խօսք առած է նաեւ Ռոպէր Հատտէճեան, դիտել տալով թէ 1946-էն ի վեր, հիմնուած Սանուց Միութիւնները իրենց սերունդին «կեանքի ընկեր» եղած են: Յուզումով արտայայտուած է Վարդ Ծիկահեր, հուսկ՝ Մեսրոպ պատրիարք:

*
**

ՊՈԼՍՈՅ Մարմարա պանդոկին Օփերա սրահին մէջ, Յունուար 16-ին, տեղի ունեցած է քոքթէյլ մը ծանօթացնելու համար Արսէն Եարմանի հեղինակութեամբ լոյս տեսած կոթողային գործը («Հայերը Օսմանեան Առողջապահութեան մէջ», տես՝ «Յառաջ», Յունուար 15): Հաւաքոյթին բացումը ըրած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի նախկին հոգաբարձուներէն՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան, որ յայտնած է թէ սկիզբէն մինչեւ վերջ կրցած է հետեւիլ հատորին պատրաստութեան: Ապա, մտերիմ ելոյթ մը ունեցած է Արսէն Եարման: Ան, յայտնած է որ Հիւանդանոցին հոգաբարձութեան անդամ ըլլալէն յետոյ, զգացած է որ առողջապահութեան մէջ պարապ մը կայ Հայերու բերած նպաստին մասին կատարուած հրատարակութիւններուն մէջ: Այդ տեսակէտէն մեկնելով որոշած է գիրք մը գրել այդ ուղղութեամբ եւ լայն քաջալերութիւն գտած է պատմաբան Նուրան Եըլտըրըմէն: Ա. Եարման պատմած է նաեւ որ բարեկամ մը Գանատայի մէջ իրեն յանձնած է ոսկէթ մը, զոր գտած էր փողոցը: Ան չէր անդրադարձած որ ատիկա Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին հին եւ պատմական մէկ ոսկէթն էր: Այժմ, Ա. Եարման զայն կը նուիրէր Հիւանդանոցին Հոգաբարձութեան:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Ասատիկ իր տեղը գրաւած միջոցին նըշմարեց Տրդատը եւ անմիջապէս ճանչցաւ ու բարեւեց: Երիտասարդը գերագոյն ճիգ մը ըրաւ իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար եւ բարեւը առաւ:

- Վա՛յ, Տրդա՛տ էֆէնտի, շատոնց է ձեզ տեսնելու բախտը չէի ունեցած, - ըսաւ:

- Բաւական ծանր հիւանդութիւն մը անցուցի, ստիպուած էի տունէն դուրս չելլել:

- Անցած ըլլայ:

- Շնորհակալ եմ:

- Բայց հիւանդութենէ ելլող մարդու դէմք չունիք, ընդհակառակը, ձեզի շատ լաւ կը տեսնեմ կոր:

- Այո՛, շուտով ինքզինքս գտայ:

- Ուրիշ ատեն եկա՞ծ էիք սինեմա:

- Երբեմն կուգամ:

- Բայց ես առաջին անգամն է, որ ձեզ հոս կը տեսնեմ:

- Ընդհանրապէս ուրիշ սինեմաներ կ'երթամ, - պատասխանեց Տրդատ:

- Բերա՞ կը բնակիք:

- Ո՛չ, Ղալաթիոյ կողմերը:

- Ղալաթիա՞:

- Այո՛, Եազըճի սօքաղըէն վար:

Նոյն միջոցին զանգակը հնչեց, լոյսերը մարեցան, եւ սինեմայի ներկայացումը սկսաւ, որով վերջ գտաւ խօսակցութիւնը:

Տրդատ չափազանց յուզուած էր: Հիմա կը զգար, թէ ինչ մեծ անխոհեմութիւն գործած էր իր սիրուհիին ստիպումներուն զիջում ընելով:

«Կամաց մը պէտք է կծիկը դնել, - մըտածեց, - ինչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար, այս մարդը, հիմա հասկցայ, որ պարզ լրտես մըն է... կրնայ նոյնիսկ զիս այստեղ ձերբակալել տալ... ի՛նչ խաղքութիւն, եթէ այսպէս բռնուիմ իմ սիրուհիիս աչքին առջեւ»:

Սինեման նոյն միջոցին խիստ տրամաթիք տեսարան մը կը ներկայացնէր, եւ բոլոր հանդիսականները ուշադիր կը հետեւէին կտաւին վրայ տեղի ունեցած եղերական անցքերուն:

Տրդատ կամաց մը ոտքի ելաւ եւ առանց իր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելու, դուրս սպրդեցաւ սրահէն: Երբ փողոց ելաւ, լայն շունչ մը առաւ:

«Կարծեմ փորձանքը անցուցինք» - մըտածեց:

Եւ արագօրէն ճամբան շարունակեց դէպի Վահէի բնակարանը:

Իր կարգին Ասատիկ ալ չափազանց յուզուած էր: Գիտէր, թէ ոստիկանութիւնը եւ մանաւանդ Արթին, ինչ կատաղօրէն կը հետապնդէին այս երիտասարդը եւ չէին կրնար հետքը գտնել:

«Բայց ինչ անխոհեմութիւն ըլլել, այսպէս սինեմա գալ, - կը մտածէր Ասատիկ, - կ'երեւայ, որ լուր չունի, թէ զինքը կը հետապնդեն»:

«Պէտք չէ, որ հետքը կորսնցնեմ, - կը խորհէր: - Այս մարդը, հակառակ ոստիկանական հետապնդումներուն՝ մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ձերբակալել, արդ, եթէ իմ ձեռքովս կատարուի այդ բանը, ճշմարիտ պատիւ մըն է ինծի համար, եւ իմ արժանիքս պիտի բարձրանայ Պէտրի պէյին քով: Ինք իմ մասիս կարծեմ կասկած չունի, զիս մօտէն չի ճանչնար ու չի գիտեր իմ յարաբերութիւններս ոստիկանութեան հետ, եթէ գիտնար, անշուշտ, պիտի չի գար ճիշդ իմ նստարանիս ետեւը բազմելու, ատիկա ապացոյց մըն է, որ բանէ մը տեղեկութիւն չունի: Այս պայմաններուն մէջ շուտով կրնամ իր վստահութիւնը գրաւել»:

(Շար. 157)

(Շար. Ա. էջէն)

ցին, աւելի խոհեմ է եւ կը գտնէ որ այդ ճառը ներքին սպառումի կոչուած է:

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ պէտք է Ֆրանսա վերադարձած ըլլար չորեքշաբթի, ինչպէս յայտարարած էր իր փաստաբանը, բայց, Երկուշաբթի Փետրուար 4-ին, ոչ մէկ լուր կար այդ առընչութեամբ: Այս վերադարձը շատեր կը խանգարէ անշուշտ, որքան ալ աջը փորձէ արհամարհել: Նախկին վարչապետ՝ Ալէն Ժիւփէ ըսելէ ետք թէ ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղարը ազգանոցային արշաւի մը ձեռնարկած է եւ թէ կղկղանք կը խառնէ, աւելցուցած է թէ փաստը չունի որ իշխանութեան կողմէ կազմակերպուած գործողութիւն մըն է, բայց, խոր համոզում ունի որ այդպէս է: Այն տպաւորութիւնը կայ որ Ժիւփէ իր պաղարիւնը կորսնցուցած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրապայքարը պաշտօնապէս չէ սկսած, բայց, բոլոր մեքենաները միայն ատով կը զբաղին: Ժոսփէն «հաւանական» թեկնածու է, Շիրաք է, բայց, չէ ըսած եւ հարցախոյզերը ամէն օր նոր եւ հակասական թիւեր կը հրապարակեն: Փետրուար 4-ին, Շիրաք կէտեր կը կորսնցնէր ինչպէս Ժոսփէն, մինչ «երրորդ մարդը» Շըվէնըման՝ կը յառաջանար եւ ձայներու 14% կը տրուէր իրեն, քիչ մը աւելի լաւ քան Լը Փէն (10%): Իմիջիայլոց շատ մտահոգ է Շիրաքի նահանջէն:

«ԹՈՒՐՔԻԱ կը յուսայ տագնապէն դուրս ելլել» խորագրին տակ, «Ֆիկառօ»-յի (Փետրուար 4) տնտեսական յաւելուածը ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Թուրքիոյ: Նոյն օրը, ԷՖ - ԷՄ - Ի-ն (Միջազգային Հիմնադրամ) նոր փոխատուութիւն մը պիտի ընէր, որու գումարը 16,3 միլիառի կը հասնէր: ԷՖ-ԷՄ-Ի-ն կարգ մը պայմաններ կը դնէր սակայն, որոնցմէ առաջին կը վերաբերէր օրէնքի մը հաստատման դրամատուներու դրամագլուխներու վերակազմակերպման: Նոյն էջին մէջ, Տնտեսութեան նախարարը՝ Քեմալ Տէրվիշ կը շեշտէ որ կացութիւնը վերականգնած է, շուկաներու վստահութիւնը վերագտնուած եւ թէ Թուրքիոյ վիճակը ոչ մէկ կապ ունի Արժանթինի հետ: Փետրուար 4-ին, սակայն, «Լիպերասիոն» կը հաղորդէր որ դրամահոսքը բոլոր մրցանիշները կոտրած է, գիները 5,3%-ի յաւելում կրած են Յունուարին, բաղդատմամբ Դեկտեմբերին եւ 73,2% տարուան վրայ: Այս թիւերը տուած է Թուրքիոյ վիճակագրական հիմնարկը:

ԳԱԶԱՅԻ ԳՕՏԻԻՆ ՄԷՋ, Իսրայէլացիք չորս Պաղեստինցի սպաննած են, ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Միւս կողմէ, Շարոն տրամադրութիւն յայտնած է տեսնուելու պաղեստինցի պատասխանատուներու հետ, թէեւ շեշտած է. - «Շատ լաւ գիտենք թէ ո՞վ է Արաֆաթ, յաջողեցանք նոյնիսկ աշխարհին ցոյց տալ իր բուն դիմագիծը եւ իր յայտարարութիւնները բան չեն փոխեր, եթէ նոյնիսկ ոճը աւելի հաշտարար է»:

ՄԵՏԼԷԱՅԻ (Ալժերիա) մօտ, նոր ջարդ մը գործուած է եւ 14 Ալժերացիներ ըսպաննուած են, 9 ուրիշներ ալ վիրաւորուած:

Cathédrale Apostolique Arménienne
S E R P O T Z
T A R K M A N T C H A T Z
de Marseille

La Commission **Foi et Traditions Arméniennes**
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier "St-Grégoire l'Illuminateur")
vous invite à participer
à sa 4ème rencontre du cycle
d'initiation :

"Pour lire et commenter les Ecritures Saintes"

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale

le Mercredi 6 février à 19 heures

dans la salle **"A. Tcherpachian"**
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

UCFAF

Communiqué de Presse

C'est avec tristesse que le Comité directeur de l'UCFAF a appris la disparition prématurée de Madame Ayché Nur Zarakolu survenue le 28 janvier 2002. Connue comme éditrice et militante démocrate turque, surnommée «Mére courage» par les média pour son engagement en faveur des droits de l'homme et des minorités dans son pays, comme pour le respect honnête de son histoire, notamment la réalité du génocide des Arméniens en 1915, elle avait subi à ces titres pressions, procès, sévices, saisies et prison. Et pourtant, jamais elle ne baissa les bras. Chaque fois elle publiait un nouvel ouvrage. C'est grâce et avec des femmes et des hommes de sa trempe que la Turquie connaîtra un jour la démocratie et se réconciliera avec les peuples voisins.

C'est avec respect que nous nous inclinons devant sa mémoire et que nous exprimons nos condoléances émues et notre compassion à son époux Ragip Zarakolu, à ses enfants et à tous ses compagnons turcs en démocratie.

Le Comité Directeur

Paris, le 31 janvier 2002

LE CENTRE D'HISTOIRE
ARMENIENNE CONTEMPORAINE
DE L'UGAB
présente l'ouvrage consacré à la
GUERRE DU KARABAGH (1992-1994)

Le Jardin Noir

Textes et photographies
de MAX SIVASLIAN

Mercredi 6 février
de 18h à 21h

Exposition photographique
et dédicace de l'ouvrage
en présence de l'auteur

avec la participation
des **Nouvelles d'Arménie Magazine**
et de **La Lettre de l'UGAB**

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN DE L'UGAB
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(métro Courcelles)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները Սերպիոյ հայ մանուկներուն օգնութեան համար. —

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի «Աստղիկ» մասնաճիւղը 2.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճապուռեան 300 Ֆր., Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը 20 տուփ տետրակ, Պ. Էրիք Պագըրճեան 5.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զակինի 300 Ֆր., Տիկին Փոլոնիա 100 Ֆր., Պ. Ռոժէ Գազեան 100 Ֆր., Պ. Կարապետ Գորգիտեան 500 Ֆր., Պ. Շառլ Մարտինեան 1.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փարունակեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լընուվէլ 200 Ֆր., Օր. եւ Պ. Թիրեաքեան 2.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արզումանեան 50 Եւրօ, Պ. Ալեքսանդր Մանուկեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մենեճեան 200 Ֆր., Օր. Մոնիք Ուանէս 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 500 Ֆր., Օր. Նաթալի Մուրատեան 500 Ֆր., Օր. Ալիս Գազանճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 350 Ֆր., Տիկին Ծատուրեան 200 Ֆր., Տիկին Ժոզէֆին Գասարեան 200 Ֆր., Տիկին Ժագլին Գուրթէն 300 Ֆր., Պ. Ֆիլիփ Գալֆայեան 1.000 Ֆր., Տիկին Ժանն Նիկողոսեան 200 Ֆր., Օր. Ժագլին Գանարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Այվազեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զափարեան 30 Եւրօ, Կապոյտ Խաչի Անիէրի մասնաճիւղը 2.000 Ֆր., Պօմոնի եւ Շաւիլի մասնաճիւղերը 1.500-ական Ֆր., Վիէնի մասնաճիւղը 1.000 Ֆր., Տիկին Ղազարեան (Վիէն) 200 Ֆր.:

***

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիլվա Կիւլէեանէ 60,98 Եւրօ իր հօր՝ Պետրոս Կիւլէեանի մահուան տարելիցին առիթով:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

La présence des Arméniens à Jérusalem

par

SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ALFORTVILLE
La **Section «Helen Puzant»**

présente

«WELCOME TO GLENDALE»

Une comédie musicale
d'expression arménienne,
imaginée à partir de la vie quotidienne
de nos compatriotes de Los-Angeles
Musique, adaptation et mise en scène
N A R E G   D O U R I A N
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
RAPHAEL KOTANDJIAN
la jeune et talentueuse
KRISTIN HOVHANISSIAN
et le célèbre et hilarant
NAREG DOURIAN
Vendredi 8 février à 20 heures 30
Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville
Pour tous renseignements :
☎ 01 43 76 55 89

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIREE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures,** à l'espace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatorie à se costumer.

***

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թաշճեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա):

Փետրուար 24-էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

Մարի Ապուսէֆեանին՝

01 - 47 - 80 - 71 - 73

երեկոյեան՝

Արաքսի Գարանֆիլեանին՝

01 - 39 - 83 - 71 - 19

Տեղերը սահմանափակ են:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, 451 թուին «վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց»

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ի ժամու պատարագին, աղօթիւք եւ բարեմաղթութեամբք «Հայրապետական Մաղթանք» կը կատարուի Վեհափառ Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ԾԱՆՕԹ. -

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

T E L E V I S I O N
F R A N C E   2

Dimanche 10 février à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux :

Sujets traités :

«Les activités d'Arménie-Village»

et

«Pèlerins français à Gueghart»

A l'occasion de la parution des ouvrages
«JARDIN NOIR. KARABAGH. RECIT DE GUERRE 1992-1994»
et
«L'ARME DU TERRORISME»
LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise une soirée-débat
le vendredi 8 février à 20 heures 30
autour du thème

REGARDS SUR LA GUERRE

Les conséquences du 11 septembre dans le Caucase

Animée par
Pierre-Yves LE PRIOL
Journaliste à «La Croix»
En présence des auteurs :
Max SIVASLIAN
(photographe)
et
Gérard CHALIAND
(politologue et essayiste, spécialiste en géopolitique)
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue — 75009 Paris
— E n t r é e   l i b r e —

Renseignements auprès du CDCA :
Tél.: 01 44 83 07 02 - Fax: 01 42 46 81 59
Internet: http://www.cdca.asso.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
MERCREDI
6 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.357 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.357

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ Փարիզ վերադարձաւ Երեքշաբթի օր, Փետրուար 5-ին եւ ձերբակալուեցաւ օդանաւէն էջքի պահուն: Շիւլէր կ'ըսէր թէ կը վերադառնայ, եօթը տարիներու փախուստէ մը ետք, փրկելու համար պատիւը անոնցմէ, որոնց ձեռքը խաղալիք դարձած է: Տղան կ'ուրանայ թէ ոեւէ մէկուն ձեռքը խաղալիք ըլլայ, կը պնդէ որ ոչ մէկ կապ ունի աղանդներու հետ եւ թէ ի մօտոյ պիտի ամուսնանայ: Հայր ու զաւկի հարցէն անդին, Տ. Շիւլէրի վերադարձը շատեր կը խանգարէ, մանաւանդ եթէ վճռէ խօսիլ: Ալէն Ժիփփէի գռեհիկ արտայայտութիւնը խորքին մէջ շատ ձախող ալ էր, քանի այնքան ալ իշխանութեան վարկաբեկումը չէր: Լը Փէն նկատել կու տար թէ եթէ «իշխանութիւնը կղկղանք կը խառնէ» այսինքն ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ը, կը նշանակէ որ կղկղանք կայ: Ամէն պարագայի մէջ, «գործերը» (լէ զ'Աֆէռ) չեն կրնար նըպաստել Շիրաքի եւ Փասքուայի: Փաթրիք Տէվէճեանի համար Շիւլէրի վերադարձը բանակցութեան արդիւնք մըն է իշխանութեան հետ:

«ՉԱՐԻ ԱՌԱՆՑՔԸ» որակելով Հիւսիսային Գորէան, Իրանն ու Իրաքը, նախագահ Պուշի ստեղծած իրարանցումը եւ վրդովումը չէր մարած ճառէն հինգ օր ետք ալ: Տարակարծութիւնները եւ դատապարտումները երեւան եկած են մանաւանդ Փետրուար 2-ին եւ 3-ին, Միւնիխի ապահովութեան նուիրուած միջազգային ժողովին: Ռուսաստանի եւ Գերմանիոյ Պաշտպանութեան նախարարները բացարձակապէս մերժած են որեւէ զօրակցութիւն Իրաքի դէմ պատերազմի մը: Ռուս ներկայացուցիչը պաշտպանած է Իրաքն ու Իրանը: Ինչ կը վերաբերի «Չարի առանցք»ին, Ռուսաստանի Արտաքին նախարարը՝ Իվանով ըսած է.- «Մենք ալ մեր ցանկը ունինք սպառնալիք ներկայացնող երկիրներու»:

ԱՐԱՖԱԹ ամբաստանած է իսրայէլեան կառավարութիւնը որպէս պատասխանատու Պաղեստինի Ազատագրման Դեմոկրատ Ճակատի զինեալ թեւին հինգ անդամներու սպանութեան: Ասոնք սպաննուած էին Գազայի գօտիին մէջ պատահած պայթումի մը հետեւանքով: «Այս արարքը, կ'ըսէ տեղեկատուութեան պաղեստինցի նախարարը, ցոյց կու տայ Շարոնի կամքը շարունակելու սպանութիւններու իր քաղաքականութիւնը: Ռազմավարութիւն մըն է վերջ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին»: Կասկած չկայ որ Պաղեստինցիներու սպանութիւնները, որոնք կը ներկայացուին որպէս «ահաբեկիչներ» խառնաշփոթ մթնոլորտ մը ստեղծած է եւ իսրայէլեան բանակին շուրջ բանավէճերը չեն դադրիր:

ԹԵՀՐԱՆ կը զգուշացնէ Միացեալ-Նահանգները Պուշի յայտարարութեան առթիւ (Չարի առանցքին երեք երկիրներէն մէկը) եւ կը շեշտէ որ որեւէ յարձակում Իրանի վրայ «անսրբագրելի սխալ մը» կ'ըլլայ: Այս հակազդեցութեան մէջ, միաձայն են Իրանի բոլոր հոսանքները, բարենորոգիչ թէ պահպանողական:

ՍՈԼԹ ԼԷՅՔ ՍԻԹԻԻ (Ութահի նահանգ) մէջ, երկու օրէն կը սկսին ձմրան ողիմպիական խաղերը, ինչ որ առիթ է Մորմոններուն համար (որոնց բերդն է վայրը) ցոյց տալու աշխարհին թէ «ամէն մարդու պէս մարդիկ են»: Ութահի նահանգին բնակչութեան 75%-ը եւ Սոլթ Լէյք Սիթիի 50%-ը Մորմոններէ կը բաղկանայ: Մորմոններու հաւատքը ծնած է 1820-ին տեղի ունեցած յայտնութեամբ մը: 14 տարու մանչուկի մը՝ Ճոզէֆ Սմիթ, Աստուած ըսեր է որ Յիսուսի Եկեղեցին չկայ այլեւս աշխարհի վրայ եւ հարկ է վերակառուցանել: Թարգմաներ է Մորմոն ենթադրեալ անունով մարգարէի մը գիրքը, ապա ստեղծեր է իր Եկեղեցին: Ներկայիս 11 միլիոն անդամ ունի:

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶԵՐՈՒ Փետրուար 4-ի նախատեսութեանց համաձայն, Շիրաք եւ Ժոսփէն նոյն դիրքի վրայ են, այսինքն առաջին շրջանին 23%-ը կը ստանան ձայներու, Շըվէնըման երրորդ դիրքի վրայ 12%-ի կը հասնի եւ Լը Փէն՝ 8%-ի: Մնաց որ մինչեւ վերջին վայրկեանը կարելի չէ գուշակել Ֆրանսացիներու քուէարկութիւնը եւ վերջին օրերուն իսկ, շատ անգամ հարցախոյզերու հիմնարկները սխալած են:

ՓՈՐԹՕ ԱԼԵԿՐԷԻ հակահամաշխարհայնացումի ֆորումին, Փետրուար 4-ին, Ֆրանսայի մարմնամարզի համայնավար նախարարուհին՝ Մարի - Ժորժ Պիւֆէ քիթին – բերնին սերով կարկանդակ մը ստացած է ֆրանսական Աաբբկ ընկերութեան մէկ անդամէն (խառնակիչ աշկերտներ ամբողջական դիմադրութեան մը ցանցին համար): Որպէս չքմեղանք, ուրիշ Ֆրանսացի մը բացագանչած է՝ «քեզի համար չէ, Մարի - Ժորժ, կառավարութեան համար է» եւ նախարարուհին պատասխանած է՝ «Թերեւս կառավարութեան համար էր, բայց, ստացողը ես եղայ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՇՈՒԷՏ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

«Շուէտական գործի մշակոյթի օր» պիտակով ժողով մը տեղի ունեցած է Իզմիրի մէջ, նպատակ ունենալով զարկ տալու Շուէտի եւ Թուրքիոյ առեւտրական կապերուն: Այդ ժողովին սկիզբին ներկաներուն բաշխուած է շուէտական հիմնարկին կողմէ պատրաստուած, Թուրքիան ծանօթացնող գրքոյկ մը որուն պարունակութիւնը մեծ զայրոյթ պատճառած է Թուրք մասնակիցներուն: Գրքոյկին մէջ ըսուած է թէ «Թուրք» բառը ոչ թէ ազգ մը, այլ լեզու մը կը բնորոշէ, թէ Թուրքերը Առաջին Աշխարհամարտին Քիւրտերու ձեռքով բնաջնջած են Հայերը որոնց կորուստները 1.5 միլիոնի կը հասնին, թէ Աթաթիւրք հայ, յոյն, քիւրտ, հրեայ ազգաբնակչութիւնները ձուլելու քաղաքականութիւն վարած է, եւ այլն:

Թուրքիոյ Եգէականի շրջանի առեւտրականներու եւ ճարտարարուեստի միութեան նախագահը որպէս բողոքի ցոյց, լքած է ժողովը. իսկ Շուէտի Անգարայի դեսպանը Արտաքին գործերու նախարարութիւն կանչուած է եւ իրեն ազդարարութիւն մը ուղղուած:

«ՁԱՆՁՐԵԼԻ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Այս խորագրով ալ Փետրուար 3-ի Թուրք մամուլը կ'արձագանգէ Քէօլնի մէջ գումարուած ժողովի մը որուն նիւթը եղած է Հայերու ցեղասպանութիւնը: Ծանօթ հետազօտող Թեսա Հոֆման եւ Վոլֆկանկ Կուստ իրենց ելոյթներուն մէջ Թուրքերը նմանցուցած են նացիներուն ու ծանր մեղադրանքներ ուղղած անոնց: Թեսա Հոֆման պնդած է որ 1915-ին Թուրք բըժիշկներ ժանտախտի պատուաստը փորձած են Հայերու վրայ եւ նոյնիսկ կազի սենեակներու առաջին օրինակները շինած են Թուրքերը:

Ներկայ Թուրքերը փորձած են միջամըտել, սակայն, իրենց պաշտպանողականը շատ տկար մնացած է, Թուրք մամուլին իսկ տեղեկատուութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Թուրքիոյ վարչապետը Պ. Էճէվիթ Ուաշինկթընէն վերադարձին ԱՄՆ-ու յարձակումներուն դէմ նախազգուշացնող նամակ մը ղրկած է Ս. Հիւսէյնի: Այդ նամակով վարչապետը թելադրած է որ Իրաք ՄԱԿ-ի քննիչներուն բանայ իր զինամըթերքի պահեստները. հակառակ պարագային, ըսած է Էճէվիթ, ծագելիք ծանրակշիռ պատահարներէն կրնայ մեծապէս տուժել Թուրքիան եւս: «Եթէ կացութիւնը ծայր աստիճան լուրջ չըլլար, ձեզի այս մասին յուշելու ստիպուած պիտի չըլլայի» ըսած է ան:

Թուրքիոյ վարչապետը ծանր սպառնալիքի տակ նկատած է Իրաքի գերիշխանութիւնն ու տարածքին ամբողջականութիւնը, աւելցնելով որ անբաղձալի հետեւանքներէ խուսափելու համար Անգարա ջանք չի խնայեր, սակայն, եթէ Պաղտատ շարունակէ մերժել ՄԱԿ-ի քննիչներուն այցը իր ռազմական պահեստներուն, կրնան ծանրակշիռ բաներ պատահիլ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 4 / 5)

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Փետր. 4–ին, ժամը 18–ի մօտ երկրաշարժ մը արձանագրուած է երկրին հիւսիս-արեւելեալեան շրջանին մէջ: Վերնակեդրոնը գտնուած է Աշոցք գիւղէն 10 քմ. հիւսիս-արեւելք, ունեցած՝ 6 աստիճանի ուժգնութիւն (12 աստիճանի վըրայ): Ստորերկրեայ ցնցումները զգալի եղած են Գիւմրիէն, Վանաձորէն, Ստեփանաւանէն, Սպիտակէն: Ըստ առաջին լուրերու, նիւթական վնաս կամ զոհ չկայ:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ Ի. ՃԷՄԻ ՀԵՏ ԻՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան անդրադառնալով իր Թուրք պաշտօնակից Ի. Ճէմի հետ ունեցած հանդիպումին, Փետր. 1–ին, Նիւ–Եորք, նշած է թէ ինք եւ Թուրք նախարարը դրական կը գնահատեն հանդիպումը: «Ան օգտակար էր, հնարաւորութիւն ունեցանք մտքեր փոխանակել տարածաշրջանային տարբեր խնդիրների շուրջ, ինչպէս նաեւ հայ – թրքական երկկողմ շփումների, դրանց հնարաւոր զարգացման վերաբերեալ: Կարծում եմ, որ այդ հանդիպումը շարունակութիւն կ'ունենայ, երկու կողմից տրամադրութիւն կայ երկխօսութեան միջոցով անդրադառնալ մեր հարցերին: Մեր յարաբերութիւններում կան բազմաթիւ խնդիրներ, գործնականօրէն դեռեւս տեղաշարժեր չկան, ընդամէնը բարձր մակարդակի հանդիպում է տեղի ունեցել, որը դրական է: Ուղղակի պիտի հետեւողական լինել, շարունակել խօսել եւ տեսնել կա՞ն ինչ–որ ընդհանուր եզրեր, ընդհանուր շահեր լուրջ տեղաշարժ արձանագրելու համար» ըսած է Վ. Օսկանեան:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԻՐ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ ԿՈՒ ՏԱՅ ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ

Ադրբեջանի Միլլի Մէճլիսը (Ազգ. Ժողով) որոշած է մինչեւ Փետր. 20 իր նիստերէն մէկը նուիրել «1988 Թուականին Սումգայիթ տեղի ունեցած իրադարձութիւններուն»: Այդ նիստին ժողովը իր քաղաքական գնահատականը կու տայ վերոնշեալ դէպքերուն, որոնց 14–րդ տարելիցը կը լրանայ: Կը քննարկուին Ադրբեջանի Ազգ. Ապահովութեան նախարարութեան փաստաթուղթերը:

***

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ԱԼԻԵՒ ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահներու հերթական հանդիպումներու յաջորդը տեղի կ'ունենայ Մարտ 7–ին, Ղազախստանի մայրաքաղաք Աստանայի մէջ:

***

Ա. ՓԱՇԱԶԱԴԷ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀԱՆԴԻՊԵԼՈՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի

Կովկասի մահմետականներու հոգեւոր առաջնորդ Ալլահշիւքիւր Փաշազադէ «Թուրան» գործակալութեան տուած հարցազրոյցին ըսած է թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ տեսակցութեան ծրագիրը կը շարունակէ մաս կազմել օրակարգին: Կրօնապետերու այս հանդիպումը պէտք է տեղի ունենար անցեալ տարեվերջին, սակայն յետաձգուած էր զանազան պատճառներով: Փաշազադէ յոյս յայտնած է որ այս հանդիպումը վերջապէս կ'իրականանայ այս տարի, թէեւ «Արմէնփրէս» կը նշէ թէ մօտ ապագային որեւէ ծրագիր չկայ այդ ուղղութեամբ:

***

ԶՕՐԱՒՈՐ ՔԱՄԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՍԻՒՆԻՔԻ ՄԷՋ

Վերջին օրերուն, զօրաւոր քամին ըզգալի վնասներ պատճառած է Սիւնիքի մարզի որոշ համայնքներու շէնութիւններուն, ցանքերուն, այգիներուն: Բազմաթիւ տանիքներ եւ ապակիներ ջարդուփշուր եղած են: Յատկապէս տուժած են Քրահունջ, Դարբաս, Գետաթաղ, Լոր եւ Մուծք գիւղերը: Իսկ Սիսիանի մէջ կաթսայատան աշտարակը չէ դիմացած քամիին ու փուլ եկած է կաթսայատան վրայ: Բարեբախտաբար այդ պահուն շէնքին մէջ մարդ չէ գտնուած: Վնասներու նիւթական գնահատականին աշխատանքը սկսած է:

ԵՀՈՎԱՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ՅՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

«Ազգ» օրաթերթը Փետր. 5-ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէ որ նախորդ օրը (Փետր. 4) Վերաքննիչ դատարանը կրկին անգամ յետաձգած է Լիովա Մարգարեանի դատը, որ կը վերաբերի եհովայականներուն: Դատարանին առջեւ հաւաքուած եհովայականներուն եւ Հայց. Եկեղեցւոյ հետեւորդներուն (որոնք, այս անգամ, ի դէպ աւելի մեծ թիւ կը կազմէին, կը նշէ թերթը) յայտարարուած է թէ դատավարութիւնը կ'ընդմիջուի անորոշ ժամանակի համար, իսկ նախատեսուած նիստն ալ տեղի չէ ունեցած անյայտ պատճառներով ու այս մասին որեւէ բացատրութիւն չէ տրուած: Ի տարբերութիւն աղանդաւորներուն, Առաքելական եկեղեցւոյ հաւատացեալները երկար ատեն մերժած են մեկնիլ ու ձգձգումներէն իրենց դժգոհութիւնը յայտնելով բացատրութիւններ պահանջած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Տօնակատարութիւնները փակուեցան. անցան ամիսներ. կիրքերը հանդարտած են: Պէտք է ըսեմ որ խանդավառութիւն չզգացինք այս տօնակատարութիւններէն, առաջին մէկ հաւաքոյթէն, Փարիզի մէջ, Լուսահոգի Գարեգին Ա.ի նախագահութեամբ, երբ լսեցի որ երկու տարբեր յանձնախումբեր կազմուած են, եկեղեցական եւ պետական: Այսինքն, մինչ Տրդատի մկրտութեամբ Պետութիւնն ու եկեղեցին Միութեան դաշինք կնքեցին, 1700-ամեակը ծառայեց այդ միասնականութիւնը խախտելու: Անկեղծօրէն ըսած, երկու խօսքով, 1700-ամեակը պէտք է բացառիկ առիթ մը ստեղծէր մեր նոր պետութիւնն ու հին եկեղեցին համայն աշխարհին ճանչցնելու, ներկայ գիտարուեստին ընծայած բոլոր միջոցներով որոնց գործածութեան մէջ ունինք փայլուն տաղանդներ, հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ՝ հաւասարապէս: Իրականին մէջ, դարձաւ խոշոր «ֆիասքօ» մը. քանի մը լուրջ ձեռնարկներու կողքին եղան բազմաթիւ ծիծաղելի, տղայական միջոցառումներ: Խորապէս կրօնական բովանդակութիւն ունեցող յիշատակութիւն մը դարձաւ հասարակ ժողովրդական քէրմէս, շօուերու մակարդակով, բեմերէն, հարապարակներէն, ճագ, տուտուկ, թմբուկ, պրէք տանս, աէրոպիք, տըպուեցան զբօսաշրջիկներուն համար (որոնք չեկան) թռուցիկներ, բացուեցան նոր ճաշարաններ, եղաւ նոյնիսկ կրկէսային ցլամարտ, նոր պանդոկներ հրապարակ իջան շուկայական մեծամեծ ակնկալութիւններով... եւ ծնաւ մուկն չնչին:

Սիրելիներ, նման մեծղի ձեռնարկ մը չի յանկարծաբանուիր: Կ'ուզէ գիտութիւն, լրջութիւն, ժամանակ եւ մեծ պիւտճէ:

Հայաստանեայց եկեղեցին, իր կարգին, աղքատ ծրագիրով դուրս եկաւ: Մշակեց մակերեսը, չկրցաւ խորանալ նիւթի մը մէջ: Այն ամէն ինչը որ ըրաւ, կրնար որեւէ ատեն ընել: Յատուկ կապ մը չունէր 1700-ամեակին հետ: Ուխտագնացութիւններ հին եւ նոր Հայաստան (յուզական ֆոլքլորը, մոմավառութիւն, մանր-մունր ցուցահանդէսներ, խաչքարերու բաշխում հոս-հոն, հանդիսութիւնները ընդհանրապէս սովետական կնիք կը կրէին. Երեւան-Էրէբունիի տօնակատարութիւններէն, կամ «Ոսկի-Աշուն»էն շատ տարբերութիւն չունէին. անոնցմէ աւելի խեղճ էին, քանի անոնց պիւտճէն չունէին:

Միջազգային միակ դէպքը որ եթէ հարկ եղածին պէս պատրաստուէր, կրնար անսպասելի բարձրախօսի դեր կատարել աշխարհով մէկ, Պապին այցելութիւնն էր: Հոն ալ, թէեւ վեհին կողմէ շատ ջերմ եւ յուզիչ էր ընդունելութիւնը, սակայն ճիգ չէր խնայուած լաւութեամբ սահելու վրայէն: Բացարձակապէս ժողովուրդ չկար: Հայաստանցին չգիտցաւ անգամ որ Հռոմի Պապը Հայաստան այցելած է երեք օր: Ի՜նչ մեծ եւ բացառիկ առիթ էր: Առաջին անգամ չէ որ հայութիւնը թռիչքը կը կորսնցնէ...:

Հայաստանեայց Եկեղեցին, օրինակի համար, կրնար շատ կարեւոր միջազգային «սիմպոզիում» մը կազմակերպել Փարիզի, Լոնտոնի, Հռոմի նման մեծ մայրաքաղաքի մը մէջ: Իր ունեցած հարուստ կապերով եկեղեցիներու հետ, կրնար աշխարհի մեծագոյն աստուածաբան մասնագէտները հրաւիրել, ԻՒՆԷՍՔՕ-յի եւ ՄԱԿ-ի նպաստով, որ ուսումնասիրեն, քննեն, վերլուծեն, հրաշքի նմանող քրիստոնեայ Հայաստանի հարուստ պատմութիւնը, անոր մշակութային անկրկնելի ժառանգութիւնը, անոր աստուածաբանական ներդրումները եկեղեցւոյ գանձանակին մէջ, գրի առնուած հազարաւոր ձեռագիրներու համամարդկային արժէքը: Ասոնցմէ ոչ մէկը, ցաւալիօրէն տեղի ունեցաւ: Եղածներուն մէկ կարեւոր մասն ալ անհատական ձեռնարկի արդիւնք էր, մանաւանդ հրատարակութիւններու մարզէն ներս:

Ցաւ ի սիրտ կը գրեմ այս տողերը: Երբ տեսայ գրեթէ երկուքի կքած, հիւանդ, ծեր եւ տառապած եկեղեցապետի մը յարգանքի արտայայտութիւնը, զղջումները մեր ազգին եւ պատմութեան հանդէպ, հակառակ բժիշկներու թելադրանքին, անպայման ուզել ուխտի գալը մեր հեռաւոր ափերը երբ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը մեր վրայ կեդրոնացած էր, մենք կրնայինք շատ բաներ ստանալ, մանաւանդ Սեպտեմբեր 11-ի դէպքէն վերջ, որպէս իսլամական ծովու մը մէջ քրիստոնեայ կղզի:

Այս օրերուս Հունգարիան իր մկրտութեան հազարամեակը կը տօնէ: Կ'արժէ տեսնել թէ որքան որակ, մակարդակ կայ իրենց մօտեցումին մէջ. ի՜նչ առողջ միջազգային արձագանգ: Մենք ոչ իսկ կրցանք ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ պատրաստել, կրկին ապաւինեցանք Օրմանեանին:

Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին երեքօրեայ շարժումներուն կարելիին չափ հետեւեցայ. մանաւանդ օգտակար ալ եղայ ձեւով մը, կամաւոր թարգմանի դեր կատարելով իտալախօս եւ ֆրանսախօս թղթակիցներու, որոնց վարժութիւնը չունենալով, մեր ոստիկաններն ու պաշտօնի չափազանց գիտակից օրուան պահակազօրքը զիրենք շատ անգամ վայրագ հրմշտուքներու ենթարկեցին: Իմ բարերար միջամտութիւնս արդելք եղաւ որ կառքերը գրաւուին եւ իրենք արտաքսուին: Կը թուի թէ պէտք է բազմապատկել կարեւոր անձնաւորութիւններու այցը Հայաստան, որպէսզի հայրենի թիկնապահները մարզուին:

Երբեմն կը պատահէր որ ես ինքս, թարգմանելու փոխարէն, տարուէի պատասխանելու զրգռիչ հարցումի մը: Այսպէս պատահեցաւ «Ֆամիլիա Քրիսթիանա» Իտալիոյ մեծագոյն (մէկ միլիոն օրինակ) շաբաթաթերթի լրագրողին հետ որ քիչ մը սկեպտիկ մօտեցում ցոյց կուտար մեր ցեղասպանութեան, յատկապէս անդրադարձնելով որ այժմէական չէ, դաշնակից Թուրքերը կրնայ գրգռել, Հրեաները անհանգստացնել եւ Ս. Աթոռը նեղ կացութեան մատնել...:

«Տեղեակ եմ, ըսի, որ Վատիկանի մէջ այս տեսակէտները ունեցողները մեծամասնութիւն են, բայց գիտեմ նաեւ Պապին անդրդուելի սկզբունքը՝ ճշմարտութիւնը պաշտպանելու»: Վատիկանի կարգ մը պատասխանատուներուն շատ հաճելի չի թուիր, ինչպէս յայտնի է Պաղեստինցիներու եւ Իսրայէլի պարագային, Աֆղանիստանի կոյր ռմբակոծութիւններու առիթով եւ տակաւին բազմաթիւ այլ առիթներով: Վստահութիւն յայտնեցի որ Ծիծեռնակաբերդի վրայ ալ Յովհաննէս Պօղոս Բ. բառերը պիտի չծամծմէ, դատապարտելու Հայ ժողովուրդին դէմ գործուած այս անպատմելի ոճիրը ... եւ չսխալեցայ, ափ ի բերան ձգելով նոյնինքն այդ կաթողիկէ թերթին լրագրողը...: Ամբողջ աշխարհը, ամէն լեզուներով կրցաւ կարդալ Պապին սրտառուչ աղօթքը, արտասանուած Եղեռնի յուշարձանի բացին առջեւ.

«Ո՛վ դատաւոր, ողջերու եւ
մեռածներու...
Լսէ՛ ողբը որ կը բարձրանայ
ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ վիհերէն...
Անմեղ արեան աղաղակը...

Հայ ժողովուրդին հասցուած զարհուրելի բռնութենէն խորապէս խոցուած, սարսափահար հարց կու տանք, թէ ի՞նչպէս աշխարհը տակաւին կրնայ այսքան անմարդկային խոտորումներ ընդունիլ»...

Թէեւ իրաւական բառամթերքը կը պակսի այս զօրաւոր արտայայտութիւններուն մէջ, թէեւ խոր հաւատքի տէր եկեղեցապետի մը սրտէն բխած աղօթքն է միայն, բայց պատգամը անմիջապէս հասաւ հոն ուր պէտք էր. «Ու ունիցի ականջս լսելոյ, լուիցէ» կը կրկնէր Յիսուս ամէն քարոզէ վերջ: Նոյնը ըրաւ այս կորաքամակ ծերունին եւ խռովեցաւ թշնամին... բողոքեց, սպառնաց, փոխանակ հանդարտեցնելու, աւելի խառնեց ջուրերը ու կրկին յոյսը իր մեծ դաշնակիցին վրայ դրած, լռեց...:

Կէսօրէ վերջ, Համամիութենական աղօթք Երեւանի Մայր Տաճարին մէջ: Յաջորդ առաւօտ ձայնաւոր պատարագ Էջմիածնի բացօթեայ խորանին վրայ, մատուցած՝ քահանայապետին կողմէ, լատիներէն-հայերէն աղօթքներով: Ժամը 16.30-ին հրաժեշտի արարողութիւն Էջմիածնի Տաճարին մէջ. ապա այցելութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին, իր Խոր Վիրապին մէջ եւ անաղմուկ մեկնում մը Զուարթնոցի օդակայանէն, շատ փոքր խմբակի մը ներկայութեան եւ վերջ...:

Յովհաննէս Պօղոս Բ.ի երեքօրեայ այցէն վերջ, զօրաւոր փափաք մը ծնաւ մէջս, առնուազն մի քանի օրով հեռանալու մայրաքաղաքէն. Առիթը ինքնիրմէ ներկայացաւ: Քեռորդիս իջեւանցի աղջիկ առած է. շարունակ կը պնդէր որ իր ծնողքին այցի երթամ, կ'ուզեն ճանչնալ զիս. ակէ լաւ առի՞թ: Մանաւանդ որ Իջեւանի շրջանը սահմանային գօտի ըլլալով, պատերազմի տարիներուն շարունակական ռմբակոծումներու կ'ենթարկուէր, խոհեմ չէր զբօսաշրջութիւն ընել այդ կողմերը:

(Շար. 6)

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ղարաբաղի պատերազմը մօտ 10 տարուան հրադադարով մը, հակառակ Բաքուէն պարբերաբար բարձրացող ռազմական արտայայտութիւններու, հետզհետէ կը վերածուի պատմութեան էջի մը: Բանի մը որուն մասին կը խօսուի, կը պատմուի, կը գրուի որոշ հեռաւորութենէ մը, ինչպէս այն բոլոր միւսները որոնցմով հիւսուած է հայկական անցեալը, պատմութիւնը:

Այս երեւոյթին մէկ ցուցանիշն են այն հատորները որոնք հայերէն, կամ ուրիշ լեզուներով լոյս կը տեսնեն, արդէն յուշելու համար այդ պատերազմին անցքերը: Անոնք նաեւ նախանիւթը կը կազմեն, ատաղձը, այդ տարիներուն վաղուան պատմութեան որ տեղ պիտի ունենայ դասագիրքերու մէջ, նոր սերունդներուն տեղեկացնելու համար անցքերուն, անձերուն, բոլոր հրաշալի, հերոսական, կամ ամօթալի, դաւաճանական բաներուն մասին որոնցմով հիւսուած է այդ պատերազմը:

Այս հատորներուն նորագոյններէն է Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսած «Սեւ պարտէզ»ը (ֆրանսերէն): Անոր հեղինակը՝ Մաքս Սվասլեան, Մարսէյլէն, արհեստավարժ լրագրող-լուսանկարիչ է որ 1992-1994 բազմաթիւ մեկնումներով ականատես, մասնակից եւ ժամանակագիր-լուսանկարողը եղած է Ղարաբաղի պատերազմին: Յետոյ, իր լուսանկարներն ու ժամանակագրութիւնը հաւաքած է հատորի մը մէջ: Ան վերջերս լոյս տեսաւ, հեղինակին լուսանկարներու ցուցահանդէսներուն հետ: 132 էջի մէջ տեղ գտած են 60 գունաւոր լուսանկարներ եւ շուրջ 45 էջով տուեալ օրերուն ժամանակագրութիւնը: Առաջին թերթատումը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ որ լուսանկարներու ալպոմ մըն է հատորը եւ գիրի բաժինը պարզ ընկերակից է լուսանկարներուն: Սակայն, կարդալէ ետք Մ. Սվասլեանի ժամանակագրութիւնն ալ, ընթերցողը անմիջապէս կը նշմարէ որ հատորին նկարի ու գիրի բաժիններ լրացուցիչներ են իրարու:

Մ. Սվասլեանի Ղարաբաղեան օրերը կը սկսին այլեւս ծանօթ կացութիւններու հետ անմիջական շփումով. հոսուն ջուրէ ու ելեկտրական հոսանքէ գրեթէ ամբողջութեամբ զրկուած մայրաքաղաք, նկուղներու մէջ օրերով առանց արեւու լոյս տեսնելու, ռումբերուն սարսափին մէջ անցած օրեր, վիրաւորներու, մահերու մօտիկ դրացնութիւն ու ատոնց քով խաղաղ ֆէտայիները: Թնդանօթներուն դէմ կալաշնիկովներով հող պաշտպանելու գացած այդ խումբերուն մէջ կիներ ալ կան, որոնց ամէնէն ծանօթ դէմքն է Ժաննան (Գալստեան). ղարաբաղեան ուժերուն Արաքսի ափը հասած օրը ան որպէս սրբազան արարողութիւն, իր զէնքը լուացած է գետին ջուրով, ապա ինք մտած ջուրին մէջ: Այդ պահը արձանագրած լուսանկարը դիտող մը անպայման պիտի զգայ յաղթանակին պատճառած խանդավառութիւնը ու պահ մը մտածէ այն բոլոր միւսներուն մասին որոնք չկրցան հասնիլ այդ ապրումին:

Մ. Սվասլեան կը պատմէ Շուշիի, Լաչինի գրաւումը, Մարտակերտի անկումը, Աւոյին (Մոնթէ Մելքոնեան) հետ հանդիպումը, կրած տպաւորութիւնները, իր վիրաւորուիլը (1993), եւ այլն: Ինչպէս հաւանօրէն ամէն պատերազմի, ղարաբաղեանին մասնակիցներուն մէջ ալ եղած են դասալիքներ, հոն ալ տիրած է անհաւասարութիւն, օրինակ՝ ծխիկ անգամ չգտնողներու եւ օրը երկու անգամ խորոված ընողներու պատկերով:

Անկախութեան շրջանի ամէնէն դաժան այդ ձմրան երբ Երեւանը հազիւ կը շնչէ ցուրտին ու խաւարին մէջ, ղարաբաղեան ճակատին վրայ դուրսէն Երեւան ղրկուած օժանդակութիւնը գրպանողներու մասին տարաձայնութիւններ շրջան կ'ընեն: Քանի մը էջ անդին կը կարդանք որ Սամուէլ Բաբայեան կը քննադատէ նախարար մը որ Սփիւռքէն ղրկուած 65 հազար տոլար մը իւրացուցած է: Կը խօսուի հզօր մաֆիայի մը մասին որ օղի, թմրեցուցիչ կը մաքսանենգէ: Այդ օրերէն արդէն կան ԱՄՆ, Ֆրանսա եւ այլուր մեկնելու ճարեր փնտռողներ:

Հետաքրքրական նշումներ կան Մ. Սվասլեանի արձանագրածներուն մէջ, Երեւանէն Ղարաբաղ կռուելու գացողներուն մասին: Տեղացիները յաճախ զանոնք վախկոտ կը նկատեն. կ'ըսեն թէ անոնք դրամի համար զէնք վերցուցած են, քանի որ մնացածին հետ համեմատած՝ «բարձր» աշխատավարձք կը ստանան որ իրականութեան մէջ շատ բան չի նշանակեր: Սակայն, անոնց մաս կազմող մըն է Երեւանէն Նորիկն ալ որ կամաւոր արձանագրուած է, հայկական հողը պաշտպանելու, ան 68 տարեկան է:

Հետաքրքրաշարժ դրուագներ են Աւոյին վերաբերողներն ալ: Մ. Սվասլեան շուտով կ'անդրադառնայ թէ ան իր անշեղ կեցուածքով, մեծ հեղինակութեամբ արդէն «կենդանի առասպել»ի մը վերածուած է: Ռազմական առաջնորդի անոր մեծ կարողութեան հետ ապօրինութիւններու դէմ անզիջող ընթացքը մեծ դեր ունեցած է այդ երեւոյթին մէջ: Անիկա նաեւ հակառակորդներ, թշնամիներ ստեղծած է իրեն: Անոնց «շնորհիւ» Մոնթէն որուն մասին Ղարաբաղցիները կ'ըսեն թէ «իրեն պէս երեք հոգի եւս ըլլար, Ղարաբաղը ազատագրուած էր», մահացու ծուղակներու դէմ յանդիման կը գտնուի: Դժուար չէ տեսնել որ Ղարաբաղէն պա-

տեղադմին ընթացքին մէջ, ալբոլ, զէնք դուրս փախցնողներն են այդ ծուղակները լարողները, որոնք իրենց չահաբեր գործին պատուար կը նկատեն Աստծոյին գոյութիւնը: Մ. Սվասեան այդ էջերուն մէջ կը խօսի Արծի կոչեցեալի մը չարագործ խմբակին մասին որ կը մերժէ ենթարկուիլ զինուորական նուիրապետութեան: Շրջունները կ'ըսեն թէ այդ չարագործը հովանաւորութիւնը կը վայելէ այդ օրերու Ղարաբաղի պաշտպանութեան բանակի երկրորդ դէմքին՝ Ս. Բաբայեանի: Լրագրող Մարտունի գտնուած վերջին չըրջանին ալ կը յիշէ որ այդ նոյն Արծին եւ անոր խմբակը Հայաստանէն Իվանեան անուն զօրավարի մը կառքը գողցած են. այդ կացութեան մէջ զօրավարը նախընտրած է Երեւան վերադառնալ. իսկ Արծին շարունակած է ահ ու սարսափ սփռել գտնուած շրջանին մէջ: Աւոն բազմաթիւ անդամներ բողոք ներկայացուցած է անոնց դէմ Ստեփանակերտի ոստիկանութեան որ վերջապէս որոշած է միջամտել, խումբէն մէկ-քանին ձերբակալած է. բայց Արծին ձգած են ազատութեան մէջ, նոյնիսկ տուն մըն ալ նուիրած իրեն:

Կարդալով այս մասին, դժուար է չվերյիշել այն կասկածները որոնք ծագեցան միտքերու մէջ նոյն Աստծոյին սպանութեան առթիւ շրջանառութեան դրուած տարաձայնութիւններու պատճառով: Ո՛վ գիտէ քանի-քանի ուրիշ մութ մնացած, իրաւացիօրէն կամ անիրաւութեամբ հարցականներու թիրախ եղած դրուագներէն մէկն ալ այդ սպանութիւնն է շատերու համար: Օր մը, անշուշտ, կը յայտնուի իրականութիւնը, իրենց ճիշդ տեղերը դընելով հերոսն ալ, դաւաճանն ալ, դասալիքն ու աւազակն ալ:

Ինչ կը վերաբերի Մ. Սվասեանի լուսանկարներուն, խօսուն տեսերիզի համազօր շարք մը կը կազմեն անոնք, երբեմն տրուած զոյգ էջի վրայ: Շատ ցընցող դրուագներ կան անոնց մէջ, ինչպէս՝ 1993-ին վիրաւորներ Երեւան փոխադրող ուղղաթիռի մը մէկ անկիւնը ներկայացընողը. պատգարակի մը վրայ ձեռքը վիրակապով երիտասարդ մը կայ հոն որուն կը հսկէ սպիտակ շապիկով հիւանդապահ մը: Իսկ պատգարակին տակէն կ'երեւի վրան խաչով դագաղ մը որով վստահաբար զոհ մըն ալ կը տարուի Երեւան:

Կեանքին ու մահուան միասնութեան այդ պատկերը թերեւս լաւագոյն կերպով կը խտացնէ մեր ներկայի ճակատագրական անկիւնաքարը որ Ղարաբաղի պատերազմը եղաւ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆԻ ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԱՅՑԼԸՆ ԵՏՔ

Երկարատեւ ջանքերու շնորհիւ կարելի եղաւ Նախագահ Պուտինի Լեհաստան այցը որ երկու նորանկախ երկիրներու յարաբերութիւններուն մէջ նոր, բնականոն յարաբերութիւններու շրջան մը բացաւ: Այդ այցին մէջ հարկ է տեսնել Վարշաւայի կողմէ երկար ատենէ ի վեր տարուած աշխատանքին արժեւորումը: Արդէն 2001 Մայիսին Ռուսաստանի վարչապետ Կասիանով ալ Լեհաստան այցելած էր:

Պուտին Վարշաւայի մէջ նախընտրեց անցեալին մասին չխօսիլ: Ըստ թէ հին հարցերով ու հակաճառութիւններով ժամանակ կորսնցնել անօգուտ բան է որ ապագան մոռնալու կ'առաջնորդէ: Ինք համայնավար շրջանի ոճիրները անձնական պատասխանատուութեան հարցի չի վերածեր. զանազանութիւն մըն ալ կը դնէ ստալինականութեան եւ հիթլէրականութեան միջեւ: Պարզ է որ Ռուսերուն եւ Լեհերուն համար պատմական յիշողութիւնը նոյն արժեւորումները չունի: Ռուսերը ստալինականութիւնը միայն ահաբեկչական արարքներով չեն չափեր. այլ նաեւ անոր մէջ կը տեսնեն նացիականութեան դէմ տարուած յաղթանակը որ շատ սուղ վճարուած է մարդկային միլիոնաւոր կեանքերու գընով:

Այդ առումով կարեւոր էր երկրին գաղտնի կառավարութեան եւ ներքին ուժերու յուշարձանին առջեւ անոր զետեղած ծաղկեպսակը. թէ' այդ կառավարութիւնը, թէ ուժերը, Բ. աշխարհամարտի ոչ համայնավար դիմադրական շարժումը կը մարմնաւորեն: Անոնց բազմաթիւ զինուորները կռուած են Խորհըրդային Միութեան ուժերուն դէմ: Պուտին խօսքով ալ արտայայտած էր կեցուածքը, ըսելով. «Արեւելեան Եւրոպայի վրայ Խորհրդային Միութեան տիրապետութիւնը ռուս ժողովուրդին շահէն թելադրուած բան չէր եւ Լեհերն ալ գոհ չէին, չկարենալով որեւէ բռնապետութեան հանդուրժել»:

Պուտինի այցով ամէն մակարդակի վրայ երկխօսութիւնը վերահաստատուեցաւ. կողմերուն ամէնէն կարեւոր նկատածը բնականաբար տնտեսականն էր: Լեհաստանի համար բարի լուր մըն էր որ, ինչպէս Նախագահ Պուտին յայտնեց, Ռուսաստան կ'ուզէ առեւտրական փոխանակումները նոր հաւասարակշռութեան մը վրայ զետեղել: Լեհաստան առաւելաբար հետաքրքրուած է ուժանիւթի մարզով, քանի որ կազի եւ քարիւղի ներածումները մեծ բացի մը պատճառ են պետական պիւտճէին մէջ:

Լեհ մամուլին կարծիքը այն է որ լաւ յարաբերութիւններ մշակել կարելի կ'ըլլայ եթէ կողմերէն իւրաքանչիւրը իր շահը հետապնդէ եւ Կրեմլինի մէջ գործնապաշտ վարչախումբ մը գտնուի: Ի վերջոյ, շահերը նման են իրարու: Լեհաստանի արեւելեան սահմանագիծը մօտ ատենէն միացեալ Եւրոպայի սահմանը պիտի ըլլայ եւ Կալինինգրադի մերձակայ շրջանը Եւրոպայի մէջ պիտի գտնուի: Ամէնուն մտահոգութիւնը այն է որ ատիկա նոր հարց չստեղծէ, կամ ստեղծելու պարագային անկարելի չըլլայ իմաստուն լուծում մը:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յունուար 17-ին իր մահկանացուն կնքած է Գառնիկ Ա. Քհնյ. Գամչեան: Աւազանի անունով Գրիգոր-Մկրտիչ, ծնած էր Պոլիս 1907-ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Սամաթիոյ Սահակեան վարժարանը: 1925-էն մինչեւ իր քահանայ ձեռնադրուիլը եղած է ոսկերիչ: 1951-ին ընդառաջելով Գարեգին պատրիարքի փափաքին, հետեւած է հոգեւորականներու պատրաստութեան լսարանի դասերուն: 1952-ին քահանայ ձեռնադրուած է եւ մինչեւ 1964, տարած է Գուրուչէշմէի եկեղեցւոյ հովուութեան պաշտօնը: Իր երաժշտական փորձառութեամբ կոչուած է նաեւ պատրիարքական Աթոռի եկեղեցական յանձնաժողովի անդամութեան:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայրավանքին մէջ, Յունուար 26-ին, Արամ Ա. Կաթողիկոսը անպաշտօն հանդիպում մը ունեցած է Մերձաւոր-Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդէն վերապատուելի Փօլ Հայտոսթեանի եւ վերապատուելի Ներսէս Պալապանեանի հետ, որպէս նախաքայլ հայ հոգեւորականներու միջեւ տեղի ունենալիք կրօնական, հովուական, ազգային եւ մշակութային քննարկումներու եւ համագործակցութեան՝ Լիբանանի մէջ եւ Լիբանանէն դուրս, մեկնած՝ մէկ ազգի եւ մէկ հաւատքի պատկանելիութեան հրամայականէն: Ներկայ եղած են կաթողիկոսութեան միաբաններէն Նարեկ Ծ. Վրդ. Ալեէմէզեան, Մաշտոց Վրդ. Զօպանեան եւ Գեղարդ Արեղայ Քիւսպէկեան:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՅՈՒՇԵՐԸ ԿԸ ԳՐԷ

«Ֆիկառօ»յի Հինգշաբթի օրուան (Յունուար 31) գրական յաւելուածը կը հաղորդէ որ Շ. Ազնաւուր, 77 տարեկան, ձեռնարկած է իր յուշերու շարադրութեան: «Խորագիրը պիտի չըսեմ, որովհետեւ շատ լաւ է եւ կը պահեմ: Դեռ պայմանագրութիւն չեմ ստորագրած, քանի կ'ուզեմ աշխատիլ իմ կշռոյթովս, բայց, արդէն երկու երրորդին հասած եմ» յայտարարած է մամուլին: Կ'աւելցնէ, «Որովհետեւ գրելը իմ արհեստս չէ, քիչ մը խառնիխուռն է. ժամանակագրական պատումի մը չեմ հետեւած եւ այդ է որ աւելի դժուար է: Ձեռքով կը գրեմ եւ յետոյ համակարգիչի կ'անցնեմ: Կեանքիս բոլոր երեւոյթներուն պիտի անդրադառնամ: Գայթակղեցուցիչ կեանք մը չեմ ունեցած, ուրեմն ամբողջ Ազնաւուրը պիտի ներկայացնեմ»:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Նոյն վայրկեանին սինեմայի տեսարանը վերջացաւ, եւ սրահը լուսաւորուեցաւ:

Աստիկ գլուխը ետին դարձուց խսկոյն՝ Տրդատի հետ վերսկսելու համար ընդհատուած խօսակցութիւնը:

Մեծ եղաւ իր զարմանքն ու դժգոհութիւնը, տեսնելով, որ երիտասարդին գըրաւած աթոռը թափուր էր:

«Ո՞ւր անյայտացաւ այդ մարդը» - մըտածեց ինքնին:

Նոյն միջոցին կինը հարցուց իրեն անտարբեր ձեւով մը.

- Ետիդ դարձած՝ ո՞վ կը փնտռես:

- Այն երիտասարդը, որուն հետ քիչ մը առաջ կը խօսէի, - պատասխանեց Աստիկ:

- Կ'երեւայ, որ մեկնեք է կամ դուրս ելած է ու պիտի գայ նորէն:

- Հաւանական է, որ այնպէս ըլլայ, - ըսաւ Աստիկ, - երթամ, մէյ մը դուրսը նայիմ:

- Այդչափ անհրաժե՞շտ է, որ տեսնես:

- Կարեւոր բան մը պիտի հարցնէի իրեն:

- Շատո՞նց է, որ զինքը կը ճանչնաս:

- Այո՛, բաւական ժամանակէ ի վեր:

- Անունը ի՞նչ է, - հարցուց կինը՝ միշտ անտարբեր շեշտով մը:

- Անունը Տրդատ է:

Աստիկ ոտքի ելաւ մեկնելու համար:

Իր հոմանուհին չափազանց հետաքրքիր էր հասկնալու համար, թէ ի՛նչու համար Աստիկ այդքան իրարանցումով կը փընտռէր իր սիրահարը:

«Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ Աստիկ Տրդատին բարեկամը կ'ըլլայ, եւ Տրդատ այդ բանը կը ծածկէ ինէ, - կը խորհէր, - բոլոր այս բաներուն տակ գաղտնիք մը կայ»:

Աստիկ դուրս ելաւ, աստին-անդին նայեցաւ, բայց Տրդատին հետքը չգտաւ:

Յուսահատ՝ վերադարձաւ իր նստարանը:

- Գտա՞ր փնտռած մարդդ, - հարցուց կինը անտարբեր:

- Չէ', - պատասխանեց միւսը դժգոհ դէմքով մը, - չգտայ եւ շատ կը ցաւիմ, որովհետեւ անպատճառ տեսնել կ'ուզէի զինքը:

- Թերեւս դեռ կուգայ:

- Սպասենք, տեսնենք:

Սինեման սկսած էր, բայց Աստիկ այլեւս չէր հետեւեր խաղին: Խելքը միտքը Տրդատով պաշարուած էր, ամէն վայրկեան ետին կը դառնար՝ տեսնելու համար, թէ երիտասարդը եկա՞ծ էր գրաւելու իր աթոռը:

Բայց աթոռը միշտ թափուր կը մնար:

Մինչ Աստիկ այսպէս Տրդատը կը փնտռէր, այս վերջինը գնաց գտնել իր ընկերը՝ Վահէ:

- Ուշ մնացիր, - ըսաւ Վահէ, - ժամը տասնուկէսն է:

- Անակնկալ բան մը պատահեցաւ:

- Միշտ անակնկալ բաները քեզի կը պատահին:

- Մտիկ ըրէ', որ տեսնես:

Եւ երիտասարդը մանրամասնօրէն պատմեց ինչ որ պատահած էր:

- Տեսա՞ր, որ քու անխոհեմութեանդ երեսէն ամէն բան տակնուվրայ եղաւ, եւ դուն ալ կրկին վտանգուեցար, ա'լ ասկէ ետքը անկարելի է, որ կարենաս այդ տունը բնակիլ:

- Այդ մասին յետոյ կը խորհինք, ո՞ւր է ընկերդ, որու մասին խօսեցար եւ որ հոս պիտի գտնուէր:

- Կէս ժամէն պիտի գայ, անոր ալ անակնկալ դէպք մը պատահեր է:

- Զըսես, որ անակնկալներու մէջ կ'ապրինք:

- Եթէ այդ Նուրի պէյին պատմածները ճիշդ են, կարծեմ թէ ուշ մնացինք, ու բանը բանէն անցած է, - դիտել տուաւ Վահէ:

- Ո՛չ, դեռ դրական բան մը չի կայ մէջտեղ, այժմ Արթին, կարծեմ, միայն միտքերը կը պատրաստէ կոր:

- Աւելի ճիշդը կ'ըլլայ ըսել՝ կը պղտորէ կոր:

- Ինչպէս որ կ'ուզես: Ամէն պարագային՝ պէտք է, որ արագօրէն գործենք:

- Գործենք, բայց սիրահարութենէ ուրիշ բան մը ըրած չունիս:

- Այս իրիկուան դասը խելքս գլուխս բերաւ, - պատասխանեց Տրդատ, - վստահ եղիր, որ ասկէ ետքը այդ տեսակ անխոհեմութիւն պիտի չընեմ:

- Պիտի վերադառնաս հիմակուա՞ն սենեակդ:

- Ի՞նչ կ'ուզես, որ ընեմ, չեմ կրնար մէկէն ի մէկ անյայտ ըլլալ, մանաւանդ որ ուրիշ տեղ մը չունիմ:

- Այս կողմերը քեզի սենեակ մը կը գտնենք:

- Այն ատեն ես ալ կը թողում հիմակուան սենեակս:

- Իսկ սիրուհի՞դ, զայն ալ պիտի թողո՞ւս:

Տրդատ չպատասխանեց:

- Ուրեմն պիտի շարունակե՞ս իր տունը երթալ:

- Ի՞նչ անպատեհութիւն կայ ատոր մէջ:

- Դուն պիտի յաճախես վտանգաւոր լրտեսի մը տունը եւ կ'ըսես, թէ ատոր մէջ որեւէ անպատեհութիւն չի՞ կայ... զարմանալի մարդ ես:

- Բայց ես որոշեալ ժամերուն կ'երթամ, երբ տանը մէջ ո'չ ոք կայ:

- Եւ ասոր համար առաջին անգամ ըատիպուեցար վերնայարկը պահուըտիլ:

- Առաջին անգամ դեռ անվարժ էի ու խոհեմութեամբ չշարժեցայ, այսուհանդերձ այդ անխոհեմութեան շնորհիւ իմացանք դժոխային դաւադրութիւնը, այս կէտը չմոռնանք:

- Ատիկա զիպուածական բան մըն էր եւ չի կրնար քու ընթացքդ արդարացնել:

- Բայց գոցենք այդ խօսքերը եւ դառնանք բուն խնդրին, - գոչեց Տրդատ, որ նեղութիւն կը զգար իր ընկերոջ կէս-յանդիմանական, կէս-խրատական խօսքերէն:

- Մինչեւ որ Սիսակը չի գայ, անօգուտ է այդ խնդրին վրայ խորհրդակցիլ, - յայտարարեց Վահէ:

- Այն ատեն տարբեր խօսք մը բաց, տեսնենք:

Նոյն միջոցին տան դուռը զարնուեցաւ:

- Թերեւս Սիսակն է, - դիտել տուաւ Վահէ:

- Ի յիւ թէ ան ըլլար, - պատասխանեց Տրդատ:

Արդարեւ Սիսակն էր, որ վայրկեան մը ետքը սենեակէն ներս մտաւ:

- Տղաք, - գոչեց առանց բարեւ տալու, - եթէ գործ մը տեսնելու միտք ունինք՝ պէտք է, որ անմիջապէս գործենք:

(Շար. 158)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ - Եսթեր Ասլանեան 80 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօր՝ Նուարդ Ասլանեանի եւ քեռկնիկին՝ Վավա Խաչատուրեան - Սարեանի մահուան 18-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

[illegible]

ՍԹԱՊԱԹ ՄԱԹԷՐ

Փերկոլեզէ

Գաչանի թատրոնին մէջ (*), Շաբաթ Փետրուար 9-ին ժամը 20.30-ին: Յայտագիր Սթապաթ - Մաթէր եւ հայ հոգեւոր երգեր (սոփրանօ՝ Հերմինէ Երիցեանց):
21, avenue Louis Georgeon, Cachan
Tél. : 01. 45. 47. 72. 41

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 10 février à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux :

Sujets traités :
«Les activités d'Arménie-Village»
et
«Pèlerins français à Gueghart»

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ Սէն Ժերոմի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր և Տիկին Ֆրանսուա Էօրտէքեանի, զաւակներուն եւ թոռներուն, իր վաստակաւոր անդամուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԷՕՐՏԷՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ շնորհակալութեամբ ստացած է.

Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան 16 Եւրօ, Օր. Տ. Խաչատուրեան 31 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ա. Սիվազլեան 15 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ա. Քինաճեան 40 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ա. Կիրակոսեան 45 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժ. Շալճեան 30 Եւրօ, Օր. Ք. Թիւթէլեան 31 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Բ. Ճարայեան 20 Եւրօ, Տիկին Ա. Հօթօթեան 30,49 Եւրօ, Օր. Մ. Ր. Սիվազլեան 15,24 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ք. Մինասեան 7,62 Եւրօ, Օր. Մ. Պէրպէրեան 15,24 Եւրօ, Տիկին Ս. Փիլիկեան 20 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Էօրտէքեան 22,87 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Է. Գօզեան 16 Եւրօ, Տիկին Ս. տը Մօնիքը 45,73 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ա. Ֆալքի 23 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ն. Գաբրիէլեան 15,24 Եւրօ, Տիկին Ա. Պիւլկիւրեան 15 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ս. Էօրտէքեան 15,24 Եւրօ, Մշակոյթի Տուն 77 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 30,49 Եւրօ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, 451 թուին «վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց»

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ի ժամու պատարագին, աղօթիւք եւ բարեմաղթութեամբք «Հայրապետական Մաղթանք» կը կատարուի Վեհափառ Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ԾԱՆՕԹ. -

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

La présence des Arméniens à Jérusalem

par

SOSSIE ANDEZIAN

Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invitée d'honneur : **Mme ANNA LEYLOYAN**

le dimanche 10 février à 13 heures

au YAN'S CLUB
5, avenue Reille — 75014 PARIS

Réservations : Tél. : **01. 47. 81. 28. 66 / 01. 45. 89. 20. 48**

Tout don serait apprécié.
Merci de libeller votre chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Nubar, 57, boulevard Jourdan, 75014 Paris

Un reçu **CERFA** vous sera adressé.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ALFORTVILLE
La **Section «Helen Puzant»**
présente

«WELCOME TO GLENDALE»

Une comédie musicale d'expression arménienne, imaginée à partir de la vie quotidienne de nos compatriotes de Los-Angeles
Musique, adaptation et mise en scène
NAREG DOURIAN
Avec l'un des comédiens les plus populaires d'Arménie :
RAPHAEL KOTANDJIAN
la jeune et talentueuse
KRISTIN HOVHANISSIAN
et le célèbre et hilarant
NAREG DOURIAN

Vendredi 8 février à 20 heures 30

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville
Pour tous renseignements :
☎ 01 43 76 55 89

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIREE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures,** à l'espace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatorie à se costumer.

***

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա):

Փետրուար 24–էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

Մարի Ապուսէֆեանին՝

01 – 47 – 80 – 71 – 73

երեկոյեան՝

Արաքսի Գարանֆիլեանին՝

01 – 39 – 83 – 71 – 19

Տեղերը սահմանափակ են:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ՝ 1700-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնս *մեր մանուկներն ու երիտասարդները դէպի գրականութիւն մղելու նպատակով այս տարի ալ կը կազմակերպէ արտասանութեան մրցում մը, որ առհասարակ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէ:*

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 2002, *Մարտ 17, ժամը 14.30–ին Բարեգործականի սրահին մէջ*

118, rue de Courcelles, Paris 17e

Այս տարուան մրցումը նուիրուած ըլլալով Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին, որոշուած են հետեւեալ կտորները երկու մակարդակներու համար, այսպէս՝

1) 8 – 14 *տարեկան պատանիներու համար մրցոյթին պարտադիր կտորն է* Վահան Թէքէեանի ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆը, *իսկ երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է: Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանդիսացողները պիտի ստանան* 200, 150, 100 *ֆրանք:*

2) 14 և 20 *տարեկան երիտասարդներու համար պարտադիր կտորն է* Յովհաննէս Թումանեանի ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ, *իսկ երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է: Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանդիսացողները պիտի ստանան* 250, 150, 100 *ֆրանք:*

Իսկ բոլոր մասնակցողները պիտի ստանան յուշանուէրներ:

Ծնողներէն, ուսուցիչներէն, դպրոցներու եւ Մշակոյթի Տուներու ղեկավարներէն կը խնդրուի պատրաստել տղաքը եւ զանոնք մղել մասնակցելու այս մրցումին: Հայկական դպրոցներ չյաճախող թեկնածուներ ալ իրաւունք ունին մասնակցելու, եթէ ի վիճակի են:

Արձանագրութեան համար հեռախօսել մինչեւ 2002 Մարտ 5, 01 47 50 97 51 *թիւին, ստանալու համար մասնակցութեան թերթիկը:*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% *Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ *(25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou **04. 91. 70. 87. 20**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
JEUDI
7 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.358 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.358

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ Փարիզ ժամանեց Փետրուար 5-ին եւ էջքին իսկ առաջնորդուեցաւ Գրեմէջի դատաւորին մօտ, որու հարցաքննութիւնը աւելի քան չորս ժամ տեւած է: Այդ հարցաքննութեան աւարտին, Շիւլէր քննութեան տակ առնուած է «ազդեցութեան չարաշահութեան» եւ «հանրային ինչքերու չահագործման համար» եւ փոխադրուած Սանթէի բանտին անձնաւորութեանց բաժանմունքը: Նախքան մեկնումը Սէն - Տոմէնկէն, Շիւլէր հարցազրոյց մը տուած էր «Մոնտ»ին, ուր կ'ըսէր «Չեմ վերադառնար հաշիւ մաքրելու համար, այլ՝ հաշիւ տալու համար»: Այս առաջին հարցաքննութեան ընթացքին չեն արծարծուած ԱՇ - ԷԼ - ԷՄ-ներու եւ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի փինանսաւորման հարցերը: Ամէն պարագայի մէջ, ցարդ եղած քննութիւնները երեւան հանած էին որ շուրջ 30 միլիոն փրանք պահած կ'ըլլար Զուիցերիա, նախ Ցիւրիխ, մօրը անունին բացուած հաշիւի մը վրայ 14 միլիոն փրանքի փոխանցումով մը: 20 ուրիշ միլիոններ ալ անցած կ'ըլլան երկրորդ հաշիւի մը վրայ: Կ'ըսուի թէ եօթը տարի առաջ, իր մեկնումը քաջալերուած էր, որովհետեւ կրնար դէշ ազդեցութիւն ունենալ Պալատիւրի ընտրապայքարին վրայ: Ելիզէ կը ջանայ պազարին ցոյց տալ եւ համոզուած է որ «գործերը» պիտի չազդեն ընտրապայքարին վրայ, բայց, Շիւլէր (եթէ խօսի) եւ Հալֆէն դատաւորին ի մօտոյ լոյս տեսնելիք հատորը կրնան որոշ դեր խաղալ: Եթէ նոյնիսկ «մարդ պիտի չմատնեմ» կ'ըսէ, Շիւլէր նախապէս յայտարարած էր որ հանրային շուկաներէն հաւաքուած գումարները ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի ազգային սնտուկը մտած են, այն ատեն երբ նախագահը Ժագ Շիրաքն էր:

ՃԵՆԻՆԻ (Այսրյորդանան) դատարանին մէջ, մարդասպանութեամբ ամբաստանուած 3 Պաղեստինցիներ սպաննուած են, Փետրուար 5-ին: Ամէն ինչ սկսած էր Փետրուար 1-ին, երբ կը սպաննուէր պաղեստինեան ապահովութեան սպայ մը, որ թակարդ մը ինկած էր: Քննութենէն կը պարզուէր որ իր իսկ համուլայէն (ընտանեկան խմբակ) եկած էին ոճրագործները, երեք Պաղեստինցի 15, 16, եւ 30 տարեկան: Ուզեր են վրէժը լուծել առաջին Ինթիֆատային (1987 - 1993) ընթացքին իրենցմէ քանի մը հոգիի մահացումին: Այդ շրջանին, խնդրոյ առարկայ սպան մաս կը կազմէր «սեւ յովազ»ներուն, որոնք կը հալածէին Իսրայէլի հետ գործակցողները: Փետրուար 5-ին, ուրեմն, շուրջ 500 հոգի համախմբուած են դատարանին շուրջ, բարեկամ, պաշտօնակից թէ ազգական սպաննուած սպային եւ երբ վճիռը արձակուած է՝ 15 տարի բանտարկութիւն ամէնէն երիտասարդներուն համար եւ տաժանակիր աշխատանք աւելի տարեցին, ամբոխը խուժած է դատարան եւ զինեալ անձեր կրակած են ամբաստանեալներուն վրայ եւ սպաննած: Անանուն ոստիկան մը կը բացատրէ որ, ինչ որ տեղի ունեցած է արդիւնքն է Շարոնի վարած քաղաքականութեան պաղեստինեան իշխանութիւնը տապալելու: Այլեւս իշխանութիւն չկայ, Անտառի օրէնքը կը տիրէ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ արեւմտեան շրջանն է, այս անգամ, որ 22 Ալժերացիներ սպաննուած են, հաւանաբար իսլամապաշտներու կողմէ: Յարձակողները տան մը դուռը օդը հանած են եւ սպաննած նոյն ընտանիքի մը 13 անդամները: Վերջին օրերու ջարդերէն շուրջ 40 հոգի մեռած է:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ (ԷՖ - ԷՄ - Ի), ինչպէս կ'ակնկալուէր 16 միլիառ տոլարի փոխատուութիւն մը ըրաւ Թուրքիոյ, երեք տարուան վրայ, դէմ դնելու համար իր պատմութեան ամէնէն ծանր տնտեսական տագնապին: Այս գումարը, աւելցած 1999-էն ի վեր Անգարայի ստացած 20 միլիառ տոլարին, թոյլ պիտի տայ պարտքին հատուցումը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՇ, Փետրուար 4-ին, Գոնկրէսին ներկայացուցած է 2003-ի պիւտճէի նախագիծ մը, ուր գլխաւոր տեղը կը գրաւեն զինուորական ծախքերը: Նախագահը 15%-ի յաւելում մը պահանջած է, ինչ որ կը նշանակէ թէ ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարութիւնը 379 միլիառ տոլար պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ, այսինքն 2002-ի բաղդատմամբ 48 միլիառ աւելի: Այս պիւտճէն աւելի քան կրկինն է եւրոպական զինուորական ծախքերուն:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ երեսփոխանները բանաձեւ մը քուէարկած են, որ քննութիւն մը կը պահանջէ նախագահ Լէոնիդ Կուչմայի վրայ: Ամբաստանութիւնն այն է որ հանրային դրամ իւրացուցած է եւ հանրային գումարներ մսխած: Այս դիմումը կը զուգադիպի երեսփոխանական ընտրապայքարին (ընտրութիւնը Մարտ 31-ին):

ԼԱԿՈՍԻ (Նիժերիա) մէջ, երեք օրուան բախումներէ ետք, աւելի քան 100 մեռեալ կայ եւ 400 վիրաւոր: Իշխանութիւնները դպրոցները փակած են: Բախումները սկսած էին Փետրուար 2-ին, Հաուսա եւ Եորուպա ցեղախումբերուն միջեւ: Այժմ դադրած են, բայց, լարուածութիւնը չէ դադրած:

ՖՐ. ՆՈՒՐԻՍԻԷ հրաժարեցաւ գրական Կոնքուռ մրցանակի նախագահի իր պաշտօնէն, առողջական պատճառներով: Ծնած 1927-ին, Նուրիսիէ հեղինակ է ինքնակենսագրական գործերու, քննադատ է Փուէնի եւ Ֆիկառօ Մակազինի, Կոնքուռ ակադեմիայի անդամ է 1977-էն:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ եւ Հիւսիսային Իրլանտայի Թագուհին՝ Էլիզապէթ Բ.ի գահակալութեան յիսնամեակը պիտի նշուի պաշտօնական հանդիսութիւններով Ապրիլէն Օգոստոս եւ գագաթնակէտին պիտի հասնի Յունիս 1-էն 4: Փետր. 6, 1952-ին է որ իր մահկանացուն կը կնքէր Ժորժ Զ. թագաւորը եւ իշխանուհի Էլիզապէթ գահ կը բարձրանար, բայց Փետրուար 6-ի այդ թուականը կը նշուէր միայն որպէս ոգեկոչում թագաւորի մահուան: Երկիրը, սակայն, այնքան ալ միապետական չէ այլեւս: Մնաց որ թագուհին ալ խորհրդաւոր անձ մը կը մնայ ժողովուրդին համար: Բազմաթիւ կենսագրութիւններ լոյս տեսած են, որոնց մէջ թեր ու դէմ, բազմաթիւ կարծիքներ կան: Ոմանց համար անկարող է արտայայտելու իր յուզումները, ուրիշ մը (Կրահամ Թըրնէր) «Իսկական Էլիզապէթը» հատորին մէջ, չի վարանիր գրելու. – «Եթէ թագուհին նոյնքան խնամք տարած ըլլար իր զաւակները դաստիարակելու համար, որքան խնամք տարած է իր ձիերուն դաստիարակութեան, արքայական ընտանիքը այս վիճակին մէջ չէր ըլլար»:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը կ'ընդունի որ սխալ ռմբակոծութիւններ գործուած են Աֆղանիստանի մէջ: Վերջին օրինակը կը վերաբերի Յունուար 24-ի ռմբակոծութեան մը, որու ընթացքին 15 գիւղացիներ, որոնք պահակ էին զինամթերքի պահեստանոցի մը, սպաննուած են սխալմամբ: Նախարարը՝ Ռըմսֆէլտ յայտարարած է որ եթէ զինուորական քննութիւնը հաստատէ այդ «սխալ»ը, այն ատեն ամերիկեան ուժերը ներողութիւն կը խնդրեն (այսինքն՝ սօրի պիտի ըսեն): Աժամեայ կառավարութեան ղեկավարն ալ՝ Քարզայի կ'աւելցնէ որ հատուցում պէտք է վճարուի զոհերու ընտանիքներուն:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ծերակոյտը լայն մեծամասնութեամբ (19-ի դէմ 235 ձայնով) արտայայտուեցաւ ի նպաստ Սավուաներու, այսինքն Իտալիոյ երբեմնի միապետական ընտանիքի անդամներուն, վերադարձին: 1946 Յունիս 2-ին, Իտալիա սահմանադրական հանրաքուէով ջնջած էր միապետութիւնը: Հինգ տարի առաջ, նման վերադարձ մը նախատեսուած էր, բայց, վերջին պահուն ի դերեւ ելած էր, երբ Վիքթոր - Էմմանուէլ յայտարարած էր՝ «Ո՛չ, ո՛չ, ներողութիւն չեմ խնդրեր ցեղապաշտ օրէնքներուն համար»: Կը վերաբերի իր մեծ - հօր վաւերացուցած Մուսոլինիի օրէնքին, որու հետեւանքով, 1943-ին, 8000 իտալացի Հրեաներ տեղահանուած էին: 2002 Փետրուար 5-ին, Սավուաներու վերադարձին վերջին ընդդիմադիրները կը մնային ուղղափառ հանրապետականները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՄՆ ԿԸ ԿՐՃԱՏԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Պուշ 2003-ի պիւտճէին մէջ, Հայաստանի վերապահուած նպաստը անցեալ տարուան 94 միլիոն տոլարէն իջեցուցած է 70 միլիոն տոլարի: Միանգամայն արտաքին օժանդակութեան բաժնին կցուած է նոր յօդուած մը, որ կը վերաբերի Հայաստանի ու Ազրպէյճանի եւ կը կոչուի՝ «Արտաքին ռազմական ֆինանսաւորում եւ միջազգային ռազմական կրթութիւն եւ ուսուցում». երկու երկիրներուն կը տրամադրուի երեքական միլիոն տոլար:

ԱՄՆ-ու Հայկ. Համագումարը եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը անմիջապէս իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են այս որոշումէն: Հայկ. Համագումարի Երեւանի գրասենեակին ներկայացուցիչը՝ Արփի Վարդանեան ըսած է թէ որոշումը դեռ վերջնական չէ ու կարեւոր երեւոյթ նկատած է ռազմական օժանդակութեան համար տրամադրուած երեք միլիոն տոլարի յատկացումը, զայն նկատելով կարեւոր փուլ Հայաստանի եւ ԱՄՆ յարաբերութիւններուն մէջ: Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչ՝ Էլիզապէթ Զուլճեան եւս յայտնելով իրենց դժգոհութիւնը ըսած է թէ Հայ Դատի Յանձնախումբը համոզուած է, որ ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս անգամ եւս կարելի կ'ըլլայ բարձրացնել նախատեսուած գումարը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 5)

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՊՈՒՏԻՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փետր. 4-ին Հայաստանի եւ Ռուսաստանի նախագահները հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած են որու ընթացքին քննարկած են առեւտրա - տնտեսական յարաբերութիւններուն վերաբերող շարք մը հարցեր: Անոնք խօսած են նաեւ Մարտ 1-ին Ղազախստանի մայրաքաղաք Ալմա-Աթա նախատեսուած ՀԱՊ-ի երկիրներու ղեկավարներու «ոչ-պաշտօնական» հանդիպումին մասին: Այդ առթիւ նախատեսուած է նաեւ Քոչարեան – Ալիեւ տեսակցութիւն մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԽՈՒՐ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՐԱԽ

Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու վաքըֆներու օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու Թուրք իշխանութիւններու տրամադրութիւնը նորանոր հարցականներ ստեղծած էր Պոլսոյ հայ համայնքին պատասխանատուներուն համար: Մեսրոպ պատրիարք Անգարա ունեցած շփումներով ջանացած էր պետական դէմքերու պարզել կացութիւնը և կարելի չափով ընդունելի կարգադրութիւն մը ապահովել: Սակայն, այնպէս կը թուի որ այդ ուղղութեամբ դրական փոփոխութիւններէ անհանգստացող շրջանակները տակաւին քիչ չեն եւ յատկապէս լրատուութիւններու, նաեւ քաղաքական դէմքերու կողմէ տեղ վերագրումներու թիրախ կ'ըլլան փոքրամասնութեան համայնքները: Վերագրումներ որոնք կ'ուղղուին գլխաւորաբար Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին, անոր անձին ընդմէջէն ամբողջ համայնքը վարկաբեկելու յայտնի ջանքով:

Ինչ կը վերաբերի լրատուներուն, «Ակօս» շաբաթաթերթը (Յունուար 25) առաջին էջի «Տգեղ քարոզչութիւն» խորագիրով կ'ամփոփէ ըսուածները: Որոշակի հակումով հեռատեսիլի կայաններ վիճարկումի յայտագրերով ծանր ամբաստանութիւններ ուղղած են փոքրամասնութիւններուն, «Այտընլըք» (Լուսաւորութիւն...) թերթը լուրջ աշխատանք վերագրած է Մեսրոպ պատրիարքին: Ան Յոյներու պատրիարքին հետ նոյնիսկ ամբաստանուած է «Թուրք կառավարութեան շահերուն դէմ աշխատանք տանել»ով: Նախկին նախարարներ ալ կոչ ուղղած են որ Նախարարներու Խորհուրդը չվաւերացնէ վաքըֆներու օրէնքին փոփոխութիւնները:

Պատրիարքարանը իր մամուլի բանբերին միջոցով այդ կայաններէն մէկուն գրութիւն մը ղրկելով ցաւ յայտնած է ցոյց տրուած կեցուածքին համար ու աւելցուցած թէ Թուրքիոյ երեսփոխանները ներկայացուցիչն են նաեւ երկրին հայ քաղաքացիներուն եւ բնական է որ այս վերջիններուն հարցերուն անոնք լուծում գտնեն եւ ոչ ուրիշներ:

«Մարմարա» օրաթերթն ալ Փետրուար 2 եւ 4-ի թիւերով արձագանգած է «Ուղիղ ճամբայ» կուսակցութեան փոխ - նախագահ Հ. Էքինճիի մամուլի ասուլիսին որուն ընթացքին անհիմն ու ծիծաղելի վերագրումներ եղած են Մեսրոպ պատրիարքին հասցէին: Մինչդեռ նոյն կուսակցութեան գլխաւոր դէմքը, նախկին վարչապետ Թ. Չիլլէր Անգարայի մէջ շատ ջերմօրէն ընդունած էր զինքը:

Էքինճիի արտայայտութիւնները բողոքի մղած են հայ համայնքը որուն միացած են միւս փոքրամասնութիւններու ղեկավարներ ալ:

«Մարմարա» կը տեղեկացնէ թէ նոյն կուսակցութեան նախագահ Թ. Չիլլէր Փետրուար 2-ին հեռաձայնած է Մեսրոպ պատրիարքին ու ցաւ յայտնած Էքինճիի խօսքերուն համար: Ըսած է թէ անոր արտայայտութիւնները իր կուսակցութեան տեսակէտը չեն պարզեր: Խոստացած է նաեւ կուսակցութեան կայքէջէն հանել Էքինճիի մամուլի ասուլիսին բնագիրը:

«Մարմարա» նիւթը կ'աւարտէ նշելով որ շաբաթավերջին ասուլիսը կը շարունակէր մնալ նոյն կայքէջին վրայ:

Իսկ յաջորդ օրուան թիւով ալ կ'արձագանգէր խումբ մը հայ ազգայիններու «Ուղիղ ճամբայ»ի Պոլսոյ կեդրոնատեղին կատարած այցին: Կեդրոնի նախագահին Ս. Սոյլուի հետ հանդիպում մը ունեցած են անոնք ու փոխանցած համայնքին զգացած վրդովումը: Սոյլու վստահեցուցած է թէ նման պատահարներ այլեւս չեն կրկնուիր. «Ասիկա ձեր ալ տունն է եւ որեւէ մէկուն չափ դուք ալ իրաւունքներ ունիք» ըսած է ան, ակնարկելով Թուրքիոյ քաղաքացիի անոնց հանգամանքին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Նեսերքիս

Ցաջորդ առտու, չորս հոգիով, մեր պատմական ժիկուլին ճամբայ ելաւ դէպի Սեւան, Դիլիջան, Իջեւան: Արկածի վախ չկար, որովհետեւ կառք չկար· սարսափելի ամայութիւն: Երբ մայրաքաղաքէն հեռանաս եւ ինքզինքդ լուսնային աշխարհի մը մէջ գտնես, ինքնաբերաբար հարց կու տաս թէ ինչո՞ւ Երեւանի մէջ իշխանաւորները այդքան տաղտապալի, փիլիսոփայական, իրաւաբանական, սկզբունքի, մեծ մեծ ճառեր կը խօսին, անդադար տեսակցութիւններով, հարցազրոյցներով, հեռատեսիլի ժամերը եւ մամուլի էջերը կը լեցնեն: Աւելի ճիշդ պիտի չըլլա՞ր որ հանրակառք մը նստէին, գաւառները շրջէին, տեսնելու համար թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կ'ապրի այն ժողովուրդը որուն բարօրութեան անունով անդադար կը ճառեն: Իսկապէս անհրաժեշտ է այս մէկը: Երեսփոխանի մը հետ խօսած ատենս, խոստովանեցաւ որ երկար ատենէ ի վեր Երեւանէն դուրս չէ ելած, ոչ ալ կը փափաքի ելլել: Կեանքը Երեւանի մէջ է: Միակ գացած տեղն ալ Բիւրականի շրջանն է ուր բարեկամներով խորոված ուտելու, օղի խմելու կ'երթան մէկ-մէկ...:

Ճամբու ամբողջ երկայնքին, ազնիւ վարորդի մը սպասող հետիոտն գիւղացիներ որոնք յաճախ, ծառայութիւններու չգոյութեան պատճառով, կը ստիպուին գիւղէ գիւղ քալելով երթալ, ստէպ բեռնաւորուած ձեռքերով· կացութիւն մը որ այնքան ալ հաճելի պէտք չէ ըլլայ, նոյնիսկ «փութինկի» սիրահարներու:

Մինչեւ Դիլիջան, շատ-շատեր երգած են իրենց ճամբորդական տպաւորութիւններուն մէջ, գրաւոր կամ բերանացի, որովհետեւ իսկապէս, իր ճոխ կանանչապատումով հմայիչ է, մանաւանդ Սեւանի հիւսիսը· Ծովագիւղը ձգելէ վերջ երբ օձապտոյտ զառիվայրները կը սկսին, հորիզոնին վրայ Լոռիի արքայական լեռնաշղթան կը յայտնուի, աջին՝ Տաւուշի ալեկոծ բարձունքները, ամէն ցաւ եւ մտահոգութիւն կը ցնդին· միայն Գէորգէն հարկ կ'ըլլայ խնդրել որ Մասխասի ձայնը մի քիչ մեղմացնէ, որքա՜ն ալ ախորժելի ըլլայ, բնութեան աստուածային լռութիւնը է եւ կը մնայ ամենագեղեցիկ համանուագը:

Երբեք չեմ կրցած մտային տփիկներէս մէկուն մէջ տեղաւորել այն մարդիկը, որոնց Ալպեան լեռներու գիրկը կը հանդիպիս, Թաւիչի փափկութեամբ զմրուխտէ խոտին վրայ բազմած, գոյնզգոյն պտուղներով սեղան բացած, Մայքըլ Ճէքսընի կամ Մատոննայի երաժշտութիւնը կ'ունկնդրեն, վերին աստիճանի բարձրաձայն աղմուկով...:

Բարեբախտաբար, շնորհիւ ձայներիզներու դիւրամատչելի գիներուն, Հայաստանցի վարորդները նախընտրութիւն ունին սոֆթ երաժշտութեան· յատկապէս Ճիւան Գասպարեանի դուդուկին եւ անոր նմանութեամբ նորերու բազմութեան մը:

Դիլիջանէն սկսեալ, դէպի Իջեւան, կոյս տեսարաններու, նախալպեան նկարագրով, յափշտակիչ բնութիւն մը կայ ուր չկան Դեբեդի սարսափազդու կիրճերը· հոս Աղստեւ գետը ամբողջ ճամբու երկայնքին կ'ընկերէ մեզի մեղմ սահանքով:

Ձախէն՝ Սպիտակջուրը, Սառնաջուրը, Ակնպարան եւ Ոսկեպարը, որ Ատրբէջանի մէջ անուանափոխուելով, կը դառնան Զողազ, Աղստեւին միանալով Ղազախի մուտքին: Աջէն՝ Արեգունի եւ Միափորի լեռնաշղթաներու միջեւ գոյացած կիրճին մէջ թափող զանազան գետակները կը կազմեն Գետիկ գետը որ Գոշավանքի զառիվերի մօտ կը միանայ Աղստեւի: Աւելի հեռուն, Իջեւանէն անցնող Ուրթիջուրն ալ, զօրացնելով Աղստեւը, կ'երթայ կը թափի Կուր գետը, Ատրբէջանի հողին վրայ, յետ դառնալու Աղստաֆա:

Եթէ ուշադրութեամբ ուսումնասիրենք մեր քարտէսը, պիտի նկատենք որ Ատրբէջանի ամէնէն առատ ջուր բաշխողը Հայաստանի լեռներն են· անոնց շնորհիւ Կուր գետը կ'ուռճանայ եւ կարելի դարձուցած է Մինգէչաուրի նման հսկայական ջրամբարի մը գոյութիւնը ատրբէջանական հողին վրայ: Մենք շրջափակումի ենթարկուած ենք այսքան տարիէ ի վեր, բայց մեր զուլալ գետերն ու գետակները առանց շրջափակումի, սահմանը կ'անցնին ... ինչո՞ւ չփոխանակել քարիւղով...:

Իջեւանի շուկան գաւառական միւս բոլոր շուկաներուն կրկնօրինակն է· ապրանքներն ալ նոյնն են. տեղական յատուկ արտադրութիւն մը կարելի չէ նկատել: Հայաստանի շուկաներն ալ «Կլօպալիզէ» եղած են: Զարժեր զբօսաշրջիկային հետաքրքրութիւններ կատարել, ոչ ալ հետամուտ ըլլալ առողջապահական անկիւններու: Մենք այդ հոտերը եւ կեղտոտութիւնը դժուարաւ կը տանինք: Գրիգոր, քեռորդիս եւ Անահիտ (կինը) անհրաժեշտ գնումները կը կատարեն եւ անմիջապէս ճամբանիս կը շարունակենք դէպի Աչաջուր, մեր հարսին ծննդավայրը:

Ատրբէջան չմտած, Աղստամուտ գիւղէն դէպի ձախ, մեղմօրէն, բայց շարունակաբար կը բարձրանանք: Որքան բարձրանանք, այնքան Ատրբէջանի տարածութիւնը կ'ընդարձակուի հորիզոնին վրայ: Արդէն, Աղստաֆայի ջրամբարը մեր տեսադաշտը ամբողջութեամբ կը գրկէ: Հեռուն կը յայտնուին մի քանի բազմամարդ գիւղեր. Անահիտ հաստատեց որ անոնք հայկական գիւղեր են: Դիտաւան, Այգեհովիտ, Պառաւաքար, Վազաշէն, Վարագաւան... ճիշդ էր. մամուլին մէջ ստէպ կը կարդայինք այդ անունները· Ղազախէն եւ Թաուզէն պարբերաբար ռմբակոծուող նահատակ գիւղեր: Հակառակ անոր, գիւղացին չէ հեռացած իր հողէն. ըստ երեւոյթին, լաւ մշակուած տարածութիւններ կը թուին, կանոնաւոր հերկուած այգիներով հարուստ շրջան մը:

Գիւղին մէջ ամէնքը կը ճանչնային Անահիտն ու երեւանցի փեսան, Մուսա-լեռցիի զաւակ, իր Ֆէտայի մեծ-հօր անունը կրող, ծնած Լոռիի մէջ, վկայուած ըլլալով հանդերձ մայրաքաղաքին մէջ, պահած էր լեռնականի իր մաքուր նկարագիրը, եւ Աչաջուրի միլպետը (ոստիկանապետը) այս բոլոր յատկութիւնները նկատի առած, հաւանած էր իր սիրելի Անոն հարսնութեան տալ...: Կ'ենթադրեմ որ ինչ հարսանիք եղած ըլլալու է: Քանի՛ շիշեր պարպուած ըլլալու են սեղանին վրայ եւ քանի՛ տուփ փամփուշտ՝ օդին մէջ: Արտաշէսեան հարսանիքի մանրանկար մը:

Հարսանիքը լուրջ, շատ լուրջ հարց է Հայաստանի մէջ: Չի բաւեր լաւ տղայ եւ լաւ աղջիկ մը զիրար սիրող ըլլան· եթէ բաւարար գումար չկայ լաւ քէֆ մը ընելու բոլոր շուրջինները ապշեցնելով ... ծնողները ճամբայ չեն ելլեր:

Եթէ հարցը լրջանայ եւ երիտասարդները աճապարել ուզեն, կը դիմուի փախուստներու, զանազան ինչքերու վաճառումներու: Հարսանիքը անպայման պէտք է արժանաւոր ըլլայ: «Փրէսթիժ»ի հարց է: Կատակ չի տանիր:

Եթէ Անահիտը չըլլար, որո՞ւ միտքէն կրնար անցնիլ որ ԱՉԱՋՈՒՐ անունով գիւղ մը կայ եւ օր մը օրանց ես այդ գիւղը պիտի գամ, շրջագայիմ իր պատմական գաւառը, գիշերեմ եւ կրկին վերադառնալու յանկութեամբ հրաժեշտ առնեմ:

Հայաստանի ո՛ր անկիւնն ալ երթաս, վստահ եղիր որ պատմական յուշարձաններ անպակաս են: Եթէ անցեալդ կը սիրես, պատմութենէն քիչ թէ շատ տեղեակ ես, բնութեան մաքուր օդը, անտառներու անաղարտ թթուածինը քեզի նեղութիւն չեն տար, չփացած քաղաքացի մը չես ինքնաշարժերու թունաւոր կազերով սնող, Հայաստան քու գաղափարական երկիրդ է: Վստահ եղիր, աւելի լաւը չես գտներ: Տունիդ մէջ ես: Ո՛ր ծերուկին կամ պառաւին, ո՛ր հարսին կամ մանուկին աչքերուն նայիս, ընտանիքիդ մէկ անդամը կը գտնես: Երկիրէ՞ն հասած, դեղնած լուսանկարներո՞ւ մէջ հանդիպած, թէ թաղիդ, մանկութեանդ պատկերներէն փրցուած, դուն ալ չես գիտեր: Այդ հոգիացած նիւթեղէն հրաշքը որ [Աայուածք] կը կոչուի որ կարող է ժամանակէն եւ միջոցէն դուրս խռովքներ արթնցնել մէջդ, անբացատրելի սարսուռով պատել էութիւնդ համակ, հո՛ս կը գտնես միայն: Աշխարհի բոլոր ազնիւ գիւղացիները, ամէնէն մարդկային հիւրասիրութիւնն ալ ցոյց տալու ըլլան, նոյն խռովքը չեն տար· անկարելի է: Այս տառապած, հալածուած, սպաննուած՝ բայց չմեռած ազգի մը ցեղին ձայնն է: Ոչ ոք մեզի չափ եւ մեզի նման ունեցած է այդ: Ես միշտ կ'ապրիմ այդ պահը· կը գինովնամ անով. կը կենդանանամ· կը կարօտիմ· կը վերադառնամ:

Աչաջուր փոքրիկ բան մը չէ, Այնճարի չափ մեծ գիւղ է եւ վերջին տուեալներուն համաձայն, ունի 4-5 հազար բնակիչ· բառին բուն իմաստով, թաղուած է պտղատու ծառերու եւ այգիներու մէջ, գեղատեսիլ դիրքը կ'իշխէ Կուր գետի հովիտին, հասնելով մինչեւ Ատրբէջանի սահմաններէն ներս, Զոպանտաղի բարձունքները:

Անահիտին եղբօր մօտ ենք. սրտի գործողութենէն վերջ լքած է քաղաքը եւ հաստատուած պապենական տունը: Բան չի պակսիր· հողը ամէն ինչ կու տայ· բակը՝ թարմ միս, հաւ, սագ, բադ, հաւկիթ: Աշխատասէր ճարպիկ կինը գիտէ պանիր, կարագ, բանջարի տեսակներ պատրաստել: Զոյգ աղջիկները դպրոց կ'երթան:

Կառքին ձայնէն, թէ նախորդ օրուան հեռաձայնէն, դրացիները երբ դուրս ելած են Անահիտէն կարօտ առնելու, բայց չարաճճիութեամբ կ'ենթադրեմ որ Եւրոպայէն եկող հիւրն ալ տեսնելու: Չեմ գիտեր թէ ինչ ըսուած է իմ մասիս, բայց հաճելի էր պատերուն քուլրատող մանուկներուն խոշոր-խոշոր աչքերով, բայց ամօթխած նայուածքներով դիտելը: Նայող-չնայող նայուածքներ: Չեմ ուզեր բայց գրպանս դէր-ի նման բան մը: Կը սիրեմ պտիկներուն այդ կեցուածքը: Ով գիտէ, ես ալ անանկ բան մը եղած ըլլալու եմ: Մտերմանալու յարմարագոյն ձեւը անունը հարցնելն է որ ընդհանրապէս կը դժուարանան տալ, վրանին հսկող մօր դրդումով է որ կ'արտաբերեն: Կծիկը կը քակուի, տանտիրուհին ներս կը հրաւիրէ առնուազն սուրճ մը առնելու հիւրերուն հետ· կը ստեղծուի ջերմութիւն մը որ մեծապէս կը նպաստէ իմ ազգագրական հետաքրքրութիւններս գոհացնելու:

Տաւուշի մարզ գալուս գլխաւոր շարժառիթը, այցելութիւն տալն էր այն մի քանի կարեւոր վանքերուն որոնք Հաղարծինի եւ Գոշավանքի շրջանին մէջ գտնուելով հանդերձ, դիւրամատչելի չէին եւ ընդհանրապէս արկածախնդրական ոգի կը պահանջուէր փափաքողներուն կողմէ: Առաջինը Մակարավանքն է եւ երկրորդը Կիրանց անապատը:

Մակարավանք հասնիլը ամենեւին հարց մը չեղաւ: Գիւղամէջէն կը բարձրանաս, շուրջ 3 հազար մեթր կառքի բաւական տանելի ճամբայով եւ արդէն դեղնած սագարթներու ընդմէջէն գմբէթներու սաւագիծեր կը նշմարուին· հասած ենք:

Տաւուշի մարզի գրեթէ բոլոր վանական համալիրները՝ Հաղարծին, Գոշ, Կիրանց, նաեւ Մակարավանքը, անտառներով, ծառաստանով շրջապատուած, եզակի յուշարձաններ են· բնութեան ծաղկամանին լաւագոյն ծաղիկին նման, փունջին կեդրոնը գրաւած, որ բացի գեղեցիկ ըլլալէն, զիրենք շրջապատող բնութիւնն ալ գերագանցօրէն կ'արժէքաւորեն:

Այս տպաւորութիւնը Մակարավանքին մէջ աւելի զգալի է, որովհետեւ վերջին դարձուածքին ճամբան քիչ մը կը սկսի իջնել· երբ այդ հարիւր, երկու հարիւր մեթրը սկսիս քալել, այն ատեն միայն կը զգաս թէ որքա՛ն համաչափութիւն կայ հայկական կրօնական ճարտարապետութեան մէջ: Իր պարզութեամբ, տարածական համեստութեամբ, գիծերու մաքրութեամբ, այնքան բնականօրէն կը ներդաշնակուի շրջապատին հետ որ ո՛ւր ալ գտնելու ըլլաս, Արարատեան դաշտին մէջ թէ Սիւնիքի չոր լեռներուն վրայ, կամ հոս Տաւուշի անտառներուն մէջ, կրօնական մթնոլորտ մը կ ստեղծէ, զգաստութեան եւ բարեպաշտութեան հրաւէր կու տայ:

Հանդիսաւոր կամարակապ մուտք մը որու մօտ փլատակ պարիսպներու հետքեր կը նշմարուին, կ'առաջնորդէ մինչեւ գլխաւոր եկեղեցիին դուռը:

Համալիրը բաղկացած է երկու եկեղեցիէ, փոքրը եւ հնագոյնը Ժ.-ԺԱ. դարէն է. արտաքնապէս ուղղանկիւն, իսկ ներսէն չեչտուած խաչաձեւ: Մեծը աւելի ուշ 1205-ին կառուցուած է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ անունով ճարտարապետի մը կողմէ:

Գաւիթը մեծ եկեղեցիին ժամանակակից է (ԺԳ. դարու առաջին քառորդ) գրեթէ քառակուսի յատակագիծով, 4 սիւներով, կեդրոնակազմ յօրինուածք ունի:

Համալիրին մաս կը կազմէ, շատ փոքր տարածքով բայց շատ սիրուն ութանկիւն մատուռ մը, 1198-ին կառուցուած, վանքի առաջնորդ Յովհաննէսի կողմէ:

Արդարացիօրէն, հազարներով մարդիկ կան որ Միքէլ-Անճելոյի Գաւիթը տեսնելու համար Ֆիրէնցէ կ'երթան ծուռ աշտարակ մը տեսնելու համար Փիզա, Էյֆէլը տեսնելու Փարիզ, վերջին ընթրիքը Տա Վինչիին՝ Միլան: Իսկ դուք, գիտէ՞ք թէ ես ինչո՞ւ այդչափ կը փափաքէի Մակարավանք հասնիլ ... որովհետեւ, հոս, մեծ եկեղեցիին աւագ խորանին առջեւ կը գտնուի միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան ամենանուրբ արտադրութիւններէն մէկը, իր տեսակին մէջ բացառիկ, հայ արուեստի գլուխ-գործոցներու շարքին մտած: Ութանկիւն աստղերու, ութանիստ բազմանկիւններու մէջ զետեղուած հարթաքանդակներով, զարդերով երիզուած: Կ'արժէ մէկ-մէկ կեդրոնանալ ութանկիւն աստղերու մշակումի ձեւին վրայ: Հոն կը գտնէք յուշկապարիկներ, կենդանական եւ բուսական մոթիւներով եզակի, անկրկնելի քանդակներ, ինչպէս նաեւ Ս. Գիրքէն ներշնչուած տեսարաններ: Հոն քանդակուած ձուկերը, շարժումով եւ նրբութեամբ, իրենց նմանը չունին հայ քանդակագործութեան պատմութեան մէջ:

Երեւանը կերտող սովետահայ նոր ճարտարապետները, որոնք հիանալիօրէն գիտէին անցեալը ներկային խառնելով փրկել ազգային ոգին ճարտարապետութեան մէջ, յաջող կերպով եւ գրեթէ ամբողջովին վերարտադրած են Մակարավանքի այս գլուխ-գործոցը, Մաշտոց պողոտային փակ շուկայի գլխաւոր մետաղէ մուտքին վրայ:

(Շար. 7)

ԳԻՏԱԿԱՆ — ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ՕԶՈՆԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻՆ ՎՐԱՅ

Եթէ ճիշդ է որ մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ գտնուող այս կազը մեզ կը պաշտպանէ արեւուն վնասակար անդրմանիշակագոյն ճառագայթներէն, նոյն կազը մթնոլորտի աւելի ցած խաւերուն մէջ գլխաւոր ապականիչներէն կը նկատուի: Զանազան գիտական եւ փորձառական հետազօտութիւններ երեւան հանած են որ օզոնը շնչառական գործողութեան վնասաբեր է եւ ուղեղային թէ սրտի անհանգստութիւններու պատճառ կրնայ ըլլալ: Լիոնի բժշկական համալսարանի գիտնականները իրենց փորձերով հաստատած են թէ այս կազին ամենալուրջ ազդեցութիւնները տեսնուած են շատ երիտասարդ եւ մանաւանդ շատ տարեց անձերու մօտ:

Այս ուղղութեամբ պրպտողները փորձեր կատարած են մուկերու երեք տարբեր խումբերու վրայ, երիտասարդ, հասուն եւ տարեց, շաբաթ մը տեւողութեամբ, զանոնք ենթարկելով քաղաքի մը ամառնային ամենաբարձր ապականութեան համապատասխանող օզոնի քանակութեան: Հետախուզողը կը վկայէ թէ ձեռք ձգուած արդիւնքները կը յայտնաբերեն այս կազին դիմադրելու չեչտուած տկարութիւն տարեցներու մօտ: Այս պարագան կը բնորոշուի մանաւանդ արտասովոր բարձր աստիճանի օդային պահանջքի մը հակազդեցութեամբ, ինչ որ կը նկատուի նաեւ երիտասարդներու մօտ:

Միւս կողմէ, սրտի եւ շնչառութեան գործունէութիւնը կանոնաւորող ուղեղային բժիններուն փոփոխութիւն ալ կը չեչտուի միաժամանակ: Յաւելեալ ըլլալով տարեց կենդանիներուն թոքի բջիջները զօրաւոր պրկումի մը ենթարկուած են: Այս երեւոյթը ծնունդ տալով ազատ արմատներու կազմութեան, ԱՏՆ-ի հիմնական փոփոխութիւններու տեղի տալով, փրոթէիններու քայքայումին եւ բջիջա-

յին Թաղանթներու կերպարանափոխման պատճառ եղած է: Նոյն այս պրկումն է որ պատասխանատու կը նկատուի ծերանալու երեւոյթին, ինչպէս նաեւ քաղցկեղի կամ Ալցհայմըրի հիւանդութեան մէջ:

ՀԱՄԱՑԱՆՑԸ ԵՒ ՆՈՊԷԼԵԱՆՆԵՐԸ

Հարցազրոյցի մը համաձայն, քանները դարու գիտական նորութիւնները նկատի առած, 71 Նոպէլեան դափնեկիրներէն 42 առ հարիւրը մատնանշած են համակարգիչն ու համացանցը ամենակարեւոր հնարքներէն առաջին երկուքը, երկրորդ գծի վրայ ձգելով հեռաձայնը եւ ինքնաշարժը: Այս գիտնականներուն 69 առ հարիւրը կը խորհին թէ եթէ աւելի կանուխ տիրանային համացանցին, այս վերջինը իրենց հետազօտութիւններուն շատ կարեւոր թափ մը տուած պիտի ըլլար: Մատնանշենք թէ հարցազրոյցի մասնակիցներուն միջին տարիքը 72 էր եւ անոնց 88 առ հարիւրը համակարգիչ եւ իմակ (ի մէյլ) կը գործածեն: 87 առ հարիւրը յայտնած են թէ համացանցը կը բարեփոխէ դաստիարակութիւնը այնքան որքան կը զարգացնէ արտադրութիւնը: Իսկ 76 առ հարիւրին համաձայն համացանցը սահմանները պիտի ջնջէ ժողովուրդներու միջեւ:

ԾԽԱԽՈՏԸ՝
ԻԱ. ԴԱՐՈՒ ԺԱՆՏԱԽՏԸ

Ամերիկեան գիտութեանց պատմաբան Ռապըրթ Փրաքթըրի նախատեսութիւններուն համաձայն, մինչեւ դարուն վերջը, ծխախոտի պատճառ դարձած մահերուն թիւը մէկ միլիառի պիտի հասնի: Այս արդիւնքը լոյս տեսած է քաղցկեղի լուրջ գիտական հանդէսի մը մէջ: Իբրեւ մեկնակէտ ունի անցեալին արձանագրուած, ծխախոտին պատճառած մահերու համեմատութեանց, նաեւ ծխախոտին առողջութեան վրայ գործած աւերներուն վիճակագրական տուեալներուն քննական աշխատութիւնները:

ԷՔՈԿՐԱՖԻԻՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ԱՂՄՈՒԿԸ

Մայօ գիտական հիմնարկին պրպտումներուն համաձայն էքոկրաֆիի մը ընթացքին սաղմը կը լսէ աղմուկ մը որ հազօր է կայարան մտնող գնացքին պատճառած աղմուկին: Այս ուղղութեամբ, պրպտողը մօր արգանդին մէջ զետեղած է ձայնի մասնաւոր ընկալուչ մը, էքոկրաֆիի քննութեան ընթացքին: Այսպէսովստուգուած է որ աղմուկը կը հասնի 100 տեսիպէլի: Այս աղմուկին պատճառը սաղմին մէջ տեղի ունեցած անդրձայնային ալիքներն են: Պոսթընի հիւանդանոցին սաղմնային բժշկական ճիւղի պատասխանատուն կը յանձնարարէ էքոկրաֆիի ընթացքին ձայնի ընկալուչը հեռու պահել սաղմին ականջներէն, թէեւ քննութեան ընթացքին որեւէ վնաս չէ արձանագրուած սաղմին գործարաններուն վրայ:

Քաղեց՝ Ս. Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՂԷՏԸ

Կը կարծուի որ Աֆղանիստանի պատերազմներուն, ամերիկեան վերջին ռմբակոծումներուն զոհերը միայն մարդկային էակներն են, անոնց տունն ու տեղը եւ երկրին ենթակառոյցները: Սակայն, անոնց հետ կայ նաեւ բնապահական աղէտը որուն ենթարկուած է երկիրը եւ որուն հետեւանքները դեռեւս իրենց վնասակար ազդեցութիւնը պիտի ունենան յաջորդ սերունդներուն վրայ:

Կ՚ըսուի թէ ՄԱԿ-ը փետրուարին հետազօտիչ խումբ մը պիտի ղրկէ, որպէսզի չափէ չարիքին տարողութիւնը: Երկրին հարաւ - արեւելեան շրջանը նախապէս հարուստ անտառներով ծածկուած էր, այսօր անոնք երկրին 2%-ը միայն կը կազմեն: Ատոր առաջին պատասխանատուն կը նկատուին Թալիպանները որոնց մաֆիան ծառերը կը կտրէր, փայտը փաքիստանեան շուկային վրայ ծախելու համար: Յաջորդած ռմբակոծութիւններն ալ անտառներէն մնացածին հաշիւը մաքրելու վրայ են:

Գաղթականներու, ապաստանեալներու հարցն ալ շրջապատին վնասող է եւ կորուստը կրնայ անդարմանելի ըլլալ: Անոնք ալ ծառերը կը կտրեն, ջեռուցումի նպատակով: Վախ կայ, որ վերջաւորութեան հողը նոյնիսկ նախնական ձեւի մըշակութեան համար իսկ անգործածելի ըլլայ:

Վնասուած շրջապատին մաս կը կազմէ կենդանական աշխարհը. Թռչուններ, ինչպէս հաւալուսնը (փէլիքան) եւ Սիպերական կռունկը որ սպառելու վտանգին ալ ենթակայ է, բնական ժամանակներու կը հետեւէին Սիպերիայէն Փաքիստան ու Հնդկաստան երկարող գաղթի ճամբան. մինչդեռ, այսօր 85% համեմատութեամբ պակսած է այդ շրջանէն Թռչող Թռչուններուն թիւը: Յատկապէս կռունկները շատ զգայուն են եւ իրենց ճամբան կը փոխեն, եթէ նուազագոյն վտանգ մը նըշմարեն, կ՚ըսեն մասնագէտները:

Այդ լեռները պատսպարան էին նաեւ յովազներու, եղնիկներու, արջերու, եւայլն: Ռմբակոծումներէն զատ, անոնց համար մեծ վտանգ ներկայացուցած են գաղթականներու զանգուածները եւ մարտիկներ: Գաղթականները լծուած են յովազներ որսալու որպէսզի Փաքիստան անցքի միջոցը ունենան: Այդ կենդանիին մուշտակը մինչեւ երկու հազար տոլար կրնայ արժել: Արդէն, կատարուած են. Թաղրութիւններով միայն հինգ հազար յովազ մնացած է կեդրոնական Ասիոյ մէջ, իսկ Աֆղանիստանի՝ հարիւրէն ալ նուազ:

Անոնցմէ զատ, բաղէները եւ բժշկական բոյսերն ալ գեղծարարութեան միջոցի վերածուած են. առաջ Թալիպանները կը հակակշռէին փոխանակումներու մեծ մասը, բայց այսօր, իշխանութեան բացակայութեան ատիկա կարելի չէ: Ռմբակոծումներն ալ, եթէ նոյնիսկ ուրանիոմը Գոսովոյի քանակութենէն նուազ գործածուած է, պիտի ունենան իրենց անխուսափելի հետեւանքները: Դաշտական պայթուցիկներն ալ կը բաւեն երկիրը ապականելու: Անոնք կը պարունակեն թունաւոր նիւթեր որոնք քաղցկեղածին են, իսկ հրթիռներու պարունակած նիւթերը կը վնասեն փահանգեղձին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԷՄԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Աւանդութիւն դարձած այս յիշատակումի օրը նուիրուած՝ Պոլսոյ Էսաեան Վարժարանի նախկին սաներուն համախմբումին, այս տարի եւս նշուեցաւ Կիրակի, Յունուար 27-ին, կազմակերպութեամբ Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան:

Ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտը յատկանիշն էր հաւաքոյթին:

Սանուց Միութեան անունով Մ. Շէրիք խօսք առաւ, ոգեկոչելով յիշատակը հիմնադիր բարերար Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Էսաեան եղբայրներուն, նաեւ բոլոր կրթական մշակներուն:

Հայկական երաժշտութեամբ ոգեւորուած մթնոլորտը առաւելապէս խանդավառուեցաւ հայկական պար, երգ եւ բանաստեղծութիւններով:

Յաջորդաբար խօսք առին Էսաեանի հաւատարիմ համակիր Ն. Բշտիկեան, ապա նախկին սանուհի Ս. Ուսթա, որուն տպաւորիչ ուղերձը խորապէս յուզեց ներկաները:

Ըստ սովորութեան խօսք տրուեցաւ քոյր միութիւններու ներկայացուցիչներուն, Կեդրոնականէն՝ Հ. Սիրատաղի, Դպրեվանքէն Ն. Գայանի եւ Մխիթարեանէն՝ Ա. Ալթունեանի:

Ժ. Վարժապետեան մեծ յուզումով ներկայացուց վերջերս լոյս տեսած «Բեմի կեանքս եւ կեանքս բեմի» գրքոյկը, մէջբերումներ ընելով, ապա 10 հատոր նուիրելով Միութեան:

Այս հաւաքոյթի ընթացքին ներկաները տեղեկացան թէ Միութիւնը քաջալերուած նախորդ տարուան յաջողութենէն, այս տարի եւս Մայիս 12-ին կը կազմակերպէ միջվարժարանային մրցոյթ մը, նիւթ ունենալով գլխաւորաբար «Հայոց Պատմութիւնը եւ Մշակոյթը»:

ԽՍԱԵԱՆՑԻ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԻԿՆԵՐՈՒ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լոս - Անճըլըսի Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 11 - 13, տեղի ունեցած է դրոշմահաւաք Պերճ Ֆէնէրճեանի հայկական բացիկներու ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են 1897 - 1920 ժամանակաշրջանին պատկանող 800 բացիկներ՝ Արեւմտեան Հայաստանի հայահոծ շրջաններու եկեղեցիներ, վանքեր, աւերակներ, դպրոցներ, գիւղական բնանկարներ, յեղափոխական դէմքեր, կուսակցական գործիչներ, զրադէտներ պատկերացնող: Խօսք առած են Օշին Քէշիշեան, Մինաս Գոճայեան եւ Միութեան ատենապետ՝ տոքթոր Էրսան, շեշտելով բացիկներուն պատմական արժէքը:

⁂

ԳԷՈՐԳ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԻՆ
ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Կլէնտէյլի Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Գէորգ Պետիկեանի նոր գիրքին՝ «Անդոյն տերեւներ»ուն գինեձօնը, կազմակերպութեամբ Հալէպի «Քարէն Եփփէ» ճեմարանի շրջանաւարտներու միութեան: Բացումը կատարած է Ծովիկ Ղազարեան եւ ներկայացուցած հեղինակին կենսագրականը: Հատորը վերլուծած է Իօժէնի Պետրոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը:

⁂

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ - ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է Հ. Ե. Դաշնակցութեան կազմակերպած յեղափոխական - ժողովրդական երգերու երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Յայտագրին մասնակցած են երգիչներ Գառնիկ Սարգիսեան, Ներսիկ Իսպիրեան եւ Ռազմիկ Մանսուրեան, ինչպէս նաեւ ժողովրդական նուագարաններու «Հայաստան» համոյթը, ղեկավարութեամբ Միքայէլ Աւետիսեանի:

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

- Ի՞նչ, նոր բա՞ն մը կայ, - հարցուց Վահէ:

- Եղածը այն է, որ արդէն դաւադրութիւնը կազմակերպուած է:

- Պատմէ՛, տեսնենք, ինչ որ գիտես, - ըսաւ Տրդատ:

- Քենէ ստացած տեղեկութիւններուս վրայ անմիջապէս քննութեան սկսայ եւ ստուգեցի, որ երէկ 30 պոմպա փոխադրած են Էմին էֆէնտիի տունը: Այդ պոմպաները բերուած են մթերանոցէ մը: Հաւանական է, որ այսօր - վաղը այդ պոմպաները պիտի տարուին իրենց որոշուած տեղերը, որպէսզի յետոյ երեւան հանուին դաւադիրներու ձեռքով եւ պատճառ դառնան շատ մը անմեղ մարդոց գլուխը փորձանքի մէջ ձգելու:

- Վստա՞հ ես, որ այս միջոցիս պոմպաները Էմին էֆէնտիի տունը կը գտնուին:

- Բացարձակապէս վստահ եմ, - գոչեց Սիսակ, - իրողութիւնը իմացայ նոյնիսկ պոմպաները փոխադրողէն, որ ինծի ծանօթ հայ մըն է եւ որ այս գործերուն մէջ շատ մեծ ծառայութիւն մատուցած եղած է իր տուած տեղեկութիւններովը:

- Ուրեմն մեր առաջին գործը պիտի ըլլայ այդ պոմպաները անհետացնել, - վճռեց Տրդատ:

- Ի՞նչ կերպով:

- Ես յանդուգն գործողութիւնները կը սիրեմ, եւ ասոր մէջն ալ յանդգնութեամբ կրնանք յաջողիլ:

- Բացատրէ միտքդ, - ըսաւ Սիսակ:

- Օրինակի համար, երեքս միասին կ՚երթանք Էմին էֆէնտիի տունը, կը սպառնանք տնեցիներուն, պոմպաներուն տեղը կը հասկնանք ու զանոնք առնելով կը հեռանանք:

- Ատկէ աւելի յիմարական ծրագիր կարելի չէ երեւակայել, - ըսաւ Սիսակ:

- Ինչո՞ւ համար, - հարցուց Տրդատ:

- Որովհետեւ գործադրութիւնը նախ շատ դժուար եւ վտանգաւոր է, եթէ նոյնիսկ յաջողինք՝ օգուտ մը չունի, քանի որ նորէն կրնան իրենց պէտք եղած պոմպաները հայթայթել:

- Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել:

- Աւելի ճարտար եւ գործնական հնարք մը գտնել:

- Ատիկա ըսելը դիւրին է, բայց պէտք է գտնել:

- Ես հնարք մը մտածեցի, - պատասխանեց Սիսակ:

- Ուրեմն բացատրէ քու հնարքդ, եւ եթէ գործնական բան մըն է, ես կը հրաժարիմ իմ ծրագրէս, - ըսաւ Տրդատ:

- Ես մէկ միջոց մը միայն գտայ մեր նպատակին հասնելու համար, այն է՝ ոստիկանութեան մատնել Էմին էֆէնտին:

- Ի՞նչ կերպով պիտի մատնենք:

- Ամենապարզ կերպով, ոստիկանութեան իմաց պիտի տանք, թէ այսինչ տեղ այսքան պոմպա կը գտնուի:

- Մենք անձա՞մբ պիտի երթանք իմաց տալու:

- Կրնանք գրութեամբ մը իմացնել, - դիտել տուաւ Վահէ:

- Ո՛չ, գրութեամբ չըլլար, - պատասխանեց Սիսակ, - լաւագոյն է, որ մենէ մէկը անձամբ երթայ եւ ամէն բան բացատրէ, օրինակի համար, Պէտրի պէյին:

- Բայց քու առաջարկած միջոցդ շատ վտանգաւոր է, գոնէ այդ պաշտօնը յանձն առնողին համար:

- Վտանգ չի կայ, եթէ վարպետութեամբ գործենք:

- Դուն յանձն կ՚առնե՞ս երթալ:

- Ձեզի պիտի առաջարկէի արդէն, որ ինծի յանձնէք այդ պաշտօնը, - ըսաւ Սիսակ:

- Կեցցե՛ս, - գոչեց Վահէ, - ես վստահ եմ, որ դուն կրնաս յաջողիլ:

- Քու իսկական անունո՞վդ պիտի երթաս, - հարցուց Տրդատ:

- Բնականաբար ո՛չ, այդ մասին մանրամասնութիւնները ինծի թողուցէ՛ք, դուք միայն ըսէք, որ համամի՞տ էք այս ծրագրին:

- Ես համամիտ եմ, - ըսաւ Վահէ:

- Ես ալ նմանապէս, - աւելցուց Տրդատ:

- Ուրեմն հիմա կը մնայ գործադրել առնուած որոշումը:

- Այդ մասին եթէ մեր օժանդակութեան պէտք ունիս՝ պարտաւոր ենք մեր ձեռքէն եկածը ընելու, - յայտարարեց Վահէ:

- Առայժմ ձեր օժանդակութեան պէտք չունիմ, - պատասխանեց Սիսակ, - որոշած եմ առանձին գործել: Այս տեսակ խնդիրներու մէջ լաւ է, որ շատ մարդ չգտնուի, մանաւանդ որ ընելիքս մեծ բան մը չէ, այլ պարզ տեսակցութիւն մը ապահովութեան պետին հետ:

- Բայց տեսնենք Պէտրի պէյ պիտի հաճի՞ քեզ ընդունիլ, - դիտել տուաւ Տրդատ:

- Այդ մասին ապահով եմ, գիս պիտի ընդունի եւ մեծ յարգանքով:

- Եւ թերեւս նոյնքան յարգանքով ալ քեզ բանտարկել տայ, - ըսաւ Տրդատ խնդալով:

- Ձեզ կարծեր. ամէն պարագային՝ վաղը, եթէ մինչեւ իրիկուն երեւան չելլեմ, գիտցէք, որ գլխուս փորձանք մը եկած է:

- Աղօթենք, որ այդպիսի բան մը չպատահի:

- Լաւ կ՚ըլլայ, որ ձենէ մէկը, վաղը, առտուընէ սկսեալ, հսկէ Էմին էֆէնտիի տան վրայ: Ճիշդ տունէն քիչ մը վար, դիմացի կողմը, յոյնի փոքրիկ գինետուն մը կայ, կարելի է հո՛ն դիրք բռնել:

(Շար. 159)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի
Պաշտպանութեան Միութիւնս
(Փարիզ)
կը կազմակերպէ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հայաստանաբնակ ուսանողներու եւ
ուսուցիչներու միջեւ

Նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-ամեակին եւ գրերու գիւտի մօտալուտ 1600-ամեակին:

Մրցումի նիւթն է՝

«Մեսրոպեան գիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային – մշակութային դետնի վրայ պատմագեղարուեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային միասնականութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»:

Մասնակցութեան պայմաններ. –

1) Մրցումի լեզուն է հայերէնը:

2) Գրութիւնները պէտք է գրուած ըլլան Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ:

3) Գրութիւնները առնուազն երկու էջի եւ առաւելագոյն չորս էջի սահմաններուն մէջ մեքենագրուած պէտք է ըլլան:

4) Գրութիւնները եւ համառօտ կենսագրականները պէտք է յանձնել Երեւանի մէջ ՍՓԻՒՌՔ, Գիտա – Ուսումնական Կեդրոնին, մինչեւ Մարտ 15, (Կեդրոնի Տնօրէն՝ Փրոֆ. Տոքթ. Սուրէն Դանիէլեան,

Ալեք Մանուկեան 13, հեռ. –555.830):

Գրութիւնները կ՚ուղարկուին Փարիզ, Միութեանս Վարչութեան:

5) Դատակազմի անդամները բաղկացած են Փարիզահայ գրողներէ, ուսուցիչներէ եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ:

6) Մրցումին արդիւնքները կը յայտարարուին մամուլով, Մայիսի ընթացքին:

7) Պարգեւներ –

Առաջին մրցանակ՝ 100 ԱՄՆ Տոլար:
Երկրորդ մրցանակ՝ 2×70 ԱՄՆ Տոլար:
Երրորդ մրցանակ՝ 3×30 ԱՄՆ Տոլար:

8) Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանդիսացողներու գրութիւնները կը հրատարակուին մամուլով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 10 février à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux :

Sujets traités :
«Les activités d'Arménie-Village»
et
«Pèlerins français à Gueghart»

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, 451 թուին «Վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց»

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ
Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Ս. Յովհաննէս . Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ի ժամու պատարագին, աղօթիւք եւ բարեմաղթութեամբք «Հայրապետական Մաղթանք» կը կատարուի Վեհափառ Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ԾԱՆՕԹ. –
Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 7

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՃԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ALFORTVILLE
La **Section «Helen Puzant»**
présente

«WELCOME TO GLENDALE»

Une comédie musicale d'expression arménienne, imaginée à partir de la vie quotidienne de nos compatriotes de Los-Angeles
Musique, adaptation et mise en scène
NAREG DOURIAN

Avec l'un des comédiens les plus populaires d'Arménie :
RAPHAEL KOTANDJIAN
la jeune et talentueuse
KRISTIN HOVHANISSIAN
et le célèbre et hilarant
NAREG DOURIAN

Vendredi 8 février à 20 heures 30

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

Pour tous renseignements :
☎ 01 43 76 55 89

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIRE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures,** à l'éspace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatorie à se costumer.

***

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա):

Փետրուար 24–էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
Մարի Ապուաէֆեանին՝
01 – 47 – 80 – 71 – 73
երեկոյեան՝
Արաքսի Գարանֆիլեանին՝
01 – 39 – 83 – 71 – 19
Տեղերը սահմանափակ են:

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատը գլուխ:

HAMASKAÏNE
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

La présence des Arméniens à Jérusalem

par
SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,, de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
VENDREDI
8 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.359 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.359

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ Համադաշնակցութեան պարագլուխը՝ Ժոզէ Պովէ իրեն դէմ արձակուած վճիռին հաստատումը ունեցաւ Փետրուար 6-ին, վճռաբեկ ատեանին կողմէ, որու դիմած էր: 1999 Օգոստոս 12-ին Ժոզէ Պովէ եւ չորս մէկ տասնեակ գիւղացիներ քարուքանդ ըրած էին ՄաքՏոնալտ'ս ճաշարան մը որ շինութեան մէջ էր Միյօ: Կ'ուզէին բողոքել ԱՄՆ-ու որոշումին դէմ, որ կը վերաբերէր Ռոքֆորին յաւելեալ տուրքին դէմ: Վճռաբեկ Ատեանը հաստատեց, ուրեմն, 3 ամսուան բանտարկութիւնը որու դատապարտուա էր Ժ. Պովէ: Ինք կը սպասէր նման որոշումի մը եւ յայտարարեց թէ Սէն-Տոմէնկ պիտի չերթայ (ականարկութիւն Շիւլէրի) եւ պատրաստ է պատիժը կրելու: Գիւղացիական շարժումը բողոքի առաջին ցոյցեր ըրաւ արդէն: Վճռաբեկ Ատեանի որոշումը անմիջապէս չի գործադրուիր:

ՀԱՄՐԱՅԻ ՄԷՋ (Այսրյորդանան) չորս Իսրայէլացիներ սպաննուած են Փետր. 6-ին: Յարձակում գործող Պաղեստինցին, իր կարգին սպաննուեցաւ եւ Իսրայէլ անմիջապէս հակայարձակման անցաւ ռմբակոծելով Նապլուսի պաղեստինեան կեդրոնատեղիները, քաղաքին հիւսիսը: Նոյն օրը, Շարոն Ուաշինկթըն մեկնեցաւ:

«ԱՆԳԱՐԱ պատրաստ է պայքարելու կաշառակերութեան դէմ» ընդհանուր խորագրին տակ, «Ֆիկառօ» (Փետրուար 7) աւելի քան կէս էջ նուիրած է Թուրքիոյ, ԷՖ. ԷՄ. Ի.-ի վերջին յանկացման առթիւ: Թղթակիցը՝ Էրիք Պիէկալա կ'ըսէ թէ քաղաքական կուսակցութիւնները, մանաւանդ ծայրայեղ աջը կը մերժեն բարեփոխել կարգ մը օրէնքներ, ինչպէս կը պահանջէ Եւրոպական Միութիւնը: Ան կ'ուզէ որ, Թուրքիոյ Քիւրտերը կարելիութիւնն ունենան իրենց մայրենի լեզուով դասաւանդութիւն վայելելու, մինչեւ 2004: Էճէվիթի համար, սակայն, «քրտերէն դաստիարակութիւն մը անընդունելի է: Պարզապէս կարելի չէ», ինչպէս ըսած էր դեռ աոջի օր: Թղթակիցը երեք յօդուած ստորագրած է: Մէկն ալ կը վերաբերի Պոլսոյ Նորակառոյց Սապիհա Կէօքչէն օդակայանին, որու ֆինանսաւորումը ապահոված է բանակը: Էրիք Պիէկալա կը խօսի նաեւ կաշառակերութեան մասին եւ կ'արձագանգէ ծանօթ գործարար Ալաթոնի արտայայտութեան. ան կը խոստովանի. – «ցաւալի է ըսել, որ կաշառակերութիւնը այն աստիճանի հասած է որ դժուար է Թուրքիոյ մէջ աշխատիլ, երբ պարկեշտ ես»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ առժամեայ կառավարութեան ղեկավարը՝ Քարզայի շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է երկրին գաւառները: Առաջին առթիւ գացած է Հերաթ, ուր ջերմ ընդունելութեան արժանացած է, բայց, նոյնը չէ եղած Փաքթիա գաւառը, ուր կառավարիչը միշտ կը մերժէ խօսակցութիւններ տանիլ վերջ դնելու համար պաշտօն մրցակից խմբակներու հակամարտութեանց:

ՓՔՔ-ն (Քիւրտիստանի աշխատաւորներու կուսակցութիւն) որոշած է վերջ տալ իր բոլոր գործունէութիւններուն Թուրքիա թէ Եւրոպա, ներկայի իր անուան տակ, կը գրէ Եօզկիւր Փոլիթիքա: Ըստ դէտերու, այս որոշումը կը ձգտի ՓՔՔ-ի մերձաւոր լուծարումին: Կուսակցութեան ղեկոյցը կը շեշտէ «Մեր կուսակցութեան ընդհ. ժողովը անհրաժեշտ գտաւ վերջ տալ իր քաղաքական, կազմակերպչական եւ գործնական գործունէութիւններուն ՓՔՔ-ի անուան տակ Թուրքիա եւ Եւրոպական Միութեան երկիրներուն մէջ»: Այս որոշումը կը ձգտի նոր, օրինաւոր կառոյց մը տալու կուսակցութեան:

ԱՅՇԷ ՋԱՐԱՔՕԼՈՒԻ մահուան կ'անդրադառնար Ժան Քեհայեան Լիպերասիոնի Փետրուար 7-ի թիւին մէջ, «Թուրք Մայր Քաջութեան մահը» խորագրին տակ: Կը յիշէր թէ հրատարակած է Մուսա Լերան 40 օրերը եւ Թերնոնի Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած հատորը ու կ'անդրադառնար անոր կեանքին հանգրուաններուն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Ներքին նախարարը՝ Բորիս Գրիզլով Չէչէնիա գացած է, ուր երկու պայթումներէ մէկ մեռեալ եւ 5 վիրաւոր կար ռուսական ուժերու մէջ:

ՍՊԱՆԱՑԻ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ՝ Խոսէ Մանթերօ, որ խոստովանած էր իր միասեռականութիւնը, անցեալ շաբթու պաշտօնազրկուեցաւ եւ ոչ մէկ ձեւով կրնայ ծառայել Եկեղեցւոյ ծոցը: «Զերօ» պարբերականին խոստովանած էր որ չի յարգեր կուսակրօնութիւնը եւ չնորհակալութիւն յայտնած էր «Աստուծոյ որ կէ» է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

2003-Ը ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԻՒՆԷՍՔՕ-ի ընդհանուր քարտուղար Քոյիրօ Մացուարա վերջերս Հայաստանի իր այցին ընթացքին յայտնած է թէ կազմակերպութիւնը 2003-ը պիտի յայտարարէ Արամ Խաչատրեանի տարի: Այդ առիթով պիտի պատրաստուին երգահանին գործերով յայտագիրներ: Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը կը ծրագրէ կրկին բեմադրել Սպարտակիւս օփերան:

***

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԼՐՏԵՍԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս տեղեկացուցած էինք, Յունուար 26-ին ազգային ապահովութեան ուժերու կողմէ ձերբակալուած էր անձ մը, Թուրքիոյ ի նպաստ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ: Անկախութեան շրջանի լրտեսութեան առաջին այս պարագային ամբաստանեալը կը կոչուի Մուրատ Պոճոլեան. Թուրքիայէն 60-ական թուականներուն Հայաստան գաղթած ընտանիքի մը զաւակ է ան որ Թրքագիտութեան ուսում ըրած է Հայաստանի մէջ, ապա աշխատած այդ մարզին մէջ: Անկախութենէն ետք պաշտօն ստանձնած է Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ, եղած առաջին նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի անձնական թարգմանը, Թուրքերու հետ հանդիպումներուն: Բազմաթիւ երթուդարձեր կատարած է դէպի Թուրքիա, ընկերանալով նաեւ Հայաստանէն գործի մարդոց, եւ այլն: Կ'ըսուի թէ վերջին շրջանին տնտեսական վիճակը փայլուն չէր: Կ[illegible]ած է թէ անհիմն են իր մասին եղած ամբաստանութիւնները:

Ազգային ապահովութեան փոխ-նախարար Գ. Գրիգորեան ըսած է թէ Մ. Պոճոլեանի դատավարութիւնը բաց կ'ըլլայ եւ լրասփիւռները կ'ունենան իրենց բոլոր հարցումներուն պատասխանները:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 7)

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՄԱՏԻ ՓԱԹԹՈՑ Կ'ԸՆԷ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ

Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի ադրբեջանական պատուիրակութենէն Կ. Հաճիեւա ըսած է թէ կը ջանան Հարաւային Կովկասի ապահովութեան համար Հայաստանի ատոմակայանին սպառնալիքի հարցը քննարկումի դնել գիւղատնտեսութեան եւ բնապահպանութեան կոմիտէին կողմէ: Ադրբեջանի խորհրդարանականները 2001-ին արդէն նոյն վեհաժողովին փաստաթուղթեր ներկայացուցած էին, հայկ. ատոմակայանին վնասակար ազդեցութեան մասին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(7 février)

LA TURQUIE CONTRE «ARARAT», LE FILM QUI RACONTE LE GENOCIDE ARMENIEN

Այս խորագրին տակ եւ իր առաջին էջին վրայ, Լը Մոնտ հրատարակած է Պոլսէն թղթակցութիւն մը, զոր ստորագրած է Նիքոլա Մոնսօ: Ինչպէս ծանօթ է արդէն ու գրեցինք քանիցս, Թուրքերը շատ իրար անցած են Ատոմ Եղոյեանի «Արարատ» ֆիլմին պատճառով: Մէկ կողմ ձգելով իրենց հոգերը, որոնք քիչ չեն, ոչ ալ փոքր, գործ բան ձգած, կը զբաղին այս ֆիլմով: Մոնտի թղթակիցը կը գրէ թէ լարուածութիւնը կը սաստկանայ Թուրքիոյ մէջ, ծագումով հայ գանատացի բեմադրիչ Ատոմ Եղոյեանի «Արարատ» ֆիլմին առթիւ: Պատմելով այսօրուան Թուրքիոյ մէջ պատմական փաստանկարի մը պատրաստութիւնը, ֆիլմը, ուր կը խաղայ Շ. Ազնաւուր, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ հայկական ցեղասպանութիւնը գործուած 1915-ին Օսմանեան կայսրութեան արեւելեան գաւառներուն մէջ եւ զոր թուրք Պետութիւնը երբեք չէ ճանչցած: Թուրքիոյ մէջ, ֆիլմը կը նկատուի երկրորդ «Միտնայթ Էքսփրէս» մը, ներշնչուած խիկական դէպքէ մը եւ որ կը ներկայացնէր թուրք բանտերու արգելափակման պայմանները եւ որ օժանդակած էր սեւցնելու երկրին պատկերը եւ որու յիշատակը կենդանի կը մնայ մտքերուն մէջ, ֆիլմին ներկայացումէն քսան տարի ետք:

Թուրքիոյ մեծերուն համար, չարժանկարային այս ներկայացումը կ'առընչուի «հակաթուրք» արտադրութեան մը, որու զօրավիգ են «հայկական լոպիները»ը: Բազմաթիւ տեսարաններ վրդոված հակազդութիւններու ծնունդ տուած են: Թորոնթոյի մէջ, վերաշինուած Վան եւ Կարս քաղաքները, Թուրքիոյ արեւելքը, կը գտնուին «Թրքական Հայաստանի» մը սրտին վրայ, գոյութիւն մը որ միշտ ուրացուած է պաշտօնական պատմութեան կողմէ: Կեդրոնական եւ արեւելեան Անատոլուի ողբերգական դէպքերու ներկայացումն ալ «հաւասարակշռուած» չէ, քանի որ, ըստ թուրք մամուլին, կ'անտեսէ Թուրքերու եւ Քիւրտերու դէմ գործուած ջարդերը: Առաւելաբար, ֆիլմին առաջին պատկերներն են, որոնք ամէնէն թթու մեկնաբանութիւններու առիթ տուած են: Հոն կը ներկայացուին հայ մարտիկներու դըլուխները ցիցերու վրայ անցուած: Անոնք, ֆիլմին մէջ, հերոսներ են, որոնք կը պայքարին Հայերու իրաւունքներուն համար, մինչ Թուրքերուն համար, պարզապէս «ահաբեկիչներ» են: Այն լուրը, ըստ որուն ֆիլմը կրնայ ներկայացուիլ Գաննի յաջորդ փառատօնին, ինչ որ համաշխարհային ճանաչում մը կ'ապահովէ, աննախընթաց զօրակոչ մը ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ:

Բազմաթիւ միութիւններ, պաշտօնական կամ անհատական, բողոքի արշաւի մը ձեռնարկած են, գլխաւորաբար համացանցի վրայ, ճնշում բանեցնելու համար ամերիկեան Միրամաքս ընկերութեան վրայ, Ուոլթ Տիսնի ընկերութեան մասնաճիւղ, որ կը պատրաստուի ֆիլմին ցրումը ապահովել Միացեալ-Նահանգներու մէջ: Թրքական գործատիրութիւնը (Թիւսիատ) ձեռնարկած է նաեւ լոպիինկի գործողութիւններ կատարելու Եւրոպա եւ Միացեալ-Նահանգներ: Պաշտօնական իշխանութիւնները կը պատրաստուին դատի դիմելու ֆիլմին առաջին ներկայացումէն իսկ, ձեռք ձգելու համար անմիջական արգիլումը, այն պատճառաբանութեամբ, որ «ատելութեան քարոզչութիւն» կը սերմանէ եւ «վարկաբեկիչ» բնոյթ ունի թուրք ազգին նկատմամբ:

Մինչ այդ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը միջազգային հակադարձութեան ծրագիր մը պատրաստած է, երկու հանգրուանով, իր կարգին օգտագործելով մեթոդները եւ լսատեսողական զէնքերը: Արտադրուելու վրայ են երկու փաստանկարներ. – մէկը նուիրուած է Օսմանեան կայսրութեան պատմութեան, միւսը՝ Հայերուն: Նպատակն է հերքել ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնները: Միւս կողմէ, հանրագիտերու արշաւ մը –Ապրիլին– ցեղասպանութեան սկիզբի թուականը («Յառաջ».–Այս ճշդումը կ'ընէ յօդուածագիրը...), նպատակ ունի նաեւ դէմ դնել հայկական «քարոզչութեան»:

***

Կը թուի որ մեզի կը մնայ խորին շնորհակալութիւններ յայտնել Թուրքիոյ, որ ֆիլմը հրապարակ չելած, անոր ապահովեց հրաշալի քարոզչութիւն մը, որ հասաւ մինչեւ Մոնտի առաջին էջը...:

ՀԱՅԸ ԹՈՒՐՔԷՆ ԶԱՆԱԶԱՆԵԼՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԵԹՈՏԸ

Լուրը հաղորդած է Թուրք մամուլը, որպէս մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխումի նոր փաստ, Գերմանիոյ կողմէ: Դեկտեմբերին այդ երկրին ոստաբականներու գրասենեակը կը դիմէ ապաստանեալ մը, հայաստանեան թուղթերով: Անունը՝ Ալի Կ.: Գրասենեակը մերժելով ապաստանեալի իր դիմումը, կ'որոշէ զինքը ետ, Հայաստան ղրկել: Սակայն, Հայաստանի ներկայացուցիչները կը միջամտեն ու կ'առարկեն այդ որոշումին, ըսելով որ խնդրոյ առարկայ անձը Ադրբեջանցի է եւ ունեցած հայաստանեան թուղթերը կեղծ են:

Գերմանացի պաշտօնատարները, վերջնապէս վճռելու համար ենթակային ճակատագիրը, կ'որոշեն քննել թէ ան թլփատուա՞ծ է, թէ ոչ: Ու երբ կը ստուգեն որ թլփատուած է, կը հրաժարին զինքը Հայաստան ղրկելէ:

Այդ քննութիւնն է որ գայթակղեցուցած է ենթական ու թրքական շրջանակները: Ալի Կ. դատ բացած է այդ «գայթակղութեան» պատճառով:

Իսկ այն «մանրուք»ին մասին թէ Ադրբեջանցին ի'նչպէս տիրացած է հայաստանեան անցագրի, լրատուութիւնը ոչինչ կ'ըսէ բնականաբար: Որոշ է որ Բաքուի, կամ Անգարայի մէջ ներկայացուցչութիւն կամ հիւպատոսարան չունենալ, բաւարար չէ Հայաստանը զերծ պահելու ադրբեջանցի քաղաքացիներու տէր ըլլալէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Պէտք է աւելի արագ շարժինք: Երեկոյեան տանտիրուհին հանդիսաւոր ընթրիքի հրաւիրած է: Կարեւոր չէր երբ վերադառնալը, կարեւորը բան մը չուտելն էր ճամբու ընթացքին: Եթէ շնչելը ժամանակ խլէր, անկէ ալ պատրաստ էի հրաժարելու, կարենալ շատ բան տեսնելու համար:

Հիմա ուղղուած ենք ԿԻՐԱՆՑ ՎԱՆՔ: Հեռու չէ. կը բաւէ իջնել մայրուղի, բռնել Նոյեմբերեանի ուղղութիւնը, հինգ-վեց քիլոմեթր կտրած, ձախին, փոքր կամուրջ մը անցնելէ վերջ, յաղթական կամար մը մեզ ԱՃԱՐԿՈՒՏ կը հրաւիրէ: Անշուշտ մեզի համար չէր այդ կամարը որ արդէն ժանգոտիլ սկսած էր, բայց մեծապէս դիւրացուց մեզի ցոյց տրուած ուղղութիւնը բռնել:

Այս շրջաններուն միակ անպատեհութիւնը սահմանամերձ ըլլալն է, այլապէս հրաշալի անկիւններ են բնակութիւն հաստատելու համար: Ունին մեղմ կլիմայ, անտառային արդիւնաբերութիւն, առատ ջուր, յարմար՝ պտղատու ծառերու, այգիներու եւ անասնապահութեան համար:

Աճարկուտ համեմատաբար նորաստեղծ բնակավայր մըն է: Հիմնուած է 1930 թուականին Սեւքարի անտառատնտեսութիւնը զարգացնելու նպատակներով: Բնակչութիւնը, ժամանակի ընթացքին, փոխանակ աւելնալու պակսած է. Ռուսերն ու Ազրբէջանցիները հեռացած են: Գիւղին մէջ կեանքը կը դառնայ Կարխան գետի ափին ուր միայն թոշակառու ծերեր եւ մանուկներ կան:

Վանքին ուղղութիւնը հարցնելով շփոթութիւն մը ստեղծուեցաւ և ակամայ մեզի մեծ ծառայութիւն կատարեց: Յայտնի եղաւ որ բացի Կիրանցէն, կայ նաեւ Առաքելոց վանք մը ուրկէ բացարձակապէս տեղեակ չէի: Միաժամանակ զգուշացուցին որ մեր «ողորմելի Ժիկուլին» հոն չի կրնար հասնիլ. տեղ-տեղ գետը յորդած է եւ անկարելի դարձուցած կառքերու երթեւեկը:

Ինչպէ՞ս կարելի էր Գէորգին Ժիկուլին այդպէս նախատել ... «ես ձեզ ցոյց կը տամ» ... Գէորգին վիրաւորուիլը իմ գործիս կու գար. որովհետեւ շատ դժուար պիտի ըլլար ինծի ութ հազար մեթր վերելք կատարել հետիոտն, ցեխերով շըրջապատուած ... եւ մենք, Քաջ Նազարի պէս, ճամբայ ելանք դէպի Կիրանց վանք:

Գիւղացիները իրաւունք ունէին. ճամբան մի քանի անգամ ստիպուեցանք ես, Գրիգորն ու Անահիտը հրողի դիրքի վըրայ գտնուիլ ... բայց ի վերջոյ, Գէորգին անձնասիրութիւնը յաղթական դուրս եկաւ:

Արահետը վերջացաւ, կառքը կանգ առաւ, անտառախիտ ծառեր, լեռնէն հոսող ջուրերու երաժշտութիւն, բայց վանքի հետք գոյութիւն չունէր...:

Որոշեցինք զանազան ուղղութիւններով ծառերուն մէջ թափանցել եւ շարունակել բարձրանալ. առաջին տեսնողը միւսներուն իմաց պիտի տար:

Վստահ էի որ առաջինը ես պիտի ըլլամ: Վանքերու հոտառութեան չնիկն եմ. դժուար թէ ինձմէ առաջ ուրիշ մը գտնէր: Ծառերու տեսակէն, անոնց շարուածքէն, քարերու դիրքէն առաջնորդըւած, յանկարծակիի եկայ, ճիւղերու մէջէն վանքէն աւելի պարսկական մզկիթի նմանող համալիր մը գտնելուս:

Տարակոյս չկար որ հասած էինք Կիրանց վանք: Երեք հիմնական յատկութիւններ կը զանազանէին զինք միւս վանքերէն: Շեշտուած վերասլաց գմբէթը, սուր կամարները, յատուկ սելճուքեան ոճին եւ շինանիւթը: Ամբողջ համալիրը կառուցուած է թրծուած աղիւսով. բացառութիւն մը հայ ճարտարապետութեան համար:

Համալիրը ԺԳ. դարուն կը պատկանի. կը բաղկանայ երեք եկեղեցիներէ, երկու սրահ-գաւիթներէ, գեղեցիկ սեղանատունէ մը. բնակելի եւ օժանդակ տարածութիւններէ:

Որպէս գմբէթաւոր-պազիլիք եկեղեցի, ազդուած է Օձունի, Գայեանէի, Մրենի Բագուանի նմոյշներէն, որ ԺԳ. դարուն հայ ճարտարապետութեան մէջ մեծ ընդունելութիւն գտած ձեւն էր (տե՛ս՝ Դսեղի Բարձրաքաշ վանքի Ս. Աստուածածինը, Ախթալայի Ս. Աստուածածինը, Աստապատի Կարմիր վանքը եւ ուրիշներ):

Սրահ-գաւիթները կամարակապ լայն բացուածքով թաղածածկ շինութիւններ են որոնք գլխաւոր եկեղեցիին մուտքին կառուցուած են:

Դարձեալ գլխաւոր եկեղեցիին հարաւային եւ հիւսիսային կողմերուն կան թաղածածկ միանաւ, դահլիճանման մէկական փոքր եկեղեցիներ, միալանջ տանիքի տակ առնուած: Սեղանատունը ընդարձակ ուղղանկիւն դահլիճ է, ծածկուած՝ կիսագլանաձեւ թաղով: Կցուած են օժանդակ սենեակներ որոնք միջնադարեան աշխարհիկ ճարտարապետութեան թանկագին նմոյշներ են:

Գլխաւոր եկեղեցիին եւ սեղանատան ներքին պատերը հրաշալի որմնանկարներով զարդարուած են ուր կարելի է յունարէն եւ վրացերէն արձանագրութիւններու հետքեր տեսնել: Դժբախտաբար, մեր «բարեպաշտ» հայ ուխտաւորները նախընտրած են իրենց անունները արձանագրել սեւ եւ սպիտակ կաւիճներով, քան վայելել հազուագիւտ որմնանկարներու գեղեցկութիւնը...:

Յունարէնի եւ վրացերէնի ներկայութիւնը, որմնանկարներու առատութիւնը, մասնագէտներուն ենթադրել կու տայ որ Կիրանց վանքը ունեցած ըլլայ Քաղկեդոնի դաւանանքին յարած վանականներ:

Հեռանալէ առաջ կրկին ու կրկին կը դիտեմ սա ինքնատիպ համալիրը ուր կ'արժէ եղեր նոյնիսկ մեծ դժուարութիւններով հասնիլ. դուրսէն ոչ-հայկական բան մը կայ արաբակա՞ն, սելճուքեա՞ն, պարսկակա՞ն, չեմ կրնար ըսել: Ներսը հայ ճարտարապետութեան բոլոր վարպետութիւնները իրագործուած կը գտնես, սկսած՝ սեղանատան հիանալի խաչաձեւ կամարներէն մինչեւ խորաքանդակներու պատկառելի ճոխութիւնը, գիծերու համաչափութիւնը:

Վերադարձի կէս ճամբուն, անտառախիտ բարձունքի մը վրայ, աւերակներու հետքեր կը տեսնուին. այդ ըլլալու է ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԸ: Կառքը չելլեր. անկարողներն ալ կառքին մէջ կը նստին ու կը սպասեն ինծի: Ուզեցի անպայման վեր հասնիլ: Յաջորդ գալուս քիչ մը աւելի տարիքս յառաջացած պիտի ըլլայ. միակ առիթը հիմա է: Ոչ մէկ արահետ: Ոչ մէկ մարդկային նշան: Հարկ եղաւ ճիւղերը բռնելով մագլցիլ եւ շնչասպառ հասնիլ երեւակայածին պատմուածքներու մէջ նկարագրուած դղեակի նմանող բանի մը առջեւ:

Ո՞վ գիտէ որքան ազգայիններ ունինք որ առօրեայ տաղտուկներէն ձանձրացած, նորանոր յուզումներ կը փնտռեն Ամազոնի անտառներուն կամ Փոլինէզիայի մանրակղզիներուն մէջ: Եթէ միայն գիտնային թէ ի՜նչ հաճելի երկիր է Հայաստանը, անակնկալներով եւ անսպասելի յուզումներով...:

Գանձերու կղզիի հերոսին պէս, ինքզինքս հեռաւոր ովկիանոսին կորսուած մէկ կղզիին մէջ կը զգամ, հակառակ անոր որ երեք քիլոմեթր դէպի վար, բնակելի, մարդաշատ գիւղ մը կայ... Մէկ խօսքով, պահ մը անշարժ մնացի այս զգացումներով ճօճուելու համար: Աննըկարագրելի ապրում մըն է, երջանկութիւնը գտած ըլլալու առթիւ:

Բուսականութիւնը թափանցած է սըրբատաշ քարերուն մէջ: Խորանի նմանող խորշերու մէջ թուփեր բուսած են: Ընդարձակ տարածութիւն մը փռուած է դէմս, կիսափուլ պարիսպներով շրջապատուած: Դամբանաքարեր, խաչքարեր, ցրուած աջ ու ձախ: Կանաչապատ ամայութիւնը այնքան տպաւորիչ է որ կը կարծէի մագաղաթներու վրայ կքած վանականներ տեսնել, աղօթքով եւ ձեռագիր ծաղկելով զբաղած...: Դեղնորակ քարի բեկորները մագաղաթներու կը նըմանցնէի. ամէն փայլուն իր՝ սրբազան սպասի: Չհասկցայ ինչո՞ւ էր այս վայրին դիւթանքը իմ վրաս: Դէպի ձոր երկարող պարիսպներու երկայնքին, փլատակ սենեակներ. ոտքերս դէպի հոն ուղղուեցան: Խումբ մը խոզեր, իրենց խոճկորներով յանկարծակիի եկած փախուստի մատնուեցան: Իսկ եթէ յովազ, արջ կամ կինճ ըլլայի՞ն...:

Սարսափի պահ մը ապրեցայ, յաջորդեց խնդուք մը եւ վերադարձ դէպի ինքնաշարժը:

Ահա՛ թէ ի՛նչ կրցայ քաղել վանքին մասին. կը նկատուի Միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձան, շրջապատուած բարձր, բրգաձեւ եւ հաստ պարիսպներով:

Բաղկացած է զոյգ եկեղեցիէ, գաւիթէ մը եւ բնակելի սենեակներէ: Գլխաւոր եկեղեցին գմբէթաւոր սրահ է ԺԳ. դարէն: Ունի որմնանկարի հետքեր: Հետաքրքրական է գաւիթի երդիքի կառոյցը որ ՀԱԶԱՐԱՇԷՆ հայկական ժողովրդական տուներու ոճով, աւելի ճիշդ, ընդօրինակութեամբ եւ 1245 թուակիր արձանագրութեամբ:

Փոքր եկեղեցին (ԺԴ. դար), միանաւ պազիլիք է, թաղածածկ: Կայ Ս. Կարապետի անունով բարդ զարդաքանդակներով խաչքար մը որ շատ արժէքաւոր է:

Հայերուն Աստուածը թող ներէ ինծի, ինչո՞ւ մեղքս ծածկեմ: Երբեմն տարօրինակօրէն շատ զօրաւոր կասկածներ կը ծնին մէջս: Հարց կու տամ ես ինծի. արդեօք, վանքերու աշխարհի այս ժողովուրդը՝ ուխտեալը, ուխտաւորը, ճարտարապետն ու քարակոփը, գրողն ու ծաղկողը, մեր նախահայրե՞րը եղած են իրօք, թէ մենք անոնց գիրն ու այբուբենը գողցած, լեզուին եւ մշակոյթին տիրացած ասպատակողներ ենք, մտած պարտէզէն ներս, պարիսպներ փուլ տալով գրաւած անոնց մշակոյթն ալ, առանց կարենալ քայլ մը յառաջ տանելու, զարգացնելու, նախընտրած ենք թողուլ եղածին պէս որ ժամանակը եւ բնութիւնը քարուքանդ ընեն...

Եթէ ոչ ամէնքս, վստահաբար կարեւոր մաս մը մեզմէ, ասպատակողներու խումբին կը պատկանի: Այս խառնուրդը ծնունդ տուած է «Նոր Հայ»ուն:

Հայաստանի ժողովուրդին զգայնութիւնը՝ կեանքի, մահուան, ընտանիքի, ծնողքի եւ այլ մանր-մունր առօրեայ կենցաղային հարցերու շուրջ, ստէպ կը տարբերի մերինէն: Ամէնէն կարօտեալ ընտանիքն ալ, իր հանգուցեալին գերեզմանին վրայ իր նիւթական կարողութիւններէն վեր դամբարան մը պէտք է շինէ: Չքաւորին հարսանիքն ալ եթէ մեծածախք չըլլայ, հարսանիք չի նկատուիր. իսկ երբեմն ալ հայաստանցիին երեւակայութիւնը քեզի շատ հաճելի անակընկալներ կրնայ պարգեւել:

Անոնցմէ մէկուն հանդիպեցայ Հայաստանի այս մեկուսացած, կորսուած, աչքէ հեռու անկիւնին մէջ. իր տեսակին մէջ եզակիէն աւելի բան մը. խորքին մէջ յուզիչ: Համեմատութիւնները յարգելով, հեռուէն կը յիշեցնէ եգիպտացի ժողովուրդին յարգանքն ու պաշտամունքը հանդէպ իր մեռած փարաւոններուն:

Կիրանցի վանքէն իջած պահուն, Առաքելոց վանքի բլրակէն ալ քիչ մը վար, ձախին Կիրանկց գետն է, որ կը հոսի դէպի վար, Աղստեւին միանալու. աջին՝ բաւական կոկիկ տարածութիւն մը կը բացուի յանկարծ ուր տարօրինակ մեհեանանման շինութիւն մը անկարելի է որ անցորդին ուշադրութիւնը չգրաւէ:

Կը մտնենք ներս: Կանոնաւոր շարուածքով հին եւ նոր քանդակներ. ջաղացքի հսկայ քարեր, գեղարուեստական ճաշակով շարուած, մաս մը հորիզոնական, մի քանի հատ ալ ուղղահայեաց դիրքով: Դուրսէն բերուած միջնադարեան խաչքարեր. անոնց միացած նոր բերուած ժայռի բեկորներ. կանոնաւոր սեղաններ նստարաններով, կղմինտրէ ծածկուած երդիքներով, գործող կրակարանով, ծխնելոյզները սեւցած, տարօրինակ, արտասովոր ուխտատեղի-մեհենատեղի մը, ուր յաւերժութեան խորհուրդ քանդակի մը ներքեւ հսկայական Գ գիրին մէջ առնուած, արձանագրուած է. Հուշասեղան Գուլնազ Տատին. ուրիշ բեկորի մը վրայ, նոյն չափերով ուրիշ արձանագրութիւն մը՝ Գուլգնազ Թոմիի է. վինյան. քիչ մըն ալ շրջելով երեւակայածին, անդրշիրիմեան այս տարօրինակ դաշտին մէջ, արձանագրութիւն մը եւս.

Արդար վաստակով ապրեցին
Ինն որդով սեղան նստեցին
Դունիչկա – Սեյրան
Ռաֆիկ – Գայանէ
Հրաչիկ – Համլետ
Սուրիկ – Մարտին
Սեվան

Յուզիչ չէ՞ք գտներ այս անծանօթ Գուլնազ տատին ինը զաւակներուն երախտագիտութիւնը, գուրգուրանքն ու սէրը, արտայայտուած՝ այսքան մեծածախք յուշասեղանով, որ վերջին անակնկալ մըն ալ ըրաւ մեզի: Ժայռերուն մէջ փորուած, մէկուսի անկիւն մը, երկայնքին տարածուած սրահ մը, երկաթէ ճաղերով փակուած, ներսը ունենալով ազգագրական թանգարան մը լեցնելու չափ առարկաներ. երկրագործական գործիքներ, անտառամշակութեան վերաբերեալ իրեր, կառքեր, ջրաղաց եւայլն. կ'ենթադրեմ որ ծառայած ըլլան Գուլնազ տատին, իր կենդանութեան օրերուն:

Մայրուղի ելլելէ առաջ, Աճարկուտի գիւղացիներուն կը հարցնեմ թէ ի՞նչ ուխտատեղի կայ իրենց շրջանին մէջ: Ցոյց կու տան գիւղին վերեւ հին գերեզման եւ մատուռ մը: Զարմանալի է. քանի 1930-ական թուականներուն հիմնըւած գիւղը ինչպէ՞ս հին գերեզման կրնար ունենալ: Ինչպէս յաճախ կը պատահի, վստահաբար, միջնադարեան գիւղի դիրքը ընտրած են, արդէն իրենց ծանօթ, նորը հիմնելու համար: Ու այդպէս ալ է: Խաչքարերը ԺԲ. – ԺԳ. դարերու արձանագրութիւններ կը կրեն, իսկ միանաւ առանց գմբէթի, ոչ սրբատաշ քարերով շարուած սիրուն մատուռը քրիստոնէութեան առաջին դարերը ենթադրել կու տայ. Ե. – Է. դար: Դժբախտաբար, ոչ մէկ արձանագրութիւն կրցայ որսալ դուրսէն: Իսկ ներսը չափազանց մութ էր:

(Շար. 8)

ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ «ԽԵՆԹԻ ԳՈՐԾ»Ը

Վ. Եղիայեան ամերիկահայ (Գալիֆորնիա) այն իրաւաբանն է որ նախաձեռնած է ու կը գլխաւորէ 1915-էն վերապրողներու, կամ անոնց շառաւիղներուն կեանքի ապահովագրական մուրհակները դատի միջոցով գանձելու աշխատանքը: Անոր սկիզբը եղած է ամերիկեան Խարբերդցիի մը՝ Մարթին Մարութեանի նախընթացը. ան ըլլալով Շէյթանեանի մը ժառանգորդը եւ ձեռքը ունենալով այս վերջինին կեանքի ապահովագրութեան պարտամուրհակը, դիմած է դատարան ու տասնամեակներէ ի վեր կը պայքարի, իրաւունքին տիրանալու համար:

Որպէս մասնակից Հայ փաստաբան-իրաւաբաններու փարիզեան Ֆորումին (Փետրուար 2-3), Վ. Եղիայեան համառօտ կերպով ծանօթացուց ծաւալուն ու ծայր աստիճան բարդ այդ գործին մէջ մինչեւ այսօր իր ու իրեն գործակիցներուն տարած աշխատանքը: Ան կոչ ալ ուղղեց անոնց որոնք վերապրողներ, կամ անոնց շառաւիղներն են եւ պահած ունին ապահովագրական արեւմտեան ընկերութիւններու 1915-էն առաջուան պարտամուրհակները, տրամադրեն իրենց, յաւելեալ փաստերով օգնելու համար այդ կարեւոր գործին (*):

Վ. Եղիայեանի համար մեկնակէտ եղած է 1915-ին ԱՄՆ-ու Պոլսոյ դեսպան Մորկընթաուի յուշերուն մէջ ըսուածը թէ Հայերու մաքրագործումէն ետք, Թալաթ փաշա իրմէ ուզած է ամերիկեան «Նիւ Եորք լայֆ» (ՆԵԼ) ապահովագրական ընկերութեան յաճախորդ Հայերու ցանկը. տրիկա՝ այն պատճառաբանութեամբ որ օսմանեան քաղաքացի այդ մարդիկը մահացած ըլլալով, պետութիւնը պէտք է տիրանայ անոնց ստացուածքին: Այս նշումը Վ. Եղիայեանը դրած է ցան.

(*) **Vartkes Yeghiayan**
535 N. Brand Blvd.
Suite 270
Glendale, CA 91203, USA
Fax : (818) 242 - 0114

կի մը հետքերուն վրայ: Դիմած է ԱՄՆ-ու Ներքին նախարարութեան, այդ ցանկը խնդրելով: Ամէն մարդ «խենթ ես» ըսած է իրեն, անհեթեթութիւն նկատելով նման ակնկալութիւն: Ներքին Նախարարութենէն պատասխանած են թէ պէտք է պետական դիւաններուն դիմել: Հոն ցանկ չեն գտած:

Ասոր վրայ դիմած է Հայերու, Ցոյներու, ակսած փաստաթուղթեր հաւաքել: Անկէ ետք ընկերութեան դիւաններէն ալ կարելի եղած է նիւթին առընչուած մանրաֆիլմեր ձեռք ձգել: Ասոնց հիմով կազմուած է պատմութիւնը. ամերիկեան ընկերութիւնը որ մինչեւ 1915 գործած է Թուրքիա, գործածած է «Թրքական կայսրութիւն» որակումը եւ ոչ՝ Օսմանեան: Կեանքի ապահովագրութեան մուրհակներ ծախած է հոն: ԱՄՆ-ու մէջ ծախուածներուն հետ համեմատութիւն մը ցոյց տուած է որ աւելի սպառում ունէին Թուրքիոյ մէջ: Իրեն հետ կային ապահովագրական արեւմտեան 100-է աւելի այլ ընկերութիւններ, հրդեհի, կեանքի, եւ այլն, ինչպէս՝ գերմանական, ֆրանսական, բրիտանական, յունական:

Անոնք իրենց մուրհակները կը ծախէին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ երկրին քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններուն, քանի որ մահմետականները կը հաւատային թէ կրօնքին դէմ է կեանքի ապահովագրութիւնը: Այդ ընկերութիւններուն յաճախորդ Հրեաներու թիւն ալ մեծ եղած չէ: Ապահովագրուողները ընդհանուր առմամբ եղած են 25 - 55 տարեկանի միջեւ:

1916 Յունուարին ՆԵԼ-ը եւ միւսները նամակ մը ստացած են Թուրք պատասխանատուներէ որոնք ըսած են թէ 31 գաւառներու մէջ այլեւս Հայ մնացած չէ, ուստի կ'ուզեն ունենալ այդ շրջաններէն կեանքի ապահովագրութիւն ունեցողներու ցանկը: Ընկերութիւնները մերժած են պահանջը, ըսելով որ այդ ցանկերը խորհրդապահական բնոյթ ունին:

Մինչ այդ, վերապրողները ուզելով շարունակել իրենց վճարումները, քանի որ ընկերութիւնները իրենց գործունէութիւնը դադրեցուցած էին, յարմար դատած են վճարումները ընել (ՆԵԼ-ի պարագային) ԱՄՆ-ու հիւպատոսարանին: Ասոր շնորհիւ կարելի եղած է ձեռք ձգել ԱՄՆ-ու Տրապիզոնի հիւպատոսարանին 18 անունէ բաղկացած մէկ ցանկը: Վ. Եղիայեան այդ ցանկը հրատարակութեան տալով մամուլին, ջանացած է գտնել այդ ընտանիքներուն շառաւիղները: 18 անուններէն 14-ին պարագաները կապ հաստատած են իրենց հետ: Այդ աշխատանքը բաժան - բաժան եղած ընտանիքներու միջեւ կապեր վերահաստատելու կողմնակի արդիւնքն ալ ունեցած է: Օրինակ, ցանկէն Սէրէնկիւլեան անունի մը շառաւիղներ յայտնուած են ԱՄՆ-ու, նաեւ՝ Մոսկուայի, Թիֆլիսի, Պաղտատի եւ Փարիզի մէջ:

Նման յայտարարութեամբ մը Վ. Եղիայեանի հետ կապի մէջ մտած է Մ. Մարութեանը որուն մայրը 1922-ին նամակով մը դիմած է ՆԵԼ-ին թէ մուրհակ ունի, ժառանգորդն է անոր տիրոջ՝ Շէյթանեանին: Իրմէ պահանջած են այս վերջինին ծննդեան, մահուան վաւերագրերը, մահուան «պատճառը», եւ այլն: Մարութեանները այդ թուականէն ի վեր շարունակած են ՆԵԼ-էն իրենց իրաւունքը պահանջել: Ինք անոնց հետ գործակցիլ սկըսած է 1998-ին. հազար ու մէկ պատճառաբանութիւն ներկայացուած է իրենց. ըսած են թէ հարցը ժամանակավրէպ է, թէ փաստաթուղթերը չեն գտներ, ի վերջոյ ընդունած են հատուցում վճարել Մարութեանին, բայց ոչ միւս Հայերուն, մինչդեռ ընկերութեան դէմ դատը բացուած է հաւաքական տուժողներու անունով:

Նոյն շրջանին Գալիֆորնիոյ մէջ Հրեաներու Ողջակէզին մասին բացուած դատ մը առիթ կ'ըլլայ կարգ մը փաստաթուղթեր, եւ այլն, ունենալու, ապա կը կեդրոնանան ցեղասպանութեան մը անժամանցելիութեան յատկանիշին վրայ: Նախկին նահանգապետ Ճ. Տէօքմէճեանի եւ ծերակուտական Փուչիկեանի նեցուկով, այդ մասին յատուկ օրէնք մը կը քուէարկուի, հակառակ ՆԵԼ-ի խափանելու ջանքերուն: Վճռուած է որ մինչեւ 2010 թուականը այդ նիւթին մասին կարելի է դատ բանալ Գալիֆորնիոյ նահանգին մէջ:

Միւս կողմէ հատուցումի գումարներուն շուրջ սակարկութիւններ կ'ըլլան ապահովագրական ընկերութեան հետ: Այս աշխատանքին համար վարձուած են փաստաբանական չորս գրասենեակներ: Շատերու համար անակնկալ չէր, հաւանօրէն, լսել թէ ՆԵԼ-ն ալ հայ փաստաբան մը վարձած էր...: Սակարկութիւնը կը տարուի գլխաւորաբար ժառանգորդներու թիւին մասին. ներկայիս ութ հազար հայկական անուն կայ, իսկ Վ. Եղիայեան 350 հազար կ'ենթադրէ թիւը այն մարդոց որոնք կրնան այս դատին առընչուիլ:

Նման նիւթ, բնականաբար, միտք կը բերէ արեւմտեան այլ երկիրներու մէջ գտնուող հաշիւներ. օրինակ, ըսուեցաւ որ Զուիցերիոյ դրամատուներուն մէջ շուրջ 30 անունով հաշիւ կայ որոնց մասին փնտռտուք կը կատարուի. կայ Ֆըրանսայի պարագան, կամ տակաւին ինչպէս մասնակից մը յիշեցուց, կան Կալկաթայի հայկական կտակները, նուիրատուութիւնները:

Վ. Եղիայեանի եւ գործակիցներուն աշխատանքը ընդգրկած է նաեւ պարտադիր աշխատանքի դատապարտուած Հայերու, գերեվարութեան, հարէմներու մէջ որպէս հարճ առնուած Հայուհիներու պարագաները:

Իսկ ինչ կը վերաբերի հատուցումի գումարներուն գործածութեան հեռանկարին, իրենց նպատակն է որ երբ ամէն բան աւարտի ու ՆԵԼ-էն գանձումը ըլլայ, Հայերու ցեղասպանութեան միջազգային կազմակերպութիւն մը հիմնուի, եթէ անշուշտ հարկաւոր համաձայնութիւնը գոյանայ:

Ամփոփեց՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ.Մ.Մ.Մ.Ի ՃԱՇԸ Ի ՆՊԱՍՏ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Կլէնտէյլի իր կեդրոնատեղիին մէջ, Յունուար 17-ին, Հայրենակցական Միութիւններու Միացեալ Մարմինը ունեցած է ճաշ մը, Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան առթիւ, ի նպաստ «Հայաստան» Հիմնադրամի փոնեթոնին: Բացումը կատարած է Գրիգոր Շէնեան եւ յայտնած, որ Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան ատենապետ Մարտիրոս Իսկէնտէրեան 10 հազար տոլար նուիրած է Հիմնադրամին, իսկ 1000-ական տոլարով Հիմնադրամի փոնեթոնին մասնակցած են Այնթապի, Քիլիսի, Հաճնոյ, Տէօրթ-Եոլի եւ Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութիւնները: Խօսք առնելով Հիմնադրամի Արեւմտեան Ամերիկայի վարչութեան ատենապետ Թոմիկ Ալեքսանեան, ի մէջ այլոց ըսած է թէ անցեալ ամիս կատարուած փոնեթոնէն ցարդ գոյացած է 830 հազար տոլար, որ կրնայ հասնիլ մէկ միլիոնի: Ֆրանսա եւ Արեւելեան Ամերիկա փոնեթոնէն գոյացած է 500 հազարական տոլար, ի նպաստ Արցախի հիւսիս - հարաւ ճանապարհի շինութեան: Դրուատանքի խօսքով հանդէս եկած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան:

⁂

ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՄԵՐԳ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Կլէնտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 20-ին տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին նուիրուած սրբազան համերգ մը: Բացումը կատարելով ժողովրդապետ հոգ. Հ. Ռափայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան, գրուատած է Համազգայինի Կլէնտէյլի մասնաճիւղի «Գուսան» երգչախումբի օգտակար գործունէութիւնը գաղութին մէջ: Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաշի եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ Լեւոն Աբրահամեանի, մեկնաբանած է շարականներ, երգեր, պատարագէն հատուածներ եւ տաղեր:

⁂

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, Յունուար 12-ին տեղի ունեցած է Հայ Աւետարանական Ընկերային Ծառայութեան նոր կեդրոնին բացումը: Առաջին փոքր գրասենեակը, որ բացուած էր 25 տարի առաջ Հոլիվուտի մէջ, ներկայիս օգտակար կը դառնայ Հայերուն գործ գտնելով եւ վկայեալ օժանդակ հիւանդապահուհիներ պատրաստելով: Հայ Աւետարանական Ընկերային Ծառայութեան կեդրոնը 2 միլիոն տոլար պիւտճէով՝ մէկ պաշտօնեայ ունեցող գրասենեակէն վերածուած է 25 հոգինոց անձնակազմով կեդրոնի մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Յունուար 18-ին տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 111րդ տարեդարձը կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէին: Ներկայ եղած են կրօնական թէ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, պետական դէմքեր, ՌԱԿ-ի եւ Ս.Դ.Հ.Կ.-ի ներկայացուցիչներ եւ այլն, եւ այլն: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Մելիք Գարագաւորեան: Ցուցադրուած է Լիբանանի Հ. Յ. Դ. քարոզչական մարմնին պատրաստած «Դաշնակցական Տղերքը» խորագրուած տեսերիզը, նուիրուած Հ. Յ. Դ. նահատակներուն: Խօսք առած է Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Յ. Մխիթարեան, որուն յաջորդած է Բիւրոյի անդամ Վիգէն Ա. Յովսէփեան: Հանդիսութիւնը փակուած է Սարտարապատ յաղթերգով:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

- Այդ գործը ես կ'ընեմ, - ըսաւ Վահէ:
- Միայն թէ պէտք չէ, որ վրադ կասկած հրաւիրես:
- Ամէն միջոց ձեռք կ'առնեմ ատոր համար:
- Կարծեմ դուն յունարէն կը խօսիս:
- Եւ շատ աղէկ:
- Ուրեմն լաւագոյն է, որ յոյն ձեւանաս:
- Արդէն իմ ալ միտքս այդ էր:

Սիսակ ոտքի ելաւ:

- Ուրեմն ցտեսութիւն, - ըսաւ, - ես երթամ տուն, ժամանակը ուշ է, եւ գիտէք, որ բաւական հեռու կը բնակիմ:
- Երթաս բարով, յաջողութիւն:
- Որչա՞փ լաւ պիտի ըլլար, եթէ այդ խաֆիէներուն պատրաստած նամակներն ու թուղթերն ալ կարենայինք ձեռք անցընել, - ըսաւ Սիսակ:
- Ատիկա բաւական դժուար խնդիր մըն է, - գիտել տուաւ Վահէ, - նոյնիսկ անկարելի:
- Անկարելի բան չի կայ աշխարհի վրայ, - պատասխանեց Տրդատ, - եւ քանի որ դուք երկուքդ մէյմէկ գործ պիտի կատարէք վաղը, ես ալ իմ կողմէս, կ'աշխատիմ այդ նամակները ձեռք ձգելու:
- Ի՞նչ կերպով:
- Ատիկա թո՛ղ առայժմ իմ գաղտնիքս մնայ, - պատասխանեց երիտասարդը խորհրդաւոր ժպիտով մը:
- Աղբի՛ս, Տրդա՛տ, եթէ կարենաս այդ բանը ընել՝ մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլաս:
- Պիտի փորձեմ:

Սիսակ կրկին բարեւելով մեկնեցաւ:

- Կարծեմ շատ դժուար բեռ մը առիր վրադ, - դիտել տուաւ Վահէ իր ընկերոջ, երբոր առանձին մնացին:
- Այնչափ դժուար չէ, եթէ ենթադրութեանց մէջ չեմ սխալած, - պատասխանեց Տրդատ:
- Ի՞նչ ենթադրութիւն:
- Երբ Ասատիկի տան մէջ, դրան ետեւէն, մտիկ ըրի չորս լրտեսներուն խօսակցութիւնը, այնպէս տեսայ, որ թուղթերը Ասատիկի քով կը գտնուէին, գոնէ փոխանակուած խօսքերէն այնպէս հասկցայ: Արդ, կ'ենթադրեմ, որ այդ թուղթերը Ասատիկ իր վրայ չի կրեր, այլ տան մէջ պահած է պէտք եղած ժամանակ գործածելու համար: Եւ որովհետեւ ես ազատ մուտք ունիմ այդ տան մէջ, թերեւս կարենամ յաջողիլ զանոնք ձեռք անցընելու:
- Կարծեմ դուն պարզապէս առիթ ստեղծել կ'ուզես կոր երթալ սիրուհիդ տեսնելու, - ըսաւ Վահէ խնդալով:
- Պարապ խօսքեր մը՛ ըներ: Քեզի լրջօրէն կը խօսիմ կոր, - պատասխանեց Տրդատ նեղացած:
- Մի՛ բարկանար, կատակ կ'ընեմ, լաւ ուրեմն, փորձէ՛, տեսնենք, կարելի է, որ կը յաջողիս, ենթադրութիւնդ շատ ճիշդ է: Ե՞րբ պիտի ընես այդ փորձը:
- Վաղը ցերեկ:
- Կնոջ մեղսակցութեա՞մբը:
- Ալ տեսնենք ինչպէս կ'ըլլայ, ես կը նախընտրեմ առանձին գործել, աւելի ապահով:
- Բայց շատ աւելի դժուար: Ուրեմն վաղը իրիկուն դուն ալ կուգաս, եւ կ'իմանանք, թէ որքան յաջողած ես քու փորձիդ մէջ:
- Անշուշտ պիտի գամ, առայժմ գիշեր բարի:

Տրդատ մեկնեցաւ, երբ արդէն կէս գիշերը անցած էր:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

Գլուխը փաթթոց, ձեռքը երկար թէզպիհ մը, սպիտակափառ մօրուքով ու բաց գոյն ճիւպպէյով պատկառելի ծերունի մը, առտուան ժամը իննին, ներկայացաւ ընդհանուր ապահովութեան պաշտօնատունը:

- Ո՞վ կ'ուզէք, - հարցուց հոն գտնուող դռնապաններէն մէկը՝ տեսնելով, որ ծերունին շուարած դէմքով չորս կողմը կը նայէր, իրեն բոլորովին օտար միջավայրի մը մէջ գտնուող մէկու մը պէս:
- Պէտրի պէյը տեսնել կ'ուզեմ, - պատասխանեց տէրվիշը:
- Պէտրի պէյը դեռ չէ եկած, - ըսաւ դռնապանը:
- Ուրեմն կը սպասեմ, մինչեւ որ գայ:
- Ինչպէս որ կ'ուզէք:

Դռնապանը պարապ աթոռ մը ցոյց տալով՝ ըսաւ.

- Նստեցէ՛ք, ոտքի վրայ մի՛ կենաք:
- Շնորհակալ եմ:

Ծերունին նստաւ, ծխախոտի փոքրիկ տոպրակ մը հանեց եւ հաստ սիկառէթ մը շինեց, զոր կեռասենիի փայտէ շինուած չուպուքի մը անցուց եւ սկսաւ ծխել խոր մտածումի մէջ ընկղմած մէկու մը կերպարանքով:

Պաշտօնեաներ, որոնք կ'անցնէին, կը դառնային, ուշադիր կը նայէին իրեն եւ իրարու կը հարցնէին, թէ այդ ծերունին ի՞նչ գործ ունէր: Իսկ ինք բոլորովին անտարբեր կերպարանքով կը շարունակէր սիկառէթը քաշել:

Պաշտօնեաներէն մին, չկրնալով իր հետաքրքրութիւնը զսպել, մօտեցաւ ծերունիին եւ հարցուց.

- Որո՞ւ կը սպասէք այստեղ:
- Պէտրի պէյին, - պատասխանեց:
- Ի՞նչ պիտի ընէք զինքը:
- Գործի մը մասին խօսելիք ունիմ:
- Ինչո՞ւ իր փոխանորդին չէք երթար, որ հոս է:
- Պէտք է, որ ուղղակի իրեն խօսիմ:
- Անձնական գործի մը համա՞ր է:
- Ո՛չ, անձնական չէ:
- Հանրային ապահովութեան վերաբերեալ բա՞ն մըն է ուրեմն:
- Այո՛, ճիշդ գուշակեցիք, հանրային ապահովութեան վերաբերեալ բան մըն է:
- Կարեւոր տեղեկութի՞ւն մը պիտի հաղորդէք:
- Կը յուսամ, որ կարեւոր է ըսելիքներս, - պատասխանեց տէրվիշը:

(Շար. 160)

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMÉNIENNES D'EUROPE

Les Arméniens et l'Union Européenne

SÉMINAIRE

17 - 19 MARS 2002, BRUXELLES

Renseignements : Ana Gabrielian
Tél. : +32 2 640 81 88; Fax : +32 2 646 05 25
E-mail : anavgf@hotmail.com

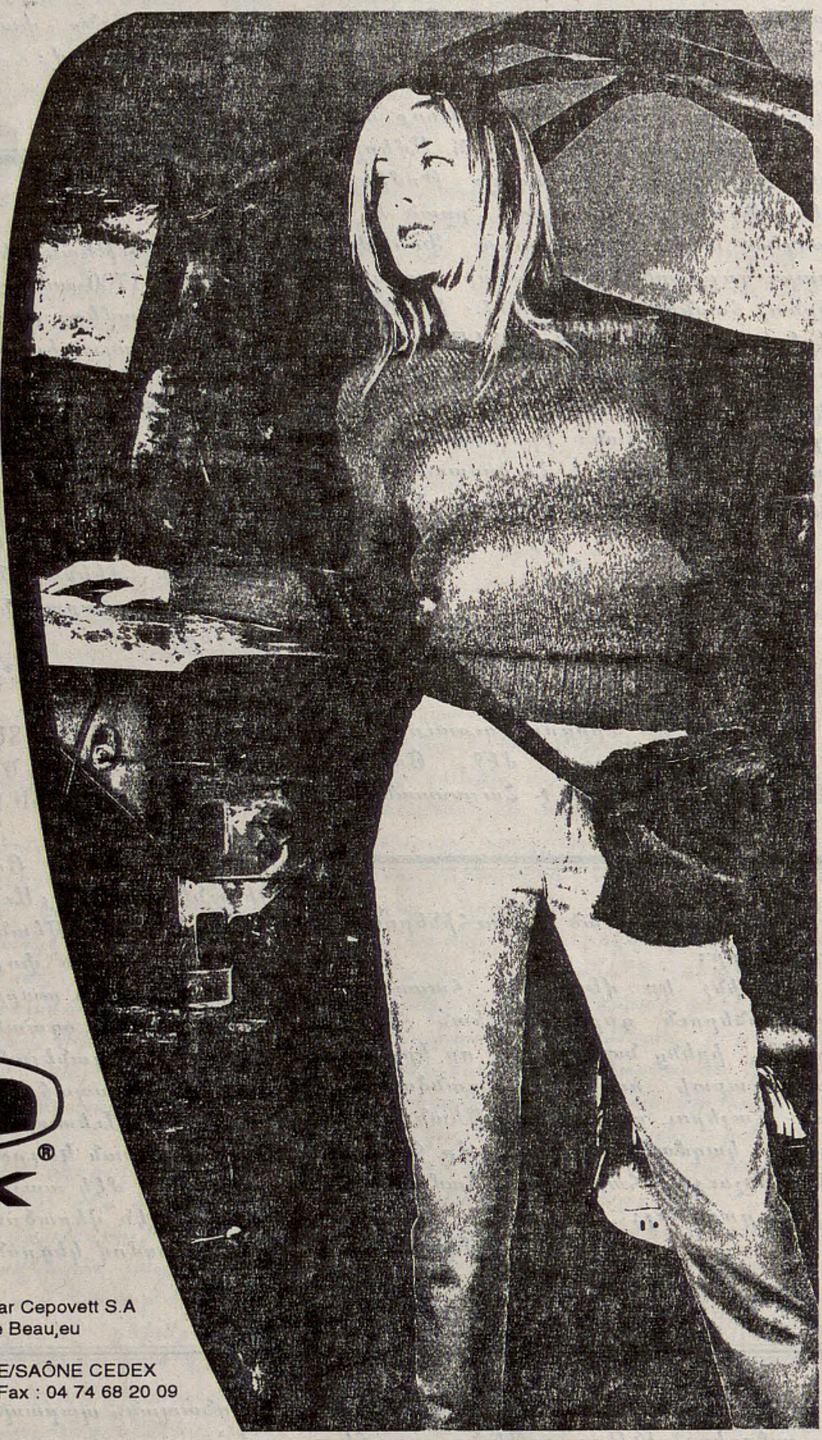

STK

Fabriqué & Distribué par Cepovett S.A
150, ancienne route de Beau,eu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Երեկոյեան ՀսԿումի փոխարէն ժամը 16–ին կը կատարուի ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE
La présence des Arméniens à Jérusalem
par
SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, **ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ** *(25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին :*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France est heureuse d'annoncer qu'à l'issue du concert du 7 décembre 2001 organisé à la salle Gaveau, 20 465 euros (134 240 francs) vont être versés à la Banque arménienne de donneurs de moelle osseuse (ABMDR).

Elle remercie chaleureusement tous ceux et celles qui par leur soutien, leur présence et leur participation ont permis la réussite de cette belle soirée où musique et générosité ont triomphé.

***

SOIREE COSTUMEE

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«Astrig»** d'Arnouville organise une **SOIRE COSTUMEE EXCEPTIONNELLE, le Samedi 9 février à partir de 20 heures,** à l'espace Charles Aznavour, à Arnouville-lès-Gonesse, au profit de son **Ecole hebdomadaire.**

La soirée sera animée par l'**Orchestre GAIDZAG'S.**

Soucieuse d'innover, de lancer des formules originales et de surprendre, la section laisse libre cours à chacun pour la tenue vestimentaire qui peut être originale, extravagante ou costumée (sans thème). Bien entendu, il n'y a aucun caractère obligatorie à se costumer.

***

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա) :

Փետրուար 24–էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ :

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
Մարի Ապուլէֆեանին՝
01 – 47 – 80 – 71 – 73
երեկոյեան՝
Արաքսի Գարանֆիլեանին՝
01 – 39 – 83 – 71 – 19
Տեղերը սահմանափակ են :

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 10 février à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux :

Sujets traités :
«Les activités d'Arménie-Village»
et
«Pèlerins français à Gueghart»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :	9 MARS Gala artistique à la salle PACI d'Issy-les-Mlnx
CENTRE-FRANCE :	9 MARS Repas à l'Hôtel Méridien de Lyon
PACA :	10 MARS Loto Géant à la salle MAJC de Marseille

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.360 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.360

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աճը պզտիկ կերպով նահանջեց: Մինչ Տնտեսութեան եւ Ելմտական նախարարը՝ Լ. Ֆապիուս 2,5%-ի նախատեսում մը ըրած էր 2002-ի համար, տնտեսագէտներ կը խոստովանին որ 1,5%-էն աւելի պիտի չըլլայ: Կառավարութիւնը այս վերատեսումը կը ներկայացնէ որպէս «ճշմարտութեան եւ յստակացման գործողութիւն մը»: Լ. Ժոսփէն չուզեր սուտ խօսիլ Ֆրանսացիներուն երկրին տնտեսական կացութեան մասին:

Ճ. ՊՈՒՇ վերջնապէս կանգնած է Շարոնի կողքին: Այս վերջինոյն այցելութիւնը Ուաշինկթըն տեսակ մը պատիժ կը նկատուի Արաֆաթի, արդէն Շարոն առաջարկած է Պուշի որ խզէ Արաֆաթի հետ: Չորրորդ անգամն որ Պուշ Շարոնը կ'ընդունի, մինչ երբեք չէ ընդունած Արաֆաթը: Պուշ համոզուած կը մնայ որ իր հօր ճնշումները Իսրայէլեան կառավարութեան վրայ, 1991-ի Մատրիտի ժողովէն ետք, պատճառ եղած են որ չվերընտրուի:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ, Փետրուար 6-ին, ազատ արձակելով սխալմամբ ձերբակալուած 27 Աֆղաններ ամերիկեան զինուորական գործողութեան մը ընթացքին Քանտահարի հիւսիսը, ընդունած են սխալ մը եւս այն յարձակման ընթացքին, ուր 18 Աֆղաններ սպաննուած են:

ԿՈՒԱՆԹԱՆԱՄՈՅԻ բոլոր բանտարկեալները չեն կրնար վայելել Ժընեւի պայմանագրութեան նախատեսած կարգադրութիւնները: Արդարեւ, նախագահ Ճ. Պուշ որոշած է որ Թալիպան զինուորները կրնան օգտուիլ միջազգային օրէնքէն, իսկ Ալ - Քաիտայի անդամները եւ «միւս ահաբեկիչները» չեն կրնար ապաւինիլ Ժընեւի պայմանագրութեան ոչ ալ նման պահանջ ներկայացնել: Պուշի այս որոշումը բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ կրնան ըլլալ կարգ մը երկիրներու մէջ, որոնք արգելափակուած քաղաքացիներ ունին Կուանթանամօ: Ասոնց կարգին՝ Ֆրանսա: Ներկայիս 186 բանտարկեալ կայ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ Արքեպիսկոպոսը (Միլանօ աշխարհի կաթողիկէ մեծագոյն թեմն է չորս միլիոն հաւատացեալներով) 1979-էն ի վեր, կարդինալ Գարլօ – Մարիա Մարթինի, որ նախընտրեալ թեկնածուն կը նկատուէր յաջորդելու համար Պապին, փետրուար 15-ին, իր հրաժարականը պիտի տայ, այսինքն 75-րդ տարեդարձին օրը: Փետրուար 6-ին, յայտնած է նաեւ թէ Փարքինսոնի հիւանդութենէն կը տառապի: Յովհաննէս - Պօղոս Բ. պատրաստ չէ ընդունելու, ինչպէս չընդունեցաւ Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ ծերունազարդ Լիւսթիժէի հրաժարականը եւ գայն, ցարդ, պաշտօնի գլուխ կը պահէ: Կարդինալ Մարթինի, նախկին տեսուչ Հռոմի Գրիգորեան համալսարանին, միջազգային համբաւ կը վայելէ: Կը խօսի 11 լեզու եւ հեղինակ է շուրջ 50 հատորներու: Իրեն կը վերագրուի չափազանցեալ սէր մը Հրեաներու նկատմամբ, զոր կ'արտայայտէ Երուսաղէմ թաղուելու փափաքով:

ՉԸՐՉԻԼ մերժած է նիւթական օգնութիւն կատարել Կօլիստներուն, ինչպէս կը պարզուի հրապարակ հանուած գաղտնի փաստաթուղթերէ: Անոնցմէ կը յայտնուի որ Չըրչիլ կ'ընդդիմանար որ Կօլ մերձաւոր դիմադրական շարժումներու ֆինանսաւորման: «Հրամայական է որ Կօլը զրկել բրիտանական պիւտճէին դրամին նուազագոյն հակակշռէն, եթէ ոչ այդ հսկայ իշխանութիւնը կը չահագործէ քաղաքական իր նպատակներուն, Ֆրանսայի մէջ» գրած է Չըրչիլ 1943 Յունիս 19-ի ուղերձի մը մէջ:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի բանբերը կը գգուշացնէ աջը Տըվէնըմանի նկատմամբ: Շատ լուրջ չի գտներ Ժոսփէն - Տըվէնըման երեւոյթ մը Բ. շրջանին համար: Եթէ, կ'ըսէ, աջը կ'ուզէ քուէ տալ Տըվէնըմանի, կը նշանակէ թէ խելքը կորսնցուցած է:

ԿՐԵՄԼԻՆԸ սկսած է մտահոգուիլ իր բանակին գործած ոճիրներէն Չէչէնիա: Առաջին անգամ ըլլալով այս հարցը կը ծեծուի: Նախագահին ներկայացուցիչը, որ պատասխանատու է մարդկային իրաւանց Չէչէնիոյ մէջ, Վլատիմիր Կալամանով շատ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է այդ առնչութեամբ: Ան կ'ըսէ. «Ինչո՞ւ մարդիկ կ'անհետանան գրեթէ բոլոր զինուորական գործողութիւններու ընթացքին: Ուրուականներ չեն, ռուս քաղաքացիներ են եւ տեղացիներ: Եթէ կասկածելիներ կան, թող դատուին: Անընդունելի է որ մարդիկ այսպէս անհետանան»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ պահեստի 200 սպաներուն միացած է հարիւրապետ Եուվալ Թամարի: Անոնք կը մերժեն ծառայել գրաւեալ հողամասերուն մէջ, չեն ուզեր. - «իշխել, արտաքսել, սովահար ընել եւ նուաստացնել ամբողջ ժողովուրդ մը» ինչպէս գրած են սպայակոյտին ուղղուած բաց նամակով մը: Իսրայէլացիներուն մէկ կարեւոր մասին համար դաւաճաններ են:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՁՄՐԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սոլթ Լէյք Սիթիի մէջ, Փետրուար 8-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Ձմրան ողիմպիականներու բացման արարողութիւնը, բարձր հսկողութեան տակ: Ներկայ եղան 70 հազար հանդիսականներ: Խաղերուն կը մասնակցին 2500 մարզիկներ: Ապահովութեան կը հսկեն 12 հազար ոստիկաններ եւ գաղտնի ոստիկաններ, ինչ որ 300 միլիոն տոլար արժած է (346 միլիոն Եւրօ): Խաղերը կը տեւեն մինչեւ Փետր. 24: Բանավէճեր ծագած են սկիզբէն, երբ Միացեալ - Նահանգներու Ողիմպիական կոմիտէն առաջարկած է դրօշակը յանձնել յմարզիկներու ամերիկեան խումբին, ինչ որ Միջազգային Կոմիտէն մերժած է այն առարկութեամբ որ քաղաքական բնոյթ կը տրուի, ինչ որ կը հակասէ ողիմպիական ոգիին: Միջին ճամբայ մը գտնուած է, դրօշակը կը կրեն Նիւ - Եորքի հրշէջներ եւ ոստիկաններ, որոնց կ'ընկերանան մարզիկներ: Ձմրան այս խաղերուն հաշուեցոյցը կը հասնի 2,3 միլիառ Եւրոյի:

***

Ձմեռնային այս ողիմպիականներուն Հայաստանի մարզիկներու խումբը կը գլխաւորէ Վարդիվան Գրիգորեան. մաս կը կազմեն Հայաստանի Ողիմպիական Կոմիտէի մամուլի քարտուղարը Եուրի Ալեքսանեան, չմշկող Արսէն Յարութիւնեան, Լեռնիկ Յարութիւնեան, Ողիմպիական Կոմիտէն Արմէն Գրիգորեան, Յարութիւն Եաւրեան, գեղասահքի մարզէն Սամուէլ Խաչատրեան, Մարկարիթա Նիկոլեան – Արամ Խանճեան զոյգը: Ֆրանսայէն անոնց կը միանայ Վանէսա Ռաքըճեան:

Գեղասահքի հայ Մարիա Կրասիլցեւա – Արտեմ Զաչկով զոյգն ալ պիտի փոխարինէ Սառա Ապիթպոլ – Սթէֆան Պէրնատիս զոյգը որ առողջական պատճառներով դուրս մնացած է ողիմպիականներէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՀ ԼԷՈՆԻՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներէն Լէոնիտ Յակոբեան մահացած է Փետրուար 7-ին սրտի կաթուածի հետեւանքով: Լ. Յակոբեան բաւական ժողովրդական դէմք էր ու եղած է միակ համայնավարը, որ կառավարական պաշտօն ունեցած է անկախ Հայաստանի կառավարութենէն ներս: Իբրեւ համայնավար թեկնածու երկու անգամ ընտրուած է Ազգային Ժողովի անդամ: 2000-ի սկիզբը մաս կազմած է Արամ Սարգսեանի դահլիճին որպէս նախարար քաղաքաշինութեան: Սարգսեանին պաշտօնանկութենէն ետք, հրաժարած է դահլիճէն եւ ընտրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ: 65 տարեկան էր:

***

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՉԵԽԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Չեխաւստրիական սահմանին վրայ աւստրիական ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է Հայաստանէն գաղթականներու խումբ մը որ ապօրինի ճամբով կը ջանար Աւստրիա մտնել: Փրակայի ձայնասփիւռը հաղորդած է թէ անչափահասներ ալ կան անոնց մէջ: Առաջին հարցաքննութեամբ մը պարզուած է որ անոնք քաղաքական ապաստան խնդրած էին Չեխիայէն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 7 / 8)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԻՐԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԶԱՅՐԱՑՆԵՆ ՊԱՔՈՒՆ

Ատրպէյճան զայրացած է Իրանի այն կարգադրութեան, որով պիտի դիւրացուին Հայաստանի քաղաքացիներուն երկիր մուտքի արտօնութիւն տալու պայմանները: Զայրոյթին գլխաւոր պատճառը Իրանի յայտարարութիւնն է թէ խոստոբէն պիտի հակառակի Ատրպէյճանի ու Հայաստանի միջեւ տարածքային ամէն փոխանակումի. խօսքը յատկապէս կը վերաբերի Ղարաբաղի հակամարտութեան որպէս լուծումի տարբերակ առաջարկուած Լաչին – Մեղրի փոխանակումին:

***

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՋՆՋՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Փետրուար 7-ին Ազգային Ժողովին ճեպազրոյցներու գլխաւոր նիւթը եղած է Եւրոպայի խորհուրդին Մարդու իրաւունքներու եւ հիմնական ազատութիւններու ուխտին վաւերացումը: Այդ առումով մահապատիժի ջնջումին մասին տեսակէտ յայտնած են զանազան խմբակներու ներկայացուցիչները:

Մահապատիժի ջնջումին դէմ տեսակէտ ունին «Իրաւունք եւ միաբանութիւն»ը, համայնավարները, Հ. Յ. Դ.ն: «Օրինաց երկիր»ը համաձայն գտնուելով հանդերձ ջնջումին, կ'ուզէ որ բացառութեան իրաւունք մը տրուի Հոկտեմբեր 27-ի յանցաւորներուն համար: Նոյն կարծիքը յայտնած է Ազգային Ժողովի փոխնախագահ Տ. Թորոսեան, ըսելով որ պէտք է լրջօրէն նկատի ունենալ ստանձնուած պարտաւորութիւնները, սակայն Հոկտեմբեր 27-ի առնչութեամբ յատուկ մօտեցում հարկաւոր է:

***

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Վերջերս, Ազգ. Ժողովի պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ նախագահ Արմէն Խաչատրեանի, այցելութիւն մը կատարած է Անգլիա: Վերադարձին, ասուլիսի մը ընթացքին, Ա. Խաչատրեան յայտնած է թէ պատուիրակութիւնը հանդիպումներ ունեցած է Լորտերու Պալատի, Համայնքներու Պալատի (Ներակայտ եւ Երեսփոխանական Ժողով) Եւրոպական Դրամատան ղեկավարութեան հետ, նաեւ հայ գաղութին:

Մեծն-Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարութեան արեւելեան բաժնի տնօրէնին հետ հանդիպման ընթացքին, խօսակցութեան նիւթ եղած են Լ. Ղարաբաղի հարցը, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները: Հայ գաղութին հետ ալ խօսուած է Հայաստանի ներկայ կացութեան եւ տնտեսական հարցերու մասին:

***

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Դատին Փետրուար 7-ի նիստին շարունակուած է ամբաստանեալ խումբէն Է. Գրիգորեանի հարցաքննութիւնը: Իրեն հարց տրուած է թէ նախատեսա՞ծ էին ձախողութեան պարագային լքել Հայաստանը. ամբաստանեալը պատասխանած է. «ձախողման տարբերակ չի եղել»: Ինչ կը վերաբերի գլխաւոր ահաբեկիչ Ն. Յունանեանի պետական աշխատանք ունենալու ձգտումին, Է. Գրիգորեան ըսած է թէ գիտէ միայն որ ան հանդիպում ունեցած է Ա. Յարութիւնեանի հետ եւ վերջերս իրեն թելադրած է սպասել մինչեւ ընտրութիւններու աւարտը:

Է. Գրիգորեան նախորդ նիստերէն մէկուն յայտնած էր որ ըրածը այսօր ալ կ'ընէր: Երբ իրեն հարց տրուած է թէ նոյն անձերուն հետ կը ձեռնարկէ՞ր նոյն բանին, յստակ պատասխան չէ տուած:

***

ՋԱՒԱԽՔԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ջաւախքի հայ բնակչութեան վրդովում պատճառող բնոյթ ունի մեսխեթցի թուրքերու հոն վերադառնալու հեռանկարը: Անոնք Ստալինի օրով զրկուած են կեդր. Ասիա ու խորհրդային կարգերու փլուզումէն ի վեր պարբերաբար փափաք կը յայտնեն վերադառնալու: Խորհրդարանի երեսփոխաններէն Անդօր Թամարաշվիլի ըսած է թէ անոնցմէ ոչ մէկը կը վերադառնայ Ջաւախք. աւելցուցած է թէ այդ Թուրքերը իրենց Վրաստան ապրած շրջանին զբաղած էին սպանութիւններով, թալանով: Վերադարձի հարցը մաս կը կազմէ Եւրոպայի խորհուրդ մուտք գործելու ընթացքին Թիֆլիսի յանձնառութիւններուն. խօսքը շուրջ 70 հազար հոգին մինչեւ 2010 վերադարձնելու մասին է:

***

Վրաստանի նոյն շրջանին համար նախագահի լիազօր ներկայացուցիչ Թ. Մոսիաշվիլի յայտարարած է թէ Է. Շեվարնածէ «յատուկ ուշադրութիւն» պատուիրած է տեղւոյն հայ բնակչութեան խնդիրներուն նկատմամբ: Աւելցուցած է թէ նախագահը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ այդ խնդիրները լուծելու կարելիութիւնները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Իջեւանէն Նոյեմբերեան տանող ամայի մայրուղին մարտական յիշատակներ կ'արթնցնէ մէջս: Ոստիկանական «ճխերով» անցած եմ այդ տեղերէն, երաժշտական խումբի մը ընկերանալով դէպի Բաղրատաշէն սահմանային գիւղը, 1995-ի աշնան:

Ոսկեպարի մօտ յանկարծական կրակոցի բռնուեցանք եւ հարկադրուեցանք թուփերու ետեւ ապաւինիլ, ուսումնասիրելու համար կրակոցներուն ուղղութիւնը: Մեր հերոս տղաքը, զինուած քալաշնիքովներով, անմիջապէս հակադարձեցին դաւաճան գնդակներուն որ դիմացի ադրբեջանական դիրքերէն կու գային: Այդ օր չեմ գիտեր ինչպէս գնդացիր մըն ալ իմ ձեռքս անցաւ ու կրակեցի կուրօրէն նոյն ուղղութեամբ: Մեր ոստիկանները անպայման ենթադրեցին որ Լիբանանի քաղաքական կռիւներուն գործօն դեր ունեցած եմ: Չէին գիտեր որ Մուսալեռցիի «խենթ» արիւն կայ երակներուս մէջ:

Պիտի խոստովանիմ որ առաջին անգամ ըլլալով, բարբարոս զգացումներ ապրեցայ վեց տարի վերջ նոյն տեղերէն անցնելով...: Չէք կրնար երեւակայել, ի՛նչ հպարտութիւն եւ հանդարտութիւն զգացի այդ պահուն, մինչ թշնամի գիւղերուն աւերակներուն մէջէն կը յառաջանայինք: Գէորգ բան չէր հասկնար իմ արտասովոր ուրախութենէս, ոչ ալ կրնար ըմբռնել թէ ինչո՞ւ փլած, քարուքանդ տուները մէկ-մէկ կը նկարեմ...:

Ուրեմն, վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին լաւ գործ կատարեր են «մեր տղերքը»: Հալալ ըլլայ ... փնտռուեցան, ուզեցին եւ ստացան...:

Այն ատեն անկարելի էր մտածելն անգամ, մօտենալ Ոսկեպարի գոհարը կազմող Զ.-Է. դարու եկեղեցիին: Ադրբեջանական գիւղի մէջ էր. հիմա, ճամբու եզրին, մին-մինակ հպարտօրէն կանգնած է. թաթարական բնակարանները քանդուած են ամբողջութեամբ, նոյնիսկ եթէ չեն մաքրուած իրենց քարակոյտերէն: Յուշարձանը այնքան գեղեցիկ, ներդաշնակ, համաչափ կառոյց մըն է որ ափսոս պիտի ըլլայ ապագային ալ որեւէ չէնք բարձրացնել անոր շուրջ:

Հայ ժողովուրդը անդրադարձե՞ր է արդեօք թէ ի՛նչ հրաշալի յուշարձաններ բարձրացուցեր է բնութեան գիրկը դարերու ընթացքին, որպէսզի ամբողջացնէ բնութեան կատարելութիւնը իր հողին վրայ, ինչպէս Աստուած ստեղծագործութիւնը ամբողջացուց մարդը ստեղծելով:

Առնենք Խոր Վիրապը, Արենին, Զուարթնոցը, Հռիփսիմէն, Գլաձորը, Տաթեւը ... ո՞ր մէկը ըսեմ, Խծկո՞նքը, Նաբեկավա՞նքը, Վարա՞գը թէ Իշխանաց վանքը ... Երզնկայէն մինչեւ Կուր գետ, ո՛րքան անթիւ ճարտարապետական գոհարներ սփռած ենք. անոնք մեր երկրին ամայութիւնը լեցուցած են հոգեղէն ներկայութեամբ:

Վաղը երբ այս անկիւնները դառնան զբօսաշրջիկութեան հանգստավայրեր, երբ աշխարհի ամէն կողմերէն այս բացառիկ բնութեան գիրկը, բարեխառն կլիմայով, գան հանգստանալու, այդ յուշարձաններուն հարկ է մեծ տարածութեամբ ազատ գօտի տրամադրել: Անոնք կարելի չէ խեղդել քաղաքային պարտէզի մը մէջ, արեւմտեան յուշարձաններու նման, ծաղիկի փոքր ածուներով շրջապատուած:

Եկեղեցին կը կոչուի Ս. Աստուածածին: Արձանագրութիւն չունի, բայց Մաստարայի եկեղեցիին փոքր օրինակը կը թուի: Ութանիստ թմբուկ, ներդաշնակ գմբէթ, ներսի պատերը կը կրեն ծեփի եւ եւ որմնանկարի հետքեր, ինչպէս նոյն դարուն Լմպատավանքը եւ ուրիշներ որոնք կու գան փաստելու որմնանկարներու գոյութիւնը հայկական ճարտարապետութեան մէջ, բոլորովին անճիշդ դարձնելով բիւզանդական եւ վրացական վերագրումները: Այդ արդէն նոր գլուխի մը նիւթ է:

Կ'անցնինք երկու-երեք քանդուած ադրբեջանական գիւղերու կողքէն, որոնց սպիտակ քարերը զմրուխտէ կանանչին մէջ ցանուած, տարօրինակ տպաւորութիւն կը գործեն: Կ'անցնինք Ծուճովան, աջին, թիթեղածածկ տարածութեան մը մէջ կը տեսնուին հայ զինեալներ. 10-12 պատերազմական հրասայլներ: Ճամբուն եզրին աղբիւր մը կայ եւ երիտասարդ զինուոր մը. կը խնդրեմ Գէորգէն որ պահ մը կանգ առնէ. ջուր խմելու պատրուակով, միամիտ ձեւանալով, զինուորին հարց կու տամ թէ այդ ծածքի տակ գտնուող «ՏՐԱԿՏՈՐՆԵՐԸ» ի՞նչ բանի կը ծառայեն ... կը ծիծաղի, քանի կը հաւատայ («սրիկայ») միամտութեանս եւ կը ճշդէ որ անոնք տրակտոր չեն, այլ ԹԱՆՔ: Թա՞նք ... ինչի՞ համար: Խօսեղ սահման ա՛, աղբեր ջան, դու չգիտե՞ս մենք ի՛նչ զօրք եւ զէ՛նք ունենք: Չէ՛, չգիտեմ: Թէ որ էդպէս ա, հանգիստ քնիր, նրանք գիտեն...: Իրանք, ո՞վ: Թուրքերը, աղբեր ջան, Թուրքերը... (Հայաստանցիները Ազերիին Թուրք կ'ըսեն առհասարակ) էդ անհաւատ շան լակոտները, էդ միւռոն չունեցող, չկնքուած հեթանոսները մեզ որքա՛ն նեղութիւն տուեցին: Դու կնքուա՞ծ ես: Ո՛չ: Ուրեմն դու էլ անհաւատ հեթանոս ես: Բա ո՞նց. ես ՀԱՅ եմ...:

Հայաստանի ո՛ր հրապարակին վրայ ալ կենաս, բնակիչներուն հետ խօսակցութեան բռնուիս, մանաւանդ մի քանի «չունչանորդի» հարցումներ ընես, միշտ գերիրապաշտ բան մը դուրս կու գայ: Կը ժպտիս ·ցաւերդ կը մոռնաս: Կիրքով լեցուն այս միամիտ եւ բարի ժողովուրդը մաքուր երակ մը ունի որ թարմ արիւն կը հասցնէ սրտին: Մենք չատոնց չորցուցեր ենք այդ երակը...:

Կ'անցնինք Բաղանիս, Սարի գիւղ. վերջինս կազմուած՝ մաքուր քարաշէն, տուֆակերտ տուներէ, այգիներով, ոչ մէկ կենդանութեան նշան ցոյց կու տայ:

Ըսուեցաւ որ այս շրջանին մէջ կան մի քանի նման գիւղեր, ուսկից չարունական ռմբակոծութիւններու ենթարկուելով բնակիչները հեռացած են եւ միայն երբեմն երբեմն կը հանդիպին, այգիներու բերքը հաւաքելու, քանի զրկուած են ամէնէն տարրական ծառայութիւններէն. դպրոց, խանութ, օթօքար, ոստիկանութիւն եւ այլն:

Արտասահմանի անտուն, անտէր Հայե՛ր՝ Իրաքի, Իրանի գիւղերուն, Գամըշլիի, Սուրի, Սայտայի եւ նման բեկորներու, ի՞նչ կը սպասէք գանատական կամ աւստրալիական ազգակործան վիզաներու. ելէ՛ք, եկէ՛ք Հայրենիք. տունը ձրի, հողը ձրի, երկիրը բարեբեր եւ դուք աշխատող բազուկներ...:

Վանոյին օրերուն, Նոյեմբերեանը զինուորական հպարտ կեդրոն մըն էր: Զիս տարած պտըտցուցած էին նահատակներու կոթողը, առաջինը՝ Արցախի ճակատին ինկողներուն: Ոստիկանատան մէջ եռուզեռ կը տիրէր: Իւրաքանչիւրը ձեռքի հաղորդիչով կէտի մը հետ կապուած կը մնար: Մեր «ՄԱՐԻՆՋ»ներն էին:

Նոյեմբերեանը, առանց Վանոյի, կարծես խեղճացեր է: Կենդանութեան պակաս մը կայ: Հրապարակի չուկան այս հեռաւոր սահմանամերձ քաղաքին, որ մարզին կեդրոնն է միաժամանակ, ո՛չ մէկ յատուկ կենսունակութիւն կը նշմարուի:

Դիրքը հրաշալի է. քաղաքը ունի մեղմ ելեւէջներ, վստահ եմ, օր մը կրնայ զբօսաշրջիկութեան կարեւոր կեդրոն դառնալ: «Միայն թէ չհատնէր խեղճուկին յոյսը»...:

Կ'այցելենք ոչ այնքան հին, անգմբէթ կանգուն եկեղեցին որ գրաւիչ ոչինչ ունի. կը կատարենք մի քանի կարեւոր գնումներ մեր ընթրիքին համար եւ վերադարձի ճամբան կը բռնենք դէպի Աչաջուր:

Ընթրիքը պատրաստ է. բնութեան ամէն բարիք, սկսած՝ աղցաններէն, թափելու չափ, չարուած է զանազան կարկըտաններով երկնցած սեղանին վրայ:

Երկուորեակ քոյրերը, հիմա աւելի դժուար դարձած է զանազանել, իրենց նոր ստացած ասուեխները (Թի Շըրթ) հագած են: Միայն մայրերնին կրնայ զանոնք զանազանել, իր մայրական բնազդով. դուրս-ներս կը վազվզեն, պակաս մը ամբողջացնելու եռանդով: Ոչ ոք պիտի կարենայ այդ ամէնը ուտել. կարեւոր չէ այդ մէկը. հայկական սեղանը երկու հիմնական պարտականութիւն ունի. նախ փոր պէտք է կշտացնէ, յետոյ աչք լեցնէ: Դարերով սով-հալածանք տեսած ժողովուրդը ճարտար լուծում մը գտած է, անցեալ դարերու բոլո՛ր սովերը յաղեցընելու եթէ ոչ ստամոքսով, գոնէ աչքով: ԱՉՔԸ ՊԷՏՔ Է ԿՇՏԱՆԱՅ: Փորը կուշտ ազգերը այս բացատրութեան հետքն անգամ չունին իրենց խօսակցութեան մէջ:

Երէկուան դրացի տիկինը, իր փոքր զաւակին հետ սեղանակից է մեզի. ամբողջ օրը օգնած է մեր Անահիտին, ճաշը պատրաստելու: Ամէնքը գիտեն որ բարի եւ դժբախտ կին մըն է: Ամուսինը Ռուսաստան գացած եւ չէ վերադարձած. երախան ծնած, կը մեծնայ առանց հօր: Տեղեկութիւններ հասած են որ օտարութեան մէջ նոր բոյն կազմած է, ա՛լ չի վերադառնար...: Սկզբնական շրջանին ղրկած օգնութիւններն ալ դադրեցուցած է վերջնականապէս: Հիմա, երիտասարդ, ամուսին ունեցող «այրիացած» տիկինը գիւղի բնակիչներուն գուրգուրանքին առարկայ է: Ըսուեցաւ որ ուրիշներ ալ կան. նոյնիսկ մերձակայ գիւղերու պարագան նոյնն է: Ամէն տեղ, բարի հոգիներ տէր կ'ըլլան անոնց, դժբախտութիւնը մի քիչ մեղմացնելու յոյսով:

Հայաստանի զոյգերու պարագան ահազանգային չափերու հասած է: Ամուսին-կին յարաբերութիւնը մեծ բան մը չէր արդէն Սովետներու օրով, հիմա դարձած է ողբերգական կացութիւն. ամուսնալուծումները, քայքայուած ընտանիքները չափազանց մեծ թիւ կը կազմեն: Հիմնական պատճառներէն մին, գոնէ ներկայիս, կարելի է անգործութեան վերագրել: Երիտասարդ անգործ ամուսիններ ջղային պրկուածութեամբ կ'անցընեն օրերնին. չեն կրնար նուազագոյն կերպով գոհացընել ընտանիքի պահանջները, ինքզինքնին ոգելից ըմպելիներու կու տան: Թշուառութիւնը, յաճախ, կինը նուաստացուցիչ գործերու կը մղէ: Քիչ ատենէն սիրոյ, ընտանեկան քաղցրութեան հմայքը կը ցնդի, զոյգերը կը դադրին իմաստ ունենալէ: Ինծի ծանօթ ընտանիքներու 50 տոկոսը, դժբախտաբար, այս կացութեան մէջ կը գտնուի: Դուրսէն լսածներս ալ վերլուծումս կը հաստատեն: Առանձին օտարութիւն գացող ամուսիններու պարագան ալ վրան աղ-պղպեղ կը ցանէ եւ կ'ունենանք ներկայ Հայաստանի ընտանեկան մօտաւոր պատկերը:

Ասոր առաջին հետեւանքը լքուած, փողոցային մանուկներու օրէ օր բազմանալն է. պոռնկութեան ծաւալումը, նոյնիսկ շատ փոքր տարիքէն: Ընդհանուր անտարբերութիւն մը պետութեան կողմէ, որ յարմար ենթակառոյցներն անգամ չունի պայքարելու այս նորաստեղծ ժխտական երեւոյթներուն դէմ: Առ հասարակ, պետական անձերու արտայայտութիւններուն մէջ ինքնավստահութեան, ինքնագովութեան, գոհունակութեան չեշտը տիրական է: Չեմ գիտեր թէ անկե՞ղծ են: Եթէ այո՛, մտահոգիչ է կացութիւնը. հոգեբոյժի հարց կրնայ ծագիլ: Եթէ ո՛չ, գոնէ ճիգ թափեն յետագային ընկերային այս ծանր կացութիւնը դարմանելու, միջոցները հոգալու:

Պէտք է ընդունինք որ ԸՆՏԱՆԻՔԸ քիչ մը ամէն տեղ, քայքայուած վիճակ ունի: Այսօր ոչ մէկ երկիր կամ պետութիւն այդ մտահոգութենէն ազատ է: Մինչ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ բաժանումները նուազ ողբերգական են, քանի կան պետական հաստատ օրէնքներ իւրաքանչիւրին իրաւունքը մօտաւորապէս պաշտպանելու, Հայաստանի մէջ, լսածներէս ու տեսածներէս դատելով, կը տիրէ հիմնականօրէն չյարգուած, գոյութիւն ունեցող օրէնքը, հիմնուած՝ կաշառակերութեան ազգային մարզանքի օրէնքին, որուն հետեւանքով ստեղծուած է չափազանց ողբալի կացութիւն մը, յատկապէս կիներուն համար:

Գիշեր մը, չէնքի մը 9-րդ յարկը այցելութեան էի, երբ բակէն ահաւոր հառաչի մը աղմուկը ամէնքս ցնցեց: Ինքնաբերաբար պատուհան խուժեցինք, բնազդաբար զգալով որ ողբերգութիւն մըն էր կատարուածը...: Այդպէս էր: Վերի յարկի երիտասարդ կինն էր, բաժնուած: Ամուսինը ընտանիքը լքած, Ռուսի մը հետ կ'ապրէր նոյն քաղաքին մէջ: Օրէ օր անձնասպանութիւններու թիւը յաւելում կ'արձանագրէ երկրին մէջ: Ոմանք արձագանգ կ'ունենան, ուրիշներ՝ ոչ: Երեւոյթը սկսած է մտահոգիչ ըլլալու չափ յաճախակի դառնալ:

Սովետական շրջանին, կիները, ամուսնացած եւ զաւակներու տէր, որոշ անկախութիւն մը ունէին տնտեսապէս: Հաստատուն աշխատանքին շնորհիւ կրնային խիստ կախումնաւորութենէ ձերբազատիլ: Այսօր, ասպարէզը գեղադէմ երիտասարդուհիներունն է: Միջին տարիքի զարգացած կին մը, վկայականներու տէր, եթէ բախտաւոր է, կրնայ ստորին ծառայութիւններու մէջ մտնել, հաւաքարարութիւն, մաքրութիւն, խոհարարութիւն եւ այլն ... շատ դժուար է որ ուրիշ կարելիութիւններ ունենայ:

Իր շրջանակիս մօտիկ կիներ եւ հարսեր, միջին տարիքի, բժշկական, քիմիական, ճարտարապետական վկայականներով, կէս գիշերային ժամերուն փուռերու մէջ կ'աշխատին ոչինչ վարձքով: Ուրիշ մը քիմիագէտ ըլլալով հանդերձ, հիւանդապահութիւն կ'ընէ մայրանոցի մը մէջ, 7.000 դրամական վարձքով (14 տոլար) որուն 4.000-ը պատասխանատուին պէտք է «նուիրէ» որպէսզի կարենայ գործին վրայ մնալ ... ատոր փոխարէն, պէտք է խոստովանիմ - կ'ըսէ - որ դուրսէ - դուրս նուէրներ կը ստանամ, որպէսզի ծննդաբերող հարսին լաւ խնամք տանիմ ... սակայն, դժբախտութիւնը հոն է որ վերջերս ծննդաբերութիւնները այնքան պակսած են, ստէպ կը պատահի որ երեք օր անգամ մը փոքրիկ հայորդի մը աշխարհ գայ, մայրաքաղաքին այս ամէնէն կարեւոր մայրանոցին մէջ:

Ընկերական ծանր եւ բարդ կացութեան մը առջեւ կը գտնուի մեր հայրենիքը, որուն ղեկավարները կրնան ըլլալ մեծ քաղաքագէտ, տնտեսագէտ, գործարար, բայց կրնան դառնալ կործանարար: Նախ՝ որովհետեւ, չունին այդ իմացական պատրաստութիւն, ոչ ալ փորձառութիւնը, ընկերային հարցերու մէջ մտնելու: Երկրորդ, ամենացաւալին, կարիքը չեն տեսներ մասնագէտ փորձառուներու դիմելու, խումբ մը կազմելու, այս բոլոր հարցերուն դարմանը մի առ մի լուծել ջանալու: Այսօր ալքոլամոլները շատ են. վաղը հաշիշի եւ հերոյինի թեկնածուները պիտի բազմանան, եւ իմացածիս համաձայն, սկսած են արդէն խօսիլ տալ իրենց մասին...: Մայրերը պիտի դառնան պոռնիկ, աշակերտուհիները պիտի հետեւին անոնց եւ երբ հրդեհը բռնէ ամբողջ երկիրը, մարելը կը դառնայ անկարելի: Ռուսաստանի օրինակը դիմացնիս է:

(Շար. 9)

ԶՐՈՅՑ ԻՐԱՒԱԲԱՆ ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ. - Հայ իրաւաբաններու փորումին բաւական լայն տեղեկութիւն ստացանք ձեր գործունէութեան մասին, բայց ձեր անձին մասին ոչինչ ըսուեցաւ: Ո՞վ է, ուրկէ՞ կու գայ Վ. Եղիայեան:

Պ. - Ծնած եմ Եթովպիա. հոն ազգային Գէորգոֆ դպրոցը գացած եմ մինչեւ 11 տարեկան: Երեք եղբայրներու միջնեկն էի: Հայրս որոշեց որ ապագան Ամերիկա է, ամերիկեան ուսում առնել պէտք է: Ամէնէն մօտը Կիպրոսի ամերիկեան ակադեմիան էր Լառնաքայի: Երբ աւարտեցի, նորէն հայրս որոշեց որ Գալիֆորնիա երթամ ուսումս շարունակելու, թէեւ ես կը նախընտրէի Պէյրութ, կամ Անգլիա համալսարան երթալ, իրեն մօտ ըլլալու համար:

Գալիֆորնիայի համալսարանը նախ պատմաբանութիւն ուսանեցայ. յետոյ իրաւաբանական համալսարանը գացի: 1965-էն ի վեր փաստաբան եմ:

Երբոր աւարտեցի, պարտականութիւն զգացի Ամերիկայի աղքատներուն օգնե-

լու, թէեւ Ամերիկացիները չղրկեցին զիս համալսարան, հայրս ղրկեց, բայց մտածեցի որ ի վերջոյ առիթ տուին հոն համալսարան երթալու. Քենըտիներու ժամանակն էր, իրենք իրաւաբաններու դրամ կու տային որ օգնեն հողագործներու, գիւղացիներու որոնք ի վիճակի չէն փաստաբան ունենալու: 70 հոգինոց խումբ մը կազմեցինք, Ուաշինկթընէն ամսական ստանալով կ'երթայինք փաստաբանութիւն ընելու գիւղերու մէջ: Խմբային, հաւաքական դատեր սկսանք բանալ, օրինակ՝ լման չվճարուած ամսականներու մասին, եւ այլն: Չորս տարի ետք, տեսայ որ արդէն մազերս սկսած էին ճերմկիլ. ըսի որ երթամ քիչ մը Հայերուն հետ աշխատիմ ու իմ անձնական գրասենեակս բացի Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ: Ատ ալ շատ չտեւեց, որովհետեւ Ճորճ Մարտիկեանին միջոցով որուն փաստաբանն էի, կանչուեցայ աշխատելու Սպիտակ Տան մէջ. ուզեցին որ Ափրիկէի մասին պրպտումներ ընեմ: Սովի շրջանն էր: Երեք ամսուան աշխատանք էր, գրքոյկներով պարզեցի խնդիրը, լուծումի տարբերակները: Ատոր վրայ 1974 - 1979 Ուաշինկթըն աշխատեցայ որպէս Խաղաղական մարմիններու (Փիս քորփս) փոխ տնօրէն: Բազմաթիւ ափրիկեան երկիրներ գացի, պայմանագիրներ ստորագրեցի: Այդ շրջանին Վիեննայի մէջ ժողով մը կազմակերպեցի, 123 թերաճ երկրէ մարդիկ եկան, պարզեցին իրենց պէտքերը եւ այլն:

Անկէ Լոս - Անճըլըս գացի, գրասենեակ բացի: Քանի մը տարի ետք ամուսնացայ. կինս կիպրացի է, Անգլիայէն վկայուած իրաւաբան Ռիթա Մահտեսեան:

Ճ. Մարտիկեանին գրասենեակին մէջ հանդիպած էի Սողոմոն Թէհլիրեանին որ հոն քարտուղար էր. միշտ հարց կու տար որ իր յուշերը երբ պիտի թարգմանեմ: Կ'ուզէր որ թարգմանեմ որպէսզի Սարոյեանը անկէ վէպ մը գրէ: Սկսայ թարգմանել, բայց հասկցայ որ շատ փափաք չունիմ. առաջարկեց իր դատավարութեան ատենագրութիւնը թարգմանել վիեննական մխիթարեաններու գերմաներէնէն հայերէնի ըրած թարգմանութենէն: Ճիշդ այդ միջոցին սրտի տաղնապ ունեցաւ եւ մահացաւ: Ես թարգմանեցի դատավարութիւնը, թէեւ տասը տարի առաւ հրատարակութիւնը:

Այդ թարգմանութեան ընթացքին նկատեցի որ այդ դատավարութեան մէջ կար Երիտթուրքերու դատն ալ, քանի որ կ'ըսուէր որ Ս. Թէհլիրեանի ըրածը, ի վերջոյ, 1919-ին Երիտթուրքերուն մասին արձակուած մահապատիժներուն գործադրութիւնն էր: Այդ դատավարութեան ատենագրութիւնը որ ոսմաներէն էր, ղրկեցինք Հայաստան ուր պիտի թարգմանէին: Տարիներ ետք ստացանք: Անոր հայերէնն ալ անգլերէնի թարգմանեցի: Ատկէ մեկնելով Անգլիոյ դիւանատուններէն գտայ Անգլիացիներուն Մալթայի մէջ գտած 59 Երիտթուրքերու թղթածրարները: Ատոնք ալ հրատարակեցինք, ես նախաբան մը գրեցի, քարտէսը աւելցուցի:

Հ. – Վերադառնալով Նիւ-Եորք Լայֆ-ի դէմ տարած ձեր գործունէութեան, կը կարծէ՞ք որ Սփիւռքի մէջ բաւարար չափով լսուած են կատարուած յայտարարութիւնները:

Պ. – Այդքան չէ: Իրականութեան մէջ իմ թերութիւնս է որ չեմ գիտեր ինչպէս լսելի ըլլամ բոլոր թերթերուն որ խօսուի, յօդուած գրուի, եւ այլն:

Հ. – Իսկ Հայաստանի՞ պարագան. հոն ալ եղա՞ծ է այս ցրումը, փնտռտուքը:

Պ. – 1989-ին առաջին անգամ Հայաստան գացած էի, Արամայիս Սահակեան հարցազրոյց մը ըրաւ հետս, գրեց թէ այս գործով կը զբաղիմ. Հայաստանէն, նաեւ Թիֆլիսէն 40 – 50 նամակ ստացայ, մէջը թուղթերով: Հայերը գիտէք, ընտանեկան նկարներ ալ կը ղրկեն, ըսելով՝ այս մօրեղբայրս է, ջարդի յուշեր կը պատմեն, եւ այլն: Պահած եմ ատոնք: Տխուր է երբ խորհիս որ պատմութիւնը կ'ուզեն պատմել այդ մարդիկը որպէսզի մնայ, իսկ մենք չունինք կեդրոն մը այդ բոլորը կեդրոնացնելու, պահելու համար:

Հ. – Նիւ Եորք Լայֆ-ի օրինակէն մեկնելով, կարելի՞ է շատ մօտաւոր, շատ ընդհանուր գաղափար մը ունենալ թէ ի՛նչ գումարի կրնան յանգիլ նաեւ ապահովագրական այլ ընկերութիւններէ ստացուելիք կարելի հատուցումները:

Պ. – Շատ դժուար է ենթադրութիւն մը ընել, որովհետեւ ստոյգ թիւ չունինք: Օրինակ, UAP-ն գիտենք նամակէ մը թէ 10.899 ապահովագրութիւն ծախած էր եւ կ'ըսեն թէ մեծամասնութիւնը Հայերու ծախուած էր. ուրեմն, 7 – 8 հազար UAP-ն ունի: Կ'ըսեն թէ իրենք ամէնէն շատ ծախողն էին 20 ֆրանսական ընկերութիւններուն: Ուրիշ ընկերութիւններ կան: 59 ընկերութիւն կեանքի ապահովագրութիւն կը ծախէր. 31-ը՝ միայն կեանքի: Եթէ այդ 50-էն ամէն մէկը հազարական ծախած ըլլայ, կ'ընէ 50 հազար, բայց չեմ կարծեր որ այդքան շատ ըլլայ: Ամերիկեան ընկերութիւն մը որ գիտեմ, կ'ըսէ թէ 300 հատ չէ վճարած, եւ այլն: Շատ դժուար է, բայց եթէ յաջողինք Նիւ Եորք Լայֆէն օրինակ՝ քսանապատիկ չափով հատուցում առնել, չափանիշ մըն ալ կ'ունենանք:

Հ. – Ֆորումի ձեր զեկուցումին ըսիք թէ կ'աշխատիք նաեւ գերեվարութեան, բռնի աշխատանքի, հարէմներու մէջ առնուած Հայուհիներու պարագաներուն վրայ. ի՞նչպէս կ'ըլլայ անոնց փաստարկումը: Ինչի՞ վրայ կը հիմնուիք որպէս մեկնակէտ:

Պ. – Վերապրողներու պատմածին վրայ:

Հ. – Ատիկա դատարանին համար վաւերական տուեալ կը նկատուի՞:

Պ. – Այո, յետոյ կառավարական արխիւներ կան, ամերիկացի դեսպաններ, հիւպատոսներ կը բացատրեն թէ ի՛նչ պատահած է: Եւ ըսեմ, բաւ է որ մէկը գրած է իր յուշերուն մէջ թէ մեծ մայրը իրեն պատմած է այդ մասին: Ցուցադրութիւնները պրպտելով փաստաթուղթեր կը հաւաքենք նախ: Այս մասին ալ օրէնք մը պէտք է անցընել, որպէսզի Գալիֆորնիոյ մէջ այս ուղղութեամբ ալ կարելի ըլլայ դատ բանալ: Հրեաները ըրին. մենք կը հետեւինք իրենց քայլերուն: Ատիկա իրենց սխալները տեսնելու առիթ ալ կ'ըլլայ:

Հ. – Մտածուա՞ծ է գանձելի գումարին տնօրինութեան մասին. օրինակ, դուք ֆորումին ըսիք թէ գաղափարը կար ցեղասպանութեան կեդրոն մը հիմնելու. որքա՞ն լուրջ է նման հաւանականութիւն:

Պ. – Իմ տեսակէտս այն է որ անոնք որ ժառանգորդ են, դրամը կ'առնեն: 50 - 60 տոկոսին համար ժառանգորդ չկայ, այդ դրամը կը մնայ ազգօգուտ նպատակներու: Եթէ, ըսենք, 20 միլիոն ըլլայ, եկամուտը կրնանք գործածել: Հիմա ամէն մարդ լսեց որ դրամ կայ, հետաքրքրուած է: Ես կը նախընտրեմ որ Գալիֆորնիա ցեղասպանութեան թանգարան մը հիմնուի, դպրոցականներ, չափահասներ գան այցելելու, աշխատելու: Արխիւ ըլլայ, թարգմաններ, համակարգիչներու համակարգ, եւ այլն:

– Մաղթենք որ առանց արտաքին ու ներքին խոչընդոտներու, կարելի ըլլայ հասնիլ այս նպատակին ու ձեր յաջողութիւնը վերածուի նաեւ նախընթացի: Յաջողութի՛ւն:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐԱԲՆԵՐԷՆ ՓՐԿՈՒԵԼՈՒ ՃԱՐԵՐ

Իսրայէլի մէջ ռուսերէն լոյս տեսնող օրաթերթը վերջերս յօդուած մը հրատարակած է, որով կոչ կ'ըլլայ երկրին Արաբները ամլացնելու եւ նիւթական հատուցում մը վճարելու այն արաբ երիտասարդներուն որոնք պիտի հաւանին իրենց կամքով ամլացումի գործողութեան ենթարկուելու: Յօդուածագիրը կին մըն է որ կը թելադրէ հակաիսրայէլեան գործունէութիւններու պատճառով բանտարկուած Արաբները ամլացնել: Այդ թելադրութիւնը հիմնուած է հետեւեալ տրամաբանութեան վրայ. արաբական մտայնութեամբ, ամլացումը հոգեբանական հզօր ազդակ մը կ'ըլլայ արաբ բնակչութեան մէջ վախի զգացում սերմանելու եւ երկրէն փախցնելու զանոնք:

Արաբներու ծնունդները սահմանափակելու համար յօդուածագիրը կը թելադրէ Չինաստանի փորձառութենէն օգտուիլ: Հոն մէկէ աւելի զաւկի տէր հայրերը կ'ամլացուին, ընկերային իրաւունքներէ, աշխատանքէ կը զրկուին եւ զաւակները իրենց ծնողքէն կ'անջատուին: Հեղինակը կ'առաջարկէ նաեւ արաբ երախաներու որդեգրումի լայն ծրագիր մը մշակել, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ երախաները փոխադրել դրացի արաբական երկիրները:

Օրաթերթը Իսրայէլի ռուսերէն երկու մեծագոյն տպաքանակին տէր թերթերէն Նովոստին է. անոր տնօրէնը ըսած է թէ այդ յօդուածին հրատարակութիւնը խմբագրական սխալ մը հետեւանք է. ներողութեան նամակ մը տեղ գտած է հոն, իսկ գլխաւոր խմբագիրը Վլ. Տուպին երեք ամիս կախակայուած է: Տնօրէնը խոստովանած է նաեւ թէ եղածը դաստիարակութեան պակասի հետեւանք է, հակառակ անոր որ խմբագրութիւնը նման նիւթերու համար ժողով մը ունի:

Ամէնէն հետաքրքրականը կը նկատուի այն որ նախկին խորհրդային քաղաքացի Հրեաներու, կամ անոնց ներկայացուցիչներուն շրջանակին մէջ այդ յօդուածը նուազագոյն հակազդեցութեան պատճառ չէ եղած:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Բայց այն ատեն պէտք չունիք անպատճառ Պէտրի պէյին սպասելու, հոս ուրիշ ձեռնհաս պաշտօնեաներ կան, որոնց կրնաք խօսիլ:
- Գիտեմ, որ ուրիշ պաշտօնեաներ կան, բայց ես կ'ուզեմ անպատճառ Պէտրի պէյը տեսնել:
- Կրնայ ըլլալ, որ պէյը շատ ուշ գայ:
- Վնաս չունի, ես կը սպասեմ, գործ մը չունիմ:
- Ինչպէս որ կ'ուզէք:

Եւ պաշտօնեան հեռացաւ՝ չափազանց հետաքրքրուած ծերունիին յայտարարութիւններէն:

«Այս տէրվիշը ի՞նչ կրնայ ունենալ ըսելիք, - կը մտածէր ինքնին, - հանրային ապահովութեան մասին»:

Եւ չէր կրնար մեկնութիւն մը տալ:

Ժամ մը ետքը վերջապէս Պէտրի պէյ եկաւ:

Տէրվիշը ուզեց անմիջապէս ներկայանալ իրեն, բայց դռնապանը արգիլեց:
- Պէյը զբաղած է հիմա, - ըսաւ, - հոս գալուն պէս հիւր չի կրնար ընդունիլ, ընդհանրապէս այցելութիւնները կէսօրէն ետքը կ'ըլլան:
- Բայց ես պարզ այցելութեան մը համար չեմ եկած, կարեւոր գործի մը համար է, կը խնդրեմ, ըսէ՛ք իրեն, որ վայրկեան մը զիս ընդունի:

Տէրվիշը այնքա՛ն ստիպեց, որ դռնապանը անհամբեր եւ դժգոհ դէմքով մը մտաւ ներս եւ վայրկեան մը ետքը դուրս ելլելով ըսաւ.
- Հրամմեցէ՛ք, պէյը ձեզի կը սպասէ:

Ծերունին մտաւ սենեակը, հանդիսաւոր պատկառանքով մը բարեւեց ապահովութեան պետը եւ գրասեղանէն բաւական հեռու աթոռի մը վրայ նստաւ:

Պէտրի պէյ ուշադիր դիտեց պատկառելի ծերունին, որ բոլորովին անծանօթ մըն էր իրեն համար:
- Ի՞նչ կ'ուզէք, տեսնենք, - ըսաւ:
- Խիստ կարեւոր տեղեկութիւն մը հաղորդելու եկած եմ:
- Խօսեցէ՛ք, ուրեմն, բայց նախ ըսէք, թէ ո՞վ էք դուք:
- Իմ անունս եւ անձս որեւէ կարեւորութիւն չունի, պարզ տէրվիշ մըն եմ, Գոնիայէն եկած եւ վեց ամիսէ ի վեր Պոլիս կը գտնուիմ եւ մօտ օրէն ալ կրկին պիտի վերադառնամ Անատոլու:
- Ի՞նչի մասին է ձեր հաղորդելիք տեղեկութիւնը:
- Հանրային ապահովութեան մասին: Դիպուածով յայտնութիւն մը լսած եմ եւ կ'ուզեմ զայն ձեզի հաղորդել, միայն թէ պայմանով մը:
- Ի՞նչ պայման:
- Երբեք զիս պիտի չհարցափորձէք, թէ ի՛նչպէս իմացած եմ այն տեղեկութիւնը, զոր ձեզի պիտի ըսեմ, որովհետեւ այդ տեսակ հարցում մը եթէ ընէք, պիտի չկրնամ պատասխանել: Իմ ըսելիքներս ստուգել շատ դիւրին է, գալով իմ տեղեկութեանս աղբիւրին՝ ատիկա կարեւորութիւն չունի ձեզի համար, գաղտնիք մըն է, որ չեմ կրնար յայտնել:

Տէրվիշին այս խորհրդաւոր խօսքերը չափազանց գրգռեցին ապահովութեան պետին հետաքրքրութիւնը:
- Լա՛ւ, լա՛ւ, կը խոստանամ աւելորդ հարցումներ չընել, եւ ձեր գաղտնիքը ձեզի թողուլ, միայն թէ շուտով ըսէք ձեր ըսելիքները, որովհետեւ ուրիշ կարեւոր զբաղումներ ունիմ:
- Գիտեմ, որ ձեր վայրկեանները թանկագին են, - պատասխանեց ծերունին, - եւ կրցածիս չափ շուտ պիտի աւարտեմ խօսքս: Դուք ձեր պաշտօնատան մէջ Էմին Էֆէնտի անուն պաշտօնեայ մը ունիք, որ կարծեմ հայութենէ դարձած իսլամ մըն է:
- Ճիշդ է, - պատասխանեց Պէտրի պէյ:
- Այդ Էմին պէյի հաւատարմութեան վրայ ի՞նչ կարծիք ունիք:
- Մինչեւ հիմա իրմէ ոեւէ դժգոհութիւն չենք ունեցած եւ միշտ հաւատարմութեամբ աշխատած է ու շատ ալ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած է եւ մատուցանելու վրայ է:
- Այս օրերս ալ կարծեմ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելու կը պատրաստուի, - ըսաւ տէրվիշը:
- Ի՞նչ ծառայութեան կ'ակնարկէք, - հարցուց Պէտրի պէյ:
- Մեծ դաւադրութիւն մը երեւան պիտի հանէ, դաւադրութիւն մը, որուն մէջ թէ՛ Հայերը եւ թէ՛ Թուրքերը բաժին ունին եւ ուղղուած է ներկայ կառավարութեան դէմ:
- Բայց դուք ինչպէ՞ս գիտէք այս ամէնը:
- Իմացայ իմ մասնաւոր աղբիւրէս, որ ինչպէս յայտնեցի, գաղտնի պիտի մնայ:
- Իրաւունք ունիք, - ըսաւ Պէտրի պէյ, - շարունակեցէ՛ք ձեր խօսքը:
- Կարծեմ Էմին Էֆէնտի խոստացած է այդ դաւադրութեան սահմանուած պօմպաները երեւան հանել:
- Այո՛, - ըսաւ Պէտրի պէյ:
- Այդ պօմպաները գիտէ՞ք, թէ ուր կը գտնուին:
- Այս մասին խուզարկութիւններ կը կատարուին կոր, կը յուսանք, թէ պիտի կրնանք գտնել, կ'երեւայ, որ զանազան տեղեր պահուած են:
- Ոչ տակաւին, - ըսաւ տէրվիշը ամենայն հանդարտութեամբ:
- Ինչպէ՞ս ո՛չ տակաւին:
- Պօմպաները այս միջոցիս պահուած են տան մը մէջ, ուրկէ զանազան տեղեր պիտի փոխադրուին, որպէսզի յետոյ երեւան հանուին:
- Չեմ հասկնար, թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէք, - գոչեց Պէտրի պէյ՝ այս խօսքերէն չափազանց յուզուած:
- Ըսել կ'ուզեմ, որ այդ դաւադրութիւնը, որուն մասին ձեզի խօսած են, պարզապէս կեղծ դաւադրութիւն մըն է՝ պատրաստուած ոստիկանութեան մէջ գտնուող հայ պաշտօնեաներու կողմէ:
- Բայց, տէրվիշ պապա, չափազանց ծանր եւ անհաւատալի ամբաստանութիւն մը կ'ընէք:
- Ամբաստանութիւն մը, որ կարող եմ ապացուցանել:
- Տուէք, տեսնենք, այդ ապացոյցները:
- Ըսի, որ այդ պօմպաները առայժմ կը գտնուին տան մը մէջ, գիտէ՞ք որու տունն է այդ
- Չեմ գիտեր, - խոստովանեցաւ Պէտրի պէյ:
- Լաւ ուրեմն, այդ պօմպաները կը գտնուին ոստիկանութեան հաւատարիմ պաշտօնեայ Էմին Էֆէնտիի տան մէջ:
- Հէ՞, - գոչեց Պէտրի պէյ, - ի՛նչ տարօրինակ բաներ կ'ըսէք:
- Ճշմարտութիւնը միայն կը խօսիմ, - պատասխանեց ծերունին ամենայն հանդարտութեամբ:

(Շար. 161)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

La présence des Arméniens à Jérusalem

par

SOSSIE ANDEZIAN
Chargée de recherche au CNRS

Lundi 11 février à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
métro Cadet

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13

Երեկոյեան ՀսԿումի փոխարէն ժամը 16-ին կը կատարուի ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 15

Հսկումի ժամերգութիւն ժամը 17-ին։

Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա)։

Փետրուար 24-էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ։

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

Մարի Ապուսէֆեանին՝
01 – 47 – 80 – 71 – 73

երեկոյեան՝
Արաքսի Գարանֆիլեանին՝
01 – 39 – 83 – 71 – 19

Տեղերը սահմանափակ են։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք-Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժերոմի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մաքրուհի Էօրտէքեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Էօրտէքեան 150 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Սերժ Էօրտէքեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան 100-ական Եւրօ։

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :	9 MARS Gala artistique à la salle PACI d'Issy-les-Mlnx
CENTRE FRANCE :	9 MARS Repas à l'Hôtel Méridien de Lyon
PACA :	10 MARS Loto Géant à la salle MAJC de Marseille

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ	
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€
եւ	
«ՅԱՌԱՋ - 50» (Մաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին)	19€

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Ջ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատը գլուխ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
MARDI
12 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·361 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·361

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 9 / 11)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գիտութեան ակադեմիային հրաւէրով Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանը Հ. Գինի փետրուար 8-ին հանդիպում ունեցած է գիտնականներու հետ: Ակադեմիայի նախագահը Ֆ. Սարգսեան ըսելով որ հայ գիտնականները կը փափաքին հայեւֆրանսական գիտական կապերը զարգացնել, դեսպանին ներկայացուցած է ակադեմիային գործունէութիւնը: Ֆրանսայի դիւանագէտը խոստացած է ամէն կարելին ընել որպէսզի զարկ տրուի ֆրանսական կառավարութեան կողմէ հայ գիտնականներու յատկացուած կրթաթոշակներուն որպէսզի անոնք ֆրանսական վկայականներ ունենան: Գինի ըսած է թէ ինք առանձին ուշադրութիւն կը դարձնէ գիտական փոխանակումներուն:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐԸ

Ադրբեջանի «Վահտաթ» կուսակցութեան պետը վախ յայտնած է որ Խորհրդային Հայաստանի անձնագիր ունեցող Ադրբեջանցիներու այդ անձնագրերուն փճացումը պատճառ կ'ըլլայ անոնց «հարազատ օճախ» վերադարձի իրաւունքին կորուստին: Ադրբեջանի Ներքին գործերու նախարարութիւնը խորհրդային անձնագրերը կը փոխարինէ ադրբեջանականներով ու այդ ընթացքին կը փճացնէ Հայաստանէն գաղթածներու հայկական թուղթերը:

***

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Խորհրդարանին նախագահը Էօ. Իզկի Բաքու այցին ելոյթ ունենալով Խորհրդարանին մէջ, ըսած է թէ մինչեւ որ Ղարաբաղի խնդրին մասին հայեւադրբեջանական կարգաւորում մը չըլլայ, Թուրքիա մտադիր չէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւն հաստատելու: Իզկի պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցումին թէ ինչո՛ւ Անգարա մինչեւ այսօր չէ ընդունած Խոջալուի «ցեղասպանութեան» փաստը, ըսած է թէ մօտ ատենէն Թուրքիոյ Խորհրդարանը յատուկ յայտարարութիւն մը կ'ընդունի ուր «շատ խիստ արտայայտութիւններով կ'արժեւորուի հայ անջատողականներու վարած քաղաքականութիւնը»: Ուրիշ երեսփոխան մըն ալ ըսելով որ Մոսկուա քաղաքական եւ ռազմական կարեւոր օժանդակութիւն կը կատարէ Հայաստանի, ուզած է որ Թուրքիա վերատեսութեան ենթարկէ Ադրբեջանի նկատմամբ իր կեցուածքը եւ անոր ոչ միայն քաղաքական, այլեւ ռազմական օգնութիւն ընէ: Այդ մասին Թուրքիոյ Խորհրդարանին նախագահը ըսած է թէ Հայաստանի ռուսական սպառազինութիւնը շրջանին համար մասնաւոր վտանգ չի ներկայացներ:

***

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԵՍՊԱՆԸ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՊԷՏՔ ՉԷ ԲԱՂԴԱՏԵԼ ՈՂՋԱԿԷԶԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի մօտ Իսրայէլի դեսպան Ռ. Գոհէն Փետր. 8-ին տուած մամուլի ասուլիսին ընթացքին ըսած է թէ անընդունելի է որեւէ զուգահեռ Հրեաներու Ողջակէզին եւ Հայերու ցեղասպանութեան միջեւ, չեշտելով թէ այն ինչ որ Հայերը ցեղասպանութիւն կը կոչեն ողբերգութիւն էր, իսկ Հրեաներունը՝ ցեղասպանութիւն: Դեսպանը «խորհուրդ»-ներ ալ տուած է Հայերուն, ըսելով որ հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն եւ դժբախտութիւններուն իրենք կրցած են հիմնել աշխարհի ամէնէն զարգացեալ պետութիւններէն մէկը ապահովութեան խնդիրներուն կից չմոռնալով նաեւ տնտեսական, առեւտրային զարգացումը: Տիկին Գոհէն աւելցուցած է նաեւ որ կ'ընէ ինչ որ կարելի է Հայաստանի եւ իր երկրին միջեւ յարաբերութիւնները զարգացնելու համար: Ան օրինակ տալով առեւտուրի բնագաւառը, ըսած է թէ նախորդ տարիներուն բաղդատմամբ անցեալ տարի երկու երկիրներու առեւտրական գործակցութեան ծաւալը 10 անգամ աւելի մեծ եղած է: Յայտարարած է նաեւ թէ մօտ ատենէն Իսրայէլի Տնտեսութեան կամ Առեւտուրի նախարարին գլխաւորութեամբ գործարարներու պատուիրակութիւն մը կ'այցելէ Հայաստան:

***

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Գերմանական «Ռեմցմա» ընկերութիւնը Ամսթերտամի տնտեսական միջազգային դատարանին մօտ դատի տուած էր Հայաստանեան «ՍՊՍ Սիկարոն» ընկերութիւնը, պահանջ ներկայացնելով որ այս վերջինը Պէնէլիւքսի շուկայէն քաշէ հայկական ծխախոտի այն ծրարները, որոնք որոշ նմանութիւն ունին գերմանական ընկերութեան արտադրած «Տաւիտոֆ»ի ծրարաւորման հետ: Փետր. 7-ին դատարանը իր վերջնական վճիռը արձակած է ի նպաստ Հայաստանեան ընկերութեան, մերժելով Գերմանացիներուն դիմումը:

***

ԹԻՒՐՔՄԷՆԱԿԱՆ ԿԱԶԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Թիւրքմէնական Դովլեթաբադ հանքավայրին կազի խտացման կայանի մը բացումի արարողութեան ընթացքին երկրին նախագահը յայտարարած է թէ տարեկան մինչեւ 100 միլիառ խոր. մեթր կազ կարելի է արտածել. քանակութիւն մը որ քանի մը խողովակաշար կրնայ լեցնել: Ս. Նիյազով յայտնած է նաեւ թէ Թիւրքմէնիստան կարելիութիւնը ունի եղած դիմումները գոհացնելու եւ իր կազը Իրանի ճամբով Հայաստան հասցնելու:

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Իրաքի նախագահը շատ պաղ նամակով մը պատասխանած է Թուրքիոյ վարչապետ Պ. Էճէվիթի նամակին որով կը թելադրուէր զինական պահեստները բանալ ՄԱԿ-ի քննիչներուն: «Մարմարա» (Փետր. 8) արձագանգելով թուրք մամուլին, կը տեղեկացնէ թէ Ս. Հիւսէյն պահանջած է որ Թուրքիա նախ ճշդէ թէ ո՛ր կողմին կը պատկանի, ապա ակնարկած է թրքական օդուժին իրաքեան շրջաններուն վրայի գործողութիւններուն, ըսելով որ եթէ Թուրքիա այդքան նախանձախնդիր է Իրաքի հողային ամբողջականութեան, պէտք է ցոյց տայ իր անկեղծութիւնը: Հարց տուած է թէ Իրաքի դասը տարուան շրջափակումին ընթացքին Թուրքիա ի՞նչ ըրաւ: Յիշեցուցած է նաեւ որ ԱՄՆ-ու որոշումներն ու արժեւորումները կրնան միշտ Թուրքիոյ նպաստաւոր չըլլալ:

Սատտամ Հիւսէյն ուրիշ նամակ մըն ալ ղրկած է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին եւ դանդատած Թուրքիոյ յարձակողական ընթացքէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՐՇԵՊԱ, Իսրայէլի հարաւը, իսրայէլացի երկու կին զինուորներ սպաննըւած եւ հինգ այլ զինուորականներ ալ վիրաւորուած են Փետրուար 10-ին, Համասի երկու անդամներու կողմէ, որոնք տեղն ու տեղը սպաննուած են: Իսրայէլեան բանակը հակադարձութեան դիմած է անմիջապէս եւ 20 հրասայլերով Նապլուս մտած, ձերբակալելու համար Ֆաթահի անդամ երեք եղբայրներ: Եօթը Պաղեստինցիներ վիրաւորուած են: Թամունի մէջ ալ 25 հոգի ձերբակալուած է ըստ պաղեստինեան աղբիւրներու: Շաբաթ, Փետր. 9-ին ալ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցած է Թել - Աւիվ բողոքելու համար գրաւման դէմ, օրուան լոզունգը եղած է. - «Գրաւումը մեզ բոլորս կը սպաննէ»: Կազմակերպիչները գլխաւորաբար ձախ հոսանքներու կը պատկանին: Միւս կողմէ, Արաֆաթ, որ միշտ Ռամալլա է, կը յուսայ դուրս ելլել, քանի, կ'ըսէ. - «Երկու հրաւէր ստացած եմ, մէկը Եւրոպական Խորհրդարանէն, միւսը Ֆրանսայի Խորհրդարանէն»: Արաֆաթ յայտարարած է նաեւ որ կը գնահատէ եւրոպական ջանքերը ելք մը գտնելու համար, ի մասնաւորի Ֆրանսական նախաձեռնութիւնը: Այս ծրագիրը կ'առաջարկէ Պաղեստինեան Պետութեան մը անմիջական հաստատումը եւ ճանաչումը նաեւ Օսլոյի համաձայնագրին գործադրութիւնը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ, Փետրուար 9-ին ըսպաննուեցաւ ԺԻԱ.-ի (Իսլամական Զինեալ Խումբ) պետը՝ Անթար Զուապրի, Պուֆարիքի տեղի ունեցած ճակատումի մը ընթացքին: Քանի մը ժամ ետք արդէն, իսլամապաշտ ըմբոստները կը հակազդէին եւ նոր ջարդ մը կը ձեռնարկէին Պուֆարիքէն 15 քմ. անդին: Զուապրի, 31 տարեկան, արիւնարբու ծմիր մը, որ ֆաթվայով մը (հրովարտակ) ալժերացի ժողովուրդը ոչ - մահմետական հռչակած էր, անաստուած եւ ուրեմն յանուն Աստուծոյ կարելի է Ալժերացիներ սպաննել: Իր սպանութեամբ, հարցը չփակուեցաւ, քանի անմիջապէս ետք նոր ջարդ մը գործուեցաւ եւ 8 հոգի եւս մեռան: Փետր. 1-էն ի վեր ջարդերու զոհերը 50-է աւելի են:

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ - ԱՕԼ - ԼՈՒԻ ՀԱՐԻՍ հաստատութեան հարցախոյզին համաձայն (Փետրուար 11) Ֆրանսացիներուն 62%-ը բոլորովին անտարբեր է նախագահական ընտրութեան նկատմամբ: Միաժամանակ կ'ըսուի թէ այս նոյն Ֆրանսացիները անհամբեր են եւ կ'ուզեն որ, երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Շիրաք եւ Ժոսփէն պաշտօնապէս յայտարարեն իրենց թեկնածութիւնը, ինչ որ գաղտնիք, բայց երկու հարցախոյզերը հակասական բնոյթ ունին: Հաւանական կը նկատուէր որ Շիրաք, Փետրուար 11-ին, Աւինեոնի մէջ յայտարարէ իր թեկնածութիւնը: Գալով Ժոսփէնի մասին, որէ օր իր ժողովրդականութիւնը կ'աւելնայ, ըստ հարցախոյզի մը, իր թեկնածութիւնը աւելի կը մտահոգէ աջը քան՝ ձախը:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհին, թագուհիին կրտսեր քոյրը, մեռաւ Փետրուար 8-էն 9-ի գիշերը, նոր կաթուածի մը հետեւանքով: Բրիտանական արքունիքին «անառակ որդի»ն 71 տարեկան էր եւ բաւական փոթորկալից կեանք մը վարած էր, այն օրէն ի վեր, 1953-ին երբ արգիլուեցաւ իրեն ամուսնանալ գնդապետ Թաունսէնտի հետ, այն պատճառաւ որ ամուսնալուծուած էր եւ գլխաւոր արգելքը եկած էր Քանթրպըրիի Արքեպիսկոպոսէն: Այդ ծանր յուսախաբութենէն ետք, Մարկարէթ խառնակ կեանք մը ունեցած է, արհամարհելով իշխանական պարտաւորութիւնները, հեռու կոչկոռ կապած կեղծաւորութենէ մը, բայց, այդ զուարթ, զոնէ երեւութապէս, կեանքի ընթացքին, խմելով եւ օրական երեք ծրար գլանիկ ծխելով, փճացուցած է իր առողջութիւնը: Արդէն իսկ մէկ թոքին վիրահատումին ենթարկուած էր եւ կրկնակ կաթուածներ ունեցած: Վերջին անգամ, անցեալ Օգոստոսին է որ ներկայ կ'ըլլար իր մօր 101-րդ տարեդարձին, բայց, գամուած աթոռակի մը վրայ: Այնուամենայնիւ, հաւանաբար, ամէնէն, եթէ ոչ միակ, համակրելի անձն էր արքայական ընտանիքին, իր ինքնաբուխ նկարագրով: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի գալ Ուրբաթ, Փետր. 15-ին: Իր մահը մեծ յուզում մը չէ պատճառած Անգլիոյ մէջ, «Օպզէրվըր» իր առաջին էջին վրայ կը խոստովանի «Ջենք գաւիր, որովհետեւ, որպէս խորհրդանիշ, Մարկարէթ, շատոնց մեռած էր»:

ԵՒՐՈՊԱՑԻՔ այլեւս չեն ծածկեր որ անհանդուրժելի կը գտնեն Պուշի միակողմանի նախաձեռնութիւնները: Հաւաքուած Գաչերէս (Սպանիա) չարաթավերջին, Եւրոպական Միութեան Արտաքին Նախարարները քննած են ամերիկեան ապրելակերպը ըստ Պուշի եւ գտած, որ կը չափազանցէ: Անգլիացիներն իսկ սկսած են քննադատել ԱՄՆ-ու նախագահին վարմերակերպը եւ «Կուարտիըն» օրաթերթը կը ձաղկէ ամերիկեան մտածումին «բացարձակապաշտութիւնն ու պարզամըտութիւնը»: Ճ. Պուշի տեսիլքը աշխարհի վրայ կը մտահոգէ Եւրոպացիք թէ՛ քաղաքական թէ՛ զինուորական դետնի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ ՄԷՋ

Ֆրանքֆուրթի Ս. Կատարինէ եկեղեցիին մէջ, կազմակերպութեամբ Ցեղասպանութեան ընդդիմադիրներու եւ Քիւրտիստանի Ուսանողական Միութեան, Փետրուար 8-ին սկսած է երեք շաբթուան յայտագրով նախաձեռնութիւններու շարք մը: Առաջին նիւթը եղած է Հայերու ցեղասպանութիւնը: Մասնակցած են Երեւանէն ցեղասպանութեան թանգարանին տնօրէնը Լ. Բարսեղեան, Թ. Հոֆման, Ժ. Քոչարեան, կազմակերպիչ միութիւններուն թուրք եւ քիւրտ ներկայացուցիչները:

Լ. Բարսեղեան իր ելոյթին մէջ նշած է թէ հակառակ պատմութիւնը խեղաթիւրելու Թուրքիոյ ջանքերուն, Ֆրանսա, Իտալիա, ԱՄՆ-ու շատ մը նահանգներ եւ ուրիշներ ընդունած են ցեղասպանութեան իրողութիւնը: «Ժողովուրդներու կայուն համերաշխութիւնը կապուած է պատմութեան առանց խեղաթիւրումի իւրացումին» ըսած է ան:

Նոյն եկեղեցիին մէջ 1915-ի լուսանկարներու ցուցահանդէս մըն ալ բացուած է:

Եկեղեցիին Հովիւը յայտնած է թէ նըման ձեռնարկի ընդառաջելուն պատճառով սպառնալիք ստացած է Թուրքիոյ հիւպատոսարանէն եւ Թուրք Իսլամ Միութենէն: Հիւպատոսարանէն պահանջած են որ հրաժարի այդ ձեռնարկին տանտիրութիւն ընելէ, իսկ յիշեալ միութեան ներկայացուցիչները ըսած են իրեն որ մզկիթին մէջ շուրջ հազար հոգի կայ հաւաքուած, անոնք զսպել կարելի պիտի չըլլայ, եթէ ինք յամառի իր եկեղեցիին մէջ տեղ տալ նման հաւաքոյթի մը: Երբ կրօնաւորը յայտնած է թէ ուրեմն պէտք է ոստիկանութեան լուր տայ, սպառնացողները մեկնած են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԲՌԱԾՈՅ ԽԵՂԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ա.

ԱՌԱ՞Ջ, ԴԷՊԻ ԱՐՄԱՏՆԵՐ

Հայերէնի ուղղագրութիւնը վերահաստատելու առաջարկը, որ այսօր դարձել է ազգային էութեանը հաւատարիմ մնալու հրամայական, ջրի երես հանեց սուտ, կեղծիքի, ցեղծարարութեան եւ երկերեսանութեան իրականութիւնը կերտողների մի մեծ խմբի։

Իսկ «Ավանգարդ» թերթի հրապարակած՝ Լեւոն Միրիջանեանի «Ազգայինը՝ մեսրոպեան ուղղագրութիւնն է» յօդուածաշարի արձագանգները մէկ անգամ եւս բացայայտեցին, թէ արմատներին դառնալու կենսական անհրաժեշտութիւնը գիտակցող մտաւորականութեան միտքը որքան լուսաւոր է, նոյնքան էլ խաւարի մէջ են բոլոր նրանք, ովքեր չեն ուզում կամ չեն կարողանում ձերբազատուել օտարամուտ եւ ապազգայնացնող գաղափարախօսութիւնից։

Այս վերջինները յանկարծ որոշեցին, թէ ազգային ուղղագրութիւնը վերահաստատելու հրամայականը քննարկելու կամ վիճաբանելու նիւթ է։ Եւ ասպարէզ եկան իբրեւ «գիտական փաստարկներով», որոնք, սակայն, որեւէ կապ չունեն գիտութեան, առաւել եւս առողջ բանականութեան հետ։ Այսպիսով, երբ նրանք փորձեցին վիճաբանութեան մէջ քաշել մեզ, ապա արդիւնքը եղաւ այն ճշմարտութեան բացայայտումը, թէ գործ ունենք անտառը հատելու եկած կացինների հետ, որոնց փայտէ կոթ է տուել նոյն այդ անտառը։

Սկզբնական ամէնից «ծանրակշիռ փաստարկներն» էին, որ եթէ վերահաստատուի հայերէնի ուղղագրութիւնը, ապա ժողովուրդը կը դառնայ անգրագէտ, որովհետեւ հայերէնի ուղղագրութիւնը դժուար է, յետոյ՝ հնարաւոր չէ հայերէնի ուղղագրութեամբ վերահրատարակել 1922-ից ի վեր լոյս տեսած գրականութիւնը եւ, վերջապէս, ծախսերի հարց կայ եւ աղքատ ու թշուառ մի երկիր չի կարող դրա տակից դուրս գալ։

Այսպիսով, շարունակւում է բոլշեւիկեան քարոզչութեան այն կեղծիքը, թէ հայերէնի ուղղագրութիւնը բռնութեամբ խաթարելը գրագիտութիւն տարածելու «բարի նպատակ» էր հետապնդում։ Իրականի մէջ սովետական այդ «գրագիտութիւն»ը խեղաթիւրեց մարդու ազատ միտքն ու Հայոց լեզուն։ Սովետական մարդու գրագիտութիւնը սոսկ տառաճանաչութիւնը դարձաւ, ուստի նա ընթերցող չդառնալով, այնպէս էլ հասու չեղաւ հոգեւոր մշակութային արժէքների լիակատար համակարգին, քանի որ սովետական գրականութիւնը գերազանցապէս ներշնչում էր միանշանակ գաղափար եւ նոյնիսկ բանաստեղծութիւնը զրկուած էր գեղեցիկին հաղորդակցելու հնարաւորութիւնից՝ դառնալով յանգաւորուած կարգախօսների մի շարան։ Ուղղագրութիւնը խաթարելու նպատակը բացայայտ էր։ Նոր սերունդը պէտք չէ հաղորդակցուելու հնարաւորութիւն ունենար «նախայեղափոխական» գրականութեան հետ, որի հարուստ ժառանգութիւնը, չնչին բացառութիւններով, պարզապէս արգելուեց։ Յիշեցնեմ, որ գրականութեան վրայ դրուած արգելքը զանց առնողներին դատապարտում էին բանտով ու աքսորով։

Խաթարուած ուղղագրութեամբ հրատարակուած սովետական գրականութեան առատութեան մէջ վերահրատարակելու արժանի գործերը չնչին, աղքատիկ քանակութիւն են, եւ յետոյ՝ այդ գործերը նոյնիսկ սովետական պարզունականացուած խեղագրութեամբ դիւրութեամբ կարող է ընթերցել մեսրոպեան ազգային ուղղագրութեան գրագիտութեամբ բարեկրթուած հայը։

«Օ՛հ, ինչպէ՛ս կարելի է... Այս ի՞նչ յոռետեսութիւն է... Մի՞թէ մեր բացառիկ մշակոյթը... Մի՞թէ մեր ընտիր ու հանճարեղ ժողովուրդը...» եւ այլն, - լսում եմ սովետական հայրենասիրութեամբ տոգորուածների քրթմնջոցը։ Բայց հարցն էլ հէնց այն է, որ մեր ընտիր ժողովրդի հանճարը, այսինքն ոգեղինութիւնը, ըկեցին եօթանասուն տարիների ընթացքին եւ հոգեզրկութիւնը դարձաւ մեզ բնորոշը, մեր մէջ սպանեցին ազգային արժանապատուութիւնը, որ փոխարինուեց փետնաքարշ մեծամտութեամբ, քրիստոնէական հաւատի լոյսից նետեցին անաստուածութեան խաւարի մէջ, հիմա էլ փորձում են վերջնականապէս հատել մեր ինքնութեան հզօր ծառաբունը եւ մէկ ընդ միշտ կտրել արմատներից։

Նրանք, ապազգայնութեան այդ գործակալները չեն թաքցնում իրենց նպատակը։ Ակադեմիկոս Ս. Աբրահամեանը յայտարարում է. «"Վերադարձ դէպի արմատներ"ը՝ կեղծ, անտրամաբանական, հակապատմական կարգախօս է» («Գարուն», Օգոստոս, 1997)։ Բայց ինչո՞ւ... Ինչո՞ւ է արմատներին վերադառնալը հակապատմական... Այս հարցի պատասխանը գտնում ենք Ի. Ստալինի՝ «բոլոր ժամանակների խոշորագոյն լեզուաբանի» «Մարքսիզմն ու լեզուաբանութեան հարցերը» «դարակզմիկ» յօրջորջուած աշխատութեան մէջ. «...որպէսզի աւելի մեծ հնարաւորութիւն տեղծուի ազգային մշակոյթները մէկ ընդհանուր մշակոյթի եւ մէկ ընդհանուր լեզուի մէջ ձուլելու համար»։

Յիրաւի, Ի. Ստալինը անմահ է, քանի որ նրա սկսած գործը հաւատարմօրէն շարունակում են ջահուկեանները, աբրահամեանները եւ նրանց հետ բոլորը, ովքեր գիտութիւն անելու փոխարէն, զբաղուած են հացկատակութեամբ։

«Գիտական» համարուելու ակնկալութիւն ունի «ազգային ուղղագրութիւնը դժուար է» առարկութիւնը։

Այս եւ նման «փաստարկներ»ը մարդկանց աչքը վախեցնելու նպատակ են հետապնդում։ Չմոռանալով, որ սովետական մարդուն աւելի շատ ներշնչում էին, քան սովորեցնում, ուստի դժուարութիւններից խօսելով՝ սրտաճմլիկ հոգատարութիւն էլ են փորձում դրսեւորել, թէ «ամէն ինչից զրկուած մարդկանցից հիմա էլ խլե՞նք նաեւ վերջինը՝ գրագէտ մարդ լինելու հպարտութիւնը» (Ֆ. Խլղաթեան)։ «Լեզուաբան»ը իր այս ցաւքաշութեամբ շարունակում է սովետական ուսժողկոմ Պ. Մակինցեանի նենգաբարոյ երկերեսանութիւնը, երբ ազգային ուղղագրութիւնը ապազգայնի փոխելուց յետոյ նաեւ ազգային այբուբենը լատինականով փոխարինելու ծրագիրը ներկայացնում էր որպէս «մարդասիրութեան» արտայայտութիւն՝ «արխիւը նետենք Սահակ-Մեսրոպեան անկինաւոր, տգեղ եւ աչքերի համար վնասակար այբուբենը»։ Մարդկանց աչքերի առողջութեան մասին մտահոգուելիս, բոլշեւիկեան այս գործիչը ծպտուն իսկ չէր հանում, երբ արդէն սկսել էին մարդկանց աչքի հետ ընդհանրապէս հատել տասնեակ ու հարիւր հազարաւոր անմեղ մարդկանց գլուխներ։

Ընդհանրապէս մոլորութիւն է, թէ չարաբաստիկ եօթանասուն տարիների ընթացքին պետական քաղաքականութիւնը երբեւէ նպաստել է ազգային մշակոյթի զարգացմանը։ Երբե՛ք։ Քանի որ «ազգային մշակոյթի կարգախօսը բուրժուական խաբեբայութիւն է։ Մեր կարգախօսն է համաշխարհային բանուորական շարժման մշակոյթը», - գրել է Վ. Լենինը (Երկերի ժողովածու, հ. 19, էջ 42)։

Սովետական մարդու գործը «հեշտացնելու», այսինքն, նրան ոչ միայն ազգային, այլեւ համաշխարհային հոգեւոր մշակոյթից կտրել - հեռացնելով՝ վերջնականապէս հոգեզրկելու եւ փոխարէնը գաղափարական նուիրուածութիւն ներարկելու նպատակը նոյնպէս գալիս է 20 - 30 ականներից։ Այն ժամանակներից, երբ Մաքսիմ Գորկին գովերգում էր, թէ ԳՈՒԼԱԳ-ի մէջ «չեկիստների աշխատանքն է, որ իսկական հումանիզմ է, սէր՝ մարդու նկատմամբ» (ԵԺ, հ. 27, էջ 509)։ Վ. Լենինի վերոյիշեալ կարգախօսի առաջնորդութեամբ եւ հումանիզմի ու սիրոյ այսօրինակ ըմբռնումով էր, որ Մ. Գորկին նուիրուեց համաշխարհային գրականութիւնը վերապատմելու ծրագիրն իրականացնելու գործին։ Վերապատմելիս գրական այդ արժէքները պարզեցւում էին, զրկւում էին յուզական լարւածութիւնից, պարփակւում էին տեղակատուութեան շրջանակի մէջ։ Ինչո՞ւ... Ի հարկէ, «կիսագրագէտ մարդկանց գործը հեշտացնելու եւ այն պատրանքն ստեղծելու համար, թէ իրենք հաղորդակցուած են համամարդկային գրականութեանն ու մշակոյթին» (Ն. Բերբերովա, «Երկաթակամ կինը»)։

Վերջապէս, հեռաւոր կամ մօտաւոր անցեալին՝ միեւնոյն է, մեզ համար դիւրին է եղել «խառնաբարոյութիւնը, բարքերի ապականութիւնը, սիրոյ սպառումը կրօնի ու ընկերութեան նկատմամբ» (Խ. Աբովեան), դիւրին է եղել անաստուածութիւնն ու խաւարամտութիւնը։ Հէնց այդ դիւրին միջոցներով ջրի երես ելածներն են, որ այսօր փորձում են տնօրինել Հայի ճակատագիրը։

Ինչ վերաբերում է հայերէնի ուղղագրութիւնը վերահաստատելու հետ կապուած ծախսերին, ապա այս «մտահոգութիւնը» որպէս անամօթ մի կեղծիք բացայայտեց Լեւոն Միրիջանեանը, հրապարակելով այն փաստը, երբ առաջարկուած նիւթական հովանաւորութիւնը սովետական լեզուաբանները գերադասել էին բաժանել իրար մէջ։

Մեծ ճանապարհի փորձուած աւազակների օրինակով։

Եւ դրանք այսօր յաւակնում են ներկայացնել ոչ աւելի, ոչ պակաս՝ ազգային գիտական սերուցք։

... Դժուար, շա՛տ դժուար է գիտուն, բանիմաց ու առաքինի լինել, դժուար է Լեզուին ու Հաւատին հաւատարիմ Հայ լինել, շատ դժուար է ընդհանրապէս Մարդ լինել։

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»Ի. - «Հայաստանեան պատկերները» կը շարունակուին Հինգշաբթի, Փետրուար 14–էն։

ԿՈՏՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ

Պարզ նախադասութիւն մըն էր, գրեթէ աննշմար կերպով կարծես սպրդած հաղորդագրութեան տողերուն մէջ։ Առիթը՝ պոլսահայ գրողներ Ռ. Հատտէճեանի, Վ. Շէկահերի ու Զ. Խրախունիի նուիրուած մեծարանքի երեկոները վերջերս՝ Երեւան (*)։ Երեկոյթի աւարտին Սիլվա Կապուտիկեան զարմանքը յայտնած է պոլսահայ գրականութեան որակին մասին ըսելով. «Ճիշդ է որ պոլսահայ գրականութիւնը լաւ չենք ճանաչում, բայց լաւ ճանաչում ենք պոլսահայ դասական գրականութիւնը»։ Կը կարդամ ու թերթը վար կը դնեմ։

Միտքս կ'երթայ ոչ շատ հեռու անցեալին, հաւանաբար Գրողներու տան նոյն սրահին մէջ կայացած լուսահոգի Վահէ Օշականի յոբելենական երեկոյին։ Այն ատեն ալ նման կարծիք մը արտասանուած էր այլ վաստակաշատ գրողի մը կողմէ, թէկուզեւ ծիծաղի քօղին տակ։ Վահագն Դաւթեան երեկոյի աւարտին կէս կատակ բոլորին առջեւ յայտարարած էր թէ, յոբելեարէն տող մը կարդացած չըլլալով հանդերձ ինք Վահէ Օշականը կը նկատէր մեծ գրող։ Այս մէկը անշուշտ՝ չքմեղանքէն անդին, կու գար անփարիկանկատութեան՝ չըսելու համար անարգանքի զոյգ գլխարկներով։ Երբուընէ՞ սկսեալ սեփական տգիտութիւնը կը շփոթուի իբրեւ խնկարկութիւն։ Հին պատմութիւն է, լսեր էինք ու մոռցեր, երբ վերեւի տողերուն ընթերցումը կրկին մեզ բերաւ նոյն տգիտութեան առջեւ։

Ճիշդ է որ հարցը կրնայ վերաբերիլ անձնական ընտրութեան կամ պատեհութեան։ Միամիտ պիտի ըլլար հաւատալ որ ամէն գրող ամէն բան կը կարդայ։ Ասով հանդերձ զարմանալի կը հնչէ արդի պոլսահայ գրականութիւնը լաւ չճանչնալու մասին եղած վերեւի արտայայտութիւնը, մանաւանդ գրողի մը կողմէ, որ ոչ թէ միայն սիրուած եղած է ու հանրածանօթ ե՛ւ Հայրենիքի ե՛ւ Սփիւռքի զանազան գօտիներու մէջ, այլ նաեւ բազմիցս այցելած այդ գաղութները երկար տարիներու երկայնքին՝ սկսելով խորհրդային վարչակարգի վաղ օրերէն։ Վերջապէս պոլսահայ նոր գրականութիւնը գոյութիւն ունի առնուազն յիսուն տարիներէ ի վեր, ու անոր հեղինակներն ու մշակած նիւթերը գտնուելով օրուան քաղաքականութենէն հեռու, սկիզբէն արժանացած են Հայաստանեան զանազան հրատարակութիւններու։

Չենք ուզեր սակայն հոս կենալ արտայայտութեան մը պարագայական բնոյթին վրայ։ Տրուած ըլլալով մինչեւ օրս կրկնուող պաշտօնական ու անպաշտօն յայտարարութիւնները այդ գրականութիւնը ընդգրկող ու անոր ծնունդ տուող շրջապատին՝ այսինքն Սփիւռքի մասին, վարժուած ենք այլեւս չզարմանալ անոնց մէջ տիրող անգիտութեան տոկոսէն։ Հետաքրքրականը այս տեսակ արտայայտութիւններու մէջ, մանաւանդ երբ անոնք կու գան մտաւորական խաւէ, անոնց բացուցական յատկանիշն է։ Վերեւի պարագային այդ արտայայտութիւնը կը տրուի նաեւ յարակից բաղդատական եզրով մը։

Յստակ է, որ ծանօթը պոլսահայ դասական գրականութիւնն է։ Այսինքն՝ մինչ - Եղեռնեան։ Ճիշդ է որ արեւմտահայ դասականները Հայաստանի մէջ արժանացած են առաւել թէ նուազ չափով հանդգամանալից ուշադրութեան։ Տպուած են երկերու ժողովածուներ, հատընտիրներ, եղած են անոնց մասին ուսումնասիրութիւններ, անդրադարձներ, եւ այլն։ Անոնք, աւելի ճիշդ անոնցմէ մաս մը, մտած են նաեւ ուսումնական ծրագիրներու մէջ, այսինքն ստացած են քաղաքացիութեան իրաւունք հայ արդի գրականութեան հայաստանեան ընկալումէն ներս։ Գրականութեան մը սահմաններուն գիտակցումը, թէ ով կ'ընդգրկուի հոն ու ինչ տեղ կը տրուի անոր, ընկալումի արդիւնք է։ Ամէն սերունդ ու ամէն ժամանակ կ'ընտրէ իր «գրականութիւնը», իր գրողները, կը շարէ, կը դասաւորէ զանոնք ու անոնցմով կը կազմէ ամբողջութիւն մը։

Հետաքրքրական է օրինակի համար, որ Հայաստանի մէջ ամենալաւ ճանչցուած արեւմտահայ հեղինակներէն մէկը՝ եթէ ոչ լաւագոյնս ճանչցուածը՝ Պարոնեանն է։ Անոր ստեղծած գունագեղ տիպարները տեղ գտած են հայաստանցիի ընդհանուր մտաշխարհին մէջ։ Ասոր կողքին, այդ նոյն մտաշխարհին մէջ Արեւմտահայոց շառաւիղին՝ այսինքն Սփիւռքահայերուս յատկացուած ընկալումը կը մնայ այնքան թերի, որ մարդ երբեմն կը մղուի կասկածելու թէ՝ արդեօք անիկա չի՞ շարունակեր յամենալ Պաղտասար Աղբարի ու Աբիսողոմ Աղայի պարոնեանական ծաղրանկարներով։ Գաղտնիք չէ, որ Պարոնեանի խաղերը կը ներկայացուէին Երեւանի մէջ մեկնելով իրենց սուր հեգնանքի արժէքէն, նկատմամբ՝ պոլսահայ բարքերու։ Գաղտնիք չէ նաեւ որ խորհրդային գաղափարաբանութեան մէջ սփիւռքահայու պատկերացումը կը շարունակուէր ներկայացուիլ վաշխառուական գծեստներով։ Դժուար պիտի ըլլար այդ երբեմն իբրեւ վօտըվիլ աղաւաղուած ներկայացումներուն մէջ հեգնանքի ու ծիծաղի շուքը երկարած տեսնել Պարոնեանի հերոսներէն անդին։

Եղեռնէն ետք եկող սփիւռքեան գրականութիւնը մեծ անծանօթն է հայ գրականութեան հայաստանեան ընկալումին մէջ։ Եւ իբրեւ այդ՝ անիկա կը հանդիսանայ ախտանիշը աւելի ընդհանուր վիճակի մը։ Սխալ չհասկցուինք։ Պակսողը գրողներու անունները, հրատարակութիւնները, ծաղկաքաղերը, կամ ուսումնասիրութիւնները չեն, ոչ ալ յոբելենական հանդէսները կամ այցելութիւնները։ Խորհրդային վարչակարգը ժամանակին իրեն «բարեկամ» կողմէն ցորենը որոմէն խառնած դէչ-ատէկ հրատարակութիւններ կ'ընէր։ Որոշ գրողներ վերջին տասը տարուան մէջ սկսան հրատարակուիլ։ Ուրիշներ ալ դեռ կը սպասեն նոր ձեռնհասներու։ Հարցը սակայն գիրքերէն անդին է։

Սփիւռքահայ գրողներու հայաստանեան ընկալումին մէջ միամակարդակ երեւոյթներ են։ Կան օտար երկիրներու մէջ ապրող հայեր, որոնց մէջ կան նաեւ գրողներ, որոնցմէ մաս մըն ալ կը գրէ հայերէն, Պարոնեանի լեզուով, եթէ կ'ուզէք։ Այդ օտարերկրացիութիւնը կ'ընկալուի գրեթէ բացառաբար իր «օտարութեան» եզրով։ Այսինքն իբրեւ դրութեան փորձառութիւն, եւ հետեւաբար իբրեւ պանդխտութեան, կարօտի, այլասերման։ Ասիկա անշուշտ որոշ գրական իրականութենէ մըն ալ շատ հեռու չէ։

(*) Տե՛ս., «Յառաջ»՝ 2001, Նոյ. 20։

Այնպէս որ կրնայ հետաքրքրական ըլլալ մինչեւ որոշ աստիճան մը: Վերջապէս, այս տեսակ մրմռալը կը հարթեցնէ, կը միամակարդակէ, եւ արտադրանքն ալ կը դառնայ քիչ թէ շատ միանշանակ: Անով գիտուած սփիւռքահայ գրականութիւնը կը դառնայ հաւաքածոյ մը, կազմուած՝ քանի մը ծանօթ գրողներու անուններէ, ունենալով իր ծանօթ թեմաները, որոնք այս կամ այն ձեւով կը դառնան օտարութեան փորձառութեան մը՝ այսինքն Հայաստանէն՝ կեդրոնէ մը դրսութեան փորձառութեան մը շուրջ:

Մինչդեռ բուն հարցը, Սփիւռքցիին համար, կեդրոնի չգոյութիւնն իսկ է: Սփիւռքցի մը նոյնքան դուրս կը զգայ ինքզինք Հայաստանի մէջ, որքան անկէ դուրս: Անիկա նոյնքան դուրս է այս դաշտին մէջ, որքան այն: Հարցը կը վերաբերի տեղի մը պատկանելու անկարելիութեան, ու անզին է որեւէ քաղաքական կամ ազգայնական զգացումներէ կամ նըկատառումներէ: Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի տխրահռչակ «օտարերկրացի» պիտակը առնոք փակցուած Հայաստան ապրող սփիւռքցիներու խումբի մը ճակտին, մնալով հանդերձ դիւանագիտական ճապկում, խորքին մէջ կը բխէր նոյն այդ չպատկանելու երեւոյթէն: Աւելի ճիշդ, անոր ախտանշական ընկալումէն: Որովհետեւ, տեղի մը չպատկանիլը Սփիւռքցիին համար հաւասար չէ հայութեան չպատկանելու, մինչդեռ հայաստանեան ընկալումին մէջ դրսութիւնը ախտանիշ է օտարութեան: Դրսութիւնը կ'ըմբռնուի որպէս օտարութիւն, որպէս հեռացում, եւ հետեւաբար՝ նուազում կեդրոնէ մը:

Բուն հարցը ճի՛շդ այս դիմացինը իր էութեամբ ընկալելու անկարողութիւնն է, եւ կամ չկամութիւնը: Բան մը, որ կը բխի որքան գիտակից ճապկումէ, նոյնքան նաեւ անգիտակցէ: Տեղ մը, օր մը, դիմացինը կը դադրի ըմբռնուելէ որպէս նոյն ամբողջութեան մը պատկանող միւս մասը, որ ունի իր անջատ պատկերը, գոյնն ու ձեւը, իր ըլլալու սեփական ու ինքնուրոյն լոծիքը, եւ կը սկսի ընկալուիլ իբրեւ կեդրոնէ մը դուրս գտնուողի իր հանգամանքով միայն: Փոխանակ ըլլալու հայելիի մը միւս կողմի ցոլացումը, ան կը վերածուի հայելիի շրջանակէն դուրս ինկողին, կամաց - կամաց դուրս քշուելով դիտողի տեսադաշտէն:

Սակայն դիմացինը ընկալելու անկարողութիւնը կամ չկամութիւնը ընկալո՛ղն ալ կը դարձնէ միամակարդակ: Հայելին՝ փոխանակ միւսը ցոլացնելու, կը դառնայ քառանկիւն շրջանակ մը լոկ: Այնպէս որ, շրջանակին մէկ կողմը չէ միայն որ կը հարթուի:

Եւ ո՞վ չի գիտեր թէ կոտրուած հայելիներն են, որ չեն ցոլացներ:

ՐԱՖՖԻ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նիւ - Եորք
2002 Փետրուար 2

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, Յունուար 26-ին, իր մահկանացուն կնքած է կրթական ծանօթ գործիչ՝ Սօսի Պետիկեան: Ծնած էր 1930-ին, Կիպրոս, նախակրթութիւնը ըստացած է տեղւոյն Մելիքեան դպրոցը, որմէ ետք ուսումը շարունակած է Մելգոնեան վարժարան, ապա, բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած Պէյրութի ամերիկեան համալսարանը տարրաբանութեան ճիւղին մէջ: Երկար տարիներ պաշտօնավարած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Դարուհի Յակոբեան աղջկանց վարժարանը, որու տնօրէնուհին եղած է մինչեւ 1975: 1975-էն 1985 տնօրէնութիւնը վարած է Մելգոնեան վարժարանին, յետոյ մինչեւ իր մահը դասաւանդած է Հայոց պատմութիւն: Հեղինակ է Հայոց պատմութեան, յատկապէս ժամանակակից պատմութեան դասագիրքերու: Ամուսնացած էր բանասերէ Վարուժան Պետիկեանի հետ եւ ունի երկու զաւակ, որոնցմէ Րաֆֆի Պետիկեան պատասխանատու դէմքերէն է գերմանահայ գաղութին:

***

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 27-ին, նախ պատարագով կ'ոգեկոչուէր Կեդրոնական վարժարանի տարեդարձը: Կը քարոզէր Մեսրոպ պատրիարք, ծանրանալով Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի կեանքին ու գործին վրայ: Անոր երազը եղած էր բարձրագոյն կրթարան մը նուիրել ազգին, բայց, չէր կրցած իր ողջութեան իրականացնել իր այդ երազը, իր վախճանումէն երկու տարի ետք է միայն, որ կը բացուէր Կեդրոնական վարժարանը, ուրեմն Կեդրոնականցի կը նշանակէ Վարժապետեան պատրիարքի տեսիլք ունեցող մարդ: Եկեղեցական բաժինին յաջորդած է Սիրոյ սեղան մը, որու եւս նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Կեդրոնականի խնամակալութեան ատենապետ՝ Արման Շիրին, որու յաջորդած է Մատաղի Յանձնախումբի ատենապետ՝ Տիգրան Կիւլմէզկիլ: Ան յայտնած է թէ, այսօր, իրենց գլխաւոր փափաքն է հաւասարակշռել Կեդրոնականի պիւտճէն: Այդ պիւտճէին բացը պարզած է Ա. Շիրին եւ ըստ Պատրիարքի փափաքին նուիրատուներու անունները չեն յայտնուած: Օրուան խօսնակը եղած է Կեդրոնականի 1997-ի շրջանաւարտներէն՝ Նարօտ Նայիր, ներկայիս բնագիտութեան ուսուցչուհի: Ան տուած է բաւական տեղեկութիւններ եւ հրաւիրած ներկաները որ համացանցի վրայ հետեւին Կեդրոնականի կայքէջին: Ապա, խօսք առած է վարժարանին տնօրէնուհին Սիլվա Գույումճեան - Մարկոսեան, որ նախ կարդացած է «Արեւելք» օրաթերթին 1886 Սեպտեմբեր 5-ի թիւին մէջ լոյս տեսած Կեդրոնականի բացման լուրը եւ շարունակած իր ելոյթը, ծանրանալով վարժարանին բացառիկ հանգամանքին վրայ: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք, որ յայտարարած է հաւաքուած գումարը եւ նշած, որ ամառը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին առիթով կէրկին պիտի սարքուի Սիրոյ սեղան մը յաւելեալ գումար մը ապահովելու համար վարժարանին:

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 20-ին ոգեկոչուած է Գարակէօզեան վարժարանի հիմնադիր՝ Տիգրան Գարակէօզեանի եւ համայն Գարակէօզեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակը, նախաձեռնութեամբ եւ գործակցութեամբ Գարակէօզեանի խնամակալութեան: Քարոզած է Մեսրոպ Պատրիարք, որ ծանրացած է գլխաւորաբար Տիգրան Գարակէօզեանի կեանքին զանազան դրուագներուն վրայ: Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է հոգեճաշ մը: Օրուան յայտագիրը վարած է խնամակալութեան անդամներէն՝ Գարուն Գովան եւ խօսելու հրաւիրած է ատենապետ՝ Տիգրան Կիւլմէզկիլը: Ան ներկայացուցած է Տիգրան Գարակէօզեանի բարեսիրական գործունէութիւնը եւ յիշած անոր կենսագրական գիծերը: Գարակէօզեանի տնօրէնուհի տիկին Արմաւենի Միրօղլու յաջորդ խօսք առնողը եղած է. ան «Երազ» խորագրեալ գրութիւն մը կարդացած է, որու հեղինակն էր այն որբը, որ 1913-ին Գարակէօզեանի հաստատումէն ետք Ս. Փրկիչէն փոխադրուած էր հոն եւ որ իր տպաւորութիւններն ու զգացումները կ'արտայայտէր իր եւ իր ընկերներուն անունով: Նախկին Գարակէօզեանցի Լեւոն Տէօքմէճեան յիշատակներ պատմած է իր ուսանողական շրջանէն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 9-ին, տեղի ունեցած է 1700-ամեակի լսարանին 12րդ դասախօսութիւնը: Դասախօսած է Գառնիկ Քհնյ. Գոյումճեան նիւթ ունենալով. - «20-րդ դարու Հայց. Եկեղեցւոյ աստուածաբանական միտքը»: Բուն նիւթին անցնելէ առաջ, դասախօսը բացատրած է թէ ի՞նչ է աստուածաբանութիւնը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Խասեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ, Յունուար 25-ին, ներկայացուած է «Ինչ որ կ'ուզէք, մենք կու տանք» զաւեշտը, Հերմոն Վարիչի բեմադրութեամբ: Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

●

– Ինչո՞ւ չես աշխատում, – հարցնում է պատշարը աշկերտին:
– Երէկուանից ձեռքերս դողում են:
– Ուրեմն՝ աւազը մաղիր:

●

Զրուցում են երկու պառաւ.
– Ասում են՝ թոռդ հիւր է եկել:
– Հա, մի չաբաթ կը լինի...
– Եւ ի՞նչ՝ պապին օգնում է:
– Օգնում է: Օրինակ, երէկ միասին պապի թոշակը խմեցին...

●

Ոսկէ հարսանիքին ամուսինը հարցնում է կնոջը.
– Սիրելիս ազնուօրէն ասա, դու ինձ երբեւէ դաւաճանե՞լ ես:
– Ընդամէնը երեք անգամ, սիրելիս:
– Եւ ե՞րբ ես դու ինձ առաջին անգամ դաւաճանել:
– Յիշո՞ւմ ես, բանկը քեզ վարկ չէր տալիս, յետոյ բանկի տնօրէնն անձամբ քեզ կանչեց եւ անտոկոս վարկ տրամադրեց:
– Իսկ երկրո՞րդ անգամ:
– Յիշո՞ւմ ես՝ ծանր հիւանդացել էիր, եւ ոչ ոք չէր ուզում քեզ վիրահատել, յետոյ հանրապետութեան գլխաւոր վիրաբոյժն անձամբ եկաւ քեզ վիրահատելու:
– Շնորհակալ եմ, սիրելիս: Դու կեանքս փրկել ես: Իսկ երրո՞րդ անգամ:
– Յիշում ես, Ազգ. Ժողովի պատգամաւոր դառնալու համար դու մեր ընտրատարածքում դրել էիր քո թեկնածութիւնը եւ ընտրուելու համար քեզ ընդամէնը 2567 ձայն էր պակասում:

●

– Ինչո՞ւ են ոստիկանական մեքենայում չորս հոգի նստում:
– Որովհետեւ մեքենայ վարելու համար ութամեայ կրթութիւն է պէտք:

●

Նոր Հայը մտնում է ոսկերչական խանութ, երկար կանգնում է ցուցափեղկի առաջ, ուր ոսկէ խաչելութիւն է դրած, եւ վերջապէս ասում վաճառողին.
– Ախպեր ջան, էս նոյն խաչից ունէ՞ք՝ միայն թէ առանց մարմնամարզիկի:

●

Զրուցում են երկու Նոր Հայ.
– Նոր Հայի մասին ծիծաղելի անեկդոտը լսե՞լ ես: Ուրեմն՝ քայլում է Նոր Հայը...
– Վայ, ծիծաղից մեռայ, հերիք է: Նոր Հայ լինի ու ՔԱՅԼԻ՞:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Բայց ապացո՛յցը:

- Ապացոյցը շատ դիւրին է, հիմա, անմիջապէս, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու խուզարկել տուէք Խմին պէյի տունը ձեր ամէնէն ճարպիկ ու հաւատարիմ ոստիկաններու ձեռքով եւ եթէ 30 ռումպա չգտնուի Խմին Էֆէնտիի տան մէջէն, ես պատրաստ եմ, իբր զրպարտիչ, ամէնէն ծանր պատիժը ընդունիլ: Կը խոստանամ, մինչեւ խուզարկութեան աւարտիլը, հոս, ձեր հետը մնալ:

- Վստա՞հ էք ձեր բառերուն վրայ, - հարցուց ապահովութեան պետը:

- Մեր սուրբ հաւատքին վրայ կ'երդնում, որ ճշմարիտ կը խօսիմ, - պատասխանեց Ծերունին վեհափառ լրջութեամբ մը:

- Լաւ ուրեմն, հիմա անմիջապէս խուզարկութիւնը կատարել պիտի տամ:

- Ես ալ արդէն նոյնը պիտի խնդրէի ձեր վսեմութենէն:

- Բայց եթէ բան մը չգտնուի Խմին Էֆէնտիի տունէն, այն ատեն ձեռքէս դիւրաւ պիտի չազատիս:

- Պատրաստ եմ իմ արժանի պատիժս ընդունելու

Պէտրի պէյ գրասեղանին վրայ դրուած զանգակը հնչեցուց:

Բարապան մը ներս մտաւ:

- Այս Էֆէնտին տարէ՛ք եւ առանձին սենեակի մը մէջ փակեցէք, - ըսաւ:

– Ի՞նչպէս գիս կը բանտարկէք, – գոչեց Տէրվիշը:

- Մեր որոշումը այնպէս չէ՞ր, մինչեւ խուզարկութեան արդիւնքը հոս պիտի մնաք:

- Այդ տարբեր, միայն թէ կը յուսամ, որ բանտ պիտի չդրուիմ:

- Ո՛չ, ո՛չ, առանձին սենեակ մը, - պատասխանեց Պէտրի պէյ, - անհոգ եղիր:

Տէրվիշը հետեւեցաւ բարապանին:

Անոր մեկնելէն անմիջապէս ետքը ոստիկանութեան պետը պէտք եղած հրահանգները տուաւ, որպէսզի խիկոյն խուզարկութիւն մը կատարուի Խմին Էֆէնտիի տան մէջ:

Տէրվիշին յայտնութիւնները չափազանց յուզած էին զինքը:

Քանի մը օրէ ի վեր Խմին եւ Արթին տարտամօրէն կը խօսէին մեծ դաւադրութեան մը մասին, որուն, իբր թէ, հետքերուն վրայ էին: Ապահովութեան պետին սոխպումներուն վրայ խոստացած էին քանի մը օրէն որոշ ապացոյցներով հաստատել իրենց բառերը: Նամակներ, քարդեր, ուրիշ փաստաթուղթեր պիտի ձեռք անցընէին ու բերէին եւ յետոյ զանազան տեղեր պահուած ռումպաներ երեւան պիտի հանէին:

Պէտրի պէյ անհամբեր կը սպասէր այդ ապացոյցներուն եւ ահա՛ հիմա, տէրվիշը կը յայտնէր, թէ ամբողջ այդ դաւադրութիւնը կեղծիք մըն էր մէկ քանի լրտեսներու ձեռքով պատրաստուած:

«Եթէ իր բառերը ճիշդ ըլլան, գիտեմ ընելիքս» – կ'ըսէր ինքնիրեն:

Մէկ քանի ընթացիկ գործեր կարգադրելէ ետքը զանգակը հնչեցուց եւ բարապանին հարցուց, թէ Խմին Էֆէնտի եկա՞ծ էր:

- Այո՛, - պատասխանեց այս վերջինը:

– Ըսէ՛ որ հոս գայ, – հրամայեց:

Վայրկեան մը ետքը Խմին Էֆէնտի ներս մտաւ եւ խոնարհ բարեւ մը տալով ըսաւ.

- Ձեր վսեմութիւնը հրամա՞ն մը ունի:

- Ի՞նչ եղաւ սա դաւադրութեան խնդիրը, - հարցուց Պէտրի պէյ:

- Կը հետապնդենք կոր, - պատասխանեց լրտեսը, - եւ կրնաք վստահ ըլլալ, որ քանի մը օրէն պիտի կրնանք տալ դրական ապացոյցներ:

- Ռումպաներուն հետքը գտա՞ք:

- Հետքին վրայ ենք, առայժմ կասկածներ ունինք, որոնք քանի մը օրէն ստուգութեան պիտի փոխուին:

– Ո՞ւր կը կարծէք, որ պահուած ըլլան այդ ռումպաները:

- Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համեմատ, շատ հաւանական է, որ Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիին մէջ գտնուին ռումպաներ, ինչպէս նաեւ Պատրիարքարանին մէջ:

- Պատրիարքարանի՞ն մէջ:

- Պատճառներ ունինք այդպէս կասկածելու, բայց դեռ որոշ բան մը կարող չեմ ըսել:

- Ե՞րբ պիտի կրնաս ըսել:

- Թերեւս 2 - 3 օրէն:

– Ապահո՞վ ես այդ մասին:

- Այո՛, ապահով եմ, - պատասխանեց լրտեսը հաստատ շեշտով մը:

- Լա՛ւ, - պատասխանեց Պէտրի պէյ, - կրնաս երթալ:

- Ուրիշ հրաման մը չունի՞ք:

- Ո՛չ - պատասխանեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Խմին Էֆէնտի դուրս ելաւ սենեակէն:

«Այս մարդը ինծի անմեղ կ'երեւայ կոր» - մտածեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Քանի մը ժամ ետքը ոստիկան մը եկաւ այն խցիկը, ուր արգելափակուած էր ծերունի տէրվիշը եւ խիստ քաղաքավար ձեւով մը ըսաւ.

– Պէտրի պէյը Ձեր բարձրութեան կը կը սպասէ իր սենեակին մէջ:

- Վերջապէ՛ս, - մրմնջեց ծերունին իր թէզպիհը քաշելով:

Եւ վեհափառ կերպարանքով մը դուրս ելաւ խցիկէն եւ ուղղուեցաւ ոստիկանութեան տնօրէնին սենեակը:

Այս վերջինը, ոտքի վրայ, գրասեղանին առջեւ կեցած էր:

- Պէ՛յ էֆէնտի, գիս ուզա՞ծ էք, - հարցուց խոնարհելով:

- Այո՛, - պատասխանեց Պէտրի, - կը խնդրեմ, հրամմեցէ՛ք նստեցէ՛ք:

Եւ ցոյց տուաւ իր մօտը գտնուած թիկնաթոռ մը:

Ծերունի տէրվիշը նստաւ:

– Կը ներէք, որ ձեզի անհանգիստ ըրի, - ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Քաւ լիցի, - պատասխանեց ծերունին:

- Ներում կը խնդրեմ ձեզ մէկ քանի ժամ արգելափակելուս համար:

(Շար. 162)

(Շար. Ա. էջէն)

վրայ: Վետրին կ'ըսէ թէ, որոշ պարագաներու մէջ, հարկ է առանձին գործել, ի հարկին դէմ դնել Միացեալ-Նահանգներու: 15-երուն համար Իրաքէլ-Պադեստին ճակատումը միայն ահաբեկչական հարց չէ, հարկ է քաղաքական բնոյթ տալ անոր: Յիշենք որ 2003-ի համար, ԱՄՆ-ու զինուորական պիւտճէն 378,6 միլիառ տոլար է, այսինքն օրական աւելի քան մէկ միլիառ...:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, ձերբակալուած է Յորդանանցիներու եւ Սաուտցիներու խումբ մը: Ապահովութեան նախարարը՝ Վ. Խաբուրծանիա յայտարարած է որ անոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ կապ պահած են չէչէն պատերազմիկ՝ Խաթաբի հետ: Ձերբակալուած անձերու թիւը չէ ճշդուած, ըսուած է միայն որ կը ջանային կեռիլլայի ապօրինի խմբակ մը կազմել Պանկիսիի կիրճերուն մէջ (Չէչէնիոյ սահմանին մօտ) ահաբեկչական արարքներ գործելու համար ռուսական հողամասին վրայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ առժամեայ կառավարութեան պետը՝ Համիտ Քարզայի 350 աֆղան թալիպան ազատ արձակեց, փետրուար 9-ին, արարողութեան մը ընթացքին եւ ազդարարեց որ պէտք չէ այլեւս զէնքի դիմեն: Ամէն մէկ ազատ արձակուող 20 Եւրօ ստացաւ: Գալով Ամերիկացիներուն 34 գերի եւս Կուանթանամօ փոխադրեցին, ինչ որ 220-ի կը բարձրացնէ ամերիկեան այդ կայանը գտնուող գերիներու թիւը:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Գ. Օր Մեծի Պահոց

Տեառնընդառաջի նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 16.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը բանալով՝ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ-ի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

Դ. Օր Մեծի Պահոց

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագ կը մատուցուի՝ Խորանը բացուած: «Տէր Ողորմիա»յի ժամանակ Խորանը վերստին կը ծածկուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15

Հսկումի ժամերգութիւն ժամը 17-ին:

Քարոզիչ՝

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Երեկոյեան Հսկումի փոխարէն ժամը 16-ին կը կատարուի ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը երախտագիտութեամբ կը յայտնէ իր խորին ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Խօրտէքեանի, զաւակներուն եւ թոռներուն, Մարսէյլի Սէն-Ժերոմ մասնաճիւղի անդամ՝ ընկերուհի Մաքրուհի Խօրտէքեանի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք-Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԿՐԿԻՆ ԱԶԳ. ԽՈՒՄԲ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

2002 – Ֆութպոլի Համաշխարհային Բաժակի Ճափոն եւ Հարաւային Գորէա տեղի ունենալիք մրցաշարքին մասնակցելիք Ֆրանսայի ազգային խումբին կազմը յայտարարեց մարզիչ Ռոժէ Լըմէր: Ան հրաւիրեց նաեւ Իտալիոյ «Փարմա» խումբին մաս կազմող հայ մարզիկ Ալէն Պօղոսեանը զոր որակեց՝ «շատ զօրաւոր՝ հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս»: Սակայն այս անգամ Ֆրանսացի մարզիչին ծրագիրներէն դուրս մնացած է Եուրի Ճորքայէֆ, որ չէ կանչուած ազգ. հաւաքական: Թէեւ Լըմէր չեշտած է թէ անկարելի չէ որ վերջին պահուն ան եւս հրաւիրուի:

***

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ֆութպոլի Հայաստանի պատանիներու խումբը (մինչեւ 17 տարեկան) ուսումնա-մարզային շրջանի մը համար Կիպրոս գացած է, ուր բարեկամական մրցում մը ունեցած է երկրին պատանեկան հաւաքականին դէմ: Հայ մարզիկները 3 – 2 յաղթական դուրս եկած են: Անոնք կը պատրաստուին Մարտ 5-9 Հայաստան տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյենութեան զտման մրցումներուն, ընդդէմ Մալթայի եւ Մոլդովայի հաւաքականներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՁԻՒՆԱԴՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնադնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա):

Փետրուար 24-էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

Մարի Ապուսէֆեանին՝
01 – 47 – 80 – 71 – 73

երեկոյեան՝
Արաքսի Գարանֆիլեանին՝
01 – 39 – 83 – 71 – 19

Տեղերը սահմանափակ են:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de M. André SANTINI
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson
Issy-les-Moulineaux
Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité
au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO,
Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART,
Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse
de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY,
Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN,
Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de M. Gérard COLOMB
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de Youri DJORKAEFF
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle
assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
MERCREDI
13 FEVRIER
2002

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.362 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.362

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 11 / 12)

ՆԱՅԻՐԻՏ 1–Ը ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐԵՆ ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՆԵՐԸ

Փետրուար 9-ին ստորագրուած պայմանագրով Նայիրիտ - 1 փակ բաժնետիրական ընկերութիւնը յանձնուած է բրիտանական Ռանսա ընկերութեան կառավարման: Պայմանագիրը ստորագրած են Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի փոխ - նախարար Աշոտ Շահնազարեան եւ Ռանսայի նախագահ Ա. Գումար: Ստորագրութենէն ետք Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանը ըսած է թէ իր երկրէն Հայաստանի կատարուած ներդրումներու ծաւալը տասնապատիկ է, քան Բրիտանիոյ կառավարութեան օժանդակութիւնը. եւ արտասահմանեան ներդրումները շատ աւելի կարեւոր են, քան՝ օգնութիւնը: Ռանսայի նախագահը մամուլի ասուլիսի մը յայտնած է թէ երկու տարիէ ի վեր արդէն իրենք միջազգային շուկայ կը հանէին Նայիրիտ - 1-ի արտադրած քաուչուկը: Ան ըսած է նաեւ թէ մինչեւ 2005, 25 միլիոն տոլարի ներդրում կ'ընեն նոյն ձեռնարկութեան:

***

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՒԱՍՏՈՒՄՆԵՐԸ

Փետրուար 11-ին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Վրաստանի Արտաքին գործերու նախարարը Ի. Մենագարիշվիլի յայտարարած է թէ Վրաստան երբեք Հայաստանի ապահովութեան ուղղուած քայլերու եւ գործողութիւններու չէ ձեռնարկած ու չի ձեռնարկեր: Ան «բացարձակապէս անհիմն» համարած է որոշ լրատուներու հաղորդածը թէ զէնքի, թմրեցուցիչներու մաքսանենգութեան եւ ապօրինի գաղթի դէմ պայքարի հարցերու շուրջ Վրաստանի, Ատրպէյճանի եւ Թուրքիոյ միջեւ գործակցութեան նպատակով մշակուող համաձայնագիրը կրնայ վնասել Հայաստանի շահերուն: Վրացի նախարարը ըսելով հանդերձ թէ ներկայիս կարգ մը պատճառներով անկարելի է Հայաստանի ընդգրկումը այդ պայմանագրին, բայց ուշ կամ կանուխ ան կը միանայ ծրագրուող պայքարին:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան որ Թիֆլիս կը գտնուէր, հաւաստած է, որ վրդովելու պատճառ չկայ այդ համաձայնագրին ստորագրութեան պատճառով. ան աւելցուցած է թէ Վրաստանի ղեկավարութեան հետ իր հանդիպումները նոր մղում կու տան երկու երկիրներու գործակցութեան զարգացումին:

***

ՇԷՆՔԻ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Փետրուար 10-ին, կէս գիշերին մօտ Երեւանի Փաւստոս Բիւզանդ փողոցի թիւ 93 շէնքը փլած է: Մէկ հոգի վիրաւորուած է: Արտակարգ իրավիճակներու վարչութեան համաձայն, փլուզման պատճառը 1988-ի երկրաշարժէն շէնքին կրած ծանր վնասը եղած է եւ ջուրի խողովակներուն ոչ բարուք վիճակը որ խոնաւութեան բոյն դարձած է շէնքին համար:

***

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

«Համալսարանական կիներու ընկերակցութիւն»ը հարցախոյզով մը ճշդած է թէ Հայաստանէն արտագաղթի թափը վերջին երկու - երեք տարուան ընթացքին մեղմացած չէ: Երեւանի եւ ութ մարզի մէջ կատարուած հարցախոյզին պատասխանող կիներէն 26.5%-ը, այրերու 35.2%-ը ոչ մէկ պարագայի մէջ կը խորհին մեկնիլ երկրէն: Ընդմիշտ մեկնիլ կը փափաքին կիներու 17.3%-ը եւ այրերու 22%-ը, առաջին խումբին 45%-ը եւ երկրորդներուն 33%-ը կը փափաքին ժամանակաւոր կերպով մեկնիլ:

***

ՊՈՒՇ–ՏԻՒ–ՌՈՆ ՆԱՀԱՆԳԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պուշ–տիւ–Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի Նախագահ Ժան–Նոէլ Կեռինիի գլխաւորած պատուիրակութիւնը այս օրերուն կ'այցելէ Հայաստան: Ֆրանսացի հիւրերը Փետր. 11–ին ընդունուած են Նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Նախագահին մամլոյ գրասենեակէն կը հաղորդեն թէ հանդիպումին, Պ. Կեռինի շեշտած է երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը շարունակելու եւ գործնական նոր քայլերով ամրապնդելու իրենց տրամադրութիւնը: Պ. Կեռինի յայտարարած է նաեւ որ նոյն օրը Շիրակի մարզին եւ Պուշ–տիւ–Ռոն նահանգին միջեւ ստորագրուած է համագործակցութեան փաստաթուղթ մը, որ նոր կարելիութիւններ կը ստեղծէ աւելի սերտ գործակցութեան մը համար: Ան աւելցուցած է նաեւ որ ֆրանսական կողմը մեծ ուշադրութիւն կը յատկացնէ Հայաստանի ֆրանսական համալսարանին զարգացման ծրագրին: Ռ. Քոչարեան ալ հաւաստած է որ կրթութեան բնագաւառի գործակցութիւնը հետզհետէ աւելի շօշափելի բնոյթ կը ստանայ եւ զարգացումը ակնյայտ է: Ան բարձր գնահատած է երկու երկիրներու փոխյարաբերութիւնները ընդհանրապէս, շեշտելով նաեւ այն կարեւոր դերը զոր կը կատարէ Ֆրանսա Եւրոպական Միութեան հետ Հայաստանի յարաբերութիւններուն մէջ:

***

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի դահուկորդ, գիւմրեցի Արամ Հաճեան երկրին առաջին հանդէս եկողը եղած է, Սոլթ Լէյք Սիթիի ողիմպիականներուն: Ան գրաւած է 52–րդ տեղը: Հայաստանի դրօշին ներքեւ յաջորդ ելոյթը տեղի կ'ունենայ Փետր. 16–ին. պօպ–սլէյթիսթներ՝ Դանիէլ – Արմէն Ծանթիճեան եւ Ալեքսանդրոս Մ. Ալեքսանդրոս՝ ամերիկաբնակ հայ եւ յոյն մարզիկներ, կը ներկայացնեն Հայաստանը: Իսկ Փետր. 19–ին հանդէս կու գան ձեւաւոր չմշկասահքի եւ լեռնադահուկի Հայաստանի ներկայացուցիչները:

Ինչպէս իւրաքանչիւր երկիր, հայկական պատուիրակութիւնն ալ ունի իր նստավայրը՝ «Հայկական տուն». կան ութ մարզիկներ եւ մնացեալը՝ մարզական ու պետական գործիչներ են: Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Յ. Եաւրեան:

Մետալներու վերջին հաշուեցուցակին՝ ԱՄՆ կը գրաւէին Ա. դիրքը, իրենց կը հետեւէին Աւստրիա եւ Գերմանիա:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ, ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՅԱՅՏՆԵՑ ԹԷ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Է ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

ՇԻՐԱՔ Կ'ՈՒԶԷ ՖՐԱՆՍԱՆ ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲՈՒ ՄԷՋ ԴՆԵԼ

Անակնկալ մը չէր: Երկուշաբթի, Փետր. 11-ին, Ավինեոն մէջ է, ուր կ'ընդունէր Էռ.Փէ.Էռ քաղաքապետուհի՝ Մարի - Ժոզէ Ռուակի կողմէ չորրորդ անգամ ըլլալով 1995-էն ի վեր, որ Շիրաք, պատասխանելով անոր մէկ հարցումին, կ'ըսէր. - «Այո՛, թեկնածու եմ: Ուզեցի ըսել Ֆրանսացիներու միջեւ: Վստահ եմ, որ բոլորս, գաղափարականներէն, նախապաշարումներէն, վարդապետութիւններէն անդին, իւրաքանչիւրին յարգանքով, կրնանք Ֆրանսան յաղթել տալ»: Նոյն իրիկունը, հեռատեսիլի Ա. կայանէն է որ Ժ. Շիրաք կը պատասխանէր Փուավը - տ'Արվորի հարցումներուն: Կը ճշդէր որ, կ'ուզէ իր խանդավառութիւնը եւ վճռակամութիւնը Ֆրանսայի ծառայութեան դնել: Հարկ է վերանորոգել Պետութեան հեղինակութիւնը, ամրապնդել կամ վերահաստատել ապահովութիւնը, բնական չի գտներ որ չորս տարիներու աճէ ետք աղքատութիւնը չէ նահանջած երկրին մէջ: Ինչ կը վերաբերի Շիւլէրի հարցին, չի վարանիր յայտարարելէ որ երբեք չէ լսած այդ մասին, անձն ալ չի ճանչնար, թերեւս, պատահած է որ նոյն տեղը գտնուին, բայց, անձնապէս չի ճանչնար: Կուսակցութեան մարդ չէ, կ'ըսէ, չուզեր գաղափարականի մը թեկնածուն ըլլալ: Միտք չունի բանավէճի նստելու Ժոսփէնի հետ, երբեք դժուարութիւններ չեն եղած եւ պիտի չըլլան, երբ Ֆրանսայի շահերը խնդրոյ առարկայ են:

Շիրաք Ավինեոն գացած էր նախագահական օդանաւով, վերադարձած էր Թէ - Ժէ - Վէ-ով եւ խանդավառութեամբ դիմաւորուած Կառ տը Լիոն, իր համակիրներուն կողմէ: Ավինեոն գացած էր որպէս նախագահ, կը վերադառնար որպէս թեկնածու, ուրեմն չէր կրնար օգտագործել պաշտօնին շնորհած առաւելութիւնները եւ կայարանէն Էլիզէ ալ կ'երթար վարձուած կառքով մը:

***

Հինգերորդ անգամն է որ Շիրաք թեկնածու է նախագահութեան եւ մինչեւ 1995 ձախողութեան բախած է: Այս նոր թեկնածութեան կանխահաս յայտարարութեան առթիւ (նախատեսուած էր ամիս մը յետոյ) հակազդեցութիւնները բաւական հեղնական բնոյթ ունին ընդդիմադիր շարքերուն մէջ: Ֆ. Հոլանտի համար, Շիրաքի թեկնածութիւնը ամէն բան է, բայց անակնկալէ մը: Շըվէնըման կը գտնէ որ իր թեկնածութիւնը հիմա դրաւ Շիւլէրի շնորհիւ: Աւենն է որ իր գաղափարները եւ ծրագիրները պարզէ: Ժ. Մ. Լը Փէնի համար, Ժ. Շիրաք սովորական քաղաքացի մը դարձաւ, այլեւս հաշիւ պէտք է տայ: Ն. Մամէրի համար, թեկնածու մըն է որ իր թեկնածութիւնը կը յայտարարէ ճնշումի տակ: Ռ. Հիւ կ'ուզէ որ ժամ առաջ սկսի բուն վիճարկումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԻՈՅ նախկին նախագահին Ս. Միլոսեւիչի դատավարութիւնը սկսաւ Փետր. 12-ին Լա Հէյի Պատժական Միջազգային

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(12 février)

Aysé Nur Zarakolu

Editrice de textes «subversifs»

Մարի Ժեկօ կ'անդրադառնայ Այշէ Զարաքօլուի մահուան, կը յիշէ անոր կենսագրական գիծերը: 1977-ին, կը գրէ, հիմնած էր Պելկէ հրատարակչականը, ծանօթ Թուրքիոյ մէջ եւ Եւրոպա, փոքրամասնութեանց մասին իր հրատարակութիւններուն համար: Ամուսնոյն հետ, փոքր միջոցներով, հանրութեան ծանօթացուցած են բազմաթիւ հատորներ, թէ Թուրք ձախին եւ թէ Քիւրտերու եւ Հայերու վերաբերող: 1994-ին, Իվ Թեռնոնի գիրքին Թրքերէն թարգմանութեան հրատարակութիւնը - Հայկական Թապուն - պատճառ պիտի ըլլայ որ դատապարտուի, տարի մը ետք, Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին կողմէ «անջատողականութեան դրդումի» ամբաստանութեամբ: Եթէ, ի վերջոյ, բանտէն կը յաջողի խուսափիլ, հատորը արգիլուած է (եւ տակաւին է) եւ Պելկէի կեդրոնավայրերը քարուքանդ կ'ըլլան պայթումէ մը: 1982-ին, կը շարունակէ Մարի Ժեկօ, բանտարկուած է, առանց դատավարութեան, չորս ամիս Թուրք ձախին նուիրուած համալսարանականի մը գործին հրատարակութեան համար: 1990-ին, 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է ծագումով քիւրտ ընկերաբան՝ Իսմայիլ Պէշիքճիի գիրքին հրատարակութեան պատճառաւ, ինք ալ հարիւրեակ մը տարիներու դատապարտուած է: Հակառակ ատոր, պատիժը կրելէ ետք, երեք հատոր եւս կը հրատարակէ նոյն հեղինակէն: 1993-ին, կրկին կը դատապարտուի լրագրական քննութեան մը հրատարակութեան համար, որ կը վերաբերէր կանոնաւոր բանակին գործած կեղեքումներուն Թրքական Քիւրտիստան. խորագիրն էր՝ «Anatomie d'un crime», մինչ գիրքին հեղինակը, Թուրք լրագրող մը կը մեռնէր բանտը:

Ամոլին յամառութիւնը, կը գրէ «Մոնտ»ի աշխատակիցը արդիւնք տուաւ: Դատական բազմաթիւ պայքարներէ ետք, ամերիկացի համալսարանական՝ Վահագն Տատրեանի «Ցեղասպանութիւն» հատորին հրատարակութիւնը կ'արտօնուի, մինչ Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա լերան քառասուն օրեր»ու Թրքերէն թարգմանութիւնը, 1915-ի ցեղասպանութեան - զոր Թուրքիա կ'ուրանայ - ընթացքին Հայերու դիմադրութեան մասին ոչ մէկ նեղութեան պատճառ կ'ըլլայ Զարաքօլու ամոլին:

Զարաքօլու ամոլը քանի մը անգամ փաբիզ հրաւիրուած է, ի մէջ այլոց Հետազօտութեան Կեդրոնին (Սէ.Էն.Էռ.Էս.)ի կողմէ: Կը նուազին սպառնալիքները, դէշ վերաբերումները, արգելափակումները: 1998 Հոկտեմբերին, Այշէ Նուր Ազատութեան մրցանակը կը ստանայ Հրատարակիչներու Միջազգային Միութենէն: Իր վերջին պայքարը տարաւ հիւանդութեան դէմ: Իր գործունէութեան անդրադարձան կարդ մը մեռաներ:

Դատարանին առջեւ: Ամբաստանուած է «ցեղասպանութեան, մարդկութեան դէմ ոճիրի եւ պատերազմական ոճիրի» մեղադրանքներով: Ինք կ'ուրանայ դատարանին օրինականութիւնը, զոր կը նկատէ «հակասերպ պատերազմական գործիք մը», Ամերիկացիներուն ծախուած: Միլոսեւիչ որոշած է ինք պաշտպանել իր պաշտ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԲՐԱԾՈՅ ԽԵՂԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Բ.

ՄԷԿ ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՄԷԿ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԷԿ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԵՐԵՔ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

Հայոց լեզուի համար ա՛յս է իրականութիւնը: Սակայն, ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս եւ Սփիւռքի մէջ, հայերէնի ուղղագրութեան պահանջը փոշիացնելու նպատակով, խնդիրը մանրացնում եւ ամէն առիթով փորձում են գոնէ հպանցիկ ներշնչել, թէ հիմա երկու հայերէն գոյութիւն ունի, քանի որ «սահեղծուած է երկու ժողովուրդ»: Թէ որպիսի քաղաքական նպատակներ է հետապնդում այս «յայտնագործութիւնը», բոլորովին կապ չունի ուղղագրութիւնը վերահաստատելու պահանջի հետ, հետեւաբար առայժմ զանց առնենք այդ:

Եթէ առօրեայ խօսք ու գրոյցի մէջ պայմանականօրէն ընդունելի է ասել «արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուներ», ապա առնուազն անպարկեշտութիւն է, երբ իրենց «գիտականութեամբ» մեզ ապարկողները միշտ խուսափում են օգտագործել ճշգրիտ ձեւակերպումը՝ արեւելահայ գրական լեզու եւ արեւմտահայ գրական լեզու: Այլապէս կարելի է կարծել, թէ արեւելեան կամ ռուսական Հայաստանի մէջ Հայը մինչեւ օրս էլ չի խօսում իր Լոռուայ, Գիւմրուայ, վերջապէս, Ղարաբաղի բարբառով, ինչպէս եւ արեւմտեան կամ Թուրքաց Հայաստանի մէջ Հայը չի խօսել Վանայ, Երզնկայի կամ Մշոյ բարբառներով, որոնք դեռ պահպանուած են Սփիւռքահայերի խաւերի մէջ:

Հայերէնի մէջ առաջին գրական լեզուն գրաբարն է, գրքի լեզուն, որ ստեղծուել ու մշակուել է Աստուածաշունչը թարգմանելու անհրաժեշտութեամբ եւ հայերէնը իւրացնելու համար, գրագէտ Հայ լինելու համար գրաբարի իմացութիւնը անհրաժեշտութիւնն է:

Ուղղագրութեան վերահաստատման պահանջ ներկայացնելով՝ վիճաբանելու որեւէ խնդիր չենք ունեցել, քանի որ վէճը ծնւում է այլընտրանքների պարագային: Իսկ հայերէնի ուղղագրութիւնը այլընտրանք չունի: Պատճառն այն է, որ «Հայոց գրերի յօրինումով, գերազանց ուղղագրական համակարգի ստեղծումով, իր այբուբենի եւ ուղղագրութեան գործնական կիրառութեամբ Մեսրոպ Մաշտոցը դրսեւորել է իրեն սէս մեծ գիտնական», եւ կարողացել է «ստեղծել այբուբենն ու մի այնպիսի ուղղագրութիւն, որի նըկատմամբ ոչ մի դիտողութիւն չի կարելի անել»: Այս մէջբերումները կատարում եմ ակադեմիկոս Էդուարդ Աղայեանի «Մեսրոպ Մաշտոց» աշխատութիւնից (Երեւան, 1986, էջ 108. - Ընդգծումն իմն է Կ.Ա.Ս.):

Ինչ վերաբերում է հայերէնի ուղղագրութեամբ կարդալ կարողանալու մտահոգութեան, որ Լ. Միրիջանեանին ընդդիմախօսելու եկած ոմն Պետրոս Թեւոսեան բերել էր որպէս կռուան, ապա գրերը ճիշդ իրենց հնչիւններով արտաբերելը պէտք է սկսել, հաւանաբար, ոչ թէ Հ եւ Յ-ից, այլ Թ եւ Ց-ից կամ Տ եւ Ծ-ից, որպէսզի չասենք շնորհակալուՑյուն, չասենք ՎաԾիկան, չասենք հաբուր՝ շնորհակալութիւն, ՎաՏիկան եւ հարիւր ասելու փոխարէն:

Ուղղագրութիւնը վերահաստատելու պահանջը միայն լեզուական խնդիր չէ, այլ ունի քաղաքական խորք: Սովետական «ուղղագրութիւն»ը հայերէնը ընդհանուր լեզուի մէջ ձուլելու առաջին քայլն է, հետեւաբար՝ կոմունիստական բռնատիրութեան մէջ իրականացուած մշակութային ցեղասպանութիւնը հաստատող ապացոյց:

Ապազգայնացուած լեզուաբանները եւ նոյնիսկ գրականագէտները «գիտական խաղեր տալով»՝ ոչ միայն փորձում են ներշնչել երկու հայերէնների գոյութիւնը, այլեւ «յայտնագործեցին» աշխարհաբարի ուղղագրութիւնը, որպիսին իրականին մէջ գոյութիւն չունի: Այս ճամարտակութիւններով նրանք նպատակ ունեն բանից անտեղեակ համոզել, թէ ուղղագրութիւն վերահաստատելու հրամայականը ակնկալում է սահմանադրական փոփոխութիւն:

Ովքե՞ր են բանից անտեղեակ այդ մարդիկ, որոնց առաւել եւս մոլորեցնել են ուզում երդուեալ ապազգայինները:

Այդ անտեղեակ մարդիկ նոյնպիսի ապազգայիններ են, որոնց մայրենի լեզուն ռուսերէնն է, որոնց մտածողութիւնը ռուսական է, որոնց «հայրենասիրութիւնը» ռուսական չափորդականութիւն ունի:

Խօսքը վերաբերում է Հայաստանի վարչակազմին եւ պետական մատուրականներին՝ նախագահից մինչեւ նախարարներ, Ազգային Ժողովի երեսփոխաններից մինչեւ դեսպաններ, կարմիր ակադեմիկոսներից մինչեւ կարմիր գրողներ ու գործի գլուխ անցած «լաւ տղերքը»:

«Հայերէնագիտութիւնը իմ իմացած մարզերից չէ» - խոստովանել է մի երկրի նախագահ, որտեղ հայերէնը Սահմանադրութեամբ հաստատուած վարչական լեզու է:

Իսկ Գ. Ջահուկեանը գեղեցկախօսում է, թէ «պետական լեզուն պէտք է պարտադիր գործածութիւն ունենայ», բայց իր գործունէութեան ամբողջ ընթացքին ոչ մասնաւոր եւ ոչ էլ պաշտօնական առիթով բնաւ չի ընդվզել, որ իշխանութիւնների պարտադիր լեզուն ռուսերէնն է:

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր:

Նախագահի մերձաւոր եւ Հ.Յ.Դ. առաջնորդներից Վ. Յովհաննիսեանը ազգայնագանց այս իրողութիւնը «արդարացնեմ է», բացատրելով, թէ «Ռուսերէնը մտել է մեր կենցաղը»: Որ ռուսերէնը վաղուց էր մտել կոմունիստական իշխանութիւնների կենցաղը՝ մեզնից ոչ ոքի համար նորութիւն չէ, բայց մի՞թէ բանն այնտեղ է հասել, որ ռուսերէնը մտել է նաեւ դաշնակցութեան կենցաղ: Չէ՞ որ Հ.Յ.Դ. մամուլն ու նրա բանիմաց խմբագիրներն են տասնեակ տարիներ եղել հայերէնի նուիրեալ պաշտպաններ ...

Ռուսացած «ազգային» գործիչին արձագանգում է Ռուսաստանի դեսպանը. «Իսկական հայրենասէր Հայը պէտք է ռուսամէտ լինի»: Նախագահն ու նրա գլխաւոր խորհրդականը, անշուշտ, չա՛տ շոյւեցին հայրենասիրութեան նորայայտ այս բնորոշումից: Բայց մենք յիշելու ենք ոչ թէ «շուռ տուած Հայերին», այլ ճշմարիտ ազգային գործիչ Ստեփան Ոսկանին, որ դեռեւս աւելի քան մէկուկէս դար առաջ զգուշացրել էր. «Հայերը ոչ միայն հաւատացին Ռուսիայի խոստումներուն, այլեւ կողմնորոշուեցան դէպի Ռուսիան, այլեւ արիւն թափեցին անոր համար, այլեւ հայրենիքնին թողին եւ միահամուռ, չըսենք կոյր գկուրայն, անոր գիրկն ինկան: Պատմութիւնը օր մը պիտի ըսէ, թէ ի՛նչ գտան հոն եւ թէ ի՛նչ բարիք տեսան ռուս հովանիէն. պատմութիւնը իր անաչառ ատեանին առջեւը պիտի կանչէ այն կարծեցեալ ազգասէրները, որք Հայկեան ոգւոյ վրայ այս նոր վէրքն ալ աւելցուցին»:

Ռուսական դեսպանի «հայասիրական» կարգախօսը տեղնուտեղը զարգացրեց ակադեմիական մի սինքլոր, թէ «Ռուսերէն չիմանալով դժուար է հայ մնալ»:

Նորաթուխ նախագահի եւ նրա գլխաւոր խորհրդական Վ. Յովհաննիսեանի «յեղափոխական» առաջին քայլը 1998-ին եղաւ «ռուսական դպրոցների փակման եւ ռուսերէնի ճնշման պատճառ դարձող լեզուի Տեսչութեան պետ Վ. Միրզոյեանին վանել այդ պաշտօնից, քանի որ ներկայումս անհրաժեշտ է իրականացնել առաւել հաւասարակշռուած քաղաքականութիւն» (Վ. Յովհաննիսեան): Ապազգային կարճամտութեան որպիսի՛ ինքնամերկացում... Այս միտքը շատ աւելի «համ ու հոտով» զարգացրել է Ս. Կապուտիկեանը՝ իր «սոցիալիստական հայրենասիրութեամբ» Վ. Միրզոյեանի երեսին նետելով, թէ «Դուք ճեալլագեոզներ էք: Ո՞ւմ է պէտք ձեր հին ուղղագրութիւնը»: Քաջառողջութիւն եւ երկար կեանք եմ մաղթում տիկին Սիլվային, որպէսզի իր համար չա՛տ սովորական «մեղայականների» շարքը երբեւէ հարստացնի նաեւ ազգային ուղղագրութիւնն ուրանալու մեղայականով, ճիշդ այնպէս, ինչպէս «մեղա՛յ» կանչեց հարազատ հօրն ուրանալուց կէս դար յետոյ:

Ցանուցն ռուսաց լեզուի՝ հայերէնի դէմ այսպիսի արշաւանքի հետեւանքը եղաւ վարչապետ Վ. Սարգսեանի կայացրած կառավարական որոշման համաձայն 2000 թուականի Սեպտեմբերից Երեւանի մէջ 60 (վաթսո՛ւն) ռուսական դպրոց բանալու փաստը («Ռուսսկայա միսլ», 2000, Յունիս 25):

Եզրակացութիւնը պարզ է: Հայաստանի օրուայ իշխանութիւնները եւ ազգուրաց իշխանութիւններին իրենց հնազանդութիւնը բոլոր առիթներով հաւաստիացնող մտաւորականները միշտ դիմադրելու են ամէն քայլի, որ կը կատարուի ի նպաստ մայրենի լեզուի: Եւ Լեզուի պետական հիմնարկութեան ծառայողներն էլ այս ապազգային մթնոլորտի մէջ շարունակելու են իրենց սադրանքները, քանի որ՝ ո՞վ է դատաւորը:

Դատաւոր ենք ուզում տեսնել նրանց, ովքեր դարձել են Երկրի նիւթական արժէքների տիրակալ եւ յանդգնում են իրենց տիրապետութիւնը տարածել մարդկանց հոգիների, հոգեւոր մշակոյթի եւ Հայի ոգեղինութեան վրայ:

Լեւոն Միրիջանեանի յօդուածաշարի առիթով մէջտեղ եկած «գիտուններից» մէկը անամօթաբար նենգում է՝ հայերէնի ուղղագրութիւնը վերահաստատելու հրամայականը ներկայացնելով, թէ առնուազն արեւելահայ գրական լեզուն արեւմտահայ գրական լեզուով փոխարինելու հարց է բարձրացուած. «Ցոյց տուէք մի ոլորտ, որին արեւելահայերէնը խանգարում է, ո՞րն է այն գիտական հիմքը, որին հետեւելով փոխում ենք պետական լեզուն» (Պ. Բեդիրեան՝ «Նախկին արեւմտահայ», «Ավանդարդ», Թիւ 46, 2001): Սովետական այս բրածոն չգիտէ՞, որ խօսքը մեր երկու գրական լեզուները մէկը միւսով փոխարինելուն չի վերաբերում, քանի որ դրանցից իւրաքանչիւրը միւսին համազօր արժէք է: Անշուշտ, չգիտէ, որ երկու գրական լեզուներն էլ ՀԱՅԵՐԷՆ են: Չգիտէ նաեւ, որ երկու գրական լեզուները միեւնոյն բառամթերքի լիարժէք տէրերն են: Եւ եթէ ոմանց կարծիքով արեւմտահայերէն ու արեւելահայերէն բառեր գոյութիւն ունեն, ապա այդ մոլորութիւնը սովետական բառարանագիրների քաղաքական ծըրագրաւորուածութեան հետեւանքն է: «Ատեն» եւ «ժամանակ» բառերը հայերէն են եւ ունեն իրենց նրբերանգները: Խօսակցական լեզուի մէջ այդ նրբերանգները չընկալելը, առաւել եւս ռուսահայի՝ արեւմտահայի գրական լեզուն չհասկանալը կամ երբեմնի Թրքահայի՝ արեւելահայ գրական լեզուից խրտնելը դեռեւս չի նըշանակում, թէ գրական մեր երկու լեզուները իրար նկատմամբ խորթ են, օտար եւ նոյնիսկ հայութեանն են բաժանում երկու տարբեր զոների (սա էլ իրեն Հ.Յ.Դ. մտաւորական կարծող մէկ ուրիշ գործիչի ազգադաւ քարոզչութիւնն է): Այս ամէնը նշանակում է, որ գործ ունենք ընդամէնը թերուս մարդկանց հետ, որոնք թէեւ հայերէն խօսել կարողանում են նախակրթարանից քիչ վեր մակարդակով, սակայն բնաւ չեն տիրապետում Հայոց լեզուին:

Բայց որտեղի՞ց յօրինեցին, թէ ուղղագրութիւնը վերահաստատելը առնուազն «պետական լեզու» փոխել է նշանակում:

Մարքս - լենինեան ուսմունքով զինուած Ջահուկեանական այս փաղանգը մի քանի տարի առաջ «միացեալ գիտաժողով»ի Եզրակացութեան մէջ, որն ունէր «Վե՛րջ տալ հայերէնի արդի ուղղագրութեան դէմ կատարուող ոտնձգութիւններին» ճոճռան մի վերնագիր, յատկապէս ընդգծել էր, թէ՝ «Պէտք է վերանայել «Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան» այն կէտը, որ վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուին: Անհրաժեշտ է յստակ ու միանշանակ սահմանել, որ Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն գրական արեւելահայերէնն է՝ արդի ուղղագրութեամբ»:

Իսկ «այն կէտը» հետեւեալն է. «Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է»:

Եւ «հայերէնը հայ ժողովրդի ազգային, Հայկական ՍՍՀ պետական լեզուն է: Խօսողների թիւը մօտ 5 միլիոն, որից 2 միլիոն 710 հազարը՝ ՀՍՍՀ-ում» (ՀՍՀ, հ. 6, 1980, էջ 159):

Ինքը՝ Ջահուկեանը ակադեմիական իր գիտելիքների բարձունքները լքած, առանց այլ եւ այլի ճամարտակում է արեւմտահայերէնի ուղղագրութիւն, գրաբարի ուղղագրութիւն եզրեր շինելով, որոնք պարապ եւ անիմաստ են նոյնքան, որքան մէկ ուրիշի, հակառակի պէս՝ նորէն ակադեմիկոսի այն պնդումը, թէ աշխարհաբարի ուղղագրութիւնը չի կարող հինը կամ դասականը, այսինքն ազգայինը լինել (Լ. Հախվերդեան, «Ազգ», 2000, Յուլիս 5): Նկատի ունենալով, որ Հախվերդեանը ներկայանում է նաեւ որպէս Թումանեանագէտ, պէտք է արձանագրենք, որ նա երբեւէ չի թերթել Յ. Թումանեանի ձեռագրերը: Այլապէս նկատած պէտք է լինէր, որ բանաստեղծը իր ոչ միայն անունն ստորագրել է հայերէնի ուղղագրութեամբ այլեւ, օրինակ, «Անուշ» պոէմն ու «Լուսաւորիչի կանթեղ» բանաստեղծութիւնն է գրել հայերէնի ուղղագրութեամբ: Վերջապէս, պէտք է նաեւ իմանալ, որ սովետական խեղագրութեան դէմ առաջին իսկ ընդվզողներից մէկն էլ եղել է նոյն Թումանեանը:

Հայերէնի՛ (եւ ոչ թէ արեւմտահայերէնի) ուղղագրութեամբ են գրել Դուրեանը, Ոսկանը, Վարուժանն ու Շահնուրը եւ Արովեանը, Նալբանդեանը, Տէրեանն ու Կոստան Զարեան... Հայերէնի (եւ ոչ թէ արեւմտահայերէնի) ուղղագրութեամբ է գրում պարսկահայութիւնը...

«Մի՞թէ կոչումներով ու շքանշաններով պաճուճուած մարդիկ այսքան հասարակ բաներ չեն հասկանում», - իրաւացիօրէն կարող են հարցում անել հայերէն խօսելը «ձեռի հետ» սովորած մեր հայրենակիցները:

Շատ հնարաւոր է, որ իսկապէս չեն հասկանում: Չգիտե՛ն: Թերո՛ւս են: Ինչն ընդհանրապէս բնորոշ է սովետական իրականութեան համար:

Բայց, եթէ իմ այս ենթադրութիւնը սըխալմունք է եւ այդ մարդիկ գոնէ հասարակ բաներ հասկանում են, ապա ինքնին ադերսւում է եզրակացութիւնը՝

- բրածոյ Խեղագրականները այս հասարակական, անհեթեթ, իրարամերժ, ի վերջոյ, գիտական որեւէ հիմք եւ արժէք չունեցող աճպարարութիւններով ծաղրում են ոչ թէ բանիմաց Ուղղագրականներին, այլ հայերէնից ու հայ մտածողութիւնից անյուսալիօրէն հեռու բաղձական էլիտին, որ ժամանակաւորապէս տնօրինելու է եղել Հայի եւ Երկրի ճակատագիրը:

Ի՛նչ է, հիմա էլ ոտքի կանգնենք այդ անարժան էլիտին աճպարարների՞ց պաշտպանելու համար...

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Փարիզ

(Շար. 2 եւ վերջ)

(ԵՈԼԱՆՏ ԱՃԷՄԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ)

MADAME

Ճեմարանի մէջ ուրիշ տիկիններ ալ կային, բայց Մատամը ի՛նքն էր միայն: Ֆրանսերէն լեզուի եւ ֆրանսական գրականութեան ուսուցչուհի ըլլալուն համար, բայց նաեւ ուրիշ պատճառով մը, որ, «Կարմիր Ժամուց»ի Հայրապետ էֆէնտիին համար ըսուածին պէս, պարզին վսեմութիւնը կը նշէր: Չկա՞ր արդեօք ուրիշ պատճառ մըն ալ, յատկապէս մեզի՝ պատանիներուս համար, որ ֆրանսական միջնադարի բարքերուն ծանօթացած էինք իր առաջնորդութեամբ եւ պիտի ուզէինք Մատամ կոչել զինք, իր գոյները կրել, իր անունով մասնակցիլ ասպետական նիզակամարտերու...

Տիկին Աճէմեանի երկար կեանքին քառասուն տարին կապուած է Ճեմարանի պատմութեան: Անքակտելիօրէն կապուած է նաեւ կենսանըթացին բոլոր անոնց, որոնք չորս տարի աշակերտեցին իրեն, բայց ամբողջ կեանքի մը համար բաւարար ազդեցութիւն կրեցին իրմէ: Հարիւրներով կը հաշուուին անոնք, որ, Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն մինչեւ Լիբանանեան Պատերազմ, ֆրանսերէն սորվեցան իրմէ, ֆրանսական գրականութեան հմայքին ենթարկուեցան իր կողմէ: Անոնցմէ նոյնիսկ համալսարան յաճախելու բախտ ունեցողները կը խոստովանին որ իրմէ՛ սորված են ֆրանսերէնը, ուրիշները յաւելու՛մ միայն կատարած են իր ստեղծած ամուր հիմին վըրայ:

Մատամը միայն լեզու չէ սորվեցուցած մեզի. գրական ըմբռնում եւ ճաշակ փոխանցած է, գրական մեծութիւններու մթնոլորտին մէջ ապրեցուցած՝ Մոնթէյնէն մինչեւ Մալրօ: Եւ այդ մթնոլորտին մէջ հաղորդուած ենք մարդկային սկզբունքներու եւ բարոյական արժէքներու.

առաջինին հետ սորված ենք իբրեւ մարդ ապրելու արուեստը, վերջինին հետ՝ արժանապատուութեամբ մեռնելու մեծութիւնը: Գորնէյլի հետ պարտաճանաչութիւն սորված ենք մեծախառ խօսքերով, Մոլիէռի հետ՝ բարքերու քննադատութիւն առողջ խնդուքով:

Եւ իր կենդանի կերպարը օրինակ եղած է մեզի, ներշնչած լաւ աշխատանքի գնահատում, արժանաւոր կեցուածքի յարգանք, պարտականութեան գիտակից սէր: Քիչեր իրեն պէս մարմնաւորած են մեր աչքին կոչումի տէր ուսուցիչի տիպարը: կոչումի եւ պատրաստութեան: Մատամը հնարաւորութիւն չէր ունեցած համալսարան յաճախելու, բայց տեւական շփումի մէջ էր, ընթերցանութեան ճամբով, գրականութեան մեծ մասնագէտներու եւ տեղծագործ վարպետներու հետ եւ իր նոր սորվածը կը փոխանցէր աշակերտներուն: Եւ գիտէր գաղտնիքը իր ամբողջ գիտցածը անմնացորդ բաշխելու մեզի: Ծարաւը ունէր նաեւ գրական գիտելիքի եւ ամառուան արձակուրդը կ'անցընէր Սորպոններու միջանցքներուն մէջ եւ փարիզեան թատրոններու սրահներուն:

Մատամը ճաշակի ու գեղագիտութեան անպաշտօն ու անվարձահատոյց ուսուցչուհի էր նաեւ. տօնական օրերուն պատրաստած ներկայացումները, աւարտական հանդէսներու համար սորվեցուցած հաւաքական արտասանութիւնները գեղեցիկի զգայնութիւնը կուտային մեզի գործնականօրէն եւ լաւ բաներու ճաշակը: Եւ ի՜նչ հաճելի էր այն ատեն աշխատիլ իրեն հետ: Խստապահանջ ուսուցչուհին իր տեղը կը զիջէր մեծ բարեկամուհիին եւ աշխատանքը կը դառնար կրկնապէս սիրելի, որովհետեւ գեղագիտական վայելքին կ'ընկերանար խոր հաճոյքը իր մտերմութեան:

Դպրոցէն ետք ալ այս կապը կը մնար զօրաւոր մեզմէ շատերուն համար: Հեռուներէն տարիներ ետք կը վերադառնայինք Լիբանան եւ կ'ուզէինք անպայման տեսնել մեր հին օրերու Մատամը, յուշեր ոգեկոչել իրեն հետ, կատակ յանդիմանութիւններ լսել եւ սրտագին քաջալերանքներ: Համակրանքի զուսպ արտայայտութիւններ նաեւ, որոնք կրնային գինովցնող ըլլալ անցեալի խիստ դատումները փոխարինելնուն համար: «Ուսուցչուհին իր սէրը խստութեամբ արտայայտեց, կ'ըսէր, բարեկամուհին մեղմութեամբ կ'արտայայտէ»: Մեզի կը մընար եզրակացնել, թէ ուրեմն շատ սիրած էր մեզ, որովհետեւ շատ պատժած էր...

Վերջին տարիներուն Մատամը շատ բան կորսնցուցած էր հին օրերու իր կենսունակութենէն. իրեն այցելութեան եկող բոլոր նախկին աշակերտները չէր յիշեր, կայծկլտուն նախկին խօսակցութիւնը չունէր այլեւս, բայց հմայիչ էր միշտ եւ հետաքրքրական: Միշտ նոյն վայելուչ հագուածքն ու զարդարանքը ունէր, միշտ նոյն գինաթաթախ ժպիտը եւ աչքերու փայլին մէջ ծուարած բարութիւնը: Լուռ կը նայէր մեզի ու կ'ուրախանայինք, կը ժպտէր ու կ'երջանկանայինք: Կը պատահէր, որ անցեալը յարութիւն առնէր յանկարծ իր միտքին մէջ եւ հին դէպքեր պատմէր ու դէմքեր ոգեկոչէր իր հարուստ կենսագրութենէն: Կը մտաբերէր նաեւ շատոնց ներմղուած եղելութիւններ եւ փափաքներ կը ձեւակերպէր անոնց թելադրանքով: Պարմանութեան օրերու չունը կը յիշէր, օրինակ, ու շնիկ մը կ'ուզէր՝ ձեռքերովն ալ ցուցնելով անոր չափը: Երբեմն առանց խօսքի ձեռքերը կը միացնէր իրարու եւ խնդրարկու նայուածք մը կ'ուղղէր մեզի:

Վերջին հանդիպումները աւելի դժուար էին իր այցելուներուն համար: Նախկին խանդավառ ու վառվռուն Մատամը շատ չէր խօսեր, բայց նոյն քաղցր աչքերը կը նայէին մեզի, նոյն հմայիչ ժպիտը կը ճառագայթէր ճերմակ մազերուն տակէն: Կը ճանչնա՞ր խսկապէս, չէ՞ր ճանչնար: Ի՜նչ փոյթ: Ինք նոյն չէնչող Մատամն էր մեզի համար, որ գրականութեան ու կեանքի դուռերը բացաւ մեր առջեւ, գեղեցիկ ու վաղանցիկ բաներու ճաշակը տուաւ մեզի ու գեղեցիկ, բայց անանց յիշատակ մը ձգելով հեռացաւ մեզմէ անշշուկ:

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

«Ազդակ»

Օրուան հարցեր

ՄՈՍԿՈՒԱՆ՝ ԹԱՓԱՌՈՒԿ ՏՂՈՑ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Կիւրեղ 11 տարեկան մանչուկ մըն է որ օրական 20 Եւրոյի չափ գումար մը կը շահի, Մոսկուայի մեթրոյին մէջ մուրալով: Յետոյ ամբողջ այդ գումարը փոփ երաժշտութեան սալերու կու տայ: Ոչ ոք կայ կեանքին մէջ իրեն բան արգիլելու կամ արտօնելու: Փողոցի տղայ է, անտուն, առանձին: Գիշերները իրեն նմաններու հետ կ'անցընէ կայարանի մը մէկ անկիւնը. ամիսէ մը ի վեր խոյս տուած է մօրը քովէն որ ամուրի ալքոլամոլ մըն է: Շատ գոհ է իր վիճակէն, փողոցի կեանքէն: Կ'ըսէ թէ ոչ մէկ ուժ զինքը կրնայ որբանոց մը առաջնորդել:

Անոր ու անոր նմաններու կացութիւնը նոյն գոհունակութիւնը չի պատճառեր սակայն Նախագահ Պուտինի որ վերջերս վարչապետ Կասիանովէն ուզած է այդ հարցին լուծումին համար առաջարկներ բերել իրեն: Հարց որ կը վերաբերի մէկ միլիոնոց զանգուածի մը. ատիկա է թիւը Ռուսաստանի անպատսպար, թափառական տղոց որոնց 90%-ը ծնողք ունին:

Այդ ցաւին գլխաւոր պատճառ կը նըկատուի Չէչէնիոյ պատերազմը որ մեծ մասով սրբ, հազարաւոր անչափահասներ նետած է փողոց: Միայն Մոսկուայի մէջ 50 հազար կը կարծուի անոնց թիւը: 1997-ին հոն բացուած մանուկներու պաշտպանութեան կեդրոնի մը տնօրէնուհին կ'ըսէ թէ շրջաններէն եւ խորհրդային նախկին հանրապետութիւններէն պատանիներ կը հասնին Մոսկուա, հմայուած անոր լոյսերէն: Փողոցը ապրող այդ պատանիներուն միայն 6%-ը մոսկուացի է: Այդ բազմութիւնը 70% համեմատութեամբ արական սեռէն բաղկացած է, բայց աղջիկներու թիւը ամէն օր կ'աւելնայ:

Մինչեւ 1999 քանի մը տասնեակ որբանոց կար Մոսկուայի մէջ որոնք բարեսիրական, կամ մարդասիրական զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ կը դեկավարուէին: Այս տարի Դումային ընդունած մէկ օրէնքով ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու արգիլուեցաւ այդ գործով զբաղիլ, ուստի մայրաքաղաքը մնաց միայն երեք որբանոցով: Անոնք ալ կրնան առաւելագոյն 250 երախաներու տիրութիւն ընել: Ոստիկանութիւնը ամէն օր մեթրոյին մէջ հարիւրեակ մը անչափահաս թափառական կը ձերբակալէ: Կիւրեղ կ'ըսէ թէ օրը մէկ, երբեմն երկու անգամ այդ խումբին մաս կը կազմէ: Հոգը չէ ատիկա. ոստիկանները մէկ - երկու ժամ կը պահեն զինքը, յետոյ փողոց կը նետեն: Ճիշդ է որ այնքան ատեն որ այդ անչափահասներէն մէկը յանցանք մը գործած չէ, ոչինչ կարելի է ընել:

Մոսկուայի քաղաքապետարանը կը ծըրագրէ եօթը նոր որբանոց բանալ մինչեւ 2003-ի վերջը: Միշան 12 տարեկան է, պէտք է անոնցմէ մէկուն մէջ ապաստան գտնէ, բայց երկու անգամ խոյս տուած է տարուած որբանոցներէն: Ան ալ կը մուրայ մեթրոյին մէջ ու գոհ է կեանքէն: Կ'ըսէ թէ չի կրնար հնազանդիլ կանոններու, իսկ փողոցին մէջ կ'ապրի, ինչպէս որ կ'ուզէ: Ան ալ ալքոլամոլի մը զաւակն է, նախ յանձնուած մեծ մօրը խնամքին. օր մը որոշած է ա՛լ անոր քով չվերադառնալ: Մուրալով ունեցած դրամը կը յատկացնէ թմրեցուցիչի: Արդէն, ըստ ոստիկանութեան, թափառական այդ անչափահասներուն գործած ամէնէն յաճախակի յանցանքները թմրեցուցիչի մաքսանենգութիւնը, գողութիւնը եւ իրենց բախտակիցներուն կիրարկուած կոփանքն են:

Այդ պատանիներուն մէջ մեծ է թիւը փոխանցիկ, կամ քրոնիկ հիւանդութիւններ ունեցողներուն: Այն աստիճան որ երբեմն անոնց վիճակը յուսահատութիւն կը պատճառէ ընկերային ծառայողներու որոնք կը զբաղին փողոցայինները որբանոց մը տեղաւորելու գործով: Պէտք է այդ տղաքը բժշկական բազմաթիւ քննութիւններու ենթարկել, որպէսզի ընդունուին որբանոց:

Երբ կը հարցնեն Միշային թէ մահուընէ կը վախնա՞յ, ան կծկուելով մեթրոյի կայարանին մարմարէ յատակին վրայ, կ'ըսէ թէ վախնայ, կամ ոչ օր մը վերջապէս պիտի մեռնի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ 1600–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՇԱՐՔԸ

(«ԱՆԹԻԼԻԱՍ») — Մայրավանքի Տեղեկատուական Գրասենեակը ուրախութեամբ կը հաղորդէ, որ շնորհիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ու Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան սերտ գործակցութեան, «Ազգապատում»ի կոթողային հրատարակութենէն ետք, այժմ Անթիլիասի մէջ ձեռնարկուած է Հայ Եկեղեցւոյ Հայրերու գրականութիւնը ամբողջական շարքով հրատարակելու աշխատանքին: Արամ Ա. Հայրապետին եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժանմունքի տնօրէն տոքթ. Զաւէն Եկաւեանի միջեւ կայացած խորհրդակցութեամբ, որոշուեցաւ մեր ժողովուրդի զաւակներուն ու յատկապէս հայ բանասէրներուն, մտաւորականներուն եւ ուսանողներուն մատչելի դարձնել հայ եկեղեցւոյ հայրերու եւ պատմագիրներու մատենագրութիւնները՝ պատմագրական, հոգեւոր, ճառագրական, մեկնողական, ներբողական ու յորդորական գործերը (Ե. — ԺԵ. դար):

Արդարեւ, Հայկական Բաժանմունքի ժրաջան տնօրէն տոքթ. Եկաւեան, խորապէս հաւատալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հոգեւոր, մըշակութային, կրթական ու դաստիարակչական առաքելութեան, կարելի կը դարձնէ այս մեծածախս ու արժէքաւոր մատենաշարին լոյս ընծայումը, իբրեւ ապրող յուշարձան մեր հայրերու թողած անգին ժառանգութեան: Յայտնենք որ խմբագրական յատուկ կազմ մը նշանակուած է, որ Հայրապետին հսկողութեամբ պիտի վարէ հրատարակչական աշխատանքները: Արամ Ա.ի բարձր տընօրինումով սոյն մատենաշարէն ձրի պիտի բաշխուի Սփիւռքի եւ Հայաստանի կարեւոր մատենադարաններուն ու գրադարաններուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՆԱՅՔՆԵՐ ԵՒ ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ
նոթագրութիւն, վիպակ, պատմուածքներ

ԴԱՒԻԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«Վան Արեան», Երեւան 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Կ'աղաչեմ, պէ՛յ էֆէնտի, տօոր համար ներում խնդրելու պէտք չունիք, քանի որ ես իսկ ուզեցի, որ այդպէս ըլլայ:

- Ես կը ցաւիմ, որ ձեր անկեղծութեան վրայ կասկած ունեցայ, - շարունակեց Պէտրի պէյ, - կասկած մը, որ բոլորովին անհիմն էր:

- Համոզուեցա՞ք այդպէս ըլլալուն:

- Բնականաբար համոզուեցայ, քանի որ ձեր ամբողջ ըսածները կէտ առ կէտ հաստատուեցան:

- Ուրեմն Էմին էֆէնտիի տան մէջ խուզարկութիւն կատարուեցա՞ւ:

- Այո՛, - պատասխանեց Պէտրի պէյ:

- Եւ արդիւնքը ի՞նչ եղաւ:

Արդիւնքը այն եղաւ, որ 30 պօմպա գտնուեցաւ Էմին էֆէնտիի տան մէջ:

- Կարծեմ ես ալ ճիշդ 30 պօմպա ըսած էի:

- Այո՛, այնպէս ըսիք:

- Կը տեսնէք, որ ձեր վստահութեան սըխալ տեղեկութիւններ չեմ տուած:

- Ճիշդ ատոր համար իմ խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ:

- Պարզապէս իմ պարտականութիւնս կատարեցի, - պատասխանեց ծերունի տէրվիշը համեստութեամբ, - կարծեմ ամէն պարկեշտ քաղաքացիի պարտականութիւնն է այս տեսակ ծառայութիւններ մատուցանել՝ եթէ կարող է:

- Անշուշտ այնպէս է, սակայն դժբախտաբար ամէն պարկեշտ քաղաքացի իր պարտականութեան գիտակցութիւնը չունի: Եթէ ամէն մարդ ձեզի պէս ըմբռնէր իր պարտականութիւնը, մեր գործը շատ կը դիւրանար:

- Արդեօք կրնա՞մ հարցնել, թէ Էմին էֆէնտի ներկա՞յ էր խուզարկութիւնը կատարուած միջոցին:

- Ո՛չ, Էմին էֆէնտի հոս էր:

- Իսկ հիմա լուր ունի՞, թէ ի՞նչ անցած - դարձած է իր տան մէջ:

- Ո՛չ, տակաւին, հիմա զինքը փնտռել տուի, դուրս ելեր է: Բայց անշուշտ պիտի վերադառնայ, եւ այն ատեն գիտեմ ընելիքս:

- Իսկ ես, պէ՛յ էֆէնտի, կրնա՞մ երթալ տեղս:

- Հարկաւ կրնաք երթալ, միայն թէ քիչ մը համբերեցէք:

- Ձեր վստահութիւնը տակաւին պէ՞տք ունի իմ ծառայութիւններուս:

- Այո, եթէ բարեհաճիք այդ ծառայութիւնը մատուցանել:

- Եթէ ձեռքէս կուգայ՝ չեմ մերժեր:

- Բնականաբար ձեր ձեռքէն կուգայ:

- Ուրեմն, կը խնդրեմ, ըսէք, թէ ի՛նչ կրնամ ընել:

- Կը խնդրէի, որ ինծի ըսէիք, թէ ուրկէ իմացած էք, թէ 30 պօմպա կը գտնուի Էմին էֆէնտիի տան մէջ:

- Կարծեմ ձեր վստահութեան ըսի, թէ ատիկա գաղտնիք մըն է, որ չեմ կրնար յայտնել, - պատասխանեց ծերունի տէրվիշը:

- Այն ատեն կացութիւնը պիտի կնճռոտի:

- Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

- Ես տրամադիր էի ձեր մատուցած ծառայութեան փոխարէն ձեզի նիւթական մեծկակ վարձատրութիւն մը ընել:

- Ես այդպիսի վարձատրութիւն մը չեմ պահանջեր ձեր բարձրութենէն, - պատասխանեց ծերունին:

- Պահանջես թէ ո՛չ՝ մենք մեր պարտականութիւնը կը ճանչնանք եւ կը կատարենք, բայց անկէ առաջ կ'ուզենք, որ դուք ալ ձեր ծառայութիւնը կիսկատար կերպով չկատարէք:

- Կարծեմ ինչ որ կրնայի ընել՝ ըրի:

- Հիմա կը մնայ յայտնել մեզ, թէ ուրկէ իմացաք այդ գաղտնիքը:

- Ատիկա, կարծեմ, կարեւորութիւն չունի:

- Թերեւս ձեզի համար չունի, բայց մեզի համար կարեւորութիւն ունի:

- Բայց, պէ՛յ էֆէնտի, ըսի, որ ստիպուած եմ այդ գաղտնիքը չյայտնելու:

- Վստահ եղէք, որ ձեր ըսելիքները իմ քովս պիտի մնան:

- Ինչ որ ալ ըլլայ՝ չեմ կրնար խօսիլ:

- Բացարձակապէս կը մերժէ՞ք:

- Այո՛, բացարձակապէս, - պատասխանեց ծերունին հաստատ շեշտով մը:

- Այն ատեն ես ալ պիտի ստիպուիմ ակամայ ծայրայեղ միջոցներու դիմել:

- Ի՞նչ միջոց...

- Նախ ձեզ բանտարկել, յետոյ կը մըտածենք, թէ ձեզ խօսեցնելու ի՛նչ միջոցներ կան:

- Ըրէք, ինչ որ հաճելի կը թուի ձեզի, - պատասխանեց ծերունին ամենայն հանդարտութեամբ:

- Մէկ կողմէ նիւթական վարձատրութիւն եւ միւս կողմէ բանտարկութիւն, - ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը, - եւ դուն այս երկուքէն բանտարկութի՞ւնը կը նախընտրես:

- Այո՛...

- Ճշմարիտը տարօրինակ մարդ մըն ես եղեր:

- Տարօրինակ մարդ մը չեմ, այլ պարկեշտ եւ ուղղամիտ մարդ մը, իրա՛ւ է, որ այս շրջանին պարկեշտ եւ ուղղամիտ մարդ մը տարօրինակ երեւոյթ մըն է:

(Շար. 163)

(Շար. Ա. էջէն)

պանութիւնը, իրեն խորհուրդ պիտի տան տասը փաստաբաններ, ի շարս որոնց Ժագ Վէրժէս, բայց զինքը չեն ներկայացներ:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ Ուորլտ Թրէյտ Սէնթըրի մեռեալներու թիւը անգամ մը եւս նուազեցաւ եւ այժմ 2843 զոհերու մասին կը խօսուի: Սեպտեմբերին ասոնց թիւը 6500 էր: Միւս կողմէ, առաջին անգամ ըլլալով պատերազմի սկիզբէն ի վեր, դատական բժիշկներու խումբ մը Աֆղանիստան ղրկուած է Պաշտպանութեան Նախարարութեան կողմէ քննութիւններ կատարելու համար երեք դիակներու վրայ, որոնցմէ մէկը Պէն Լատէնի կը նմանէր: Բժիշկները, որոնց կ՛ընկերանային ՍԻԱ-ի գործակալներ ԱՏՆ-ի քննութիւններ պիտի ընեն, որոնք սակայն քանի մը շաբաթ կրնան տեւել:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Օրթոտոքս պատրիարքութեան մէկ պատասխանատուն «անթարբեացակամ» որակած է Յովհ. Պօղոս Բ.ի որոշումը եւ թողուքած անոր դէմ: Արդարեւ Պապը որոշած է թեմի վերածել Ռուսաստանի կաթողիկէ առաքելական վարչական չորս մարմինները, ինչ որ, ըստ Ռուսաստանի Պատրիարքութեան պիտի բարդացնէ կաթողիկէներու եւ օրթոտոքսներու երկխօսութիւնը: Ծիշդ հակառակ կարծիքն ունի Վատիկանի բանբերը, ըստ որուն այս որոշումը պիտի բարելաւէ այդ երկխօսութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, մէկ ամսուան ընթացքին քրտամէտ Հատեփ կուսակցութեան 59 անդամներ ձերբակալուած են, զանազան քաղաքներու մէջ, որովհետեւ զօրավիգ էին քրտերէնի ուսուցման: Միւս կողմէ, լսատեսողական բարձրագոյն մարմինը տարիով մը դադրեցուցած է հեռատեսիլի Կիւն Թի - Վի-ի հաղորդումները, որովհետեւ քրտերէն երաժշտական գլիփներ սփռած էր:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գրիգոր Օհանեանին, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեանին եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժագ Օհանեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ճառայեանին եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Տագէս Օհանեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մեսիա Օհանեանին եւ զաւկին եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քոյրանչին եւ ազգականին՝

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Նախապետեան)

մահուան առիթով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ մահուան առիթ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման եղած են հետեւեալ նուէրները՝ Օհանեան եւ Ճառայեան ընտանիքները՝ 80 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան, Օր. Սօնիա Յովսէփեան 30-ական Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration -
17, rue Bleue — 75009 Paris
Date limite de candidature : 15 mars

⁂

ՁԻՒՆԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ձիւնագնացութիւն Պէլֆօնթէն (Ժիւրա):

Փետրուար 24–էն Մարտ 3

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Յաւելեալ մանրամասնութեան եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

Մարի Ապուսէֆեանին՝
01 – 47 – 80 – 71 – 73

երեկոյեան՝
Արաքսի Գարանֆիլեանին՝
01 – 39 – 83 – 71 – 19

Տեղերը սահմանափակ են:

UGAB — MARSEILLE

327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
Ժ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ԺԷ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ԼԱ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20
ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
«ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 3
«ՏՆՏԵՍ»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
Գ. Օր Մեծի Պահոց
Տեառնընդառաջի նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 16.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը բանալով՝ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ-ի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ՛ունենան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14
Դ. Օր Մեծի Պահոց
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Տօն Քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագ կը մատուցուի՝ Խորանը բացուած: «Տէր Ողորմեա»յի ժամանակ Խորանը վերստին կը ծածկուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15

Հսկումի ժամերգութիւն ժամը 17-ին:

Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Ե. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Փարիզի
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
ԺԲ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Ալֆորվիլի
Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 1
ԺԹ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Առնուվիլի
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսի լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 15
ԼԳ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Շավիլի
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
JEUDI
14 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.363 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.363

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 12 / 13)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Պուշ-տիւ-Ռոնի Շրջանի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ ծերակուտական Ժ.-Ն. Կեռինի գլխաւորած պատուիրակութիւնը փետր. 12ին ընդունուած է Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին կողմէ: Զրոյցին նիւթ եղած է Մարսէյլի հայկական եկեղեցիին վերանորոգումի խնդիրը եւ Կեռին խոստացած է կարելի օժանդակութիւնը ցուցաբերել:

Նոյն օրը պատուիրակութիւնը Հայաստանի Փարիզի դեսպան Է. Նալպանտեանի, Ֆրանսայի Երեւանի դեսպան Հ. Գիւնիի ընկերակցութեամբ այցելած է Հայաստանի Ֆրանսական համալսարանը: Ողջունելով հիւրերը, համալսարանի նախագահը Ա. Պաղտասարեան համալսարանը հայեւֆրանսական մշակութային սերտ գործակցութեան արդիւնք համարած է: Իսկ Ժ.-Ն. Կեռինի խօսք ուղղելով ուսանողներու, յիշեցուցած է թէ ամէն երկրի ապագան երիտասարդութիւնն է եւ իրենք են վաղուան զարգացած Հայաստանը կերտողները: Ան նաեւ խոստացած է համալսարանէն 30 ուսանողի մինչեւ Հոկտեմբեր կազմակերպել ուսումը Մարսէյլի համալսարաններուն մէջ:

Նոյն օրը Երեւանի քաղաքապետ Ռ. Նազարեան ընդունած է եօթեայ այցով Հայաստան գացած Մարսէյլի 39 հոգինոց պատուիրակութիւնը: Անոնց այցը պատճառ եղած է որ Ռ. Նազարեան անդրադառնայ Երեւանի 2784 տարուան անցեալին ու ներկային: Ան ծանրացած է հայեւֆրանսական բարեկամութեան աւանդական բնոյթին վրայ որ ա՛լ աւելի զօրացած է ցեղասպանութեան ճանաչումէն ետք: Պատասխան խօսքով հանդէս եկած է պատուիրակութեան ղեկավար Ժ.-Ն. Կեռինի, ըսելու համար որ յոյս ունի Հայաստանի հետ գործակցութեան առաւել զարգացումէն: Հանդիպումը աւարտած է նուէրներու փոխանակութեամբ:

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէ Մարսէյլի 13-14-րդ թաղամասերու քաղաքապետ Կարօ Յովսէփեան եւս որ Մարսէյլի հայկական կեանքին մասին իր տեղեկատուութեամբ գոհացուցած է հետաքրքրութիւնները:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 3.800.000 ԸՍՏ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

2002 Յունուար 1-ի կացութեամբ Հայաստանի բնակչութիւնը կազմած է 3 միլիոն 8 հարիւր հազար, ըստ ՀԱՊ-ի միջպետական վիճակագրական կոմիտէին տուեալներուն: Նոյն աղբիւրը Ռուսաստանի բնակչութիւնը 144 միլիոն, Ուկրանիայինը 48,9 միլիոն, Ուզբեկստանինը 25 միլիոն, Ազրբէջանինը 8,1 միլիոն տուած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՇԻՐԱՔ, փետր. 11-ին հեռատեսիլի Ա. կայանին տուած իր հարցազրոյցին ընթացքին, հաստատեց, կրկնեց, պնդեց որ «երբե՛ք, երբեք չէր լսած Շիւլէր հարցին մասին» եւ թէ անձնապէս չէր ճանչնար ենթական: Թերեւս, ըսաւ, նոյն տեղը գտնուած ենք, բայց, չեմ ճանչնար: Հազիւ 24 ժամ ետք «Մոնտ»ը եւ 48 ժամ ետք «Կանար Անշէնէ» կը հրատարակէին Շիրաքի մէկ նկարը, ուր ջերմօրէն կը սեղմէ Շիւլէրի ձեռքը: Այն ատեն, 1994-ի սկիզբը, Տիտիէ Շիւլէր ընդհանուր տնօրէնն էր Օ.-տը.-Սէն-ի ԱՇ.-էԼ.-էՄ-ներու գրասենեակին եւ շրջանային խորհրդականը Իլ.-տը.-Ֆրանսի եւ Շիրաք ալ Փարիզի քաղաքապետ էր: Շիրաք հերքեց նաեւ որեւէ հանդիպում Ժ. Մ. Լը Փէնի հետ, ինչ որ նաեւ հերքուեցաւ թէ՛ Ժ. Մ. Լը Փէնի եւ թէ Փասքուայի կողմէ, որ չծածկեց թէ ինք կազմակերպած էր այդ գաղտնի տեսակցութիւնը 1988-ին, երբ երկուքն ալ նախագահական թեկնածու էին: Լը Փէն, ուրախութեամբ, կ'ըսէ «երկրորդ անգամն է որ Հանրապետութեան Նախագահը սուտ կը խօսի»: Երկու անգամ հանդիպած է Շիրաքի, մէկ անգամ Ա. շրջանէն առաջ, երկրորդ անգամ մը 2-րդէն առաջ: Ի՞նչ չահ կ'ակնկալէ թեկնածու Շիրաք, որ դեռ Հանրապետութեան նախագահ է, նման բացայայտ սուտերով, որոնք քանի մը ժամ ետք, նոյնքան բացայայտ կերպով կը հերքուին:

ԼԱ ՀԷՅԻ Պատժական Միջազգային Դատարանին դատախազը՝ Կարլա տէլ Փոնթէ (Զուիցերացի) յայտարարած է. - «Միլոսեւիչի պատասխանատուութիւնը պիտի փաստենք, ոչ աւելի, ոչ պակաս»: Միտք դրած է նաեւ անպայման ձեռք ձգել Պոսնիոյ երկու գլխաւոր մեղադրեալները՝ Մլատիչ եւ Քարատծիչ: Միլոսեւիչի դատավարութեան առաջին նիստին, ամբաստանեալը չատ անտարբեր մնացած է:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ յանձնախումբին Անգարայի ներկայացուցչութիւնը վճռական կերպով դէմ ած է Արտաքին Նախարարութեան, որպէսզի արգելք հանդիսանայ ելեկտրոնիկ իր թղթակցութեան հրատարակման: Այդ ի-մէյլները ապօրինի կերպով գրաւուած եւ մետխաներուն ցրուած են ձախ կուսակցութեան մը կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Մարդկային իրաւանց նախարարը յայտարարած է, Փետրուար 12-ին, որ էմնըսթի Ինթէրնէշընըլ արտօնութիւն ստացած է մասնաճիւղ մը բանալու Թուրքիոյ մէջ: Այս արտօնութիւնը դրական քայլ մը կը նկատուի Եւրոպական Միութեան հանդէպ:

ԳՈԼԻՆ ՓԱՈՒԸԼ, ԱՄՆ-ու Արտաքին Նախարարը հաստատած է որ նամակ մը ստացած է Արաֆաթէն, զոր դրական կը նկատէ: ԱՄՆ մտահոգ են նաեւ խարայէլեան յարձակումներու բազմացումէն: Փետրուար 13-ին չորս Պաղեստինցի եւս սպաննուած են Գազայի մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ահրափորձի նոր ազդարարութիւն մը ըրած են Փետր. 11-ին, հիմնուած գերի ինկած Թալիպաններու հարցաքննութիւններուն վրայ: Ծրագրուած յարձակում մը կրնար տեղի ունենալ Փետրուար 12-ին, Միացեալ - Նահանգներ կամ Եմէնի ամերիկեան շահերուն դէմ, ըստ այդ հարցաքննութեան եւ կազմակերպողն ալ Սաուտի Արաբիա ծնած եմէնցի մըն է: Փետրուար 12-ին բան մը պատահած չէր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պատրիարքութիւնը պաշտօնական հակազդեցութիւն մըն ալ ունեցաւ, պատասխանատուի մը յայտարարութենէն ետք, Վատիկանի որոշումին առթիւ, կաթողիկէ Առաքելական վարչական մարմինները թեմի վերածելու: Ալեքսիս Բ. պատրիարքը կը գտնէ որ հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյ նման արարքները կը մատնեն փոփոխութեան հեռանկարներ, այլ խօսքով, Վատիկան կը մեղադրուի մարդորսորդութեան համար Ռուսաստանի մէջ: Մոսկուայի Արքեպիսկոպոսը զեկոյցով մը կը ճշդէ որ, Վատիկանի որոշումը կը ձգտի վերահաստատել պատմական ճշմարտութիւնը: Արդարեւ, կաթողիկէ թեմեր գոյութիւն ունեցած են ԺԴ. դարուն Ազով եւ Աստրախան, ապա՝ Սմոլենսկ: Բելառուս եպիսկոպոսութիւն մըն ալ ստեղծուած էր Կատարինէ Բ.-ի կողմէ Մոգիլեւ (Բելառուսիա) եւ արքեպիսկոպոսն ալ մետրոպոլիտի պատիւին արժանացած էր Պօղոս Ա. ցարին կողմէ: Կ'ըսուի թէ 500 հազարէն 1 միլիոն 300 հազար կաթողիկէ կայ Ռուսաստան:

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը հրապարակեց Փարիզի յանցագործութեան մանրամասնութիւնները: Ամէնէն մեծ յաւելումը կրած են մեթրոյին մէջ գործուած բիրտ ուժով գողութիւնները, յաւելումը 24,29% է այդ ճիւղին մէջ: Փարիզի մէջ, յանցագործութեան յաւելումը ընդհանուր ձեւով 5,39% է, բայց, թաղամասեր կան որոնք մրցանիշ կը կոտրեն, ինչպէս առաջինը, ուր յաւելումը 19,4%-ի բարձրացած է:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհիին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 15-ին, եւ ըստ իր փափաքին եւ ընդդէմ բրիտանական արքայական աւանդութեան, մարմինը պիտի հրկիզուի եւ աճիւնները փոխադրուին Ուինտսորի դղեակին մատրան արքայական դերեզմանը:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, շուրջ 300 Իտալացիներ ցոյց մը ըրած են Պէրլիւսքոնիի դէմ, Պուրսի հրապարակը, ընդառաջելով Ռեզիսթէնցա կոմիտէին: Իտալիոյ մէջ է, որ Եւրոպայի ամէնէն մեծ թիւով հետապնդուած նախարարներ կան կառավարութեան մը մէջ:

ԻՐԱՆԻ հարաւ - արեւմտեան շրջանը Տուպոլեւ օդանաւ մը, որ ներքին գիծեր կ'ապահովէր, ջախջախուած է իր 117 ճամբորդներով: 1988-ի Իրաք - Իրան պատերազմէն ի վեր, Թեհրան գործածուած օդանաւեր կը վարձէ Ռուսաստանէն:

ՆՈԱՄ ՉՈՄՍՔԻ ամերիկացի լեզուաբանն ու մտածողը Պոլիս գացած է, ներկայ գտնուելու «Ամերիկեան միջամտութիւնը» խորագրուած իր հատորին հրատարակիչին դէմ բացուած դատին: Մարդկային իրաւունքներու նկատմամբ մօտ շահագրգռութեամբ ծանօթ Չոմսքի ըսած է թէ պիտի այցելէ նաեւ Տիյարպէքիր:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան Նախարարը, Մոսկուա կատարած իր այցելութենէն օգտուելով, զինուորական օժանդակութիւն մը կրցած է ապահովել:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ բացուած է ռուսեւամերիկեան համագործակցութեան կեդրոն մը, մկրտուած . - «Նախաձեռնութիւն հիւլէական սպառնալիքին դէմ»: Ոչ պետական այս կեդրոնը նախաձեռնութիւնն է ամերիկեան մետխաներու մեծ գործատէր՝ Թէտ Թըրների եւ նախկին ծերակուտական Սամ Նընի: Պիւտճէն 6 միլիոն տոլար է: Կեդրոնին նպատակն է օգնել ռուս զինուորական գիտնականներուն, որոնք աղքատացած են տնտեսական տագնապէն, որպէսզի հիւլէական իրենց ձեռնհասութիւնը աւելի դրամ տուողին չծախեն:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՐՈՒՄԸ

Նախաձեռնութեամբ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ի. Ճէմի, 75 երկրի ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ ֆորում մը գումարուած է Պոլսոյ մէջ: Գլխաւոր նպատակն է քրիստոնեայ եւ մահմետական երկիրներու ղեկավարութիւնները քով քովի բերելով ջնջել մահմետական աշխարհին հանդէպ այն ժխտական տպաւորութիւնը որ ստեղծուեցաւ Նիւ - Եորքի Սեպտեմբեր 11-ի ահաբեկչութենէն ետք:

Պալեաններու կառուցած, վերջին տարիներուն վերանորոգուած Չըրաղանի պալատին մէջ հաւաքուած ֆորումին բացումը կատարելով Թուրք Արտաքին գործերու նախարարը ըսած է թէ նախաձեռնութիւնը դիպուածի արդիւնք չէ, այլ՝ բոլորին կողմէ զգալի վտանգի մը: Խօսք առնելով Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահը Ա.-Ն. Սէզէր, մարդկութեան դէմ ցցուած մեծագոյն հարցը նկատած է ահաբեկչութիւնը, աւելցնելով որ Թուրքիա տարիներէ ի վեր ահաբեկչութենէն ծանրօրէն տուժած երկիրներուն գլխաւորներէն է:

Պոլսոյ ֆորումը կոչուած է «Քաղաքակրթութիւն եւ ներդաշնակութիւն»:

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՓՈՒՇԸ

Միջազգային այդ հանդիպումին անախորժ փակագիծի մը պատճառ եղած է Կիպրոսի կացութիւնը: Յոյն մասնակիցները հակազդած են, տեսնելով որ պատուիրակութիւններու ցանկերուն վրայ կըղզիին Թուրք ներկայացուցիչները տեղ գրուած են «Արտաքին գործերու եւ Պաշտպանութեան Նախարար», կամ «հիւպատոս» մակդիրներով: Յունաստանի Արտաքին գործերու նախարարը Ե. Քասուլիտիս Ֆորումին կազմակերպիչներէն Եւրոպական Միութեան ներկայի նախագահ Սպանիոյ ներկայացուցիչներուն դիմելով բողոքած է կիպրացի Թուրք ներկայացուցիչներուն պաշտօնական մակդիրներուն դէմ:

Պատասխանելով Կիպրոսի հարցին բանակցութիւններուն մասին հարցումներու, նոյն նախարարը ըսած է թէ անկարելի չէ երկու համայնքներուն համակեցութիւնը, այսուհանդերձ, մինչեւ Յունիս պէտք է սպասել, տեսնելու համար թէ բանակցութիւնները շօշափելի արդիւնք կու տա՞ն, թէ ոչ: Քասուլիտիս փափաք յայտնած է տեսակցութիւն մը ունենալու Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարին հետ, սակայն, այս վերջինը մերժած է:

Եւրոպական Միութեան հետ Իսլամական Համագումարին կազմակերպած ֆորումին առթիւ ապահովութեան չատ խիստ միջոցներու ձեռնարկուած է: Իսկ Թուրքիոյ տանտիրութիւնը կը մեկնաբանուի որպէս իսլամական աշխարհն ու Արեւմուտքը յաջողութեամբ համադրած տիպար երկրի մը գնահատականը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Արկածի մը պատկերը երբեք պիտի չջնջուի մէջէս: Երբ մտածողութիւններուս մէջ խորանամ, սարսափով կը նկատեմ թէ կրնայ խորհրդանշական պատկերը ըլլալ մեր ներկայ կացութեան:

Ամէն անգամ որ Գէորգին հետ առաւօտեան ժամերուն հարաւի ճամբան կը բռնէինք Զանգեզուրի ուղղութիւնը առնելով, կարմիր հագուստով երիտասարդ կին մը, չփոթած, բացակայ նայուածքով, Տիգրան Մեծ ընդարձակ փողոցի մէջտեղէն անխռով կը քալէր, առանց աջ ու ձախ նայելու, կամ կարեւորութիւն տալու կառքերու ազդանշաններուն կամ վարորդներու պոռչտուքին:

Յայտնի էր որ շատո՜նց հեռացած էր մեր աշխարհէն: Այդ դիտէին դրացիները, հանրակառքի գիծի վարորդները, խանութպանները, նոյնիսկ երթեւեկի ոստիկանները: Տեսարանը հաճելի՞ էր արդեօք, զուարճալի բա՞ն մը կար, ամէն առաւօտ իրենց խօսակցութեան նի՞ւթ կը հայթայթէր...: Խորհուրդ: Ոչ ո՛ք, պատասխանատուութիւն կ'ուզէր առնել միջամտելու: Ողբերգութիւն մը դիտելու յուզումին ցնցո՞ւմը կ'ուզէին ապրիլ արդեօք անգիտակցօրէն: Ջէր կրնար ուրիշ կերպով վերջանալ...:

Առաւօտ մըն ալ, կարմիր հագուստով կինը տեսանք փռուած գետինը, իր կարմիր արիւններուն մէջ...: Չորս կողմէն շրջապատուած իր ամէնօրեայ հանդիսատեսներով...:

Որքան շատ են անորոշ, առկախ նայուածքով անձերը: Դէմք են բայց բացակայ: Խօսակցութիւնին կը դառնայ անկապ: ցնդաբան, կը շեղի նիւթէն, կը մանկանայ, կը հերոսանայ, երեւակայական աշխարհներ կը ստեղծէ, կը սպառնայ, ողորմելի կը դառնայ, կ'արտասուէ. հաշիշի ազդեցութեան ներքոյ չէ, խմած ալ չէ. հոգին սնունդ չի հասնիր, մարմինը հիւծած է յոյսի բացակայութենէն. անհաւոր վիճակ մըն է:

Եթէ սիրտերնիդ կը դիմանայ, պահ մը գացէք, Հանրապետական նորոգուած շքեղ մարզարանի մուտքին չհասած, աջակողմը, աղբանոցի նման անկիւն մը գոյութիւն ունի. աղբեր ալ կան. բայց կան կիներ, մարդեր, երախաներ, մեզի նման հայ: ՔՐՋԻ ՇՈՒԿԱՅ դրած են անունը. դիտեցէ՛ք թէ ի՛նչ կը գնեն, ի՛նչ կը ծախեն, ինչ լեզու կը խօսին: Մեր լեզուն, ամէնէն աղքատ արտայայտութեամբ: Կը գնեն, կը ծախեն պատռտած հողաթափներ, հինցած կօշիկներ, պատռտած պայուսակներ, ժանգոտած գամեր, ժանգոտած պտուտակներ, աղբանոցներէն հաւաքուած թշուառութիւն .. այո՛ աղբանոցներէն հաւաքուած: Աչքովս տեսայ: Առաւօտ կանուխ ելայ Երեւանի կարեւոր աղբանոցները շրջելու ... իւրաքանչիւրը ունէր իր յաճախորդը, իր տէրը: Կային ծերեր, ալեհեր, մաքուր դիմագիծերով: Կային երիտասարդ եւ տարեց կիներ, գրեթէ ամչնալով կը խառնէին մերկ ձեռքերով, արհամարհանքով նետուած աղբերը, չորս կողմ ուշադիր զննելով որ ծանօթ մը չտեսնէ. ամօթէն գետնին տակը չանցնին...:

... Եւ գիտէ՞ք թէ պատասխանատուները այս կացութեան առջեւ որքան ճիգ կը թափեն, որպէսզի չտեսնեն այս ամէնը: Խնջոյքներ կը կազմակերպեն, հանդէսներու ներկայ կ'ըլլան, համագումարներու կը մասնակցին, գազինօ կը յաճախեն, ճառեր կը խօսին, բարձրաձայն, բարձրախօսներով, որ իրենց խիղճին ձայնը չլսեն, որովհետեւ գիտեն՝ այս անմարդկային թշուառութիւնը մեր հիանալի ժողովուրդին, իրենց ընչաքաղցութեան, անկարողութեան կոթողն է:

Կարմիր հագուստով կնոջ նման, այս մէկն ալ երբեք պիտի չջնջուի յիշողութենէս:

Երբ վիրաւորուած հայութիւնս եւ փշրուած մարդկութիւնս դուրս կու գային ամօթի յուշարձանէն զոր ՔՐՋԻ ՇՈՒԿԱՅ կոչեր են, քիչ մը «հիմուր» դնելու համար, աչքիս զարկաւ 50-ի մօտ մարդ մը որ երկուքի բաժնուած դիրքով, ինծի մագաղաթանման թերթիկներ առաջարկեց. «խնդրում եմ, վերցրէք»: «Թշուառական» ծախու հանած էր անծախելին. իր յիշողութիւնը, իր անցեալը, իր փառքի օրերը...: Սիրուն, գունաւոր, ճաշակաւոր «ԴԻԲԼՈՄ»ը, կեդրոնը մետալիոնի մը մէջ, Սարեանի գծած Սովետական Հայաստանի գեղեցիկ զինանշանը, Արարատով եւ ցորենի հասկերով, որ բնաւ կապ չունէր ներկայ զինանշանին հետ, դարձած՝ կենդանաբանական պարտէզ.. վարը մաքուր կնիք մը, հայերէն եւ ռուսերէն «Հայկ. ՍՍՌ. Լուս. Մինիստրութիւն. Երեւան». Աղախանեան անունով դիրեկտոր-ին ստորագրութիւնը որ պարգեւատրում է՝

ԲԱՍԿԵՏԲՈԼԻ ՄԱՐԶԻՉ ԸՆԿ. ՋԱՎՈՒՇԵԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻՆ... եւ այլն եւ ես պիտի աւելցնէի. «ՀԻՄԱ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ Է ՔՈՒՐՋԻ ԿՏՈՐԻ ՄԸ ԵՒ ԿԸ ՍՏԻՊՈՒԻ ԱՅՍ ՓԱՌՔՈՎ ՇԱՀԱԾ ՎԿԱՅԱԿԱՆԸ ՄԻ ՔԱՆԻ ԴՐԱՄԻ ԾԱԽԵԼ ՈՐ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՑԸ ԳՆԷ»..

Գնեցի երէքն ալ: Թող մէկ ամիս թարմ հաց ուտեն ընտանեօք: Կ'ուզէի վերադարձնել «դիբլոմ»ները: Պահէ՛, պիտի ըսէի, թոռնիկներուդ համար ... բայց վստահ էի, ամիս մը վերջ կրկին ծախու պիտի հանէր իր փառքի օրերը: Լաւագոյն էր որ ես պահէի զանոնք: Հիմա իմ մօտս են: Տակաւին կ'ուզեմ գնել պատռտած հողաթափները, ժանգոտած պտուտակները, քուրջի վերածուած հագուստները, Երեւանի աղբանոցներու այդ անպատմելի յուշարձանները: Պիտի գնեմ նաեւ խոշոր ապակեփեղկ մը, պիտի շարեմ, դասաւորեմ եւ մակագրեմ այս իրերը, պիտի անուանեմ «ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՄՕԹԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ» եւ պիտի զետեղեմ հայրենի խօսարանի մուտքի փառաւոր երկաթէ ճաղերուն առջեւ, որոնց վրայէն Լենինի աստղը, մուրճ - մանգաղը դեռ չեն վերցուած, որպէս խորհրդածութեան նիւթ մեր ճարպակալած պատգամաւորներուն, որոնք շատ հաւանաբար, պիտի չհաճին անգամ աչք մը նետելու, քանի կէտի եւ ստորակէտի մասին շատ կարեւոր վիճելիքներ ունին ներսը:

Նիւթը նիւթ կը բերէ կ'ըսեն: Ջիս հետաքրքրողը հայաստանեան իմ դեգերումներուս մէջ, իմ վիրաւոր ժողովուրդս է: Անոր ցաւը, տառապանքը. դարմանը պիտի գա՞յ, անտարակոյս պէտք է գայ: Մատնանշելն ալ իր դերը ունի: Հարիւրեբոլդ ոչխարին ետեւէն ինկած եմ, 99-ը հանգիստ են. մեզի պէտք չունին. տիսքօ կ'երթան, օփէրայի սիրահար են, սըրճարաններու յաճախորդ. ունին ընկերական մեծ շրջանակ, թայլօներու ընտիր հաւաքածոյ, գրադարան, սիրուն «պիպլոներ». չէ՞ որ երբեմն արտասահման ալ կ'երթան. ամէն տեղէ յիշատակ մը բերելով տուներնին զարդարուած են: Այդ բախտաւորներուն հետ ես հաճոյքով սեղան կը նստիմ, կը խմեմ, կը փիլիսոփայեմ, արուեստէ եւ գրականութենէ կը ճառեմ, բարձր քաղաքականութիւն կ'ընեմ. հաճելի է, ձրի է. ան ալ մերն է:

Միւս զանգուածը չի բացուիր ինծի: Մաքուր եմ, հագուած, կոկիկ մարդ եմ, բարեկեցիկ եմ. կը խրտչի՞ն, կ'ամչնա՞ն, ես ալ չեմ գիտեր: Գողի պէս պէտք է հետեւիմ իրենց շարժումներուն: Հարցումներս պէտք է ամենայն նրբութեամբ ուղղեմ որ կասկած չարթնցնեմ:

Վստահ, ամէն անոնք որոնք կառքով Նալբանտեանի եւ Սայաթ Նովայի խաչմերուկը հասնին եւ կարմիր ազդանշանին կանգ առնեն, նկատած պիտի ըլլան, աչքէր դուրս ինկած երիտասարդ կին մը, պինդ գրկած մանուկով, ձեզի կը մօտենայ ափը երկարելով: Ջի խօսիր: Բառ չարտասաներ: Նայուածքով քար սիրտերն ալ կրնայ փշրել: Վարժ չես այս տեսարանին: Սիրտդ կը բղձկի. դրամապանակդ լայն կը բանաս եւ խիղճի հանդարտութիւն մը կը զգաս, գրեթէ ամչնալով բարեկեցութենէդ:

Մի քանի ժամ վերջ, կրկին այդ խաչմերուկին առջեւն ես: Ո՜վ զարմանք, «մայրը» փոխուած է, բայց մանուկը նոյնն է: «Գէորգ, ի՞նչ է պատահածը»: Գէորգ որ իմ շարժումներուս, փափկանկատութեամբ մը, երբեք չէ միջամտած, այս անգամ լեզու կ'ելլէ: «Սա իր մայրը չէ. ոչ ալ միւսը. սա վարձուած մանուկ մըն է, ձեռքէ ձեռք կ'անցնի. օր մըն ալ կը հիւանդանայ կը մեռնի... կու գայ ուրիշը: Վերջերս գտան իսկական մայրը, երկրորդ անգամ ըլլալով առին ձեռքէն մանուկը, հիմա կրկին յղի է. նայինք ինչպէ՞ս պիտի վերջանայ երրորդ մանուկը»:

Կ'ուզէի գիտնալ թէ որեւէ մէկը հարց տուա՞ծ է արդեօք թէ ամէն շաբաթ Արաբական Ծոց, Միացեալ Էմիրայութիւններ ուղղուած, երիտասարդ Հայուհիներով լեցուած օդանաւը ո՞ւր կ'երթայ: Ո՞վ կու տայ անոնց վիզան. ո՞վ կը կտրէ տոմսերը. ո՞վ կ'ընդունի զիրենք. ո՞վ է հովանաւորողը...: Անապատի «պատմական յուշարձաննե՞րը» դիտելու կ'երթան: Որո՞ւն հոգը: Ամէնքը գիտեն: Ամէնքը կը տեսնեն: Ամէնքը վստահաբար կը լռեն. կը վախնա՞ն հովանաւորողներէն:

Քիչ մը փոխուինք: Զոյգ մը համակրելի Իտալացիներ, Թրիեսթէ քաղաքէն, զիս ՆՓԱԿ թատրոնի հրաւիրեցին: Մարգօ Փօլօ սրճարանին մէջ ուշադրութիւնս գրաւած էին: Ըսին որ հրաւէրով եկած են «փիէս» մը խաղալու նոյն օրը, որուն եզակիութիւնը կը կայանար մէկ քառակուսի մեթրի սահմանը չանցնելու մէջ: Կազմակերպողը Ֆրանսական ընկերութիւն մըն է, ՓԸԹԻ ԹԷԱԹՐԸ եթէ չեմ սխալիր, հրաւիրեալները 12 ազգութիւններ, հիւրընկալը՝ Հայաստանի Փորձառական Արուեստի Կեդրոնը որուն հիմնադիր տնօրէններն են պարսկահայ Պալասանեան էտի եւ Սօնա ամոլը, արուեստագէտ իրենց կարգին:

Արթիւր Ատամովի «Թէատրը տը լ'Ապսիւրտ»ի եւ գերիրապաշտ շարժումի մը խառնուրդ, տեղի ունեցաւ բեմէ - բերան երիտասարդներով լեցուն սրահին մէջ եւ ունէր շատ տպաւորիչ կէտեր: Ետեւէ - ետեւ այդ մէկ մեթր քառակուսի ամպիոնին վրայ բարձրացան Հայեր, Իտալացիներ, Ֆրանսացիներ, Ալպանացիներ, Վրացիներ, Չեխեր, Սլաւներ... իւրաքանչիւրը իր լեզուով, ոմանք նաեւ առանց լեզուի (մնջախաղ) մեր ուշադրութիւնը սեւեռեցին իրենց վրայ, մեծ համակրանք ստեղծելով սրահին մէջ:

Այս ուղղութեամբ, երիտասարդական բաւական «փուսաէ», յանդուգն շարժումներ, աւելի խլրտումներ պէտք է ըսել, սկսած են գեղարուեստական, թատերական կեանքը լճացումէն դուրս բերել: Պէտք է ընդունիլ բաւական տաղանդաւոր կերպով:

Ես հակառակ չեմ որ «շարժումի արուեստը» (լ'Ար Ժէսթիւէլ) ցուցադրուի Երեւանի մէջ: Արուեստի նոր ոճ մըն է, փընտռտուք մըն է որ տաղանդ կը պահանջէ: Սակայն, համաձայն եմ Հայաստանի պատկերասրահի տնօրէն Շահէն Խաչատուրեանին թէ անոր ցուցասրահը չի կրնար Ազգային Թանգարանը ըլլալ: Խոտոր կը համեմատի այդ դասական միջավայրին: Անհրաժեշտ է մասնաւոր տեղ մը տրամադրել այդ արուեստագէտներուն, որպէսզի կարողանան իրենց «ստեղծագործութիւնները» պատշաճօրէն ցուցադրել:

Պետական բոլոր մեծ հաստատութիւնները, ռատիօ - հեռատեսիլ, երաժշտանոց, արուեստի ակադեմիա, պատկերասրահներ, թանգարաններ եւ այլն, եւ այլն, գրաւուած են վերջին սովետական սերունդի Կոմսոմոլի, ՔԿՊ-ի ընտանիքներէն սերած անձերկու կողմէ: Նոր արեւմըտեան շարժումներուն գլուխ անցած է սովետական շրջանին հետ կապ չունեցող նոր սերունդ մը. իրարու գոյութիւնը այնքան կը հանդուրժեն որքան իրարմէ կախումնաւորութիւնը պարտադրէ, լաւագոյն սրահները հիներուն ձեռքն են: Անկէ անդին՝ զիրար ամբողջութեամբ կ'անտեսեն: Պէտք է խոստովանիլ որ տաղանդաւոր, կենսունակ նոր սերունդ մը ճամբայ ելած է. կրնայ իր մասին խօսեցնել նաեւ միջազգային մակարդակով:

Մշակութային կեանքի ջերմաչափը Օփէրայի ճաղերէն դուրս կախուած յայտարարութիւններն են, Մաշտոցի վրայ: Տունս մօտ է: Միշտ աչք մը կու տամ:

- Կամերային երգչախումբ. ղեկավար Ռոբերտ Մլքէյեան. Գրիգոր Նարեկացի. Մատեան ողբերգութեան - Կոմիտաս. Հալաճեան. Մանսուրեան. Փուլէն. Պրիթթըն - Ռավէլ. հովանաւոր Վաչէ - Թամար Մանուկեան: Սուսաննա Սաֆարեան ներկայացնում է «Ջայն տուր ով ծովակ». նուիրուած Եղեռնին - հայրենասիրական երգեր - եւ այլն: Համազգայինի թատրոն Սօս Սարգսեանի - Գուցէ փրկուեցինք (հեղինակ Կոսեան) - Օսկար (Մանիէ), Անթան Հուրին (Թումանեան), Անխելք վիշապը (Ծատուրեան): Այս անգամ, հաճոյքի վայրերն ալ սկսած են իրենց գովազդները միացնել Օփէրայի ճաղերուն խայտաբղէտ աշխարհին. «Գամարիս Գիշերավայրը հրաւիրում է բոլոր գեղեցիկ կանանց սիրահարներին ամէն երեկոյ ԷՐՈՏԻԿ ՇՈՈՒ ծրագրին, մասնակցում է միստր ԱՒՇԱՆ (Յունաստան - Պուլկարիա)»...:

***

Պատահականօրէն ծանօթացայ Երեւանի ամէնէն նշանաւոր գազինօներէն մէկուն տիրոջ: Հայ չէ. Հայու մը գործընկերն է. կու գայ իմ ծննդավայրէս. կը խօսիմ իր լեզուն. ինք տակաւին հայերէն չի գիտեր. չի ալ հասկնար. անգլերէն կ'արտայայտուի: Հրաւիրեց զիս իր գրասենեակը գաւաթ մը խմելու. լաւ առիթ էր այդ միջավայրն ալ ճանչնալու, այլապէս երբեք պիտի չհամարձակէի մտնել նման վայր մը: Մաքուր բնազդ ունիմ. քաջ գիտեմ, տեղեր կան որ ինծի համար չեն. հետաքրքիր եմ. ընկերաբան եմ. կը փափաքիմ ճանչնալ. պէտք է առիթ ներկայանայ եւ առիթը ներկայացաւ:

Իր գազինօն շատ երեւելի է. ունի բոլոր խաղերը, որոնց թուարկումը չեմ յիշեր. շոգեկառքի հետ կապուած անուններ, գործիքներ՝ դրամակեր, դրամ փոխող, զինովցնող, տուն քանդող եւ բազմութիւն մը մարդերու, ամէն տարիքի, մեքենաներու առջեւ պրկուած, լարուած, աջ - ձախ չտեսնող, ջղագրգիռ, իբրեւ թէ զուարճանալու, ջիղերը հանդարտեցնելու յարմարագոյն «դրաղանքն» է... Թող այդպէս ըլլայ: Անոնք ջղագրգիռ, ինք գրասենեակին մէջ ոտքը ոտքին դրած, իր գոռգոռան խմելով պատահական հիւրերու հետ, ամէն շաբաթ նուազագոյն 20 հազար տոլար կը շահի եւ անշուշտ հոն չի ծախեր: Իր երկիրը կը փոխադրէ ... եւ մեր քաղաքամայր Երեւանի քաղաքապետութիւնը 60 մեթր Աբովեանի փլատակ մայթերը նորոգելու փող չունի ... ինչո՞ւ գազինոներու «սփոնսորութեան» չի դիմեր:

(Շար. 10)

ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ «ԱՄԲԱՐՏԱՒԱՆ ՍԵՒԱՄԱԶԵՐ»Ը

Նոյնիսկ արեւմտեան լրատուութիւններուն մէջ պարբերաբար նիւթ կ'ըլլայ այն ժխտական վերաբերումը որ ընդհանուր կերպով Ռուսերու կողմէ ցոյց կը տրուի եկուոր Կովկասցիներու: Հայ ըլլան անոնք, կամ Ազրպէյճանցի, Վրացի եւլն., կը նկատուին խանգարիչներ, յափշտակողներ. ու տեղացին մէկ բան կ'ուզէ. անոնց վերադարձը իրենց եկած տեղը:

Հասկնալի է որ հարցը ամէնէն աւելի հացի պայքարի առնչուած բան է. կը կրկնուի այն նոյն պատկերը որ ո՛վ գիտէ քանի նախընթացներ ունեցած է աշխարհի մէջ, ամէն անգամ որ սահմանները անզօր եղած են ներսը դուրսէն, իմա քուկինէդ զանազանել տալու:

Այս առումով, ճիշդ է որ Մոսկուան իր աւանդական հովանաւորի տակաւին չըհինցած հանգամանքով, բաւական անորպաստ վիճակի մէջ է: Երէկ ան մայրաքաղաքն էր հզօր երկրի մը ու որպէս այդ, ի՛նք կ'ընտրէր հիւրընկալելին ու մերժելին: Այսօր, նախկին իր ուղեկիցներուն համար այդ մեծութենէն մնացած չուկայի կարելիութիւններու բաւական գրաւիչ հորիզոն մը ուր կը դիմեն Հայերն ալ, Վրացին ալ, Չէչէնն ու Ազրպէյճանցին ալ. ճիշդ է որ մուտքի, բնակութեան, աշխատանքի արտօնագիրները տարուէ տարի աւելի դժուարութեամբ կը ստացուին, բայց Կովկասցիները բաւարար հանճարին տէր են իրենց նպատակին հասնելու համար:

Մերժումը, խոչընդոտները արհամարհելու անոնց յամառութիւնը յաճախ բիրտ ու ողբերգական հետեւանքներ ալ կ'ունենայ. ատոնց վերջիններէն էր Ցարիցինոյի շուկային մէջ խմբակի մը կատարած

Ջարդը որուն զոհերուն մէջ Հայ մըն ալ կար: Այսուհանդերձ, վստահաբար սխալ է կարծել որ նման միջադէպեր եկուորները կը խրտչեցնեն, կամ նորերու մուտք փոխելուն պատճառ կ'ըլլան:

Նիւթին մասին լաւատեղեակի մը հետ զրոյց մը հրատարակած է «Ազգ» օրաթերթը (Յունուար 9)· լաւատեղեակը Մոսկուայի իր Թղթակիցը Ռուբէն Հայրապետեանն է որ Ամանորի արձակուրդին առիթով գացած է Երեւան: 25 տարիէ ի վեր Մոսկուայի բնակիչ է, հետեւաբար քաջածանօթ՝ տիրող մտայնութիւններուն:

Կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ հակակրական ընդհանուր վերաբերում մը զգալի է Մոսկուայի մէջ, Կովկասցիներու հանդէպ: Պատճառները ունին քաղաքական, տնտեսական, ընկերային, բարոյական բնոյթ: Սակայն, ինք գլխաւորը կը նկատէ «կենցաղային»ը: Այսինքն, այն որ Կովկասցիները Մոսկուայի մէջ շատ են ու դիւրին աչքի կը զարնեն: Անշուշտ, այս պարագան մեծապէս կապուած է անոնց ֆիզիքականին որ բաւական չեշտակի կերպով կը տարբերի Ռուսի տիպարէն: Կովկասցիներուն մարդ կը հանդիպի շուկաներուն, ապրանքի տօնավաճառներուն, խանութներուն, ճաշարաններուն, խաղարաններու, փողոցներուն մէջ: Երկրորդ, այդ զանգուածը, մէկդի ձգած ազգային տարբերութիւնները, նոյն մըտայնութիւններուն տէր է· այդ մտայնութիւններուն առաջին գիծին վրայ ալ կու գայ «մեծամիտ-արհամարհական վերաբերմունք»ը տեղացիներու նկատմամբ: Երրորդ կէտն ալ որ այդ զանգուածը հակակրելի կը դարձնէ, քրէական գործօնին ուշագրաւ ներկայութիւնն է անոր մօտ:

Ռուսերու հակակրանքին մեծագոյն չերտը, հասկնալի է որ ուղղուած է Չէչէններուն: Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, գրեթէ կը կրկնուի Սփիւռքի շատ մը այլ կեդրոններու մէջ ալ պարզուած պատկերը· Մոսկուայի մէջ աւանդաբար գոյութիւն ունեցած Հայ մտաւորականներ դրական կեցուածքներ արմատացուցած են Հայութեան նկատմամբ: Այդ խաւը այսօր ալ կայ· սակայն, ատոր քով, ինչպէս կ'ըսէ Ռ· Հայրապետեան, հասակ առած է նաեւ «էկզոտիկ առեւտրական, արհեստաւորական, քրէական» շերտ մը որ կը խանգարէ ընկալուած պատկերը: Ան Ռուսերու երէկ գրեթէ միայն Հրեաներուն ուղղուած հակակրանքին քով զետեղած է «կովկասատեացութիւն»ը:

Կովկասցիները ոտքի տակ, ամէն տեղ վխտացող, քաղաքը, երկիրը աղտոտող տարր մը կը նկատուին մամուլին մէջ իսկ: «Ազգ»ի Թղթակիցը կը յիշատակէ իր սուր ելոյթներով ծանօթ ռուս քաղաքական դէմք Ժիրինովսկին որուն համար «լաւ Կովկասցին մեռած Կովկասցին է»...:

Ռ· Հայրապետեանի կարծիքով՝ անհաւանական չէ որ Ցարիցինոյի Ջարդը կրկնուի ուրիշ շուկայի մը, կամ որեւէ խանութի, փողոցի մէջ: Ադրբեջանցիներուն կարեւոր դեր կը վերագրէ ան, ըստ տեղծուած հակակրութեան, մերժումին մէջ: Անոնք գրաւած են մոսկովեան շուկաները, տիրանալով անոնց մերձակայ տարածքներուն ալ, ուր սունկի պէս աճած են թէյարաններ, խորովածանոցներ, եւլն·: Արտադրական գործ չէ անոնց ըրածը· այլ պարզ առ եւ տուր· կ'առնեն, կը ծախեն, կը սպասարկեն: Ու ատոր հետ ինքնագոհ, ինքնահաւան կեցուածք մը կը պարզեն ամէն տեղ:

Կովկասցիներու կարեւոր մէկ տոկոսը Ռուսաստանի մէջ կ'ընէ տեղացիին մերժած աշխատանքները· ատիկա իրենց աւելի դիւրին ընդունելիը կրնար ապահովել եթէ չըլլար ցոյց տրուած «լկտիութիւնը»: «Ամենացածրակարգ Կովկասցին էլ իրեն հիւր չի զգում Ռուսաստանում. լկտիութիւնը կատարեալ է» կ'ըսէ Հայ լրագրողը ու կ'աւելցնէ թէ անոնք գրեթէ բարձրաձայն կը յայտարարեն որ Ռուսերը գինեմոլ են, նախաձեռնութեան անկարող ու անդէմ ազգ, իսկ իրենք ձեռներէց, աշխատասէր, յամառ, միայն օգուտ բերող Ռուսաստանին: Ռուսերն ալ այդ յայտարարութիւնները ընողներուն հարց կու տան թէ քանի որ իրենք այդքան անարժէք են, ինչո՛ւ Կովկասցիները հոն լեցուած են, թող կորսուին երթան իրենց «անկախ պետութիւնները»:

Այսօր տակաւին կացութիւնը հոն չէ հասած, բայց Ռ· Հայրապետեան չի կըրնար բացառել որ Ռուսերու ազգային ինքնագիտակցութեան աճող զգացումները օր մը ծայրայեղութեան հասնին: Ըստ ծին որպէս փաստ, մէջբերումներ կ'ընէ ռուս ազգայնական կազմակերպութեան մը վերջերս ցրուած Թռուցիկէն· հոն ըսուած է թէ Ռուսերը Ռուսաստանի բնակչութեան 85%-ը կը կազմեն, բայց աշխարհի ամէնէն աղքատ ու իրաւազուրկ ժողովուրդն են: Ատոր պատճառը այն է որ իրենց երկրին մէջ ամէն բան կը տնօրինեն Հրեաները: Պետական ղեկավար պաշտօններու 80%-ը կը գտնուի ծագումով Հրեաներու ձեռքը եւ անոնց մեծ մասին նպատակն է առաւելագոյն չափով Թալանել Ռուսաստանը եւ Թալանածը փոխադրել ԱՄՆ կամ Իսրայէլ: Ամբաստանուած այդ նոյն խաւը «բնաջնջուող ռուս ժողովուրդին փոխարէն կը խթանէ աւելցուքներու ներհոսք մը Ասիայէն, Կովկասէն եւ նոյնիսկ Ափրիկէէն: Ռուսերու բնաջնջումով Հրեաները, Ասիացիները եւ Կովկասցիները Ռուսաստանի իշխանութիւնը ձեռք կ'անցընեն, երկիրը իրենց միջեւ կը բաժնեն ՕԹԱՆ-ը, Կովկասցիները, Չինացիները եւ ուրիշներ»:

Կայ մետալին միւս երեսն ալ· Կովկասցիներու այդ անբաղձալի ներկայութիւնը կը սնուցանէ ռուսական ահաւոր կաշառակերութիւնը երբ քաղաքային իշխանութիւնները, քաղաքացորքը, քրէական շրջանակները, անոնց շնորհիւ իրենց գրպանը կը լեցնեն: Ասով հանդերձ, երկրին ղեկավարութիւնը լուծումներ կը մտածէ· Դուման երկիր հասնող օտարներու համար սահմանափակումներ ընել կը նախատեսէ, եւլն·:

Ռ· Հայրապետեան ամէնէն վտանգաւորը կը նկատէ այս բոլորին մէջ որ Կովկասցիները պատասխանեն ռուս ծայրայեղականներու ելոյթներուն· ատիկա կրնայ ամբողջ անսանձ եւ կոյր արարքներու մղել, ինչ որ ծանրակշիռ հետեւանքներ կ'ունենայ անշուշտ Կովկասցիներուն համար:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

GALERIE FRAMOND *

Փետրուար 14-էն Ապրիլ 30, կալըրի Ֆրամոն կը ներկայացնէ Թուղթի վրայ 33 ստեղծագործութիւններ, որոնց հեղինակներն են՝ Ռոնէր, Պօտէն, տը Գոնէնք, Ասսատուր, Կարպէլ, Կիրաման, Պրագիլլէ, Ֆիւզարօ, Ջաւարօ, Լըսիէօր, Պորէս, Ֆասնախթ, Պարտօն, Պոլէն, Լեժէ, Լիւս Սիմոն, Փոլիաքոֆ, Խսթեւ, Վիէրա տա Սիլվա:

(*) 3, rue des Saints-Pères, 75006 Paris, tous les jours de 10h à 19h, sauf le dimanche.

«ՕՍՄԱՆՑԻ ՈՉ-ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Այս խորագիրով վերջերս լոյս տեսած հատորի մը կ'արձագանգէ «Ակօս» (Փետր· 1)․ հեղինակը՝ Ուփուք Կիւլսօյ, Օսմանեան կայսրութեան վերջին դարը դրոշմած ամէնէն զգայուն զարգացումներէն կը նկատէ ոչ-մահմետականներու 1835-էն սկսեալ զինուորագրումը: Աշխատութիւնը հիմնուած է օսմանեան դիւաններու փաստաթուղթերուն վրայ. երեք շրջանի կը բաժնէ նիւթը· առաջինը 1835-էն 1856-ի բարենորոգումներուն ժամանակն է երբ ոչ-մահմետականները զինուորութեան կանչուած են որպէս ծովային· երկրորդ մասով նիւթ կ'ըլլայ փրկագինը, վերջինը կը կեդրոնանայ 1909 - 1919 շըրջանին վրայ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՅՈՒՇԱԿՈԹՈՂԸ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ

Իգդիրի մէջ, երեք տարի առաջ, հանդիպակաց Երեւանէն տեսանելի բլուրի մը վրայ Թուրքերը յուշակոթող մը բարձրացուցած էին, ոգեկոչելու համար «Հայերու գործած ցեղասպանութեան զոհ Թուրքերը»: Այդ յուշարձանը որուն ճարտարապետը ադրբեջանցի մըն է, բաղկացած է պատուանդանի մը վրայ զետեղուած 43 մեթր բարձրութեամբ Թուրերէ եւ անուանուած «Խաղաղութեան յուշարձան»...: Որակում որ բացատրուած է Թուրերուն «սպասողական» դիրքով:

«Ակօս» արձագանգելով «Ճումհուրիյէթ»ի (Յունուար 27), կը տեղեկացնէ թէ Յուշարձանը արդէն խնամքի, նորոգութեան կարօտ վիճակի մէջ է: Թուրք լրագրողը Օ· Էքինճի գրած է թէ ինք ատենին «ազգայնամոլական, եւ ցեղապաշտական» զգացումներու արտայայտութիւն նկատած է յուշարձանը, շեշտելով որ ան պէտք է հաշտութեան ձգտումը խորհրդանշէր: Այդ մատնանշումը իրեն արժած է «Թուրքի Թշնամի», կամ «Հայերու գործակալ»ի նման որակումներ: Կը կրկնէ թէ յուշարձանին յարդարանքներն անգամ ցեղապաշտ - շովէնական Թրքութեան յատուկ տարրերով կազմուած են: Պատուանդանին մէջ ալ ցուցադրութեան դրուած են «Հայերու զոհ Թուրք մահմետականներ»ու գանկեր, ոսկորներ, եւ այլն:

Օ· Էքինճի կ'առաջարկէ նորոգութեան առիթէն օգտուիլ ու յուշարձանին Թուրերը ձիթենիի ճիւղերով, կամ ղափնիներով պատել, երաշխիք տալու ձեւով թէ անոնք յաւիտեան յարձակման պիտի չանցնին: Իսկ յարդարարանքները, կ'ըսէ թէ, կարելի է անատոլեան քաղաքակրթութիւններու խաղաղական, մարդասիրական մոթիֆներով փոխանակել, որպէս անատոլեան եւ կովկասեան մշակոյթներու հանդիպումի մը խորհրդանիշը: Հարց կու տայ նաեւ թէ պատուանդանին թանգարանը փոխանակ կոտորածներու, կարելի չէ՞ յատկացնել երկու ժողովուրդներուն բարեկամութեան եւ միասնաբար ստեղծած մշակոյթի, արուեստի նմոյշներուն:

Կրնա՞յ դրական արձագանգ գտնել նորոգութեան առիթէն օգտուելով հաշտութիւն ապահովելու ձգտումը:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԿԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ· ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ·

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԵՐՎԻՇԸ

Պէտրի պէյ սրտնեղած դէմքով մը զանգակը հնչեցուց եւ, երբ ոստիկան մը ներս մտաւ, ծերունի տէրվիշը ցոյց տալով՝ ըսաւ.

- Այս մարդը տարէք, առանձին խցիկի մը մէջ բանտարկեցէք:

Տէրվիշը համակերպող դէմքով մը ոտքի ելաւ, խոնարհութեամբ բարեւեց եւ ոստիկանին հետ դուրս ելաւ:

«Ինչ զարմանալի մարդ է եղեր այս ծերունին» - ըսաւ ինքնիրեն ոստիկանութեան տնօրէնը:

Քիչ յետոյ դռնապանը ներս մտաւ եւ ըսաւ.

- Խմին էֆէնտին եկած է:

- Անմիջապէս Թո՛ղ հոս գայ, - հրամայեց Պէտրի պէյ:

Վայրկեան մը ետքը ծեր լրտեսը ներս մտաւ, խոնարհաբար բարեւեց եւ կեցաւ:

- Ի՞նչ կայ - չկայ, - հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Ոչինչ, պէ՛յ էֆէնտի, - պատասխանեց Խմին էֆէնտի, - նոր բան մը չի կայ, գիս ուզած էիք, եկայ իմանալու, թէ ի՛նչ հրաման ունիք:

- Պոմպաներուն հետքը ի՞նչ եղաւ, հետքը գտնուեցա՞ւ, - հարցուց Պէտրի պէյ հեղնական ձեւով մը:

- Ո՛չ տակաւին, - պատասխանեց Խմին էֆէնտի:

- Ա՛լ աւելորդ է այդ մասին հետապընդում կատարել:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ պոմպաները գտնուեցան:

- Գտնուեցա՞ն, - գոչեց լրտեսը ափ ի բերան:

- Այո՛, 30 պոմպաներն ալ գտնուեցան, - ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը հաստատ շեշտով մը, մինչ իր ակնարկը յառած էր Խմին էֆէնտիի վրայ:

- Այդ պոմպաները ուրկէ՞ գտնուած են, - հարցուց լրտեսը հազիւ իր յուզումը զսպելով:

- Տեսնենք կրնա՞ս գուշակել, թէ այդ պոմպաները ուրկէ գտնուած են:

- Ճշմարիտը, պէ՛յ էֆէնտի, չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ ըսեմ:

- Բայց դուն այդ պոմպաներուն հետքին վրայ էիր կարծեմ:

- Այսինքն կը յուսայի, որ պիտի կրնամ այս օրերս անոնց պահուած տեղերը ցոյց տալ:

- Ինչպէս կ'ըսի, այլեւս աւելորդ է այդ մասին աշխատիլ, պոմպաները, ամէնքը միասին, մէկ տեղէ գտնուած են:

- Արդեօք ձեր վսեմութիւնը կատա՞կ կ'ընէ:

- Չէ՛, շատ լուրջ կը խօսիմ, պոմպաները արդէն իսկ հոս փոխադրուած են, եւ կրնաս տեսնել, եթէ փափաք ունիս:

- Ո՞ւր տեղէն կրցաք ձեռք անցընել զանոնք:

- Դուն շատ աղէկ գիտես, - պատասխանեց Պէտրի պէյ:

- Ե՞ս:

- Անշուշտ դուն, քանի որ այդ 30 պոմպաները քու տունէդ գտնուած են:

Այս խօսքերը շանթի մը պէս ինկան լրտեսին գլխուն: Պահ մը շուարած մընաց, բայց շուտով ինքզինք ժողվեց: Զգաց, որ եթէ ինքզինք մատնէ՝ կորսուած է, ուստի որոշեց յանդգնութեամբ դիմագրաւել վտանգը:

- Երբեք այդպիսի բան մը կարելի չէ, - յայտարարեց:

- Ինչ որ կ'ըսեմ, բացարձակ իրողութիւն է:

- Եթէ իրա՛ւ ձեր մարդիկը իմ տունէս 30 պոմպա գտած են՝ ատիկա կը նշանակէ, որ վատ դաւադրութեան մը զոհ գացած եմ:

- Ի՞նչ դաւադրութիւն:

- Անձնական Թշնամիներ այսպիսի խաղ մը սարքած են իմ գլուխս փորձանք մը բերելու համար:

- Կամ աւելի ճիշդը, դուն դաւադրութիւն մը կը սարքէիր ուրիշներուն գլխուն փորձանք բերելու համար:

- Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, պէ՛յ էֆէնտի:

- Ըսել կ'ուզեմ, որ դաւադրութիւնը, որուն խօսքը կ'ընէիք մէկ քանի օրէ ի վեր, պարզապէս ձեր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունէր:

(Շար· 164)

ԿՈՉ ՃԱՆ ՏԷՐ-ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԷՆ

Միչիկընի էնն Արպըր համալսարանին շրջափակին մէջ հաստատուած հայկական հետազօտական կեդրոնը (հիմնուած 1985-ին, տոքթոր Տենիս Փափազեանի կողմէ) ունի հայագիտական գրադարան մը որուն կորիզը կազմած է Ճան (Վիգէն) Տէր - Մանուէլեանի անձնական գրադարանը եւ հետեւաբար կոչուած է անոր անունով:

Այդ գրադարանը համացանցային կապեր ունի աշխարհի շատ մը կարեւոր գրադարաններուն հետ· այդ կապերուն շնորհիւ տիրացած է աւելի քան 40 հազար զանազան տեսակի նիւթերու (հատորներ, թղթածրարներ, մամուլի էջեր, մանրաժապաւէններ, եւ այլն):

Գրադարանին ունեցած փաստաթուղթերէն են Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան նիւթեր «Գերմանիա եւ Հայերը» նիւթին շուրջ, ցեղասպանութեան առնչուած դիւանային փաստաթուղթեր, գերմանացի դիւանագէտներու յուշագրութիւններ, եւ այլն: Կան նաեւ աւստրիական դիւանագիտական վաւերաթուղթեր:

Գրադարանի ղեկավարութեան կոչը կը տեղեկացնէ թէ հոն ամբարուած նիւթերը տրամադրելի են բոլոր անոնց որոնք պէտք ունին անոնց: Կ'ըսուի նաեւ որ կ'ընդունին հատորներ, ցեղասպանութենէ վերապրողներու անտիպ յուշեր, եւ այլն:

Կեդրոնին հասցէն է·
4901 Evergreen Road,
Dearborn, MI 48128—1491
U.S.A.
Fax : 313 - 593-5452

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ անոր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

Ե. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Փարիզի
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնանց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ - հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12.30-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Գեղարուեստական հաճելի բաժին. երաժշտութիւն, երգ, պար... ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի:

Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ:

Տեղերը ապահովել փետրուար 20-էն առաջ:

Հեռաձայն. -
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ անոր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
Դ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
«ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15

Հսկումի ժամերգութիւն ժամը 17-ին:

Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Թանկագին Օհաննեանի մահուան առթիւ՝

Օհաննեան եւ Ճառայեան ընտանիքները 80 Եւրօ, Արմենակ Ենոքեան 125 Եւրօ, Խաչիկեան ընտանիք (Վալանս) 100 Եւրօ, Ալպէռ Պօղոսեան, Սեպուհ Գարակիւլեան, Սիլվի Մաթէօսի 50-ական Եւրօ, Լեւոն Զոլաքեան 75 Եւրօ, Տանիէլ Խաչատուրեան 40 Եւրօ, Ռոլան Վարդանեան, Կարօ Միլտոնեան, Կարօ Յովսէփեան, Ջանէն Գաբրիէլեան 30-ական Եւրօ, Մարի Պէրպէրեան 25 Եւրօ, Ֆրանսուա Էօրտէքեան, Լիւսէթ Փամպուքեան, Ժիրայր Շալճեան, Ժագ Ուլուսեան, Սօնիա Փիլիկեան, Անտրէ Տավիտեան 20-ական Եւրօ, Անդրանիկ Փամպուքեան, Անդրանիկ Սիվազլեան 15-ական Եւրօ, Ժորժ Թաղոյեան 80 Եւրօ, Տագէս Օհանեան 500 Ֆրանք:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Սէն - Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները Թանկագին Օհաննեանի մահուան առթիւ. —

Օհաննեան, Ճառայեան ընտանիքները 80 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պօղոսեան 200 Եւրօ, Պր. Ժիլպէռ Տօնիկեան 45 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր - Ղազարեան 50-ական Եւրօ, Սալեռնօ - Ճառայեան, Գլօտ Մինասեան, Ռոզի Գույումճեան, Անտրէ Տավիտեան 20-ական Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Փամպուքեան 15 Եւրօ, Լիւսէթ Փամպուքեան 10 Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

INFORMATIONS ARTISTIQUES

Dans le cadre du Collège d'Histoire de l'Art Cinématcgraphique dont le cycle de conférences est consacré au «cinéma parmi les arts»,

le lundi 18 février à 18h30
à la Cinémathèque,
42, Bld Bonne-Nouvelle, 75010 Paris
(Métro Bonne Nouvelle)

aura lieu une conférence de Sylvie Rollet, enseignante à l'UFR d'Etudes Cinématographiques de l'Université Paris III, consacré au cinéma de **Paradjanov** et intitulée :

«CAUCASE, MON BEAU SOUCI» : FRAGMENTATION ET CONTINUITE CHEZ PARADJANOV.

La conférence sera suivie, à 20h30, de la projection des films :
Arabesques
sur le thème
de **Pirosmani** et **Sayat Nova**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration - 17, rue Bleue — 75009 Paris
Date limite de candidature : 15 mars

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan
et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
VENDREDI
15 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Անձնական առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.364

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

77e ANNEE — N° 20.364

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 13 / 14)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Երեւանի պետական Համալսարանի տեսուչին, Ռ. Մարտիրոսեանի հրաւէրով Ռ. Քոչարեան Փետրուար 13-ին հանդիպում ունեցած է դասախօսական կազմին հետ: Հանդիպում որ առիթ տուած է լայն տեսանկիւնով մը սեւեռելու երկրին առօրեան յուզող բազմաթիւ խնդիրներու:

Ռ. Մարտիրոսեան իր ելոյթով շօշափած է Համալսարանին առընչուած կէտեր, եւ առաջարկած՝ Մայիսին գումարուելիք Հայաստան – Սփիւռք համաժողովին Երեւանի մէջ հայագիտական պետական կեդրոն մը ստեղծելու նիւթին քննարկումը:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան պատասխանելով դասախօսներուն բազմաբնոյթ հարցումներուն, արտայայտուած է 2001-ի տնտեսական քաղաքականութեան, Ղարաբաղի, սահմանադրութեան փոփոխութեան նիւթերուն մասին: Ըսած է թէ անցնող տարին 9,6 տոկոս տնտեսական աճով անկախութեան տասնամեակին լաւագոյն ցուցանիշները արձանագրած է: 2002-ին եւս նոյն թափը պահպանելու համար Ռ. Քոչարեան կարեւոր համարած է քաղաքական կայունութիւնը: Ան ըսած է. «Ձեռնարկել եմ եւ ձեռնարկելու եմ քայլեր, որպէսզի նախընտրական տրամադրութիւնները նուազագոյն ազդեցութիւն ունենան տնտեսութեան վրայ»:

Ինչ կը վերաբերի սահմանադրութեան, նախագահը փոփոխութեան երկու տարբերակներուն քով երրորդ մը նկատած է ներկայինը եւ ըսած թէ այդ երեքը հանրաքուէի դնելու պարագային ոչ մէկը հարկաւոր թիւով ձայն կը ստանայ: Նոյնիսկ ներկայի Սահմանադրութիւնը եւ «նախագահական» նախագիծը քուէի ներկայացնել շատ յարմար պիտի չըլլայ Ռ. Քոչարեանի կարծիքով, քանի որ դժուար է թէ երկուքէն մէկը ընդունուելու չափ քուէ ստանայ: Իսկ ընտրութեան նախօրդող շրջանի մը եթէ «նախագահական» տարբերակը չընդունուի, նախագահին հրաժարականի պահանջներու կրնայ մըղել, այն տրամաբանութեամբ որ նախագահն ու անոր զօրակից քաղաքական ուժերը չկրցան ժողովուրդը համախմբել որպէսզի սահմանադրութեան այդ տարբերակին քուէարկէ: Այլ խօսքով՝ որպէսզի նախագահական իր աթոռը չվտանգուի, Ռ. Քոչարեան կ'ուզէ որ ներկայի Սահմանադրութեան եւ փոփոխութեան երկու նախագիծի միջեւ ընտրութեան մը չհրաւիրուի ժողովուրդը, այլ՝ հրաւիրուի միայն «նախագահական» տարբերակին թեր կամ դէմ քուէարկելու:

Պատասխանելով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մէջ հայկական կողմէն զիջումի սահմանին մասին հարցումին, Ռ. Քոչարեան կրկնած է թէ այդ հողամասը երբեք մաս չէ կազմած եւ պիտի չկազմէ անկախ Ատրպէյճանին: Աւելցուցած է թէ այսօր Ղարաբաղի մէջ աճած է սերունդ մը որուն համար գոյութիւն չի կրնար ունենալ Ղարաբաղին Ատրպէյճանի մաս կազմելու պարագան: Եւ այդ սերունդը անկարելի է համոզել նման բանի:

Ռ. Քոչարեանի այս արտայայտութեան հակոտնեայ զուգահեռ մըն է նոյն օրը Պոլսի վեհաժողովին Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Գուլիեւի ունեցածը. ան «հայկական աչառակցութիւն» որակած է Ղարաբաղի խնդիրը, ըսելով որ Պաքու կը պայքարի անոր դէմ, եւ այլն: Հ. Ալիեւի աշխատակազմէն Ն. Մամետով ալ կրկնած է թէ Հայաստան – Ատրպէյճան գործակցութիւնը կարելի կ'ըլլայ միայն Ղարաբաղի կնճիռին «արդար» կարգաւորումէն ետք: Յստակ է որ «արդար»ը ատրպէյճանցի պաշտօնատարին համար կը նշանակէ Ղարաբաղի վերադարձը Ատրպէյճանի ենթակայութեան:

Ռ. Քոչարեանի եւ համալսարանի դասախօսական կազմի հանդիպումին նիւթ եղած է Մայիսին ծրագրուած Հայաստան – Սփիւռք Բ. համաժողովն ալ: Առաջինին հետեւած ձեռքբերումներէն նկատելով հայկական հեռատեսիլին մինչեւ ԱՄՆ սփռումը, Զարգացման հայկական գործակալութեան ստեղծումը, մշակութային ձեռնարկներու, համահայկական խաղերուն Սփիւռքի մասնակցութիւնը, ըսած է թէ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւնները մեծ ներուժ ունին եւ այդ ներուժը կ'օգտագործուի:

*
**

ԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԴԱՐՁԻՆ

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան Եւրոպայի եւ Ասիական երկիրներու մէջ ամերիկեան օժանդակութեան համադրիչն է Պիլ Թէյլըր. ան վերջերս քննական այցեր կատարած է Հայաստան, Ատրպէյճան եւ Ուզպեկիստան: Վերադարձին, պատասխանելով լրատւիլնեներու ներկայացուցիչներուն հարցումներուն, խօսած է Երեւանի եւ Պաքուի տպաւորութիւններուն մասին: Հայաստանի կառավարութեան անդամներուն հետ հանդիպումները չատ գործնական եղած են, Պ. Թէյլըրի գլխաւոր ջանքը ըլլալով տնտեսական զարգացումը աւելի արդիւնաւէտ դարձնել: Թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ատրպէյճանի վարչապետները պատրաստակամ գտնուած են իրեն հետ գործակցելու: Հայաստանի 2001-ի 9 տոկոս տնտեսական աճը ըսել կուտայ որ տնտեսական ցուցանիշները բաւական լաւ են: Առկա արդիւնք է տնտեսութեան քանի մը հատուածներու ուր միւս հատուածներէն նըւազ է աշխատողներու թիւը:

Երեւանի ու Պաքուի մէջ Պ. Թէյլըր նիւթ ըրած է ներդրումներուն համար աւելի լաւ պայմաններու ստեղծումը: Ան չեշտած է թէ այդ պայմանները ստեղծելու տեսակէտէն գլխաւորը Ղարաբաղի հարցին լուծումն է:

Դեսպանը խօսած է կաշառակերութեան մասին ալ ու յայտնած թէ երկու երկիրներուն կառավարութիւնները յանձնառու են նուազեցնելու այդ երեւոյթը:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ – ԻՐԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Փետրուար 13-ին Երեւանի մէջ բացուած է Հայաստան - Յունաստան - Իրան գործակցութեան գործադիր կոմիտէին 6-րդ նիստը, Արտաքին գործերու նախարարի տեղակալ Արմէն Մարտիրոսեանի կողմէ: Ան նիստին յաջորդած մամուլի ասուլիսին ըսած է թէ Իրան - Հայաստան կազմուղին կառուցումը ուժանիւթի մարզի գործակցութեան հեռանկարներէն է եւ Յունաստանի նման, անոր նախագիծին մասնակցութեան փափաք կը յայտնեն Եւրոպական Միութեան կարգ մը երկիրներ:

Եռակողմ գործակցութեան մէկ այլ հեռանկարն է ելեկտրակայաններու կառուցումը:

«ԱՐԱՐԱՏ» ԺԱՊԱՒԷՆԻՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ վարչապետարանը պատրաստած է «Մարդկութեան վերջին պատգամ» անուն ֆիլմ մը, ինչպէս թուրք մամուլին արձագանգելով կը տեղեկացնէ «Մարմարա» (Փետրուար 13). այդ ֆիլմը «Հայկական հարցերու վերին խորհուրդ»ին որոշումով տեսագրուած է, որպէս «պատասխան» Ա. Եղոյեանի «Արարատ»ին: Ցոյց կու տայ Հայերու կողմէ Անատոլուի մէջ կատարուած սպանդներու տեսարաններ, օսմանեան դիւաններէ փաստաթուղթեր. կը փոխանցէ նաեւ ԱՍԱԼԱ-յի աբարքներուն դէմ որպէս բողոք 1982-ին ինքզինք հրկիզած հայ հայրենակից Արթին Փէնիքի եւ իսկ ձայնով արտասանած «մարդկութեան վերջին պատգամ»ը:

Ծանօթացման այդ ժապաւէնին մէջ ցոյց կը տրուի թէ Օսմանեան շրջանի միսիոնարական գործունէութենէն քաջալերուած Հայեր ի՛նչպիսի թշնամութիւններ ցուցաբերած են Թուրքերու նկատմամբ եւ սպանդներ կատարած են Արեւելեան եւ Հարաւ - Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Ժապաւէնին մէջ ուշադրութիւն կը գրաւեն Էրզրումի, Վանի, Պինկէօլի մէջ Հայոց կողմէ կատարուած սպանդներու մանրամասնութիւններ եւ հաւաքական գերեզմաններէ դուրս բերուած գանկեր ու թրքական դրօշակներ: Իսկ ժապաւէնին վերջին մասին մէջ տեսարաններ կը ցուցադրուին ԱՍԱԼԱ-ի կողմէ թուրք դեսպաններու վրայ կատարուած սպանդներէն:

«Մարդկութեան վերջին պատգամ»ը պատրաստուած է վարչապետարանին ծանօթացման հիմնադրամին յառկացումով: Կը ծրագրուի որ ժապաւէնը ցուցադրուի ԱՄՆ-ու, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Գանատայի, Բրիտանիոյ, Ռուսաստանի, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Աւստրալիոյ եւ Դանիոյ մէջ: Աշխատանք կը տարուի որպէսզի այս ժապաւէնը վերոյիշեալ երկիրներու հեռատեսիլի կայաններէն ալ կարելի ըլլայ սփռել: Արտաքին նախարարութիւնը աւելի վերջ ժապաւէնը Թուրք հանրութեան ալ պիտի ցուցադրէ:

*
**

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆ Է ՄԻԱՅՆ

Սոլթ Լէյք Սիթիի ձմրան ողիմպիականներուն, ինչպէս նախատեսելի էր, Հայաստանի մարզիկներու մասնակցութիւնը աւելի խորհրդանշական բնոյթ ունի: Կարելի չէր ակնկալել յաջող արդիւնքներ: Այսպէս, դահուկորդ Արամ Հաճեան, որ մասնակցած է 15 քմ., 2,5 քմ. եւ հուսկ 6 քմ. փուլերով մրցավազքին, գրաւած է վերջին՝ 66-րդ տեղը: Աղջիկներու մրցաշարքին, Մարգարիտ Գրիգորեան 10 քմ. դահուկի մրցավազքը աւարտած է 58-րդ, 60 մրցակիցներու մէջ: Անոնք կը մասնակցին նաեւ 5 քմ. (աղջիկներու) եւ 10 քմ. (այրերու) մըրցումներուն: Ասպարէզ կու գային նաեւ գեղասահքի Հայաստանի ներկայացուցիչը՝ Եուլիա Լեբեդեւա, ինչպէս նաեւ լեռնադահուկորդները եւ պոպսլէյիսթները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ կէտեր շահած է հարցախոյզերու նախատեսութեանց մէջ Ժոսփէնի իր ելոյթէն ի վեր, ինչ որ առնուազն տարօրինակ կրնայ թուիլ: Փետր. 14-ին, ըստ հարցախոյզի մը, Շիրաք կ'ընտրուի Բ. շրջանին ձայներու 53%-ով, մինչ Ժոսփէն 47% կը ստանայ: Կ'ըսուի թէ Ժոսփէն չէ կրցած գրաւել կիները, որ ընտրողներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն (53%): Ա. շրջանին երրորդ դիրքի վրայ է Շըվէնըման, որու կը հետեւի Լը Փէն: Ֆրանսան ալ այլեւս «ամերիկանացած» է եւ ընտրութիւնն ալ այդ նկարագիրը կը ստանայ, ամէն անգամ քիչ մը աւելի: Շիրաքի երիտասարդ կողմնակիցները զօրակցութեան 122-րդ կոմիտէն կազմած են եւ թի-շըրթեր պատրաստած, ուր կը կարդացուի «Շիրաքի կը քուէարկեմ: Աչքերուս մէջ նայէ՛»: Եւ Ժոսփէնի դժբախտութիւնը հոն է եղեր, որ «սէքսի չէ»: Այս նիւթին շուրջ, հարցումներու ձեռնարկած է «Լիպերասիոն» (Փետր. 14) իգական մետխաներու մօտ: «Էլ» շաբաթաթերթի տընօրէնուհի՝ Վալերի Թորանեան կ'ըսէ թէ կիները կը քուէարկեն թեկնածուներու ծրագիրներուն, պարկեշտութեան համեմատ: Թերթին մէկ հարցախոյզը ցոյց կուտայ որ Շիրաք փոքր առաւելութիւն մը ունի (52%, 48-ի դէմ): Գլէր Տապրովսքի (Թեվա կայան) կ'անդրադառնայ Ժոսփէնի ֆիզիքականին: Ինք է որ կ'ըսէ թէ սէքսի չէ, մեծ աչքեր ունի, եւլն. եւլն.: Ժէօն-Է-Ժոլիի խմբագիրը Ֆրանսուազ Լը Գորնէք կ'ըսէ թէ Ժոսփէն բնաւ հմայիչ չէ, ձախաւեր երեւոյթ մը ունի եւ բոլորովին հակասէքսի է, մինչ Շիրաք աւելի ներկայանալի է: Այս վերջին երկու դատումները ցոյց կու տան թէ ի՛նչ չափանիշներու վրայ կը թնած է կիներու քուէն, ինչ որ կրնայ միայն հաստատել թէ սխալը կու գայ Հանրապետութեան նախագահը հանրաքուէով ընտրելէն:

ՆՈԱՄ ՉՈՄՍՔԻԻ «Ամերիկեան միջամտողականութիւնը» հատորին թրքերէն թարգմանութեան հրատարակիչը որ Պետական ապահովութեան դատարանին յանձնուած էր, անպարտ արձակուած է: Դատարանը մերժած է որպէս ամբաստանեալ հեղինակին հարցաքննութիւնն ալ: Չոմսքի դատավարութեան ներկայ գտնուելու համար Պոլիս գացած էր:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Փետրուար 13-ին վերջ գտած է Իսլամական համագումարի կազմակերպութեան եւ Եւրոպական Միութեան Արտաքին նախարարներու ժողովը: Կողմնակի խօսակցութեանց ալ նիւթ եղած են ամերիկեան սպառնալիքները Իրաքի դէմ: Իրաքի Արտաքին նախարարը յայտարարած է՝ «Իրաքի վրայ յարձակում մը Թուրքիոյ կամ ուրիշ երկրի մը չի նպաստեր»: Թուրքիոյ չափ մտահոգ է նաեւ Յորդանան նման յարձակման պարագային, մասնաւորաբար տնտեսական հետեւանքներու պատճառաւ: Պ. Էճէվիթ չեշտած է այս հարցին կապակցութեամբ՝ «Չենք ուզեր որ մեր շրջանը պատերազմական գօտի դառնայ: Կը խորհինք որ հարցերը կրնան լուծուիլ առանց պատերազմի դիմելու»:

ՊՈՒՇ կրկին կը սպառնայ Իրաքի, որ «Չարի առանցք»ին առաջին երկիրը կը դառնայ: «Եթէ անհրաժեշտ ըլլայ, կ'ըսէ Պուշ, ամէն գործողութեան կը դիմենք պաշտպանելու համար Ամերիկացիները: Ս. Հիւսէյն պէտք է հասկնայ որ, լուրջ եմ երբ կը խօսիմ մեր երկրին պաշտպա–

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ

Եւսեբէոս

Գէորգ հիանալի տղայ է: Ունի մաքուր սիրտ, վեհանձն հոգի, աչքերը կուշտ, հպարտութեան աստիճան: Բնիկ երեւանցի է: Սրամիտ, հիւմուրով լեցուն: Շատ մը տեղեր մեզմակիցս կը դառնայ: Կ'օգնէ ինծի մարդիկ խօսեցնելու. կը կանխէ գիս դժուարին տեղերը. կը ներկայացնէ այնպիսի ձեւով որ ես պիտի քաշուէի ըսել: Գիտէ պարագային համաձայն մեղմ կամ խիստ ըլլալ, խնդրող կամ հրամայող: Ասով հանդերձ, ունի միամիտ կողմ մը: Ինծմէ աւելի դիւրահաւատ է. աւելի հեշտութեամբ կը վստահի խօսակիցին. զարմանալի Երեւանցի մըն է Գէորգ: Ուզես-չուզես կը կապուիս իրեն: Ինք ինծի անվերապահօրէն կապուած է: Եթէ երկար բացակայիմ Հայաստանէն, կը հեռաձայնէ. ե՞րբ պիտի գաս կը հարցնէ. չըսեր թէ ինք կարօտցեր է. «Երախաները կարօտցեր են» կ'ըսէ: Գիտէ որ տկարութիւն մը ունիմ իր երկու արթուն զաւակներուն հանդէպ. մէկը միւսէն խելացի, կրթուած եւ մարդամօտ:

Այս բոլորով հանդերձ, կայ սահման մը ուր Գէորգ կանգ կ'առնէ: Կը զգամ որ Հայաստանցիին նուաստացուցիչ կողմերը կը ջանայ ծածկել ինծմէ: Ի վերջոյ, եթէ օտարական ալ չէ գոնէ «աղբարիկ» մըն է դիմացինը: Ամէն բան չըսուիր. զարգացած մարդ է, կրնայ վրանիս ծիծաղիլ: Վստահ եմ, այսպէս կը մտածէ Գէորգ, բայց չարտայայտուիր:

Անցեալ օր, միասին նստած Մարքօ-Փոլոյի մայթը մինչ գարեջուր կը խըմէինք (ամենաչքեղ կառքերու տողանցքի վայրն է Աբովեանի այդ կէտը) վրացական Մերսէտէս մը կանգ առաւ, ապա ռուսական մը, մէջէն իջան ինքնավստահ տիպարներ, մեր մօտ գրաւեցին երկու միացեալ սեղան եւ ռուսերէնով խօսակցութիւն մը ծայր տուաւ: Գէորգ անմիջապէս «տեղաւորեց» զիրենք. «դրացի, հիւսիսի մաֆիան է» ըսաւ: «Հոս ի՞նչ գործ ունին»: «Ասոնք ոչ դրօշակ ունին ոչ հայրենիք: Ձե՞ս գիտեր, պատերազմի օրերուն, ամենալաւ քարիւղը Ադրբեջանէն կը ստանայինք. նաեւ զէնքի տեսակներ»: «Այս զինեալ երիտասարդը ո՞վ է ճաշարանին մուտքին, քանի օր է կը տեսնեմ». «Նոր մօտ: Պալլաօքի դէպքէն վերջ, զինեալներ յայտնուեցան գլխաւոր ճաշարաններու մուտքին»: «Առ քեզ բան»: Այս ընթացքով ուրեմն, զինեալ զաւապոյերո՞ւ ալ պիտի հանդիպինք Աբովեանի վրայ...:

Գէորգին գաղտնիքներուն մէջ ժողովըրդական յայտնի «վհուկ»ի մը պատմութիւնը կար: Կը ծածկէր ինծմէ: Գարեջուրը լեզո՞ւն բացաւ. «քեզի չեմ խօսած, ըսաւ մեր նշանաւոր Այտա մայրիկի մասին»... եւ պատմեց թէ որքա՛ն ժողովուրդ կը հետեւի այս «հրաշագործ սրբուհի»ին. կենդանի հրեշտակ մը, երկիր իջած, հրաշքներ կը գործէ, հիւանդներ կ'առողջացնէ, դեւեր կը հալածէ, աչքեր կը բանայ, եւ դեռ ինչե՜ր. համբաւը թաղէ-թաղ կը ծաւալի, ժողովուրդը դրամներ կը տեղացնէ եւ այդ գումարներով բացառիկ ուխտատեղի մը շինած է հարաւի արուարձաններէն Նոր Այնթապի եւ Նոր Խարբերդի սահմանին վրայ. կ'արժէ տեսնել:

Անմիջապէս կառքը կը նստինք ու կը սուրանք դէպի «սրբատեղի»: Գէորգ այս գաղտնիքը ինծմէ պահած ըլլալուն յանցանքը սրբագրելու համար կու տայ այնպիսի մանրամասնութիւններ որոնք կրկին գիս կը փոխադրեն ծննդավայրս Պէյրութ ուր դպրոցական փոքր տարիքի երախայ, «տեսիլք տեսնող սուրբ»ի մը անունը անդադար կը կրկնուէր մեր թաղին մէջ: Բողոքական էր. անունը դրած էինք ՅԻՍՈՒՍ, որովհետեւ իր դարպասի մուտքին ալեկոծ պաստառ մը ունէր. աջէն եկողը արաբերէնով Յիսուս կը կարդար, մէջտեղ հասնողը ֆրանսերէնով Jésus, իսկ ձախէն եկողը հայերէնով՝ ՅԻՍՈՒՍ: Տպաւորուած էինք մեր թաղի Յիսուսէն: Ազնիւ, բարի մարդ մըն էր, ամուսնացած էր, չեմ յիշեր թէ զաւակներ ունէ՞ր թէ ոչ, բայց մեզի, հետաքրքիրներուս որ իր ճաղերուն կը մօտենայինք անմիջապէս փախչելու համար, կը հրաւիրէր եւ սրբանկարներ կը բաժնէր. Յիսուս՝ ոչխար մը ուսին, Յիսուս՝ Առաքեալներու մէջ, Յիսուս՝ ձկնորսական նաւակի մը մէջ, ուռկանը ձեռքին... տարիները կ'անցնին, այս պատկերը դրոշմուած մնացած է յիշողութեանս մէջ: Նման բան մը գտնելու հեռանկարը դեռ աւելի կը գրգռէ երեւակայութիւնս. այդ փոքր հեռաւորութիւնը անվերջ կը թուի:

Հորիզոնին վրայ սպիտակ ամպեր կան, բայց սքանչելի լուսաւորութիւն մը օդին մէջ: Հեռուէն վարդագոյն, չեչտուած գոյներով զոյգ մը գմբէթներ ինքնաբերաբար մեզ կ'առաջնորդեն «սրբավայր»ին դուռին առջեւ:

Տեղը ընդարձակ է, շուրջ երկու հեկտար, բարձր պարիսպով շրջապատուած. տուֆի փշրանքներ հոս-հոն ցանուած, ցոյց կու տան որ տակաւին համալիրը չէ ամբողջացած. այս վիճակով արդէն տըպաւորիչ է: Հիմնական կառոյցը կը բաղկանայ կեդրոնական եկեղեցիէ մը որուն հարաւային կողմէն սալայատակուած ճամբայ մը կ'առաջնորդէ քիչ մը տարօրինակ ճարտարապետութեամբ, բոլորաձեւ գմբէթով շինութեան մը: Վառած մոմի նաւթախառն հոտը կը մատնէր մոմավառութեան հետ կապուած իր կոչումը: Բազմութիւնը «հաւատացեալներ»ու հոնկէ դուրս կ'ելլէր:

Ընդարձակ պարտէզը ունէր զբօսանքի տեղ, նստարաններ եւ յատկապէս չափազանց խրայատուկ քանդակներ, հնդկական տաճարներու խորաքանդակները յիշեցնող:

Բնական էր որ հայ եկեղեցւոյ դասական գիծերէն դուրս ելլելու եւ ժողովուրդը դիւթելու համար անհրաժեշտ էր տարօրինակութիւններ մտցնել: Դասական աղանդաւորներու բռնած բնական ուղղութիւնը:

Աչքի զարնող առաջին խաչքար-քանդակը, պէտք է ընդունիլ որ բաւական վարպետութեամբ աշխատուած է Պարսկահայու մը կողմէ. կ'ենթադրեմ որ կը ներկայացնէ գեղեցկացած «Այտա քոյրիկը», գրեթէ Ռաֆայէլեան գիծերով, երկու ափերուն մէջ ունենալով, Ախթամարի Գագիկին նման, եկեղեցիին մանրակերտը. ինք շրջապատուած զարդարուն լուսապսակով որուն վրայ կ'իշխէ խաչքարի մը վերջին երեք թեւերը:

Երկրորդը՝ նոյնքան եզական, կը ներկայացնէ Գրիգոր Լուսաւորիչ մը վանական վեղարով, կանգնած եւ փիլոնով ծածկած է սիրուն խաչքարի մը կէսը, վերէն վար: Կայ երրորդ մըն ալ, թանձր պատուանդանով մը, ժողովուրդի սրտին խօսող, որովհետեւ նուիրուած է «Արցախի ազատագրման ազատամարտիկների յիշատակին...»: Երկու կարճ սիւներու յենած է յաւերժութեան ծաղիկը, բոլորակի մը մէջ, որուն վրայ հրեշտակ մը հնդկական մոթիւներով խաչ մը բռնած է...:

Գմբէթի չորս անկիւններուն վրայ կան չորս քանդակներ եւ չորս ճակատներուն կեդրոնը կիսանդրիներ: Ունի սքանչելի մուտք մը ուր կրկին կ'երեւի «Այտա քոյրիկը» (չեմ կարծեր որ Աստուածամայրը ներկայացնէ) ձեռքին բռնած Աւետարան մը, զոյգ հրեշտակներ կը թագադրեն զինք:

Եկեղեցիէն ներս, դարձեալ տուֆ քարերով, տարօրինակ խորան մը կայ ուր երկու մարդահասակ հրեշտակներ բռնած են բոլորաձեւ շրջանակ մը, որուն մէջ զետեղուած է Արիէլ Աճէմեանի Տիրամայր Նարեկի գործին մէկ տգեղ ընդօրինակութիւնը:

Այս համալիրը չէ գրանցուած, բնականաբար, քահանայ չունի, բայց որո՛ւն հոգը: Գիւղի եկեղեցին դատարկ է, մինչ «Այտա քոյրիկ»ին ուխտատեղին հաւատացեալներով լեցուն... Զարմանալի երկիր, զարմանալի ժողովուրդ, զարմանալի եկեղեցի...:

Ասոր նման բան մը, բայց այս անգամ օրինաւոր, գրանցուած, կը գտնուի Մարտիրոսի մէջ, Վայքի շրջան, Գոգի լերան ստորոտը որուն կատարին (3120 մեթր) արեւելեան ճակատը կը պատկանի Նախիջեւանի, իսկ արեւմտեանը՝ Հայաստանի: Վերանորոգուած եկեղեցի մը, ամերիկաբնակ տեղացի բարերարուհիէ մը որ ամէն տարի ուխտի կու գայ նուէրներով եւ այլանդակօրէն այդ փոքր եկեղեցին ծեփած է, բառին զուտ իմաստով, հարիւրէ աւելի անորակ իւղանկարներով: Հայ եկեղեցին ե՞րբ այդքան «ֆէթիշիստ» եղած է: Հաւանաբար նման տարօրինակութիւնները մեր գիտցածէն աւելի են, ընդհանրապէս մայրաքաղաքէն հեռու, կորսուած գիւղերու մէջ ուր օրինաւոր քահանայի մը պակասը հեթանոսա-քրիստոնէական պաշտամունքի տարրերով կ'ամբողջացնէ ժողովուրդին գերբնականի պահանջքը:

Երեւանի մէջ, աւելորդապաշտութիւնները նոր ճարտարարուեստի մը հասութաբեր դուռ բացած են կարգ մը ճարպիկներու, ի վնաս հոգեկան դժուարութիւններով տառապող բնակիչներու: Եթէ ուշադիր քննելու ըլլաք, հոս-հոն փակցուած, համակարգիչով պատրաստուած մանր յայտարարութիւններ, բնաւ չզարմանաք: Պիտի հանդիպիք «Տիկին Մարիետայի Գուշակութեան սրահ»ին ... գուշակութիւններ որոնք տեղի կ'ունենան՝

– Սուրճի մրուրով, խաղաթղթով, ձեռքի ափով

– Թուղթ ու գրի քանդում, անէծքի վերացում, վախի չափում

– Կեանքի ուղու փոփոխութիւն եւ երկնային ուժերի պաշտպանութիւն

– Օգնութեան հասնելու ֆինանսական բարեյաջողութիւն

– Յաջողութեան, սիրոյ, անվտանգութեան թալիսմանների պատրաստում

– Անհաւատարիմ ամուսինների ճակատագրերի միացում

Ընդունելութեան ժամեր-հասցէ-հեռաձայն-եւ այլն...

Մաշտոցի կեդրոնական պողոտային վըրայ, մեծ շէնքի մը մուտքին «ԱՆԱՀԻՏ գուշակութեան սրահ»ը նոյնիսկ լուսաւոր զովազդ կախած է: Եւ դեռ քանի՜նե՜ր... բաւ է որ մէկը ինծի նման, ուշադիր քայլերով յառաջանայ Երեւանի մէջ:

Տաղանդաւոր, հեզահամբոյր Թիֆլիսահայ նկարիչ ընկեր մը ունիմ որ մեծղի կտաւի մը վրայ կ'աշխատէր երբ վերջին անգամ զինք թողուցի: Նիւթը Բարիին եւ Չարին պայքարն էր, վարպետօրէն ներկայացուած կենդանական ճակատումով մը:

Դուռը զարկի, փոքր նուէրով մը զաւակներուն, բայց հիմնական նպատակս այդ լաւ սկսուած նկարը վերջացած տեսնելն էր: ... Նկարը չկար: Մեր ուսանած, ակադեմիա աւարտած երիտասարդը կրակի տուած էր իր պարտէզին մէջ, հազիւ ամբողջացուցած ... որովհետեւ, Տէր Հայրը ըսեր է. «Եթէ այդ նկարը կրակի չտաս, փոքրիկիդ հիւանդութիւնը չանցնիր» ... Երախան առողջացեր է, բայց նկարն ալ մոխիր վերածուեր:

Գուշակութեան անմեղ տիտղոսին տակ սուրճը, թուղթը իրարու խառնած, այս օրերուս իտալացի մայր եւ աղջիկ կալանաւորուեցան 170 միլիոն տոլարի հասնող զեղծարարութիւններով ամբաստանուած...:

Աշխարհի բոլոր ազգերն ալ, ներառեալ Հայաստանցիները, հոգեկան, մարմնական բարօրութիւն խոստանալով կը սկսին... բայց երբ քիչ մը խառնել ուզես (որմէ սաստիկ կը խուսափին) քերէ-քերէ, տակէն կ'ելլեն հրէշային զեղծարարութիւններ: Պաշտօնական եկեղեցիները պարտաւոր կը զգան հաւատացեալները զգուշացնելու:

Հայաստանի հրաշալի պարզ ժողովուրդը: Տգեղ երեւոյթները շուտով կը տեսնուին, որովհետեւ չենք սիրեր. վարժ չենք. չենք ընդունիր. շատ եւ տիրող կը թուին: Այնպէս չէ, բարեբախտաբար: Հայաստանի մէջ կը հանդիպիս այնպիսի մարդկային առաքինութիւններու, պարկեշտութեան, իրերօգնութեան երեւոյթներու, որ քեզ մտքով կը տանին հեռուները, Վարդանանց օրերուն, երբ Եղիշէ հակառակ երկրին աւերուածութեան, հակառակ Հայոց աւագանիին գլխատումին, հպարտօրէն կը գովերգէր Հայոց Աշխարհի կիներուն առաքինութիւնները:

«Տիկնայք փափկասունք, Հայոց աշխարհին որ գրգեալք եւ գգուեալք էին յիւրաքանչիւր պաստեռունս եւ ի գահաւորակս, հանապազ բոկ եւ հետի երթային ի տունս աղօթից, անձանձրոյթ խնդրեալ ուխտիւք զի համբերել կարասցեն մեծի նեղութեանն... Մոռացան զկանացի տկարութիւն եւ եղեն արուք առաքինիք ի հոգեւոր պատերազմին»... եւ այլն:

Բարեբախտաբար, առաքինութիւններու ցեղային ժառանգութիւնը ոչ ոք կըրցած է չորթել հայ ժողովուրդէն. ո՛չ դարերով անիշխանական եւ օտար տիրապետութիւնները, ո՛չ սովետական անկրօն բարոյախօսութիւնը, ոչ ալ նոր դրամատիրական ընչաքաղցութիւնը: Որպէս վերջնական յաղթանակ տանող, ան գըլուխը բարձրացուցած է աւերակոյտերէն. իր առաքինութիւններու դրօշը պարզած եւ փոխանցած է յաջորդ սերունդներուն: Նոյն է պարագան հայրենիքէն դուրս ալ: Հոն ուր քովէ քով կ'ապրին խմբուած Հայեր, Պէյրութէն Հալէպ, Տեսինէն Լոս-Անճըլըս, միշտ տեսած ենք շուրջերնիս մարդկային առաքինութիւններու այնպիսի դէպքեր որոնք մեր կուրծքերը, արդարօրէն, ՀԱՅՈՒ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ լեցուցած ենք:

Բնաւ պիտի չմոռնամ Կապոյտի Արամին ողբերգութիւնը եւ անոր ժողովրդային յաղթանակը: Նախիջեւանի լեռնային սահմաններուն մօտ, կորսուած գիւղ մըն է Կապոյտ, նշանաւոր իր միջնադարեան բացօթեայ քանդակագործութեան Ակադեմիայով (որուն մասին անդրադարձած եմ առենին այս էջերէն) եւ բազմութիւն մը քանդուած տուներով: Մինչեւ վերջերս, Ադրբեջանցիներ բնակած են: Ներկայիս, մօտակայ Զառիթափ հայկական գիւղին բնակիչները սկսած են արօտավայրեր ստեղծել, տուները վերականգնել, շէնցնել եւ նաեւ նիւթապէս օգտուիլ բերքերէն: Արամ եւ իր կինը ամէնէն նուիրուածներն են. սքանչելի պանիր կը պատրաստեն իրենց կովերուն կաթով, ընտանիք եւ թոռներ կը պահեն:

Քարուքանդ եղած գիւղին մէջ ամէն ինչ կարելի է գտնել: Գերան, թել, ժանգոտած երկաթ եւ այլն: Կտոր մը պղինձէ թել մէկու մը ոտքը անցած եւ նետած է Արամին պարտէզը: Շրջկեդրոնի «միլիցիոներները» ձանձրացած, պտոյտի ելած են եւ պղինձէ թել գտած Արամին պարտէզը (պղինձը պետական է). որպէս պետութեան գանձը կողոպտող, ձերբակալած, բանտարկած եւ պահանջած են 1000 տոլար որպէս փրկագին, ազատ արձակելու: Գիւղի բնակչութիւնը սաստիկ վիրաւորուած, լսելով իրենց ամէնէն պարկեշտ ընկերներէն մէկուն որպէս գող ամբաստանուիլը, քալած է ոստիկանատան վրայ, պահանջած Արամին անմիջապէս ազատ արձակումը եւ ընդունած բնականաբար:

Խնդրեմ, աչք մը նետեցէք Երեւանի կեդրոնական բակերուն: Պիտի տեսնէք թէ որքան անտէր շներ կային եւ մարդիկ բնակիչներուն օգնութեամբ է որ բարձ մը ունին, կը սնանին եւ կը տաքնան ձմեռուան անտանելի սառնամանիքին:

Ինծի պատմեցին նաեւ անտէր պառաւի մը մասին որ արկածի ենթարկուած է, բարի ընտանիք մը ներս առած կը խնամէ որպէս հարազատ մայրիկ եւ տակաւին փաղանգը այն երիտասարդ հարսերուն, որոնց ամուսինները անվերադարձ հեռացած են երկրէն: Գրեթէ բոլորն ալ իրենց շուրջիններուն խնամքը կը վայելեն:

Զիս շատ տպաւորեցին երկու միջին տարիքի վարորդներ: Համեստ, պարզ ընտանիքի հայրեր որոնք ոչինչ գումարով քեզ քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը կը փոխադրեն, խարխլած վարձակառքերով: Առաջինը մերժեց առաջարկած յաւելեալ գումարը ստանալ որպէս բարի-ձեռք: – Չի կարելի ըսաւ – եւ հաստատուն մնաց իր պնդումին վրայ: Հարցուցի թէ թոռնիկ չունի՞: Երկու հատ, աղանի նըման... – Ուրեմն իրենց նուէր մը կ'առնես. կրկին «չի՛ կարելի» ըրա՞ւ «խայտառակը»: – Ձեռքովդ տուր, ըսաւ. եւ եղեւ այդպէս... գացինք խանութ, առինք նուէրը եւ հասանք մեր վարորդին տունը: Հարսը զարմացաւ, թոռնիկները ուրախացան, մենք լաւ սուրճ մը խմեցինք եւ դարձանք լաւ բարեկամներ:

Երկրորդը, Վահան էր անունը: Մեզ տարաւ Աշտարակ, լաւ ճաշարան մը: Մերժեց նստիլ մեր սեղանը: Մերժեց առանձին ալ ուտել մեր հրամցուցածը. գործի մէջ եմ, ըսաւ եւ երբ վերադարձին իր խարխլած մեքենան կէս ճամբան մընաց, կեցուց ուրիշ վարձակառք մը, անոր տուաւ մեզմէ գանձած գումարը եւ պատուիրեց որ մեզ տուն հասցնէ: Ոչ մէկ կերպով ընդունեցաւ մեզմէ դրամ գանձել այդքան ծառայութիւններուն համար, քանի որ չէր կրցած մեզ տուն վերադարձնել:

Ես արեւածաղիկ չեմ ուտեր, յատկապէս փողոցներու մէջ, բայց ստէպ կը գընեմ, տեսնելով գորշ լաթերու մէջ փաթթուած, գլուխը ծածկող մայրիկները: Կը պատահի որ երբեմն գումարը կլորցնեմ. բաներ որ չեն սնանկացներ զիս, ոչ ալ կը հարստացնեն դիմացինը: Բայց եւ այնպէս, գտնուեցաւ մայրիկ մը որ իր աթոռակն ու արեւածաղիկի պարկիկը մէկդի դրած, ետեւէս հասաւ որ յաւելեալ չնչին գումարը վերադարձնէ: – Մայրիկ ջան, ցաւդ տանեմ, քեզ կը պիտանի... Եւ այդ հարազատ հայ մամիկը, հազար շնորհակալութիւններով եւ աստուածային օրհնութիւններ տեղացնելով, մերժեց «Բարեկեցիկ Բարերարիս» նուէրը, միջինի չափ պզտիկցնելով իմ բոլոր բարերարական հովերս, բայց օդապարիկի մը չափ հպարտութեամբ ուռեցնելով Հայու կուրծքս:

(Շար. 11)

ԱԿՆԱՐԿ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՓԼՈՒԶՈՒՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

Դեկտեմբերի վերջերը, Արժանթինի տնտեսա–քաղաքական ծանր տագնապի լուրերն ու տեսարանները միջազգային հանրային կարծիքը ցնցեցին: Այսուհանդերձ, լաւատեղեակ մարդիկ գիտակից էին, որ այս փլուզումը անակնկալ ոչինչ ունէր իր ետին:

Միջազգային մամուլի ազդեցիկ թերթերը՝ «Թայմ»էն մինչեւ «Տը Իքոնոմիսթ», «Նիւ-Եորք Թայմզ»էն մինչեւ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ», շաբաթներէ ի վեր Արժանթինի վերջին տասնամեակը կը մեկնաբանեն, ընդգծելով, որ 1989–91ի գերդրամահոսութիւնը յաղթահարելէ ետք, երկիրը 1991–1996ին տնտեսական բարձրակարգ վերելք մը ունեցած էր: Սակայն, Մեքսիքայի, Ռուսաստանի եւ Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ տագնապներէն քիչ թէ շատ վերապրելէ ետք, Փետրուար 1998ի պրազիլական դրամի՝ ռէալի արժեզրկումը վճռական հարուած մը հասցուցած է անոր, ուրկէ տակաւին չէ կրցած վերականգնիլ:

Անշուշտ, ամբաստանեալի աթոռին գամուողը նոյնինքն Արժանթինն է, որ «դասերը սխալ ըրած է» ու «յաջողութեան ճանապարհէն շեղած է»:

Քանի մը ցուցանիշներ կրնան որոշ պատկերացում մը տալ երկրի ընկերա–տնտեսական վիճակին մասին.–

ա) Ըստ 1998ի տուեալներու, Պուէնոս-Այրէսի եւ շրջակայից բնակչութեան ամենահարուստ 20 առ հարիւրը կը ստանար եկամուտներու 53 առ հարիւրը, իսկ ամէնէն աղքատ 20 առ հարիւրը՝ 4,2 առ հարիւրը:

Եկամուտներու բաշխումին մասին, աւելցնենք հետեւեալ համեմատական տախտակը.–

Պուէնոս–Այրէս եւ շրջակայք	1974	1998
-Ամենահարուստ 10%	28,2%	36,9%
-Ամէնէն աղքատ 10%	2,3%	1,5%

Կլոր թիւերով, 25 տարուան մէջ հարուստները 30 առ հարիւրով աւելի հարուստ եղած են, իսկ աղքատները՝ 40 առ հարիւր աւելի աղքատ:

բ) 2001ի տուեալներով, 36 միլիոն բնակչութեան 42 առ հարիւրը (15 միլիոն) աղքատութեան գիծին ներքեւ կ'ապրի: Այս համեմատութեան 33 առ հարիւրը (5 միլիոն) ծայրայեղ աղքատութեան մէջ կը գտնուի:

գ) Արտաքին պարտքը 2001ի վերջերը հասած էր 132 միլիառ տոլարի:

դ) Հոկտեմբեր 2001ին, տնտեսապէս գործօն բնակչութեան 18,2 առ հարիւրը գործազուրկ էր:

ե) «Ստուերային տնտեսութիւնը» (հարկային հակակշիռէ դուրս ապօրինի աշխատանք) ամբողջ արտադրութեան շուրջ 50 առ հարիւրը կը կազմէ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՆՀԵՌԱՏԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ի՞նչ պատահած է Արժանթինի մէջ վերջին տասնամեակին.–

ա) Գերդրամահոսութիւնը կասեցնելու համար, ազգային դրամանիշը՝ փեսոն, 1=1 հաւասարութեամբ անշարժ պահուած է տոլարին դիմաց եւ դրամ թողարկելու ամէն կարելիութիւն արգիլուած է:

Այսպէսով, ֆինանսաւորումի երկու աղբիւր մնացած են. պետական հարկերը կամ արտաքին վարկերը:

բ) Փեսօ – տոլար հաւասարութեամբ, երկրի արտադրութիւնները իրենց բարձր գինին պատճառով միջազգային շուկային մէջ ատելճանաբար անմրցունակ դարձած են:

գ) Սահմանները ազատօրէն բացուած են օտար ներածումներու դիմաց: Տեղական ապրանքին հետ մրցակցութիւնը սնանկութեան տարած է տնտեսութեան բազմաթիւ ճիւղեր:

դ) Գրեթէ ամբողջ պետական ունեցուածքը սեփականաշնորհուած է՝ հեռաձայնէն մինչեւ օդակայանները, ելեկտրականութենէն մինչեւ օդային գիծը, պետական մենաշնորհի փոխարէն ստեղծելով սեփական մենաշնորհներ: Տրնտեսական գործունէութեան կէսէն աւելին օտար ընկերութիւններու ձեռքը անցած է (գլխաւորաբար՝ սպանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան), որոնք իրենց պայմանները պարտադրած են՝ պետական նախկին ընկերութիւնները գնելէ առաջ:

ե) Այս սեփականաշնորհումը ենթադրած է մեծ թիւով պետական պաշտօնեաներու գործէ արձակումը, ինչ որ, գումարուած միջին ու փոքր բազմաթիւ ձեռնարկութիւններու սնանկացումին, գործազուրկներու փաղանգ մը ստեղծած է:

զ) Ներքին շուկայի փոքրացումը եւ արտածումներու անբաւարարութիւնը պետական եկամուտներու նուազեցումին նպաստած են, ինչ որ պիւտճէի պակասորդը (déficit) աւելցուցած է:

է) Պետական պաշտօնէութեան թիւը, հակառակ լայն կրճատումներուն, մընացած է բարձր՝ մանաւանդ ներքին գաւառներու մէջ, որոնցմէ ոմանք միայն պետութիւնը ունին որպէս տնտեսական գործունէութեան ազդակ: Հակառակ բոլոր փորձերուն, ծախքին նուազեցումը անկարելի դարձած է, գումարուած՝ մսխումներու եւ զեղծարարութեան:

ը) Պիւտճէի կարիքները լրացուած են միջազգային վարկերու օգնութեամբ: Արտաքին պարտքը, որ 1990 թուականին շուրջ 63 միլիառ տոլարի կը հասնէր, շարունակած է աճիլ Միջազգային Դրամական Ֆոնտի (ՄԴՖ) տուած վարկերուն հետեւանքով: Հետեւողականօրէն վճարուած են արտաքին պարտքի տոկոսները՝ Ֆոնտի բոլոր պայմանները եւ պահանջները գործադրելով:

Հետաքրքրական է, որ 1976–2000ին վըճարուած են 212 միլիառ տոլարի արժողութեամբ տոկոսներ, բայց ոչինչ՝ պարտքէն: ՄԴՖ-ի վարկերուն մէկ մասը ուղղուած էր... նոյն ՄԴՖ-ի պարտքերուն տոկոսները վճարելու:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՊԻԿԱՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳ ՄԸ

Շուկայական օրէնքի տիրակալութեան ծայրայեղ պայմաններու այս դասական կիրարկումին, որ անշուշտ սխալներէ զերծ եղած չէ, պէտք է աւելցնել քաղաքական դասակարգին ապիկարութիւնը, որ զբաղած է առանձնաշնորհումներ գումարելով, անպատիժ զեղծումներ գործադրելով, ժողովուրդին պահանջները անտեսելով եւ արդէն տիրող անարդարութիւնը խորացնելով: Վերջին տասնամեակին անհետեւանք մնացած տնտեսական ու քաղաքական գայթակղութիւններու թիւը անհաշիւ է: 2001 Դեկտ. 12ին, երկրի ամէնէն հեղինակաւոր օրաթերթը՝ «Լա Նասիոն»ը, «Տագնապի տարողութեան անգիտակցութեամբ» վերնագրուած գլխաւոր խմբագրականին մէջ կը գրէր.–

«Ընկերային մարմնին մէջ տարածուած է այն ստոյգ գիտակցութիւնը, թէ Արժանթինը իր տնտեսական ներկայ աղէտը պիտի սկսի յաղթահարել՝ արտաքին թէ ներքին վստահութիւնը վերագտնելով, եթէ նախապէս յաջողի իր քաղաքական համակարգին մէջ փոփոխութիւններ մտցնել:

Բայց սխալ պիտի ըլլար կարծել, որ այդ փոփոխութիւնները յառաջացնելու համար կը բաւէ խորհրդարանի անդամներու թիւը փոխել կամ պետութեան կառոյցները նուազեցնել եւ կտրուկ կերպով վերասահմանել, ինչ որ, որոշ պարագաներու, սահմանադրական բարեփոխում մը պիտի պահանջէր: Այս քայլը, իրօք, ներկայ տագնապի ծիրին մէջ ընդունելիէն աւելի երկար ժամանակ պիտի խլէր: Ինչ որ իրապէս անհրաժեշտ է, անյապաղ, քաղաքական նոր մշակոյթ մըն է որ ուղղուած ըլլայ նոր համաձայնութիւններու կնքումին, ուր ընկերային ամբողջութեան շահերը յստակօրէն գերադասեն կուսակցական շահերը: Քաղաքական ղեկավարները կը՝ շարունակեն գիտակցութիւնը չունենալ երկիրը փշրող տագնապին չափին ու ծանրութեան: Չեն հասկնար –կամ չեն ուզեր հասկնալ–, որ եթէ միանալու անկարող ըլլան՝ ազգային շահը ընդգրկող հարցերու շուրջ ռազմագիտական որոշումներ տալու համար, պիտի յաջողին ժողովրդավարական հաստատութիւններու վարկաբեկումը արագացնել եւ, ի վերջոյ, դէպի քաոս ու անիշխանութիւն առաջնորդել հանրապետութիւնը:

Հաւանական է, որ պահանջուած սահմանադրական բարենորոգումներէն ոմանք երկրին համար յարմար ըլլան, բայց ուժաւոր պետութեան կարգուսարքը վերադասաւորելու ուղղուած այդ փոփոխութիւններով չի կրնար սպառիլ: Դեռ աւելի հիմնական բանի մը կարիքը կայ. քաղաքական ղեկավարութեան մտայնութեան եւ բարոյական վերաբերումի փոփոխութիւն մը, որպէսզի ցարդ տիրող նախնական ընտրապաշտութիւնը (electoralisme) հասուն, շինիչ եւ հայրենասիրական թափանցիկ նպատակով երկխօսութեան մը ճամբայ բանայ»:

Ութ օր ետք, մարդոց համբերութիւնը կը յորդէր ու Արժանթինի ժողովրդավարութեան պատմութեան ամէնէն սարսափելի դէպքերը կ'արձանագրուէին: Ժողովրդային խլրտումները, որոնք Դեկտ. 20 – Յունուար 2ին հինգ նախագահի փոփոխութիւնը յառաջացուցած են (երկուքը 24–48 ժամ պաշտօնավարած են՝ Սահմանադրութեամբ նշուած անցումային վիճակի համաձայն), անսպասելի էին իրենց քանի մը տասնեակ զոհերով ու տարածուն անկարգութեամբ:

Այսօրուան տնտեսական բեւեռացումին հետեւանքով, Արժանթինի միջին դասակարգը, որ աւելի քան մէկ ու կէս դար անոր զարգացումին հիմքը եղած է, ո՛չ միայն աղքատացած է, այլեւ իր գոյութիւնն իսկ վտանգուած է: Անօթի մարդոց սրտաճմլիկ կատաղութեան եւ պղտոր ջուրերու մէջ որսացող հրոսակախումբերու անօրէնութեան կողքին, ամէնէն հետաքրքրական ու բնորոշ երեւոյթը մինչեւ օրս ցարդ լուռ մնացած միջին դասակարգի խաղաղ ու տպաւորիչ բողոքն է՝ այսպէս կոչուած «կաթսահարուած»ի (սպաներէն՝ cacerolazo) ձեւով: Այսպէս, տուեալ ժամու մը, մարդիկ պատշգամ ու փողոց կը լեցնեն՝ խոհանոցի կաթսաներն ու սաները ձեռքին, խլացուցիչ ձայն մը յառաջացնելով անոնց հարուածումի ճամբով: Այս բողոքը այլ բան չէ, քան բացայայտ յայտարարութիւնը, թէ դանակը ոսկորին հասած է:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՋ-ԹԵՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Բարձր Հովանաւորութեամբ եւ Նախագահութեամբ Արամ Ա. Հայրապետի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կազմակերպած է Հայ երիտասարդաց միջ-թեմական համագումար, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 21 - 24-ին, Տէր Զօրի մէջ, Սուրիա, Մէկուկէս Միլիոն Հայ Նահատակաց արիւնով սրբացեալ հողին վրայ:

Համագումարի ընթացքին, որուն գլխաւոր թեման է «Հայ Եկեղեցւոյ վերանորոգումը Հայ երիտասարդութեան տեսանկիւնէն» նիւթը, զրոյցներու, կլոր սեղաններու, աշխատանքի խմբակներու ճամբով, Հայ երիտասարդը պիտի առաջնորդուի ազատ մտածողութեամբ ու զանազան տեսակէտներով մօտենալու Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան անժամանցելի հարցին: Համագումարի հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ թղթածրարի մը պատրաստութիւնը, թէ՛ իբրեւ երիտասարդութեան ձայնը եւ թէ իբրեւ նախաքայլ Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան աշխատանքին:

Ինչպէ՞ս կը տեսնէ Հայ երիտասարդութիւնը Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութիւնը, ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայ երիտասարդութեան դերակատարութիւնը վերանորոգութեան այս աշխատանքին մէջ, Հայ եկեղեցին ինչպէ՞ս իր կոչումը ու առաքելութիւնը պէտք է կենսագործէ Հայ երիտասարդութեան տեսակէտով: Նման հարցերու շուրջ խորհրդակցութիւններ պիտի վարեն երիտասարդներ:

Համագումարին պիտի մասնակցին թեմերը ներկայացնող շուրջ 100 երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ, Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ արտասահմանեան երկիրներէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Իմ մատուցած բազմաթիւ ծառայութիւններս պէտք չէր, որ այսպիսի կասկած մը հրաւիրէին իմ վրայ:

- Դժբախտաբար ապացոյցները մէջտեղ են:

- Ի՞նչ ապացոյց:

-Բայց քու տունէդ գտնուած 30 պոմպաները:

- Եթէ իրաւցնէ այդ պոմպաները տունէս գտնուած են, պարզապէս թշնամիներուս ձեռքով բերուած են հոն:

- Պարապ խօսքեր մի՛ ըներ, Էմին էֆէնտի, դիմացինդ տղայ մը չէ:

- Քաւ լիցի, բայց իրողութիւնը այն է, որ իմ տունս չկրնար պոմպա գտնուիլ:

- Ուրեմն քեզի դէմ այդպիսի կատաղի թշնամինե՞ր ունիս:

- Իմ պաշտօնս ունեցող մէկը բնականաբար շա՛տ թշնամիներ ստեղծած կ'ըլլայ իրեն:

- Որո՞ւ վրայ կը կասկածիս:

- Շիտակը՝ առ այժմ որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել եւ ո՛չ ալ կ'ուզեմ թեթեւօրէն մէկը ամբաստանել, բայց ժամանակ տուէք ինծի, որպէսզի փոքրիկ քննութիւն մը կատարեմ եւ վստահ եմ, որ յանցաւորը երեւան պիտի հանեմ:

- Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ երկու սնտուկ պոմպա կը բերուի տունդ, եւ ո՛չ դուն, ո՛չ ալ տնեցիները ուշադրութիւն չեն դարձներ:

- Իրողութիւնը շատ տարօրինակ է արդարեւ, - պատասխանեց լրտեսը, - եւ իմ ալ խելքս չհասնիր կոր, բայց անշուշտ խնդիրը պիտի լուսաբանուի... առ այժմ դիտել կու տամ ձեր վսեմութեան, որ իմ տանս մէջ եղած խուզարկութիւնը օրինաւորութեան սահմանին մէջ տեղի չէ ունեցած:

- Ի՞նչ պատճառաւ:

- Ըստ օրինի, իմ ներկայութեանս պէտք էր, որ կատարուէր այս խուզարկութիւնը:

- Այդ տեսակ ձեւակերպութիւններու ժամանակ չունէինք:

- Օրէնքը բացայայտ է այդ մասին, եւ որովհետեւ այդ պոմպաները իմ բացակայութեանս գտնուած են, ես որեւէ կերպով չեմ կրնար պատասխանատու ըլլալ:

- Կինդ եւ աղջիկդ ներկայ գտնուած են խուզարկութեան, եւ ասիկա բաւական է:

- Կիներուն ներկայութիւնը որեւէ նշանակութիւն չկրնար ունենալ:

- Երկար ըրիր, - գոչեց Պէտրի պէյ անհամբերութեամբ:

- Ես օրէնքին յենած կը խօսիմ:

- Այդ տեսակ խօսքերով չես կրնար օձիքդ ազատել, քանի որ պոմպաները մէջտեղն են:

- Կը պնդեմ, որ այդ պոմպաներուն գոյութիւնը չէի գիտեր:

- Իսկ կինդ ու աղջիկդ գիտէի՞ն:

- Բնականաբար անոնք ալ չէին գիտեր:

- Ահաւասիկ այդտեղ կը սխալիս, - գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, - իրենց խոստովանութիւնները կան մէջտեղ:

- Ինչպէ՞ս, - ըսաւ լրտեսը այլայլած, - կինս եւ աղջիկս ձերբակալուած եւ հարցաքննուա՞ծ են:

- Ո՛չ, տակաւին չեն ձերբակալուած, բայց փոքրիկ հարցաքննութիւն մը անցուցած են:

- Թերեւս վախի ու սարսափի տակ սխալ բաներ ըսած ըլլան: Ես կը պնդեմ, որ այդ պոմպաները թշնամիներու կողմէ բերուած են անձնական վրէժխնդրութեան համար:

- Ցո՛յց տուր այդ թշնամիները:

- Պիտի ջանամ, - պատասխանեց լրտեսը, որուն շփոթութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար, - այս մասին եթէ բարեհաճիք՝ կրնաք ինծի օգնել:

(Շար. 165)

(Շար. Ա. էջէն)

նութեան համար»։ Եւրոպացիք շատ դժգոհ են Պուշի այս սպառնալիքներէն, նաեւ անոր անսակարկ զօրակցութենէն Շարոնի։ Կ'ակնկալեն որ ԱՄՆ քիչ մը խորհրդակցութեան դիմեն նախքան միակողմանի վճիռները արձակելը։

Ս. ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ երկու օրերու լռութենէ ետք, Փետր. 13–ին հակայարձակման անցած է։ Յայտարարած է թէ կ'ուզէ երկար խօսիլ, առանց ընդմիջուելու։ Կ'ըսէ թէ օրինաւոր հարցումներ ըրած է եւ ոչ մէկ պատասխան ստացած է, վճիռը արդէն իսկ արձակուած է դատախազին կողմէ եւ թէ դատ մըն ալ կը տեսնուի մեդիաներուն կողմէ, որ իսկական դատապարտում մըն է, ի յառաջագունէ։

ՍՈԼԹ ԼԷՅՔ ՍԻԹԻԻ ձմրան Ողիմպիականներուն բաւական դայթակղեցուցիչ հարց մը ծագած է, երբ երեւան ելած է որ գեղասահքի ֆրանսացի դատաւոր կինը համաձայնութեան եկած էր արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն, յատկապէս Ռուսաստանի հետ, որպէսզի անոնք յաղթեն, որու փոխարէն այդ շրջանի դատաւորներն ալ Ֆրանսացիներու ի նպաստ պիտի քուէարկէին։ Դայթակղութիւնը աւելի մեծ համեմատութիւններ առած է, երբ Ֆրանսացի դատաւորը խոստովանած է որ այդ կարգադրութիւնը եղած էր իր Դաշնակցութեան իսկ հրահանգով։ Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն քննութիւն մը պահանջած է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ աճող յանցագործութիւնը օրէ օր աւելի մտահոգիչ կը դառնայ։ 2001–ին, փոխադրական միջոցներու մէջ յարձակողական գողութիւններու յաւելումը հասած է 33,37%–ի։ Մեթրոյին մէջ, ամէնէն վտանգաւոր գիծըն է Ա. գիծը, ուր բազմաթիւ վկայութիւններ կը հաստատեն թէ կազմակերպուած կողոպուտները, 11–էն 13 տարեկան գլխաւորաբար ռումանացի աղջիկներու խմբակներու գործն է։ Ֆիկառօ (Փետր. 14) հրատարակած է նաեւ հանրակառքերու վտանգաւոր դարձած գիծերը։ Փարիզի մէջ, թիւ 26 (Գուռ տը Վէնսէն – Կամպէթա), բազմաթիւ գիծեր նըշուած են նաեւ Սէն – Սէն-Տընիի, Վալ – տը – Մառնի եւ Օ – տը – Սէնի նահանգներուն մէջ։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ մահը կը նախատեսուի այս ընթացքով, քանի Միացեալ Ազգերու մէջ, մինչեւ Ժընեւ, անգլերէնի տիրապետութիւնը կը տարածուի։ Լրագրողներու խումբ մը դիմում մը ըրած է տեղեկատուութեան բանբերին, բողոք բարձրացնելով այն իրողութեան դէմ, որ ՄԱԿ–ի գործակալութիւնները աւելի քան երկրորդական, լուսանցքային տեղ մը կը շնորհեն ֆրանսերէնին, մինչ անգլերէնն ու ֆրանսերէնը աշխատաքի պաշտօնական երկու լեզուներ են։ Ժընեւ հրապարակուած փաստաթուղթերու 90%ը անգլերէն է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Արմէն Պուտաքեան 115 Եւրօ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ժամը 17–ին

ՀՍԿՈՒՄ

Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի
Պաշտպանութեան Միութիւնս
(Փարիզ)
կը կազմակերպէ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հայաստանաբնակ ուսանողներու եւ ուսուցիչներու միջեւ

Նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին եւ գրերու գիւտի մօտալուտ 1600–ամեակին։

Մրցումի նիւթն է՝
«Մեսրոպեան գիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային – մշակութային գետնի վրայ պատմագեղարուեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային միասնականութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»։

Մասնակցութեան պայմաններ. –

1) Մրցումի լեզուն է հայերէնը։

2) Գրութիւնները պէտք է գրուած ըլլան Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ։

3) Գրութիւնները առնուազն երկու էջի եւ առաւելագոյն չորս էջի սահմաններուն մէջ մեքենագրուած պէտք է ըլլան։

4) Գրութիւնները եւ համառօտ կենսագրականները պէտք է յանձնել Երեւանի մէջ ՍՓԻՒՌՔ, Գիտա – Ուսումնական Կեդրոնին, մինչեւ Մարտ 15, (Կեդրոնի Տնօրէն՝ Փրոֆ. Տոքթ. Սուրէն Դանիէլեան,
Ալեք Մանուկեան 13, հեռ. –555·830)։
Գրութիւնները կ'ուղարկուին Փարիզ, Միութեանս Վարչութեան։

5) Դատակազմի անդամները բաղկացած են Փարիզահայ գրողներէ, ուսուցիչներէ եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ։

6) Մրցումին արդիւնքները կը յայտարարուին մամուլով, Մայիսի ընթացքին։

7) Պարգեւներ –
Առաջին մրցանակ՝ 100 ԱՄՆ Տոլար։
Երկրորդ մրցանակ՝ 2×70 ԱՄՆ Տոլար։
Երրորդ մրցանակ՝ 3×30 ԱՄՆ Տոլար։

8) Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանդիսացողներու գրութիւնները կը հրատարակուին մամուլով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
Դ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. –

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
«ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17–ին Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին։
Արեւագալ ժամը 9·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45–ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնանց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ – հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12·30–ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Զըրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Գեղարուեստական հաճելի բաժին. երաժշտութիւն, երգ, պար... ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի։
Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ։
Տեղերը ապահովել Փետրուար 20–էն առաջ։
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration.
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

***

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février** à partir de **20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert.

Renseignements et réservations auprès de Madeleine :
☎ 01 43 83 87 67

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան։

UGAB — MARSEILLE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou **04. 91. 70. 87. 20**

Les Coupons d'Alsace

**21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10**

**Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93**

**65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16-17
SAMEDI - DIMANCHE
16-17 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.365 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.365

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՇԻՐԱՔ, որ բացայայտ ընտրապայքարի մէջ է, սկսած է դրդչում յայտնել նախագահ Շիրաքի գործած սխալներուն համար: Արդարացնել փորձելէ ետք 1997-ի Ազգ. Ժողովի լուծումը, փետր. 14-ին ալ խոստովանեցաւ որ Ժիւփէի բարենորոգումը բժշկական ճիւղին մէջ, սխալ էր, կամ առնուազն սխալ հասկցուած էր: Արդարեւ, արտայայտուելով Առողջապահութեան Արհեստաւորներու Ազգ. Կեդրոնի համագումարին, Ժագ Շիրաք չեշտեց թէ շատ լաւ կը հասկնայ ընդհ. հիւանդութեանց բժիշկներու դըժգոհութիւնները, զորս արդար կը գտնէ: Իր նախկին նախարարապետ՝ Ալէն Ժիւփէի 1996-ի բարենորոգումը ընկերային ապահովութեան, «թիւրիմացութիւն» կը համարի, թերեւս, կ'ըսէ հեռանկարները ճիշդ էին, բայց որոշ հետեւանքներ սխալ ճամբու մղեցին, ու կ'եզրակացնէ. - «Հաւաքական պատիժներու պատասխանատուութիւններու էջը վերջնապէս դարձուած է»: Շիրաք կ'աւելցնէ որ երկար ատեն է խորհած է այդ մասին եւ այսօր զօրավիգ է բժիշկներու պահանջներուն: Այս ելոյթին (Փետր. 14) յաջորդ օրը, երկին «առանց բժիշկի օր» մըն էր, քանի նախապէս գոյացած համաձայնութիւնը փոքրամասնութեան սենտիքայի մը հետ էր միայն եւ մեծամասնութիւնը չէր վաւերացուցած:

ՄԻԼՈՇԵՒԻՉ, փետր. 14-ին, շարունակեց իր հակայարձակումը եւ իր գործած ոճիրներու տեսերիզին ցուցադրութեան ի պատասխան ներկայացուց ՕԹԱՆ-ի ռմբակոծութիւններու տեսերիզ մը, Սերպիոյ վրայ ինկած այդ ռումբերու գործողութիւնն ալ որակելով «պատերազմական ոճիր»: Միլոշեւիչ կ'ուզէ նաեւ որ Շիրաք դատին ներկայանայ որպէս վկայ, որովհետեւ կը յիշէ թէ ան, 1999 Յունիս 9-ին, ըսած էր հեռատեսիլի Ա. կայանէն «Երբ Ֆրանսայի մերժումը կար, ՕԹԱՆ-ի հարուածները տեղի չէին ունենար»: Ուրեմն, կ'ուզէ որ Շիրաք գայ, որպէսզի անոր հարց տայ թէ ինչո՞ւ արգելք չէ եղած, երբ կը քանդուէին հանքային փոքրիկ քաղաք մ. եւ այլ թիրախներ:

ՌԸՆԷ ԹԷՕԼԱՏ, ընկերվարական նախկին նախարար Ընկերային հարցերու (Փ. Պէրէկովուայի օրով) քննութեան տակ առնուեցաւ «վստահութեան չահագործման» համար: Կը հետապնդուի գլխաւորաբար այն առաւելութիւններուն համար, զորս իրեն շնորհած է Հանրային Պաշտօնատարութեան Հանգստեան Թոշակի Միւթիւէլը, 1992-էն 2000, որու կը նախագահէր: Ըստ տեղեկագրի մը, ամէն տարի, Միւթիւէլը 225 հազար Ֆր. կը վճարէր ռիւ տը Սոլֆերինօ գտնուող բնակարանի մը համար, ուր կը մընար Թէօլատ, վճարելով նաեւ բոլոր յարակից ծախքերը: Միւթիւէլին վճարել տուածէ նաեւ այլ անձնական ծախքեր: Այլ հետաքօտութիւններ ալ կը կատարուին:

ԱՄՆ.ու Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ ՍԻԱ-ն սկսած են պատրաստել Իրաքի վրայ յարձակումը, որու նըպատակն է տապալել Սատտամ Հիւսէյնը: Բրիտանական Կուարտիըն օրաթերթին համաձայն, որ կը հիմնուի ամերիկեան դիւանագիտական աղբիւրներու վըրայ, 200 հազար զինուորականներ պիտի մասնակցին այդ արշաւանքին, որ Քուէյթէն ճամբայ պիտի ելլէ: Գործողութիւնը կրնայ անմիջական չըլլալ, այլ կատարուի գալիք ամիսներու ընթացքին: ՍԻԱ-ն պիտի փորձէ քաջալերել ներքին ապըստամբութիւն մը եւ այն ատեն ամերիկեան յատուկ ուժերը պիտի միանան ընդդիմադիր տարրերուն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Իգոր Իվանով Փարիզ ժամանեց փետր. 15-ին, խօսակցութիւններ ունենալու համար Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին հետ: Նախքան Մոսկուայէն մեկնումը, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի, ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. - «Զարի առանցքը ջլամարտի պիտակ մըն է»: Ինչ կը վերաբերի Իրաքի վրայ ամերիկեան յարձակման մը, հարցը հոն է, կ'ըսէ, որ նման յարձակում մը կը պատշաճի՞ միջազգային օրէնքին: Անհրաժեշտ կը գտնէ երկխօսութեան վերահաստատումը Իրաքի հետ: Գալով աճարեկչութեան, իրեն համար միայն մէկ ահարեկչութիւն կայ եւ ան չի կրնար պայքարի օրինաւոր միջոց մը ըլլալ:

ԺԸՆԸՎԻԷՎ ՏԸ ԿՕԼ - ԱՆԹՈՆԻՈԶ, տը Կոլի եղբօր աղջիկը, որ խորհրդանիշ դէմք մըն էր դիմադրութեան եւ ամբողջ կեանքը նուիրուած է ուրիշներու, մեռաւ 81 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան: Ձերբակալուած էր 1943-ին եւ Ռաւընսպրիւքի արգելափակման կայանը փոխադրուած: Ազատ արձակուելէն ետք, պայքար կը տանէր օգնութեան հասնելու համար թշուառներուն:

ՔԱԲՈՒԼԻ օդակայանին մէջ, Օդանաւային փոխադրութեան եւ զբօսաշրջութեան նախարարը՝ Ապտուլ Ռահման, ցմահ խոշտանգուած է փետր. 14-ին աֆղան ուխտաւորներու կողմէ, զիրենք Մեքքէ տանող օդանաւին յապաղումին (24 ժամ) պատճառով:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ օրթոտոքս եկեղեցին ընդդէմ է այն այցելութիւնը, զոր փետր. 21-էն Մոսկուա պիտի կատարէր Քրիստոնեաներու Միութեան հռոմէական խորհուրդի նախագահը՝ կարդինալ Վալթէր Գասփէր: Վատիկան չուզեց մեկնաբանել այս որոշումը, որ, ըստ Մոսկուայի Պատրիարքութեան «օրինաւոր հակազդեցութիւն»ն է Հռոմի տուած միակողմանի որոշումներուն կաթողիկէ թեմ հաստատելու Ռուսաստանի մէջ:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Թոնի Պլէր ալ նեղ կացութեան մատնուած է եւ հերքումները համոզիչ չեն թուիր: Թորի (պահպանողական) ընդդիմութիւնը եւ մամուլի մէկ մասը կը մեղադրեն զինքը, որ անտեղի կերպով միջամտած է ի նպաստ հնդիկ գործարարի մը (իր կուսակցութեան առատաձեռն նուիրատու) Ռումանիոյ մէջ ճարտարարուեստական գործառնութեան մը համար:

ԳՈՍԹԱ ԿԱՎՐԱՍԻ մէկ նոր ֆիլմին՝ «Ամէն» հանրագիրը բաւական աղմուկ հանած է Վատիկան, բայց նաեւ այլուր եւ ֆրանսական եպիսկոպոսապետութիւնն ալ վրդոված է: Ֆիլմը կը դատապարտէ Եկեղեցւոյ, ի մասնաւորի Պիոս ԺԲ. Պապին կրաւորական դիրքը Բ. աշխարհամարտին Հրեաներու ցեղասպանութեան ատեն եւ հանրագիրը կը ներկայացնէ կոզքկոզքի քրիստոնէական եւ կեռ խաչերը, խառնաշփոթութիւն ստեղծելով, ինչ որ անհանդուրժելի կը նկատուի. Մնաց որ, Ֆիլմն ալ կը խեղաթիւրէ պատմութիւնը եւ պատմաբան Ժոզէֆ Հիւտո (մասնագէտ Կեսթափոյի պատմութեան) դիտել կու տայ որ, երբ Գոսթա Կավրաս կը մեղադրէ Պիոս ԺԲ.ը որ արգելք չէ եղած հազարաւոր Հրեաներու ձերբակալութեան, կ'անտեսէ որ Պապը անձնապէս միջամտած է Գերմանիոյ Վատիկանի դեսպանին մօտ՝ Էրնսթ Ֆոն Վիզէքէրի եւ 7-8 հազար Հրեաներու կեանքը փրկուած է: 1942 Ծնունդի իր պատգամին մէջ, Պիոս ԺԲ. խօսած էր «ազգութեան կամ ցեղի պատճառով բնաջնջումի մասին»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 14 / 15)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետրուար 14-ին Երեւանի Նայիրի բուժարանին մէջ ենթարկուած է կուրաղիի գործողութեան որ տեւած է կէս ժամ: Հոն կը մնայ մէկ-երկու օր:

***

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ 2001-Ի ՎԱՐԿԱՆԻՇԵՐԸ

Փետրուար 14-ին հրապարակուած են դրամատուներու «Առկայ» լրատու գործակալութեան կողմէ կազմուած 2001-ի վարկանիշերը: Այդ ցանկին համաձայն ամենաբարձր գնահատականը ստացած է Արդշինպանքը որուն կը յաջորդեն Հայխնայպանքը, Հայաստանի գիւղացիական փոխ. օգնութեան դրամատունը, Գոնվէրսպանքը եւ Անելիքը: Արարողութեան ներկայ գտնուած են դրամատուներու ընկերակցութեան նախագահը Ա. Եղիազարեան, Արդիւնաբերողներու եւ գործարարներու միութեան նախագահ Ա. Ղազարեան: Այս վերջինը չեշտած է թէ թափանցիկութեանը եւ մամուլին հետ աշխատիլը ժողովրդավարութեան ցուցանիշներ են: Առկայ գործակալութիւնը չորս տարիէ ի վեր կը կազմէ դրամատուներու վարկանիշի ցանկը:

***

ԼԱ ՀԷԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Փետր. 14-ին, Լա Հէի միջազգային դատարանը պաշտօնապէս հերքում կատարած է ադրբեջանական «Զերկալօ» թերթին մէկ լրատուութեան մասին: Արդարեւ, այս վերջինը գրած էր թէ գլխաւոր դատախազ Գառլա տէլ Փոնթէ յայտարարած է թէ Ելցին, Շեվարնաձէ, Տէր-Պետրոսեան եւ Մութալիպով եւս կրնան դատի քաշուիլ՝ պատերազմական յանցագործութիւններու համար: Այս առթիւ Գառլա տէլ Փոնթէի հրապարակած հաղորդագրութեան մէջ որեւէ նշում չկայ յիշեալ անուններուն ու ճշդուած է նաեւ որ այս դատարանը հաստատուած է միայն Միլոշեւիչի դատավարութեան համար, որու աւարտին կ'եզրափակուի նաեւ անոր գործունէութիւնը:

***

11 ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽՈՒՆ

Գերմանական ՏՊԱ գործակալութիւնը փետր. 14-ին Վիէննայէն հաղորդած է, որ վերջին երկու օրերու ընթացքին Աւստրիոյ արեւելեան եւ հիւսիս - արեւելեան սահմաններուն վրայ ձերբակալուած է 36 հոգի, որոնք կը փորձէին ապօրինի կերպով սահմանը անցնիլ: Փախստականներէն 11-ը Հայեր են: Անցեալ շաբաթավերջին, ըստ «Ազատութեան» կայանին, արդէն 20 Հայեր ձերբակալուած էին երբ կը փորձէին գաղտնաբար անցնիլ Չեխիա - Աւստրիա սահմանը: Աւստրիա ապօրինի մուտքի փորձերը անցեալ տարի մըցանիշ կոտրած են հասնելով 50 հազարի:

ՄԱՀ ԱԶԱՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

«Գրական թերթը» (Յունուար 18) կը հաղորդէ մահը արձակագիր, թատերագիր Ա. Շահինեանի որ նկատելի վաստակի տէր է նաեւ մանկապատանեկան գրականութեան ասպարէզին մէջ:

Ծնած էր 1928-ին, 1944-ին վկայուած՝ Երեւանի Թատերական վարժարանէն: Առաջին աշխատակիցներէն եղած է հայկական հեռատեսիլին: 1950 - 60-ական թըւականներուն իրեն համբաւ ապահոված են երկու վիպակներ. «Սուրի եւ Սամի արկածները» եւ «Տղան եւ նրա բարի թզուկները»: Պատանի հանդիսատեսի թատրոնին մէջ բեմադրած է շարք մը թատերգութիւններ, իսկ տիկնիկային թատրոնին մէջ տարիներով ներկայացուած է «Արանդիլ, բարով եկար» հէքեաթը: Իր թատերգութիւններէն ներկայացուած են Մոսկուա եւ Լեհաստան ալ:

***

ՄԱՀ ԿԻՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը (Յունուար 22) կը տեղեկացնէ թէ մահացած է ծանօթ բեմադիր, Թատրոնի եւ շարժանկարի պետական հիմնարկի դասախօս Կ. Արզումանեան: Ծնած է 1926-ին Գորիս. 1949-ին աւարտած է Գեղարուեստա - թատերական հիմնարկին բեմադրութեան ճիւղը: Գործունէութիւնը սկսած է Պատանի հանդիսատեսի թատրոնէն, ապա կ'անցնի Սունդուկեան: Երկար տարիներ վարած է հեռատեսիլի դրամաթիկական թատրոնը, բեմադրելով Թոթովենցի, Ջեխովի, Շիրվանզադէի, Քոչարի, Տիւրէնմաթի, Օտեանի գործերէն:

Որպէս գլխաւոր բեմադիր աշխատած է Պարոնեան թատրոնին մէջ ալ: Դասաւանդած է Խ. Աբովեան մանկավարժութեան համալսարանի մշակոյթի բաժնին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ 2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէս

Վերջին ճամբորդութենէս վերադարձին, Ցիւրիխի օդակայանը, խումբ մը (հինգ հոգինոց) շփոթած հայ երիտասարդ կիներ իմ օդանաւիս մէջն էին, Երեւանէն: Բժշկուհիներ էին, Էջմիածնի հիւանդանոցէն: Կորսուած էին: Լեզու չէին գիտեր. պէտք էր Միացեալ-Նահանգներ գացող օդանաւ մը առնէին: Ի՞նչպէս գտնել այդ ընդարձակ օդակայանին մէջ: 20 վայրկեան միայն ունէին: Տագնապ, արցունք, վախ մէջտեղ մնալու: Կը հետեւէի իրենց: Ձեռք մը տուի: Կրցան ատենին ճամբայ ելլել: Այս անգամ, ընդառաջելով իրենց հրաւէրին, գացի, գտայ զիրենք Էջմիածին: Ճանչցան զիս, ողջագուրուեցանք: Երկար մնացի այդ հերոսուհիներուն առօրեան ուսումնասիրելու: Գրեթէ անվըճար, հինգերն ալ զոհուած այդ գաւառական «պոլիկլինիկային» բոլոր հիւանդներուն անխտիր: Յարգուած, սիրուած. վէրքեր դարմանելով, հիւանդութիւններ բժշկելով, հոգիները քաջալերելով, ամէն օր, ժամերով ... Ես քսան վայրկեանի համար, Ցիւրիխի մէջ, ինքզինքս «ազգային բարերար» կարծեցի:

Լոռիի մարզի մէջ կը դեգերինք, բնութիւնը վայելելու, պատմութեան հետքեր որոնելու: Ստեփանաւանի եւ Գիւլագարակի միջեւ հարկ կ՚ըլլայ ցուցմունքներ ուզել: Իր պարտէզին մէջ երիտասարդ կին մը թոռնիրի համար թրիք կը հաւաքէ. չորցուցած, կոկիկ մը շարած է երկայնքին: Ես եւ Գէորգ իրեն կը դիմենք, շըրջանին մէջ գտնուող փլատակ եկեղեցիի մը ուղղութիւնը հարցնելու. կը պատասխանէ եւ նոյն ատեն իր պարտէզին խարխլած, ժանգոտած դուռը լայն կը բանայ ու մեզ ներս կը քաշէ, գրեթէ բազուկի ուժով: Չի կարելի, հաց եմ թխել, պիտի միասին ուտենք: Դուք Ստեփանաւանի պանիրը ճաշակա՞ծ էք բնաւ. արժէ մինչեւ հոս բարձրանալ, միայն պանիրին համար:

Մենք հաց ու պանիրէն բացի, Աստուծոյ տուած ամէն բարիք վայելեցինք, արժանացանք այդ լոռեցի ազնիւ ծուխի սիրոյն եւ յարգանքին եւ փլատակ հին եկեղեցիի մը փոխարէն, գտանք պալատանման, հին, շատ հին, հայկական օճախ մը, որ դարերով կանգուն պահած է մեր փլատակ, ցիրուցան գոյութիւնը եւ անոր հարստութիւնը: Ա՛յս է իսկական Հայաստանը, ասո՛նք են իսկական Հայերը:

Դէպի շրջանները կատարած փախուստներս, Գէորգին ընկերակցութեամբ, ընդհանուր ծրագիր մը միշտ կ՚ունենան: Յաճախ կը պատահի որ շեղումներ կը կատարեմ, բան մը ստուգելու կամ յայտնաբերելու դիտաւորութեամբ:

Կրկին դէպի հիւսիս կ՚ուղղուինք: Արագածի փէշերուն, մայրուղիէն դիտուած հեռաւոր գիւղեր կան, յաճախ ձիւներուն մէջ ուր երբեք մարդու միտքէն չանցնիր երթալ արկածախնդրութեան: Անոնց կոմունիստական անունները, քարտէսին վրայ, օրինակ ՄՌԱՒԵԱՆ, ինծի միշտ այն տպաւորութիւնը գործած էին որ նոր շրջանի կոլխոզներ կամ սովխոզներ եղած ըլլան, ընդհանրապէս անհամապահութեան. արդէն ուրիշ բան կարելի չէ այդ բարձրութիւններուն վրայ:

Ուրեմն ճամբայ ելանք, զինուած՝ նոր անիւներով եւ պահեստի անիւով, քանի ճամբայէն աւելի, փլատակ արահետներ են որ գիւղացին ջորիով կամ ձիով կը կտրէ, իսկ բեռներն ալ կը կրէ սովետական հուժկու «տրակտորներով»···:

Տարի մըն է, սրտիս վրայ բեռ մը եղած էր Հառիճավանքի երկրորդ սիրուն եկեղեցիին բացառիկ բոլորաձեւ գմբէթին «վերանորոգումը»: Երբ պահակին հարցուցի թէ ի՞նչ ունի այդ սիրուն գմբէթը, փայտերով եւ գործաւորներով պաշարուած, ըսաւ - վերար պիտի գցեն վրան: Ատենին կո՛չ ըրի այս էջերէն («Յառաջ», 2000, Յունիս 6) որ չմեղանչեն ճարտարապետական բացառութիւն կազմող նըմոյշը ձեռնոտելով. Թողուն ինչպէս որ ծնած է: Այսօր, եկայ ստուգեցի որ մեր «թիֆիֆ» Հառիճավանքը անճանաչելի դարձեր է, այլանդակուած իր նոր գմբէթով:

Երեւակայեցէք պահ մը, Պոլսոյ Ս. Սոփիայի հրաշալի գմբէթին ուղին հայկական եկեղեցիի կերպարանք առած···: Աւերը գործուեր է անպատասխանատու հրահանգով մը: Բողոքներ բարձրացեր են ամէն կողմէ եւ կ՚ըսուի որ, հաւանաբար, որոշում տրուի եւ մաքրէ գմբէթը իր նոր յաւելումներէն եւ վերադառնայ սկզբնական պարզութեան:

Չի բաւեր տձեւ նոր եկեղեցիներ կառուցանելը, ելեր ենք հիներն ալ տգեղցնել կ՚ուզենք: Տարակոյս չկայ որ Սպիտակի, Մալիշկայի եւ այլ նորակառոյց եկեղեցիները ճարտարապետական սիրուն գործեր են. ելեկտրական սղոցներով տաշուած քարերով, բարձրադիր կռունկներով զետեղուած գմբէթներով, երկաթ-պէթոնէ ընդարձակ կամարներով, բայց եւ այնպէս ... ոչ մէկը յաջողած է տալ գիրենք 9 - 10 դար կանխող շինութիւններու քնքշութիւնը: Առնենք Հառիճավանքի գլխաւոր եկեղեցիին գմբէթը, կամ Բջնիինը, Մարմաշէնինը, Յովհաննավանքինը. նայեցէք ի՛նչ նրբութիւն կայ գիծերու, ներդաշնակութիւն խորաքանդակներու, համաչափութիւն ամբողջութեան հետ: Նորերը ընդօրինակած են նոյնը, չեն հաջուեցուցած, մընացած են կոշտ, մերկ, հակառակ իրենց նորակերտ գեղեցկութեան:

...Եւ մենք հասած ենք արդէն Եզիտիներու ամենակարեւոր գիւղը՝ ՌԻԱ ԹԱԶԱ:

Այս մէկը ճամբեզրին է: Ապարանէն Սպիտակ մայրուղիին վրայ: Ո՛չ ոք կանգ կ՚առնէ: Եզիտի գիւղ, կ՚ըսեն - կ՚անցնին սովորաբար: Արագածի շըրջանին մէջ ինկած բաց տարածութեան մը վրայ, մի քանի տասնեակ կոկիկ տուներով ուր ամբարուած յարդի բլուրներ կան կոկիկ կերպով շարուած եւ լաւ հագուած (միշտ ցուրտ կ՚ընէ) չարաճճի մանուկներ որ գերեզմաններուն շուրջ կը դառնան, վագրի եւ ձիու խանուրդի նմանող արձաններու վրայ կ՚ելլեն եւ կառքերու անցորդները ձեռքի նշաններով կը բարեւեն:

10-րդ դարու հայկական եկեղեցիի մը հետքերը կան: Եղած է միջնադարեան հին հայկական գիւղ: Աւելի ուշ, Վանի եւ Կարսի շրջաններէն հոն ապաստանած են Քիւրտեր, Եզիտիներ: Հին գերեզմանները, խոյանման, ծածկուած, պատմական արժէք կը ներկայացնեն: Չեմ կարծեր որ Հայ մնացած ըլլայ հոն: Ամէնքն ալ հայերէն կը խօսին. կարելի չէ զանազանել: 1873-ի տուեալներով 323 բնակիչ ունէր որ 1979-ին հասած է 610-ի: Այսօր 200 հազիւ, գիւղացիներու համաձայն: Իրենք ալ ճամբայ ելած են, Ռուսաստա՞ն, ալպանական նաւերով Իտալիոյ ափե՞րը, Աստուած գիտէ: Գաղթի եւ գաղթողներու համաշխարհայնացումը չփոթեցուցած է մարդկութիւնը: Չզարմանաք եթէ Սթոքհոլմի արուարձաններէն մէկուն մէջ, փայտաշէն սիրուն տունի մը առջեւ, Ռիա Թազայի հայախօս Եզիտիի մը հանդիպիք: Այս տարօրինակ, մեռօրեայ համայնակուլ աշխարհին մէջ, ամէն ինչի կարելի է սպասել:

Նոյն ճակատագիրը ունի մօտաւորապէս, մերձակայ գիւղը. ՍԻՓԱՆ՝ դարձեալ Եզիտիներէ բնակուած, ուր կարելի է հասնիլ, բաւական տանելի հողէ քանդուած ճանապարհով:

Կը գտնուի Ծաղկահովիտ գիւղէն տասը քմ. հիւսիս-արեւելք, Փամբակի լեռնաշղթայի հարաւային լանջին:

1873-ին ունէր 292 բնակիչ, մեծամասնութեամբ Եզիտի, վերիններուն նման, Արեւմտեան Հայաստանէն գաղթած անդեային: 1979-ի տուեալներով՝ հասած է մինչեւ 473 բնակիչի: Ներկայիս կիսով չափ նուազած: Երիտասարդներուն հետ խօսակցութենէս զգացի որ ամէնքն ալ գաղթականութեան թեկնածուներ են եւ զարմանալիօրէն, Արագածի այս կորսըւած բարձրութիւններուն վրայ, ամէն ինչէ ալ տեղեակ են: Միակ հնութիւնը գերեզմանատունն էր, ուր կային խաչքարերու բեկորներ: Հեռուէն կը տեսնըւէր ԴԵՐԵԿ-ը: Գիտէի որ ունի շատ հին եկեղեցի: Առանց դժուարութեան հոն ալ հասանք: Ձեռնածալ եզիտի երիտասարդներ, Հայախօս, հին եկեղեցիին կանգուն մնացած սրբատաշ պատին կռթնած, կը ծխէին: Գիւղը պատմութեան մէջ կը յիշատակուի նաեւ Ճարճակես, Ճարճակիս եւ Ճարճարիս անուններով:

Մեր տեսած փլատակը Հայաստանի հնագոյն եկեղեցիներէն մէկուն աւերակներն էին, հինգերորդ դարէն, ժամանակակից Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Ս. Թարգմանչաց ոսկեդարեան խումբին: Իր քարակոյտերէն գլուխը հպարտօրէն ցցած մէկ կամարով պատը, գրեթէ սեւցած քարերով, զարմանալի, տպաւորիչ յուշարձանի մը երեւոյթը ունէր, այս լերկ, ամայի գրեթէ անմարդաբնակ բնութեան գիրկը: Որքան դիտես չես յագենար: Մէկուկէս մեթրէն աւելի հաստ են իր պատերը, կարծես բերդաքաղաքի մը մուտքը ըլլար: Հինգերորդ դար··· 1600 տարիներէ ի վեր. ինչպէ՞ս չտպաւորուիս: Մարդ չկայ քեզ խանգարող, ոչ ինքնաշարժ, ոչ հանրակառքի եռուզեռ, ոչ «տրակտոր» (սալեարկա չկայ): Հայոց յաւիտենական լեռները, Փամբակը եւ Արագածը, եւ ինք, մարդուն կերտած այս անշուք, այլ հրաշալիք-շքեղութիւնը:

Եթէ Ապարանէն Երեւան տանող մայրուղին բռնենք, քանի մը քմ. կտրելէ վերջ դարձեալ կը հեռանանք «քաղաքակիրթ» աշխարհէն, մտնելու համար պատմութեան գիրկը: Վարդենիս գիւղէն ոչ հեռու, բռնել կիսաքանդ ճամբայ մը որ կը վերջանայ Եղիպատրուշ: Ամբողջ երկարութիւնը հազիւ 5-6 քմ. է, բայց ա՜նքա՜ն գեղեցիկ՝ իր ամայութեանը մէջ, որ կը կարծես ուրիշ մոլորակ մը հասած ես: Աւելի ցած, Ապարանի Ջրամբարին վերածուած մակերեսը կը փայլի արեւու ճառագայթներուն տակ: Լքուած տարածութեան մը տպաւորութիւն կը թողու: Հայաստանի մէջ յայտնի չէ, ի՛նչն է լքուած, ինչը՝ ոչ: Շատ բաներ սեփականաշնորհուած են, բայց նոր տէրերը չեն համարձակիր շուտով մէջտեղերը տեսնուիլ, քանի այսինչ նախարարին, դատաւորին կամ երեսփոխանին փեսան են կամ շրջանակէն, կամ գերդաստանի մէկ ճիւղէն: Երկրորդական հարստութիւնները ճիւղերուն ալ կը բաժնուին: Մեծ պատառները արդէն կերուած են. կարգը եկած է փոքրերուն:

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ այս անգամ, տխուր մտածութիւններով այս երկնային տեսիլքին առթած ուրախութիւնը կը խանգարեմ: Հիանալի է: Զարմանալիօրէն կը յիշեցնէ Հիւսիսային Սուրիոյ, Ս. Սիմէոնի շրջանի հարուստ լռութիւնը եւ յուզիչ ամայութիւնը: Հոս Քասաղի հովիտը ամայի է բայց ոչ չոր. լռութիւնը խանգարողը փոքր չափերով, բլուրին վրայ առանձնացած Պզլիկքն է որ իմ մէջս հին եւ զօրաւոր յիշատակներով կ՚աղմկէ:

Առաջին անգամ իր անունը լսած եմ, ո՛չ մեր պատմիչներէն, այլ համալսարանական աթոռներու վրայ, գերմանացի աշխարհահռչակ արուեստի պատմութեան փրոֆէսէօրէս*, որ որպէս օրինակ ներկայացուց թէ ինչպէս «Հայաստանի մէջ ալ, առաջին դարերուն, հեթանոսական տաճարները վերածուած են քրիստոնեայ պաշտավայրերու. օրինակ՝ ՔԱՍԱՂԻ ՊԱԶԻԼԻՔԸ»··· Տեկորը եւ ուրիշներ··· եւ ես այս պահուս մեն մինակ կը գտնըւիմ այդ պազիլիքի առջեւ: Գէորգին կառքը հոս չի բարձրանար: Վարը, հըրապարակի նմանող բացուածքի մը վըրայ կը սպասէ:

Ո՛վ գիտէ, գուցէ երկու հազար եւ աւելի տարիք ունի այս չորս պատերով կանգուն տաճարը որուն երդիքը միայն կը պակսի: Հոն զոհեր մատուցած են Արտաշէսեան Հայեր: Աղօթք եւ խունկ ծըխած՝ Արշակունի Հայեր: Զիս հաճելիօրէն տակնուվրայ ընողը, քարն ու հողը չեն, այլ անոնց բովանդակած հարուստ պատմութիւնը: Ես, իմացական, ասոնց արարած, հազիւ թէ մի քանի տասնեակ տարիներ տեսած եմ: Սա սեւցած պատերը, մամուռ կապած ժայռերը որ լեռնային զմրուխտանման խոտերու մէջէն գլուխնին ցցած են, երկու հազար եւ գուցէ աւելի տարիներու անցուդարձերը ապրած են Հայոց պատմութեան: Կարելի՞ է չսիրել, չգուրգուրալ, անտարբեր մնալ, չյուզուիլ, աչքերը բաց չերազել···:

(Շար. 12)

(*) Քիրշպաում:

ԱԿՆԱՐԿ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՓԼՈՒԶՈՒՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԶԱԽՈՐԴ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Արդարեւ, տնտեսական ու քաղաքական ազդակներուն ներգործութիւնը անել մը ստեղծած էին: Վիճակը իր անփառունակ վախճանին սկիզբը գտաւ Օգոստոսին, երբ շուրջ 40 ամսուան տնտեսական ընկճուածութենէ ետք, Արժանթինը ՄԴՖին դիմեց 15 միլիառ տոլարի վարկի մը ի խնդիր: Վարկին յատկացումը մերժուեցաւ (*): Առանց եկամուտի աղբիւրներու, յարաճուն անգործութեամբ, ու աղքատութեամբ, տնտեսական աճելի կեդրոնացումով ու հարստութեան անհաւկակշիռ վերաբաշխումով յատկանշուած Արժանթինը չորս ամիսէն սպառեց իր դըրամանչային պահեստները: Դեկտեմբեր 3-ին, դրամատնային բոլոր մուծարքները գրեթէ ամբողջական սառեցումի ենթարկուեցան՝ անորոշ ժամանակով: Յունուար 2-ին, 1=1 փեսօ - տոլար հաւասարութիւնը վերջացած էր:

Այժմու տուեալներով, դրամատուներու մէջ պահուած գումարները աստիճանաբար պիտի վերադարձուին՝ երկու տարուան վրայ երկարող ժամանակացոյցով մը, նախ՝ փեսոները և ապա՝ տոլարները: Մինչ այդ, առաջինները տարեկան 5 առ հարիւր տոկոս մը պիտի ստանան, իսկ երկրորդները՝ 2 առ հարիւր: Եթէ հաշուի առնենք, որ թէականօրէն 2002ի դրամահոսքը 15 առ հարիւր պիտի ըլլայ - ինչ որ կանխատեսում մըն է միայն, որուն արդիւնքը տարեվերջին պիտի իմանանք -, արդէն կորուստը նկատելի է: Իսկ եթէ աւելցնենք, որ տոլարով գումարները պիտի փոխադարձուին փեսոներով, 1 տոլար = 1,40 փեսօ պաշտօնական սակի համաձայն, երբ անպաշտօն կերպով սակը 1 տոլար = 2 փեսոյի շուրջ կը տարուբերի, կորուստը արդէն կը դառնայ կողոպուտ:

Ներկայիս, ընկերային ու տնտեսական վիճակը կը մնայ նոյնքան պայթուցիկ, մինչ բողոքները կը շարունակուին, մարդիկ կ՚արտագաղթեն դէպի Սպանիա, Իտալիա, Միացեալ-Նահանգներ, Իսրայէլ կամ այլուր եւ ներսէն թէ դուրսէն ամէն տեսակ ճնշումներ կը բանեցուին, որպէսզի «մնացողները» քիչ ըլլան: Անշուշտ, ճնշողները անոնք են, որոնք ճնշելու իրական լծակները ունին. անոնք, որոնք վերջին քառորդ դարուն ընթացքին անխնայ շահեր կուտակած են տնտեսական ծայրայեղ ազատական քաղաքականութեան մը շնորհիւ, որուն հիմնական գիծերը, ինչպէս ամէնուրեք, թելադրուած են Միջազգային Դրամական Ֆոնտի տեսաբաններուն կողմէ:

Կրկնելով երկուքուկէս տարի առաջ մեր գրածը («Յառաջ», 1999, Հոկտեմբեր 16 / 17), «տնտեսական սխալ քաղաքականութեամբ մը, որ կ՚ենթադրէ, թէ շուկայական տնտեսութիւնը մեքենական համադեղ մըն է. լեցնենք երկրի «բաժակը» եւ «ջուրը» պիտի սկսի հոսիլ դէպի «վար»: Պարզ հայերէնով՝ ամէն դիւրութիւն տանք որ դրան, ներդնեն ու հարստանան, յետոյ՝ այդ հարստութիւնը կը սկսի բաժնուիլ: Դժբախտաբար, տնտեսական օրէնքները մեքենագիտութեան օրէնքներուն չեն հպատակիր. որպէսզի «ջուրը» դէպի «վար» հոսի, պէտք է օգնե՛լ, որ այդպէս ըլլայ»:

Համաշխարհային Դրամատան տուեալները կը փաստեն, որ ոչ մէկ երկիր նըման քաղաքականութեամբ դուրս ելած է իր տնտեսական ճգնաժամէն: Ամէն ինչ եղած է կարճատեւ պատրանք մը, ինչպէս Արժանթինի պարագան 1991 - 1996-ին:

Արժանթինը իր դասերը սխալ ըրած չէ, հիմնականին, այլ «ուսուցիչին» ըսածը թութակի պէս կրկնած է, առանց իր սեփական մտածումի բովէն անցնելու:

Ուսուցիչներն ալ անսխալական չեն, իսկ այս պարագային՝ անպայման աշակերտին բարելաւումը կամ բարօրութիւնը չէ, որ կը փնտռեն:

Մեծատնտեսական (macroéconomique) ցուցանիշներու (դրամահոսք, արտածումներ, ներածումներ եւլն.) բարելաւումը բնաւ չենթադրեր երկրի իրական զարգացումը, եթէ մանրատնտեսական (micro-économique) ցուցանիշները անկումի կամ լճացումի մէջ են (անգործութիւն, ժողովրդային իրական եկամուտ, սպառող խաւի ծաւալ, եւ այլն): Այս դասադրքային ճշմարտութեան համաձայն, ցուցանիշներու սահմանազատումը միայն յաւելեալ անորոշութիւն կը յառաջացնէ, մանաւանդ երբ կ'անտեսուի այն փաստը, որ տնտեսագիտութիւնը վերացական թիւերու գիտութիւն մը չէ, այլ՝ ընկերային գիտութիւն մը: Այս անտեսումը ամէնուրեք նշմարուող երզութիւն մըն է, զծրախտաբար, զարգացած, կէս - զարգացած կամ ոչ - զարգացած երկիրներու մէջ: Արդարեւ, կրկնելով վերոյիշեալ յօդուածին եզրափակիչ տողերը, տնտեսական ազատութիւնը կրնայ որոշ բարիքներ բերել, բայց մերօրեայ ազատամոլութիւնը՝ միայն չարիք: Եւ այս պարագային, ազատամոլութիւնը ուրիշ բան չէ, քան «անտառի օրէնք»ի կիրարկումը, կամ այլ խօսքով՝ «վայրենի դրամատիրութիւն»:

Ցիշեալ յօդուածը վերնագրած էինք «Արժանթինի եւ Հայաստանի "երկուորեակ" տնտեսութիւնները»: Հայաստանը եւս ունի, ի միջի այլոց՝

- X Եկամուտի անհաւասար տեղաբաշխում
- X Պիւտճէի պակասորդ
- X Ստուերային մեծ տնտեսութիւն
- X Արտածումներու անբաւարարութիւն
- X Անգործութեան բարձր տոկոս
- X Պետական ծախս կրճատելու անկարելիութիւն
- X Աղքատութեան գիծէն վար ապրողներու ճնշիչ մեծամասնութիւն
- X Զեղծարարութիւն
- X Կաշառակերութիւն
- X Անհատական ու հատուածական մանր շահերով առաջնորդուող քաղաքական դասակարգ մը:

Այս բոլորը՝ երբեմն Արժանթինի նման կամ աւելի բարձր մակարդակով:

Երկրորդ «երկուորեակը» նոյն տնտեսական դասերը կը ստանայ ու կը գործադրէ եւ քաղաքական նոյն ճգնաժամը կ'ապրի: Մաղթենք, որ միեւնոյն ճակատագիրը չունենայ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

(*) Ի դէպ, այս տողերը գրուած էին արդէն, երբ Փետրուար 4-ին ՄԴՖը 12 միլիառ տոլարի նոր փոխատուութիւն մը ըրաւ Թուրքիոյ, որուն վիճակը զգալիօրէն աւելի գէշ էր (եւ է՛) քան Արժանթինի կացութիւնը անցեալ Օգոստոսին, քանի որ ո՛չ միայն տնտեսական աշխուժութիւնը հսկայ անկում մը կրած է, այլ թրքական լիրան 50 առ հարիւրի արժեզրկում մը կրած է 2001-ին: «Ռօյթըրզ» գործակալութեան լրատուութիւնը կը յիշէ ինչ որ քաղաքականօրէն ամէնէն տխաս մարդը կրնայ գուշակել. «Որոշ տնտեսագէտներ ըսած են, թէ Թուրքիոյ համար յաւելեալ դրամը եկած է երկրի օգնութեան պատճառով՝ ԱՄՆու գլխաւորած հակա - ահաբեկչական պատերազմին, պնդում մը զոր թէ՛ Անգարա եւ թէ Ուաշինկթըն հերքած են»: Բայց եթէ վերյիշենք, ամերիկացի յարգուած տնտեսագէտ Փօլ - Քրուկմընի հետ, թէ շատեր ՄԴՖը կը նկատեն ամերիկեան Ելեւմտից քարտուղարութեան ճիւղ մը («Նիւ Եորք Թայմզ», թարգմանութիւն՝ «Լա Նասիոն», 2002, Յունուար 2), բոլոր մեկնաբանութիւնները աւելորդ կը դառնան, իսկ Թուրքիոյ հանդէպ ամերիկեան դարպասումը՝ ակնառու:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Օրէնճ Քաունթիի Հայ Կեդրոնի «Ղազարեան» սրահին մէջ, Յունուար 27-ին, տեղի ունեցած է Բարսեղ Կանաչեանի կեանքին ու գործին նուիրուած ձեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Բացումը կատարած է Շուշիկ Արսլանեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ Կանաչեանի կեանքին ու գործին առընչուող: Բանախօսը՝ Պետրոս Ալահայտօյեան, ներկայացուցած է Բարսեղ Կանաչեանի կեանքը, Կոմիտասի ազդեցութիւնը անոր վրայ, երաժշտական ուսումը, ներշնչումին աղբիւրները եւ երաժշտական վաստակը: Խօսքին աւընթեր մեկնաբանուած են Կանաչեանի երգերէն նմոյշներ:

***

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼ ՄԱՐՄՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ

Հիւսիսային Ամերիկայի Ազգային վարժարաններու խնամակալ մարմնի անդամներ, Յունուար 18-ին, այցելած են Սան Ֆրանսիսքոյի ազգային Գուլպեան - Զաքարեան - Վասպուրական վարժարանը, մօտէն ծանօթանալու վարժարանին ուսումնական կեանքին եւ աշխատանքներու: Անոնք այցելած են դասարաններ եւ հանդիպում ունեցած ուսուցիչներու հետ: Երեկոյեան տեղի ունեցած է ընթրիք մը, որուն ներկայ եղած են եկեղեցւոյ հովիւը, հոգաբարձութեան, տնտեսական եւ կրթական մարմիններու անդամները, ուսուցչական կազմը եւ վարժարանին պաշտօնէութիւնը: Խօսք առնելով խնամակալ մարմնի ատենապետը՝ իրաւաբան Արմանտ Քէօսեան, գնահատած է տնօրէնուհին, ուսուցչական կազմը, տնտեսական, կրթական եւ ծնողա - օժանդակ մարմինները, հովիւն ու հոգաբարձութիւնը, իրենց միասնական աշխատանքին համար, Ապա, գումարուած առանձին ժողովի մը ընթացքին, տնօրէնուհին՝ Տիկին Երան Կարապետեան, զեկուցում մը տուած է դպրոցին մասին: Արմանտ Քէօսեան անդրադարձած է ազգ. վարժարաններու առաքելութեան եւ իրավիճակին: Տոքթոր Արմինէ Յակոբեան անդրադարձած է ուսուցիչներու մասնագիտական վերապատրաստութեան գծով խնամակալ մարմնի եւ ուսումնական խորհուրդի տարած աշխատանքներուն: Իրաւաբան Քնար Մուհիպեան խօսած է ազգային վարժարաններու դիմագրաւած իրաւական հարցերուն մասին, նշելով որ տնօրէններ, ուսուցիչներ եւ պաշտօնէութիւն պէտք է ծանօթ ըլլան ուսումնական հաստատութիւններու յատուկ օրինական հարցերուն, կարենալ կանխելու համար իրաւական բարդութիւնները:

***

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ - ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 17-ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը, «Հայ - Թրքական յարաբերութիւնները» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ՝ Հ.Ե.Դ. «Նիկոլ Դուման» ուխտին: Զրոյցը վարած է Արման Պաղտոյեան: Սիմոն Փայասլեան ներկայացուցած է ամերիկեան - Թրքական յարաբերութիւններու պատմական եւ այսօրուան սերտակցութիւնը: Կարօ Մոմճեան խօսած է Հայաստանի եւ Արցախի վիճակին մասին, իսկ Լեւոն Մարաշլեան անդրադարձած է հայ - Թրքական հաշտեցման յանձնախումբին, զայն վտանգաւոր գտնելով հայութեան համար:

***

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ, ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻՆ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 27-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած՝ իրանահայ բեմադիր Սամուէլ Խաչիկեանին: Բացումը կատարած է Միութեան Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Թոմիկ Ալեքսանեան: Բանախօսը՝ Արտաւազդ Մելիքեան, ներկայացուցած է Սամուէլ Խաչիկեանի բեմական գործունէութիւնը եւ անոր դերը իրանահայ բեմարուեստին եւ մանաւանդ պարսիկ շարժարուեստի մարզին մէջ: Սամուէլ Խաչիկեան արտադրած է աւելի քան 30 պարսկերէն շարժանկարներ, որոնք մեծ յաջողութիւն գտած են Իրանի մէջ եւ արժանացած միջազգային փառատօներու մրցանակներու: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ ցուցադրուած է Խաչիկեանի կեանքը ներկայացնող ժապաւէն մը: Խօսք առած են նաեւ պարսիկ դերասաններ:

***

ԼԱԼԱԳԷ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Պէշկէօթիւրեան» սրահին մէջ, Յունուար 26ին, տեղի ունեցած է 13ամեայ դաշնակահարուհի Լալագէ Աբրահամեանի նուագահանդէսը: Ծնած՝ Թեհրան, 1995ին իր ծնողքին հետ հաստատուած Երեւան, պարմանուհին կը յաճախէ Չայքովսքի երաժշտական դպրոցը: Յայտագրին մաս կազմած են Շոփէնի, Պէթհովէնի, Մենտըլսընի, Մոցարթի, Ռախմանինովի, Ալպէնիցի գործերը. կողքին նաեւ հայկական երկեր, ինչպէս՝ Կոմիտաս – Անդրէասեանի «Գարուն ա», Ա. Բաբաջանեանի «Էլէգիա», Սարաջեանի «Հօյ Նազան», Է. Բաղդասարեանի «Փրէլիւտ» եւայլն:

***

ՀԱԼԷՊԻ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ 80–ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու Գոլեքշըն» սրահին մէջ, Յունուար 27ին նշուած է Հալէպի Կիլիկեան վարժարաններու 80–ամեակը: Ներկայ եղած են 250 հոգի: Կիլիկեան Բարեգործական Միութեան ատենապետ Տիգրան Սարգիսեան ներկայացուցած է Միութեան կազմութիւնն ու մատուցած ծառայութիւնները: Բացման խօսքը արտասանած է 80–ամեակի յանձնախումբի ատենապետ Կարպիս Պալըքճեան, նշելով որ Միութիւնը 13 տարիներու ընթացքին 70 հազար տոլար յատկացուցած է Կիլիկեան վարժարաններուն: Հանդիսավարը՝ Վարդան Եաղըրզեան, ընդգծած է Կիլիկեան վարժարաններու դերը Մեծ Եղեռնին յաջորդող դժուար տարիներուն: Յովհաննէս Մկրեան ներկայացուցած է այս առիթով հրատարակուած «Յուշամատեան»ը, խմբագրութեամբ Ռուբէն Տիրարեանի: Խօսք առած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վալերի Մըկրտումեան եւ Երուանդ Պապայեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻԻ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Ե՞ս... բայց ի՞նչ կերպով, - հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Ինձ հաղորդելով, թէ ո՞վ իմաց տուաւ իմ տանս մէջ պօմպաներու գոյութիւնը:

- Քու թշնամիներուն մէջ ծերունի տէրվիշ մը կը գտնուի՞:

Էմին էֆէնտի պահ մը մտածեց եւ յետոյ պատասխանեց.

- Չեմ կարող յիշել:

- Լաւ ուրեմն, այդ լուրը բերողը ծերունի տէրվիշ մըն է:

– Ո՞ւր է այդ ծերունին:

- Հոս է:

- Հոս ոստիկանատա՞ն մէջ:

- Այո՛, - պատասխանեց Պէտրի պէյ, - զինքը վար դրի, որպէսզի տեսնեմ, թէ ճիշդ խօսա՞ծ է, բայց հիմակ, որ իր խօսքերուն ճշմարտութիւնը ապացուցուեցաւ, այլեւս պատճառ մը չունիմ այդ խեղճ մարդը պահելու:

- Ճամբու դնելէ առաջ չէ՞ք կրնար զիս երեսցնել իրեն հետ:

- Շատ աղէկ, - պատասխանեց Պէտրի եւ զանգակը հնչեցուց:

Բարապան մը ներս մտաւ:

- Ծերունի տէրվիշը հո՛ս բերէք, - հրամայեց:

Քիչ ետքը պատկառելի ծերունին ներս մտաւ, բարեւեց եւ սպասեց:

Ոստիկանութեան տնօրէնը տէրվիշը Էմին էֆէնտիին ցոյց տալով՝ հարցուց.

- Կը ճանչնա՞ս այս ծերունին:

- Ո՛չ, - պատասխանեց լրտեսը:

Պէտրի պէյ դարձաւ դէպի տէրվիշը եւ ցոյց տալով Էմին էֆէնտին՝ ըսաւ.

- Կը ճանչնա՞ս այս մարդը:

Ծերունին նոյն ժխտական պատասխանը տուաւ:

- Ուրեմն երկուքդ ալ իրար չէք ճանչնար, - եզրակացուց ոստիկանութեան տնօրէնը, - հետեւաբար այս ծերունին չկրնար որեւէ թշնամական եւ վրէժխնդրական մտածումներ սնուցանել քու մասիդ:

- Բայց ինք կրնայ ուրիշի մը ձեռքին տակ գործիք ըլլալ, - դիտել տուաւ Էմին էֆէնտի:

- Ես ո՛չ ոքի գործիքն եմ, միայն Աստուծոյ ծառան եւ արդարութեան գործիքն եմ, - պատասխանեց ծերունին:

- Դուն ի՞նչպէս իմացար, թէ իմ տունս պօմպա կը գտնուի, - հարցուց լրտեսը:

- Ատիկա իմ գիտնալիք բանս է, - պատասխանեց ծերունին:

- Ընդհակառակը, պէտք է, որ ես ալ գիտնամ, որովհետեւ ատիկա մահու եւ կենաց խնդիր մըն է ինծի համար: Դուք կ'ըսէք որ ես պօմպա պահած եմ իմ տանս մէջ՝ կեղծ դաւադրութիւն մը սարքելու համար: Իսկ ես կ'ըսեմ, որ տունս երբեք պօմպա պահած չեմ եւ եթէ, այսօր, տանս մէջ պօմպա գտնուած է, այդ պօմպաները հոն բերուած են ինէ ծածուկ եւ զիս վարկաբեկելու համար: Արդ, որպէսզի այս խնդիրը լուսաբանուի՝ պէտք է քննենք, թէ դուք ի՞նչ աղբիւրէ իմացած էք պօմպաներուն գոյութիւնը: Եւ եթէ չուզէք բացատրութիւն տալ այս մասին, այն ատեն իրաւունք ունիմ կասկածելու, որ դուք ալ մեղսակից էք այս գործին եւ իմ թշնամիներուս գործիք եղած էք:

- Էմին էֆէնտիին ըսածը ես ալ արդարացի կը գտնեմ, - դիտել տուաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Ես ոչ ձեզ կը ճանչնամ եւ ո՛չ ալ ձեր թշնամիները, հետեւաբար որեւէ դեր մը չունիմ գործին մէջ:

- Այն ատեն անկեղծօրէն ցոյց տուէք ձեր տեղեկութիւններուն աղբիւրը:

- Ատիկա չեմ կրնար ընել առ այժմ, բայց քանի մը օրէն ամէն բան կրնամ յայտնել:

- Ատիկա փախուստի միջոց մըն է, - դիտել տուաւ լրտեսը:

- Եթէ պէյ էֆէնտին ուզէ վայրկեան մը առանձին տեսակցութիւն մը ունենալ հետս, կրնամ իրեն յայտնել, թէ ի՛նչու այժմ ստիպուած եմ լուռ մնալ, – պատասխանեց տէրվիշը:

– Եթէ պէյ էֆէնտին յարմար կը տեսնէ, որ այդ տեսակցութիւնը, ձեր երկուքին միջեւ, առանձին տեղի ունենայ, ես պատրաստ եմ հեռանալու, - ըսաւ լրտեսը:

- Այո՛, առանձին թո՛ղ խօսի, - պատասխանեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Էմին էֆէնտի մեկնելու շարժում մը ըրաւ:

- Կեցի՛ր, - գոչեց Պէտրի պէյ:

Յետոյ զանգակը հնչեցուց, եւ երբ բարապանը ներս մտաւ, ըսաւ անոր.

- Ոստիկան մը կանչէ՛ ներս:

Եւ լրտեսին դառնալով՝ աւելցուց.

- Մինչեւ որ այս խնդիրը լուսաբանուի՝ դուն ձերբակալուած պիտի մնաս:

– Բայց եղածը պարզ զրպարտութիւն մըն է, - դիտել տուաւ լրտեսը:

- Ինչ որ ալ ըլլայ, քանի որ տունէդ պօմպա գտնուած է, չեմ կրնար քեզ ազատ թողուլ, կը քննենք ամէն բան, եթէ իրաւցնէ գործին մէջ զրպարտութիւն կայ, արդարութիւնը կը գործադրենք, առայժմ ծանր ամբաստանութեան մը ներքեւ կը գտնուիս, չեմ կրնար քեզ ազատ ձգել:

- Բայց, պէ՛յ էֆէնտի...

- Որոշումս որոշում է:

- Ես, որ երեսուն տարուան հաւատարիմ պաշտօնեայ մըն եմ...

- Երկար ըրիր, - գոչեց Պէտրի պէյ սրտմտած դէմքով մը:

Նոյն միջոցին ոստիկանը ներս մտաւ:

(Շար. 166)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնանց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ – հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12·30–ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Գեղարուեստական հաճելի բաժին· երաժշտութիւն, երգ, պար··· ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի:

Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ:

Տեղերը ապահովել Փետրուար 20-էն առաջ:

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE

organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՄԻՋԻՆՔԻ
Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30–ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին· –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
Ժ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի· –

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
«ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՀՍԿՈՒՄ

ժամը 17–ին
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20

Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration - 17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

***

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février à partir de 20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert.

Renseignements et réservations auprès de Madeleine :

☎ 01 43 83 87 67

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14րդ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
Trois drames
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ
Երեք Դրամաներ

■ LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ
(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16–ին
Dimanche 10 mars à 16 heures

■ HERITAGE
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ
(գրուած՝ 1911 թ.)
Դրամա
Չորս գործողութեամբ
Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16–ին
Dimanche 7 avril à 16 heures

■ BONHEUR
ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ
(գրուած՝ 1917 թ.)
Դրամա
Չորս արարով
Կիրակի, Մայիս 19, ժամը 16–ին
Dimanche 19 mai à 16 heures

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

UGAB — MARSEILLE

327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE

DINER

SAMEDI 16 FEVRIER à 20 heures 30

à l'occasion du 30ème anniversaire
de la création par le Professeur R. DER-MERGUERIAN,
de la Section Arménienne à l'Université de Provence

en présence de M. VAHAN SARGSYAN,
Professeur à l'Université d'Erévan

et M. CHAHEN KHATCHATRIAN,
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie

Réservation au 04. 91. 22. 10. 45 ou 04. 91. 70. 87. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55835

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
MARDI
19 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.366 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.366

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 16 / 18)

ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ԻՍՐԱՅԵԼԻՆ

Արտաքին գործերու նախարարութիւնը Իսրայէլի դեսպան Գոհէնի Հայերու ցեղասպանութեան մասին վերջին յայտարարութեան առընչութեամբ բողոքագիր մը յղած է այդ երկրին Արտաքին նախարարութեան : Հոն ըսուած է որ Հայաստան անընդունելի կը նկատէ 1915-ի իրողութիւնը հերքելու կամ նսեմացնելու ամէն փորձ, ինչ պատճառաբանութեամբ ալ ըլլայ ան : Աւելցուած է որ Հայաստան որեւէ նպատակ չէ ունեցած զուգահեռ գծելու հայկական եւ հրէական պարագաներուն միջեւ, այն մօտեցումով որ մարդկութեան հանդէպ ամէն ոճիր եզակի է իր քաղաքական, իրաւական, պատմական եւ բարոյական հետեւանքներով :

⁂

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

2001 Հոկտեմբեր 10 - 19 կատարուած մարդահամարին նախնական տուեալներով տեղեկութիւն հաւաքուած է 3 միլիոն 458 հազար 303 հոգիի մասին : Այդ թիւէն զեղչուած են 12 ամիսէն աւելի առենէ ի վեր երկրէն բացակաները, ինչ որ ներկայի բնակչութիւնը կ'ըրած է 3 միլիոն 2 հազար 768 հոգի :

Վերջնական արդիւնքը բոլոր տուեալներուն ամփոփումէն ետք, կը նախատեսուի ունենալ այս տարուան Յուլիս - Օգոստոս ամիսներուն :

⁂

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան Փետրուար 15-ին ընդունած է Ֆրանսայի Երեւանի դեսպան Հ. Գիւնին որուն ընկերացած է ռազմական կցորդ գնդապետ Մոնդոպէ : Հանդիպումին ընթացքին քննարկուած են հայեւֆրանսական յարաբերութիւններու զարգացման հեռանկարներն ու շրջանի ապահովութեան խնդիրները :

⁂

ԿԱՐՍ – ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսական մամուլին համաձայն Անգարայի մէջ աւարտած են Կարս-Ախալքալաք - Բաքու երկաթուղիին կառուցման մասին Թուրքիոյ, Ազրպէյճանի, Վրաստանի միջեւ տարուող բանակցութիւնները : Երկաթուղին 127 քիլոմեթրնոց հատուածը Թուրքիան կը միացնէ անդրկովկասեան մայր երկաթուղիին : Ազրպէյճանական մամուլն ալ անդրադարձած է լուրին, գրելով որ այդ երկաթուղին կը փոխարինէ Գիւմրի - Կարս ներկայիս չգործող հատուածը եւ նոր ճամբուն շնորհիւ խորհրդային նախկին հանրապետութիւնները, յատկապէս Կասպեան շրջանէն, կրնան իրենց բեռները Բաքուէն Թուրքիա եւ անկէ ալ Եւրոպա փոխադրել :

⁂

ՕԹԱՆ-Ի ԽԱՂԱՂԱՊԱՀ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 16-ին, Երեւանի մէջ սկսած է ՕԹԱՆ-ի «Գործընկերութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրի «Համատեղ լաւագոյն ջանք 2002» խաղաղապահ զօրակցութեան հիմնական ծրագրի համաժողովը : Մասնակցողները կը քննեն զօրակցութեան ռազմափորձերու կազմակերպման նախապատրաստական հարցերը : Վերջնական ծրագսւորումի ժողովը եւ բուն ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան Վրաստան, Յունիսին : Ողջունելով հիւրերը Պաշտպանութեան նախարարութեան արտաքին կապերու վարչութեան պետը զօրավար Միքայէլ Մելքոնեան շեշտած է որ համաժողովը կարեւոր է այն առումով որ «Գործընկերութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրի առաջին մեծ միջոցառումն է Հայաստանի մէջ : Եռօրեայ ժողովին մասնակցելու համար Երեւան ժամանած են 13 պետութիւններու, ի շարս որոնց Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Մեծն - Բրիտանիոյ, Վրաստանի, Ուկրանիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի ՕԹԱՆ-ի ուժերու գլխաւոր հրամանատարութեան ներկայացուցիչները :

Այս առթիւ, Մ. Մելքոնեան լրագրողներուն յայտնած է թէ Հայաստան Ռուսաստանի հետ ռազմաքաղաքական իր սերտ գործակցութիւնը երբեք խոչընդոտ չի նկատեր ՕԹԱՆ-ի հետ հնարաւոր գործակցութեան համար :

⁂

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 15-ի գիշերը սաստիկ փոթորիկէ մը տուժած են Թալինի եւ Ապարանի գիւղերը : Աւելի քան 20 գիւղի մէջ բնակարաններու եւ գպրոցներու տանիքներ քանդուած են, ապակիներ կոտրած : Մարդկային զոհ չկայ : Լեռնային գօտիներու մէջ բուքը դժուարացուցած է վիճակ ստեղծած է Արագածի կարգ մը ճամբաներուն վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԴԺԳՈՀ Է ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ, Ի ՄԱՍՆԱՒՈՐԻ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

«Չարի առանցքին» դէմ Պուշի յայտարարութիւնը առաջին պահէն վրդոված էր շատեր եւ, օրէ օր այդ միակողմանի անաթեմաան տարակարծութիւններու դուռ բացաւ Եւրոպա : Չարի այդ առանցքը զոր կը կազմեն, Իրաք, Իրան եւ Հիւսիսային Գորէա խոր հակազդեցութեան բախած է Եւրոպա եւ Ֆրանսա չէ ծամծմած իր բառերը : Վետրինի «պարզամիտ» որակումէն ետք ամերիկեան տեսակէտին, գերմանացի իր պաշտօնակիցը՝ Ֆիշըր յայտարարած է որ «դաշնակիցները պէտք չէ արբանեակներ ըլլան» : Անգլիա իսկ դատապարտած է ԱՄՆ-ու միակողմանի դիրքորոշումը, շեշտելով թէ «բուն բարեկամները հլու - հնազանդները չեն : Այս դիրքորոշումները մեծ դժգոհութիւն ըստեղծած են Ուաշինկթընի եւ Արտաքին նախարար՝ Գոլին չի վարանիր ըսելու որ Վետրին նոպաներ կ'ունենայ : Ուաշինկթընի դժգոհութիւնը այնքան մեծ է որ Ֆրանսայի դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է : ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարը անհասկնալի կը գտնէ եւրոպական հակազդեցութիւնները, որովհետեւ, կ'ըսէ «Ֆայնանշըլ Թայմզ»ի մէջ, ամերիկեան քաղաքականութիւնը փոփոխութիւն չէ կրած : ԱՄՆ կը պայքարի ահաբեկչութեան դէմ եւ կը դատապարտէ այն երկիրները, որոնք զանգուածային բնաջնջման զէնքերով կը սպառնան : Բայց, այս բացատրութիւնները համոզիչ չեն եւ Եւրոպացիք կը հաստատեն որ, Միացեալ - Նահանգները կը մոռնեն համակրութեան այն դրամագլուխը զոր շահած էին Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերու առեն : Ճ. Պուշի «Չարի առանցքը» կը յիշեցնէ Ռեկընի «Չարի կայսրութիւնը» որու ակնարկած էր ան 1983-ին, որակելու համար նախկին Խորհրդային Միութիւնը :

Մնաց որ, ԱՄՆ-ու վարած քաղաքականութիւնը ահաբեկչութեան դէմ համաշխարհայնացման բնոյթ առած է : Ցատուկ ուժեր ցամաք ելած են Փիլիփինեան կղզիները, ՍԻԱ-ն մուտք գործած է Ալժերիա եւ Եմէն : Այն կարծիքը կայ նոյնիսկ որ Ալժերիոյ մէջ, իսլամապաշտ, ԺԻԱ-ի ղեկավար Անթար Զուապրիի սպանութեան մէջ ամերիկացի լրտեսները որոշ դեր խաղացած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԻՆ վերջնական թաղումը կատարուեցաւ Փետրուար 17-ին, Պերսի (Ելմտական եւ Տնտեսական նախարարութիւն) ի ներկայութեան Լ. Ֆապիւսի եւ Լ. Ժոսփէնի : Նկատի կ'առնուի որ նախկին նախարարը՝ Տոմինիք Ստրօս - Քահն չէր հրաւիրուած այդ պատմական արարողութեան : Լօրան Ֆապիւս իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ ֆրանքէն Եւրոյի անցքը լաւ կատարուած է, ապա հնչած է Պէթհովընի Ուրախութեան Փառերգը : Մինչեւ Յունիս 30, դեռ կարելի է ֆրանքը փոխել դրամատուներու մէջ, ապա միայն՝ Պանք տը Ֆրանս : Ֆրանքը ստեղծուած էր 641 տարի առաջ, վճարելու համար Ժան լը Պոն թագաւորին փրկագինը Անգլիացիներուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճաշարանապետերը որոշեցին իրենք կիրարկել Թէ-Վէ-Ա-ի (արժէքին վրայ յաւելեալ տուրք) զեղչը զոր կը պահանջեն եւ կառավարութիւնը կը մերժէ : Ճաշարանապետերը անընդունելի կը գտնեն որ իրենք ենթակայ ըլլան 19,6% Թէ-Վէ-Ա-ի, երբ արագ ճաշերու (Ֆասթ-ֆուտ) եւ այլ սննդեղէնի փոքր խանութներ միայն 5,5% տուրք վճարեն : Կ'ուզեն որ նոյն կարգադրութիւնը վայելեն եւ որովհետեւ կառավարութիւնը ընթացք չի տար, որոշած են միայն 5,5% վճարել : Տնտեսութեան նախարարը յայտարարեց թէ այդ իրաւունքը չունին : Նոյնը կ'ունեն ընդհանուր հիւանդութեանց բժիշկները, որոնք որոշած են այցեգինի մերժուած յաւելումը կիրարկել :

ՇԱՐՈՆ խոստացած է Իսրայէլացիներուն որ պատերազմը պիտի շահի : Այս յայտարարութիւնը ըրած է Փետրուար 16-ին, անձնասպանական նոր ոճրափորձէ մը ետք : Այդ ոճրափորձը գործուած էր Այսրյորդանան հրեայ թաղամասին մէջ, ուր երկու Իսրայէլացի մեռած էր եւ 26 ուրիշներ ալ վիրաւորուած էին, որոնց եօթը ծանր վիճակի մէջ էին : Մեռած էր նաեւ պաղեստինցի ահաբեկիչը :

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ՄԷՋ սպաննուած են 4 ռուս սպաներ անկախապաշտ Չէչէններու կողմէ : Կը պատկանէին գաղտնի սպասարկութեանց եւ մաքրագործման գործողութեան մը կը մասնակցէին, երբ թակարդ մը ինկած են Գրոզնիէն 20 քիլոմեթր հարաւ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Պ. Էճէվիթ յայտարարած է, Փետրուար 15-ին, որ ընդհ. համաձայնութիւն մը գոյացած է, որպէսզի իր երկիրը ստանձնէ Աֆղանիստանի Միջազգային Ուժին (ԻՍԱՖ) ղեկավարութիւնը, փոխարինելով Անգլիացիները : Թուրքիա պայման դրած է որ այդ ղեկավարութիւնը ձեռք կ'առնէ պայմանաւ որ գինակիցները օգնեն նիւթական ծախքերուն :

ՇԻՒԼԷՐ 9 ժամ հարցաքննուած է դատաւորին կողմէ : Չէ ծածկած որ գումարներ ստացած է Զուիցերիոյ հաշիւներու վրայ, որոնք կուգային այն ընկերութիւններէն, որոնց շուկաներ ապահոված էր : Այսպէս, օրինակ, 1992-էն 1994 Պուիկ եւ ՍԱԷ ընկերութիւնը շուրջ 6 միլիոն փրանք վճարած են :

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ գեղասահքի Ֆրանսացի դատաւոր կինը՝ Մարի - Ռէն լը Կունէր առկախուեցաւ իր պաշտօնէն ծագած գայթակղութեան հետեւանքով : Ծանօթ է որ («Յառաջ», Փետր. 15) գանատացի զոյգին բողոքէն ետք, երեւան ելաւ որ Ֆրանսացի դատաւորը համաձայնութեան եկած էր Ռուսերուն հետ փոխադարձ նպաստաւորումներու համար : Այլ խօսքով, Ֆրանսացին լաւ թիւ պիտի տար ռուս զոյգին եւ ռուս դատաւորն ալ պիտի նպաստէր Ֆրանսացի զոյգին պարի մրցումի առեն : Դատաւորին պաշտօնազրկումէն զատ, որոշուեցաւ նաեւ գանատացի զոյգին ալ առաջին տեղը շնորհել ռուս զոյգին կողքին :

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 15-ին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակին մէջ, ի ներկայութեան իր մօրը որ 101 տարեկան է : «Մտերիմ շրջանակը» 450 հոգիէ բաղկացած էր, ապա մարմինը հրկիզուեցաւ :

ՃԷՈՐՃԻԱՅԻ (Միացեալ - Նահանգներ) անտառի մը մէջ, անցորդ մը դէմ յանդիման գտնուած է գանկի հետ : Անմիջապէս տեղեկացուցած է ոստիկանութեան, որ խոր հետազօտութիւններէ յետոյ աւելի քան հարիւր կազմալուծուած դիակներ յայտնաբերած է : Պարզուած է որ մեռելաթաղ ընկերութեան մը վարիչը փոխանակ դիակները հրկիզելու նետած է անտառ, ընտանիքներուն ալ այրած փայտի սափորներ յանձնած եւ դրամները գանձած է :

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը խոստովանած է որ օժանդակած է 70 միլիոն անգլիական ոսկիի (116 միլիոն Եւրօ) փոխատուութիւնը աշխատաւորական կուսակցութեան մէկ նուիրատուին ՊԵՐՏԻ (Վերաշինութեան եւ զարգացման Եւրոպական դրամատուն) կողմէ : Պահպանողական կուսակցութեան պարագլուխը քննութիւն մը պահանջած է լաւ հասկնալու համար պատճառները :

ԼԸ ՓԷՆ նախագահական իր ընտրապայքարին գլխաւոր թիրախ ըրած է Շիրաքը, զոր կ'որակէ «քաղաքականութեան մէջ ստախօսութեան իշխանը» : Դեռ կ'աւելցնէ . - «Չէի սխալեր, երբ կ'ըսէի թէ Շիրաք Ժոսփէնէն ալ գէշ է : Կարելի է գէշէն աւելի գէշ ըլլալ : Շիրաք փաստը տուաւ» : Ու ձաղկելով Շիրաքի նախագահելու ձեւը, կ'ըսէ . – «Մէկ ձեռքը սրտին վրայ է, միւսն ալ՝ կովերուն յետոյքին» :

ՄԵՐ ՏՆԱՇԷՆՆԵՐԸ

Նոր երեւոյթ չէ. ոչ իսկ այլեւս զարմանալի: Այնքան յաճախակի դարձած է Հայաստանցի երեւելիներուն շքեղ առանձնատուներուն մասին լսել, կարդալ որ, որեւէ շահեկանութիւն պիտի չներկայացնէր այս մէկն ալ եթէ մէկ էջի մէջ ամփոփուած չըլլար տունին շինութեան լուրը իր մանրամասնութիւններով ու նաեւ այդ շինութիւնը կարելի դարձնող պարագաները. այս երկրորդը հետաքրքրութեան բուն մասը կը կազմէ, քանի որ նման մանրամասնութիւն քիչ անգամ տեղ կը գտնէ մամուլին մէջ:

Հայաստանեան չափանիշով «շքեղ» որակուած այդ տունին մասին գրած է Սաթիկ Մէյրանեան («Առաւօտ», Յունուար 19): Գրութեան ընկերացած է դունաւոր լուսանկար մըն ալ. ան ցոյց կուտայ մարդու հասակէն բարձր պատերով շրջափակուած երկյարկանի շէնք մը, գուրկ՝ ճաշակի, ինքնատիպութեան ամէն յատկանիշէ. կրնայ, եթէ ուշադիր ու քիչ մը համարձակ դասախօսի մը հանդիպի, ճարտարապետութեան ուսանողներուն կիրառական դասի առարկայ ծառայել, ցոյց տալով որ ինչպէս պէտք չէ կառուցել. կրնայ նաեւ օրինակ ըլլալ, առանց ճաշակի դրամին անզօրութեան: Այս թուլորը, հակառակ որ չէնքը ներքին տեսնուած չ'արժէ, վերջին ըլլալու աշխատական առաւելներն ալ ունի. կամարաձեւ բացուածքներ մը տակ դետնդրուած պատշգամ, կամարաձեւ պատուհաններ, քովի ձողերուն վրայ կրկին պատշգամ, հոգ չէ թէ այս անգամ ուղղանկիւն բացուածքով, եւ այլն: Զեռ դիտելու ինչ կը ծառայէ առաջին պատշգամին վերեւ զետեղուած եռանկիւն ճակատակալը որ չէնքը վերածած է կրօնական ու պետական կառոյցներու մէջտեղը թափառող բանի մը. բայց ո՛չ մէկին է, ոչ ալ միւսը: Կրնար արժէք մը ժողովրդանիզին ըլլալ, կամ հարուստ գիւղի մը առեւտրական շրջանին շինուած մշակոյթի տունը, օրինակ: Ինչ կը վերաբերի շրջափակող քիչ մը պարիսպաձեւ պատերուն, դժուար է հասկնալ թէ ինչու դուրսէն անհրաժեշտ... կը հեռացնէին, թէ մարդաքաղաքային պաշտպան սահմանելութեամբ մը օժտելու ամօթը կ'ուզեն պահել:

Ս. Մէյրանեան կ'ըսէ թէ այդ տունը գտնուած է «բնակելի շէնքերի փոքրիկ բակի միջնադրում, մանկապարտէզի բբի ... ռեհիկ»: ... դարձած է արտաքինը որ կ'ըսէ թէ այդ ինչ խօսելի կարելի չէ: Սակայն ետք, կարդալով այդ «տուն - դղեակ»-ի անուններ, Ազգային ժողովին նախագահ Ա. Խաչատրեան, մաքսային պետական կոմիտէին նախագահ Ա. Աւետիսեան եւ «Ռոն Գ. Խաչատրեան» - դժուար է հաւատալ թէ «Ի՞նչպէս է բռլլատուրի այդ տեղում այդպիսի տուն - դղեակ կառուցել, փակելով մի ճամփ շինարարաթի բակը, լոյս, բարձրադիր պարիսպները շրջապատելի իր հատուածը եւ ինչ վրացողի մը մասը ու տան դարպասը տեղադրել մանկապարտէզի ուղիղ մուտքի դիմաց»:

Ինչ որ լուսանկարին մէջ չի նշմարուիր, Ս. Մէյրանեան կը նկարագրէ, ըսելով որ այդ շէնքը ունի կէս կառոյց մըն ալ, ապակեպատ ... որ լաւ ... ձգած է:

Այս նշուիլ ալ կը բացատրէ գրութեան խորագիրը «Ոչ մի սառնամ չի մաքրի... հոգոտիւ»:

Այդ շինարարութեան ըմբռնողութիւ թաքցնելու ... փորձեր, մանկապարտէզի տնօրէնութիւնը «ոչ մի ...» ձգած է ... մէն օր ... մաքսային պետական կոմիտէի նախագահին ... առաւօտեան ժամը 8-30-էն չորս տունէն կ'ելլէ, մանկապարտէզ ... չարժակները որոնք իր թիկնապահներով պատրաստ կը սպասեն, շրջապատի պարիսպով արդէն նեղցած փողոցը բոլորովին անանցանելի դարձնելով:

Գրութեան շարունակութիւնը կը պատմէ այդ անճոռնիութեան «ինչպէ՛ս»ը. «Պետական ծառայողն այդ ինչպե՞ս կարողացել եւ կարողանում է թքած ունենալ այդքան բնակչության, քաղաքացիների, քաղաքի, թաղապետարանի եւ քաղաքապետարանի վրայ» հարց կու տայ Ս. Մէյրանեան ու պատասխանելու համար Ա. Աւետիսեանի ժամանակագրութեան էջերը դէպի ետ կը դարձնէ:

Անոր ասպարէզը սկսած է Շէնգաւիթի հարկային համակարգին մէջ. ապօրինութեան պատճառով Ներքին գործերու նախարարութիւնը հետապնդումի դիմած է անոր դէմ, 1994 - 1995-ական թուականներուն: Որոշ շրջան մը ետք, երբ Սերժ Սարգսեան ապահովութեան եւ ներքին գործերու նախարար կ'ըլլայ, Ա. Աւետիսեանը կ'ըլլէ ներքին նախարարութեան 6-րդ վարչութեան Բ. բաժնի տեսուչ. չորս - հինգ ամիս ետքն ալ պետ: Ս. Մէյրանեան կը մատնաչէ որ 6-րդ վարչութիւնը տնտեսական յանցանքներու դէմ պայքարող բաժինն է: 1 - 1.5 տարի ետք երբ Ս. Սարգսեանի յանձնուած երկու նախարարութիւնները իրարմէ կ'անջատուին եւ ինք կը գլխաւորէ ազգային ապահովութիւնը, Ա. Աւետիսեանը կը կարգէ նոյն նախարարութեան 4-րդ վարչութեան պետ: Այդ բաժինն ալ տնտեսական յանցանքներու բացայայտումի պարտականութիւնը ունի, այն տարբերութեամբ որ կը զբաղի «մեծ ձկների որսով»...: Այսքանը արդէն բաւական տեսանելի կը դարձնէ մինչեւ տուն - դղեակ տանող ճամբան, բայց յօդուածագիրը կը մէջբերէ այլ աղբիւրի մը պատմածն ալ. Ա. Աւետիսեան բախտը, կամ աւելի՝ ճարպիկութիւնը ունեցած է ձեռք անցընելու գործի մարդոց ցուցակ մը որուն վրայի անունները Զուիցերիոյ մէջ մեծ հաշիւներ ունին: Իսկ երբ կայ նման ցուցակ, մեղք կրնա՞յ համարուիլ անոր շահարկումը...:

Դղեակատէր պաշտօնատարը ներկայիս Մաքսային պետական կոմիտէին նախագահն է եւ հաւանական կը նկատուի որ մօտ ատենէն ստեղծուելիք բաժին մը գլխաւորէ. այդ բաժինը վերին հսկողութիւնը պիտի ընէ մաքսային եւ հարկային ամբողջ դաշտին: Ենթադրութիւնը կը զօրացնէ այն տուեալը որ նախագահը վերջերս իրեն նուիրած է մաքսային ծառայութեան զօրավարի կոչում:

Ա. Աւետիսեանի մասին երկրորդ աղբիւրի մը վկայութեամբ ու արդար դատումով մը կ'աւարտի էջը. առաջինը կ'ըսէ թէ 2001-ին իր ղեկավարած կոմիտէին աշխատակիցներէն մէկ քանին կարեւոր ապօրինութիւն մը յայտնաբերած են, առնչուած՝ Վրաստանի սահմանը անցնող բեռնատարներուն որոնց մէջ գտնուած են հանքային թանկարժէք նիւթեր: Սակայն, այդ աշխատողներուն ուրախութիւնը կարճ տեւած է, քանի որ ըստ որոշ պնդումներու, մաքսային պետական կոմիտէին գիտակցութեամբ այդ բեռը կը տարուէր: «Որոշ ժամանակ անց մաքսային այդ աշխատակիցները ինչ - ինչ պատճառներով այլեւս այդտեղ չէին աշխատում» կը գրէ Ս. Մէյրանեան: Ա. Աւետիսեանի գործունէութեան մասին «որոշ աղբիւր»ներու տեղեկութիւնները կրնան առարկելի ըլլալ, ոչ արժանահաւատ. սակայն, երկրին մէջ ուր նախկին նախարարի «արդար վաստակով» հինգ աստղանի շքեղաշուք պանդոկ կը կառուցուի ու առօք - փառօք կը մարսուի, ոչ իսկ զարմանալի կրնայ ըլլալ տուն - դղեակի մը երեւումը, անոր բոլոր «ի՛նչպէս»ներով հանդերձ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի. – «Հայաստանեան պատկերները» կը շարունակուին յաջորդով:

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ԳԱՅ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ

ԱՐԱՑ ԿԱՄԻՐԵԱՆ

Համակ Հայութիւնը – երբեմն ներքուստ, շատ անգամ ալ տենչալից բացականչութիւններով – դարեր ամբողջ արտայայտութիւն երազեց: «Հայաստանը անկախ տեսնեմ ու մեռնիմ» ըղձայութենէս ի վեր շարունակ լսած խօսքս էր: Տասը տարի եղաւ անկախանալը Հայաստանին. փառք Տիրոջ, ուրախութենէն խելագարող եւ անձնասպանութիւն փորձող չեղաւ: Եւ սակայն Հայաստան պատերազմով մտաւ այնքան սպասուած անկախութեան շրջանէն ներս:

Ազատութիւն ձեռք ձգելու համար սովորաբար հին գաղթավայրերու կամ գերիշխման տակ գտնուած երկիրներու մէջ գերուած ազգերու պատերազմը չէր մերը: Անկախութիւնը եկաւ առանց կռուի, ինքն իրեն, հասած պտուղի մը նման ինկաւ մեր հողերուն վրայ: Նահատակները այդ հողերուն եւ երկնային պարգեւին պաշտպանութեան ի խնդիր չէ որ փռուեցան, այլ Ղարաբաղի իրենց եղբայրները փրկելու համար: Յաղթեցին ու փրկեցին ալ:

Բայց այս յաղթանակն ու փրկութիւնը տարբեր տեսակի էր, եզակի էր: Հայու յամառ ու դժբախտ ճակատագրէն ձերբազատելու անսատակ յաղթանակ մըն էր. աննուանական ու խորունկ: Նման չէր անցեալի պատերազմական յաղթանակներուն, որոնցմէ ետք պարտուողը ծունկի կուգար եւ յաղթականը հաշտութեան համար իր պայմանները կը պարտադրէր: Նման չէր նաեւ համաշխարհային գոյգ պատերազմներէ ետք շահուած յաղթանակներուն, որով աշխարհով մէկ ընդունուած եւ ՄԱԿ-ի հսկողութեան յանձնուած արդարամէտ օրէնքներով թէեւ կը պահէին պարտուած կողմին հողամասին ամբողջականութիւնը եւ ինքնավարութեան իրաւունքը, սակայն յաղթական կողմը սահմանագծային սրբագրութիւններ կ'ունենար գոնէ, դրամական հատուցում կը ստանար: Հակառակորդը զինաթափ եւ բանակ պահելու իրաւունքը կորսնցուցած ըլլալով, երկար ապագայի վրայ հաշտութիւն մը ապահովուած կ'ըլլար: Անմիջապէս ըսենք թէ միշտ չէ որ ՄԱԿ-ի որոշումները բառացի կերպով կը գործադրուին: Վէթոյի իրաւունք ունեցող պետութիւնները իրաւական նժարին վրայ ազդելով կարեւոր շեղումներու առիթ կուտան: Ատոր հետեւանք է որ Ափրիկէի մէջ ցեղասպանական կռիւները կարելի չէ եղած հսկողութեան տակ պահել ու կանխել. ընդհակառակը, համակերպած են արդիւնքին, որով այդ հողամասին աշխարհագրութիւնը յարատեւ փոփոխութիւններու ենթարկուած է: Նոյնն է պարագան Միջին - Արեւելքի մէջ ուր 1947-էն ի վեր Իսրայէլ շարունակած է ընդարձակել իր հողային տարածքը, մանաւանդ Երուսաղէմի մէջ, ի վնաս Պաղեստինի:

Հայաստանի տարած յաղթանակը Ազրպէյճանի վրայ, ինքնատիպ է եւ անբնական. անով որ հաշտութեան համար առաջարկուած պայմանները սխալ հասցէագրուած ըլլալ կը թուին:

Հայաստան կռիւ տուաւ - եւ շահեցաւ - Լ. Ղարաբաղը ազատագրելու եւ կցելու համար: Ստիպուեցաւ զիջիլ կցելը, այսինքն՝ հրաժարեցաւ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին համաձայն Ղարաբաղի Հայերու իրաւունքին վրայ պնդելէ: Գոհացաւ ազատ Ղարաբաղի մը իրավիճակով: Սակայն, այս զոհողութիւնն ալ չբաւեց, տակաւին կը նկատին «նուաճող»ի անուան տակ հողային նոր մասեր ապահովել եւ սահմանային փոփոխութիւններ յարուցանել, ի շահ պարտուած Ազրպէյճանի:

Թուրքիոյ վարչապետ Պ. Էճէվիթ նախագահ Պուշի հետ հանդիպումի ընթացքին Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները աւելի բարուքելու (այսինքն դիւանագիտական կապեր հաստատելու եւ շրջափակումը վերցնելու) համար չորս պայման առաջ քշած է (տես՝ «Յառաջ», 2002 Յունուար 22) Հայաստան պէտք է հրաժարի ցեղասպանութեան պնդումներէն, առանց նախապայմանի քաշուի իր գրաւած Լեռնային Ղարաբաղէն որ ազրպէյճանական հող է, գաղթի պարտադրուած մարդոց վերադարձի իրաւունք ճանչնայ եւ Ազրպէյճանի եւ Նախիջեւանի միջեւ ապահով անցք մը բացուի:

Պ. Էճէվիթ անձ մըն է որ այս վերջին վարչապետութեան շրջանին շատ քննադատուած է, ո՛չ միայն հակառակորդ կուսակցութիւններու կողմէ, այլ նաեւ իր կուսակցական երեսփոխաններուն կողմէ եւ մանաւանդ մամուլին մէջ: Իր յառաջացեալ տարիքը, հիւանդութիւնները եւ մոռացութիւնը անյարիր նկատուած էին ստանձնած քաղաքական պատասխանատուութիւններուն: Երգիծանքի նիւթ եղած եւ հրաժարելու հրաւիրուած է: Պէտք է ընդունիլ սակայն որ աւելի քան կէս դարու դիւանագիտական փորձառութեան տէր է: Որոշ շրջանակներու կողմէ Կիպրոսի խնդրին հերոսը կը նկատուի, թէեւ ուրիշ շատեր ալ կ'ամբաստանեն զինքը իբր այդ կնճռոտ խնդրին հեղինակը: Սակայն Հայաստանի համար առաջարկած անոր պայմանները չափազանցեալ գտնող քննադատութիւններ չեն եղած իր քաղաքական հակառակորդներուն կողմէ:

Սա որոշ է որ Ճ. Պուշի մօտ առաջ քշած այդ պայմանները պէտք չէ ցնդած մարդու ձառտուքները նկատել: Ս. Տէմիրէլ եւս իր նախագահութեան շրջանին շրջափակումը վերցնելու եւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու, բարի դրացնութեան համար գրաւուած հողերուն առանց նախապայմանի պարպուիլը առաջարկած եւ այս առաջարկը քանիցս կրկնած էր: Մինչեւ այսօր յաւակնութիւնները հետզհետէ աւելնալով հասան երեքի եւ վերջերս ալ բարձրացան չորսի: Այդ չի նշանակեր թէ Մինսկի խմբակի միջնորդութեամբ ձեռք բերուած միջին եզրով համաձայնութենէ մը ետք Թուրքիա պիտի պնդէ իր ամբողջական պահանջներուն ուղղութեամբ: Միայն թէ կ'արժէ խորհիլ եւ մեկնաբանել փորձել թէ արդար դատի մը համար ճակատած եւ յաղթական դուրս եկած ու իբր թէ աքսորեան երկիրներու համակրութիւնը վայելող Հայաստան մը ինչո՞ւ մինակը կը թողուի այսքան նուաստացուցիչ վերաբերումի մը դիմաց: Երեք համանախագահները հեռուէն կամ մօտէն ի՞նչ կապ կրնան տեսնել Լ. Ղարաբաղի համար մղուած պատերազմին եւ հայկական ցեղասպանութեան միջեւ: Նոյնիսկ եթէ այդ պատերազմը Ազրպէյճանցիներուն յաղթանակով վերջ գտնէր, նման պայման մը առաջ քշել անհեթեթ կը մնար: Աւելին՝ եթէ Հայաստան հողային, դիւանագիտական եւ կամ տնտեսական կարեւոր շահի մը հրապոյրով հրաժարէր ցեղասպանութեան պնդումէն, Սփիւռքը պիտի հետապնդէր պայքարը. վասն զի տարագիրներուն մնացորդացը Հայաստան չէ որ գնաց: Անոնք գացին եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներ ու Սփիւռքը կազմեցին: Անոնք Հայաստանի դատը չէ որ պիտի հետապնդեն զանազան Խորհրդարաններու մէջ եւ միջազգային կազմակերպութիւններու մօտ: Անոնք իրենց մեծ-հայրիկներուն եւ մեծ մայրիկներուն արժանապատուութիւնը վերականգնելու համար կը մաքառին: Այսքան մը ճշմարտութիւնը պէտք է տեսնէ նաեւ համանախագահ մը. այս իրականութիւնը պէտք է գիտնայ ԱՄՆ-ու նախագահ մը:

Նման է պարագան Ազրպէյճանի եւ Նախիջեւանի միջեւ ապահով անցքի պահանջին: Տղայ ըլլալ պէտք է այս տարազէն խաբուելու համար: Ուզուածը իրականին մէջ Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի միջեւ անցք է: Նման առաջարկ մը եթէ ընդունի Հայաստան, նախ ինքզինքը զրկած պիտի ըլլայ Իրանի նման դրացի մը որ աւելի քան տասը տարիներէ ի վեր շրջափակումին դէմ տոկալու համար իր արուեստական շնչառութիւնը ապահոված եւ բարեկամական կեցուածք ունեցած է. աւելին ըլլալով ապերախտութեան մէջ գտնուած կ'ըլլայ այդ դրացիին հանդէպ, զայն զրկելով Ռուսիոյ հետ յարաբերելու յարմար կարեւոր ճանապարհէ մը: Թուրքիա ուղղակի իր հաշուոյն չկարենալ պահանջելով, կ'ուզէ երկրի մը համար, որ Լ. Ղարաբաղի անտեսուած եւ իրաւունքները բռնաբարուած ժողովուրդին անկախութեան շարժումը ասսանեցնելու համար Սումգայիթի եւ Բաքուի հայութեան ջարդ մը տալէ ետք, կռիւ մղած է նաեւ Ստեփանակերտի դէմ ու պարտուած: Եթէ միջազգային օրէնքները թոյլատու են պատերազմէն ետք կռուադաշտէն անջատ հողեր ալ պահանջելու, այդ մէկը հայկական կողմի իրաւունքն էր: Պէտք չէ մոռնալ որ Ռուսաստանէն զատ միակ սահմանակից երկիրն է Իրան, որ բարե-

կամական անշեղ կեցուածք ունեցաւ Հայերու հանդէպ։

Հայաստանի Արտաքին Նախարարութիւնը կարելի չէ անճարակութեամբ մեղադրել։ Թերեւս մեր սրտին կամեցած չափով ուժով եւ խիզախ չէ իր քաղաքականութիւնը։ Սակայն, կրցաւ պահել իր վճռակամութիւնը։ Այն թէզը թէ Արցախ ոչ մէկ ատեն մաս կազմած է անկախ Ատրպէյճանի (այլ միայն Սովետական Միութեան շրջանին է որ կցուած է այդ հանրապետութեան) համոզիչ է եւ վաւերական։ Մաղթելի է սակայն որ առկէ ետք չ՚նդունի հաւասարիմ մնալ Մինսկի խմբակին այն որոշումին որուն համեմատ անխմաստ գաղտնապահութիւն մը կը պահուի բանակցութիւններու ընթացքին մասին։ Արդէն յայտնի կը դառնայ որ Թուրքիա տեղեակ է օրակարգներու եւ առաջարկներու բոլոր մանրամասնութիւններուն. այլապէս, վարչապետը նման պահանջներ պիտի չկարենար ձեւաւորել։ Նոյն բանը կրնանք խորհիլ ամերիկեան ընկերութիւններուն համար, որոնք նաւթի հոտէն հրապուրուած ըլլալով հանդերձ, ի տես Ալիեւի կարծր եւ քիչ մը անլուրջ կեցուածքին, մօտ ապագայի իրականալի համաձայնութեան յոյսը կորսնցուցած եւ իրենց նախագահին եւ Մինսկի ամերիկացի համանախագահին վրայ ճնշումը նուազեցուցած ըլլալ կը թուին։ Յայտնի կը դառնայ որ երեք համանախագահները հաշտութեան պայմաններու բանաձեւումին մէջ առաջարկներուն արդար եւ խղճամիտ ըլլալը փնտռելու բծախնդրութենէն աւելի, միջին եզրի մը վրայ ոեւէ համաձայնութեամբ մը գործը կարգադրելու տրամադրութեամբ կը շարժին։ Մինչդեռ, եթէ հայ եւ ազերի նախագահներուն մասնակցութեամբ կայացած Մինսկի ամէն ժողովէն ետք միացեալ յայտարարութեամբ մը Թալխանցիկ քաղաքականութիւն մը որդեգրուի ու առաջարկներն ու տեսակէտները հանրութեան ծանօթ դառնան, միջազգային լրատուները իրենց կարեւոր դերը խաղալ կրնան սկսիլ։ Զէզոք երկիրներու բանիմաց եւ զօրաւոր քաղաքական քննադատները, արամաբանութեան եւ հաշտութեան տրամադրութեան անյարիր կողմը եթէ մերկապարանոց յայտնի դարձնեն, բանիմաց եւ արդար լուծում մը թերեւս աւելի արագ պիտի կարենայ գալ։

Ա. Կ.

Մոնրէալ
2002, Փետրուար 4

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱԳԱՍՏ
Ազգային, գրական, մշակութային, հասարակական ամսագիր

Փետրուար 2002

ՑՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳԱՍԹՐՕ ԿԸ ԼՌԷ

Շշմեցնելով Եւրոպայի իրենց դաշնակիցները, Ամերիկացիները Գուպայի Կուանթանամօ ծովային խարիսխը գործածեցին Ալ Քաիտայի թալիպաններն ու մարտիկները բանտարկելու համար, առանց նոյնիսկ անոնց պատերազմական բանտարկեալի կարգավիճակ ճանչնալու։ Հետաքրքրական է տեսնել թէ Ֆ. Գասթրօ չի ջանար այդ կացութենէն քաղաքական շահ մը քաղել։

Ատոր պատճառը այն է որ Գուպայի նախագահը հակառակ իր սովորութեան, կը գործակցի ԱՄՆ-ու հետ։ Անոր եղբայրը որ նաեւ հաւանական յաջորդը կը նկատուի, յայտարարած է թէ եթէ այդ բանտարկեալներէն փախչիլ փորձող ըլլայ, պիտի ձերբակալուի ու ամերիկեան իշխանութիւններուն յանձնուի։ Արդէն վերջին ամիսներուն Հաւանա այդ խարիսխին շուրջի իր զինուորական հսկողութիւնը թեթեւցուցած էր, մինչեւ իսկ բանտարկեալներուն համար բժշկական աջակցութիւն եւ սննդեղէն առաջարկելով ԱՄՆ-ու։

Գուպացի քաղաքական դէտերու կարծիքով, հիմնական պատճառ մը կայ այդ փոփոխութեան համար. մինչդեռ տասնամեակներով, Գասթրօ այդ խարիսխին գոյութիւնը իր երկրին գերիշխանութեան բռնաբարում կը նկատէր։ Պատճառը այն է որ ան դանակը ոսկորին հասած վիճակի մատնուած է։ Խորհ. Միութեան քայքայումէն տասը տարի ետք, շաքարի եւ սուրճի նման արտածումի ապրանքներուն գինը զգալի կերպով ինկած է, կզզիին տնտեսական կացութիւնն ալ բոլորովին ծանրակշիռ բնոյթ ստացած, Նոյեմբերի Միչել անուանուած փոթորիկին պատճառով։ Գուպայի կառավարութիւնը դրամի գրեթէ աննախընթաց նեղութեան մատնուած է եւ կը ջանայ իր հին թշնամիին մերձեցումի տրամադրութիւն յայտնել, այն հեռանկարով որ Ուաշինկթըն կը յօժարի տնտեսական իր պատիժներուն եւ դէպի կզզի ճամբորդութիւններու սահմանափակումին վերջ տալ։ ԱՄՆ ալ, առանց աղմուկի, չորս տասնամեակէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով արտօնած են որ ուտեստեղէն հասնի Գուպա, թէեւ խիստ հակակշռի մը տակ։ Ամերիկայի եզերապահ ուժերու ներկայացուցիչ մը Հաւանա գացած է, բանակցելու ծովափներու հսկողութեան մարզին մէջ գործակցելու մասին։ Վերջին շաբաթներուն Գոնկրէսէն շարք մը անձնաւորութիւններ Հաւանա գացած են եւ մեծ ջերմութեամբ ընդունուած Գասթրոյի կողմէ։

Հակառակ որ նախագահ Պուշ երազներ չունի Գուպայի մասին, Սեպտ. 11-էն ի վեր, իր ընտրութեան համար մեծապէս պարտական է Ֆլորիտա աքսորուած Գուպացիներուն, որոնք մեծ դեր խաղացին իր ընտրութեան մէջ։ Գասթրօ կրնայ յուսալ որ Գոնկրէսը իր երկրին ուղղուած պատիժները թեթեւցնէ. եթէ օրինակ, ճամբորդութիւններու սահմանափակումները ջնջուին, ամերիկացի զբօսաշրջիկներու անվերջ շարաններ կը դիմեն Գուպա, զարկ տալով տնտեսական աշխուժացումին։ Սակայն, ամերիկարնակ Գուպացիները մեծ ճնշում կը գործադրեն նախագահ Պուշի վրայ, որպէսզի նման քայլ չառնուի։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԽԱԶԱԳՐԱԾ ԵՐԳԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետր. 11-ին, Երեւանի «Առնօ Բաբաջանեան» սրահին մէջ առաջին անգամ ըլլալով հնչած են Կոմիտասի խազերով վերծանուած հոգեւոր երգեր, որոնց բանալին երկար ատեն անյայտ մնալէ ետք վերագտնուած են երաժշտագէտ Արթուր Շահնազարեանի կողմէ։ Յ. Թոփիկեանի ղեկավարած Երեւանի սենեկային երգչախումբը հոգեւոր շարականները ներկայացուցած է այնպէս, ինչպէս անցեալ դարասկիզբին փափաքած էր կատարել Կոմիտաս, 20 տարի աշխատելով խազային նոթագրութեան ստեղծման վրայ։

Ծայրէ ծայր լեցուն դահլիճին, ուր կային բացի երաժշտասէրներէ, հոգեւորականներ, արուեստագէտներ, քաղաքական գործիչներ, երաժշտական հաստատութեանց մանկավարժներ եւ սաներ, ջերմ գնահատութեան արժանացած է նաեւ Արթուր Շահնազարեան, որու խազային մէկ կատարումով եզրափակուած է երեկոյթը։ Համերգը հովանաւորած են ԱՄՆ-էն Տէր եւ Տիկին Գապաքեան։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ եկեղեցւոյ մատենադարանին սրահին մէջ, Փետր. 4-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը Շիշլիի գերեզմանատան Մտաւորականներու Թաղին մէջ ամփոփուած Հայերու յիշատակին նուիրուած գիրքին լոյս ընծայման առթիւ։ Ներկայ գտնուած են Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը, Պատրիարքը եւ բազմաթիւ կրօնական թէ աշխարհական անձնաւորութիւններ։ Ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, Վազարշակ Զիլճեան խօսքը յանձնած է Շիշլիի գերեզմանատան վարչութեան ատենապետ Կարօ Համամճեանի։ Ան յայտնած է թէ այս գիրքին պատրաստութիւնը բաւական երկար ժամանակ առած է, բայց, պարտականութիւն մըն էր մտաւորականներու Թաղը ամփոփուածներու յիշատակին հանդէպ։ Խօսելու հրաւիրուած է Մեսրոպ Պատրիարք, որ արտայայտած է իր երջանկութիւնը ի տես Մշակոյթի նախարարին ներկայութեան։ Ան շեշտած է թէ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր հայկական համայնք մը կայ եւ այդ երկար ժամանակամիջոցին Հայերը մեծ ծառայութիւններ մատուցանած են երկրին եւ քաղաքին։ Այսօր քաղաքին մէջ կան 16 գերեզմանատուներ, որոնցմէ մէկն է Շիշլիի գերեզմանատունը։ Վերջաւորութեան ելոյթ ունեցած է Մշակոյթի նախարարը՝ Իսթէմիհան Թալայ, որ ըսած է թէ պատիւ կը համարի որպէս Մշակոյթի նախարար նման հաւաքոյթի մը ներկայ ըլլալ։

*
**

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ եւ Շիրինօղլու սրահին մէջ, Փետր. 3-ին, Վարդանանց դպրաց դաս երգչախումբը բացումը կատարած է իր հիմնադրութեան 70-ամեակի հանդիսութեանց, նախագահութեամբ Մեսրոպ Պատրիարքի։ Պատարագած է Արամ Եպիսկ. Աթէշեան եւ հոգեհանգստեան պաշտօնէն առաջ քարոզած է Մեսրոպ Արք.։ Կրօնական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը Շիրինօղլու սրահին մէջ։ Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Սեդրակ Քհնյ. Տավութհան, ապա, բեմ հրաւիրուած է երգչախումբի տնօրէն խորհուրդի ատենադըպրուհի Գարոլին Սարը, որ կարդացած է տեղեկագիրը։ Ելոյթ ունեցած է Վարդանանց դպրաց դասի երգչախումբի տնօրէն խորհուրդի նախագահ Հմայեակ Քհնյ. Տունանեան, որ ուղերձ մը կարդացած է նուիրուած հայ մշակոյթին ու եկեղեցական երաժշտութեան։ Գեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է եւ յայտագիրը իր աւարտին հասած է Վարդանանց երգչախումբին ելոյթով։ Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք։

ԹԻԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՏԷՐՎԻՇԸ

- Էմին էֆէնտին տար եւ առանձին սենեակ մը բանտարկէ՛, - դուրսի հետ որեւէ յարաբերութիւն պէտք չէ որ ունենայ, կը հասկնա՞ս, - գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը խիստ հեշտով մը, - պէտք է լաւ հսկողութիւն կատարէք իր վրայ։

- Հրամմեցէ՛ք, - ըսաւ ոստիկանը՝ խօսքը լրտեսին ուղղելով։

Այս վերջինը, ընկճուած եւ գլխիկոր, դուրս ելաւ յամր քայլերով։

- Հիմա խօսէ՛, տեսնենք, - ըսաւ Պէտրի, երբ ծերունի տէրվիշին հետ առանձին մնաց։

- Կը յուսամ որ, - ըսաւ ծերունին, - այս մարդուն խօսքերուն կարեւորութիւն չէք տար։ Առանց իր գիտութեան երկու սրնտուկ պօմպա իր տան մէջ պահուիլը այնպիսի առասպել մըն է, որուն մանուկ մը չի կրնար հաւատալ։

- Եթէ հաւատայի՝ զինքը բանտարկել չէի տար, բայց արդէն իր կնոջ եւ աղջկան խոստովանութիւնները կան, որոնք բացայայտ են։

- Այն ատեն ինչո՞ւ դեռ գիս հոս վար կը դնէք։

- Կ'ուզեմ, որ խնդիրը լաւ մը լուսաբանուի։ Հիմա ըսէք, թէ ինչու համար ձեր տեղեկութեան աղբիւրը չէք կրնար ցոյց տալ։

- Որովհետեւ տակաւին պէտք ունիմ այդ աղբիւրին եւ եթէ այժմ ցոյց տամ՝ ա՛լ չեմ կրնար օգտուիլ անկէ, կամ աւելի ճիշդը՝ դուք չէք կրնար օգտուիլ, որովհետեւ ես այս գործերէն որեւէ շահ չեմ ակնկալեր եւ միմիայն պետութեան ծառայութիւն մը մատուցանելու համար եկայ իմաց տալու, թէ այնինչ տեղը պօմպաներ պահուած են, չխօսելու համար, եթէ գիտնայի, որ իմ տուած տեղեկութիւնս այսքան նեղութիւն պիտի պատճառէր ինծի, բնաւ տեղէս չէի շարժեր։

- Ի՞նչ նեղութիւն կրեցիք։

- Դեռ ի՞նչ կ'ուզէք, որ ըլլայ, ժամերով գիս հոս վար դրիք, գրեթէ բանտարկեցիք եւ հիմակ ալ ամբաստանեալի դիրքին մէջն եմ գրեթէ։

- Բայց բացատրեցէք, թէ ի՛նչու ձեր աղբիւրը չէք կրնար ցոյց տալ, եւ ամէն բան կը վերջանայ։

- Լաւ ուրեմն, հիմա պիտի բացատրեմ. գիտէք, թէ անոնք, որ ձեզի մեծ դաւադրութեան խօսքը ըրին, իրենց ըսածը հաստատելու համար վաւերաթուղթեր պիտի բերէին եւ յետոյ ծածկուած պօմպաներ երեւան պիտի հանէին, այնպէս չէ՞։

- Ճիշդ է, - խոստովանեցաւ ոստիկանութեան տնօրէնը։

- Պօմպաները երեւան ելան, եւ գիտէք, թէ ինչ կերպով, հիմա կը մնան վաւերաթուղթերը, այսինքն այն կեղծ վաւերաթուղթերը, որոնք պատրաստուած են ձեզի խաբելու եւ մոլորեցնելու համար, արդ, պէ՛յ էֆէնտի, չէ՞ք ուզեր, որ այդ վաւերաթուղթերն ալ ձեր տրամադրութեան ներքեւ դնեմ։

- Անշուշտ կ'ուզեմ։

- Ուրեմն ատոր համար պէտք է, որ թոյլ տաք առայժմ աղբիւրի մասին չխօսելու։ Երբ վաւերաթուղթերը բերեմ կամ անոնց գտնուած տեղը ցոյց տամ, այն ատեն ամէն բան կրնամ ըսել ձեզի, առայժմ ստիպուած եմ լռելու։

- Ե՞րբ այդ թուղթերը երեւան պիտի հանէք։

- Թերեւս վաղը, թերեւս միւս օր, բայց ո՛չ աւելի ուշ։

- Պատուոյ խօսք կուտա՞ք այս մասին։

- Այո՛, պատուոյ խօսք, - պատասխանեց ծերունի տէրվիշը հաստատ շեշտով մը։

- Այն ատեն ազատ էք երթալու եւ ձեր գործին նայելու։

- Շնորհակալ եմ, - ըսաւ ծերունին ոտքի ելլելով։

Վայրկեան մը ետքը դուրս կ'ելլէր ոստիկանատան պաշտօնատունէն ու արագ քայլերով կը հեռանար։

Իսկ Էմին էֆէնտի խցիկի մը մէջ արգելափակուած, դառն մտածումներու մէջ խորասուզուած էր։ Ճիշդ այն միջոցին, ուր կը յուսար մեծ յաջողութիւն մը ձեռք բերել, յանկարծ իր բոլոր ծրագիրները թալալգլոր կը կործանէին, եւ ինք ծանր ամբաստանութեան մը ներքեւ կ'իյնար։

«Արդեօք կինս եւ աղջիկս իրաւցընէ՞ շատախօսութիւննե՞ր ըրին, - կը խորհէր, - այն ատեն ամէն բան կորսուած է, եւ շատ դժուար պիտի ըլլայ փորձանքէն ազատիլ, բայց թերեւս Պէտրի դիտմամբ այդպէս ըսաւ գիս խօսեցնելու համար։ Ես պատուիրած էի իրենց, որ այդ սնտուկներուն մասին բնաւ խօսք մը չըսեն ո՛չ ոքի եւ պատուիրած էի, որ քովն անգամ չմօտենան, բայց երբեք մտքէս չէր անցներ, որ ոստիկանութիւնը իմ տունս ալ կրնայ խուզարկել, եւ ատոր համար մասնաւոր հրահանգ չէի տուած իրենց»։

Յետոյ, յանկարծ, սկսաւ մտածել տէրվիշին վրայ։

Բայց ուրկէ՞ ելաւ այդ ծերունի տէրվիշը, ինչպէ՞ս կրցած է իմանալ, թէ իմ տունս պօմպա կը գտնուի, արդեօք մատնի՞չ մը կայ մեր մէջը, բայց ո՛վ կրնայ ըլլալ, ո՛չ Աստիկէն, ո՛չ Արթինէն եւ ո՛չ Արզարէն կրնամ այդպիսի կասկած մը ունենալ, ամէնքն ալ գործին մէջ շաղուած են եւ ինծի չափ շահ ունին, որ գործը յաջողի»։

Լրտեսին բոլոր այս խորհրդածութիւնները զինքը չէին կրնար մխիթարել։

«Եթէ կարենայի անգամ մը Արթինը տեսնել» - հառաչեց։

Բայց, ինչպէս տեսանք, ոստիկանութեան տնօրէնը բացարձակապէս արգիլած էր դուրսի հետ յարաբերութիւնը։

Թողունք լրտեսը իր մտատանջութեան մէջ եւ դառնանք մեր պատմութեան միւս հերոսներուն։

(Շար. 167)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փաթրիք Մալաքեան, Սօֆի Լըմէրթ (ծնեալ՝ Մալաքեան), Սեւան Մալաքեան, Գայեանէ Մալաքեան, կը ծանուցանեն թէ Կիրակի օր Փետրուար 24-ին, յաւարտ պատարագին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, իրենց սիրեցեալ հօր՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

(Henri VERNEUIL)

մահուան քառասունքին առիթով:

«Յիշատակն արդարոյն՝ օրհնութեամբ եղիցի»:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20

Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27

ԱՌԻՐՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22

Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ՚ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ԶԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ

Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ARMENIE VILLAGE
ՀԱՅ ԳԻՒՂ

Communiqué de Presse

Vous avez été nombreux à regarder, dimanche 10 février, dans le cadre de l'émission « Foi des Chrétiens Orientaux » présentée par M. Jean-Pierre Enkiri, la partie consacrée à **Arménie Village** tant à Yekhegnoud que dans les deux écoles françaises (n° 119 et 48) à Erevan.

Depuis, nous avons reçu des appels téléphoniques et des courriers témoignant de l'intérêt et des encouragements, ce qui nous conforte et nous entraîne à poursuivre dans la voie que nous nous sommes fixés.

Nous sommes aussi conscients que toutes ces réalisations n'auraient pu être possibles sans la constante générosité de nos donateurs.

Aujourd'hui, il est **un projet** qui nous tient particulièrement à cœur : il s'agit de la **réfection des installations de chauffage et l'installation de nouvelles chaudières** dans les deux bâtiments de l'école française «Missak Manouchian» (n° 48)

Coût approximatif : 15 000 US dollars.

Les huit cents élèves de cette école atendent de nous et de vous, d'étudier dans des conditions décentes, c'est pourquoi nous faisons de nouveau appel à votre générosité.

Nous vous en remercions par avance.

Adresser vos dons à :
ARMENIE - VILLAGE
6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Un reçu Cerfa vous sera adressé par courrier ouvrant droit à une réduction d'impôt.

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

MONTREUIL

Samedi 23 février à 16 heures
Esplanade M. Manouchian — Angle des rues Pépin et M. Yourcenar, M° Mairie de Montreuil.

VAULX-EN-VELIN

Samedi 23 février à 10 heures 30;
Square Manouchian — angle avenues Garibaldi et Roger Salengro.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
Ժ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնաց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ – հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12.30-ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Գեղարուեստական հաճելի բաժին. երաժշտութիւն, երգ, պար... ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի:

Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ:

Տեղերը ապահովել Փետրուար 20-էն առաջ:

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

***

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février** à partir de **20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert.

Renseignements et réservations auprès de Madeleine :
☎ 01 43 83 87 67

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson
Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :

Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN

Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE

organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարի Ղազարեանի մահուան առթիւ, Կապոյտ Խաչի Վիէնի «Սեւան» մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ թոռներուն:

Այս առթիւ, փոխան ծաղիկի շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Ալպէր Քելէշեանէ 45 Եւրօ, Տիկին Ս. Մուրատեանէ 16 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Քէլումճեանէ 23 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մաղաքեանէ 30 Եւրօ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
MERCREDI
20 FEVRIER
2002

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·367
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
77e ANNEE — N° 20·367

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՂՈՔԱԳՐԻՆ

Իսրայէլի Երեւանի դեսպանը Ռ. Գոհէն Հայերու ցեղասպանութեան մասին ժխտողական արտայայտութիւններով պատճառ եղած էր որ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը բողոքագիր մը յղէ Իսրայէլի: Հոն ըսուած էր որ Հայաստանի համար անընդունելի է ցեղասպանութեան իրողութիւնը հերքելու կամ նսեմացնելու որեւէ փորձ եւ երբեք նպատակ չէ եղած զուգահեռներու վրայ զետեղելու հրէական ողջակէզն ու Հայերու ցեղասպանութիւնը, քանի որ մարդկութեան հանդէպ գործուած ամէն յանցանք «եզակի» է:

Իսրայէլի դեսպանը նաեւ պատասխանելով իր երկրին կողմէ ցեղասպանութիւնը չճանչնալու պարագային, ըսած էր թէ Հայերունը մեծ ողբերգութիւն էր, իսկ Հրեաներունը ամբողջ ազգի մը բնաջնջումը: Այս տարբերութեան մատնանշումը պատճառ եղած էր որ Հայաստանի մէջ Ռ. Գոհէնի վտարումը եւ «անբաղձալի անձնաւորութիւն» հռչակումը պահանջող ձայներ բարձրանան:

Փետրուար 18–ին Իսրայէլի Արտաքին գործերու նախարարութենէն ստացուած պատասխանին մէջ ըսուած է. «Իբրեւ Հրեաներ եւ Իսրայէլացիներ, մենք կը ցաւինք յատկապէս 1915 – 16–ին տեղի ունեցած սպանութիւններուն եւ դժբախտութիւններուն համար: Մենք կը հասկնանք երկու կողմերուն զգացական պոռթկումները, գիտենք որ մեծաթիւ զոհեր եղած են եւ տեղեակ ենք հայ ժողովուրդին մեծ տառապանքին: Այս նիւթին հետազօտութիւնը հանրութեան լայն խաւերու մասնակցութեամբ, փաստերու եւ վկայութիւններու հիմնուած մեծ քննարկում, պատմաբաններու երկխօսութիւն կը պահանջէ»:

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Փետրուար 18 / 19)

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԷՄԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԿՆԱԾ

Փետրուար 15 - 19 Արաբական էմիրութիւններուն պաշտօնական այց մը տուած է կրթութեան եւ գիտութեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ՝ նոյն մարզին նախարար Լ. Մկրտչեանի: Պատուիրակութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Երեւանի պետական եւ բժշկական համալսարաններու տեսուչներ՝ Ռ. Մարտիրոսեան եւ Վ. Յակոբեան: Տեսակցութիւններուն նիւթ եղած են գործակցութեան պարագաներ: Փետրուար 19-ին ստորագրուած է փոխադարձ ըմբռնումի յուշագիր մը:

***

ԱՌԱԳԱՍՏԻ ՈՃԻՐԻՆ ՄԱՍԻՆ ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՒՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Առագաստ սրճարանին մէջ սպաննուած Պ. Պօղոսեանի դատավարութեան Փետրուար 18-ի նիստին նիւթ եղած է բրիտանացի քաղաքացի Ս. Նիւթոնի վկայութիւնը: Ան ոճիրին գիշերը գտնուած էր «Առագաստ» ճաշարանը: Իր գրաւոր խօսքը ուղարկած է Մեծն Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանատունը: Ստացուածը անգլերէն է ու որպէսզի թարգմանուի, Պ. Պօղոսեանի փաստաբանը երեք օր ժամա-

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՐԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ երեւումը, Փետրուար 18-ին, բաւական իրարանցում ըստեղծեց Փարիզ եւ Մարսէյլ, նոյնիսկ բիրտ հակազդեցութեանց դուռ բացաւ: Փարիզի մէջ, Մեթրօ-ի ցրուումը բախեցաւ Գիրքի Սէ - Ժէ - Թէ բանուորներու արգելքին: Թերթին 200 հազար օրինակները տպագրուած էին Լիւքսանպուրկ եւ Փարիզ փոխադրուած բեռնակառքերով: Ժամանումին վայրերը հաւաքուած բանուորները արգելք հանդիսացան ցրուումին: Նոյն դէպքերը, նոյնիսկ աւելի բուռն, պատահեցան Մարսէյլ ուր «Լա Փրովանս» օրաթերթը կը ջանար ցրուել իր ձրի յաւելուածը՝ Մարսէյլ - Փլիւս: Հարցը լուրջ է եւ ծանր տագնապ մըն է որ կը ծագի, երբ օրաթերթերը արդէն իսկ դժուարութիւններու մէջ են ծանուցումի նըւազումէն: Մշակոյթի նախարարուհին ալ չէր ծածկեր իր մտահոգութիւնները Լիլի մէջ, ուր այցելութիւն մը կը կատարէր նոյն օրը:

ՊՈՒՇ Թոքիօ հասած է Փետր. 17-ին, առաջին հանգրուանը շրջապտոյտի մը որ զինք պիտի տանի Հարաւային Գորէա եւ Չինաստան: ԱՄՆ-ու նախագահը չեշտած է Ճափոնի հետ ռազմավարական զինակցութեան մը կարեւորութիւնը եւ իր գոհունակութիւնը յայտնած այն զօրակցութեան համար, զոր Ճափոն բերած է Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերէն ի վեր: Պուշ վրիպում մը ունեցած է իր ելոյթին մէջ, ինչ որ անմիջական խուճապ մը ստեղծած է սակարանը: Արդարեւ, ԱՄՆ-ու նախագահը արժեզրկում (տէվալիւասիոն) բառը գործածած է փոխանակ դրամահոսքի դանդաղեցման (տէֆլասիոն), բայց, ճըշդումէն ետք, ամէն ինչ կարգի մտած է:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ, մըթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ եւ փոխադարձ սպանութիւնները չեն դադրիր: Պաղեստինցի քամիքազ մը եւ իսրայէլացի ոստիկան մը սպաննուեցան, ուրիշ Իսրայէլացի մըն ալ վիրաւորուած է, Փետր. 18-ին, կառքի պայթումէ մը Երուսաղէմի հարաւ - արեւելեան շրջանը: Նոյն իրիկունը Գազայի գօտիին մէջ ալ, երեք Իսրայէլացի եւս սպաննուած են պաղեստինեան յարձակման մը ընթացքին: Աւելի ուշ, իսրայէլեան օդանաւեր յարձակման անցած են Ռամալլայի պաղեստինեան թիրախներուն դէմ:

ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ, վերջերս շուրջ 150 հոգի ձերբակալուած է Փաքիստանի հետ սահմանագլուխին վրայ եւ ոմանք յայտարարած են թէ Ֆրանսացի քաղաքացիներ են: Այս ձերբակալուած կասկածելիներուն մէջ Ալ - Քաիտայի անդամներ չկան յայտարարած է Իրանի Արտաքին Նախարարը: Գալով Քապուլի օդակայանը սպաննուած Զբօսաշրջութեան նախարարին, երկու կասկածելիներ ձերբակալուած են Սաուտի Արաբիա:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նոր նախագահը Վոժիսլաւ Քոշթունիցա բաւական բացասական կարծիք ունի իր նախորդին Միլոսեւիչի դատավարութեան մասին: Յայտարարած է որ դատին սկզբնական մասին մէջ իսկ իրաւական շատ բան չի տեսներ, աւելի պատմութիւն կայ, մակերեսային, խեղաթիւրուած, քաղաքականացում, կեղծաւորութիւն եւ անտրամաբանութիւն: Փետրուար 18-ին, վկայ մը ներկայացաւ որ խօսեցաւ Միլոսեւիչի խաղացած դերին մասին Քոսովոյի ջարդերուն առեն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի սպասարկութիւնը (ՍԻԱ) օգնութեան կը հասնի Ալժերիոյ, արդարեւ հաստատուեցաւ որ իր ունկնդրութիւններուն շնորհիւ է, զորս փոխանցած է Ալժէի իշխանութիւններուն, որ կարելի եղած է սպաննել ԺԻՍ-ի ղեկավարը՝ Զուապրի:

ՀՐԵԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ալ դիմումնագիր մը ստորագրած են բողոքելու համար Գոսթա - Կավրասի «Ամէն» ֆիլմին որմնագրին դէմ: Ծանօթ է որ այդ հանրագիրը քրիստոնէական խաչ մը կը ներկայացնէ որ կը վերածուի կեռխաչի: Բողոքագիրը ստորագրած են ԳՐԻՖ-ի (Ֆրանսայի հրէական կազմակերպութեանց ներկայացուցչական խորհուրդ) նախկին նախագահ՝ Անրի Հաճընպերկ, Սամուէլ Սիրաթ, Ֆրանսայի նախկին ռաբունի եւ այլ ծանօթ դէմքեր: Հոն կ'ըսուի թէ շատ լաւ կը հասկնան կաթողիկէ շրջանակներու խոր յուզումը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարին՝ Շ. Փերէսի կարծիքով Եւրոպա պէտք է զօրավիգ կենայ Միացեալ - Նահանգներուն, Եւրոպայի եւ Միացեալ - Նահանգներու միջեւ տարակարծութիւնները վտանգաւոր են: Կոչ կ'ընէ եւրոպացի իր բարեկամներուն որ ոչ իսրայէլամէտ ըլլան, ոչ ալ պաղեստինամէտ, այլ՝ խաղաղամէտ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴՈՒՄԱՅԻՆ տաղստանցի երեսփոխանը շատ յուսախաբ վերադարձած է Սթրազպուրկէն, ուր կը մասնակցէր Զէչէնիոյ նուիրուած Եւրոպայի Խորհուրդի աշխատանքներուն, բայց, չեն ձգած որ խօսք առնէ: Բուռն կերպով դէմ է Զէչէնիոյ կեռիլլային, իրեն համար «Նախագահ Մասխադով աւազակ մըն է որ կը պայքարի Ռուսաստանի դէմ, կարելի չէ բանակցիլ իրեն հետ»: Սթրազպուրկի մէջ, ինչ որ առաւելաբար զարմացուցած է տաղստանցի երեսփոխանը մահապատիժի մասին վիճարկումն է. «Չեմ հասկնար, կ'ըսէ, մահապատիժը անհրաժեշտ է պայքարելու համար ահաբեկիչներուն եւ այն ոճրագործներուն դէմ, որոնք մանուկներու վրայ կը յարձակին»: Նախքան երեսփոխան ընտրուիլը, Մախաչեւ նախագահած է Տաղստանի քարիւղի ընկերութեան: 1980-ին վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած է «հարուածներու եւ յարձակումներու» համար եւ «ապօրինի զէնքեր» ունենալուն: 1967ին ալ, ձերբակալուած էր «բըռնաբարումի» եւ «թալանի» համար: Կ'ուզէ «Ռուսաստանի հերոս» հռչակուիլ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Շեւարնածէ յայտարարած է որ չորս ոստիկաններ առեւանգուած են Կիրակի, Փետր. 17–ին, Պանկիսի, Զէչէնիոյ հետ սահմանին վրայ: Անմիջապէս ընտրանի զօրքեր ղըրկուած են, որոնց հրահանգ տրուած է «անհրաժեշտ բոլոր միջոցները օգտագործել» ազատելու համար ոստիկանները, որոնք պատանդ են Թմբեցուցիչի շահատակութեամբ զբաղողի մը ձերբակալութենէն ետք:

նակ ուզած է. այդ օրերուն դատը կը շարունակուի մասնակի կերպով:

***

ԵՐԵՔ ՄԵՏԱԼ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

Տասը երկիրներու Թեհրանի միջազգային մրցաշարքին հայաստանցի երեք կռփամարտիկներ մէկ արծաթ եւ երկու պրոնզ մետալի արժանացած են: Երեւանցի Արսէն Մարտիրոսեան (54 քկ.) տիրացած է արծաթին, իսկ Աշոտ Ալավերդեան (54 քկ.) եւ Արմէն Յակոբեան (81 քկ.) շահած են պրոնզներ:

***

ՉՈՐՍ ԽՈՒՄԲԵՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

2002 – 2003 մարզական տարեշրջանին համար Ֆութպոլի Եւրոպայի Դաշնակցութիւնը Եւրոպայի բաժակի խաղերուն ծրագրին մէջ փոփոխութիւն չէ կատարած: Այսպէս, Ախոյեաններու Լիկային, ՈՒԷՖԱ–ի Բաժակի գաւաթ մրցումներուն եւ Ինթէրթոթոյի մրցաշարքին Հայաստանէն կը մասնակցին 4 ակումբներ:

***

ՄԱՀ ԲԵՄԱԴԻՐ ԼԵՒ ԳՈՒԼԻՋԱՆՈՎԻ

Խորհրդային շարժանկարի ծանօթ հայ վարպետ, ժողովրդական արուեստագէտ Լեւ Գուլիջանով Մոսկուայի մէջ մահացած է 78 տարեկանին: Ծնած էր Թիֆլիս, մասնագիտական ուսումը ստացած Մոսկուա, ուր իր ասպարէզը սկսած էր բեմադրելով ութ ֆիլմեր: Իր առաջին գործը՝ «Տիկնայք», բեմադրած է 1954–ին, Հենրիկ Յովհաննիսեանի գործակցութեամբ: Իր ամէնէն ծանօթ գործերէն են «Տունը, որտեղ ես ապրում եմ», «Երբ ծառերը մեծ էին», «Ոճիր եւ պատիժ» եւլն.: Պարգեւատրուած է բազմաթիւ մրցանակներով ու շքանշաններով:

ՊՈԼՍՈՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ Փաստաբանական կաճառին մարդկային իրաւունքներու կեդրոնը Փետրուար 16-ին աշխատանքի ժողովի մը նիւթ ըրած է համայնքային հաստատութիւններու կալուածներուն դէմ գործադրուած ապօրինի միջոցները եւ այդ մասին պատրաստուած նոր օրինագիծը: Մասնակցած են հայ եւ թուրք փաստաբաններ, դասախօսներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, հայկական եւ յունական համայնքներէն դէմքեր:

Հայ համայնքէն իրաւագէտ Սեդրակ Տաւութճեան նախ պատմականը ըրած է համայնքային հաստատութիւններուն եւ պարզած անոնց այսօրուան օրինական վիճակը: Յետոյ մասնաւորաբար ծանրացած է դատական այն վճիռներուն վրայ, որոնց պատճառով հաստատութիւնները կալուածներ կը կորսնցնեն: Փրոֆէսօր Պ. Օրան բացատրած է թէ վաքըֆներու օրէնքը Ամերիկայի յեղաշրջական օրէնքներէն էր որ Կիպրոսի հարցին պատճառով սխալ գործադրուած է եւ ստեղծած 1936-ի յայտարարագիրներուն հարցը: Ան «ծանր սխալ» որակած է փոքրամասնութիւններու վաքըֆները «օտար» վաքըֆ կոչելու կեցուածքը որ պատճառ եղած է նոր կալուած ստանալու մերժումին, նաեւ գրաւելով կարգ մը կալուածներ, ինչ որ բռնաբարում նկատած է Լօզանի դաշինքին թիւ 42–րդ յօդուածին: Ան հարկաւոր նկատած է որ խտրականութիւնը ջնջուի եւ փոքրամասնութիւնները պաշտպանուին: Իրեն յաջորդողներ հարցը քննած են միջազգային իրաւագիտութեան տեսանկիւնէն, չեշտած նոր պատրաստուած օրէնքին խտրական բնոյթը, մարդկային իրաւունքներու համաձայնագրին հակասող կողմերը:

Ժողովին Բ. մասին մէջ խօսք առած են փաստաբան Տ. Պաքըր եւ «Ակօս»ի խմբագիր Հ. Տինք: Առաջինը բացատրած է տարիներէ ի վեր այս հարցերուն պատճառած նեղութիւնները, որպէս անոնցմով զբաղող փաստաբան: Հ. Տինք ալ ըսելով որ իրաւագիտութեան ճամբան այլեւս փակ է, ուզած է որ հարցը քաղաքական լուծում գտնէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ

Ե. սեբէսս

Քասաղի եկեղեցիին առաջին պեղումները կատարողը եղած է Ա. Սահինեան, որուն համաձայն, ան կառուցուած է Լուսաւորչի օրերուն, Դ. դարու սկիզբը. Թորոս Թորամանեան՝ «Թերեւս եղած լինի եկեղեցու փոխակերպուած հեթանոսական տաճար», Տեկորի տաճարին համար հաստատօրէն կ'ընդունի հեթանոսական ծագումը: Քասաղի պազիլիքի պեղումներէն յայտնաբերուած արժէքաւոր կտորները ցուցադրուած են պատմութեան պետական թանգարանին մէջ:

Սա վարի գիւղական ճամբան շարունակելով կը հասնինք Մռաւեան. Ծաղկունեաց լերան ստորոտը: Թեղենիս գագաթը 2851 մեթր բարձրութիւն ունի: Եթէ դէպի արեւելք 10 քիլոմեթր փապուղի մը բացուի, ինքզինքնիս կը գտնենք Ծաղկաձոր՝ Բջնիի հովիտը, ուր կլիման արմատապէս կը փոխուի: Հոն մեղմ է, անտառուտ, հոս չոր է եւ ցուրտ: Մեր լեռնային աշխարհին յատկութիւններէն մէկն ալ սա է:

Մռաւեան անունակոչութիւնը ստացեր է սովետական շրջանին, համայնավար յեղափոխական գործիչի մը անունով. կ'ենթադրեմ Ասքանազ Յարութիւնի Մռաւեան, որուն մահուան թուականը չի տար մեր Հայաստանի Սովետական Համայնագիտարանը. շատ հաւանաբար սա ալ, հարիւրաւոր ուրիշ անմեղներու կարգին, գնդակահարուած է Ստալինի հրահանգով:

Այսօր, գիւղը վերստացած է իր պատմական անունը՝ ԵՂԻՊԱՏՐՈՒՇ: Գիւղին ամէնէն հռչակաւոր անձը եղած է Եսայի Ա. Եղիպատրուշեցի կաթողիկոսը, գահակալած 775 - 788 թուականներուն: 1939-ի տուեալներու համաձայն, ունէր 1170 բնակիչ: 40 տարի յետոյ, 1979-ին, անոնց թիւը իջած է 677-ի: Դժուար է ըսել թէ այսօր քանի է բնակչութեան թիւը: Ինծի շատ ամայի թուեցաւ. եկեղեցւոյ շուրջ հաւաքուած մի քանի ընտանիքներէն զատ, կենդանութեան նշան չէր երեւեր:

Եղիպատրուշի տիրող յուշարձանը՝ Ս. Աստուածածին հոյակապ տաճարն է ԺԳ. դարէն. վերանորոգուած՝ սովետի օրով, մաքուր մնացած է մինչեւ այսօր:

Գերեզմանատան մէջ կը գտնուին Ե. դարէն մնացած աւերակ պազիլիքի մը հետքերը, ԺԲ. - ԺԳ. դարերէն մնացած խաչքարեր, որոնցմէ զոյգ մը կը բաժնուին իրենց գեղեցկութեամբ եւ նրբութեամբ: Ժողովուրդը զանոնք ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉՔԱՐ կոչած է, հակառակ որ մաքուր վարդագոյն են, երկու սիրուն կամարներով շրջափակուած:

Կառքի մը ժամանումը, մայրաքաղաքի թիւերով, լուսանկարչական գործիքով զինուած արտասահմանցին, ամէնօրեայ հիւրեր չէին անտարակոյս, այդ մեկուսացած գիւղին մէջ ուր մարդ կ'երազէ գալ, մէկ ամիս հանգիստ ընել, մոռնալով աշխարհն ու իր հազարումէկ Պէնլատէններն ու Պուշերը, մերձաւոր եւ հեռաւոր արեւելքները, արեւմուտքը եւ հարաւը: Նստիլ պատմութիւն բուրող սա անտաշ քարերուն վրայ: Օդէն - ջուրէն զրուցել սա պարզ մարդոց հետ, որոնց միակ մտահոգութիւնը կտոր մը հողին բերքն է, նորածին գառնուկներուն աճը, մի քանի կովերուն կաթնատու գործունէութիւնը, գիրկի երեխան եւ մօտալուտ հարսանիքը որ ամբողջ գիւղը երեք օր երեք գիշեր ուրախութեամբ պիտի թնդացնէ եւ հիւանդ տատիկն ու մամիկը որոնք անդենականին դուռը հասած են...:

Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ ստեղծուած ջերմութիւնը բաւական դժուարացուց մեր բաժանումը այդ հրաշալի գիւղէն ուր առաջին անգամ ոտք կը կոխէի. նաեւ հոյակապ անձերէն որոնց առաջին անգամ կը հանդիպէի:

Համաշխարհայնացումը զգալի կերպով Հայաստանի դուռն ալ սկսած է զարնել: Ըմպարաններուն եւ ճաշարաններուն սակերը տակաւին չեն հասած արեւմտեան չափանիշներու, բայց բաւականին մօտեցած են: Տասը տարուան երկչոտ փորձառութենէն վերջ, սպասարկուները դարձած են աւելի համարձակ, նուազ երկչոտ. զգեստաւորումի մէջ աւելի արդիական, կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ նուազ սովետական:

Այս անգամ այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ քաղաքի ցուցանակներու եւ պաստառներու վրայ ռուսերէնը կրկին յայտնուած է, բաւական միջոց գրաւելով անգլերէնէն: Ֆրանսերէնը երբեք գոյութիւն չունի: Ափսոս է: Հայաստան եւ Հայերը միշտ մօտիկ եղած են ֆրանսական մշակոյթին: Պէտք չէ մոռնալ որ մեր ԶԱՐԹՕՆՔը կերտող Պոլիսը, իբր ներշնչման, ազդեցութեան աղբիւր ունեցած է ֆրանսական գրականութիւնն ու մշակոյթը: Մաղթելի պիտի ըլլար որ միայն «պիզնէս»ի մտահոգութիւնը չգրաւէ մեր շուկան: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ եթէ Միացեալ - Նահանգներու ճիգը թափէր, օգտագործելով իր հողին վրայ ապրող կէս միլիոնի հասնող երկրին քաղաքացի Հայերը, վստահաբար կրնար լաւ արդիւնք տալ: Նորաբաց Ֆրանսական համալսարանն ալ, Հայոց մայրաքաղաքին մէջ, իր կարեւոր դերը կրնայ ունենալ:

Համաշխարհայնացումի ամէնէն արագ գործընթացը տեղի ունեցած է գովազդներու մարզին մէջ: Իրենց արդիականութեամբ, մակարդակով, ամենեւին զանազանութիւն չունին արեւմտեան մայրաքաղաքներէն. մէկ շատ կարեւոր տարբերութեամբ. Երեւանի մէջ, հաւանաբար, մասնաւոր օրէնսդրութիւն մը գոյութիւն չունի, գովազդներու նկատմամբ: Անոնք ամէն տեղ են. շէնքերու վրայ, մայթէ - մայթ նետուած, ածուներու մէջ. ընդհանրապէս մեծադիր չափերով: Այնպէս որ ձկան խանութէն երբ սկսիս դէպի Մատենադարան բարձրանալ, այլեւս միայն գովազդ կը տեսնես. Մատենադարանը, բառին զուտ իմաստով, խեղդուած է գովազդներու ծփացող ալիքներուն մէջ: Նոյնը Բաղրամեանէն իջնողին համար. Օփերայի շէնքը դարձած է անդտանելի: Ներկայ գովազդները այնքան տարածուն են որ ստէպ դեռ ողջ մնացած սիրուն պարտէզներն ալ կը ծածկեն:

Ազատութեան «գինովութիւնը» դեռ գործուն է: Արեւմտեան, տարիներու սխալներով ձեռք ձգուած փորձառութիւնը պարտադրած է որ ամէն շարժում օրինաւորուի, կարգ կանոն դրուի, այնպէս քաղաքացին խեղդամահ կ'ըլլայ իր ձեռքով ստեղծած մեքանիզմին: Երեւանի մէջ, (ամբողջ Հայաստանի մէջ) ձեւով արեւմտեան է ամէն ինչ, իսկ բովանդակութեամբ միջին արեւելեան: Լաւ որ սովետական վարչակարգը լայն պողոտաներով, պարտէզներով քաղաք մը ծրագրեր է որ տակաւին ամբողջովին չէ իրագործուած. այնպէս, քարի եւ կրաշաղախի կոյտ մը կրնար դառնալ, Պէյրութի, Հալէպի նման: Մնացեալը՝ ամէն ինչով, ետ չի մնար վերոյիշեալ քաղաքներէն: Անկարգ վարորդներու բազմութիւն. արհամարհանք երթեւեկի ամէնէն տարրական օրէնքներուն, երբ կոնակդ պաշտպան ունիս: Օրինաւոր վարորդները անպաշտպան մարդիկն են: Տուգանքի վախը դաստիարակած է: Դժբախտաբար, ոչ մէկ օրէնք գոյութիւն ունի ինքնաշարժերու պատճառած օդի ապականութեան մասին: Կառքերուն ութսուն տոկոսը անտանելի, թունաւոր ծուխ կ'արտադրէ, մանաւանդ զառիվերին. քանի Երեւանը, բացի կեդրոնական հրապարակէն, բլուրներու եւ լեռներու վրայ կառուցուած է, ուր մէկ կէտէն միւսին տարբերութիւնը ստէպ 700 / 800 մեթրի կը հասնի, կրնաք երեւակայել, թէ Երեւանցին ինչո՞ւ այլեւս Արարատը հազիւ կը տեսնէ, կամ բնաւ չի տեսներ. ամպերն ու մշուշը չեն միշտ յանցաւորները:

Միայն վարորդները չեն օրէնքը խախտողները. Երեւանի քաղաքապետութիւնը ծանր, շատ ծանր պատասխանատուութիւններ ունի, որոնց մասին մի քանի խղճամիտ ճարտարապետներ միայն գրաւոր բողոք ներկայացուցած են, ապարդիւն:

Երեւան երկրաշարժային գօտիի մէջ կը գտնուի: Ենթակայ է շինարարական խիստ օրէնքներու: Բացի անկէ, շէնքերը չեն կրնար ՉՈՐՍ յարկէն աւելի բարձրանալ: Քաղաքապետարանին սահմանած օրէնքն է: Այս օրէնքը խախտողը, այսօր, միա՛յն քաղաքապետարանն է: Չես գիտեր ի՛նչ սկզբունքով աչք կը գոցէ եւ կ'արտօնէ 16 յարկանի շէնքերու կառուցումը: Հաւանական երկրաշարժի մը պարագային, կրնաք երեւակայել այս աններելի թեթեւսոլիկութեան հետեւանքները...:

Երեւանի յատակագիծը, ընդհանուր գիծերու մէջ, արեւմտեան չափանիշներու կը հետեւի: Մանրամասնութեանց մէջ իւրայատուկ է: ԲԱԿԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ կը թուի թէ սովետական շրջանի մշակոյթ է: Ներշնչուած բենեդիկտեան վանքերու քառայատակի ոճէն: Երեւանը, մանաւանդ Թամանեանական քաղաքը, բաժնըւած է խոշոր թաղերու «Գլուաթրի» քառայատակի ձեւով, որու կեդրոնը ընդարձակ բակ մըն է ծառապատ եւ չորս կողմը բարձրայարկ շէնքեր: Բնակիչները զիրար կը ճանչնան. պատուհանէ - պատուհան կրնան խօսիլ, պատշգամներու վրայ կրնան ընթրել:

Ամէնէն կարեւորը, ամբողջ թաղամասին մանուկները նոյն բակը կ'իջնեն խաղալու. մանչերը մէկ կողմ, աղջիկները առանձին կամ ամէնքը միասին, նայած տարիքին. կը մտերմանան իրարու, կը կազմեն խումբեր. ապագային ալ գործընկերներ:

Դժբախտաբար, այսօր, այս բակերը մեծ մասով գրաւուած են օրէ օր բազմացող կառքերով: Իւրաքանչիւրը ստեղծած է իր տեղը: Ոմանք մեղսակցութեամբ «պաշտպանի» մը, ծածկած են եւ երբեմն գրաւած նաեւ մանկամսուրի մը զբօսավայրը... Օրէնք կայ եւ չկայ: Անպաշտպանը կ'ենթարկուի, ծանր տուգանքի սպառնալիքներով. կռնակ ունեցողը կ'ենթարկէ անպատկառութեամբ: Ինքնաշարժը սկսած է բակերուն աւանդական մթնոլորտը փոխել, ստէպ բանակռիւներու առիթ ստեղծել:

Բակերը կամաց - կամաց փոքրիկ շուկայի վերածուիլ սկսած են: Բնակիչները հարկ չեն զգար առօրեայ պիտոյքներու համար հեռանալ իրենց շրջանակէն: Հոն կը գտնեն կանանչեղէն, պտուղ, ծխախոտ, կրկնեփներու տեսակներ (պիւքիւի) նոյնիսկ ինքնաշարժ նորոգողներ որոնք միշտ խճողուած են յաճախորդներով: Կարգ մը տեղեր բացուած են նաեւ լումայափոխներու կրպակներ:

Երեւանի շէնքերուն արտաքին ճակատը որ պողոտային կը նայի, ո՛չ մէկ կապ ունի ներքինին հետ, բակին նայող: Հոն կը գտնէք կախուած լուացք, կերպընկալէ գունաւոր ամաններ, նոյն իսկ տակառներ (հաւանաբար մազութի). մեծ մասով անխնամ ծեփուած են, կամ ծեփաթափ եղած: Մինչ արտաքինը օժտըւած կ'ըլլայ սիւներով, կամարներով, սիրուն քանդակներով, ներշնչուած՝ եկեղեցիներու ճարտարապետութենէն: Իւրաքանչիւր գանգուած ունի իր մուտքը ուր կը հաւաքուին, խողովակներու միջոցով, աղբերը: Այսօր, աղբերը դարձած են կատարեալ ողբերգութիւն:

Վնասուած խողովակները նորոգող չունին, զարշելի հոտեր կը տարածուին շէնքին մուտքին: Յաճախ, ստիպուած կ'ըլլաս թաշկինակը քիթիդ բարձրանալ շէնք, ամօնիաքի նմանող ծանր հոտէն չնուաղելու համար: Այս աններելի անփութութիւնը շատ զգալի է շէնքերու մուտքերուն եւ հասարակաց աստիճաններու վրայ:

Առաջինները, ընդհանրապէս, զրկուած են տարրական լուսաւորութենէ: Քեզ հրաւիրող բարեկամը կը պարտադրուի ձեռքի լոյսով ընդառաջ գալ որ պատի մը չզարնուիս: Սանդուխները շատ զգուշութեամբ պէտք է բարձրանալ: Անկիւնները մաշած կամ կոտրած են. երբեմն անհաւասար են. միջազգային չափագրութիւններու հետ կապ չունին. բազրիք կարելի չէ բռնել, կեղտոտ են: Կեդրոնական Երեւանի կարգ մը շէնքեր քիթը բռնելով միայն կարելի է բարձրանալ: Միասին, քաղաքակիրթ կերպով ապրելու սովորութիւն դեռ չէ մտած. կայ զօրաւոր անհատապաշտութիւն որուն հետեւանքով բնակարանները մաքրութեան մարմնացում են, իսկ նոյն բնակարաններուն մուտքերը, սանդուխներն ու լոյսերը թերեւս միայն Աֆղանիստանի մէջ տակաւին գոյութիւն ունին:

Եթէ ուզենք բնորոշել թէ ի՛նչ տեսակ քաղաք է Երեւանը, կը դժուարանանք: Կրնանք նկարագրել. որովհետեւ ընդհանուր առումով քաղաքի կը նմանի. ունի պողոտաներ, պարտէզներ, պետական շէնքեր, նախարարութիւններ, դեսպանատուներ, եւ այլն... մանաւանդ, սունկի պէս բուսած քարիւղի գեր - արդիական կէտերը այնքան աչքի զարնելիք եղած են, կարծես ազգային յուշարձան ըլլային:

Զարմանալի երկիր, զարմանալի ժողովուրդ, զարմանալի պետութիւն: Շէնքերու մուտքին կանթեղ մը դնելու հնարաւորութիւն չունին, բայց քաղաքը օժտած են քարիւղի ելեկտրոնիկ ամէնէն արդիական կայաններով, մօնթէգարլեան գազինոներով եւ այնպիսի սարդանաբաղեան ապարանքներով որոնք Գօթ – տ'Ազիւրի շատ մը մեծահարուստներու մատ խածնել կրնան տալ:

Անոնցմէ ամէնէն երեւողը Դոդի Գագոյինն է որ աւարտելու վրայ է Առինչի բլուրին վրայ ուր հիմնած է իր թագաւորութիւնը: Կարծես Փըթի Վերսայլ ըլլար... Ես չեմ հասկցած. այս անձը բնաւ չէ՞ տեսած թէ իր համաքաղաքացի առինչեցիներ ինչ խրճիթներու կամ ողորմելի տուներու մէջ կ'ապրին, ուր ինք ալ ծնած եւ մեծցած է. ի՛նչ հակասութիւն, ամբողջ բլուր մը գրաւել պալատով եւ պարտէզներով, իր 1,68 մեթր հասակը հանդչեցնելու համար: Գիտենք որ մեծահարուստ է, ունի քարիւղի կայաններ, գարեջուրի մեծ արտադրութիւն եւ հազարումէկ այլ մանր գործեր: Ամիսներով ձրի կ'աշխատցնէ երիտասարդներ, խոստանալով գործ հայթայթել իր կայսրութեան մէջ: Այս միայն մէկ օրինակն է: Իրեն նման շատեր կան մեր չքնաղ հայրենիքին մէջ: Համայնավարութեան օրերուն կար Նոմէնքլաթուրա մը որ ունէր բազմաթիւ մենաշնորհներ, ունէր հաւասարութիւնն ալ. կար պատշաճութիւն մը՝ ամէն ինչ ցոյց չտալու. «տխմենկէ մաֆիոզ» էին: Ասոնք «աներես մաֆիոզ»ներ են. աղքատ երկիր մը աներեսութեան չի հանդուրժեր. եթէ չկարենայ մաքրել, կը զայթէ յուսահատած:

Քաղաքին կեդրոնը, պատահմամբ, ուրիշ ապարանք մըն ալ այցելելու առիթ ունեցայ: Տունէ եւ բնակարանէ աւելի, փարաւոնի մը դամբարանին կերպարանքը ունէր: Պղինձէ բազրիքներ, պղինձէ խորաքանդակներ, պղինձէ արձաններ, պղինձէ ջահեր, պղինձէ սեղաններ, բոլորն ալ նոյն քանդակագործին արտադրութիւնը: Պատուիրատուն ինքզինք ՄԷՏԻՉԻ ընտանիքէն սերած կը կարծէ թերեւս, քանդակագործն ալ՝ ՄԻՔԷԼԱՆՃԼՈՅԷՆ: Այս մարդիկը մոռցա՞ծ են որ Երեւանը, մանաւանդ այս օրերու Երեւանը, Ֆիրէնցէի դքսութիւնը չէ: Ժամանակին կը ծիծաղէինք որ քարիւղի էմիրները իրենց կառքերուն մետաղի բոլոր մասերը ձոյլ ոսկիով պատրաստուած կ'ուզէին... այս ընթացքով, մերոնք հազիւ անոնց հարստութեան սկսին հեռուներէն մօտենալ, Երեւանի ոսկերիչները երկար ատեն անգործ պիտի չմնան:

(Շար. 13)

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՊԱՏՐԱՆՔ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Բոլոր լեզուներով բառարանները ժողովրդավարութիւն բառին դիմաց կուտան հետեւեալ բացատրութիւնները. «կառավարման ձեւ ժողովուրդին կողմէ ժողովուրդին համար», եւ կամ «կառավարման ձեւ ուր ժողովուրդը կը գործադրէ իր գերիշխանութիւնը»: Սակայն ամէն օր եւ ամէն առթիւ գործածուած այս բառը, կարծէք ոմանց անբաւարար ըլլայ, գոյականին երբեմն կը կցուին ստորոգելիներ, ինչպէս՝ ազատական ժողովրդավարութիւն, կամ սոցիալիստական ժողովրդավարութիւն: Այսօր ամէն ոք, ամէն կուսակցութիւն, ինքզինք ժողովրդավար կը հռչակէ, ծայրայեղ աջակողմեանէն մինչեւ ծայրայեղ ձախակողմեանը, անշուշտ բառին միջուկը դիտելով իր ակնոցին ապակիին ընդմէջէն:

Ինչպէս գիտենք, ժողովրդավարութեան օրրանը եղած է Հին Յունաստանը: Հոն

Քրիստոսէ 5 - 6 դար առաջ ձեւաւորուած են քաղաքապետութիւններ (փոլի) որոնցմէ ամէնէն հռչակաւորը Աթէնքն էր, ուր ապրած ու գործած են մեծ փիլիսոփաներ, ինչպէս՝ Սոկրատ: Այն ատեն քաղաքին մեծ հրապարակին վրայ (Ագորա) ժողովի կը նստէին ազատ քաղաքացիները, եւ հոն մէկ տարուան համար կ՚ընտրէին իրենց ղեկավարները ու կը սահմանէին զիրենք տնօրինելիք օրէնքներն ու կանոնները: Էքլեզիա կը կոչուէին այդ ժողովները: Եկեղեցի բառը անկէ ծագում առած է, որ յետոյ իմաստը փոխելով գործածուած է որպէս համախմբում հաւատացեալներու: Այսօրուան ըմբռնումներով դժուար է թերեւս արժեւորել այդ հին ժամանակներու ժողովրդավարութիւնը որ տեւեց աւելի քան երեք դար, մինչեւ Մակեդոնիոյ Փիլիպպոս թագաւորին եւ իր որդւոյն Մեծն Աղեքսանդրի նուաճողական ասպատակութիւնները: Ջկարենալով ասոր դէմ Յունաստանի քաղաքներու զօրաւոր դաշնակցութիւն մը կազմել, Դեմոսթենէս (Ք. ա. 384 – 322) Աթէնքի մէջ ինքզինք թունաւորեց ամէնուն առջեւ: Իրմով վերջ գտաւ այդ հին ժողովրդավարութիւնը: Հռոմէական գրաւումը (Ք. ա. 146) եկաւ ծանր տապանաքար մը դնելու մարդկային քաղաքակրթութեան այս սքանչելի նուաճումին:

Հռոմէական կայսրութեան փլուզումէն յետոյ (յ. Ք. 394) եւ դարեր վերջ Շարլըմանի կայսրութեան մասնատումէն վերջ (843) Արեւմտեան եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ գոյութիւն առին անհամար մեծ ու փոքր աւատապետութիւններ որոնց վրայ թագաւորական իշխանութիւնները անուանական էին գրեթէ միշտ: Օգտուելով այդ աւատապետութիւններու տկարութիւններէն, շատ մը քաղաքներ յաջողեցան Ժ. դարէն սկսեալ տեղական սահմանադրութիւններով որոշ ինքնակառավարման իրաւունքներ ստանալ: Անշուշտ, կարելի չէ անկա ժողովրդավարութիւն անուանել, քանի որ այդ սահմանափակ արտօնութիւնները ձեռք կ՚առնէին հարուստ ու ազդեցիկ սակաւապետներ: Բայց առաջին քայլերն էին յետագայ դարերուն քայլ առ քայլ ստեղծուելիք ժողովրդավարութեան:

Եւրոպայի մէջ նոր դարերու ժողովրդավարութեան օրրանը կարելի է անվարան նկատել Զուիցերիան, որուն համադաշնակցութիւնը կազմուեցաւ 1291-ին, Ուրիի, Ունթըրվալտի եւ Շվիցի քանթոններէն, Կրուեթլիի ուխտով: Առասպելական հերոս՝ Վիլհելմ Թէլի կողմէ Աւստրիացի կառավարիչ Կեսլըրի սպանութենէն յետոյ, այդ երեք փոքրիկ նահանգները ապստամբեցան եւ անկախութիւն հռչակեցին: Քիչ յետոյ անոնց միացան Ցուկի, Լուցերնի, Սանկտ - Կալլընի եւ Պեռնի քանթոնները - բոլորն ալ գերմանախօս եւ այսպէս ստեղծուեցաւ առաջին (դաշնակցային) հանրապետութիւնը, կղզեակ մը, ամբողջովին միապետական Եւրոպայի մէջ. միակ ժողովրդավարութիւնը մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: Երբ լիսէի աշակերտ էի, մեզի աշխարհագրութեան եւ պատմութեան դասերէն սորվեցուցած էին որ այդ փոքրիկ քանթոնները իրաւական գետնի վրայ մէկ - մէկ գերիշխան պետութիւններ էին, որոնց կառավարման ձեւը ԺԴ. դարէն մինչեւ 4 – 5 տասնամեակ առաջ անփոփոխ մնացած էր: Հոն սկիզբէն ի վեր արական սեռէ 21-ը անց բոլոր քաղաքացիները հաւասարապէս, տարեկան երկու անգամ ժողովի կը հաւաքուէին իրենց փոքրիկ մայրաքաղաքներուն հրապարակին վրայ, եւ ձեռամբարձ քուէով կ՚ընտրէին (կամ կը վերընտրէին) տեղական կառավարութեան անդամները առանձին – առանձին, եւ մէկ տարուան համար միայն: Կ՚արժէ այս կէտը ընդգծել: Նաեւ հոն կը քուէարկէին պիւտճէն եւ օրէնքները: Կառավարման նոյն ձեւը կը կիրարկուէր իրենց գիւղերուն եւ քաղաքներուն համար: Ասիկա ժողովրդավարութեան իրական եւ ամբողջական ձեւն է, երբ քաղաքացին ուղղակի ինք իր քուէով կը գործադրէ իր օրինական իրաւասութիւնները: Ֆրանսերէնով՝ démocratie directe: Այս ձեւը անշուշտ կիրարկելի չէ աւելի մեծ հաւաքականութիւններու մէջ. նոյնիսկ Զուիցերիոյ մէջ՝ քանթոններու մեծամասնութեամբ եւ դաշնակցային գետնի վրայ, կը գործադրուի բոլորիս ծանօթ լիազօրութեամբ ժողովրդավարութիւնը (démocratie délégataire): Քաղաքացին կ՚ընտրէ – շատ անգամ կուսակցական ցանկի մը վրայ, ինչ որ որոշ չափով մը կը սահմանափակէ դատելու իր հնարաւորութիւնը – իր քաղաքային կամ նահանգային խորհրդականը եւ երեսփոխանը, անոնց փոխանցելով իր ձայնը, քաղաքը կամ երկիրը կառավարելու համար: Ի դէպ, յիշենք հոս որ Զուիցերիան այն սակաւաթիւ երկիրներէն է ուր գոյութիւն ունի ժողովրդային նախաձեռնութիւն: Կը բաւէ որ որոշ թիւով քաղաքացիներ ստորագրութիւն հաւաքեն, որպէսզի օրինագիծ մը հանրաքուէի դրուի: Եւ յաճախ այդ երկրին մէջ օրէնքներ կը քուէարկուին խորհրդարանին շրջանցումով:

Այսօր աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ կը կիրարկուի ընդհանրական քուէն (suffrage universel): Քայլ առ քայլ հասան մարդիկ այդ արդիւնքին: Անգլիոյ մէջ, 1649-ին Գրոմուէլի յեղափոխութենէն ծագում առաւ ընտրական դրութիւնը, բայց շատ սահմանափակ կերպով. քուէի իրաւունք ունէին միայն արական սեռէ որոշ տուրք վճարող եւ կալուածատէր անձինք. Ֆրանսերէնով այս կը կոչուի système censitaire: Ֆրանսայի մէջ ալ յեղափոխութեան խառնաշփոթ առաջին քանի մը տարիներէն յետոյ, Նափոլէոն Ա. կայսրը այս դրութիւնը հաստատեց, որ տեւեց մինչեւ 1848, երբ երկրորդ հանրապետութիւնը ընդհանրացուց քուէի իրաւունքը բոլոր ... արական սեռէ քաղաքացիներուն: Ֆրանսայի մէջ կիները քուէի իրաւունք ստացան միայն 1945ին, զօրավար Տը Կոլի գլխաւորած առժամեայ կառավարութեան օրով: Վերեւ յիշուած Զուիցերիոյ փոքրիկ քանթոններուն մէջ, տղամարդիկ դեռ անկէ երկու - երեք տասնամեակ առաջ կը յամառէին կիներուն քուէի իրաւունք մերժելու, երբ անոնք դաշնակցային գետնի վրայ այդ իրաւունքը ստացած էին շատոնց...: Եթէ քուէն քաղաքացիին հիմնական իրաւունքը կը մարմնաւորէ, սակաւաթիւ երկիրներու մէջ ան պարտաւորիչ է, ինչպէս Պելժիոյ մէջ: Քուէատուփին բանաւոր պատճառով չներկայացողը ենթակայ է տուգանքի... իսկ եթէ ան չհաւանի ընտրել որեւէ թեկնածու, կրնայ պարապ կամ ճերմակ քուէն ձգել տուփին մէջ: Շատ մը երկիրներու մէջ այսօր, քաղաքացին ինք ուղղակի կ՚ընտրէ Հանրապետութեան նախագահը:

Իր լիազօրութեան տեւողութեան ընթացքին (mandat) ընտրեալը կը յարգէ՞ նախընտրական խոստումները, կը կատարէ՞ - կամ ի՞նչ չափով - իր յանձնառութիւնները: That is the question պիտի ըսէր Անգլիացին, կամ bonne question Ֆրանսացին: Հիասթափ կամ խաբուած քաղաքացիին ի՞նչ կը մնայ, եթէ ոչ տարիներով սպասել յաջորդ ընտրութեան, աւելի լաւի՞ն յոյսով:

Ճշմարիտ ժողովրդավարութիւն մը կ՚ենթադրէ մի քանի անշրջանցելի պայմաններ: Նախ՝ երեք իշխանութիւններուն - օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական - իրարմէ յստակ անջատում, եւ մանաւանդ դատարաններուն քաղաքացին զերծ պահելու համար ամէն տեսակի կամայականութիւններէ: Ափսոս ցաւալի է որ գրեթէ բոլոր ժողովրդավար հռչակուած երկիրներուն մէջ, դատական իշխանութիւնը մեծապէս կախեալ է գործադիրէն, կ՚ենթարկուի անոր ճնշումներուն երբ մանաւանդ հարցերը կ՚առնչուին կառավարող շրջանակներուն: Երկու չափ երկու կշիռի դրութիւնը կը ձգձգէ հետաքննութիւնները երբ չի խափաներ զանոնք, մինչեւ որ մարդիկ լուացուած ամէն մեղքէ կրկին ջուրին երեսը ելլեն: Այլապէս, ի՞նչպէս բացատրել ոչ միայն Ֆրանսայի այլեւ Եւրոպայի շատ մը affaire-ները, նաեւ Հայաստանի Հոկտեմբեր 27-ի «դատավարութիւն» կոչուած թշուառական խեղկատակութիւնը:

Ս. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

•

Եկեղեցում քահանան ասում է փեսային.

– «Տէ՞ր ես որդեակ» հարցին պէտք է պատասխանել «Տէր եմ», եւ ոչ թէ «Ընկել ենք, պիտի քաշենք»:

•

– Բժիշկ, ի՞նչ ցոյց տուեցին իմ անալիզները:

– Ձեզ կարող ձեզ ուրախացնել, ցաւօք, դուք շուտով մահանալու էք:

– Եւ ինձ ապրելու ինչքա՞ն ժամանակ է մնացել:

– Տասը:

– Տասը ի՞նչ, ամի՞ս, շաբա՞թ:

– Ինը, ութ, եօթ...

•

Կոյսը շնչակտուր մօտենում է վանահօրը.

– Տէր հայր, ինձ բռնաբարել են: Ի՞նչ անեմ:

– Դուստր իմ, վերցրու տասը կիտրոն, բարակ–բարակ կտրատիր եւ ապա շերտ առ շերտ կեր դրանք:

– Եւ իմ կուսութիւնը կը վերականգնուի՞:

– Կուսութիւնդ չի վերականգնուի, բայց դէմքիդ երանութիւնը կ՚անցնի:

•

Տասը տարի շարունակ մանրադիտակով ջրի մոլեկուլը ուսումնասիրելուց յետոյ ապարանցի միկրոկենսաբանները շշմեցուցիչ յայտնագործութիւն են կատարել: Պարզուել է, որ եթէ փոքր–ինչ պտտցնում ես մանրադիտակի խոշորացոյցի անիւը, ջրի մոլեկուլը շատ աւելի լաւ է երեւում:

•

Նոյը կառուցում է իր տապանը ամէն կենդանուց վերցնում է մի զոյգ եւ սպասում ջրհեղեղին:

Ջրհեղեղից յետոյ նա տապանով լողալով հասնում է Արարատ լերանը եւ իջեցնում գագաթին, յետոյ սկսում է գազաններին բաց թողնել: Յանկարծ հեռուում ինչ–որ մարդկանց է տեսնում, որոնք իրար ասում են. «Արա, հըլը նայէք, ցիրկ ա էկել»:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ճիշդ այն ժամուն, ուր ծերունի տէրվիշը դուրս կ՚ելլար միւտիւրէէթէն, այսինքն կէսօրէն ետքը, ժամը 15-ին միջոցները, Տրդատ կը հնչեցնէր Աստիկ էֆէնտիի տան դուռը:

Գեղանի մանկամարդուհին փութաց դուռը բանալ եւ իր սիրահարը ընդունիլ: Առանց որեւէ նախաբանի երկու սիրահարները իրարու գիրկ նետուեցան: Այս նախնական անհրաժեշտ գործողութենէն ետքը Տրդատ ըսաւ.

- Տեսա՞ր, որ երէկ գիշեր խօսքիս հաստարիմ գտնուեցայ:

- Այո՛, բայց ո՛չ մինչեւ ետքը, - պատասխանեց մանկամարդուհին, – շատ շուտ փախար սենեակէն:

- Ցանկարծ գլխու անտանելի ցաւ մը բռնեց, ստիպուեցայ դեղարան մը մտնել եւ դեղ մը ուզել, անկէ ետքն ալ ուղղակի տուն եկայ պառկելու:

- Ատոր քիչ մը դժուար կը հաւատամ:

- Եւ սակայն բացարձակ ճշմարտութիւն է:

- Ես համոզուած եմ, որ կնոջ մը հետ էիր:

- Կ՚երդնում, որ ոեւէ կնոջ հետ տեսակցութիւն անգամ չունեցայ:

- Ինչ որ է, ստիպուած եմ հաւատալու խօսքիդ, քանի որ ուրիշ ճար չի կայ:

- Եւ շատ լաւ կ՚ընես, որովհետեւ կըրկին կ՚երդնում, երէկ գիշերուան կանուխ մեկնելուս մէջ որեւէ կնոջ մաս չի կայ:

Երկու սիրահարները ուղղուեցան վերի յարկը:

- Ես չէի գիտեր որ, - ըսաւ գեղուհին, - այսչափ մօտէն կը ճանչնաս Աստիկ էֆէնտին:

- Այսինքն մէկ - երկու անգամ տեսնըւած ենք:

- Մինչեւ հիմա չէիր ըսած:

- Առիթը չներկայացաւ այդ մասին խօսելու:

- Գիտե՞ս, որ մեկնելէդ ետքը քեզի շատ փնտռեց:

- Իրա՞ւ կ՚ըսես:

- Նոյնիսկ միջնարարներուն ատեն մէկ քանի անգամ դուրս ելաւ քեզի փնտռելու համար:

- Զարմանալի բան:

- Ինչո՞ւ համար զարմանալի:

- Որովհետեւ իրեն հետ որեւէ մասնաւոր գործ մը չունիմ:

- Ինք, կ՚երեւայ որ, ունի. երբ տուն վերադարձանք՝ կրկին քու խօսքդ ըրաւ:

- Ի՞նչ ըսաւ, - հարցուց երիտասարդը հետաքրքիր:

- Ըսաւ, որ յեղափոխական ես եղեր եւ ոստիկանութիւնը քեզի կը փնտռէ եղեր, իրա՞ւ է:

- Թերեւս, - պատասխանեց երիտասարդ ժպտելով:

- Բայց այն ատեն ինչո՞ւ զգուշութիւն չես ըներ:

- Վտանգը ինծի համար կարեւորութիւն չունի:

- Կրնաս ձերբակալուիլ, բանտարկուիլ, աքսորուիլ, գիտե՞ս, թէ ի՛նչ սարսափելի ժամանակներու մէջ կ՚ապրինք:

- Այդ ամէնքը աչքս առած եմ:

- Բայց կրնան նոյնիսկ քեզի մեռցնել, ինչպէս ըրած են շատերը:

- Իմ կեանքս ալ ինծի համար մեծ կարեւորութիւն չունի:

- Քեզի համար չունի, բայց ուրիշներուն համար ունի, - պատասխանեց մանկամարդուհին՝ սիրակաթ ակնարկ մը ուղղելով երիտասարդին:

- Ո՞վ են այդ ուրիշները:

- Ձե՞ս գուշակեր:

- Իրա՞ւ, - գոչեց երիտասարդը, - եթէ փորձանք մը գայ գլխուս, կը ցաւի՞ս իմ վրաս:

- Այդ ենթադրութիւնը անգամ սոսկում կ՚ազդէ ինծի:

Երիտասարդը, իբրեւ պատասխան, կրկին իր թեւերուն մէջ առաւ սիրուհին եւ խելայեղօրէն համբուրեց:

Յետոյ երկու սիրահարները գացին անձնատուր ըլլալու աւելի դերագոյն հաճոյքներու:

Երբ վերադարձան հիւրասրահը, Տրդատ ըսաւ.

- Այդպէս ուրեմն, սիրելիս, եթէ ձերբակալուիմ, աքսորուիմ ու սպաննուիմ, պիտի լա՞ս իմ վրաս:

- Դեռ կը կասկածի՞ս իմ սիրոյս վրայ:

- Ոչ՛, չեմ կասկածիր, միայն գիտցիր, որ դուն կրնաս իմ փրկարար հրեշտակս ըլլալ եւ ամէն վտանգ հեռացնել գլխէս:

- Ե՞ս, - գոչեց կինը զարմացած, - ինչպէ՞ս, ի՞նչ կրնամ ընել:

- Կրնաս հիմա իմ կեանքս փրկել սպառնացող վտանգէն:

- Ձեմ հասկնար, թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզես:

- Տրամադի՞ր ես այդ բանը ընելու:

- Քեզի համար ամէն զոհողութիւն ընելու պատրաստ եմ:

- Իրա՞ւ կ՚ըսես...

- Կ՚երդնում մեր սիրոյն վրայ:

- Լաւ ուրեմն, ես ալ անկեղծօրէն ամէն բան պիտի ըսեմ քեզի, պայմանով, որ բոլոր ըսելիքներս գաղտնի մնան:

- Վստահ եղիր այդ մասին:

- Եւ ո՛չ մէկուն պէտք է բան մը յայտնես, մանաւանդ ամուսինիդ:

- Ամուսի՞նս, - գոչեց գեղուհին, - բայց մոռցայ քեզի ըսելու, որ Աստիկ իմ ամուսինս չէ:

- Ամուսինդ չէ՞, - ըսաւ Տրդատ զարմացած:

- Ո՛չ, այլ պարզապէս սիրահարս է, կամ աւելի ճիշդը՝ սիրահարս էր, որովհետեւ հիմա միակ սիրահար մը ունիմ, այն ալ դուն ես:

- Աւելի աղէկ, քանի որ Աստիկ էֆէնտի ամուսինդ չէ՝ կրնամ ազատօրէն խօսիլ: Գիտե՞ս, թէ երէկ գիշեր ինչո՞ւ Աստիկ ինծի կը փնտռէր. պարզապէս զիս ձերբակալե՛լ տալու համար:

- Ի՞նչ կ՚ըսես, - գոչեց կինը:

- Եւ ճիշդ ասոր համար էր, որ կամաց մը, մութին մէջ աներեւոյթ եղայ, երբոր զինքը տեսայ:

- Վստա՞հ ես քու ըսածիդ:

- Բացարձակապէս վստահ եմ:

- Ապացո՞յց:

- Ապացոյցը պատմեմ քեզի:

(Շար. 168)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՌ.– Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան 70 Եւրօ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ժիւլիէթ Քէշիշեանի հոգեհանգիստին առթիւ (Մարսէյլ) Պր. Վարդան Զիփթճիպաշեան 70 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
ԺԲ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Ալֆորվիլի
Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ԺԷ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՇԱՒԻԼ բնակող 80-ամեայ կնոջ մը խնամքին համար կը փնտռուի միջին տարիքի կին մը, սնունդ եւ բնակութիւն ապահովուած։

Հեռաձայնել Տիկին Պաղտասքճեան

01 42 83 80 64
կամ՝
06 81 37 34 26

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին։
Արեւագալ ժամը 9.45-ին։
Պատարագ ժամը 10.30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22

Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19–ին
Ուղեկցութեամբ
ՔԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Չրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնանց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ – հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12.30–ին
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Չրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Գեղարուեստական հաճելի բաժին. երաժշտութիւն, երգ, պար... ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի։

Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ։

Տեղերը ապահովել Փետրուար 20-էն առաջ։

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le **9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson**
Issy-les-Moulineaux
Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaêl LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ
(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16–ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

***

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février à partir de 20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert.

Renseignements et réservations auprès de Madeleine :
☎ 01 43 83 87 67

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
JEUDI
21 FEVRIER
2002
LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամերիկայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 20.368 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.368

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԹԵՀՐԱՆ ԹՇՆԱՄԻԻ ՎԵՐԱԾՈՒԵՑԱՒ

Նախագահ Պուշի բորոքումով Իրանի, Իրաքի եւ Հիւսիսային Գորէայի «չարին առանցք»ին վերածումը որոշ վրդովում պատճառած է ԱՄՆ-ու եւրոպացի դաշնակիցներուն, Ռուսաստանին եւ աշխարհի մնացեալ մասին: Իրանի պարագային առիկա քիչ մը կը զարմացնէ, քանի որ Թեհրան առաջին դատապարտողներէն եղած էր Սեպտեմբեր 11-ի ահաբեկչութիւնը: Ասկէ զատ երկու երկիրները զուգահեռ քաղաքականութիւն մը ունեցան Աֆղանիստանի պարագային:

Տարիներով Իրան Թալիպաններու իշխանութեան անզիջող թշնամին էր ու զինուորական կարեւոր օժանդակութիւն տուաւ Հիւսիսի դաշնակցութեան: Նաեւ լուրջ ծախքեր ըրաւ հսկելու համար Աֆղանիստանի հետ իր սահմանը: Աւելի քան երկու միլիոն աֆղան ապաստանեալ հիւրընկալեց եւ 500 միլիոն տոլար խոստացաւ Աֆղանիստանի վերաշինութեան: Այդ բոլորէն զատ, Սպիտակ տունը գովեստով արտայայտուած էր Պոնի ժողովին Իրանի շինիչ դերին մասին: Այդ բոլորը ենթադրել կու տային որ ԱՄՆ-ու եւ Իրանի միջեւ եթէ ոչ բարեկամական, գոնէ ննականոն յարաբերութիւններու ճամբան բացուած էր:

Լոնտոնի արաբական «Ալ Հայաթ» թերթը այս պայմաններուն մէջ Պուշի յանկարծական դիրքափոխութեան պատճառը կը կապէ երկու ազդակի. Իրանն ալ «չարի առանցք»ին մէջ նկատելու մղումը եկած է Իսրայէլէն, լոպիական գործունէութեան եւ ապատեղեկատուութեան ճամբով: Երկրորդն ալ ԱՄՆ-ու շատ մը մեծերուն համոզումն է Իրանի մասին զոր Պարսից ծոցի եւ Կեդր. Ասիոյ իրենց գերիշխանութեան հեռանկարներուն առջեւ զետեղուած բաւական լուրջ պատնէշ մը կը նկատեն: Իսրայէլ ամէն ջանք կ'ընէ միջազգային հանրութիւնը համոզելու որ Իրանի իսլամական Հանրապետութիւնը եւ իսլամականութիւնը ծանրագոյն սպառնալիք են ոչ միայն հրեայ ժողովուրդին, այլեւ ամբողջ մարդկութեան համար: Վերջին տարիներու Իսրայէլի բոլոր ղեկավարները՝ Ռապին, Փերէս, Նեթանիահու, Պարաք կամ Շարոն ամենափոքր առիթն անգամ չեն փախցուցած Թեհրանը ահաբեկիչ ցանցերու կեդրոն ներկայացնելու համար:

Այդ ջանքին պատճառն այն է որ շրջանին մէջ Իրան Իսրայէլի գերակայութեան չենթարկուած միակ երկիրն է: Սուրիոյ հետ ռազմավարական դաշինքը, Լիբանանեան Հեզպոլլահին տուած նեցուկը Իսրայէլի բուռն դատապարտումներուն պատճառ եղած են: Իսկ վերջերս Իրաքի նկատմամբ Իրանի, նաեւ Սուրիոյ մեղմ կեցուածքը պատճառ է որ «արեւելեան ճակատ»ի մը կազմութեան Իսրայէլի մնայուն վախերը կրկին արծարծըւին: Վախի երկրորդ պատճառ մըն ալ ամերիկեւիրանեան մերձեցումի նշաններն են որոնք կրնան թոյլ տալ որ Թեհրան արդիական հեռահար հրթիռներով օժտուի, առանց Ուաշինկթընի առարկութեան:

Այս կացութեան մէջ Իսրայէլի վերագրուած ապատեղեկատուութեան մէջ կայ պնդումը թէ Թեհրանի ղեկավարներուն անդրդուելի թեւը Ալ Գաիտայի հետ գաղտնի համաձայնութեան յանգած է: Կ'ըսուի թէ Խամենէյի պահպանութեան ուժերը օգնած են Պէն Լատէնի, մոլլա Օմարի եւ Իրան ապաստանած անոնց քանի մը հաւատարիմներուն:

Իսրայէլեան քարոզչութեան երկրորդ մասին նիւթ հայթայթած է զինամթերք բեռցած այն նաւը որ Իսրայէլացիները ձեռք անցուցին Կարմիր ծովուն մէջ. ըսուեցաւ թէ 50 թոն իրանեան զինամթերքը Պաղեստինցիներուն համար էր: Արեւմըտեան սպասարկութիւններու մօտիկ աղբիւրներ շատ կասկածելի կը նկատեն այդ նաւուն պարագան. ոմանց համար առիկա Մոսատի կողմէ սարքուած է, ամերիկեան հանրային կարծիքը Իրանի եւ Արաֆաթի դէմ դարձնելու համար:

Այսուհանդերձ, Իրանի դէմ Իսրայէլի քարոզչութիւնը բաւարար չէր ըլլար այդ երկիրը «չարի առանցք»ին վրայ զետեղելու, եթէ Ուաշինկթընի վարիչներն ալ համոզուած չըլլային որ ան ամերիկեան ռազմավարական շահերուն սպառնալիք է: ԱՄՆ կ'ուզեն իրենք ըլլալ Աֆղանիստանի մէջ տիրական արտաքին ազդեցութիւնը, ոչ ոքի ձգելով այդ դերը, սկսած՝ Ռուսաստանէն ու Իրանէն: ԱՄՆ եւ Իրան բացայայտ մրցակցութեան մէջ են Կովկասի եւ Կեդր. Ասիոյ մէջ ուր Ուաշինկթըն կ'ուզէ տնտեսական ու զինուորական իր ներկայութիւնը ամրացնել. իսկ Իրան նոյն շրջանին մէջ հետամուտ է իր շահերը մեծ եռանդով պաշտպանելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 19 / 20)

ԱՌԱԳԱՍՏԻ ԴԱՏԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՒԼԸ

Առագաստ սրճարանի մէջ Սեպտ. 25-ի գիշերը Ջաւախքի բնակիչ Պ. Պօղոսեանի սպանութեամբ ամբաստանուած Ա. Յարութիւնեանի դատավարութեան Փետր. 19-ի նիստին մեղադրական եզրոյթով հանդէս եկած է դատախազ Ե. Սարիկեան. ան ըսած է թէ դատը ապացուցած է Ա. Յարութիւնեանի մեղքը որ սահմանուած է «անզգոյշ սպանութիւն». պահանջած է ամբաստանեալը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտել: Ա. Յարութիւնեանի պաշտպան փաստաբանը արդարացման դիմում ներկայացուցած է, իսկ ամբաստանեալը իր վերջին խօսքով խնդրած է արդար վճիռ:

***

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Մշակոյթի նախարարութեան Սփիւռքի վարչութեան պետը Ս. Ղարաբաղցեան յայտնած է թէ գարնան Երեւանի մէջ թատերական փառատօն տեղի կ'ունենայ, մասնակցութեամբ Սփիւռքի խումբերու: Արդէն պատրաստակամութիւն յայտնած են Համազգայինի (Սուրիա), Վ. Խաչեանի (Պէյրութ), Ատանեան (ԱՄՆ) թատերախումբերը:

***

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ

Սոլթ Լէյք Սիթիի ձմեռնային ողիմպիական խաղերուն, Հայաստանի դահուկորդ Արամ Հաճեան 10 քմ. դահուկավազքը աւարտած է 74-րդ, ընդհանուր 78 մրցակիցներու մէջ:

***

Մետալներու ցուցատախտակը կը գըլխաւորէ Գերմանիա 8 ոսկի, 13 արծաթ եւ 7 պրոնզով, Միացեալ – Նահանգներ ունին 6 ոսկի, 8 արծաթ եւ 7 պրոնզ, Նորվեկիա ունի 10 ոսկի, 6 արծաթ եւ 2 պրոնզ մետալ: Ֆրանսա շահած է 3 ոսկի, 3 արծաթ, 1 պրոնզ մետալ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՇԻՐԱՔ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Թեկնածու Շիրաք, Փետրուար 19-ին, արուարձանի մը այցելութիւնով սկսաւ իր բուն ընտրապայքարը: Կարժ - լէ - Կոնէսի վերապահելով իր առաջին պաշտօնական ելոյթը, Շիրաք ծանրացաւ ապահովութեան վրայ, քանի ծանօթ է որ Ֆրանսացիները առաւելաբար մտահոգ են այդ մասին: Օրէ օր անապահովութիւնը կը տարածուի, կը ծաւալի եւ այլեւս ոչ ոք հանգիստ է:

Շիրաք մեծ նորութիւններ չըրաւ: Ծրագիրն է - եթէ ընտրուի - Ներքին Ապահովութեան Նախարարութիւն մը հաստատել: «Բռնութիւնը, կ'ըսէ թեկնածուն, փոխելու վրայ է մեր Հանրապետութեան դիմագիծը: Վախ կը ստեղծէ: Խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ընկերային կեանքի հիմերն իսկ: Բոլորին համար եւ ամէն տեղ, ապահովութեան վերահաստատումը առաջին պատասխանատուութիւնն եւ առաջին պարտականութիւնն է Պետութեան»: Կ'ուզէ որ գործադրուի «անպատժութեան զերօ» սկզբունք մը, զոր կը ներկայացնէ սա ձեւով. – «Որեւէ յանցանք, որքան ալ թեթեւ ըլլայ, պէտք չէ անպատասխան մնայ: Յարմար պատասխան մը, յանցանքին համեմատ, արդար, բայց, ապահով, անմիջական եւ տարհամոզիչ» եւ կ'ուզէ որ երկու մեծ օրէնքներ պատրաստուին այս ուղղութեամբ: Անդրադառնալով «անպատժութիւն զերօ»» նախագահ – թեկնածուին լոզունգին, «Լիպերասիոն» (Փետրուար 20) իր առաջին էջին խորագիր ըրած էր՝ «Անպատժութիւն զերօ, բացի՝ ինծի համար», ակնարկելով Շիրաքի կրկնակի մերժումներուն, առնուազն որպէս վկայ, հաշիւ տալու դատաւորին: Շիրաքի ներկայացուցած միջոցներն ալ մեծ նորութիւններ չեն բերեր, ինչ որ ձախը նկատել տուաւ: Ապահովութիւն վերահաստատելու համար, Շիրաքի ներկայացուցած միջոցները լափալխեան ճշմարտութեանց մաս կը կազմեն: Այսպէս. – «ընտանիքը պէտք է օժանդակութիւն ստանայ ստանձնելու համար կրթական իր դերը», «քաղաքապետին պատասխանատուութեան տակ ապահովութեան տեղական խորհուրդներու ստեղծում», «ապահովութեան ծրագրերու կիրարկում դպրոցներու մէջ», «մերձաւոր արդարադատութեան մը ստեղծում», «կանխարգիլող փակ կեդրոններու ստեղծում» եւ այլն, եւայլն: Թուած միջոցներուն մէկ մասը կայ արդէն, խնդիրը օրէնքներն ու միջոցները գործադրելն է նաեւ: Եթէ Էռ - Փէ - Էռ-ի պարագլուխները գոհ են Շիրաքի այս առաջին ելոյթէն, ձախը եւ աջէն ոմանք, մինչեւ իսկ հեգնական մօտեցում մը ցուցաբերած են:

Շըվէնըման կը գտնէ որ «Շիրաք տաք ջուրի յայտնաբերումը կ'ընէ», Հիւի համար Շիրաք հաւատք չի ներշնչեր, Լը Փէն կ'ըսէ. - «Շիրաք կազի գործատուն մը կ'առաջարկէ առանց կազի» լուծելու համար անապահովութեան հարցը: Մատըլէնի կարծիքն այն է որ Շիրաք կ'առաջարկէ ընել ինչ որ չէ ըրած: Ներքին նախարար Տ. Վայան նկատել կու տայ որ Ժ. Շիրաքի բոլոր առաջարկները արդէն իսկ ձախը կիրարկած է:

***

«Գանար-Անշէնէ» (Փետրուար 20) հիմնուելով Օթէլ տը Վիլի ընդհանուր քննութեան տեղեկատուութեան վրայ, կը գրէ թէ Շիրաքները Փարիզի քաղաքապետարանի հաշւոյն կը մատակարարէին նաեւ իրենց դղեակին ընդունելութիւններու ծախքերը: Խոհարարները Գորէզ կ'երթային (1977 -1995) ճաշեր պատրաստելու եւ այլն եւ այլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ եւ 24 ժամուան մէջ (Փետրուար 19 - 20) 22 մեռեալ կար, որոնց 12-ը Պաղեստինցի եւ 10-ը Իսրայէլացի: Փետրուար 19-ի իրիկունը Պաղեստինցի մը մեռած է երբ կը փորձէր պայթեցնել իր կրած պայթուցիկները հանրակառք մը մտած ատեն: Իսրայէլի Գերագոյն Ատեանը հրահանգած է բանակին որ վերջ տայ Գազայի հարաւային շրջանի տուներու քանդումին, հոն ուր երեք Իսրայէլացիներ ըսպաննուած են Պաղեստինցիի մը կողմէ, որ անձնասպան եղած է: Իսրայէլեան օդուժի գործողութիւններէն ալ երկու Պաղեստինցի սպաննուած են եւ հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Իսրայէլեան օդուժը ռումբեր ալ նետած է Ռամալլա Արաֆաթի գրասենեակներուն վրայ, բայց, պաղեստինեան իշխանութեան պետը հոն չէ գտնուած:

ՄՈԼԴԱՒԻՈՅ ՄԷՋ, աւելի քան 20 հազար ցուցարարներ, Փետրուար 19-ին փողոց իջած են պահանջելու համար համայնավար նախագահին Վլ. Վորոնինի հրաժարումը եւ Խորհրդարանի լուծումը, որովհետեւ այս վերջինը կրկին պարտադիր դարձուցած է ռուսերէնի ուսուցումը դպրոցներուն մէջ: Օրէնքը գոյութիւն ունէր խորհրդային շրջանին եւ ջնջուած էր 1991-ին, երբ Մոլդաւիա անկախացած էր:

ԹՈՆԻ ՊԼԷՐ պէտք է անձամբ հաշիւ տայ այն մութ մեքենայութիւններուն մասին, որոնց ամբաստանութեան տակ է: Արդարեւ, աշխատաւորական կուսակցութեան պետը նպաստաւորած է հնդիկ գործարար՝ Լաքշմի Միթալը, որ 205 հազար Եւրօ նուիրած էր աշխատաւորական կուսակցութեան ընտրապայքարին, որպէսզի գնէ ռումանական Սիտէքս պողպատի գործատունը, նոր սեփականաշնորհուած: Վարչապետը անձնական նամակ մը գրած էր Ռումանիոյ իր պաշտօնակիցին յանձնարարելու համար իր պաշտպանեալը: Միթալ 70 միլիոն անգլիական ոսկիի փոխառութիւն մը կրցած էր ընել Պերտ դրամատունէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Ե. սեբէոս

Երեւան ունի նաեւ իր հաճելի կողմը: Կեդրոնէն դուրս, երբեմն կեդրոնի մէջն ալ, քաղաքը կանգ առած է եւ տեղ տուած առանձնատուներու: «Աղքատներու վիլլա» կ'ըսէ ժողովուրդը, ուր շատ աւելի հանգիստ են, քան 16 յարկանի շէնքերու մէջ: Հոն խմբական կենակցութիւն, դրացիական բախումներ, վերելակի խանգարումներ առանձնատուն երազել կու տան: Հոս՝ հայրենադարձներուն թագաւորութիւնն է. մանաւանդ 46 - 48 տարիներուն ներգաղթողներու: Ստացած են հող եւ սեփական բազուկներով բարձրացուցած իրենց տնակը որ երթալով շէնցած, գեղեցկացած, պարտէզով ճոխացած, դարձած է նախանձելի վիլլա: Ընդհանրապէս Երեւանի շրջակայ բարձունքներու վրայ տարածուած, կ'իշխեն քաղաքի համայնապատկերին:

Բարեբար դեր մըն ալ ունին: Արգելք կը հանդիսանան որ Երեւանը շրջապատող բարձունքները 10 - 16 յարկանի ննջարաններով ծեփուին. ինչպէս է պարագան ՄԱՍԻՒ-ներուն, որոնք չինական պարիսպի պէս խեղդած են մայրաքաղաքի տեսարանային շնչառութիւնը, անհոգի, անհրապոյր բարձրայարկ բնակելի շէնքերով:

Աղքատութիւնը համեստութեան պէս բան մըն է. շատ մը թերութիւններ կը ծածկէ: Մարդ երբ յանկարծակի հարստանայ, չգիտնայ ինչպէս մատակարարել այդքան դումար, քանի չունի մշակութային ենթակառոյց, կը դառնայ ծիծաղելի եւ մակաբոյծներու խաղալիք: Ասոնց «թիփիք» օրինակ մը կայ Երեւանի վերջին, նորակառոյց կամուրջին ծայրը: Կեդրոնը Դաւթաշէն թաղամասին միացնող:

Կամուրջի վերջաւորութեան, ձախին, «վէրի օրիճինըլ» եկեղեցի մը որ ոչ քառակուսի է, ոչ ուղղանկիւն, ոչ ալ եռանկիւն: Ունի տձեւ յատակագիծ մը, նոյնքան տձեւ գմբէթով, սալայատակով մը միացած պարսպապատ մեծ տարածութեան մը, որուն ետեւ առ այժմ բան չի տեսնուիր, բայց կայ եռուզեռ, աւարտած պարիսպներ անկապ քանդակներով եւ նախադասութիւններով: Արամազդի քանդակ հրեղէն ձիերով. արձանագրութիւն մը. «ՃԱՆԱՉԻՐ ԻՆՔԴ ՔԵԶ ՈՐ ՃԱՆԱՉԵՍ ԱԶԳԴ», «ՍԿԻԶԲԸ ԳԱՑԻԿ ԹԱԳԱՒՈՐՆ ԷՐ ՈՐ ՈՒՆԷՐ ՄԻ ԱՂՋԻԿ ԾՈՎԻՆԱՐ ԽԱՆՈՒՄ - 1998.»: Ասոր արեւմտահայ բարբառով կ'ըսեն. Տիւն այբ մէն տամ, Պաղտասար: Այսինքն՝ եթէ բան մը հասկցած էք, մեզի ըսէր տուէք...: «ՆԱԽԱՏԵՍԵՑ ԵՒ ԿԱՌՈՒՑԵՑ ՌՈՒԲԷՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ»: Երեւանի մէջ զինք ԾԱՂԻԿ ՌՈՒԲՕ կը կոչեն, քանի ծաղիկներու շնորհիւ հարստացած է: Բարեբախտաբար, իր ծաղկավաճառանոցները աւելի ճաշակաւոր են:

ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ: Քաղաքին նման իրենց դասակարգերն ունին: Հիները, վաթսունը անց սերունդը, ակադեմիկոսներու, փրոֆէսէօրներու, դոկտորներու, նախարարներու մէկ մասը, պատգամաւորներու կարեւոր բաժին մը, արուեստագէտները, հիմնարկներու տնօրէնները, համալսարաններու վարիչները, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ համայնավար նոմէնկլաթուրայի սերունդ են, կամ անկէ սերած: Մտածելակերպնին չէ փոխուած, ձայներնին տկարացած է: Սիրահար կարգ - կանոնի եւ մենաշնորհներու, անհանդուրժելի կը գտնեն ներկան: Մաս մը շուկայական ասպարէզի մէջ նետուելով յաջողութիւններ արձանագրած է. սկսած են համ առնել ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԷՆ...:

Ուրիշներ, կարծելով որ իրենց հնարած հրէշային սխալագրութիւնն է ինքնութիւննին արժեւորողը, ոգի ի բոին կը պաշտպանեն զայն, ընդդէմ ամէնէն տարրական ողջմտութեան. ատով իսկ, ոչինչի վերածելով իրենց անցեալի բանասիրական բոլոր արժանիքները:

Կան անոնք որ հակառակ պետութեան ցուցաբերած գայթակղեցուցիչ անտարբերութեան, ամէն ճիգ կը թափեն, իսկական հայրենասիրական շարժառիթէ մղուած, փրկելու մշակոյթը, հաստատութիւններու եւ համալսարաններու մէջ, անձնական մեծ զոհողութիւններով եւ յատկապէս նուիրումով: Այսօր այս դասակարգն է որ կը կարօտի մեր ուշադրութեան եւ օգնութեան:

Երկրորդ դասակարգը սիրտով, խելքով, ուղեղով եւ մազերուն գոյնով... ռուսացածներն են: Աչքի կը զարնեն միջին տարիքի կիներ, Երեւանի մայթերուն վրայ թոռնիկի մը հետ ռուսերէն խօսած պահուն: Միշտ թթուած դէմք ունին, դժուարահաճ նայուածք: Հայաստանի մէջ հայկական շրջանակներու հետ կապ չունին. իրարու հետ կը խմբուին տուներու կամ ակումբներու մէջ. միայն ռուսատառ թերթեր կը կարդան. իրենց հեռատեսիլը հայկական կայաններ չառներ: Համերգներու կ'երթան եւ անկապ կը ծափահարեն եթէ Սպիվաքովն է նուագողը կամ ղեկավարողը: Խաչատրեանն ու Բաբաջանեանը հազիւ կը հանդուրժեն, բայց չեն փոխեր Չայքովսկին, Փրոքոֆիեւն ու Քորսաքովը ... Հպարտ են որ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹԵՔՈՒՄՈՎ վարժարան կը ղրկեն իրենց թոռնիկը, քանի Մոսկուան ալ նոյնը կ'ընէ. ծայր աստիճան կը կը խանդավառուին երբ որեւէ ռուս ներկայացուցիչ մը քաղաք ժամանէ, կամ մեծերնին Մոսկուան այցելեն: Մէջերնին կան խառնածին, շատ նուրբ ազնուականներ. զարգացած, կրթուած, աւելի ցարերը յիշեցնող քան սովետները. Հարց կու տաս թէ ի՞նչպէս մեր մէջ «ինկեր են»: Կ'ապրին զոց շրջանակներու մէջ. գրեթէ շփում չունին ժողովուրդին հետ:

Երրորդ եւ տիրող դասակարգը ՆՈՐ ՀԱՅԵՐՆ են. «ՊԻԶՆԷՍՄԷՆՆԵՐԸ»...: Ասոնց մէջ պէտք է զանազանել բոլորովին երիտասարդ սերունդը որ տիրացած՝ ժամանակակից գիտարուեստի բոլոր գաղտնիքներուն, կը գործածէ ի նպաստ մեր գիրին ու գրականութեան, համալսարաններու եւ զանազան հաստատութիւններու մէջ, մեծաքայլ ոստումներով: Անկախութեան մեծագոյն մշակութային ներդրումը այս դասակարգին կը պատկանի: Կան միւսները որ մշակոյթէ ոչինչ կը հասկնան. Հայաստանէն ալ բան չեն հասկնար. գիտեն որ կոյս երկիր մըն է ուր իրենք շատ գործ կրնան ընել: Բջիջային հեռախօսը ձեռքերնին, երկայն մուշտակը կամ կաշիէ վերնազգեստը վրանին, կոճակները միշտ բաց, Մերսէտէս, ՊՄՎ կամ նուազագոյնը՝ Վոլվոն կամ Ռէնճ Ռովըրը ոտքերնին: Մարդ չէ հասկցած՝ ինչ գործի վրայ են: Ադամանդ ուզես, կը ստանաս: Օդանաւի շարժիչ ուզես, կը ստանաս: Մանչուրիայի ուղտ ուզես, կը ստանաս: Չկայ երկիր որու հետ կապ չունենան: Զգոյշ պիտի ըլլաս. շատ վարպետ են, խաբեբայ եւ հայրենիք չեն ճանչնար:

Կ'ապրին հարստութեան մէջ: Ունին ճաշարաններ, ըմպարաններ, խաղավայրեր, ընտանիքի զանազան անդամներուն մատակարարութեան յանձնած: «ՊՕՍ» են. ունին «գըան». նոյնիսկ իրենց կառքերը յաճախ նոյն թիւերով կը սկսին: Օրինակ՝ 08 Գագոյինն է, 04 ուրիշի մը, Էջմիածնի Մանուէլը ունին իրենը, Կրզոն, Սիրուն Ֆիլոն, ո՞ր մէկը ըսեմ: Ոստիկանները աչքերնին զոց գիտեն: Մի քանի անգամ ծեծ կերած են. ալ չեն սուլեր, ոչ ալ կը կեցնեն. լաւ է «ժպիտով» հեռանալ այս կառքերէն: Յաճախ վարորդները աւելի «ձեռներէց» են քան տէրերը...:

Մարդ չէ հասկցած թէ այս մարդիկը, պատերազմի մէջ գտնուող այս երկրին մէջ, շրջափակուած ամէն կողմէ... ե՞րբ այսքան «ՊԻԶՆԷՍ» ըրին եւ հա-րըս-տա-ցան. մանաւանդ որ կուգան համայնավար վարչակարգէ մը ուր հաւասարութիւնը տիրող օրէնքն էր: Աւելի յարմար չըլլա՞ր փոխանակ սեփականաշնորհումի, ԱՒԱՐԱԲԱՇԽՈՒՄ կոչել տասը տարիէ տեղի ունեցողը:

Չորրորդ եւ յաւիտենական դասակարգը ժողովուրդն է. պարզ քաղաքացին եւ գիւղացին: Ասոնք սուլթանի ատեն ալ նոյնն էին, ցարին ալ, սովետին ալ, հիմա ալ: Մէկ բան կը խնդրեն հայրենակիցներէն եւ հայրենիքէն. գործ տուէք որ աշխատինք եւ ընտանիք պահենք. ունենանք պատառ մը հաց, կտոր մը միս, քանի մը պտուղ եւ փակ երդիք մը գլուխ հանգչեցնելու: Դուք ըրէք ինչ ուզէք. «պիզնէս», քաղաքականութիւն, պատերազմ, խաղաղութիւն, հաշտութիւն, թշնամութիւն, ժողով, համագումար սփիւռք - հայրենիք, միայն մեզ հանգիստ թողէք աշխատինք:

Այս ժողովուրդն է որ այսօր անգործ է. կը կարդանք որ այս տարի 9 տոկոս աճ ունեցած է մեր երկիրը. ի հաշիւ որո՞ւն ... «պիզնէսմէններուն»: Ժողովուրդէն անգործը մնացած է անգործ, անօթին՝ անօթի:

Կան այնպիսի տարօրինակութիւններ որ կրնան ամէնէն ազնիւ զգացումներն ալ հակակրելի դարձնել: Թերեւս կրթութեան հարց մըն է. ինծի անհասկնալի:

Ծանօթացած էի սքանչելի երիտասարդ խմբագրի մը, ջատագով ուղղագրութեան. կ'ուզէր ինծի իր աշխատանքը յանձնել որ կարդամ. ժամադրուեցայ կէսօրին. խնդրեցի որ ճշդապահ ըլլայ, քանի կէս ժամ վերջ, պէտք էր ուրիշ տեղ գտնուէի:

Ճշգրիտ ժամուն յանձնեց գրքոյկը. խնդրեց որ մի քանի վայրկեան սպասեմ. դուրս ելաւ. 15 վայրկեան վերջ մեծ ծրարով մը եկաւ, ուտելիք, խմելիքով լի: Անկարելի էր որ կարենայի մնալ: Վշտացաւ, նեղուեցաւ, գժտուեցաւ եւ ամէն յարաբերութիւն կտրեց ինծի հետ... Նոյնիսկ չի բարեւեր:

Կը ճանչնամ բազմաթիւ լաւ նկարիչներ: Ոմանք տաղանդէն աւելի ճարպիկութիւն գործածելով անուն մը շինած, հանգիստ կ'ապրին: Ուրիշներ օգնութեան կը կարօտին հակառակ իրենց տաղանդին: Ընտանիք, զաւակներ ունին: Միջոց հարկաւոր է: Այս տեսակներուն ձեռք մը տալը ինծի համար մասնաւոր հարց մը չէ: Կը յանձնեն մի քանի նկար. կը սահմանեն գինը. կը խոստանամ վերադարձիս երկիրս, շրջանակիս մէջ ջանալ ծախել եւ գումարը ղրկել իրենց: Շաբաթը չանցած, հեռաձայններու ռմբակոծումը կը սկսի. կամ գումարը կ'ուզեն փութով, կամ նկարները... եւ անձեր են որ տարիներով կը ճանչնամ: Տարբեր մոլորակի մէջ կ'ապրին:

Երեւանի մէջ սեւ եւ սպիտակ լիմուզին կայ վարձու. կը ծառայէ հարսանիքի եւ թաղումի: Ժամը 70 տոլար է: Նար - Դոսի փողոց կը գտնուէի, գերեզմանատան ճամբան, սեւ լիմուզին մը. հետիոտն սգաւոր մեռեալ մը կը հասցնէին վերջին նաւահանգիստ: Ամէնքը գիտէին ով ըլլալը: բարի եւ աղքատ ծերունի մը որ կեանքին մէջ ոչ իսկ էջ հեծնելու բախտ ունեցած էր, հիմա շնորհիւ զաւակներուն, լիմուզինով կը հասնէր վերջին կայան:

(Տար. 14)

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՊԱՏՐԱՆՔ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժողովրդավարութեան երկրորդ պայմանը՝ քաղաքացիին այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ կրթութիւնն է: Երբ տասնամեակներ առաջ, լիսէ կը յաճախէինք, շաբաթական պահ մը քաղաքացիական կրթութեան դաս ունէինք: Հոն կը սորվեցնէին պետութեան մեքանիզմէն զատ (սահմանադրութիւն, օրէնք) քաղաքացիին իրաւունքն ու պարտականութիւնը: 1968-ի մրրիկը եկաւ տարաւ այդ ալ, փոխարէնը բերելով տարիէ տարի աւելի զարգացող «արգիլելը արգիլուած է» կարգախօսը: Այդ կրթութիւնը կը սկսի նախ ընտանեկան շրջանակէն, ծնողներէն եւ երախայէն - ապագայ քաղաքացիին - կը սորվեցնէ յարգանք՝ ուրիշին անձին, պատիւին ու ինչքին նկատմամբ: Այս կրթութիւնը քաղաքացիին մէջ կը զարգացնէ հայրենասիրական զգացում եւ կեցուածք, նաեւ կարգապահութիւն, առանց որոնց հաւաքականութիւնը չունենար հաւասարակշռուած կեանք, հանրայինին հանդէպ պարտականութեան զգացում:

Բերեմ հոս մի քանի օրինակներ: Աւելի քան չորս տասնամեակ առաջ, արտասահմանեան առաջին ճամբորդութիւնս կատարեցի դէպի Զուիցերիա: Սահմանը հազիւ անցած, կը գտնուէինք Վալէի նահանգին Էկլ գիւղաքաղաքը, երբ նկատեցի որ միջին տարիքի մարդ մը ծռեցաւ, մատներուն ծայրով գետնէն հաւաքեց ծխիկի մնացորդ մը եւ տարաւ 30 - 40 մեթր անդին գտնուող աղբամանը նետեց: Ան ուրեմն իր քաղաքին փողոցը իրը կը նկատէր եւ անոր մաքրութեան հոգ կը տանէր, ինչպէս իր սեփական տանը: Քանի մը օր ետք, Պերն էինք, Խորհրդարանի հրապարակին վրայ. մարդ մը իր կառքը կեցուց եւ առանց զայն կղպելու (ղեկին քովի պատուհանն ալ բաց) դուրս ելաւ պահարան մը ձեռքը, եւ գնաց դիմացի նամակատուփը ձգելու: Կառքին մէջ կային պայուսակներ, լուսանկարի գործիք. ոչ ոք մօտեցաւ կառքին: Այն օրերուն երանելի Զուիցերիոյ մէջ կար ապահովութիւն: Կ'ըսուէր որ այդ երկրին մէկ գիւղին մէջ մէկը իր ճամպրուկը եթէ մայթի մը վրայ ձգէր, յաջորդ առաւօտ զայն նոյն տեղը կը գտնէր:

Անկէ 13 տարի առաջ Միւնիխ կը հասնէի. մայրուղիէն հազիւ դուրս եկած, կառքս կեցուցի փողոցի մը մայթին եզերքը եւ կինս մէջը թողելով, քաղաքին քարտէսը ձեռքս դուրս ելայ ճամբաս հարցնելու: Դիմացս ելաւ պատկառելի արտաքինով տարեց մարդ մը: Ան բարեւիս պատասխանելէ առաջ, նախ զիս խստօրէն յանդիմանեց օդը ապականելուս համար, քանի շարժակը մարած չէի, եւ հրամայեց մարել: Խոնարհաբար ներողութիւն խնդրեցի ըսածը ճիշդ գտնելով եւ հրամանը գործադրեցի: Յետոյ, ան մեծ համբերութեամբ եւ ազնուութեամբ ուղեգիծս ինծի ցոյց տուաւ քարտէսին վրայ: Մտածեցի որ եթէ մէկը յանդգնէր լատինական երկրի մը մէջ նոյնը ընելու, ի՛նչ լուտանքներու չէր արժանանար...: Բայց այդ մարդը գիտակից քաղաքացին էր եւ իբր այդ շարժեցաւ: Մինչեւ օրս ալ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ գիւղերուն եւ քաղաքներու փողոցներուն վրան կան դարակներ փոքրիկ զանձանակներով, ուր մարդ դրամը ձգելով, իր օրաթերթը կ'առնէ կ'երթայ...:

Ժողովրդավարութեան մէկ ուրիշ պայմանը երկրի մը առողջ քաղաքական կեանքն է, քաղաքական յստակ ծրագիրներ ունեցող չորս - հինգ կուսակցութիւններով միայն: Անոնց քով պետական մեքենային թափանցիկ գործունէութեամբ, ինչ որ կարծէք աշխարհիս վրայ գրեթէ անգտանելի, երազային բան մը դարձած է: Ի՞նչով բացատրել հոս ու հոն պառակտուող, մասնատուող կուսակցութիւններու պատկերը. քիչ անգամ գաղափարական տարբերութեամբ, շատ - շատ անգամներ անձնական շահու խնդիրով, նիւթական կամ բարոյական: (Այս տեսակէտէն Հայաստան վստահաբար կոտրելու է համաշխարհային մրցանիշը, 108 կուսակցութիւններով. երեւակայեցէք 108 հատ, հազիւ 3 միլիոննոց երկրի մը համար: Խորհրդային շրջանին մարդիկ պիտի կարենային ըսել. «պլանը մի քանի անգամ գերակատարուել է»): Մենք ալ կրկնենք «Հայք ոչ միաբանին» հին ասոյթը:

Կուսակցութիւնները անհրաժեշտ են, այո՛ բայց մաքուր գործիչներով: Քաղաքական մարդը եթէ մաքուր ու պարկեշտ է, կրնա՞յ այդպէս մնալ միշտ: Թոյլ տուէք հոս հետեւեալ անեքտոթը պատմելու: Անկէ 25 տարի առաջ էր: Մեր բնակած նախկին թաղին մէջ կար (դեռ կայ) երիտասարդական հաստատութիւն մը, որուն վարչական մէկ անդամը լիսէի դասընկերս եղած էր: Իրեն հետ լաւ յարաբերութիւններ պահած էի եւ իր թելադրութեամբ զաւակներս հոն արձանագրած որ պարապ իրենց ատենները դուրսերը չթափառին: Հաստատութեան եկեղեցական մեծաւորը, նախկին փաստաբան, Մարսէյլի այն ատենուան համբաւաւոր քաղաքապետին՝ Կասթոն Տըֆէրի համալսարանական ընկերը եղած էր, եւ հասուն տարիքին սքեմ առած: Հաստատութիւնը այդ օրերուն իր հիմնադրութեան 150-ամեակը կը տօնէր. այդ զոյգ հանդամանքներով Պ. Տըֆէր հրաւիրուած էր հանդիսութեան նախագահելու: Կասթունէն - ինչպէս կը սիրէին Մարսէյլցիները իրենց քաղաքապետը յորջոր-

չէլ - իրեն յատուկ հանդարտ ձեւով բեմ բարձրացաւ եւ ձեռքերը ետեւը կապած խօսեցաւ Հայր Ռիշալիի եւ իր հին բարեկամութեան մասին,— ան կաթողիկէ ինք բողոքական-, յիշեց իրենց համալսարանական տարիները եւ դրուատեց զայն հետեւեալ նախադասութեամբ որ պիտի տամ ֆրանսերէն. «Lui a bien tourné, il est devenu serviteur de Dieu, moi, j'ai mal tourné, je suis devenu homme politique»: Մինչեւ կեանքիս վերջ Պ. Տըֆէրի այս խօսքերը - շատ բազմիմաստ խորքին մէջ, քանզի կարելի է ամէն տեսակ մեկնաբանել - դրոշմուած պիտի մնան մտքիս մէջ: Իր 40-ամեայ քաղաքական երկար կեանքին եւ քանի մը անգամներ իր ճապկումներով մէկ բեւեռէն միւսը անցած մարդու մը համար, թերեւս միակ ճշմարիտ խօսքը...:

Այսօր լրատուամիջոցներու առած կարեւորութիւնը քաղաքական կեանքը բոլորովին փոխած է, նոյնիսկ ամէն 30 - 40 տարի առաջուան բաղդատած: Երկարատեւ ընտրապայքարները կը կարօտին հսկայ, երբեմն աստղաբաշխական գումարներու, որոնք միշտ չէ որ ըսենք արդար միջոցներով կը հայթայթուին: Արդի՞ւնք, այն յաճախակի գայթակղութիւնները շատ մը երկիրներու մէջ. գայթակղութիւններ որոնք ոչ մէկ կուսակցութեան կը խնայեն, հոս եւ այլուր...: Ասոնց հետեւանքով ԱՄՆ-ու նախագահը (Նիքսըն) պարտաւորուեցաւ նոյնիսկ հրաժարիլ. իսկ Գերմանիոյ վերամիաւորման հայրը, վարչապետ Հելմուտ Գոհլ շատ անփառունակ կերպով լրացուց իր քաղաքական երկար ասպարէզը...: Ֆրանսայի բազմաթիւ «affaire» ները ծանօթ են բոլորին..., չկայ քաղաքական հոսանք որ վարկաբեկուած չըլլայ անոնցմէ: Իտալիոյ այժմու վարչապետը թիրախ է դատական բազմաթիւ հետապնդումներու բայց ... կը մնայ տակաւին պաշտօնի վրայ: Իսկ անդին, Հայաստանի մէջ, մէկ չէ, երկու չէ թիւը այն նախարարին կամ պաշտօնատարին որ միլիոնաւոր տոլարներ գրպանելով ... շունչը կ'առնէ արտասահման: Անոնցմէ մէկուն դէմ կը տրուի միջազգային հետապնդման որոշում, սակայն յետոյ կը ջնջուի...: Մարդ կը տարուի արդարօրէն մտածելու թէ ա՞ն ալ արդեօք խոստացաւ այդ իւրացուցած գումարներով Երեւանի մէջ ուրիշ գեղեցիկ պանդոկ մը կառուցանել, իր կարգին շէնցնելով Հայոց մայրաքաղաքը: Ըսինք, ընտրապայքարները շատ դրամի կը կարօտին: Միայն Նիւ-Եորքի քաղաքապետութեան տիրանալու համար, վերջին շաբաթները ընտրեալը իր գրպանէն ծախսեր է քանի մը միլիոն տոլար. առաւել՝ իր կուսակցութեան ծախսածը: Ա՛լ երեւակայեցէք նախագահականը: Այս ամէնը միմիայն փառքի՞ համար:

Ֆրանսական հեռատեսիլը քանիցս անդրադարձաւ մասնաւոր ֆոնտերուն որոնք դրուած են նախագահին, վարչապետին, նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու տրամադրութեանց տակ, հնչուն դրամով վարձատրելու համար «մասնաւոր ծառայութիւններ»: Շատ հաւանաբար նոյն պատկերը կայ գրեթէ ամէն երկրի մէջ, անշուշտ այդ երկրին կարեւորութեան եւ ունեւորութեան չափանիշով: Անոնց ո՛ւր երթալը եւ ի՛նչպէս գործածուիլը սատանան գիտէ միայն: Մեծ մայրս պիտի ըսէր. «Ես կերայ, ձին կերաւ»: Իսկ քաղաքացին գիտէ միայն իր վճարած բազմաթիւ տուրքերն ու հարկերը: «Մեղր բռնող մատները կը լիզէ» կ'ըսէ Թրքերէն առածը, իսկ Ֆրանսերէնը՝ l'argent corrompt, դրամը կը խաթարէ, կ'ապականէ: Դժբախտաբար քաղաքական ասպարէզի կարգ մը մարդիկ, սանդուխին վարի աստիճանէն մինչեւ վերինները զոհ կ'երթան փորձութեան:

Բացուող 2002 տարին ընտրական կարեւոր տարի է Ֆրանսայի համար: Գարնան նախ նախագահական ընտրութիւնն է, անկէ մի քանի շաբաթ յետոյ երեսփոխանականը: Թէպէտ ընտրապայքարը պաշտօնապէս բացուած չէ, բայց ան խուլ կերպով սկսած է շատոնց: Քաղաքական դէմքերը իրարու չեն խնայեր հարուածող նախադասութիւններ: Վերեւերս իրիկուն մը հեռատեսիլի 3-րդ կայանը առաջին վիճարկում մը կազմակերպած էր «Երբ նախագահ դառնամ» խորագրով, կեդրոնացած օր աւուր աւելի աճող անապահովութեան վրայ: Հարթակին վրայ «փոքր» նկատուած թեկնածուներէն համայնավար Ռ. Հիւ, ազատական Ա. Մատլէն եւ Ազգային Շարժումի ղեկավար Պ. Մէկրէ, եւ տակաւին չյայտնուած երկու «մեծ» թեկնածուներուն անպաշտօն ներկայացուցիչները ԷՌ - Փէ - ԷՌ-էն Միշէլ Ալիօ - Մարի եւ ընկերվարականներէն Ֆրանսուա Հոլանտ: Հաղորդումը սկըսաւ «փողոցի մարդը» հարցաքննելով անապահովութեան շուրջը: Մարդիկ յայտնեցին իրենց տեսակէտը, դարմանի միջոցները: Յետոյ վիճարկումը փոխադրուեցաւ հարթակ: Կուսակցապետները օրուան ծանր վիճակին պատասխանատուութիւնը նետեցին անշուշտ իրարու վրայ, որպէս այսօրուան կամ երէկուան իշխանաւորներ, բայց անոնք եւ միւս թեկնածուները անխտիր գործածեցին փայտէ կամ բամպակէ լեզուն, ինչ կը վերաբերի ապագայի յանձնառութեանց: Ու կրկին փողոցի հարցազրոյցը: Մէկը հարցուց թէ որո՞ւ, ի՞նչպէս վստահիլ, երբ չկայ յստակ յանձնառութիւն: Մեծ եղաւ ընդվզումս - եւ վստահ եմ շատերունը ինծի հետ - երբ հարթակին վրայ հաղորդավարը ամենայն պաղարիւնութեամբ ըսաւ որ թեկնածուները իրաւունք ունին «որոշ չափի» պատեհապաշտութեան: Ըսել է «որոշ չափով» մը չկատարել յանձնառութիւնները, «որոշ չափով» մը իրենց ուզածը ընել, մէկ խօսքով՝ «որոշ չափով» ստել քաղաքացիին, սեւ խոստացուածը ճերմակ ընելով, ճերմակն ալ սեւ:

Քաղաքական վերնախաւին հանդէպ իր անվստահութիւնը Հայը «ձուկը գլուխէն հոտած է» եւ Ֆրանսացին tous pourris ըսելով կ'արտայայտէ: Ասոր արդիւնք հետզհետէ աճող ձեռնպահութիւնը շատ մը երկիրներու մէջ կը հասնի ընտրողներու մինչեւ իսկ 45 - 50 տոկոսին, կազմելով երկրի մը առաջին կուսակցութիւնը:

Հոս եւ այլուր, մինչեւ Արարատի ստորոտը, տակաւին կարելի՞ է հաւատք ընծայել այնքան չարչրկուած, օրէ օր իր իմաստէն քիչ մը աւելի պարպուող ժողովրդավարութիւն բառին:

Ս. Պ.

2002 Յունուար 24

«ՄԻԱՅՆ ՄԱՐԴՈՒ ԳՈՐԾՆ Է ԱՆՄԱՀ»

(ՍՈՒՐԷՆ ՖԷՍՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Սուրէն Ֆէսճեան այս աշխարհից հեռացաւ, յառաջացած տարիքում: Կարճ կամ երկար կեանքը, ի վերջոյ, մի ճամբորդութիւն է դէպի մահ: C'est la vie ...

Սակայն հարազատի եւ բարեկամի համար, հեռացող սիրած անձը, տարիք չունի: Նրա կորուստը միշտ ցաւ է պատճառում:

Ցաւալին այն է նաեւ, որ Սուրէն Ֆէսճեան դաժան պայմաններում մեկնեց: Վերջի տարիներում երկար տեւեց նրա հոգեկան տագնապը, ֆիզիքական տառապանքը: «Պէյպկուած» (քայքայուած), «խլսած» (սպառած) վիճակում աւարտեց իր երկար ճամբորդութիւնը: Անարդար էր իր կրած վիշտը:

Բայց ո՞վ է հասկանում Ամենակալի որոշումները...

Արմատախիլ Հայի ճակատագիր ունեցաւ ատապազարցի Սուրէն Ֆէսճեան: Ջարդերից ազատուած նա ապաստան գտաւ ասպետական Ֆրանսայում: Մարսէյլում ճաշակեց ծանր ու դառն օրեր: Վերապրելու համար: Ինչպէս իր սերունդի հայրենակիցները: Բայց «ձախորդ օրեր, ձմրան նման կուգան ու կ'երթան» ... Չվհատեցաւ ու կեանքը նրան ժպտեց: Ինչպէս ասում է եգիպտական առածը. «Բախտաւոր մարդը որ նետես Նեղոսում, նա ջրի երես կը գայ՝ մի ձուկ բերնի մէջ»: Հէ՛նց այդպէս էլ վիճակուեց Սուրէն Ֆէսճեանին: Նիւ-Եորք հաստատուելով, ձեռք բերեց բացառիկ մի յաջողութիւն, խաղի մեքենաների ասպարէզում: Այդպիսով, Հայի վայել ազնիւ վրէժը լուծեց ձախորդ օրերի դէմ...

Նրա հեռացումը կեանքից չի նշանակում որ նա պիտի կորչի մոռացութեան փոսում: Ո՛չ: Որովհետեւ Ս. Ֆէսճեան պատկանում էր այն ազնիւ ցեղին որի համար վաստակած դրամը մնում էր նրա ծառան եւ ոչ Աստուած... բազմաթիւ անգամներ նիւթապէս նպաստեց մեր եկեղեցիների, մշակութային այլ կեդրոնների, արուեստագէտների, գիտնականների, մտաւորականների, ուսանողների: Բազմաթիւ եղան իր բարիքները, բազմաթիւ երկիրներում: Առանց անտեսելու ի հարկէ անկախ Հայաստանը, որի տնտեսական կացութիւնը, զինք խիստ մտահոգում էր:

Նա տրամադիր էր որ իմացուի եւ գնահատուի իր կատարած նիւթական օժանդակութիւնները: Սակայն մերժում էր որ նրան համարեն հայրենասէր: «Ի՞նչ հայրենասիրութիւն: Ես իբր ամերիկացի «սիթիզըն» ապրած երկրիս տուրքերը կը վճարեմ: Կ'ուզեմ, իբր հայ, նոյնպէս տուրքս վճարել ի նպաստ անկախ Հայաստանի գոյատեւման: Նրա մշակոյթի եւ գիտական զարգացման»:

Սուրէն Ֆէսճեան կրքոտօրէն սիրում էր կեանքը: Իշխանի նման ապրեց ու վայելեց: Կարծես կեանքն էր որ իրանից ձանձրացաւ...:

Սիրելի Պր. Սուրէն, պոկուեցիք այս աշխարհից գրեթէ ընդվզած սրտով: Կըռահում եմ որ պիտի ուզէիք հրաժեշտ տալ մեզ կանգնած ու խրոխտ՝ comme un grand seigneur...

Գիտեմ որ ինձ չպիտի ուղարկէք Ձեր նոր հասցէն: Անկեղծ ասած, ես էլ այլեւս անհամբեր չեմ Ձեզ գալ այցի... բայց Ձեր սփռած մարդկային ու ազգային բիւր բարիքների շնորհիւ, մեր զրոյցը, վստահաբար ,պիտի շարունակուի լռութեամբ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՊԱՏԻ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Triade Exploration,
Paris, 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Եւ երիտասարդը մանկամարդ կնոջ կրկնեց ինչ որ լսած էր Աստիկի տան մէջ, դրան ետեւէն:

Կինը սոսկումով լսեց կեղծ դաւադրութեան ծրագիրը, ռումբերու խնդիրը, կարգ մը չինծու գրութիւններու պատրաստութիւնը:

- Բայց ուրեմն այդ չորս մարդիկը կատարեալ չարագործներ են, - ըսաւ:

- Դժբախտաբար, այո՛, եւ շա՛տ կը ցաւիմ, որ դուն այդպիսի մէկու մը հետ կենակցելու ստիպուած ես:

- Հաւատա՛, որ օր մը աւելի պիտի չկենամ իր քովը:

- Ընդհակառակն, պէտք է, որ մնաս, մինչեւ որ իրենց սարքած այս խաղը երեւան հանենք եւ շատ մը անմեղներու կեանքը փրկենք:

- Ի՞նչ կերպով պիտի կրնանք ընել ատիկա:

- Եթէ դուն աջակցիս ինծի, գործը կը դիւրանայ:

- Խօսէ՛ ուրեմն եւ ըսէ՛, թէ ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասես ինէ:

- Ինչպէս պատմեցի, շատ մը կեղծ նամակներ եւ ուրիշ թուղթեր պատրաստած են զանազան լեզուներով, այդ թուղթերը Աստիկի քով պէտք է որ գտնուին եւ հաւանօրէն այս տանը մէջ են:

– Իրաւունք ունիս, հոս են, – գոչեց յանկարծ կինը՝ ձեռքը ճակտին զարնելով, - հիմա ամէն բան հասկցայ, այո՛, հոս են, երէկուընէ ի վեր:

- Երէկուընէ՞ ի վեր, - հարցուց Տրդատ:

- Այո՛, երէկ առտու Արթին էֆէնտին եկաւ եւ գրպանէն շատ մը թուղթեր հանեց, ճիշդ քու ըսածիդ պէս զանազան լեզուներով գրուած, ֆրանսերէն, հայերէն, թրքերէն, զանոնք Աստիկին յանձնեց եւ ըսաւ, որ խնամքով պահէ, մինչեւ որ գործածելու ատենը գայ: Յետոյ իրարու հետ ցած ձայնով խօսեցան եւ մէկ քանի անգամ Էմին էֆէնտիի անունը արտասանեցին:

- Կը տեսնա՞ս, որ բոլոր ըսածներս ճըշմարիտ են, - գոչեց երիտասարդը յաղթականօրէն:

- Արդէն այդ մասին կասկած չունէի, քու անկեղծութեանդ կատարելապէս համոզուած եմ, դէմքէդ արդէն յայտնի է նկարագիրդ:

- Շնորհակալ եմ, հիմա եթէ այդ թուղթերը ձեռք անցընենք, դաւադրութիւնը կը վիժի, ու թէ՛ ես եւ թէ՛ ուրիշ անմեղներ փորձանքէ կ'ազատին:

- Դժբախտաբար ատիկա անկարելի է, - ըսաւ գեղուհին յուսահատ շարժումով մը:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ այդ թուղթերը պահուած են երկաթեայ արկղի մը մէջ, որուն բանալին Աստիկ էֆէնտիի քովն է:

– Ո՞ւր է այդ արկղը:

- Դիմացի սենեակը:

- Կրնա՞մ տեսնել:

- Անշուշտ կրնաս տեսնել, - պատասխանեց գեղուհին:

Եւ երկուքը միասին ուղղուեցան դիմացի սենեակը:

Բաւական մեծկակ երկաթէ սնտուկ մը կար սենեակին անկիւնը:

- Ահաւասիկ այս է, - ըսաւ մանկամարդ կինը զայն ցոյց տալով:

Տրդատ մօտեցաւ սնտուկին, կղպանքը քննեց եւ համոզում գոյացուց, թէ կարելի չէր զայն դիւրաւ բանալ:

- Ուրիշ ի՞նչ կայ այս սնտուկին մէջ, - հարցուց:

- Զանազան թուղթեր, դրամ եւ իմ մէկ քանի գոհարեղէններս:

- Ուրեմն Աստիկ էֆէնտի շատ դրամ ունի՞:

- Ընդհանրապէս շատ կը շահի, բայց շատ ալ կը ծախսէ, սակայն այս միջոցիս այնքա՛ն բացառիկ շահեր ըրաւ, որ կըրցաւ քիչ մը դրամ մէկ կողմ դնել, թէեւ ո՛չ երկար ժամանակի համար:

Նորէն վերադարձան հիւրասրահ: Երիտասարդը, իր անյաջողութեան պատճառաւ, տխուր դէմք մը առած էր: Սիրուհին նշմարեց անոր մտահոգութիւնը:

- Մ՛եղք, որ ձեռքիս բան մը չի գար, - ըսաւ, - այդ թուղթերը անմիջապէս քեզի յանձնելու համար. բայց եթէ քիչ մը համբերութիւն ունենաս, թերեւս միջոց մը կը գտնեմ այդ թուղթերը քեզի տալու:

- Ի՞նչ միջոց, - հարցուց երիտասարդը:

- Օրինակի համար, երբոր Աստիկ էֆէնտին գայ, կրնամ ըսել, որ գոհարեղէններուս պէտք ունիմ եւ բանալին առնել իրմէ ու սնտուկը բանալով՝ թուղթերը վերցնել մէջէն ու քեզի յանձնել:

- Այդ միջոցը չեմ կրնար երբեք ընդունիլ, - պատասխանեց Տրդատ:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ երբ ինք նշմարէ թուղթերուն անյայտ ըլլալը, իսկոյն պիտի հասկընայ, որ դուն առած ես զանոնք:

- Թող հասկնայ:

- Ոչ՛, չեմ ուզեր, որ իմ պատճառաւս որեւէ նեղութիւն կրես դուն, ես ուրիշ միջոց մը կը գտնեմ թուղթերը ձեռք անցընելու, բաւ է, որ հիմա գիտեմ, թէ ուր կը գտնուին անոնք:

Իրիկուն եղած էր արդէն, եւ մեկնելու ժամանակը եկած:

Տրդատ վերջին համբոյր մը առնելէ ետք իր սիրուհիէն՝ վերադարձաւ իր սենեակը:

«Կէս յաջողութիւն մը ունեցայ միայն, - կը մտածէր, - բայց այս ալ բան մըն է: Ընկերներուս կը հաղորդեմ իրողութիւնը, միասին կը խորհինք, թէ ի՛նչ պիտի ընենք»:

Մինչեւ գիշերուան տասը սպասեց իր սենեակին մէջ, յետոյ գնաց Վահէն գտնելու:

Այս վերջինը ուրախութեամբ ընդունեց իր բարեկամը:

- Յաջողեցա՞ւ, - գոչեց Տրդատը տեսնելուն պէս:

- Ի՞նչ բան յաջողեցաւ, տեսնենք:

- Ռումբերը գրաւեցին Էմին էֆէնտիի տունէն, ես, ինչպէս նախապէս որոշած էինք, տանը դէմը գտնուած գինետունն էի, երբ ոստիկանները եկան, տունը պաշարեցին ու ներս մտան, հեռուէն ամէն բան դիտեցի: Խուզարկութիւնը բաւական երկար տեւեց: Վերջապէս երկու սնտուկ դուրս հանեցին, կառք մը դրին ու մեկնեցան: Դրանը առջեւն ալ ոստիկան մը պահակ կեցաւ:

- Կեցցէ՛, ուրեմն Սիսակը... բայց ի՞նչ կերպով կըցած է լուր տալ ոստիկանութեան տնօրէնին, առանց ինքզինք վտանգելու:

(Շար. 169)

ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՐԳ ԳԵՐՊ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

Մխիթարեան Միաբանութիւնը ներկայիս կը ծանուցանէ թէ, նորոգ հանգուցեալ, նախկին Աբբահայր՝ Հոգելոյս

ԳԵՐՊ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

մարմինը, (վախճանեալ Պոսթըն, 2002 Յունուար 28-ին)՝ Փետրուար 21-ին, Պոսթընէն կը փոխադրուի Վենետիկ:

Շաբաթ, Փետրուար 23, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, Ս. Ղազար Մխիթարեան մայրավանքի եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ Քահանայաթաղի կարգը, որմէ ետք, մարմինը կը հանգչի Մենաստանի գերեզմանատան մէջ, իր միաբանակից եւ վաստակաւոր վարդապետներու կողքին:

Աստուծոյ եւ հայ ազգի հաւատարիմ ծառայի հոգին հանգչի խաղաղ՝ Աստուծոյ արքայութեան օթեւաններուն մէջ:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Մուանօ 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փօլ Փափազեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Մումճեան 3000 ֆրանք, Օռիան Առ Թափի 700 Ֆր., Տիկին Սեդա Էպրահիմեան 1000 Ֆր., Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 1000 Ֆր., Տիկին Եպրաքսիա Պօսկեան 200 Ֆր., Թագուհի եւ Շուշան քոյրեր 1000 ֆրանք, Տիկին Արեգնազ Պուրէ 1000 Ֆր., Տիկին Գաթրին Մուրատեան 200 Ֆր., Տիկին Էլիզ Գափուճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճորթուեան 240 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան 5000 Ֆր., Տիկին Միշէլ Պետոյեան 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլօտ Պաշըլիէ 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէռ Խաչիկեան 4000 ֆրանք, Պր. Մովսէս Պչաքճեան 150 Ֆր., Տիկին Գազազեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեան 500 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան 250 Ֆր.:

Տիկին Իտա Գասպարճեան 1500 Եւրօ, Պ. Մարսէլ Գէորգեան 152 Եւրօ, Տիկին Ալիս Գոլար 46 Եւրօ, Տիկին Եւա Կուրպէթեան 15,24 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 458 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 1200 Եւրօ, Պ. Մկրտիչ Մկրտիչեան 76 Եւրօ, Պ. Պէռնար Լիպէր 76,22 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պէրպէրեան 762,25 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նորատունկեան 250 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Էտուար Ադամեան 381,12 Եւրօ, «Ֆիլիփ Շամփօ Հաշուակալական Ընկերութիւն» 3000 Եւրօ, «Հայտէնհէն Ֆրանս Ընկերութիւն» 900 Եւրօ:

Հերմինէ Թաշճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Էմիլի Նարկիզեան եւ Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սուքիասեան 20-ական Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թէքճեան Ժերար Պապիկեանի յիշատակին 77 Եւրօ, Տիկին Արփի Դաւիթեան Մարի - Մատլէն Պործակեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Տէր եւ Տիկին Անրի Ղազարեան եւ զաւակները՝ Րաֆֆի եւ Անոյշ,

Պր. Ժան - Ֆրանսուա Ղազարեան եւ զաւակը՝ Մաքսիմ,

Տիկին Թագուհի Գույումճեան,

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 16-ին, 93 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետր. 22-ին, ժամը 14·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ:

15, rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ հայաստանցի մը աշխատանք կը փնտռէ որպէս վարորդ:

Հեռաձայնել՝ Պ. Տիգրանի

06 23 03 12 24

կամ՝

01 46 06 97 68

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փաթրիք Մալաքեան, Սօֆի Լըմէրթ (ծնեալ՝ Մալաքեան), Սեւան Մալաքեան, Գայեանէ Մալաքեան, կը ծանուցանեն թէ Կիրակի օր Փետրուար 24-ին, յաւարտ պատարագին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, իրենց սիրեցեալ հօր՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

(Henri VERNEUIL)

մահուան քառասունքին առիթով:

«Յիշատակն արդարոյն՝ օրհնութեամբ եղիցի»:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ

ժամը 17-ին

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22

Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson
Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :

Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaêl LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN

Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
ԺԲ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Ալֆորվիլի
Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ԺԷ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ. ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19–ին
Ուղեկցութեամբ
ՉԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février à partir de 20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert.

Renseignements et réservations auprès de Madeleine :

☎ 01 43 83 87 67

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
VENDREDI
22 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.369 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.369

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 20 / 21)

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿԻՊՐՈՍ ՄԵԿՆԱԾ

Փետրուար 20-ին, գլխաւորելով պատուիրակութիւն մը, Կիպրոս մեկնած է Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան: Այցը նպատակը կը հետապնդէ Կիպրոսի Պաշտպանութեան նախարարին անցեալ տարուան Հայաստան այցին սկիզբը դրուած գործակցութեան հոլովոյթը ընդլայնելու: Ս. Սարգսեան Կիպրոսէն կը մեկնի Ս. Պետերբուրգ, ներկայ գտնուելու ՀԱՊ-ի Պաշտպանութեան նախարարներու ժողովին:

***

ԿՈՉ ԹՈՒՐՔԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ

Թուրքեւհայկական գործի զարգացման խորհուրդը կոչ ըրած է վերաբանալու Կարս – Երեւան երկաթուղին եւ նորոգելու Կարս – Գիւմրի եւ Իգդիր – Երեւան մայրուղիները: Հայկական եւ թրքական կողմի նախագահներուն ստորագրած յայտարարութեան համաձայն, ատիկա կ'ամրապնդէ արեւելք – արեւմուտք տարանցիկ ճամբաները եւ կը բարելաւէ կովկասեան երկիրներու փոխադրումներու ապահովութիւնը:

***

Ֆ. ՆԱՆՍԷՆԻ ՄԵՏԱԼ Լ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻՆ

Ֆ. Նանսէնի միջազգային հիմնադրամի նախագահութիւնը Հայաստանի Ցեղասպանութեան Թանգարան – հիմնարկի տնօրէն, պատմաբան Լաւրէնտի Բարսեղեանը պարգեւատրած է Ֆ. Նանսէն ոսկէ յուշամետալով: Որոշումը հիմնուած է Լ. Բարսեղեանի գիտական, հանրային գործունէութեան, մարդասիրական ընկերումներու հաստատմութեան վրայ:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՇՈՒԻՉ ՊԱԼԱՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ազգային Ժողովի վերահսկիչ պալատի նախագահ Ա. Թաւադեանի հրաւէրով եւ անցեալ տարի ստորագրուած գործակցութեան համաձայնագրին շրջանակներուն մէջ, Երեւան այցի գացած է Ռուսաստանի հաշուիչ պալատի նախագահը Ս. Ստեպաշին: Ան հանդիպումներ ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանին, վարչապետին, Ազգային Ժողովի նախագահին, Պաշտպանութեան նախարարին ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ. գացած է Գիւմրի, ծանօթացած՝ հայ եւ ռուս զինուորականներու միասնական ծառայութեան ընթացքին:

Ս. Ստեպաշին կարեւոր նկատած է այն որ Հայաստան Ռուսաստանի ռազմավարական հիմնական մէկ գործընկերն է Կովկասի մէջ եւ երկու երկիրները չունին վիճելի հարցեր:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԺՈՍՓԷՆ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Է

Նախարարապետը հեռապատճէնով մըն է, ուղղուած, Զորեքշաբթի, փետրուար 20, ժամը 17.42-ին, Ֆրանսայի մամուլի գործակալութեան, որ յայտնեց իր թեկնածութիւնը նախագահական պաշտօնին: Իր հաղորդագրութեան մէջ, Ժոսփէն կ'ըսէ. – «Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, մօտ 5 տարի ձեր նախարարապետը եղայ: Կատարուած աշխատանքին եւ իրագործուած յառաջդիմութեանց ընդմէջէն, բայց, նաեւ փորձութեանց եւ տագնապներու, կրցայ աւելի լաւ ճանչնալ ձեզ, աւելի լաւ սիրել, աւելի լաւ ծառայել մեր երկրին: Կ'ըսուի թէ իշխանութիւնը երբեմն կը հեռացնէ, ես, այն զգացումն ունեցայ, որ գիս մօտեցուց ձեզի: ... Այսօր, թեկնածու եմ նախագահական ընտրութեան: Ինչո՞ւ: Կ'ուզեմ վերահաստատել՝ պատասխանատուութեան ոգին, հիմը հեղինակութեան: ... Որպէսզի մեր երկիրը դէպի յառաջ երթայ, հինգ յանձնառութիւններ կը ստանձնեմ. –

– Կ'ուզեմ գործօն Ֆրանսա մը, որ վերջնապէս կոնակ դարձնէ գործազրկութեան:

– Կ'ուզեմ ապահով Ֆրանսա մը եւ վճռած եմ արդարադատութեան, ոստիկանութեան և զինուորական ոստիկանութեան ուժերուն տալ ապահովութիւնը վերահաստատելու միջոցները: Կը մերժեմ անպատժելիութիւնը: Որեւէ յանցանք պէտք է իր պատիժը գտնէ:

– Կ'ուզեմ արդար Ֆրանսա մը: Մեր երկիրը պէտք է նուազեցնէ եկամուտներու, գիտութեան անհաւասարութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին այրերու եւ կիներու միջեւ:

– Կ'ուզեմ արդիական Ֆրանսա մը ու երիտասարդութեան պիտի առաջարկեմ վստահութեան դաշինք մը:

– Կ'ուզեմ զօրաւոր Ֆրանսա մը, որ յատակատես դերակատարն ըլլայ համաշխարհային բազմատարրութեան:

Եզրակացնելով, Լ. Ժոսփէն կ'ըսէ. – «Մեր երկիրը արժանի է բոլորին յանձնառութեան: Իր ապագան, ինծի համար, գաղերուն ամենագեղեցիկն է»:

Իր ծրագրին մանրամասնութիւնները կը ներկայացնէր յաջորդ իրիկուն (Փետր. 21) հեռատեսիլի Բ. կայանէն:

Այս թեկնածութեան մասին ալ, որ նորութիւն մը չէր, չատեր արտայայտուեցան բացի Շիրաքէն:

Ժան – Փիէր Շըվէնըմանի համար առեղը եկած էր եւ այլեւս բուն վիճարկումը պէտք է սկսի: Երկու թեկնածուները (Շիրաք, Ժոսփէն) Ֆրանսայի համար իսկական ծրագրեր չունին: Պետութեան միջոցները օգտագործելով, կը գրաւեն մետիաներու ամբողջ տարածքը:

Մամէռի համար ալ, ամէն մարդ եկած է, ընտրապայքարը իսկապէս կրնայ սկըսիլ: Ռ. Հիւի կարծիքն այն է որ Ժոսփէնի յայտարարութիւնը նախատեսուածէն աւելի կանուխ եկաւ: Ֆ. Պայրու կը գտնէ որ Ժոսփէնի գործածած բառերը, առաջարկած Ֆրանսան ճիշդ հակառակն են իր ձգած Ֆրանսային, հինգ տարուան պաշտօնավարութենէ ետք: Շ. Փասքուայի համար անակնկալ մը չէ: Բոլոր դերակատարները մէջտեղն են, խաղը կրնայ սկսիլ: Ժան – Մարի Լը Փէն դէմ է Ժոսփէնի ընկերվար – համայնավար մեծամասնութեան տարած քաղաքականութեան, բայց, կը կրկնէ որ Շիրաք Ժոսփէնէն գէշ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ լարուած կացութիւն, աւելի սաստկացաւ փետրուար 21-ին եւ Երուսաղէմ տարածուող կարծիքն այն է որ պատերազմի դուռը հասած է Իսրայէլ, Թէեւ, Փետր. 20-ին, Շարոն կը յայտարարէր որ երկիրը պատերազմի չուզեր առաջնորդել: Ռմբակոծութիւնները շարունակուեցան Ռամալլայի վրայ, ուր է Արաֆաթ, քարուքանդ ընելով բազմաթիւ շէնքեր: Իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծած է նաեւ Գազայի եւ Այսրյորդանանի պաղեստինեան ապահովութեան շէնքերը: Փետր. 21-ին ալ հրասայլեր մուտք գործած են Գազա եւ քանդած պաղեստինեան ձայն – հեռատեսիլի կեդրոնը: Միայն Փետր. 20-ին, Իսրայէլացիները 17 պաղեստինցի սպաննած են: Միւս կողմէ, Շարոն յայտարարած է որ շատ մտահոգ է Ֆրանսայի Հրեաներուն համար, որովհետեւ անոնք դէմ յանդիման կը գտնուին «հակահրէութեան շատ վտանգաւոր հոսանքի մը»: Այս յայտարարութիւնը ըրած է Երուսաղէմ, ելոյթի մը ընթացքին հրեայ ամերիկեան գլխաւոր կազմակերպութեանց նախագահներու ժողովին պատասխանատուներուն առջեւ: «Վեց միլիոն Արաբ կայ Ֆրանսա, ըսած է Շարոն եւ Հրեաները կրնան մեծ վտանգի մէջ գտնուիլ, այդ պատճառով է որ բոլոր պատրաստութիւնները կը տեսնենք զիրենք հոս ընդունելու համար»:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարար՝ Տ. Ռըմսֆելտ ապահովութիւն տուաւ, Սոլթ Լէյք Սիթիի մէջ, որ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը (Փենթակոն) «ճշմարտութիւնը» կ'ըսէ եւ միտք չունի ապատեղեկացնել հանրութիւնը կամ մամուլը»: Այս խօսքերը ըսած է ի պատասխան այն մտահոգութեան, զոր արտայայտած են Պաշտպանութեան ամերիկացի պատասխանատուները, որոնց կասկածն այն է որ Փենթակոնը գիտակցաբար սխալ տեղեկութիւններ կու տայ օտար մամուլի գործակալութեանց զօրավիգ ըլլալու համար ահաբեկչութեան դէմ պայքարին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախկին նախարարապետը՝ Եւգենի Պրիմակով, որ Փարիզէն անցած է առջի օր, յայտարարած է («Ֆիկառօ», Փետրուար 21) որ Իրաքի հարուածելը մեծ սխալ մը պիտի ըլլար եւ նըման պարագայի մը, ԱՄՆ այլեւս պիտի չվայլէին Ռուսաստանի զօրակցութիւնը: Չի հասկնար նաեւ որ Իրան մաս կազմէ «Չարի առանցք»ին, քանի Պարսիկները զօրավիգ էին Հիւսիսի Զինակցութեան (Աֆղանիստանի): Իսրայէլ – Պաղեստին ճակատումին մէջ ալ, կ'ըսէ Պրիմակով, ԱՄՆ մենաշնորհեալ քաղաքականութիւն մը վարեցին, որ անելի առաջնորդեց: Շարոնի քաղաքականութիւնն ալ տեղ մը չի տանիր: Կը փորձէ արգելք հանդիսանալ պաղեստինեան պետութեան մը ըստեղծման, արդ, առանց պաղեստինեան Պետութեան մը իսկական ապահովութիւն չկայ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք բաժինին նախագահը Ռ. Տէնքթաշ իսլամական աշխարհին կոչ մը ուղղած է, հրաւիրելով որ նեցուկ կանգնին իրենց: Քաթարի էլ Ճէզիրա հեռատեսիլէն արտայայտուելով ան ըսած է. «Եթէ կրօնքի զօրակցութիւն մը տաք մեզի, Կիպրոս ոչ մէկ ձեւով Յոյներուն կը մնայ»:

ԿՐԳԻԶՍՏԱՆԻ նախագահը Ասքար Աքայեւ պաշտօնական այցով մը Անգարա գացած է: Այցին ընթացքին երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուած են տնտեսական եւ առեւտուրի, արդարադատութեան մարզերուն մէջ գործակցութեան համաձայնագրեր:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՑԱՆՑՆԱԽՈՒՄԲԻՆ Թուրքիոյ ներկայացուցիչ Ք. Ֆօկի խմակներուն (ելեկտրոնիկ նամակ) Թուրք մամուլին մէջ հրապարակումը լուրջ տագնապ մը ստեղծած է միութեան եւ Անգարայի միջեւ: Այդ խմակներուն մէջ Ք. Ֆօկ բազմաթիւ քննադատութիւններ ուղղած էր Թուրքիոյ հասցէին: Ցանձնախումբի ներկայի նախագահը Ռոմանօ Փրոտի հեռաձայնելով վարչապետ Պ. Էճէվիթի այդ հրապարակումին պատճառած վրդովումը յայտնած և ուզած է որ վերջ տրուի այդ երեւոյթին: Թուրքիոյ վարչապետը պատասխանած է թէ հարցը դատարան յանձնուած է եւ ամենակարճ ժամանակի մէջ արդիւնքի կը յանգի: Միւս կողմէ, Թուրքիոյ մէջ պանագան շրջանակներ Թուրք իշխանութեան դէմքերու եւ Անգարայի հասցէին Ք. Ֆօկի արհամարհական արտայայտութիւններէն վրդոված, կը պահանջեն որ վերջ տրուի այդ պաշտօնատարին գործունէութեան:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ 70 քիլոմեթր հարաւ, լեփլեցուն ճեպընթաց մը կրակ առած է Ալ – Այաթ, Փետրուար 20-ին առաւօտը: Առնուազն 400 մեռեալ կայ: Զոհերը բոլորն ալ Եգիպտացի են: Կը կարծուի որ հրդեհը արկածի հետեւանք է: Ճեպընթացը Գահիրէ – Ասուան գիծը կ'ապահովէր եւ ճամբորդները հարաւ կ'երթային մեծ պայրամի հինգ օրերու արձակուրդին համար, որ կը սկսէր Փետրուար 21-ին եւ վերջ կը գտնէ Մեքքէի ուխտագնացութեան վերջաւորութեան: Արտաքին նախարարը յայտարարած է որ 650 տոլարի անմիջական օգնութիւն մը պիտի տրուի զոհերու ընտանիքներուն եւ 220 տոլար ալ վիրաւորներուն: Կ'ըսուի թէ արկածը օճախ մը վառելու հետեւանք է:

ՔԱՊՈՒԼԻ ՄԷՋ, բանավէճը կը շարունակուի Զբօսաշրջութեան եւ Օդուժի նախարարին մահուան շուրջ: Կառավարութեան ղեկավարը Քարզայի զայն վերագրած էր «դաւադրողներու» բայց, իր Արտաքին նախարարը յայտարարած է որ Քապուլի օդակայանին մէջ գործուած այդ ոճիրը «կանխամտածուած» դաւադրութիւն մը չէր»: Բուն պատասխանատուները Սաուտի Արաբիա մեկնելու պատրաստ օդանաւին սպասող ուխտաւորներն են, ինչ որ նաեւ ականատեսներու տեսակէտն է:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ (Լա Փազ) մէջ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով 48 հոգի մեռած է Փետրուար 19-ին:

ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻ որ Ելցինի երբեմնի «մարդն» էր կ'ուզէ անպայման բնաջնջել ՔԱ – Կէ – Պէ-ն եւ Պուտինը, որու ոխերիմ թշնամին է եւ չի վարանիր ըսելու՝ «Պուտինի եւ իմ միջեւ մահու կենաց պայքար է»: Այժմ Լոնտոն հաստատուած, հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»յի, ուր կ'ըսէ թէ Էֆ – ԷՍ – Պէ-ի (նախկին ՔԱ – Կէ – Պէ-ի նոր անունը) գիս սպաննելու հրահանգը 1997-ին հնար մը չէ, բայց, յետագային հարցը փակուեցաւ: Իրեն դիտել կը տրուի որ օժանդակած է Պուտինի, որ նախագահութեան հասնի եւ հիմա անոր թշնամին է, ինչպէ՞ս կը բացատրէ: Բերեզովսկի կը պատասխանէ. – «Անմիջապէս կը հասկնամ թէ մարդիկ խելացի՞ են թէ ապուշ: Բայց, բարի կամ չար, չեմ յաջողիր: Հաւատք ունէի Պուտինի հանդէպ, բայց, փոխուեցաւ: Պէտք է աւելի ուշադիր ըլլայի այն շրջանին, երբ իրեն կ'այցելէի ՔԱ – Կէ – Պէ-ի գրասենեակը: Նշմարած էի Ծերժինսկիի (պոլշեւիկեան ոստիկանութեան հիմնադիր, պատասխանատու միլիոնաւոր անձերու մահուան յեղափոխութենէն ետք) կենսագրին իր գրասեղանին վրայ, խորհած էի իր նախորդին ժառանգն է: Բայց, յետագային, երբ Պուտին նախարարապետ դարձաւ, իր գրասեղանին վրայ, վերագտայ կիսանդրին»:

ՌԵՄՈՆ ՊԱՌ, 78 տարեկան, վերջնապէս կը քաշուի քաղաքական ասպարէզէն, այլ խօսքով կը լքէ Ռոնի երեսփոխանական իր աթոռը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Ասոր կողքին մետալին միւս երեսն ալ պատահեցաւ Ազնաւուրի հրապարակի բացումին յաջորդ օրը:

Երեւանի քաղաքապետ Պր. Ռոպէր Նազարեան «Գինիի Օր» կը տօնէ, մաժօրէթներով, պրէք տանսով, գինիի ձրի բաշխումով եւ բարձրադաղակ երաժշտութեամբ: Տեղ՝ Ազնաւուրի Նոր հրապարակ: Կողքին կայ Նկարիչներու Միութեան կեդրոնը. հիւրասրահին մէջ դրուած է յանկարծամահ եղած երիտասարդ տաղանդաւոր նկարիչի մը բաց դագաղը, ծաղիկներով շրջապատուած: Ընկերները յարգանքի վերջին տուրքը կը մատուցանեն Թաղումէն առաջ:

Միութեան նախագահը քաղաքավարօրէն կը խնդրէ Պր. քաղաքապետէն ի յարգանս հայրենիքի այս տաղանդաւոր տղուն, պահ մը դադրեցնել աղմկարար եռաժշտութիւնը, որպէսզի կարենայ երկու խօսք արտասանել: Պատասխանը կ'ըլլայ. «Մեր յայտագիրը չենք կրնար փոխել ձեր ընկերոջ համար»... ըսել կ'ուզէր որ ուրիշ օր մը գտնէր մեռնելու... եւ աղմուկը, երգերով, պարերով կը շարունակուի, նոյնիսկ երբ տարաբախտ տղուն դագաղը հրապարակ կը հանուի, մեռելակառք մտցնելու համար:

Ըսի որ մեր փողոցը հարուստներու փողոց է: Մանուկներ չկան մէջտեղերը, բայց մեր նեղ փողոցը գրաւեցնող նոր դէմքեր յայտնուած են որոշ ատենէ մը ի վեր: Անձնական վարորդները: Այո՛, անձնական վարորդ ունենալը արժանապատուութեան հարց է. խորքին մէջ մեծ ծախք մը չեն ներկայացներ: Ամսական 100 տոլարով կը գոհանան, արդէն մեծ բան է այս անգործ երկրին համար: Երիտասարդ, աւելի միջին տարիքի ընտանիքի հայրեր են ընդհանրապէս, տրամադիր՝ «ՊՕՍ»ին բոլոր քմահաճոյքները գործադրելու, միայն կարենան ընտանիք պահել: Բարեգութ «ՊՕՍ»երը մատի վըրայ կը հաշուին: Վարորդով - պօսեբուն կառքերը պէտք է սեւ ըլլան, ՔԿՊ-ի հովեր առնելու համար: ՊՕՍ-ը պէտք է երկար կաչիէ վերնազգեստ հագուի ՔԿՊ-ի գործիչներու նման, որոնցմէ ժողովուրդը կը սարսափէր, բայց ունէր հիացմունք եւ պատկառանք: Վարորդը պէտք է համազգեստ ունենայ եւ ամենամեծ տրամադրելիութիւն, ամէն ժամ պատրաստ «Պօս»ին եւ ընտանիքի անդամներուն ծառայելու. կնոջ գնումներուն ընկերելու, երախաները դպրոց եւ զուարճանալու տանիլ - բերելու:

Այս դասակարգն է որ կը տեսնեմ ամէն օր Թաղիս մէջ. ծխախոտը ետեւէ - ետեւ վառելով, երբեմն ժամեր կը սպասեն փողոցը, մինչեւ որ «պօսը» հաճի վար իջնել: Սպասումի այդ պահերուն է որ գրաղցուցած եմ զիրենք խօսակցութիւններով եւ փրցուցած տեղեկութիւն իրենց կեանքի մասին:

Կը յիշեմ, դասընկերներէս մի քանին անգործութեան պատճառով ինքզինքնին Փարիզ նետած, օգտագործելով իրենց հաւատարիմ Հայու համբաւը եւ լեզուի (արաբերէն) ճանաչումը, կրցած էին անձնական վարորդութիւն ընել արաբական երկիրներու էմիրներու եւ մեծահարուստներու, որոնցմով լեցուն է Ֆրանսայի մայրաքաղաքը: Վարձատրութիւնը հազարաւոր տոլարով էր. աշխատանքի պայմանները շատ աւելի հաճելի: Բախտաւոր աստղի տակ ծնիլն ալ լաւ բան է. ամէնուն չէ տրուած:

Ի՞նչ ըսել սա 70 տարեկան բարի մարդուն որ Մայր Եկեղեցիին մէջ ինծի մօտեցաւ, հարցնելու համար որ ե՞րբ խըմբական մկրտութիւն կայ: Վայրկեան մը մտածեցի որ իր ծննդավայր գիւղին բընակիչներուն համար է. երբեմն կը պատահի որ ամբողջ գիւղ մը կնքուած չըլլայ, ինչպէս է պարագան Իջեւանի շրջանի գիւղերու մեծամասնութեան: - Չէ, րսաւ, ինծի համար է: Ցարմար չեմ տեսնում առանձին, այս տարիքիս կնքուելու գալ, ուզում եմ մի խմբի միանալ...: Ցուցիչ առաջարկ էր. գուլթս չարժեց: Ըսի որ ես ոչ Տէր Հայր եմ, ոչ ալ տեղացի...:

Հայաստանեան Պատկերներ: Սահիկներ են: Ամէն քայլափոխիդ դիպուկ նկար մը ուշադրութիւնդ կը գրաւէ: Շրջանի բնակիչները մի քանի օր կ'ուսումնասիրեն քեզ, շարժումներդ. տեղեկութիւններ կը քաղեն քեզի հետ չփուող անձերէ. մէկ ալ տեսնես, առաւօտ մը ճամբադ կը կտրեն քաղաքավարի ներողութիւնով մը եւ քեզի օգտակար առաջարկներ կը սկսին ընել ... ամպերէն կ'իյնաս:

- Սքանչելի կրանիթի քարահանք ունենք Սիւնիքում, չի՞ կարելի միասին շահագործենք: Տէ՛ր Աստուած: Ես ո՛ւր... Կրանի՞թը ուր: - Հայրենակի՛ց, ես կրանիթի հետ գործ չունիմ: - Ա՛խր, մի մարդ չե՞ս ճանաչում որ մեզ հետ գործ անի:

Յաջորդ օրը, արդէն, մի քանի թերթեր կը բերէ ռուսերէնով եւ կը պնդէ որ տանիմ հետս Եւրոպա եւ իրենց գործակից մը գտնեմ. առանց մոռնալու յիշեցնել որ բաժին մըն ալ ինծի վերապահած են: - Այո՛, կ'ըսես որ օձիքդ ազատես:

Ուրիշ մը մինչեւ բնակարանիդ դուռը կը գտնէ, յուշանուէրներու զանազան տեսակներ առաջարկելով (միշտ օպսիտիէնէ) Լուրտ, Թուռ - էյֆէլ իրար խառնած, ի յիշատակ 1700-ամեակի... - Մեծաքանակ որ առնէք, մենք կարող ենք լաւ գին անել: - Սիրելիս, իմ քաղաքիս մէջ 1700-ամեակը մարդ չի հետաքրքրեր... ինչո՞ւ Վերնիսաժ չէք իջեցներ...:

- Ես Գերմանիա տղայ ունեմ, ինձ որ հրաւէր ուղարկէք, կը գամ ձեզ մօտ, էնտեղից կ'անցնեմ տղուս մօտ: - Եւ յետո՞յ: - Էլ չե՛մ գնայ Հայաստան...: - Ես ի՞նչ պիտի ըսեմ ոստիկանութեան: - Մի բան կ'ասես... - իսկ եթէ քեզ մի բան ասեմ (°)...:

Ամէն օր դիմում մը, օրական առաջարկ մը անպակաս է: Համբերութեամբ մտիկ կ'ընեմ, կը ջանամ բացատրել որ դժուարին պահանջներ են: Անհատ մը չի կրնար լուծել, նոյնիսկ եթէ հեռատեսիլի ազգային կայանէն պահ մը տեսեր ես զինք եւ խօսնակին բերնէն լսած որ հայրենասէր, օգտակար անձ մըն է:

Աւելի դիւրին է իրենց հարցերուն լուծումը տեղւոյն վրայ փնտռել, քան օտար երկիրներու մէջ...: Կը զգաս որ ժողովուրդը չփոթած է. ջուրը ինկած. չի գիտեր որո՛ւն փաթթուի... կը մեղքնաս, կ'արդահատիս, դուն ալ քու կարգիդ հարցերու մէջ կը թաղուիս, իրենց չափ չփոթած: Մեր եկեղեցական «բարձրագոյն» իշխանութիւնները, Սփիւռքի կազմակերպութիւնները, ինչո՞ւ քովէ - քով չեն գար այս հիմնական հարցերը ուսումնասիրելու, փոխանակ թերթերուն էջերը լեցնելու Գանատայի, Դամասկոսի եւ այլն թեմերու պատմութիւններով: Ո՛րեւէ մէկը արդեւք կ'ըլլա՞յ արդեօք, նման ազգանուէր համադումար մը կազմակերպելու գաղափարին...:

Ամէնքն ալ բան մը հետապնդելու ցաւալի կացութեան մէջ կը գտնուին:

Բանասէրը որ այլեւս չունի պետութեան օժանդակութիւնը եւ անհրաժեշտ կարիքն ունի ձեռագիր մը ուսումնասիրելու որ արտասահման կը գտնուի, չի գիտեր ո՞ր սուրբին դիմել, սկսած գործը կարենալ ամբողջացնելու համար:

Գիշեր մը հրաւէր ստացայ մասնակցելու մտերմիկ ընթրիքի մը ուր գլխաւոր հրաւիրեալն էր փրոֆէսէօր Մահէն, (Փարիզէն): Ցարմար առիթ մըն էր կարգ մը կասկածներ փարատելու: Լուրջ գիտնական մըն է զոր կը յարգեմ. այնուհանդերձ, հանելուկ մը մնացած էր ինծի համար թէ ինչո՞ւ Փարիզի մէջ արեւելահայերէնով կը կատարէ իր ընթացքը եւ հրատարակութիւնները: Մեր հանդիպումը շատ օգտակար եղաւ, քանի իմացայ թէ որքա՛ն նեղութիւններ քաշած է, ընտանիքով, սովետական դժուար տարիներուն, յամառօրէն ուզելով հայերէն սորվիլ, լաւ կերպով յաջողիլ, ինչպէս յայտնի է: Ուղղագրութեան մասին ինք (ոչ ես) կը խորհի որ հիմա ժամանակը չէ. - բայց պէտք է, կ'ըսէ, հայերէն լեզուի մաքրութեան պայքար տարուի անմիջապէս, լեզուն շատ խեղաթիւրուած է: Փրոֆէսէօր Իսպաշեանը որ ներկաներուն մէջ էր, կ'առաջարկէր 25 տարի ժամանակ տալ, աստիճանաւոր կերպով վերադառնալու ուղղագրութեան: Արդեօք կը կարծէր որ Աբեղեան 25 տարի ժամանակ տուա՞ւ սխալագրութիւնը պարտադրելու համար:

Վերջապէս, երբ բանասէրներու մէջ իյնաս, վերացական նիւթերու մասին սկըսիս վիճել որոնց լուծումը դժբախտաբար մեր ձեռքը չէ, հաճելի միջավայր մը կը ստեղծուի, մոռցնել տալով, բոլոր առօրեայ հոգերը: Եւ սակայն ամէնուն լեզուին տակը ի վերջոյ խնդրանք մը կար. նայած՝ ո՞վ կրնար լուծել. Մութաֆեա՞նը (Գլօտ), Մահէ՞ն, թէ ես:

Ոմանք արմատապէս լուծած են այդ հարցը, ի գին (կ'ենթադրեմ) շատ մեծ զոհողութիւններու: Ստէպ պատահած է որ արեւմուտքի մէջ հանդիպիմ երիտասարդ հայ կնոջ մը, տարեց ամուսինի մը հետ, ընդհանրապէս օտար: Առաւօտ մը, նման թեկնածու մը ներկայացաւ. 30 - 35 տարեկան, աղաչելով որ իրեն օտար ամուսին մը գտնեմ... «նոյնիսկ եթէ շատ տարիքով ըլլայ»: Խե՛ղճ մարդկութիւն:

Ազատութիւն չէ մնացած. ո՛չ զգացումներու, ո՛չ գործի, ո՛չ ընտրութեան: Ցաճախ կը ստիպուին մէկ գործէն միւսը, մէկ ճիւղէն միւսը, մէկ զգացումէն միւսը ցատքել, հանդուրժելի լուծումի մը յանգելու համար որ չի համապատասխաներ իրենց կոչումին, զգացումներուն եւ կարողութեան: Այս ընթացքով, քանի՛ - քանի՛ ի կարողութեան տաղանդներ եւ գործեր կ'ոչնչանան, ի վնաս մեր մշակոյթին:

Վերջին տարիներուն, յատկապէս անկախութեան տասնամեակէն սկսած, մեծ եւ խառնակ շարժում մը կայ անհատական «ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ», ինստիտուտներու, գեղարուեստական դպրոցներու, պարարուեստի, երգի, նկարչութեան, քանդակագործութեան եւ այլն ... Առաւօտ մը, մեր շէնքի մուտքին, դեղին թղթիկ մը գտայ եւրոպական անունով, հեռաձայնի թիւերով, որ իրարու հետ կապ չունեցող ծառայութիւններ կ'առաջարկէր. բաւ է հեռաձայնել...: ՁԵԶ ՀԱՄԱՐ...:

– Աւտոպուս, Միկրոաւտոպուս - Ըսացք, չոր քիմիական մաքրում - գորգի եւ բրդի - բնակարանների մաքրում - վերանորոգում - հանդիսութիւնների կազմակերպում - լուսանկարում - տեսանկարահանում - ուղեկցում երախաներին դըպրոց եւ տուն նաեւ խնամք 24 ժամուայ ընթացքում - առեւտուր ձեր պատուէրով - խմորեղէն - պաղպաղակ - ծաղկեփունջ - ծաղկեպսակ - գեղեցկագիտութեան սրահի ծառայութիւն, եւ այլն, եւ այլն:

Այս ծառայութիւններէն ոչ մէկուն դիմած եմ, բայց վստահաբար, դիմողներ կան. ցոյց կու տան քաղաքի մը, քաղաքացիներու որոշ մակարդակ. կազմակերպչական ոգի: Սովետական շրջանի համայնակուլ «փրօթէքսիոնիզմէն» ձերբազատում, մրցակցութեան ասպարէզ բանալով, լաւագոյնին ձգտում: Ստէպ, պէտք ունեցած եմ վարձկառքերու ծառայութեան եւ գոհ մնացած:

(Շար. 15)

ՀԱՅԵԱՑՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Սեպտեմբեր 11-ը եւ Կովկասը

Հայ Դատի յանձնախումբը Փետրուար 8-ին այս թեմայով երեկոյթ մը կազմակերպած էր Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Խուռներամ բազմութիւնը յորդած էր մինչեւ սանդուխներուն վրայ: Ակնյայտ էր որ կազմակերպիչները նախատեսած չէին այդքանը, ոչ ալ մտածած ձայնային համակարգ մը հաստատելու մասին. այսուհանդերձ, լսարանը մեծ հետաքրքրութեամբ ու կարգապահութեամբ հետեւեցաւ երեկոյթին: Հայ Դատի նախագահը Ցարութ Մարտիրոսեան բացման խօսքին մէջ ողջունեց Ղարաբաղի ներկայացուցիչ Ա. Ցարութիւնեանի ներկայութիւնը, ծանօթացուց երեկոյթին երկու դէմքերը՝ Ժեռար Շալեանն ու Մաքս Սվազլեանը, նաեւ «Լա Գրուա» թերթէն Փիէռ - Իվ լը Փրիօլը որ հայ գաղութին մօտիկ ու ծանօթ անձնաւորութիւն է եւ որ ստանձնած էր երեկոյթը վարել:

Մ. Սվազլեան Մարսէյլէն է. լուսանըկարիչ է ու հեղինակը վերջերս լոյս տեսած «Սեւ պարտէզը» հատորին (1) ուր կը պատմէ Ղարաբաղի պատերազմին դըրւագները (1992 - 1994), ընկերացած՝ իր շատ խօսուն, շատ տպաւորիչ լուսանկարներուն:

Աւելորդ է ներկայացնել Ժ. Շալեանը որ քաղաքագէտ է, լրագրող, փորձագրութիւններու հեղինակ, յեղափոխական պատերազմներու մասնագէտ որ այսօր թէ ԱՄՆ-ու, թէ Եւրոպայի մէջ կը գործէ որպէս վերլուծող խորհրդական աշխարհաքաղաքական հարցերու. հեղինակ է նաեւ աշխարհառազմավարական բազմաթիւ քարտէսագիրքերու եւ տասնեակ մը հատորներու: Անոնց վերջինը (2) անմիջական կերպով առընչուած էր երեկոյթին նիւթին:

Ան իր յատակ բնորոշումներով, ինքնավստահութեամբ, բայց առանց ամբարտաւան ըլլալու, երեկոյթին կեդրոնական դէմքն էր. աւոր մէջ դեր ունէին, անշուշտ, ամերիկեան եւ ֆրանսական համալսարաններու դասախօսի, լրասփիւռներու կողմէ փնտռուած դէմքի անոր յատկանիշները որոնք Հայերու մօտ արժանի վարկը ապահոված էին իրեն: Իսկ Մ. Սվազլեան լռակեաց, գրեթէ երկչոտ ներկայութիւն մըն էր, խօսքէն աւելի լուսանկարի թէքնիքով արտայայտուող որ սակայն, հանրութեան համար կը մարմնաւորէր Հայաստանը ուր կ'ապրի տասը տարիէ ի վեր եւ յատկապէս Ղարաբաղը որուն դատը կը շարունակէ յուզել Սփիւռքը: Երկուքին հասարակաց կէտը կը կազմէր մարտունակութիւնը որ յաճախ յիշուեցաւ երեկոյթին ընթացքին. երկուքն ալ մէկ ծայրէն միւսը կորած անցած էին սախական ցամաքամասը, Ժ. Շալեանի պարագային 25 տարուան փորձառութեան առաւելութեամբ մը. երկուքն ալ յանձնառու դէմքեր էին Հայ Դատին:

Դժուար է ամփոփել երեկոյթին ընթացքները որոնց առիթ եղան սրահին հարցումները եւ անոնց տրուած պատասխանները, բոլորը՝ Լը Փրիօլի շատ տեղին միջնորդութեամբ: Անմիջապէս յայտնի դարձաւ որ ներկաները շատ վերապահ էին, չըսելու համար աւելին, Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի մէջ տարուած ամերիկեան քաղաքականութեան նկատմամբ. նաեւ մտահոգ՝ Սեպտեմբեր 11-ի արարքներուն եւ ամերիկեան անմրցելի հզօրութեան Հայաստանի, Ղարաբաղի համար կարելի հետեւանքներուն պատճառով: Բ. Սվազլեան արտայայտուեցաւ զգացական - զօրակցութեան եզրերով. օգնել պէտք էր Հայաստանի ու Ղարաբաղի, հոն ներդրումներ ընել, եւ այլն: Իսկ Ժ. Շալեան շատ սթափ վերլուծում մը ըրաւ ներկայի կացութեան: Հիմնուելով 80-ական թուականներու Աֆղանիստանի, ապա Ղարաբաղի (1993), Լատինական Ամերիկայի, Պաղեստինի եւ այլն իր փորձառութիւններուն, ան խիստ գիծերով ներկայացուց Զէ Կուէվարայէն ի վեր պետութիւններ եւ վարչակարգեր տապալելու միտող ահաբեկիչ կազմակերպութիւններու բազմաթիւ ձախողութիւնները. ան բոլորէն առանձնացուց միայն Պաղեստինցիները որոնք հնարած էին «քարողչական ահաբեկչութիւն»ը: Շալեան հաստատեց ԱՄՆ-ու կատարեալ յաղթանակը արմատական իսլամականներուն դէմ, շեշտեց Սեպտեմբեր 12-էն իսկ Պուտին - Պուշ ուշագրաւ մօտեցումը. ապա կարգ մը պատճառաբանութիւններ ներկայացնելով նախատեսեց թէ Ղարաբաղի 1994-էն շարունակուող հրադադարը մօտ ատենէն վերջ պիտի գտնէր ու մնայուն լուծումի մը յանգէր. լուծում մը որ հաւանօրէն պիտի որոշուէր քարիւղի ամերիկեան եւ ռուսական շահերով: Ան յիշեցուց թէ Ռուսաստան մինչեւ այսօր թիկունք կանգնած էր Հայաստանի, որպէս «օգտակար դաշնակից» մը որ ո՛չ քարիւղի, ոչ ալ ուրիշ հարստութեան տէր էր. ռազմավարական իսկական արժէք իսկ չէր ներկայացներ. բայց այսօր այդ «օգտա-

ԹԵՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔՈՒԷՅԹԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս Փետրուար 7-ին, Քուէյթահայութիւնը մեծ շուքով եւ հանդիսութեամբ տօնախմբեց Վարդանանց տօնը, որ Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնն ալ ըլլալուն, է նաեւ Ուխտի եւ Մատաղի օր: Հինգշաբթի, Փետրուար 7-ի երեկոյեան հաւատացեալ ուխտաւորներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Թեմիս Կաթողիկոսական Փոխանորդ Եփրեմ Արք. Թապագեան, կատարեց աղի օրհնութիւնը եւ նախագահեց մատաղցու ոչխարի զենման արարողութեան: Ուրբաթ, Փետրուար 8-ի, յընթացս պատարագի Եփրեմ Արք. խօսեցաւ Վարդանանց Զօրավարաց յիշատակի մասին, որոնք հինգերորդ դարուն (451 թուին) հայրենիքի եւ հաւատքի ազատութեան համար իրենց արեան գնով կերտեցին մեր պատմութեան ամէնէն պանծալի թուականներէն մէկը:

ՔՈՒԷՅԹԻ ԵՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԾՈՑԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԹԵՄԻՆ Ը. ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Քուէյթի եւ Արաբական Ծոցի Երկիրներու Թեմին Ը. Թեմական Ընդհանուր Ժողովը տեղի ունեցաւ Փետրուար 11 - 12 Քուէյթի մէջ, նախագահութեամբ Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Եփրեմ Արք. Թապագեանի:

Ժողովը իր երկօրեայ աշխատանքներու ընթացքին մօտէն հետեւեցաւ շրջաններէն ներս իրագործուած ազգային, եկեղեցական, կրթական, տնտեսական եւ այլ աշխատանքներուն, կատարելով որոշ գնահատանքներ եւ թելադրութիւններ յառաջիկայ տարեշրջանի թեմական աշխատանքներու կապակցաբար եւ տուաւ համապատասխան որոշումներ:

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 13-ի երեկոյեան ժամը 19-ին Տեառնընդառաջի տօնին առիթով եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ նախատօնակ՝ նախագահութեամբ Եփրեմ Արք. Թապագեանի:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ ԵՓՐԵՄ ԱՐՔ. ԹԱՊԱԳԵԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոս Յունուար 10 թուակիր եւ 7 - 02 թուահամար գրութեամբ բարձր գնահատելէ ետք Կաթողիկոսական Փոխանորդ Եփրեմ Արքեպիսկ. Թապագեանի գործունէութիւնը, Անթիլիաս կը հրաւիրէ զինք չարունակելու ԿԻԼԻԿԻԱ Թանգարանի տնօրէնի պաշտօնը:

- Երկուշաբթի, 2002 Փետրուար 11-ին, Քուէյթի Ազգային Վարչութիւնը ճաշկերոյթով մը պատուեց Կաթողիկոսական Փոխանորդը, Անթիլիաս իր վերադարձին առիթով: Ընթրիքին ներկայ էին Քուէյթի, Աբու Տաբիի եւ Հիւսիսային Էմիրութեանց Թեմականի անդամները, ինչպէս նաեւ տեղական միութիւններու ներկայացուցիչները:

կարութիւնը» եւ Ռուսաստանի դաշնակիցի հանդամանքը այսօր կախում ունէին միայն Մոսկուայի բարի կամեցողութենէն: Ցնցող այս վերլուծումը որ մտածել կուտար Ղարաբաղի ոչ անկարելի կորուստին մասին, աւելի եւս ծանրակշիռ բընոյթ կ'առնէր այն հաստատումով որ Իրան չէր կրնար Հայաստանի համար ռազմավարական վահանի դեր կատարել:

Երեկոյթը աւարտեցաւ գիրքերու ստորագրութեամբ եւ ներկաներուն միջեւ շարունակուող վիճարկումներով. կար ելոյթներուն բարձր որակին առթած գոհունակութիւնը եւ ապագայի մտահոգութիւնը, Հայաստան – Սփիւռք Բ. համաժողովին քանի մը ամիս մնացած:

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(1) Max Sivaslian, **«Le Jardin Noir, Karabagh — Récit de guerre, 1992-1994»**, UGAB, éditions Cape, 2001, 130 p. Տե՛ս «Յառաջ», Փետրուար 6

(2) Gérard Chaliand, **«L'arme du Terrorisme»**, Paris, Audibert, 2002, 156 p.

1700-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԵՐԳ ԳԱՇԱՆԻ ՄԷՋ*

Հոգեւոր երաժշտութեան գոհարները ունկնդրին մատուցելով յոբելեանը տօնելու խիստ յատուկ ձեւ էր գտել Գաշանի Հայ Մշակութային Միութեան ղեկավար Միրիճան Թասումեանը:

Յոբելենական հանդիսութիւններին երբեմն աւելի շատ ճառ ու գովերգութիւն է լինում, քան մեր հոգեւոր ժառանգութեան բարձրարուեստ կատարում: Լեցուն սրահի ունկնդիրները առանձնայատուկ ուշադրութեամբ էին լսում հայ հոգեւոր երաժշտութեան ընտիր նմոյշները, որ հնչում էին Հերմինէ Երիցեանի կատարմամբ: Այսօր, երբ սակաւաթիւ կատարողներ են մնացել մեր հոգեւոր երգի, երբ աջ ու ձախ աղաւաղւում է, սիրողական մակարդակից էլ ցածր կատարումներ են մատուցւում յատկապէս օտար ունկնդիրներին (ո՞վ է դէմն առնելու), երգչուհին մնում է հաւատարիմ՝ հայ հոգեւոր երգի կատարման աւանդներին, որ մշակեցին Կոմիտասն ու իր հետեւորդները՝ Արմենակ Շահ-Մուրատեանից մինչեւ Լուսինէ Զաքարեան: Վիէննական դպրոցի չխամրող արհեստավարժութիւնը, վերամարմնաւորուելու բեմական վարպետութիւնը, բիւրեղեայ երաժշտականութիւնը երգչուհուն թոյլ են տալիս մեր հոգեւոր երգի վարակիչ ուժը ներարկել ունկնդրին, երգի հանդէպ հետաքրքրասիրութիւնը վերածել մշտապէս ունկնդրելու ցանկութեան: Երգչուհու հայ միջնադարեան մեղեդիների մենակատարումներին յաջորդող Chanteurs d'Eole վոկալ համոյթը, որ կատարեց մեր հոգեւոր երաժշտութեան բարդ կտորներից մէկը՝ Կոմիտասի «Ո՛վ զարմանալի»ն. բացարձակապէս ոչ-Հայերից բաղկացած համոյթի հայերէնի հնչիւնական արտաբերումը յստակ էր ու ստոյգ: Ունկնդիրները յատկապէս գնահատեցին «Կիլիկիա» երգի համոյթային կատարումը, որով եւ վերջակէտուեց համերգի հայկական ճաշացանկը:

Հայկական հոգեւոր երգերի կողքին տեղ էր գրաւել համաշխարհային հոգեւոր երաժշտութեան գլուխ-գործոցներից մէկը՝ Փերկոլէզէի «Սթապաթ Մաթէր»ը: Հերմինէ Երիցեան – Հելմա Վարոմ վոկալ երկեակին ուղեկցում էր Ռատիօ – Ֆրանսի լարային նուագախումբը մաէսթրօ Հանրի Վոժկովիակի փայլիկի ներքոյ: Սովորականի սահմանը անցնելու ձգտումով կազմակերպուած համերգ էր Գաշանի թատրոնում: Հոգեւորը հոգեւորով նշելու առիթ, որը ծառայեց մեր երգարուեստը ֆրանսացի ունկնդրի սեփականութիւնը դարձնելու գործին:

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐ

(*) Շաբաթ, Փետր. 9-ին, Գաշանի թատրոնը:

ՈՍԿԷ ԱՆԿԻՒՆ

ՔԵՆԸՏԻ - ԼԻՆՔՈԼՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԶՈՒԳԱԴԻՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօրինակ զուգադիպութիւններ նըկատուած են ԱՄՆ-ու երկու նախագահներու միջեւ՝ Քենըտի եւ Լինքըլն: Աբրահամ Լինքըլն Գոնկրէսի անդամ ընտրուած է 1846-ին, Ճոն Քենըտի Գոնկրէսի անդամ ընտրուած է 1946-ին: Լինքըլն նախագահ ընտրուած է 1860-ին, Քենըտի՝ 1960-ին, երկուքին անուններն ալ եօթը գիրերէ կը բաղկանան: Երկուքին կիներն ալ զաւակ կորսնցուցած են, երբ Սպիտակ Տունն էին: Երկու նախագահներն ալ Ուրբաթ օր մը սպաննուած են, երկուքն ալ գլուխէն փամփուշտ ստացած են: Լինքըլնի քարտուղարուհին Քենըտի կը կոչուէր, Քենըտիի քարտուղարուհին Լինքըլն կը կոչուէր: Երկուքն ալ սիւտիստէ մը սպաննուած են, երկուքին ալ յաջորդները Ճոնսըն կը կոչուէին: Լինքըլնի յաջորդող Ճոնսընը 1808-ին ծնած էր, Քենըտիի յաջորդող Ճոնսընը 1908-ին, առաջինին մարդասպանը ծնած էր 1839-ին, երկրորդին մարդասպանը 1939-ին: Լինքըլն սպաննուած է թատրոնի մը մէջ, որու անունն էր Քենըտի, Քենըտի սպաննուած է կառքի մը մէջ, որու մակնիշն էր՝ Լինքըլն եւ այլն, եւ այլն:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

- Ես ալ անհամբեր եմ այդ բանը գիտնալու. կը յուսամ, որ հիմա կու գայ:

Արդարեւ վայրկեան մը ետքը Սիսակ եկաւ:

- Էմին էֆէնտի ծակն է, - ըսաւ յաղթական ուրախութեամբ մը, - եւ կարծեմ օձիքը պիտի չի կրնայ ազատել, հակառակ իր ճարպիկութեան:

- Բայց դուն ի՞նչպէս կրցար յաջողցնել գործը առանց ինքզինքդ վտանգելու, - հարցուց Վահէ:

- Իբրեւ ծեր տէրվիշ մը ծպտուեցայ ու այնպէս ներկայացայ Պէտրի պէյին:

- Ճանաչցա՞ւ քեզ:

- Չէ, գիտէք, որ ես դերասանութիւն ըրած եմ եւ դէմք փոխելու արուեստը շատ աղէկ գիտեմ... այսուհանդերձ բաւական մտատանջութիւն կրեցի, մինչեւ որ դուրս ելայ ոստիկանութեան տնօրէնութենէն:

- Պատմէ՛, տեսնենք, մանրամասնաբար, ինչ որ պատահեցաւ:

Սիսակ բազմեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ, ոսկեզօծ մը վառեց եւ պատմեց, ինչ որ մեր ընթերցողները շատ աղէկ գիտեն արդէն:

Երբ իր պատմութիւնը աւարտեց, դարձաւ դէպի Տրդատ եւ ըսաւ.

- Իսկ դուն, ի՞նչ ըրիր, տեսնենք:

- Ես կէս յաջողութիւն մը միայն ունեցայ, - պատասխանեց Տրդատ եւ իր կարգին պատմեց, ինչ որ իմացեր էր իր սիրուհիէն:

- Բայց ատիկա կէս յաջողութիւն չէ, - գոչեց Սիսակ, - այլ կատարեալ յաջողութիւն մը:

- Ինչպէ՞ս կատարեալ կրնայ ըլլալ, քանի որ թուղթերը ձեռք չկրցայ անցընել:

- Արդէն պէտք չէր, որ ձեռք անցընէիր, այլ միայն անոնց տեղը գիտնայիր: Թուղթերը մենք պէտք չէ, որ տանք իրենց, այլ միայն գտնուած տեղը իմացնել, ճիշդ ինչպէս որ ոստիկաններուն համար ըրինք:

- Ուրեմն կրկին պիտի երթաս Պէտրի պէյին իմացնե՞ս թուղթերուն տեղը:

- Վաղը առտու կանուխ, - պատասխանեց Սիսակ:

- Այդ բանը երբեք թոյլ պիտի չի տամ, - ըսաւ Տրդատ, - եթէ այսօր իմացած ըլլայի, որ Աստիկ այդ կնոջ ամուսինը չէ, եւ թէ կինը զայն չի սիրեր:

- Բայց հիմա, որ գիտես այդպէս ըլլալը, բնականաբար առարկութիւն մը չունիս, - պատասխանեց Սիսակ:

- Ո՛չ, առարկութիւն չունիմ:

Երեք երիտասարդները չափազանց ուրախ էին. վերջապէս կրցած էին վիժեցընել դժոխային ծրագիր մը:

Մինչեւ կէս գիշեր միասին անցընելէ ետք՝ իրարմէ բաժնուեցան:

Հետեւեալ առտու, ժամը 10-ին միջոցները, ծերունի տէրվիշը կրկին կը ներկայանար միւտիւրիյէթ:

Այս անգամ սպասելու պէտք չունեցաւ: Ոստիկանութեան տնօրէնը եկած էր արդէն եւ անմիջապէս ընդունեց զինքը:

- Ի՞նչ լուր, - գոչեց Պէտրի պէյ՝ ծերունին տեսնելուն պէս:

- Աղէկ լուրեր, - պատասխանեց միւսը՝ խոնարհաբար բարեւելով:

- Փաստաթուղթերը բերի՞ր:

- Ո՛չ, - պատասխանեց ծերունին:

- Ուրեմն ինչո՞ւ եկար:

- Անոնց գտնուած տեղը ձեր վսեմութեան յայտնելու համար:

- Լա՛ւ, խօսէ՛, տեսնենք:

- Երէկ ձեր մէկ հաւատարիմ պաշտօնեան, Էմին էֆէնտին, պատճառ եղաւ, որ բանտարկուի, այսօր, կարծեմ, ձեր ուրիշ մէկ հաւատարիմ պաշտօնեային գլուխը պիտի ցաւի:

- Ո՞վ է, տեսնենք, այդ պաշտօնեան:

- Աստիկ էֆէնտի Մարկոսեանը:

- Ի՞նչ, ա՞ն ալ դեր ունի այդ կեղծ դաւադրութեան մէջ, - գոչեց Պէտրի պէյ զարմացած:

- Չեմ գիտեր, որ դեր ունի, թէ ո՛չ:

- Ուրեմն ինչո՞ւ իր անունը կուտաս:

- Սա գիտեմ միայն, թէ ձեր փնտռած թուղթերը իր քով կը գտնուին:

- Ապահո՞վ ես այդ մասին:

- Բացարձակապէս ապահով:

- Իր տա՞նը...

- Այո՛, երկրորդ յարկը, հիւրասրահին դիմացի սենեակը, անկիւնը դրուած երկաթեայ սնտուկ մը կայ... Թուղթերը այդ սնտուկին մէջն են:

- Իսկ իր տունը ո՞ւր կը գտնուի:

Ծերունի տէրվիշը մանրամասնօրէն տըւաւ Աստիկի տան հասցէն, զոր ոստիկանութեան տնօրէնը արձանագրեց թուղթի մը վրայ:

- Կարծեմ թէ լաւ կ'ըլլայ, որ խուզարկութիւնը անմիջապէս կատարուի, - դիտել տուաւ ծերունին:

- Իսկոյն կատարել պիտի տամ:

Եւ ոստիկանութեան տնօրէնը անմիջապէս պաշտօնեայ մը կանչելով՝ պէտք եղած հրահանգները տուաւ:

Ժամ մը ետքը արդէն խեղճ Աստիկի տունը հսկողութեան տակ առնուած էր, եւ քոմիսէր մը, ոստիկան մը եւ սիվիլ հագուած լրտես մը դուռը կը բախէին:

Մանկամարդ կինը եկաւ դուռը բացաւ:

- Աստիկ էֆէնտին հո՞ս է, - հարցուց քոմիսէրը:

- Այո՛, հոս է, - պատասխանեց կինը:

- Կրնա՞նք զինքը տեսնել...

Տակաւին կինը չպատասխանած՝ Աստիկ երեւցաւ բակին մէջ:

- Վա՜յ, էֆէնտիմ, մաշալլահ, հրամմեցէք, - ըսաւ թէմէննահներ ընելով:

- Ձեզի քիչ մը անհանգիստ պիտի ընենք:

- Քաւ լիցի, այդ ի՞նչ խօսք է, հրամմեցէ՛ք, վեր հրամմեցէք:

Երեք անձերը ներս մտան եւ ուղղուեցան վեր, հիւրասրահը:

- Ձեր այս պատուաբեր այցելութիւնը ի՞նչ բանի կը պարտիմ, - հարցուց Աստիկ էֆէնտի:

- Ոստիկանութեան տնօրէնին հրամանով փոքրիկ խուզարկութիւն մը պիտի ընենք, - պատասխանեց քոմիսէրը:

- Ոստիկանութեան տնօրէն Պէտրի պէյի՞ հրամանով:

- Այո՛, - պատասխանեց քոմիսէրը:

- Իմ մտերիմ բարեկամս է, դեռ երէկ միասին էինք, այդպէս բան մը չըսաւ:

- Կրնայ ըլլալ, բայց մեզի տրուած հրամանը բացորոշ է:

- Զարմանալի՛ բան, իմ տունս խուզարկութիւն կատարե՛լ, ինծի պէս պատուաւոր ու պարկեշտ եւ հաւատարիմ հպատակի մը տունը, կարծեմ սխալմունք մը կայ, անունի նմանութիւն մը ըլլալու է գործին մէջ:

- Ո՛չ, ճիշդ խնդիրը ձեր մասին է, սխալմունք չի կայ:

- Պէտրի պէյը եղբօրս պէս է. դպրոցական ընկեր եղած ենք:

- Այդ տարբեր բան է. խնդիրը անձնական բարեկամութեան վրայ չէ... այս պարագային Պէտրի պէյը չէ, որ խուզարկութեան հրամանը կուտայ, այլ ոստիկանութեան տնօրէնը:

(Շար. 170)

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին
Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»

կը բանախօսէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

երկրորդ բաժինով՝
Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon — Paris 8e
Հիւրասիրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկնանց Յանձնախումբը
սիրով կը հրաւիրէ ձեզ

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

մեծարանքի
ճաշ – հանդիսութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
ժամը 12·30-ին
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Գեղարուեստական հաճելի բաժին. երաժշտութիւն, երգ, պար... ընկերակցութեամբ՝ «Երեւան» նուագախումբի:
Մասնակցութիւնը 20 Եւրօ:
Տեղերը ապահովել Փետրուար 20-էն առաջ:
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian» de Sevran

A la découverte de la cuisine arménienne

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section D. Missakian de Sevran-Livry vous invite le **Samedi 23 février à partir de 20h30** à un repas qui vous permettra de déguster une spécialité traditionnelle de la région de Digranaguert. Renseignements et réservations auprès de Madeleine :
☎ 01 43 83 87 67

***

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)
dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h
Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...
Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro: République, Filles du Calvaire

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փաթրիք Մալաքեան, Սօֆի Լըմէրթ (ծնեալ՝ Մալաքեան), Սեւան Մալաքեան, Գայեանէ Մալաքեան, կը ծանուցանեն թէ Կիրակի օր Փետրուար 24-ին, յաւարտ պատարագին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, իրենց սիրեցեալ հօր՝

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ
(Henri VERNEUIL)

մահուան քառասունքին առիթով:
«Ցիշատակն արդարոյն՝ օրհնութեամբ եղիցի»:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ԺԷ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
«ԱՆԱՌԱԿ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի ընկերուհիները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պր. Վ. Գրիգորեանին, զաւակներուն՝ Րաֆֆիին եւ Ազատին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ - մօր ողբացեալ ընկերուհի Հռիփսիմէ Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ՋԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայաստանցի միջին տարիքի կին մը տրամադիր է մանուկ կամ տարեց խնամելու:
Նաեւ այր մը պատրաստ է որեւէ գործ ընելու (շինարարութիւն, պարտիզպանութիւն եւ այլն, եւ այլն):
Հեռաձայնել Տիկին Մարգրիտի
06 21 20 15 44

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -
ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
ԺԲ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Ալֆորվիլի
Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de M. André SANTINI
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson
Issy-les-Moulineaux
Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de M. Gérard COLOMB
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.370 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.370

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՌԱԳԱՍՏ»Ի ԴԱՏԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Փետրուար 20-ին աւարտած է Սեպտեմբեր 25-ին Երեւանի «Առագաստ» սրճարանին մէջ կատարուած մարդասպանութեան դատը: Ամբաստանեալ Աղամալ Յարութիւնեան որ նախագահ Ռ. Քոչարեանի ապահովութեան ծառայութեան անդամ է, դատապարտուած է երկու տարուան բանտարկութեան, «անզգոյշ սպանութեան» համար: Սակայն, ան պայմանական ձեւով պիտի կրէ իր պատիժը. այլ խօսքով՝ տարի մը, որպէս փորձաշրջան, պիտի գտնուի հսկողութեան տակ, երկրէն չբացակայելու յանձնառութեամբ:

Դատաւոր Մնացական Մարտիրոսեան վճիռը բացատրած է այն հանգամանքով որ Ա. Յարութիւնեան նախապէս չէ դատուած եւ անոր անձին մասին դրական բնութագրում տրուած է, եւ այլն: «Ազգ» օրաթերթը (Փետրուար 22) լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ վճիռը դրական ընդունելութիւն չէ գտած դատավարութեան կանոնաւոր կերպով հետեւած գանգուածէն: Այդ վճիռին մէջ կը չեզոքուի դերը մեղադրող Ե. Սարիկեանի որ ըսկիզբէն կամակորութիւն որակուած մարտավարութեամբ մը տարած է գործը, աւարտին միայն երկու տարուան պատիժ պահանջելով մարդասպանին համար:

Զոհին եղբայրը, փաստաբանը եւ զոհակիցները ներկայ չեն գտնուած վճիռի արձակման նիստին: Եղբայրը յայտնած է թէ վերաքննութեան կը դիմէ: Իսկ քաղաքական շրջանակները լայն չափով վերդոված են ի տես այսքան ակներեւ կողմնակալութեան մը:

Այդ շրջանակներէն որպէս բացառութիւն լրատուները կը նշեն Ազգային ժողովի Հ.Յ.Դ. խմբակցութեան ղեկավար Ալուան Վարդանեանի հակազդեցութիւնը. ան խոր համոզում յայտնած է որ «այս գործով իշխանութիւնը, այդ թւում նախագահը, յատուկ որեւէ պատւէր չեն տուել»: Գործուած ոճիրին նըման «անզգոյշ» մատնանշում մը որ չար մտածումներու կը դրդէ երբ ոչ ոք մտքէն կ'անցընէր իշխանութեան, «այդ թւում նախագահին», հետ որեւէ առնչութիւն տեսնել ոճիրին, դատավարութեան եւ մանաւանդ արձակուած վճիռին մէջ...:

***

ՊՍԿՈՎԻ ԴԱՏԱԽԱԶ ՎԱԼԵՐԻ ԱՍՐԻԵԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Փետր. 21-ի կանուխ ժամերուն, իր բնակարանէն դէպի կառատուն ճամբուն վրայ սպաննուած է Ռուսաստանի Պսկով մարզի դատախազ Վալերի Ասրիեան: Պսկովի մարզի ներքին գործերու վարչութիւնը որ կ'ենթադրէ թէ սպանութիւնը պատուէրի բնոյթ ունի, հետաքննութիւն բացած է:

***

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱԶԳ. ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԻՆ ՆՈՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ

Ֆութպոլի Հայաստանի Դաշնակցութիւնը ազգային հաւաքականին որպէս գլխաւոր մարզիչ նշանակած է ներկայիս «Շիրակ»ի մարզիչ Անդրանիկ Ադամեանը: Իրեն կ'օգնէ «Փիւնիկ»ի մարզիչը՝ Ս[illegible] Դարբինեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 21 / 22)

ՎՐԱՍՏԱՆ ԿԸ ԲԱՑԱՌԷ ՋԱՒԱԽՔԻ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի Խորհրդարանին ապահովութեան եւ պաշտպանութեան յանձնաժողովը Փետրուար 20-ին դռնփակ նիստի մը քննած է Ջաւախքի մէջ ստեղծուած կացութիւնը: Նիստէն ետք Արտաքին գործերու նախարար Ի. Մենաղարիշվիլի լրագրողներուն յայտնած է թէ Ջաւախքը Վրաստանի անբաժանելի մասն է եւ բացառուած են անոր ինքնավար կարգավիճակ տալու մասին խօսակցութիւնները: Նոյն առիթով նախարարը ողջունած է «անջատողականութեան դէմ Հայաստանի իշխանութիւններու յստակ կեցուածքը»:

Վրաստանի Պետական ապահովութեան փոխ-նախարար Լ. Նացվլիշվիլի եւս արտայայտուելով նոյն նիւթին մասին, անջատողականութեան դրսեւորում համարած է այդ շրջանին համար տեղական կարգ մը կազմակերպութիւններու ինքնավար կարգավիճակի պահանջը: Ան ըսած է թէ հարցը պէտք է քննութեան առնուի անջատողականութեան համաշխարհային հարցադրումի ենթախորքին վրայ, քանի որ ինքնավարութիւն կը պահանջէ միաձոյլ բնակչութեան հատուած մը:

Վրաստանի Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Վան Բայբուրդեան ըսած է թէ երկրին հանրութիւնը պէտք չէ լուրջ իմաստ տայ Ջաւախքի հայկական արմատական կազմակերպութիւններու առանձին ներկայացուցիչներուն ինքնավարութիւն պահանջող յայտարարութիւններուն:

Ինքնավարութեան պահանջով հանդէս եկած տեղական հայկական կազմակերպութիւններն են «Ջաւախք»ը եւ «Վիրք»ը:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ ԳԱՆՆԻ ԵՒ ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆՆԵՐՈՒՆ

Բեմադիր Վ. Զալդրանեանի «Լռութեան համանուագ»ը «Օսքար»ի մրցանակներուն համար չէ ընդգրկուած օտար լեզուով ֆիլմի թեկնածուներուն ցանկին, ընտրուած չ[illegible]լլալով Ա. հնդեակին. սակայն, ան կը ներկայացուի Գաննի փառատօնին: Նաեւ Աթոմ Եգոյեանի նախաձեռնութեամբ, գործը կը մասնակցի Թորոնթոյի փառատօնին:

***

ԼԻՍՏԵՒԻ ԵՒ ՍՏԱՐՈՎՈՅՏՈՎԱՅԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏՈՒԱԾ

Ռուսաստանի Ներքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարած է թէ բացայայտուած են ինքնութիւնները այն ոճրագործներուն որոնք սպաննուած էին ռուսական հեռատեսիլի լրագրող Վըլատիսլաւ Լիստեւը եւ Դումայի երեսփոխան, Հայոց բարեկամ Գալինա Ստարովոյտովան: Յայտարարութեան մէջ ըսուած է նաեւ որ մարդասպանները արտասահման կը գտնուին ու կը հետապնդուին Էնթէրփոլի կողմէ: Պատուիրատուներն ալ չեն յայտնաբերուած:

***

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսահայ դահուկորդ Վանեսա Ռաքըճեան, Հայաստանի միակ մարզիկը եղած է եղրափակիչ փուլին յանգող: Ան ոլորավայրէջքի (սլալոմ) աւարտականներուն գրաւած է 29-րդ տեղը 70 մրցակիցներու մէջ: Վ. Ռաքըճեան պիտի մասնակցէր նաեւ հսկայ ոլորավայրէջքի (սլալոմ – ժէան) մրցաշարքին:

Գեղասահքի Հայաստանի ներկայացուցիչը Եուլիա Լեբեդեվա, ձախող ելոյթ մը ունենալով գրաւած է վերջին՝ 27-րդ դիրքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՍՓԷՆԻ ՎԱՂՈՒԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Յայտարարելէ ետք (Փետրուար 20) որ թեկնածու է նախագահութեան, Լ. Ժոսփէն, Փետրուար 21-ին, պատասխանելով Տաւիտ Փիժատասի հարցումներուն, «Ֆրանս 2» հեռատեսիլի կայանէն, պարզեց իր ծրագրերը վաղուան Ֆրանսային համար, այնպէս ինչպէս կ'ուզէ որ ըլլայ անոր ապագան:

Վերանորոգուած նախագահութիւն մը կը նախատեսէ եւ ինք ալ կ'ուզէ գործօն նախագահ մը ըլլալ, որ իր իշխանութիւնը ինք կը կիրարկէ: Իր ծրագիրը «արդիական» է, ոչ՝ ընկերվարական: Բացէ ի բաց չի յարձակիր Շիրաքի վրայ, բայց ի մէջ այլոց կ'ըսէ. - «Հօթ-Կառոնի ընտրեալ եմ եւ Հօթ-Կառոնի մէջ, ձեռքեր սեղմել գիտենք ու նաեւ աչքերուն մէջ նայիլ անոր որու ձեռքը կը սեղմենք»: Կ'այպանէ ընդդիմութիւնը որ չատ յոռետես կը գտնէ: Ինք, հինգ տարիներու երկայնքին, դժուարութիւններու հետ դէմ յանդիման գտնուած է եւ ծանօթ է անոնց, անհաւատալի յոռետեսութիւն մը կը գտնէ աջին մօտ: «Վաղնջի, կ'ըսէ, հարցը աջին հարցն է, նախագահական ընտրութիւն է, եօթնամեակ մըն է, զոր պէտք է դատել, նախագահական հաշուեկշիռ մըն է, զոր պէտք է գնահատել»: Անդրադառնալով իր ստանձնած հինգ յանձնառութեանց, Ժոսփէն կ'ընդունի որ զոհ չէ անապահովութենէն, պէտք է աւելի ճիգ թափել: Նախատեսուած չէր պատանեկան այս յանցագործութեան ծաւալը: Նկատած է, որ ժաղ Շիրաք Կառժ-լէ-Կոնէսի իր ելոյթին մէջ, իւրացուցած է կառավարութեան առաջարկները: Կողմնակից չէ ելեկտրականութեան սեփականաշնորհման, բայց, կարելի է ձեւ մը գտնել աշխատաւորներուն համաձայնութեամբ: Ինչ կը վերաբերի հանգստեան թոշակներուն, Ժոսփէն կ'ըսէ թէ հարցը այնքան սուր բնոյթ չունի, պէտք է գործի անցնիլ, բայց, առանց աճապարանքի: Բարենորոգումները պիտի ըլլան յաջորդ օրէնսդրութեամբ: Շըվէնըմանի մասին, կ'ըսէ թէ այլեւս իր նախարարը չէ, բայց, բարեկամը կը մնայ, անշուշտ, մրցակից մըն է, ոչ՝ հակառակորդ մը: Հանրապետութեան մասին նոյն խոր համոզումներն ունին, բայց զայն ապրեցնելու ձեւը պէտք է աւելի նորարար ըլլայ:

Լ. Ժոսփէնի ընտրապայքարի առաջին հրապարակային երեւումն էր այս հարցապատասխանը, որ զգայացունց ոչինչ ունէր: Ժոսփէն միշտ կը պահէ վարժապետական ոճ մը, որ, այս ձեւով, չի կրնար խանդավառել ամբոխները, որքան ալ ինք [illegible]ռէ «Je suis un austère, qui se marre»:

Ելոյթէն ետք ալ, հակազդեցութիւնները չատ տարբեր չեն նախորդ օրուան հակազդեցութիւններէն, երբ Ժոսփէն յայտարարած էր իր թեկնածութիւնը: Շիրաքի ընտրապայքարի բանբերին՝ Ռոզըլին Պաշըլոյի համար, Ժոսփէն աւելի կը ջանար իր հաշուեկշիռը պաշտպանել քան Ֆրանսայի խնկական տեսիլք մը առաջարկել, Հիւ աւելի համարձակ քաղաքականութիւն մը կ'ուզէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ հեռատեսիլէն ելոյթ մը ունեցաւ, Փետրուար 21-ին, եւ յայտնեց թէ «չէզոք գօտի»ներ պիտի ստեղծուին, որոնց նպատակն է բոլոր Իսրայէլացիներու պաշտպանութիւնը, ներառեալ Այսըրյորդանան եւ Գազա հաստատուած Հրեաներուն: Բաւական չափաւոր կերպով արտայայտուեցաւ Արաֆաթի մասին, յայտարարելով որ նոյն օրը ձերբակալուած էին նախարար Զէեվիի երեք մարդասպանները եւ աւելցնելով թէ անոնց յանձնումը պիտի չպահանջէ: Զինուորական գործողութիւններու սաստկացումը կը շարունակուի Գազա եւ Այսըրյորդանան: Երկու կողմերն ալ բազմաթիւ զոհեր կան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ՝ Տանիէլ Փ[illegible]րլ, որ Յունուար 23-ին առեւանգուած էր Փաքիստան, սպաննուած է զինք առեւանգողներուն կողմէ, հաղորդեց Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլը, որու թղթակիցն էր: Տանիէլ Փըրլ, 38 տարեկան, գլխատուած է, ինչպէս կը հաստատէ տեսերիզը, որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Փետրուար 11-ին, Գոլոմպի Լուի Մուրիէ հիւանդանոցին մէջ, ուր փոխադրուած էր Յունուար 21-ին պրոնշիթի մը հետեւանքով, իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս հին եւ ծանօթ դէմքերէն՝ Պատրիկ Կէնճեան:

Ողբացեալը ծնած էր 1906-ին Ատափազար: 1915-ին, ընտանիքին հետ տեղահանուած էր մինչեւ Մեսքէնէ, ապա անցած Հալէպ, հուսկ Դամասկոս, ուր ընտանեօք կը մնային մինչեւ Ա. աշխարհամարտի վերջաւորութիւնը: Շրջան մը Ատանա մնալէ ետք, երբ քաղաքը Ֆըրանսական հոգատարութեան տակ էր, ծնողքին հետ կը հաստատուէր Պէյրութ, ուր կը մնար մինչեւ 1926: Հոն, Պատրիկ Կէնճեան կը շարունակէր իր ուսումը Քրիստոնեայ դպրոցներու, Սաքրէ-Քէօր վարժարանին մէջ եւ կ'անցընէր փիլիսոփայութեան եւ թուաբանութեան պաքալորէան: 1926-ին վերջնապէս կը հաստատուէր փարիզեան արուարձան մը: Պատրիկ Կէնճեան թուաբանութեան եւ բնագիտութեան լիսանս ունէր, ճարտարագէտ էր (սիւփէլէէf), իրաւաբանութեան տոքթոր, հայերէնի վկայուած (ԻՆԱԼՔՕ եւ ԷՆՈՍ): Հրատարակած եւ խմբագրած է Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ամսաթերթը՝ «Յաղթանակ»: Երկար տարիներէ ի վեր Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան անդամ կը վերընտրուէր, անդամ եղած է նաեւ Վարչական Խորհուրդին: Վերջին անգամ ներկայ եղած է ժողովին Յունուար 16-ին:

Ըստ իր փափաքին կրօնական արարողութենէ մը ետք, որ կատարուեցաւ իր հարազատներու ներկայութեան, Փետր. 18-ին, մարմինը փոխադրուեցաւ Նանթէռի դրեմաթորիոմը, ուր հրկիզուեցաւ: Աճիւնները կը փոխադրուին Հայաստան:

***

Պատրիկ Կէնճեան ֆրանսահայ գաղութի հին դէմքերէն էր, անդամ Հնչակեան կուսակցութեան եւ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան. միշտ իր նուիրեալ գործունէութիւնը ունեցած է հանրային կեանքի մէջ: Առատաձեռն բարերարներէն էր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցւոյ եւ Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամին: Համեստ նկարագրի տէր, գործած է միշտ լուռ ու մունջ, հեռու ցուցական երեւոյթներէ, բայց, ներկա՛յ ուր որ պէտք էր:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին՝ Տիկին Սօնա Կէնճեանի եւ եղբօր՝ Նուրհան Կէնճեանի:

ԱՂԱՆԴԱՒՈՐԻ ՄԸ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յոբելեանի տարի հռչակուած 2001-ի աւարտով փակուեցաւ 1700-ամեակի էջն ալ: Ուխտաւոր ու այցելու շատոնց վերադարձած են իրենց տեղերը, քարոզները եւ ճառերը փակուած Թղթապանակներու մէջ, կամ մնացած ձայնագրիչներու երիզներուն վրայ: Ժողովուրդը որուն բաժին հանուած մեծագոյն պատառը արհամարհանքն էր, իր անտարբերութեամբ վճարած է այդ բաժինը, իսկ կազմակերպիչ մեծամեծներու խմբակը ինքնագոհութեան այլ ազդակներու որսին ելած է շատոնց, տեսնելով որ իր ջանքերուն արձագանգէն շատ աւելի երկարակեաց եղան 1700-ամեակի շուրջ դարձող կատակները, անէքդոտները:

«Ի՞նչ մնաց մեզ» հարց պիտի տար բանաստեղծը որ անդենականի յաւերժութեան ծառին կոտտացող մէկ տերեւն է, ի տես՝ իր անունը կրող երեւանեան «մշակոյթային» ակումբին ճակատին այդ անունին մէջ հիւրընկալուած երեք տառասխալներուն: Իրա՛ւ, ի՞նչ մնաց հայութեան, յատկապէս Հայաստանի ժողովուրդին, քանի մը խսկապէս արժէքաւոր հրատարակութենէ եւ նորոգուած եկեղեցիէ, «Նոր Հայ»ու անմրցելի խորհրդանիշ տաճարէ մը, 150 հազար գրոսաշրջիկի շուտ պայթած փուչիկէն զատ: Աւելորդ է նոյնիսկ նոյն հետաքրքրութիւնը ուղղել արտաքին աշխարհին նըկատմամբ որ Յովհ. - Պօղոս Բ.ի այցի փակագիծէն դուրս, ո՛չ մէկ բանի արձագանգեց, գլուխ գլխի ձգելով մեզ մեր 1700-ամեակին հետ:

Այսօր, երբ փակուած է այս վերջինին տետրակն ալ, կրկին ջուրին երեսը յայտնուած են հին «մտերմութիւններ», ինչպէս՝ Հայաստանի անկախութեան առաջին օրէն ճիտէն կախուած աղանդները: Անոնք հայաստանեան համայնապատկերին մէջ կորուստներով բողոքներով, զարմանքով, ընդվզումով, յուսահատութեամբ յատկանշուած իրենց մնայուն տեղէն զատ, ներկայիս ուշադրութիւններու առարկայ են դատավարութեամբ մըն ալ: Անոր ամբաստանեալը Եհովայի վկաներու հայաստանեան կազմակերպութեան գլխաւորներէն Լ. Մարգարեանն է: Արդէն քանի՛ անգամ գրուեցաւ այդ դատին մասին որուն ամէն մէկ նիստը քիչ մը աւելի յստակութեամբ ցոյց կու տայ լուսանցքային այդ կազմակերպութիւններուն հզօրութիւնը: Հզօրութիւն, ա՛յն աստիճանի որ եթէ դէպքերու մինչեւ այսօրուան ու ներկայի զարգացումին պատւար կանգնել կարելի չըլլայ, բացառուած չէ որ մեր ազգային, 1700-ամեայ եկեղեցին ըլլայ լուսանցքայինը օր մը...:

Ատոր նորագոյն փաստերէն է յիշեալ Լ. Մարգարեանի դատավարութեան մասին տեղեկութիւնը, հաղորդուած՝ Յունուարի վերջին օրերու հայաստանեան մամուլէն: Աղանդներու հզօրութեան հետ հոն տեղ գտած է աղանդին մեծաւորին ամբաստանութեան փաստն ալ որ մըտածել կու տայ այն ամուր զօրակցութեան մասին զոր կը վայելեն Հայաստանի մէջ այդ շարժումները, այդ մարդիկը: Նոյնիսկ առանց ներկայ գտնուելու դատին, մամուլէն քաղուածը կը բաւէ այդ մասին հաստատ համոզում գոյացնելու: Զօրակցութիւն ըսելով բնական է որ պէտք չէ ենթադրել Թափ ու Թմբուկով յատուկ քաջալերանք. բայց լռութիւնը, կրաւորականութիւնն ալ զօրակցութիւն են երբ անոնցմով կը խնայուի պատժելին, մերժելին:

Լ. Մարգարեանի դատավարութեան առաջին նիստերուն նկարագրականները զարմացուցած էին իրեն նեցուկ կանգնելու նպատակով արտասահմանէն Երեւան մեկնած եհովայականներու խումբերով: Անոնք ոչ միայն իրենց ներկայութեամբ քաջալեր ըլլալու դերը կատարած էին, այլ նաեւ իրենց արտայայտութիւններով, աղաղակով - աղմուկով, ամբոխներով:

Յունուար 28-ի դատավարութեան մասին Անոյշ Բաբայեանի («Ազգ», Յունուար 29) էջը առաջին տողերէն այդ նշումը կ՚ընէ. «կրէերն այնէան բորբոքուեցին որ վիճաբանութիւնների, աղմկոտ յայտարարութիւնների տեսքով պայթեցին դատարանի նախասրահում ու բակում»: Հաւկնալի է որ առաջին նիստերէն ետք, դատին ներկայ ըլլալու կ՚երթան Հայաստանեայց եկեղեցիի հաւատացեալներ ալ որոնք յարմար պահը չեն փախցներ այդ աղանդին հանդէպ իրենց ժխտական վերաբերումը արտայայտելու, անոր վտանգը եւ հակապետական բնոյթը մատնանշելու:

Յունուար 28-ի այդ նիստին մեղադրողները բաւական ծանրացած են զինուորական ծառայութեան խնդրին վրայ. հարց տրուած է թէ Հայաստանի մէջ բնաւորուած աղանդներէն ինչո՛ւ այս մէկն է որ կը քարոզէ զինուորական ծառայութենէն խուսափիլ: Այդ մասին հարցումները ամէն անգամ զայրոյթ պատճառած են ամբաստանեալին միջնորդի փաստաբանին:

Լ. Մարգարեան ամբաստանուած է նաեւ անչափահասներու շրջանին մէջ ալ քարոզչութեամբ. ինչպէս կը յիշենք, ան պատասխանած է այս մասին հարցումներու, թէ իրենց հաւաքոյթներուն ճիշդ է որ անչափահասներ ալ կը մասնակցին, բայց անոնք կամ անչափահաս են, կուգան իրենց ծնողներուն հետ, կամ անոնց համաձայնութեամբ: Ա. Բաբայեան արդարօրէն կ՚ըսէ թէ այդ բացատրութիւնը կացութիւնը աւելի մռայլելու ազդակ է, քանի որ ցոյց կու տայ թէ աղանդին հետեւորդները ո՛չ թէ անհատներ են, այլ՝ ամբողջ ընտանիքներ:

Այսուհանդերձ, դատավարութեան բարձրակէտը պէտք է նկատել միջնորդի պաշտպան փաստաբանին «ցնցող» որակուած յայտարարութիւնը. ան, կ՚երեւի վերջնապէս լռեցնելու համար անչափահասներու քարոզչութեան նիւթով իր պաշտպանեալին ուղղուած ամբաստանութիւնները, ըսած է. «Երբ ձեր զաւակները դպրոցներում մէջ պարտադիր կերպով կը մասնակցին կրօնքի դասերուն, մէկուն միտքէն կ՚անցնի՞ ծնողներուն համաձայնութիւ՞ը առնել»: Այսպէս աւելի անձնականացնելով հարցը, կ՚երեւի աւելի շօշափելի ըլլալու նպատակով հարց տուած է «Իմ անչափահաս զաւակս առանց իմ համաձայնութեանս եւ ուրիշներու պարտադրանքին պատճառով, դպրոցը ստիպուած կ՚ըլլայ կրօնքի պատմութեան դասերուն մասնակցելու: Ինչո՞ւ»: Իրեն կը պատասխանեն. «որովհետեւ պետական ուսումնական ծրագիրը այդպէս նախատեսած է»: Սակայն, Ա. Բաբայեան շատ վստահ չէ թէ Լ. Մարգարեանի փաստաբանը ըմբռնած է պետական կրօնքին ու աղանդին տարբերութիւնը:

Ի՞նչ պէտք է ենթադրել. ի՞նչպէս կ՚աւարտի Եհովայի վկաներու երէցին դատավարութիւնը: Հակապետական քարոզչութեան, մարդորսութեան, անչափահասներ մոլորեցնելու յանցանքներով Հայաստանի մէջ անոր գործունէութիւնը կ՚արգիլուի, ինք կը բանտարկուի, կամ կ՚արտաքսուի՞ երկրէն, թէ դատավարութիւնը այնքան կ՚երկարի ու կ՚երկարի որ օր մըն ալ աղանդաւոր երէցը բողոքի նամակ մը կը գրէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Կրթութեան նախարարին, պահանջելով որ վերջ տրուի դպրոցներուն մէջ կրօնքի ու կրօնքի պատմութեան դասաւանդութեան, որպէս յարգանք մարդկային իրաւունքներու, խղճի ու հաւատքի ազատութեան, եւ այլն:

Կարեւորը քանակը ամուր կարենալ բռնելու հարցն է, որպէսզի առաւօտ մըն ալ լուսանցքը տեղափոխուած չգտնուի:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՓԻԼ

Գանատայի Հայ կանանց Միութեան Տեղեկատու (եռալեզու)

Թիւ 1 (Յուլիս - Օգոստոս 2001)
Թիւ 2 (Նոյեմբեր - Դեկտեմբեր 2001)

A F A C
11766 De Poutrincourt,
Montréal (Quebec) Canada H3M 2A3

ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂԻՆ ՊԱՏՄԱԾ ԿԱՐՍԸ

Օրհան Փամուք արդի Թուրք գրականութեան ամէնէն ուշագրաւ դէմքերէն է որ լայն ընդունելութիւն գտած է գրական միջազգային շրջանակներէ ալ: Անոր վէպերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու եւ լուրջ գնահատականի արժանացած յատկապէս արեւմտեան գրագատներէ: Իր երկրին մէջ պահպանողական հատուածի մը սուր քննադատութիւններուն ալ թիրախ վիպագիրը վերջերս հրատարակած է նոր վէպ մը որուն խորագիրն է «Ձիւնը»: Այդ վէպին հերոսն է բանաստեղծ մը. Գերմանիա անցուցած աքսորի տարիներէ ետք, ան Կարս կ՚երթայ, Թաղապետական ընտրութիւններուն եւ տեղացի կիներուն անձնասպանութեան դէպքերուն մասին քննարկում կատարելու: Այդ առիթով կը ծանօթանայ քաղաքին լռութեան պարիսպով մը շրջափակուած անցեալին ու կը պատմէ այդ մասին:

«Ձիւնը» առիթ եղած է որ «Ակօս»ի խմբագրակազմէն Գարին Գարագաշլը զրոյց մը ունենայ Օ. Փամուքի հետ. թերթին Փետրուար 8-ի թիւին վերջին էջը ամբողջութեամբ գրաւած այդ զրոյցին ընթացքին վիպագիրը սապէս կը ծանօթացնէ այդ գործը. «Գիրքը քաղաքական բնոյթ ունի, սակայն, քաղաքականութիւն չէ լրածը. անոր բուն խնդիրն է սեւեռիլ մեր ապրած մշակոյթին, մեր գլուխներուն միջուկին, ջանալ Կարսի վրայով մէկ ոգին բնորոշել Թուրքիոյ: Ասիկա ոչինչով քաղաքական է, աւելի մշակութային արարք է: Այս հատորին մէջ կայ քաղաքակրթութիւններու բախում, արդիականութիւն, աւանդութիւն եւ ինչ որ կ՚ուզեմ յատկապէս ընդգծել՝ կայ Արեւմուտքին հանդէպ զայրոյթ, անտիրութիւն եւ զաւառայնութիւն»:

Կարսը այս բոլորին արտայայտութեան որպէս յարմարագոյն վայր ընտրուած է: Գ. Գարագաշլը երբ դիտել կու տայ որ վէպին մէջ «կան Հայերն ալ որոնց միայն անունը մնացած է Կարսի մէջ, նաեւ անոնց տուները, ապարանքները, քարակերտ շէնքերը», Օ. Փամուք կ՚ըսէ. «Որովհետեւ ատիկա է Կարսի իրականութիւնը: Հոն ոչ միայն Հայեր, այլեւ Յոյներու լայն հատուածներ կային: Ատկէ կուգայ այդ քաղաքին գեղեցկութիւնն ալ: Անատոլուի ուրիշ քաղաքներուն մէջ ալ հայկական, յունական հին շէնքեր կան: Սակայն, անոնք բոլորն ալ անյայտացած են: Մինչդեռ հոս, ամբողջ քաղաքին պատերն ու շէնքերը կ՚աղաղակեն. «հոս Հայեր ու Յոյներ ապրեցան»: Շատ գեղեցիկ են այդ շէնքերը, Թանգարաններու կը նմանին: Կը ստեղծեն բանաստեղծական մթնոլորտ մը: Մէկդի ձգենք բոլոր այն նիւթերը որոնք անցեալի պատահարներն են եւ որոնց մասին խօսիլ արգիլուած է Թուրքիոյ մէջ, խնդրայարոյց բաներ են, նախ՝ գիրքը կարծէք քաղաքին կուտայ ուրուականներու քաղաքի մը մթնոլորտը:

Ատիկա յատուկ վիճակ մը թուեցաւ ինծի: Ընդհանրապէս յարդարանքը կը փոխուի, շէնքերը կը փոխուին, բայց մարդոց մշակոյթը նոյնն է: Իսկ հոս, մարդիկը կը փոխուին, ցեղային խմբաւորումները կը փոխուին, յարդարանքը անփոփոխ կը մնայ»:

Թուրք վիպագիրը Կարսէն Անի ալ գացած է. «Հոն մեծ, թերեւս 40 - 50 հազարնոց քաղաք մը կայ, կ՚ըսէ: Իրենց դիմագիծը պահպանած եկեղեցիներէն անհաւատալի գեղեցկութեամբ մեծ քաղաքի մը զգացողութիւնը կ՚ունենաս: Ու հոն ալ մարդիկ ապրեր են ու մեկներ. անշուշտ Հայեր էին: Հանրապետութեան առաջին շրջանի Թուրքերը, Հալք կուսակցութեան յարածներ, միջին դասակարգը, Ռուսաստանի հետ առեւտուրով զբաղած Թուրք հարուստները եւս Հայերու եւ Յոյներու նման ձգեր հեռացեր են: Նոր հաստատուածներուն մէկ մասը այդ պատմութեան ծանօթ չէ: Իսկ երբ կը հարցնես, իրարու կը նային: Լիովին հայկական շէնք է, առողջապահութեան եւ ելմտական վարչութեան շէնքերը հայկական հիմնալի կառոյցներ են: Այս տեսակի հայկական գոյութիւն մը կայ քաղաքին մէջ ու ամօթի աւաւոր զգացում մը»:

Օ. Փամուք ուրուականներու այդ քաղաքին ներկայի բնակիչները անմեղ մանուկներու կը նմանցնէ. անմեղութիւն մը որ կուգայ իրականութիւնները չգիտնալէն: Երբ ինք կը փորձէ անոնց ըսել թէ իրենց ետին սարսափելի դէպքեր, արիւն, կոտորած ու ցաւեր կան, ոչ ոք կ՚ուզէ մտիկ ընել: «Կ՚ուզեն ամէն բան մոռնալ: Կը վախնան յիշելու, որովհետեւ երբ յիշեն, իրենց կեանքերը սատանայական անբաղձալի խորութիւն մը պիտի ստանան որմէ կը խուսափին. ոչ ոք կ՚ուզէ յանցաւորութեան զգացում, խըռովք, պետութեան վախ, արդելքի վախ ունենալ» կ՚ըսէ Օ. Փամուք. ապա այդ կացութիւնը կը նմանցնէ անոր որ «Գիշերը կը պառկիս, վախազդու մթնոլորտի մը զգացումը կ՚ունենաս, դուրսը ձայն մը կը լսես: Երկու եղբայր իրարու հարց կուտան թէ ի՛նչ պատահեցաւ: Կարենալ հանդիստ քնանալու համար պէտք է պարզես պատահածը. վախ պատճառող բան է ատիկա: Կ՚ըսես. «բան չկայ, քնացէ՛ք»: Կարսի մէջ զգացածս այն էր որ կարծէք ամբողջ Թուրքիան դարերէ ի վեր այդ ընթացքին մէջ է. "բան չկայ, քնացէ՛ք"»:

Զրոյցին նիւթ կ՚ըլլայ Հայաստանի սահմանակից քաղաքին համար այդ երկրին մերձաւորութիւնը: Վիպագիրը կ՚ըսէ թէ բոլորն ալ կը փափաքին Հայաստանի հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակել, կը փափաքին որ սահմանային դուռը բացուի: Ատիկա ամէն բանէ առաջ հացի խնդիր է իրենց համար: Սակայն, ինք այն տպաւորութիւնը ունեցած է թէ Պետութիւնը որոշ չափով կը խաբէ զիրենք: «Սահմանային դրան փակ մնալուն հետեւանքով է որ Կարսը այս աստիճան թշուառ, իր ճոխ անցեալին համեմատ այսքան դժբաղդ ու տխուր է: Անիի գոյութենէն աւելի հազար տարի անցեր է, այդ եկեղեցիները քաղաքակրթութեան մը վերածուեր են: Մինչդեռ, մօտակայ Օճաքլը գիւղը Անիէն երկու հազար տարի առաջուան նախնականութեամբ կ՚ապրի» կ՚ըսէ Թուրք գրողը:

Զրուցավար Գ. Գարագաշլը դիտելով Օ. Փամուքի հատորներուն թարգմանութիւններով լեզուն դարանները, կը մտածէ թէ արդեօք ի՛նչ իմաստ կ՚ունենայ Անատոլուէն ամբողջ աշխարհին ցրուած Սփիւռքի Հայերուն համար «Ձիւնը» վէպին հայերէնի թարգմանութիւնը. վէպ որ լեցուն է հայկական լքուած տուներով որոնք անցեալին ստուերը կը ձգեն ներկայի ձիւնոտ փողոցներուն մէջ: «Ես ալ շատ կը փափաքիմ, կ՚ըսէ Օ. Փամուք, հոս, չեմ ախորժիր հատորներուս ստորագրութեան օրեր կազմակերպելէ, սակայն, եթէ նման բան մը իրականանայ կ՚ելլեմ Հայաստան կ՚երթամ ու ստորագրութեան օր կը կազմակերպեմ»:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ ՆՈՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՍԵՄԻՆ

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՈՎ ՄՏԱՀՈ՞Գ ԵՆՔ՝ ՆԱՅԻՆՔ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

(«ԱՆԹԻԼԻԱՍ»). – Հայ նոր սերունդին նկատմամբ մեր մտահոգութիւնները հեռու չեն հայ ուսուցչին մասին մեր ունեցած մտահոգութիւններէն: Կարելի է ըսել նոյնիսկ, որ այս երկու մտահոգութիւնները ամբողջութեամբ իրարու կապուած են, որովհետեւ հայ աշակերտին ուսումնական մակարդակն ու յաջողութիւնները եթէ ոչ ամբողջութեամբ, գոնէ մեծ մասամբ կը գտնուին իր ուսուցիչներուն ձեռքին մէջ:

Նոյն այս մտահոգութենէն ծնած փաստեսիլք մըն էր շուրջ 15 տարիներ առաջ ծնունդ առած «Խաչէր Գալուստեան Մանկավարժական Կեդրոն»ի հիմնումը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանաւորութեամբ եւ առաջնորդութեամբ սփիւռքահայ մտաւորական եւ հմուտ մանկավարժ Պր. Գրիգոր Շահինեանի:

Այս գրութեան սահմանէն դուրս է պատմական ակնարկ կատարել Կեդրոնի հիմնադրութեան կամ զեկոյցով մը անդրադառնալ անցնող տարիներու գործունէութեան: Այստեղ պարզապէս կ՚ուզենք Կեդրոնի այժմու աշխատանքին կարգ մը երեսները մատնանշել, որոնք արդէն փորձառութեան մը վրայ հիմնուած, արդիւնաբեր սկսած են դառնալ զանազան գաղութներու մեր կրթական կեանքին ներս:

Կեդրոնի վարիչ պատասխանատու Պր. Շահինեան, ցարդ զանազան թեմերու ուսումնական խորհուրդներուն հրաւէ...

րով հանդիպումներ ունեցաւ ուսուցչական կազմերու եւ ուսանողութեան հետ, Լիբանանի, Սուրիոյ, Պարսկաստանի, Գանատայի եւ այլ երկիրներու մէջ: Ուսուցողական հանդիպումներու մեծագոյն արդիւնքներէն կարելի է համարել այն՝ որ յատկապէս հայերէնի ու հայագիտական նիւթերու դասաւանդման կերպերը իրենց նախկին կերպերէն ու նախնական մեթոտներէն դուրս գալով այժմէականացան: Հայ աշակերտով մտահո՞գ ենք՝ նայի՛նք անոր ուսուցչին մանկավարժական դաստիարակութեան: Ահա լուծումը չորս մը կրթական դժուարութիւններու, որոնք բոյն դրած են մեր հայկական կրթօճախներուն մէջ, տարբեր երկիրներու պայմանները նկատի ունենալով: Այս նշանաբանով կեդրոնը կը շարունակէ հայ ուսուցչի պատրաստութեան իր առաքելութիւնը, պատասխանելով իրեն ուղղուած նոյնիսկ խորհուրդ ու կարծիք հարցնող հաստատութիւններուն ու անհատ ուսուցիչներուն եւ ընդառաջելով բոլոր հրաւէրներուն:

Դասաւանդման եւ ուսուցողական ծառայութիւնը կը համալրուի հրատարակչական աշխատանքով մը, որ հրապարակի վրայ կը դնէ մանկա-պատանեկան այնքան սպասուած հատորիկներ, որոնք մեծ մասամբ որդեգրուած են հայկական վարժարաններու կողմէ իբրեւ դասանիւթին առընթեր դաստիարակիչ ընթերցում: Ցարդ 20 հաշուող այս շարքը յաւետօրէն աճումի ընթացքին մէջ է: Երկու նոր հատորներ արդէն պատրաստ վիճակի մէջ են, իսկ երկու ուրիշներ՝ պատրաստութեան ընթացքի մէջ, լրացնելով այն բացը, որ մեր իրականութեան մէջ «Մանկական Գրականութեան» անհրաժեշտութենէն առաջ եկած էր:

Ի վերջոյ, Մանկավարժական այս Կեդրոնի ուսանողները նաեւ համալսարանական աստիճանի վաւերացումով վկայեալ հեռանկարը իրականութիւն է այսօր: Ուսումնական այս տարուան աւարտին, Մանկավարժական Կեդրոնին կողմէ թեկնածուներ պիտի ներկայանան TS-ի քննութեան: Նախակրթարանի եւ Մանկապարտէզի համար ստացուած վկայականը համազօր է համալսարանական վկայականի: Իսկ միայն Մանկապարտէզի համար վկայուածներ կը ստանան BT.:

Համագաղութային ծառայութիւնը Կեդրոնին, լայն բացած է զայն հայ իրականութեան դիմաց: Աշխատանք մը՝ որ հայապահպանման, հայու ինքնութեան, Արեւմտահայերէնի գուրգուրանքին ու այս բոլորէն վեր հայ դպրոցի յաւերժութեան ի նպաստ մղուած պայքար է, որ այսօր 15 տարուան համեմատաբար կարճ պատմութեամբ, մեծ յաղթանակներ իրագործելու վառ տեսիլքը ունի:

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՉԻՖԹՃԵԱՆ

ՆԱՑԻԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ ԸՆԴՕՐԻՆԱԿԵԼՈՒ ՀՐԷԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

Պաղեստինցիներու հանդէպ նախաձեռնելի միջոցներուն մէջ զանազանութիւն չդնելու Իսրայէլացիներու կեցուածքը երբեմն ընդվզում կը պատճառէ նոյնիսկ հրէական լրատուներու: Թէլ Ավիվի «Մաարիւ» թերթին մէջ Հ. Հանէկպի անուն լրագրող մը ուշադրութեան կը յանձնէ մէկ պաշտօնակիցին՝ Ա. Օրէնի առաջարկը, տեղ գտած խորայէլեան մամուլի ծանօթ անուններէն «Հա'արէց» օրաթերթին մէջ: Այս վերջինը կը թելադրէ Պաղեստինցիներուն դէմ աւելի ազդեցիկ պայքար մղելու համար օրինակել նացիական Գերմանիոյ Հրեաներու հանդէպ Բ. աշխարհամարտին ցուցաբերած ընթացքը:

Անցնելէ առաջ բուն նիւթին, ընդվզած լրագրողը կը յիշէ Պաղեստինի բրիտանական զօրքերու հրամանատար Է. Պարքըրի հակահրեայ մէկ հրահանգը. ան իր զինուորներուն արգիլած է Հրեաներու հետ շփում ունենալ, անոնց վաճառատուները մտնել եւ Հրեաներու ձեռքը գտնուող զբօսանքի վայրեր յաճախել: Բրիտանացի զօրավարը առով նպատակը կը հետապնդէր Հրեաներու քսակին հարուած հասցնելու եւ այդ ճամբով զիրենք պատժելու:

Այդ հրահանգը կատարեալ փոթորիկ մը յարուցած է որուն ալիքները հասած են մինչեւ Բրիտանիա, անկէ ԱՄՆ: Բրիտանական իշխանութիւնները հերքում մը հրապարակած են, բայց չեն կրցած փրկել հակասեմական կասկածէն: Այդ շրջանին մեծ ու պզտիկ դաստիարակուած են զօրավար Պարքըրի դէմ ատելութեան զգացումով: Հրեաներուն դրամապանակը թիրախ առնելու անոր հրահանգը տարիներով նկատուած է հակասեմական ամէնէն մեծ անարգանքը:

«Մաարիւ»ի լրագրողը այդ միջադէպէն աւելի քան կէս դար ետք, այսօր, հրէական ժողովրդավար պետութեան մամուլին մէջ կը մատնանշէ գրաւեալ հողամասերու վրայ գործող խորայէլացի սպայի մը արտայայտութիւնները. ան ըսած է թէ Իսրայէլեան զինուորական յաջորդ գործողութեան յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ներշնչուիլ կարելի բոլոր աղբիւրներէն. անոնց կարգին մինչեւ իսկ օրինակելի նկատած է Վարշաւայի հրէական կէթթոյին դէմ գերմանական զօրքերուն ունեցած ընթացքը: Լրագրողը տեղ տալէ ետք սպային առաջարկին, գրած է թէ ան առանձին չէ. իր ընկերներէն շատեր համամիտ են որ Իսրայէլացիներուն փրկութեան համար այսօր ընդունելի բան է չահագործել այդ սարսափելի պատերազմին առընչուած բոլոր ազդակները: Եւ ըսել որ բացի գրագէտ Բարտովէ, ոչ ոք համարձակած է հակազդել:

Սպայակոյտի նախագահը, ծայրայեղ ազգայնամոլ մը, յարմար չէ դատած չնորհազրկել այդ սպան, կամ վտարել զինքը: Ինք ալ տեղին կը գտնէ նացիական Գերմանացիներուն ըրածը օրինակելու առաջարկը:

Լրագրող Հ. Հանէկպի որ հրապարակային ձեւով հակազդած է անհաւատալի առաջարկին, իր գրութիւնը կ'աւարտէ յիշեցնելով որ Վարշաւայի կէթթոյին դէմ ծանօթ ընթացքը ցուցաբերողները, այսինքն՝ Հազարամեայ Ռայխը, երկու տարի ետք մոխիրի ու փոշիի վերածուած էր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ՊԱՔԸՐԳԻՒՂԻ Տատեան վարժարանի երդիքին տակ, Փետրուար 6-ին, վիճակացոյցերու բաշխումէն ետք, տեղի ունեցած է հանդէս մը նուիրուած Վարդանանց տօնին: Աշակերտները մարզած էր դերասան եւ բեմադիր՝ Արամ Կոստանեան: Օրուան խօսնակը եղած է Տէնչա Իսկէնտէրօղլու որ թատերական խումբի իր ընկերներուն անունով ողջունած է ներկաները: Նշած է որ խումբը, Արամ Կոստանեանի մականին տակ, փափաքած է Բարեկենդանի տօնը նկատի առնելով հանդէս գալ ոտանաւորներով եւ զանազան զաւեշտներով: Բանաստեղծութիւնները ձօնուած էին տարուան բոլոր եղանակներուն: Այսպէս խումբ առ խումբ աշակերտներ ներկայացուցած են գարունը, ամառը, աշունը, ձմեռը: Ցայտագիրը չարունակուած է զանազան այլ ելոյթներով, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

Publications reçues

L'ARARAT POUR MEMOIRE

Photographies de JEAN KEHAYAN
Préface et textes de SERGE ASSIER

plaquette de l'exposition photographique dédiée à l'Anatolie des Arméniens (Exposition du 11 au 22 mars, Hôtel du Département 52, avenue de Saint-Just Marseille 4ème)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Երիտասարդ աւտօտեսուչը կանգնեցընում է կարմիր լոյսի տակով անցած վարորդին.

– Ձեր փաստաթղթերը:

– Ընկեր սերժանտ, մոռացել եմ ընկերներիս մօտ. մի երեք հարիւր կրամ հէնց խմեցինք, ամէն ինչ գլխիցս թռաւ:

Տեսուչը, չիմանալով ինչ անել, վազում է աւագի մօտ.

– Ընկեր լէյտէնանտ, էն վարորդը հա՛մ խմած է, հա՛մ էլ փաստաթուղթ չունի:

Մօտենում է լէյտէնանտը.

– Հօ արէք... Չէ, խմած չի... Ձեր փաստաթղթերը...

Վարորդը տալիս է վարորդական իրաւունքի վկայականը:

– Իսկ սերժանտն ասում էր, որ դուք խմած էք եւ փաստաթուղթ չունէք:

– Է, որ նրան լսէք, նա դեռ կ'ասի, որ ես կարմիր լոյսի տակով էլ եմ անցել:

●

Ամուսինը յայտնում է կնոջը.

- Գիտես, այսօր մեզ մօտ ծերանոցից էին եկել, խնդրում էին, որ մի բան տանք:

– Եւ ի՞նչ տուեցիր:

– Մօրդ...

●

Երկու անասնաբոյժ վերջացնում են փղի վիրահատութիւնը:

– Կարծես թէ մենք ոչ մի գործիք չթողեցինք ներսում:

– Ի դէպ, իսկ ո՞ւր է մեր բուժքոյրը:

●

Ութսունն անց ծերուկը, որը վաղուց կորցրել է լսողութիւնը, վերջապէս դիմում է մասնագէտին: Վերջինս առանց դժուարութեան նրա համար լսող սարք է ընտրում: Մէկ ամիս անց ծերուկը կրկին գալիս է բժշկի մօտ:

– Տեսնո՞ւմ էք, ամէն ինչ կարգաւորուել է: Երեւի տնեցիներն այնչափ ուրախացել են, որ դուք ամէն ինչ հիանալի լսում էք:

– Ոչ, սարքի մասին ես նրանց դեռ չեմ յայտնել, միայն լսում եմ, թէ ինչ են խօսում: Այս մէկ ամսում արդէն երրորդ անգամն է, ինչ փոխել եմ կտակս:

ԹԻԻ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

- Կը հասկնամ, կը հասկնամ, անշուշտ այդպէս է, բայց վերջապէս այս հրամանը զիս չափազանց կը զարմացնէ. ինչ է նէ, քոմիսէր էֆէնտի, տունը ձերն է, ուզածնուդ պէս խուզարկեցէք, ուրկէ՞ կ'ուզէք սկսիլ, եթէ կ'ուզէք վարի յարկէն կամ խոհանոցէն սկսեցէք, կամ վերնայարկէն, ինչպէս որ կ'ուզէք:

- Նախ սա դիմացի սենեակէն սկսինք, - պատասխանեց քոմիսէրը՝ դէպի դուռը յառաջանալով:

- Դիմացի սենեակը, բայց հոն բնաւ բան մը չի կայ խուզարկելու:

- Աւելի աղէկ, գործերնիս շուտով կ'աւարտենք:

- Ինչպէս որ կ'ուզէք, պէյս:

Քոմիսէրը Աստիկի եւ միւս երկու անձերուն հետ մտաւ դիմացի սենեակը, ակնարկ մը պտրտցուց սենեակին չուրջ, երկաթէ արկղը նշմարեց եւ դէպի հոն երկու քայլ առաւ:

- Ի՞նչ կայ այս արկղին մէջ, - հարցուց անտարբեր ձեւով մը:

- Այս արկղի՞ն մէջ, ոչինչ, - պատասխանեց Աստիկ՝ հզօր ճիգ մը ընելով, որպէսզի պաղարիւնութիւնը պահէ, - բան մը չի կայ, ընտանեկան թուղթեր, տիկնոջ զոհարեղէնները եւ քիչ մըն ալ դրամ, այդ պզտիկ սնտուկին մէջ ի՛նչ կ'ուզէք, որ ըլլայ:

- Կը բանա՞ք անգամ մը:

- Բանա՞մ, սնտուկը բանա՞մ:

- Այո՛, կը խնդրեմ, բացէք անգամ մը:

- Շատ լաւ, բանամ, բայց...

Աստիկ ձեռքերը տափատին գրպանները տարաւ շփոթած դէմքով մը:

- Զարմանալի՛ բան, - գոչեց, - բանալին քովս չէ, կորսնցուցեր եմ. միշտ տափատիս գրպանը կը դնէի, արդեօք վա՞ր ինկաւ. անպատճառ կ'ուզէ՞ք որ բանամ:

- Անպատճառ, - ըսաւ քոմիսէրը չոր չեշտով մը:

- Ինչպէ՞ս ընենք ... ես ալ շուարեցայ, կեցէք, անգամ մը տիկնոջ հարցնեմ, թերեւս ան տեղ մը դրած է բանալին:

- Տիկինը թող հոս գայ եւ հոս հարցուցէք, - ըսաւ քոմիսէրը:

Եւ լոտեսին դառնալով՝ աւելցուց.

- Տիկինը քիչ մը հոս կանչեցէք:

Լոտեսը դուրս ելաւ եւ վայրկեան մը ետքը ներս մտաւ մանկամարդ կնոջ հետ:

- Գիտէ՞ք, թէ այս սնտուկին բանալին ո՛ւր է, - հարցուց քոմիսէրը՝ խօսքը կնոջ ուղղելով:

- Ոչ, չեմ գիտեր, - պատասխանեց այս վերջինը դողդոջուն ձայնով մը:

- Ձեր ամուսինը կորսնցուցեր է զայն, հաճեցէք անգամ մը փնտռել:

Գեղուհին դուրս ելաւ բանալին փնտռելու:

Աստիկ գրպանէն սիկառէթի տուփը հանեց եւ մէյմէկ հատ հրամցուց ներկաներուն: Հատ մըն ալ ինք վառեց:

- Արդեօք կրնա՞մ գիտնալ, թէ մասնաւորապէս ի՛նչ բան խուզարկելու եկած էք հոս, - հարցուց Աստիկ քոմիսէրին:

- Մեզի հրաման եղած է խուզարկութիւն կատարել, ասկէ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել:

- Կը յուսամ, որ իմ անձիս մասին բան մը չի կայ:

- Ոստիկանութեան տնօրէնը հրաման ըրած է նաեւ, որ ձեզ իրեն տանինք:

- Արդէն ես անմիջապէս պիտի երթամ եւ խնդիրը հասկնամ, ապահով եմ, որ գործին մէջ թիւրիմացութիւն կայ:

- Կրնայ ըլլալ:

Քանի մը վայրկեան ետքը մանկամարդ կինը վերադարձաւ:

- Ամէն կողմ փնտռեցի, բանալի չգտայ, - յայտարարեց:

- Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, - ըսաւ Աստիկ շուարած դէմքով մը:

- Կղպանքը պիտի կոտրենք եւ սնտուկը բանանք, - պատասխանեց քոմիսէրը, - հոս մօտերը դարբին մը կայ անշուշտ:

Աստիկ տեսաւ, որ ճար չի կար, սնտուկը որեւէ միջոցաւ պիտի բացուէր: Նորէն իր գրպանները խուզարկեց եւ յանկարծ գոչեց կեղծ ուրախութեամբ մը.

- Գտա՛յ, ժաքէթիս գրպանը դրած եմ եղեր. զարմանալի բան, երբեք բանալին հոն չէի դներ:

- Մեզ պարապ տեղը ժամավաճառ ըրիր, - ըսաւ քոմիսէրը խիստ ձեւով մը, - տուր նայիմ սա բանալին:

Եւ զայն Աստիկի ձեռքէն առնելով՝ ինք իր ձեռքով բացաւ սնտուկը:

Խուզարկութիւնը երկար չի տեւեց, քոմիսէրը գրեթէ անմիջապէս գտաւ իր փնտռած թուղթերուն ծրարը, բացաւ զայն, մէկ քանի թուղթերը կարդաց, յետոյ զանոնք կրկին ծրարելով՝ ըսաւ.

- Հիմա կրնանք երթալ:

- Այս թուղթե՞րը միայն կը փնտռէիք, - հարցուց Աստիկ:

- Այո՛, - պատասխանեց քոմիսէրը:

- Հիմա ուրեմն սիրտս հանդարտեցաւ, այդ թուղթերը ինծի չեն վերաբերիր եւ հոս դրուած էին Պէտրի պէյին տրուելու համար, բնաւ հարկ չի կար այսպէս բռնի կերպով առնելու:

- Հաճեցէ՛ք դուք ալ միասին գալ, - ըսաւ քոմիսէրը:

- Անշուշտ պիտի գամ, անհրաժեշտ է, որ գամ, որպէսզի խնդիրը բացատրեմ նորին վսեմութեան:

Ամէնքը միասին դուրս ելան տունէն:

- Եթէ կը հաճիք, կառք մը նստինք, - առաջարկեց Աստիկ:

- Ինչպէս որ կ'ուզէք, - պատասխանեց քոմիսէրը:

Վայրկեան մը ետքը պարապ կառք մը գտան եւ մէջը բազմելով՝ ճամբանին շարունակեցին:

Գեղանի մանկամարդուհին չափազանց յուզուած էր այս անակնկալ խուզարկութենէն:

(Շար. 171)

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ներկայացուցիչը խոր վիշտով կը գուժէ Եկեղեցւոյս բարերարներէն, Ներկայացուցչական եւ Վարչական Ժողովներու բազում տարիներու վաստակաւոր անդամ, Հասարակական գործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 11-ին, Գոլոմպի «Լուի Մուրիէ» հիւանդանոցը, 96 տարեկանին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Թաղմանական արարողութիւնը կատարուեցան ընտանեկան խիստ շրջանակի մը մէջ:

«Յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի»:

***

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան վարիչ մարմինը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ, «Յաղթանակ»ի արտօնատէր – խմբագիր, ազգային գործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 11-ին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, մարմինը հրկիզուեցաւ ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ եւ աճիւնները կը փոխադրուին Հայաստան:

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան վարիչ մարմինը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ այրիին եւ եղբօր:

(Շար. Ա. էջէն)

դրկուած է Արտաքին Նախարարութեան: Լրագրողին կինը Ֆրանսուհի է եւ Ֆրանսա կ'ապրի. յղի է:

ՉԷՉԷՆՆԵՐՈՒ զօրակցութեան ցոյցեր կ'ըլլան Եւրոպայի մէջ, ինչ որ նոր դժգոհութիւններու դուռ պիտի բանայ Մոսկուայի իշխանութիւններուն մօտ: Արդարեւ, դեռ անցեալ շաբաթ, Արտաքին նախարարը՝ Իվանով բողոքած էր Վեստրինին, որ Չէչէնիոյ նախագահին Մասխադովի յատուկ բանագնացները ընդունուած էին Ֆրանսա: Այս անգամ, երեք «նախարարներ» (Արտաքին, Առողջապահութիւն, Մշակոյթ), ինչպէս նաեւ Ս. Պետերբուրգի զինուորներու մայրերու միութեան նախագահուհին եւ Կովկասի լիններու ոչ - կառավարական կազմակերպութեան նախագահուհին հիւրերն էին, Փարիզի մէջ, նախ մամուլին Փետրուար 22-ին, ապա 23-ին ցոյցեր նախատեսուած են Փարիզ, ինչպէս նաեւ եւրոպական տասնեակ մը քաղաքներու մէջ: Մարտին ալ գոլոքներ ցուցահանդէսներ եւ ներկայացումներ տեղի պիտի ունենան Չէչէններու կողմէ: Այս նախաձեռնութիւնը որ կոչուած է «դիմագիծ մը տալու ուրացուած, զրպարտուած, չարչըրուած ժողովուրդի մը» ծնած է խումբ մը կամաւորներու մտքին մէջ, որոնք հիմնած են «Մարշօ Տորիկլա» միութիւնը, բառեր, որոնք կը ծառայեն բարեւ ըսելու չէչէններէն եւ որ բառացի կերպով կը նշանակեն «Թող ազատութիւնը գայ ձեզի հետ»:

ՖՐԱՆՍԱ մրցանիշ կը կոտրէ Եւրոպայի մէջ, ընկերութիւններու վրայ իր տուրքերով: Արդարեւ, 13-րդ դիրքը կը գրաւէ Եւրոպական Միութեան 15 անդամներուն վրայ, 34,9% տուրքով: Ամէնէն ցած տուրքերը կը կիրարկեն Իրլանտա (10,5%), Շուէտ (22,9), Ֆինլանտա (26,6) Դանիա (27,3), Իտալիա (27,6), Աւստրիա (27,9), Յունաստան (28), Անգլիա (28,3), Սպանիա (31), Լիւքսանպուրկ (32,2), Պելժիա (34,5): Ֆրանսայի կը յաջորդեն Գերմանիա եւ Փորթուկալ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, զինուորական ծառայութեան ընթացքին տարեկան 3000 երիտասարդներ կը մեռնին հիւանդութենէ կամ արկածէ: Յաւելեալ, 1999-էն ի վեր 3500 զինուորական ալ մեռած է Չէչէնիա, պաշտօնապէս, բայց, «Մօր մը իրաւունք» ռուսական միութեան համար, այս թիւը պէտք է կրկնապատկել:

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ձերբակալուած են չորս Մարոքցիներ, որոնք ոճրափորձ մը կը պատրաստէին ԱՄՆ-ու դեսպանատան դէմ: Իրենց բնակարանին խուզարկութեան ատեն գտնուած նիւթեր գտնուած են (սիանիւռ) եւ մանրամասն քարտէս մը դեսպանատան ջուրի ցանցերուն եւ բազմաթիւ կեղծ փաստաթուղթեր:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՓԵՏՐՈՒԱՐ* 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
**ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ**

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

**ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ
Ս. ԳՐՈՑ**

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ՋԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

**MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE**
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09
présente

«Welcome home»

Une comédie musicale,
d'expression arménienne,
Adaptation et mise en scène
NAREK DOURIAN
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
Raphaël KOTANDJIAN
La remarquable
Pirouza KOZAKIAN
La jeune et talentueuse
Kristin HOVHANNISSIAN
et
Le célèbre et hilarant
Narek DOURIAN
Vendredi 1er mars à 20 heures 30
— P.A.F. : 10 euros —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ԺԷ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 1
ԺԹ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Առնուվիլի
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի ընկերուհիները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պր. Վաչէ Ներկիզեանին, զաւակներուն՝ Վիգէնին, Վազգէնին եւ համայն Փափազեան եւ Գալֆաեան ընտանիքներուն, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Շաքէ Ներկիզի մահուան առթիւ:

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE**

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12.30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳԻԼԵՐՄՈՆ - ՖԷՌԱՆ. - Տիկին Սոնա Զաքարեան -Սոնեթի 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն Միշէլի Թարմ յիշատակին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

**Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՓԵՏՐՈՒԱՐ* 27

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
(Քամփայն Ֆրէզ)

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 1

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

A l'occasion de la Mi-Carême
**L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS**
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)

**les samedi et dimanche 9 et 10 mars
de 13h à 20h**

Bimbeloterie — parfumerie —
brocante — librairie — confection —
traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին

Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

**«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ
ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»**

կը բանախօսէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

երկրորդ բաժինով՝

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ

15, rue Jean-Goujon — Paris 8e

Հիւրասիրութիւն:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26

MARDI
26 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·371 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·371

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՃԸՄԸՆՓՐԷՍ,

(փետրուար 23 / 25)

ԱՂԱՄԱԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կը պարզուի որ «Առաւօտ» օրաթերթի մէջ Պօղոս Պօղոսեանի սպանութեան առթիւ, Աղամալ Յարութիւնեանի շնորհուած պատիժը՝ «Երկու տարի ժամանակով ազատազրկման դատապարտում եւ ՀՀ քրէական օրինագրքի թիւ 41 յօդուածի կիրարմամբ այն մէկ տարի ժամանակով պայմանական փորձաշրջանով փոխարինումը» բաւական վրդովում ընտեղծած է որպէսզի ՀՀ գլխաւոր դատախազութիւնը հարկ տեսնէ հաղորդագրութեամբ մը հանդէս գալ, «բացատրելու» համար դատավճիռը այս «ԱՆԸՆԴՕՐԻՆԱԿ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» համար (ընդգծումը «Յառաջ»ի կողմէ) :

Այդ բացատրութեան մէջ, դատախազութիւնը կը յիշեցնէ որ միայն 2001-ին «անզգոյշ սպանութիւններու» համար դատապարտուած են 11 հոգի եւ անոնցմէ միայն մէկուն հանդէպ դատարանը սահմանած է ազատազրկման ձեւով պատիժ, նկատի ունենալով որ յանցագործութիւնը կատարուած է գինով վիճակի մէջ, հրաչէնի գործածութեամբ : Միւս 10 անձերու նկատմամբ դատարաններու կողմէ սահմանուած են «ազատազրկման հետ չկապուած պատիժներ» : Նկատի առնելով այս բոլոր դատավճիռները եւ վերլուծելով այդ վճիռները, դատախազութիւնը անընդունելի կը գտնէ որ «նշուած քրէական գործը առանձին ուժեր փորձեն դարձնել քաղաքական շահարկումներու առարկայ եւ էժան միաւորներ շահին ուրիշի ողբերգութենէն» : Դատախազութիւնը դեռ կը շեշտէ որ իր լիազօրութիւններն իրագործելու համար, կ՚առաջնորդուի օրէնքով եւ երբեք քաղաքական գործընթացներու մասնակից չէ եղած :

*
**

Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՍԼՈՎԱՔԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Փետրուար 25 - 27, նախագահ Ռ· Քոչարեան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ նախ Սլովաքիա, ապա՝ Աւստրիա : Իր գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արտաքին նախարար՝ Վ· Օսկանեան, Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար՝ Կարէն Ճշմարիտեան, Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար՝ Լեւոն Մկրտչեան, Ազգային Ժողովի արտաքին կապերու մշտական յանձնախումբի նախագահ՝ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, երեսփոխան Վահրամ Պաղտասարեան, Աւստրիոյ եւ Սլովաքիոյ դեսպան՝ Ճիւան Թափլթեան եւ պաշտօնական այլ անձեր : Փետրուար 26-ին, նախագահ Քոչարեան հանդիպում կ՚ունենայ Սլովաքիոյ իր պաշտօնակիցին՝ Ռ· Շուսթերի հետ : Նախատեսուած են նաեւ այլ հանդիպումներ : Ռ· Քոչարեան կը մասնակցի նաեւ «Ընկերութեան ծառ»ի տնկումի արարողութեան : Փետր· 26-ի երեկոյեան Ռ· Քոչարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը կ՚անցնի Վիեննա : Յաջորդ օրը, Հայաստանի նախագահը կը տեսակցի նախագահ Թ· Կլեսթիլի հետ : Մամուլիասուլիսէն ետք, տեղի կ՚ունենայ փաստաթուղթերու ստորագրութեան արարողութիւն ; Կարգ մը պաշտօնական այլ հանդիպումներէ ետք, Ռ· Քոչարեան ծաղկեպսակ կը դնէ Շիլլէրփլաց գտնուող Ֆրանց Վերֆէլի (հեղինակ Մուսա լերան 40 օրերու) յուշարձանին եւ կը հանդիպի տեղւոյն հայ գաղութին :

*
**

ՋԱՒԱԽՔ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՇՐՋԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ

Վրաստանի Խորհրդարանի նախկին նախագահ՝ Զուրաբ Ժվանիայի կարծիքով յորջափ Ռուսաստան ռազմակայան մը պահէ Ախալքալաք, Ջաւախք վտանգաւոր շրջան կը մնայ : Ըստ իրեն, ներկայիս տեղի ունեցող գործընթացներու եւ Ջաւախքի ինքնավարութիւն շնորհելու հայկական կարգ մը կազմակերպութիւններու պահանջները ուղղակի կապ ունին նաեւ Վրաստանէն ներս խումբերու հետ : Ժվանիա, որ Վրաստանի պատուիրակութեան կազմին մէջ, այցելութիւն մը կատարած է Միացեալ - Նահանգներ, հանդիպումներ չէ ունեցած Հայերու հետ : Իր կարծիքն այն է որ, ԱՄՆ-ում հայկական ազդեցիկ լոպին հանդէս կուգայ Վրաստանի իշխանութիւններու քաղաքականութեան դէմ, այդ շրջագօտիին մէջ Բաքու - Թիֆլիս - Ճէյհան նաւթուղիի կառուցման :

*
**

ԱՄՆ–Ի ԳՈՆԿՐԷՍԻՆ ՄԷՋ ՆՇՈՒԱԾ Է ԽՈՋԱԼՈՒԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ամերիկա - Ազրպէյճան ընկերութեան ու Ուաշինկթընի Ազրպէյճանի դեսպանութեան նախաձեռնութեամբ Փետր· 21-ին Գոնկրէսի շէնքին մէջ նշուած է Խոջալուի դէպքերուն 10-ամեակը : Յիշատակի երեկոյթին մասնակցած են Գոնկրէսի, Փենթակոնի, ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարութեան եւ Ուաշինկթըն գտնուող օտար դեսպանութիւններու ներկայացուցիչներ : Այս մասին ազրպէյճանական «525-րդ» թերթը կը գրէ թէ Հայերը դատապարտող խիստ ելոյթով հանդէս եկած է դէպքերու ականատես ամերիկացի լրագրող Թոմաս Կլատտ, որ նաեւ բուռն կերպով հակազդելով ու ապացոյցներով ջրած է բամբերը այն հայ պատուիրակին, որ կը փորձէր պատահարին մեղքը բարդել ազրպէյճանական կողմին վրայ :

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՍՓԻՒՌՔ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փետրուար 23-ին նախագահ Ռ· Քոչարեանի մօտ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովին քննարկուած է Հայաստան -Սփիւռք Բ· խորհրդաժողովի նախապատրաստութեան ընթացքը : Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան համառօտ կերպով ներկայացուցած է կազմակերպչական աշխատանքները : Խօսուած է խորհրդաժողովին ծաւալին, մասնակիցներու կազմին, յանձնաժողովներուն, քննելի նիւթերուն, ծրագիրներուն մասին : Նախագահը յանձնարարութիւններ կատարած է առընչեալ նախարարութիւններուն : Նախատեսուած է արդէն ծրագրուած նիւթերէն դուրս կատարել նաեւ յատուկ նիստեր՝ խորհրդաժողովին աշխատանքը առաւել գործնական եւ նպատակին ուղղուած դարձնելու համար :

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՏԱԿ

Քոչարեան - Ալիեւ հերթական հանդիպման տեղը եւ ժամանակը դեռ որոշուած չեն : Ծրագրուած էր որ ան տեղի կ՚ունենար Մարտ 1-ին, Ալմա - Աթա, ՀԱՊ-ի ոչ - պաշտօնական վեհաժողովին : Սակայն Ալիեւ դեռ ապաքինման շրջանը կը բոլորէ ԱՄՆ, ուր չպանակագեղձի վիրահատութեան ենթարկուած էր :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Ֆ· ՊԱՅՐՈՒ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԷ ԱՋԸ

Ժոսփէն յարձակման կ՚անցնի

Այլեւս բացայայտ է, ընտրապայքարը սկսած է եւ ոչ մէկը պիտի խնայէ միւսը :

Փետր· 23, Շաբաթ իրիկուն, Թուլուզի մէջ է, որ ընդդիմութիւնը «Միութիւնը շարժման մէջ» ընդհանուր որակումին տակ որոշած էր հաւաքել աջի գանազան տարրերը Շիրաքի թեկնածութեան շուրջ : Մօտ 8000 էր ներկաներուն թիւը, ինչ որ յաջողութիւն մըն էր եւ այդպէս ալ պիտի մնար, եթէ չհրաւիրուած հիւր մը իր ներկայութիւնը չպարտադրէր եւ չխանգարէր ընդհ· խանդավառ մթնոլորտը : Արդարեւ, Իւ·Տէ·Էֆ·ի նախագահ եւ նախագահական թեկնածու Ֆրանսուա Պայրու եկած էր բոլորին տրամադրութիւնը փոխելու, այսինքն օրուան «թրուպլը - ֆէթ»ը ըլլալու : Այէն Ժիւփէ ջանաց հանդարտեցնել կիրքերը, դադրեցնել սուլոցները, բայց, ապարդիւն : Հաւաքոյթը նպատակ ունէր ներկայացնելու այն 24 յանձնառութիւնները զորս Միութիւնը կ՚առաջադրէ յաջորդ օրէնսդրութեան մէջ : Պայրու ուզած էր օգտուիլ այս հաւաքոյթէն մետախթիք տարողութենէն պարզելու համար իր տեսակէտները, իր «տարբերութիւնը» եւ Շիրաքի հաւատաւորներուն ըսելու որ ռազմավարական տարակարծութիւն մը կայ : Ան, խօսք առնելով, կը շեշտէր — «Համաձայն չեմ այն գաղափարին հետ ըստ որուն ամբողջ ընդդիմութիւնը պէտք է համախմբուի Ժ· Շիրաքի դրօշին տակ եւ թէ յետագային պէտք է յունել Էռ·Փէ·Էռ·ը եւ Իւ·Տէ·Էֆ·ը, մէկ կուսակցութիւն մը ստեղծելու համար» : Ծափահարութիւններու կ՚արժանանար, երբ կ՚ըսէր — «Հարկ է իր ազգային արժէքներով հպարտ աջ մը եւ հպարտ կեդրոն մը եւրոպական իր արժէքներով», բայց սուլոցները չէին պակսեր, երբ կը նախատեսէր «Հանրապետութեան նախագահ եթէ ընտրուիմ»... : Շատեր, մանաւանդ կեդրոնի պատկանող տարրերը, չէին փարանիր ողջունելու իրենց թեկնածուին քաջութիւնը : Շիրաքի կողմնակիցները չէին ծածկեր որոշ մտահոգութիւններ : Ժ·-Գ· Կօտէն եւ Ա· Ժիւփէ ամէն ջանք կը թափէին որպէսզի ամէն ինչ լաւ անցնի, քանի՝ «բոլորս նոյն բանը կը խորհինք», բայց Պայրու կը ճշդէր՝ «Եթէ, բոլորս նոյն բանը կը խորհինք, կը նշանակէ թէ ոչինչ կը խորհինք» :

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Փետր· 24-ին, ըստ աւանդութեան, Ժ· Շիրաք որպէս Հանրապետութեան նախագահ, բացումը կը կատարէր Հողագործութեան տարեկան ցուցահանդէսին, ուր սակայն, հակառակ աւանդութեան, գինք չէր ընդունէր Հողագործութեան նախարարը, Ժ· Կլաւանի որու հանդամանքը փոխուած էր, քանի դարձած էր Ժոսփէնի ընտրապայքարին ղեկավարը եւ յաջորդ օրն ալ նախարարի իր աթոռին կը տիրանար Ֆրանսուա Փաթրիա, ներկայիս Առեւտուրի ենթանախարար : Շիրաք հինգ ժամ անցուցած է հողագործներուն հետ եւ բաւական խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է : Շեշտած է թէ կենսական է «բընապահական դետնի վրայ պատասխանատու հողագործութիւն մը եւ տնտեսական դետնի վրայ զօրաւոր» :

Նոյն ժամերուն, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ էր, որ ընկերվարականները ձայներու 99,07%–ով կը վաւերացնէին Ժոսփէնի թեկնածութիւնը : Ան, խօսք առնելով, ուղղակի յարձակման կ՚անցնէր Շիրաքի դէմ, որու նախագահութեան երկու տարիները «անհաւատարիմ» եւ հինգ յաջորդող տարիներն ալ «կրաւորական» կ՚որակէր : Իր գլխաւոր լոզունգն է «Նախագահել՝ այլ կերպ» եւ կրկին կը յիշեցնէր որ իր ծրագիրը ուղղուած է Ֆրանսացիներուն, ըլլան անոնք ընկերվարական թէ ոչ : Արդէն, Ժոսփէնի այս նոր դիրքը քիչ մը տարօրինակ կը թուի : Քանի մը օր առաջ ալ հեռատեսիլէն յայտարարած էր թէ իր ծրագիրը ընկերվարական չէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ կ՚ուզէ այլ հոսանքներու, օրինակ կեդրոնի, ձայներ ապահովել :

Նախորդ օրը, Ժոսփէն Սթոքհոլմի մէջ մասնակցած էր «արդիականացնողներ»ու

(Շար·ը Դ· էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ, Հինգշաբթի իրիկուն, Փետրուար 21-ին, Նիսի մէջ, ուր կ՚ապրէր, իր մահկանացուն կնքած է գրագիտուհի Ատրինէ Տատրեան :

Ողբացեալը ծնած էր 1915-ին, Զօրում (Սվազ), Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, հօրը եւ եղբայրներուն հետ (մայրը կանուխէն մեռած էր) կու գայ Պոլիս ու ընտանիքով կը հաստատուին Գատըգիւղ : Հոն կը հետեւի Արամեան - Ունճեան վարժարանի դասընթացքներուն Միքայէլ Շամտանճեանի, Երուանդ Տէր - Անդրէասեանի, Մարի Սարաֆեանի նման ուսուցիչ - ուսուցչուհիներու շունչին տակ : Ընթացաւարտ տարի մը ուսուցչական պաշտօն կը վարէ նոյն վարժարանին մէջ, ապա կարճ շրջան մը կը յաճախէ Ֆրանսացի քոյրերու «Նոթր Տամ տը Սիոն» բարձրագոյն վարժարանը, բայց, հօրը մահուան եւ քոյրերու Ֆրանսա մեկնումին հետեւանքով կը ստիպուի ուսումը ընդհատել եւ 3 տարի մասնաւոր դասերու կը հետեւի Սեպիլի (Զապէլ Ասատուր) քով : 1943 - 1945 Վիէննայի եւ Պէրլինի մէջ կը հետեւի համալսարանական դասընթացքներու (գրականութիւն եւ իմաստասիրութիւն) ու պատերազմէն ետք, կը վերադառնայ Պոլիս : Այդ թըւականէն սկսեալ եւ մինչեւ իր մեկնումը Ֆրանսա (Նիս) Ատրինէ Տատրեան կ՚աշխատակցի Պոլսոյ հայ մամուլին եւ Բագրատ Թեւեանի «Երջանիկ» տարեգիրքերուն, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան մամուլին : 1936-ին ձեռնարկած էր մանկապատանեկան «Պարտէզ» շաբաթաթերթին, ուր լոյս տեսած են իր հէքեաթներն, բանաստեղծութիւններն ու թատերգութիւնները, բոլորն ալ մանուկներու եւ պատանիներու յատուկ :

Իր գործերէն յիշենք «Մայթերուն վըրայ» (1955), «Գեհենի ճամբուն վրայ» (1966), «Զօրորդ մը կը փնտռուի» (1971), «Հեղինակ կեցիր» եւ այլն, եւայլն : Քանի մը տարի առաջ, իր յուշերը լոյս տեսան Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթին մէջ, բայց, վերջին տարիներուն գրեթէ կուրցած էր եւ այլեւս չէր կրնար աշխատիլ :

Իր գրականութիւնը եղած է, գլխաւորաբար պեղում մը ժամանակակից մարդկային տագնապներու :

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ· էջ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբօր՝ փրոֆ· Վահագն Տատրեանի եւ ընտանեկան համայն պարագաներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Հայաստանի հեռատեսիլներու ընկերութիւններու առատութիւնը, առ նուազն 12 կայան, սնուցանելու համար եւ լեցնելու օրուան ժամերը, քաղաքական անձերու ներկայութիւնը, դիւանագիտական անվերջ վէճերը, (չմոռնանք որ իւրաքանչիւր կայան կուսակցութեան մը հակակշիռին տակն է) անբաւարար են. պահանջ կը զգացուի երգով, պարով համեմելու: Կարիքը ստեղծած է սունկի նման աճող ակադեմիաներու բազմութիւն մը, հիմնուած՝ տարիքը առած, նախկին «ժողովրդական արթիստ»ներէ, որոնց ընթացքներուն հետեւող մեր «հրաշք մանուկները» ժողովրդական, աւանդական, աշուղական երգի - պարի կողքին, մրցումի ելած են Մատոննայի եւ Մայքըլ Ճէքսընի աշկերտներուն հետ, որոնց ոչ մեր աչքերը վարժ էին, ոչ ալ ստացած մշակութային ըմբռնումը:

Դուք կրնաք տեսնել այնպիսի ճարպիկ երախաներ մեր բեմերուն վրայ, կիսամերկ, սրտաճմլիկ գալարումներով, ցատքոտուկներով, քրտինքներու մէջ, դէմքի ողբերգական ճմռթկումներով, վայնասուն ճիչերով, որոնք ճիշդ է որ ցոյց կու տան մեր նոր սերունդին յարմարելու կարողութիւնը, նաեւ աֆրօ - ամերիկեան արդիագոյն շարժումներուն, բայց միւս կողմէն, արդարօրէն կը մտահոգեն մեզ թէ այս օտարամոլութեան խելայեղ ընթացքը պիտի չհեռացնէ՞ նոր սերունդը ազգային, հարուստ աւանդութիւն ունեցող մշակոյթէն: Ամէնէն մեծ խանդավառներն ալ այս երեւոյթին առջեւ, ունին այս մտահոգութիւնը: Որպէս հակազդեցութիւն, սկսած են ժողովրդական զանազան ճիւղերու համոյթներն ալ (երգ, պար, երաժշտութիւն) բազմանալ, մանաւանդ շրջաններուն մէջ: Հեռատեսիլը իրենց բեմն է: Այսօր Հայաստանի պատանիներու, երիտասարդութեան մեծագոյն մասին ուղեղը լեցուած է (ես պիտի համարձակէի ըսել՝ պարպուած է) այս տեսակ մտահոգութիւններով: Երեւակայեցէք, ամէնքը իրենց «ՄԻՍ»երը ունին, գեղեցկուհին: Կանգառներու վրայ ապակիները անթափանց դարձած են նման յայտարարութիւններէն: Համալսարանի «Միս»ի ընտրութիւն: Ամուսան «Միս»: Թաղին «Միս»: Հիւանդապահուհիներու «Միս». հիւրանոցի, ճաշարաններու, եւ այլ սպասարկութեանց օրիորդներու «Միս»ի ընտրութիւն:

Լաւ չկպցուած յայտարարութիւն մը կրցայ մինչեւ տունս հասցնել. ահա թէ ինչ գրուած է.

- «Ծիածան» ճանաչողական - էսթետիկական կենտրոնը կազմակերպում է 5 - 7 տարեկան երախաների ծրագրային դասընթացքներ - նկարչութիւն, գրաֆիկա, տիզայն - երաժշտութիւն, ճանաչողական խաղեր (°): Դասընթացքները կը վարեն բարձրագոյն կրթութեամբ նկարիչ - տիզայներները յատուկ ծրագրով: Հասցէ ... Հեռախօս ... եւ այլն:

Ասոնց մակարդակին մասին գաղափար չունիմ. քանի մրցակցութիւն սկսած է, ինքնաբերաբար որակը կը սկսի բարելաւուիլ ժամանակի ընթացքին: Այս է շուկայի օրէնքը մեր համաշխարհայնացած երկրագունդին:

Միակ լուրջ կեդրոնը որուն համար ամբողջ առաւօտ մը տրամադրեցի, Պ. Հենրիկ Իգիթեանի ղեկավարած ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ որուն կեդրոնական գրասենեակը կը գտնուի Աբովեան պողոտայի 13 թիւը, իսկ աշխատանոցները մի քանի կեդրոններու մէջ ցրուած, կեդրոնէն ոչ շատ հեռու:

Իգիթեան հիմնադիր - ոգին է այս ձեռնարկին. իրմէ ծնած է նաեւ Հայաստանի Մանկական արուեստի թանգարանը, աշխարհի առաջիններէն մին, եթէ ոչ առաջինը:

Երբ Հայաստան երթաք, անպայման պէտք է այցելէք այս բացառիկ ճոխ մանկական ցուցահանդէսը ուր Հայերէն բացի, ներկայ են չորս երկրամասերու բազմաթիւ երկիրներու մանուկներ: Տարիներու ընթացքին հաւաքուած, դասաւորուած եւ ցուցադրուած, այս յամառ կամքով, զօրաւոր անհատականութիւն ունեցող անձէն, որուն շատ բան կը պարտին երիտասարդ արուեստագէտները Հայաստանի:

Գործունեայ, աշխատասէր մարդ, կըրցած է համակիրներ եւ թշնամիներ ըստեղծել իր անձին շուրջ: Ունի չոր, կըտրուկ վճիռներ, կոշտութեան մօտեցող վարմունք որուն տակ թաքնուած է զարգացած անձ մը, հմուտ արուեստի պատմութեան, արդարօրէն արուեստաբանի տիտղոսին արժանանալով: Յաճախ, հեռատեսիլէն կ'ունենայ քաղաքական ելոյթներ, հաճելի ըլլալու ձգտումով: Մշակութային կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է, հեղինակաւոր, հանրային մարդ որ կը հովանաւորէ կարեւոր խումբ մը երիտասարդ տաղանդաւոր արուեստագէտներու, հրատարակելով գեղարուեստական ալպոմներ, կազմակերպելով արժէքաւոր ցուցահանդէսներ, օգտակար հանդիսանալով անոնց եւ իրեն միաժամանակ:

«Հայաստանի Գեղագիտական Կեդրոններու Հաստատութիւնը» արուեստի զանազան ճիւղեր ընդգրկող (նկար, քանդակ, խճանկար, խեցեգործութիւն, ձեռային աշխատանք, եւ այլն) ձուլարան մըն է ուր առաջին հաճելի տպաւորութիւնը կ'ունենաք մանուկներու եւ պատանիներու երկսեռ եռուզեռին հանդիպելով: Մեծագոյն մասը գրաւած են նկարիչներ: Մանուկներ են, իրենց հասակէն վեր «թեմաներով», Թումանեանի հէքեաթներ, Աստուածաշունչէն ներշընչուած տեսարաններ, երեւակայական յօրինումներ, մէկը միւսէն գեղեցիկ, մէկը միւսէն հասուն գործ որ կարգ մը նախանձորդներու կասկած արթնցնել կու տայ: Ամէն պարագայի, Հաստատութիւնը արժանի է ամէն տեսակ քաջալերանքի եւ նիւթական օգնութեան: Հոն յաճախողները հարիւրներով են: Երեւոյթը հրաշալի է:

Ղեկավարին եւ դաստիարակներուն ներկայացուցած խնդրանքները ամէնուս կարելիութեանց սահմաններուն մէջ են: Խնդիրը կազմակերպելն ու ղրկելն է: Ով որ այդ գործերով կը զբաղի, թող հաճի այդ կեդրոնին համար քիչ մը խաւաքարտէ ամաններ գնել, (փիքնիքներու գործածուածներէն) գծելու համար վրան, «Փաչուորքի» յարմար զանազան լաթի աւելցուքներ, կուաշ ներկ, նաեւ մետաքսի ներկ, խաւարքարտի գունաւոր կտորներ վրան նկար կպցնելու, գունաւոր դերձաններ ասեղնագործութեան համար: Ուզուածը ոչ գործատուն է, ոչ ոսկեղէն. ամէնքս կրնանք ձեռք մը տալ. իսկապէս արժանի են:

Ինծի առարկուեցաւ որ այդ հաստատութենէն ցարդ տաղանդաւոր անձ մը դուրս չէ եկած: Կարծիք չեմ կրնար յայտնել. կրնամ սապէս պատասխանել. Սփիւռքի մեր վարժարաններու հազարաւոր աշակերտներէն ալ տակաւին Դանիէլ Վարուժան կամ Նարդունի մը չեն ելած: Ուրեմն փակե՞նք: Բայց ելած են բարձր կրթութեան տէր ընտանիքի հայրեր եւ մայրեր: Եթէ այս տեսանկիւնէն դիտենք այդ հաստատութիւնն ալ, կրնանք ուրախանալ որ մշակոյթով զբաղող սերունդ մը ունինք առջեւնիս:

Հարցում մը. եթէ տեսնէք մայթին վրայ քալած պահու մը որ 4 չարժանիներ առջեւէն եւ չորս չարժանիներ ետեւէն, անշուշտ ոստիկանական տարազով, մէջտեղը սեւ ինքնաշարժ մը առած, ահաւոր ահազանգներ ռռնացնելով քաղաքին կեդրոնական փողոցներէն կը սուրան հրթիռի նման, դէպի Նալպանտեան՝ Ներքին գործոց եւ Ապահովութեան նախարարութեան կեդրոն, ի՞նչ կը մտածէք:

Գիշերային որոշ ժամու մը ամէն օր տեսած երեւոյթս էր. մինչեւ որ կասկած եկաւ թէ այս ժամերուն ո՞ր պաշտօնական հանդիպումին կրնայ երթալ մեր նախագահը, կամ Պաշտպանութեան նախարարը: Ճիշդ է որ Ազնաւուրի եւ Սպիվաքովի նման հիւրեր ճաշարան տանելու ատեն այս ամէնը միշտ տեղի կ'ունենայ, բայց տարբեր ուղղութիւններով: Ճաշարանը շրջապատող ճամբաները կը գոցուին, երթեւեկը կանգ կ'առնէ եւ երկար շեղումներ կը կատարէ: Սա ուրիշ է:

Այս անգամ ալ, ինծի օգնութեան եկողը Գէորգ եղաւ: Ո՛չ մէկ պաշտօնական հանդիպում, ո՛չ մէկ զինուորական գաղտնիք. այլ պարզ, շատ պարզ բան մը: Նախագահին ՊԱՐԱՊ ինքնաշարժն է որ կը տարուի կառատուն որ կը գտնուի վերոյիշեալ նախարարութեան շրջափակին մէջ: Քանի իշխանութեան ծառայողները պաշտօնի բերումով որոշ առաւելութիւններ ունին, ինչո՞ւ ինքնաշարժը պիտի չունենայ. ան որ ամէնէն հաւատարիմն է բոլոր ծառայողներուն մէջ:

Հիմա քարիւղի կայաններուն մէջ համազգեստով, հաճելի, սիրուն երիտասարդ աղջիկներ կը ծառայեն. անմիջապէս սպունգը առած կը յարձակին կառքին վրայ, ապակիները մաքրելու, կըտրուկ կերպով մերժելով որեւէ բարի ձեռք: Հրահանգը «պոսէն» է: Բայց քանի արգիլուած չէ առ այժմ անոնց հետ խօսիլը, երբ ժամանակը ներէ եւ Գէորգ վճարումներով զբաղած ըլլայ, օդէն - ջուրէն հարցումներ կ'ուղղեմ:

Վերջինս սա էր. - Օրիորդ, ԿՈՄԻՏԱՍը գիտե՞ս:

- Ի հարկէ: Մի մեծ, շատ մեծ ՊՈՂՈՏԱՅ է Երեւանում: (Խեղճ Կոմիտաս):

- Թաղիս անկիւնը, Բաղրամեանի վըրայ, շեղ, երկուքի կքած, մօրուքը երկարած, ցնցոտիներու մէջ ծերուկ մը կայ որ Նախաջրհեղեղեան կարճ աւելով մը, չոր ճիւղերէ կազմուած, ամէն օր, ժամը 9 - 15, տերեւ կը հաւաքէ, կը դիզէ, ապա կ'ամփոփէ իր չքնաղ աւելին տարեկից թիթեղէ ընդունարանի մը մէջ: Սուրճի մը հրաւիրեցի զինք Լիլիթին մօտ. անկիւնի կրպակը: Ապշահար նայեցաւ որ զինք մարդու տեղ դնո՞ղ կայ. այդ պաշտօնը արհամարհուած է Հայաստանի մէջ: Ժամանակին Եզիտիներն ու Մալականները կը զբաղէին այդ գործով: Մեր ալաշկերտցի ծերունին Աստուծոյ փառք կու տար որ անգործ չէ... մեծ շնորհք է այս օրերուս գործ մը ունենալը: Լաւ որ Մալականներէն շատեր Ռուսաստան վերադարձան եւ մեր ծերուկին եւ իր նմաններուն «գործ» բացուեցաւ:

Այս ապերախտ գործին համար, ամիսը կը ստանայ 6.000 դրամ. այսինքն, մօտաւորապէս 11 տոլար: «Կը ստանայ»ն վերացական բացատրութիւն է: Ամիսներ է բան չէ ստացած. անյոյս կը սպասէ որ օր մը ստանայ...:

- Հայրիկ, կրնամ քեզի պզտիկ գումար մը կանխել որ ծխախոտ գնես. երբ ամսականներդ ստանաս, կը վերադարձնես:

Մեծապէս կը կասկածիմ որ ամսական ստացած ըլլայ. դեռ չվերադարձուց...:

- Սահիկ մը եւս. Աբովեանի վրայ «Մարկո Պոլոյի» եւ Երեւան պանդոկին միջեւ գիւղերէն իջած պառաւ մը կը շրջի: Հազիւ ճաշարանէն կամ պանդոկէն ոչ - տեղացի մը ուրուագիծը յայտնուի, դէմքին գիծերը կը պրկուին, արտայայտութիւնները կը դառնան գութ շարժելու տրամադրող, ձայնը՝ ողբական, լալագին, մէկ աչքով գնելով պանդոկի պահակներուն խիստ նայուածքները, միւս կողմէն, արագօրէն մօտենալով օտարականին, - Թոռնիկս ծանր հիւանդ է, գործողութեան կը կարօտի, խնդրեմ օգնեցէք - ... եւ գիտէ՞ք քանի տարի է նոյն նախադասութիւնը կը կրկնէ, առանց մտածելու որ տարիներ վերջ կրնայ նոյն անձին հանդիպիլ: - Բայց, Մայրիկ, այս քանի՞ տարի է թոռնիկդ գործողութիւն կ'ըլլայ...:

Նոյն մայթին վրայ, բաւական ճոխ հանրաշուկայ մը կայ ուր յաճախ կը մտնեմ, պիտանի բան մը գնելու: «Փրիզինիքի» նման է, ամէն ինչ կրնաս գտնել:

Այս տարի խճողում չկար. ծանօթներ ենք. մտերմաբար ըսի - ի՛նչ է, ճա՞նճ կը քշէք...:

- Ճա՞նճ ... կա՞յ որ քշենք: Սովից սատկել են...:

Նոյն անձն էր որ գայթակղած, ինծի հարց կու տար թէ - Ո՞ւր ենք գնում: Քաղաքը մօտ 8.000 բջիջային հեռախօսի գործիք կայ, 2000-ը երիտասարդ աղջիկներու ձեռքն է: - Նորմա՞լ ա. ես չունեմ. սրանք ո՞նց ունեն...:

Անորմալ բաներէն մէկն ալ գիներու ելեւէջն է: Զուարճանալու համար Գէորգին հետ գրաւի եկայ: Կղպանքի մը պէտք ունէի. նախ Գէորգը գնաց գնելու. 500 դրամ: Հինգ վայրկեան յետոյ, նոյնը ես ներկայացայ գնելու. 800 դրամ. ա՛ռ քեզ բան:

(Շար. 16)

ՄԱԿՏԱՂԵՆԱ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 8-ին, Տիկին Մ. Նշանեան Փարիզ Գ. - Նոր Սորպոն համալսարանին մէջ պաշտպանեց «Ատրպէջանի Հայերը (1828 - 1918)» խորագրուած իր աւարտաճառը: Դատակազմին կը նախագահէր աւարտաճառին ղեկավար, Իրանի արդի պատմութեան մասնագէտ Եանն Ռիշար. միւս անդամներն էին Յ. Գէորգեան, Մանչէսթըրի համալսարանէն Հերցիկ, Գ. Շաքրի, Ի. Թէրնոն: Աւարտաճառին ուսումնասիրութեան առարկան իրանեան Ատրպէջանի շրջանն էր - Հայերու Ատրպատականը-. շրջան մը որուն ժամանակակից պատմութիւնը շատ լաւ ծանօթ չէ. շրջան մը որ սահմանի բնոյթ ստացած է, Կովկասի ռուսական նուաճումէն եւ Երեւանի ու Պարսիկներէն խլուած Նախիջեւանի խանութիւններուն ռուսական կայսրութեան կցումով (1828): Ծանօթ են այդ կցումին Ռուսահայերուն համար ունեցած հետեւանքները. սակայն, պատմաբանները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց չեն տուած պարսկեւհայկական սահմանէն անդին մնացած Հայերուն վիճակին նկատմամբ. մինչդեռ այդ գօտին հայկական քրիստոնէութեան նախաշէմը եղած է: Այդ առումով, Տիկին Նշանեան կատարած է նախընթացի արժէք ներկայացնող աշխատանք մը:

Ինչպէս սովորութիւնը կը պահանջէ, ան նախ ներկայացուց իր աւարտաճառին հիմնական նիւթը. ան պատմութիւնն էր Իրանի հնագոյն փոքրամասնութիւններէն մէկուն, Ա. աշխարհամարտի փոթորիկին մէջ: Պէտք է ըսել որ աշխատանքը, հետեւելով ժամանակագրութեան, երկու մասի բաժնուած էր. ա) Ատրպէջանի հայ գաղութը (1828 - 1914) եւ բ) Նոյն գաղութը 1914 - 1918. այս երկրորդ մասն էր որ աւելի խորութեամբ տրուած էր եւ գրաւեց դատակազմին ուշադրութիւնը:

Հակառակ պատահարներու ծաւալին, հայ պատմաբանները մինչեւ այսօր չեն ուսումնասիրած այս նիւթը: Օգտագործուած աղբիւրները, որոնք միշտ բեկորներու ձեւով կը գտնուին երբ հարցը փոքրամասնութեան մը մասին է, Թաւրիզի հայկական եպիսկոպոսութեան տուեալներ են որոնք տակաւին չեն դասաւորուած եւ որոնց ամէնէն կարեւոր վաւերաթուղթերը Երեւան փոխադրուած են նաեւ վերջերս հրատարակուած պարսկական դիւաններ են, ինչպէս Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարութեան դիւանները որոնց մէջ կան դէտի հանգամանքով հիւպատոսներու, դեսպաններու տեղեկագիրներ: Տիկին Մ. Նշանեան շեշտեց այդ ռազմադաշտին արտակարգ բարդ հանգամանքը. հոն էր որ միջամտած էին Ռուսերը, Օսմանցիները, Քիւրտերը, անգլիացի ու գերմանացի գործակալները, կաթողիկէ միսիոնարները եւ պարսիկ ազգայնականները որոնք սրբազան պատերազմ հռչակեցին քրիստոնեաներուն դէմ: Աւարտաճառը լոյսին կը բերէ ներքին ու արտաքին բազմազան ազդակներուն դերը այդ շրջանին մէջ. շրջան որ 1915 - 1918 թատերաբեմ եղաւ քրիստոնեայ բնակչութեան կոտորածներուն: Համեմատելով Օսմանեան կայսրութեան Հայերուն վիճակած աղէտին, Իրանի Հայերը համեմատաբար խնայուած էին: Ատրպէջան կրնայ նկատուիլ քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու յարաբերութիւններուն մէկ աշխատանոցը:

Յ. Գէորգեան որուն այս աւարտաճառին բերած օժանդակութիւնը մատնանշուեցաւ դատակազմի նախագահին կողմէ, ընդգծեց պարսկական պետութեան արդիականացման եւ աշխարհականացման հոլովոյթին մէջ Հայերու դերը: Ատրպէջանի պատահարներուն մէջ ան Հա-

յերու ցեղասպանութեան մէկ դրուագը կը տեսնէ: Նոր Ջուղայի պատմութեան մասնագէտ Պ. Հերցիկ անգլերէն արտայայտուեցաւ. ան ալ ծանրացաւ Ռուսաստանի հետ շփումով հայկական ընկերութեան արդիականացումին վրայ, բայց ատոր մէջ ներգրաւելով սահմանային խնդիրը: Ան հարցականի տակ դրաւ տեղական պատմութեան դերը, համեմատած՝ հայկական ազգայնականութեան: Կը խորհի որ մինչեւ այսօր չօգտագործուած Թրքական աղբիւրներ կրնան յետագային տարբեր լոյս մը սփռել խնդիրին վրայ: Պ. Շաքրի որպէս Պարսկաստանի ընկերա-ժողովրդավար պատմութեան Ազրբէջանցի մասնագէտ եւ որպէս այդ՝ յատուկ հետաքրքրութեան տէր շարժումին մէջ Հայերու դերին, զարմանք յայտնեց ուսումնասիրուած ժամանակահատուածին Նոր Ջուղայի Հայերուն կրաւորականութեան, կամ անոնց ունեցած գործունէութեան աղքատութեամբ պահուած լռութեան. Ափսոսանք յայտնեց որ վիճարկումի նիւթ չէ եղած գոյութիւն ունեցող պատմագրութիւնը. տեղական մակարդակով իրականութիւնը հարցադրումի ենթարկելով նիւթ ըրաւ Շահին կողմէ Հայերուն ընծայուած հովանաւորութիւնը: Իր կարծիքով երկու հարց պէտք է տալ. ի՞նչպէս ազգային-կրօնական փոքրամասնութիւն մը շրջանային ու միջազգային գրաւարկներու զոհ կը դառնայ. ի՞նչպէս մահմետական մեծամասնութիւնը որ ինք խել ճնշուած է, ճնշումի գործիք կ'ըլլայ: Պ. Թէրնոն հետաքրքրուեցաւ Ազրբէջանի միսիոնարներուն դերով. անոնց Ասորիներու մօտ գտած յաջողութեան, իսկ Հայերու մօտ ձախողութեան պատճառներով: Տեղին նկատեց աւելի լաւ ճանչնալ շրջանին մէջ Օսմանցի Հայերուն 1914-էն առաջուան ընթացքը եւ յիշեցուց 1915-1918 տարիներուն Վանէն եւ Կովկասէն դէպի Պարսկաստան գաղթականական հոսանքները. ծանրացաւ Հայերու կողմէ Ռուսաստանի հովանաւորութեան մնայուն ձգտումին վրայ: Պ. Ռիշար շնորհաւորեց Տիկին Նշանեանը, անոր Հայերէնի ու պարսկերէնի անթերի ծանօթութեան համար, ինչ որ առիթ տուած էր աղբիւրներու համեմատութեան. գոհունակութիւն յայտնեց աւարտած տեսնելով երկարատեւ աշխատութիւն մը որ կարելի պիտի ընէ հայ գաղութին եւ պարսկական ազգայնականութեան յարաբերութիւնները հասկնալ: Սովորութեան կարգ անցած քանի մը քննադատութենէ ետք ան փափաք յայտնեց որ աւարտաճառը շուտով հրատարակուի:

Մ. Նշանեան եռանդով ու ճշգրտութեամբ պատասխանեց բոլոր նկատողութիւններուն: Ու մօտ չորս ժամուան պաշտպանողականէ մը ետք տիրացաւ դոքթորի աստիճանին, դատակազմին միաձայն շնորհաւորութիւններուն հետ:

Ա. ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 7-ին Վարդանանց տօնին առթիւ, առաւօտեան ղօղանջած են լիբանանահայ բոլոր եկեղեցիներու զանգերը Պէյրութէն մինչեւ Թրիփոլի եւ Այնճար, իսկ Պուրճ Համուտի Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, պատարագը մատուցանած է Գեղամ Եպիսկոպոս:

***

Կազմակերպութեամբ Հայ կաթողիկէ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ Փետրուար 6-ին, Պուրճ Համուտի Հայ Կաթողիկէ Միութեան «Յովհաննէս Պօղոսեան» Թատերասրահին մէջ, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնը: Լիբանանեան եւ հայաստանեան Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, կազմակերպիչ յանձնախումբին անունով խօսք առած է Հ. Անտոն Վրդ. Շատարեւեան: Ան բացատրած է Աւարայրի պատերազմին իմաստը: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեան որ ծանրացած է օրուան խորհուրդին վրայ: Փակման խօսքը արտասանած է Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան Ընդհանուր Փոխանորդ՝ Վարդան Եպիսկոպոս Աշգարեան:

***

Հինգշաբթի, Փետրուար 7-ին, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագած է Տիրայր Եպիսկոպոս Փանոսեան, ապա, մայրավանքի շրջափակին մէջ, իր պատգամը փոխանցած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը: Այս տարի, կաթողիկոսութեան Անթիլիասի հրատարակչատունէն լոյս տեսած է Վարդանանց նուիրուած շարականներու եւ ազգային երգերու ձայնագրեալ ամբողջական հաւաքածոյ մը, որ յետ պատարագի բաշխուած է ժողովուրդին:

***

Հինգշաբթի, Փետրուար 7-ին, Էշրէֆիէի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցած է միացեալ պաշտամունք կազմակերպութեամբ Միջին Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան:

Միութեան նախագահը վերապատուելի Մկրտիչ Գարակէօզեան խօսք առնելով ըսած է թէ 1551 տարի առաջ Վարդանանց հերոսամարտին հնչած է «Վասն Քրիստոսի, վասն հայրենեաց» կոչը:

***

Վարդանանց եւ Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձներու զոյգ առիթներով, Այնճարի Հ. Յ. Դ. Կարմիր Լեռ Կոմիտէի դաստիարակչական մարմինը հանդիսութիւն մը կազմակերպած է Փետրուար 7-ին, տեղւոյն Հայ կաթողիկէ Աղաճանեան Սանուց վարժարանի սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է տոքթոր Խաժակ Այնթապլեան: Օրուան առաջին բանախօսը եղած է Լիբանանի Հայ աւետ[արա]նական համայնքի ժողովի ատենապետ՝ Հրայր Ճէպէճեան: Ան զուգահեռ մը գծած է 450-ական Թրւականներուն եւ ներկայիս հայ ժողովուրդին դէմ ծառացած վտանգներուն միջեւ (ձուլում, ազգային դիմագիծի խաթարում եւ այլն): Այս բանախօսութենէն ետք, ազգային «Յառաջ» վարժարանի աշակերտները խմբերգ մը ներկայացուցած են, որմէ ետք խօսք առած է Հրաչ Վարժապետեան: Կենդանի պատկեր մը ներկայացուցած են Հայ Կաթողիկէ Աղաճանեան սաները, որու յաջորդած է Գեղարդ աբեղայ Քիսպէկեանի խօսքը:

***

Փետրուար 7, Հինգշաբթի իրիկուն, Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնակատարութիւնը, որու նախագահած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս:

Ներկայացուած է Կիրակնօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիր մը: Օրուան բանախօսը եղած է Կարօ Յովհաննէսեան: Հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, Ազգային Առաջնորդարանի Ընկերային եւ Տիկնանց Յանձնախումբերու եւ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւններու կազմակերպութեամբ, Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է ճաշի պազար մը ի նպաստ կարիքաւոր սաներու ֆոնտին: Ձեռնարկը հովանաւորած է Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեան, իսկ նախագահութիւնըստանձնած է Տիկին Անահիտ Բաղրատունի: Բացման խօսքը արտասանած է Նելլի Վէքիլեան, որ յայտնած է թէ ճաշին ամբողջ հասոյթը կը յատկացուի կարիքաւոր սաներու ֆոնտին եւ բացատրած ներկայիս իրենց զաւակը հայկական վարժարանին վստահած ծնողներուն դժուարութիւնները: Ապա, խօսք առած է Տիկին Ա. Բաղրատունի որ շեշտած է թէ եկեղեցասէր հայ կինը միշտ ալ յաջողած է յաղթահարել դժուարութիւնները: Վերջին խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Գեղամ Եպիսկոպոս:

ԱՄԷՆԷՆ ՏԱՐԵՑ ՔԻՒՐՏԸ Կ'ԱՊՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քրտական օրաթերթը «Էօզկիւր Փոլիթիքա» (Փետրուար 20) կը ներկայացնէ ամէնէն տարեց Քիւրտը որ Հայաստանի բնակիչ է: Ան 105 տարեկան է, կը կոչուի Թահիր Միրզոյեան: 1915-ին երբ 18 տարեկան է, Իգդիրէն գաղթած են Հայաստան: Թերթը զինքը կը ներկայացնէ որպէս տարիքով ամէնէն մեծ Քիւրտը որ միակ ականատեսն է ամբողջ դարու մը ընթացքին Քիւրտերու կոտորածներուն եւ գաղթերուն:

Ան աւելի քան դարու մը իր կեանքը մեծմասով Հայաստան անցուցած ըլլալով հանդերձ, կ'ապրի ծննդավայրին կարօտով: Ուրախ է որ դարասկիզբի Քիւրտերու պառակտումները վերջ գտած են ու այսօր մէկ սիրտ, մէկ միտք եղած են: Ան կ'ըսէ. «Մեր մեծերը մեռան իրենց հողերուն կարօտով: Ես ալ ծննդավայր գիւղս կրկին չկարենալ տեսնելու կարօտով պիտի մեռնիմ: Նորէն ալ շատ երջանիկ եմ: Կը հաւատամ որ հոս ապրող Քիւրտերը օր մը իրենց պապենական հողը պիտի վերադառնան: Անոր կարելիութեան հաւատքով մեռնիլ զիս կը բաւարարէ»:

Արաքսի «միւս ափին» կապուած որքա՜ն յոյս ու երազ կայ այս երկրագունտին վրայ. զարմացնող, հիացնող ու վախցնող նոյն ատեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԺՊԻՏ

Հայրը փոքրիկ որդու հետ անցնում է հիւանդանոցի մօտով: Դարպասին տեսնելով բժշկութեան խորհրդապատկերը (օձը ջահին փաթթուած)՝ որդին հարցնում է.

– Հայրիկ, այստեղ ի՞նչ է նկարուած:

– Դա քո տատին է պաղպաղակ ուտում:

•

– Բժիշկ, դուք ինձ սրսկումներ նշանակէք:

– Չի օգնի:

– Գուցէ ինչ-որ հաբեր…

– Չի օգնի:

– Իսկ լոգանքնե՞րը:

– Ճիշդ էք ասում, ձեզ ցեխի լոգանքներ կը նշանակեմ, համ էլ հողին կը վարժուէք:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

«Անպատճառ այս գործին մէջ Տրդատին մատը կայ, - կը խորհէր, - ինք իմաց տուած է ոստիկանութեան այդ Թուղթերուն հոս գտնուիլը, մարդիկը ուղղակի սնտուկին եկան, գտնուած տեղը անգամ գիտէին կոր, բայց ուրեմն այս Տրդատը լրտե՞ս մըն է, պէտք է, որ իրմէ բացատրութիւն մը ուզեմ այս մասին»:

Ուղղուեցաւ դէպի վերի սենեակը այն պատուհանին առջեւ, ուրկէ կը տեսակցէր իր սիրահարին հետ: Այս վերջինը, պատուհանին առջեւ նստած, գիրք մը կը կարդար՝ ապահովաբար սպասելով իր սիրուհիին:

- Գիտե՞ս, ի՛նչ փորձանք մը անցուցինք հիմա, - ըսաւ գեղուհին՝ երիտասարդը նշմարելուն պէս:

- Ի՞նչ փորձանք, - հարցուց Տրդատ:

- Եկան տունը խուզարկեցին:

- Արդէ՞ն, - գոչեց երիտասարդը:

- Ուրեմն գիտէի՞ր, որ պիտի գային, խուզարկէին:

- Բնականաբար, ես էի, որ անուղղակի կերպով իմաց տուի ոստիկանութեան այդ Թուղթերուն գոյութիւնը եւ ուր գտնուիլը:

- Աստիկ էֆէնտին ալ ձերբակալեցին:

- Աստիկ էֆէնտին բաւական վարպետ է իր օձիքը ազատելու համար, - պատասխանեց Տրդատ:

- Ես կասկածեցայ արդէն, որ քու մատդ կար այս խնդրին մէջ:

- Կը տեսնես, որ ես ալ անկեղծօրէն կը խոստովանիմ:

- Այո՛ եւ շատ գոհ եմ քու անկեղծութենէդ. գիտե՞ս, որ քիչ մը առաջ շատ ծանր կասկածներ ունեցայ քու մասիդ:

- Ի՞նչ կասկած:

- Կարծեցի, որ ոստիկանութեան լրտես մըն ես:

- Ինչպէ՛ս այդպիսի կասկած մը կրնաս ունենալ ինծի համար, չե՞ս գիտեր, որ ընդհակառակը, ոստիկանութիւնը զիս կը հալածէ:

- Ինչ որ է, խրողութիւնը այն է, որ մեծ սրտադող մը ունեցայ:

- Շատ կը ցաւիմ, ես եղայ պատճառը, բայց ուրիշ ճար չի կայ:

- Գոնէ նախապէս իմաց տայիր ինծի:

- Չէի գիտեր, թէ երբ պիտի գային խուզարկութեան: Բայց, սիրելիս, ալ եղաւ անցաւ, յուզուելու պատճառ մը չունիս:

- Եւ, սակայն, խղճի խայթ ունիմ, - պատասխանեց գեղուհին:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ Աստիկը իմ պատճառաւս ձերբակալուեցաւ:

- Նորէն կը կրկնեմ, վստահ եղիր, որ ան կրնայ իր օձիքը ազատել:

Մինչ երկու սիրահարներուն միջեւ այս տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենար, Աստիկ էֆէնտին տանող կառքը կ'ուղղուէր դէպի միւտիրիյէթ:

Աստիկ իր պաղարիւնութիւնը գտած էր բոլորովին, անտարբեր կերպով սիկարէթը կը ծխէր՝ անընդհատ խօսելով քոմիսէրին հետ:

Երբ հասան պաշտօնատուն, քոմիսէրը զինք առաջնորդեց խցիկ մը:

- Ի՛նչ, - գոչեց Աստիկ, - զիս այստեղ կը բանտարկէ՞ք:

- Բանտարկութիւն չէ, միայն թէ քիչ մը պիտի մնաք այստեղ, մինչեւ որ ոստիկանութեան տնօրէնը պէտք եղած կարգադրութիւնը ընէ ձեր մասին:

- Ես կ'ուզեմ, որ անմիջապէս զինք տեսնեմ:

- Ատիկա կարելի չէ, զինքը կը տեսնէք, երբոր ինք յարմար դատէ:

- Գոնէ իմացուցէք հոս ըլլալս:

- Անմիջապէս պիտի իմացնեմ:

Աստիկ ստիպուեցաւ համակերպիլ:

Քոմիսէրը հեռացաւ՝ զինքը առանձին թողլով:

Երկու ժամի չափ խցարգել մնալէ ետք, զինք եկան զինքը տանելու ոստիկանութեան տնօրէնին քով:

Պէտրի պէյ իր բարեկամը ընդունեց շատ պաղ կերպով, հակառակ որ Աստիկ ամէն ջանք կ'ընէր տեսակցութեան մտերմական հանգամանք մը տալու համար:

- Ի՞նչ կը նշանակեն ձեր սնտուկին մէջէն գտնուած այս Թուղթերը, - հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը՝ գրասեղանին վրայ իր առջեւ դրուած Թուղթերու դէզը ցոյց տալով:

- Էֆէնտի՛մ, ասոնք Թուղթեր են, որ զանազան միջոցներով ձեռք անցուցինք եւ որոնք ձեր վսեմութեան պիտի յանձնէինք:

- Ինչո՞ւ ուրեմն չյանձնեցիք:

- Կ'ուզէինք այդ մեծ դաւադրութեան բոլոր գաղտնիքները ձեռք անցընել եւ յետոյ ամէն բան յայտնել ձեզի:

- Ուրիշ ի՞նչ գաղտնիքներ կային տակաւին:

- Ձեր վսեմութիւնը անշուշտ այդ Թուղթերը աչքէ անցուց:

- Մայրէ ծայր կարդացի:

- Ուրեմն ձեր վսեմութիւնը գիտէ, որ պօմպաներու խնդիր մը կայ:

- Այո՛, մէկ քանի նամակներու մէջ պօմպայի խօսք կայ:

- Այդ պօմպաներուն պահուած տեղերը կ'աշխատէինք իմանալ:

- Մինչեւ հիմա չկրցա՞ք իմանալ:

- Դժբախտաբար ո՛չ, բայց կը յուսանք որ պիտի յաջողինք:

- Որո՞նք են ձեր ընկերները այս դաւադրութիւնը մէջտեղ հանելու համար:

Աստիկ էֆէնտի պահ մը վարանեցաւ: Չէր գիտեր, թէ ի՛նչ պէտք էր պատասխանել: Երկու օրէ ի վեր ո՛չ Էմին էֆէնտին եւ ո՛չ ալ Արթին էֆէնտին կրցած էր տեսնել եւ կացութեան մասին որոշ տեղեկութիւն մը չունէր:

(Շար. 172)

(Շար. Ա. էջէն)

վերհաժողովին, ուր բաւական յաջողութիւն գտած էր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՆ ԼԱՏԷՆԸ կրնայ Վրաստան գտնուիլ ըստ Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերգէյ Իվանովի, որ Վրաստանի Պանկիսիի կիրճերը «փոքր-Աֆղանիստան» մը կը գտնէ։ Թիֆլիսի իշխանութիւնները հերքած են անշուշտ եւ կը ջանան Ուաշինկթընի զօրակցութիւնը ապահովել հաւասարակշռելու համար ռուսական ազդեցութիւնը։ Վրաստան շատ տագնապալի կացութեան մը մէջ է, դէմ յանդիման է նաեւ թմրեցուցիչի ծաւալուն շուկայի մը, որու գործառնութիւնը աւելի քան մէկ միլիառ տոլար կը գնահատուի։ Հաստատուած է որ մաքսային 150 պաշտօնեաներէն 40-ը թմրեցուցիչ կը գործածեն։

ՍՈԼԹ ԼէՅՔ ՍԻԹԻԻ Ձմրան Ողիմպիականները վերջ գտան Փետր. 25-ին, ֆրանսական ժամով առաւօտեան 5-ին։ Ֆրանսա շատ գոհ է որ 6-րդ դիրքը կը գրաւէ 11 մետալով, չորսը՝ ոսկի, հինգը՝ արծաթ եւ երկուքը՝ պրոնզ։ Առաջին դիրքը գրաւեց Գերմանիա 35 մետալով, իրեն կը հետեւին Նորվեկիա (22), Միացեալ-Նահանգներ (34), Ռուսաստան (18), Գանատա (17), Ֆրանսա, Ֆինլանտա, Հոլանտա, Իտալիա, Զուիցերիա եւլն։ Վերջին պահուն երեւան ելաւ խթանիչ նիւթերու գործածութեան պարագայ մը։ Մէկ Սպանացի եւ երկու Ռուսեր արտաքսուեցան եւ Սպանացին կորսնցուց իր ոսկի մետալը։

ԱՐԱՖԱԹ միշտ Ռամալլա կը մնայ, բայց, բնակած շէնքը այլեւս շրջափակումի ենթարկուած չէ Իսրայէլացիներու հրասայլերուն կողմէ։ Քաղաքէն հեռանալու համար պէտք է անձնապէս դիմում կատարէ Շարոնի։ Իսրայէլի պայմանն այն է, որ ձերբակալուին (ինչ որ եղած է) նախարարին մարդասպանները եւ Իսրայէլի յանձնուին (ինչ որ չէ եղած)։

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ նախագահական թեկնածուն, Ծերակոյտի անդամ Ինկրիտ Պէթանքուր առեւանգուած է եւ ՖԱՐԳ-ի (Գոլոմպիոյ յեղափոխական զինեալ ուժեր) ձեռքն է։ Ինք թեկնածուն էր բնապահական «Թթուածին» կուսակցութեան։ Վկայուած է Փարիզ, քաղաքական գիտութեանց ճիւղէն։

փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեան (Նիւ-Եորք),
Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Անդրանիկ եւ Մելինէ Հազարեան (Ֆլորիտա),
Տէր եւ Տիկին Օննիկ եւ Շողիկ Կարիպեան (Ժընեւ) եւ զաւակը Օրիորդ Սեւան Կարիպեան (Փարիզ),
Տիկին Գոլէթ Ոսկեան (Փարիզ),
Օրիորդ Եւա Տատրեան (Լոնտոն),
Տէր եւ Տիկին Շաւարշ եւ Գարմէն Պէրպէրեան,
Տէր եւ Տիկին Փաթրիք եւ Թալին Պէրպէրեան եւ զաւակները (Կրընոպլ),
Տիկին Անահիտ Եաժինոյեան (Լոս - Անճըլըս),
Օրիորդ Զարուհի Թորամանեան (Մոնրէալ)
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, եւ զարմուհիին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նիս, Հինգշաբթի, Փետրուար 21-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետր. 28, ժամը 9.30-ին, Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին մէջ։

Ցաւակցութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

Ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ԶԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Université d'été de Langue arménienne à Erévan

La section d'Etudes arméniennes de l'Université du Michigan a le plaisir d'annocer que son Université d'été de Langue Arménienne aura lieu, cette année, du 21 juin au 19 août 2002 à Erévan. Cette université d'été offre l'occasion unique d'étudier l'arménien de façon intensive, dans un environnement arménien. L'université d'été de Langue Arménienne est ouverte aux étudiants de premier et deuxième cycles qui désirent apprendre l'arménien classique ainsi que l'arménien moderne occidental et oriental. Un cycle de conférences sur l'histoire et la culture arméniennes et un programme d'excursions et de manifestations culturelles compléteront les cours proprement dits.

Les étudiants nord-américains en premier cycle sont tenus de s'inscrire pour un certificat donnant droit à une U.V. en équivalence (U.V. de 8 heures), des exceptions seront faites sur justificatifs. Les étudiants en second cycle aux Etats-Unis, peuvent s'inscrire pour un certificat sans équivalence en arménien occidental ou oriental et au cours d'arménien classique pour une U.V. en équivalence (U.V. de 6 heures). Les étudiants en premier cycle demandant une équivalence peuvent postuler à quelques bourses, attribuées sur des critères financiers.

Les étudiants européens peuvent assister au cours de leur choix, uniquement pour un certificat sans équivalence. Les mêmes critères universitaires seront appliqués à tous les étudiants quel que soit le certificat convoité.

En plus d'un enseignement linguistique intensif de qualité, l'Université d'été de Langue Arménienne offre l'occasion de vivre et d'apprendre en Arménie. Dr. Kévork BARDAKDJIAN, titulaire de la chaire «Marie Manoogian» de langue et littérature arméniennes et directeur des Etudes arméniennes à l'Université du Michigan, à Ann Arbor, assurera la direction de ce programme d'études.

Pour obtenir de plus amples informations ou un dossier de candidature, veuillez vous adresser à :

Mme Kristy M. DEMAS, Coordinatrice
Université d'été de Langue Arménienne

1080 South University, Suite 3663
The University of Michigan
Ann Arbor, MI 48109-1106

e-mail : kdemas@umich.edu
téléphone : 00-1-734-764-1285
télécopie : 00-1-734-763-9154

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր՝ Հռիփսիմէ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, Վարուժան - Ժան Գրիգորեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

***

Վավա Խաչատուրեանի եւ իր խնամի Տիկին Նուարդ Ասլանեանի (Սէն Շամոն) մահուան 18-րդ տարելիցներուն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 80 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում։
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին։
Արեւագալ ժամը 9.45-ին։
Պատարագ ժամը 10.30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
(Քամփայն Ֆրէզ)
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 1
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09
présente

«Welcome home»

Une comédie musicale,
d'expression arménienne,
Adaptation et mise en scène
NAREK DOURIAN
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
Raphaël KOTANDJIAN
La remarquable
Pirouza KOZAKIAN
La jeune et talentueuse
Kristin HOVHANNISSIAN
et
Le célèbre et hilarant
Narek DOURIAN
Vendredi 1er mars à 20 heures 30
— P.A.F. : 10 euros —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. -
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
Ժէ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 1
Ժ.Թ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Առնուվիլի
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro: *République, Filles du Calvaire*

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»

կը բանախօսէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
երկրորդ բաժինով՝
Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon — Paris 8e
Հիւրասիրութիւն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
MERCREDI
27 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.372 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.372

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 25 / 26)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետր. 25-ին, Արտաքին նախարար՝ Վ. Օսկանեան ընդունած է ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարի տեղակալի օգնական Լին Փասքօ, որ կը զբաղի Եւրոպայի եւ Եւրոպա - Ասիա հարցերով: Հանդիպումի ընթացքին նիւթ եղած են հայ - ամերիկեան յարաբերութիւնները, շրջանի իրավիճակը, հայ - թրքական յարաբերութիւնները, ահաբեկչութեան դէմ պայքարը, Լ. Ղարաբաղի կարգաւորումը եւ այլ հարցեր:

Վ. Օսկանեան, նոյն օրը, ընդունած է նոր նշանակուած պապական նուիրակը՝ Գլաուտիօ Կուճերոթթին, որ նախարարին յանձնած է իր հաւատարմագրերու պատճէնները:

Քննարկուած են Հայաստան - Վատիկան յարաբերութիւններու խորացման հարցերը:

Նոյն օրը, Արտաքին նախարարը ընդունած է նաեւ Եւրոպական Միութեան դեսպանը՝ Թոլլէն Հոյցէն: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը եղած է տեղեկատուական այն համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլին, Երեւան:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ

Փետր. 25-ին, Լրագրողներու Տան մէջ տուած մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին, Եւրոպայի Հայկական Միութիւններու Ֆորումի քարտուղարը՝ Թորոս Սարըրեան անդրադարձած է հայ - թրքական հաշտութեան յանձնախումբին եւ ըսած այդ առընչութեամբ որ, Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութեանց հարցը չի կրնար 4 - 5 հոգիի իրաւասութեան մէջ ըլլալ, ընդհակառակն այդ ձեւով ալ լուծումն ալ կը կորսնցնէ: Ինք ալ կրկնած է թէ երկու երկիրներու հաշտութիւնը չի կրնար իրագործուիլ ցորչափ Թուրքիա չէ ճանչցած Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ այժմ հարկ է աշխուժացնել հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը հայկական ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման համար:

***

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍ - ՓՐԷՍԻՆ

ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեան Ֆրանս-փրէս մամուլի գործակալութեան տուած հարցազրոյցին մէջ ըսած է թէ նախագահ Ալիեւի առողջական պատճառներով պաշտօնէն հեռանալուն պարագային, իշխանութեան ձգտող նոր ուժերը կրնան փորձել հակամարտութիւնը վերսկսիլ: Ան աւելցուցած է թէ այնքան ատեն որ Ալիեւ կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը, կը տիրէ քաղաքական կայունութիւն, մինչդեռ բացակայութիւնը կրնայ առաջնորդել հակառակ պատկերին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵԹՂԵՀԵՄԻ մօտ, երկու Իսրայէլացիներ սպաննուած են Փետրուար 25-ին, երկու կիներ ալ վիրաւորուած պաղեստինեան յարձակման մը ընթացքին: Արարքին տէր եղած է Ալ - Աքսայի Նահատակներու զօրագունդերու կազմակերպութիւնը: Արեւելեան Երուսաղէմի մէջ ալ, երկու Պաղեստինցիներ կրակ բացած են Իսրայէլացիներու խումբի մը վրայ, անոնցմէ 6-ը վիրաւորելով: Միւս կողմէ, սաուտի Ապտալլահ իշխանը հարցազրոյցի մը մէջ, զոր տուած է «Նիւ - Եորք Թայմզ»ի կ'առաջարկէ նոր ծրագիր մը: Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ Իսրայէլի ճանաչումը արաբական երկիրներու կողմէ, որուն փոխարէն Իսրայէլ կը քաշուի գրաւեալ հողամասերէն: Այս ծրագիրը այնքան հետաքրքրութիւն ստեղծած է, որ Իսրայէլի նախագահը՝ Մոշէ Քացաւ Իսրայէլ հրաւիրած է իշխանը:

ԱՆԿՈԼԱՅԻ հարաւ - արեւելեան շրջանը, Փետրուար 23-ին կառավարական բանակին կողմէ սպաննուած է Ունիթայի (Ապստամբական շարժում) պետը՝ Խոնաս Սաւիմպի: Շարժումին ներկայացուցիչը Փորթուկալի մէջ յայտարարած է թէ Ափրիկէն եւ Անկոլան իրենց լաւագոյն որդիներէն մէկը կորսնցուցած են եւ աւելցուցած. - «Մարդ մը մեռաւ, բայց ո՛չ իր գաղափարները»: Մինչեւ 1993, երբ կը ճանչնային Անկոլայի իշխանութիւնը, ԱՄՆ զօրավիգ էին Սաւիմպիի, բայց, այս «ազատութեան մարտիկը» ջլամարտի ատեն, յանկարծ «պատերազմի ոճրագործ»ի վերածուած էր Միջազգային հաւաքականութեան աչքին: Իր մահուան առթիւ, ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարութիւնը ջանաց նսեմացնել ապստամբ ղեկավարին կարեւորութիւնը յայտարարելով. - «պարզապէս, յաւելեալ մեռեալ մըն է պատերազմի մը մէջ, որ շատոնց պէտք է վերջացած ըլլար»: Տեղւոյն վրայ, Լուանտա, իշխանամէտ տարրերը տօնած են «ահաբեկիչին» մահը, զոր քաղաքացիական պատերազմին պատասխանատու կը նկատեն:

ԳՈԼՈՄՊԻԱՅԻ իշխանութիւնները կրցան ճշդել վայրը, ուր կը գտնուի Ծերակոյտի անդամ եւ նախագահական թեկնածու Ինկրիտ Պէթանքուր, որ առեւանգուած էր աւելի օր յեղափոխական զինեալ ուժերու կողմէ, բայց, ընտանիքը խնդրեց որ որեւէ միջամտութիւն չըլլայ: Եւրոպական Միութիւնը դատապարտեց առեւանգումը եւ ՄԱԿ-ի քարտուղարն ալ միջոցներ ձեռք առաւ ազատ արձակումը ապահովելու համար:

ԱԼԻ ԽԱՄԷՅՆԻ, ընդունելով Աֆղանիստանի առժամեայ կառավարութեան պետը՝ Համիտ Քարզային, ըսած է. - «Թող Աստուած օրհնէ ձեր այցելութիւնը», ինչ որ անսպասելի խօսքեր են Իրանի գերագոյն առաջնորդին բերնին մէջ: Նախորդ օրը սակայն, Փետրուար 24-ին, պարսկական մամուլը չէր վարանած «ամերիկեան խամաճիկ» որակելու Քարզային եւ հրաւիրելու մուճահետիններ, որ վար առնեն զայն իշխանութենէն:

ԺՈՍՓԷՆ, իր կարգին, Փետր. 25-ին այցելեց հողագործութեան ցուցահանդէսը, ուր չորս ժամ անցուց, նախքան Պըզանսոն մեկնիլը, ուր կ'ոգեկոչուէր Վիքթոր Հիւկոյի ծննդեան 200-ամեակը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Ապահովութեան Խորհուրդի քարտուղարը՝ Նուկզար Սաճայա մեռած գտնուած է իր գրասենեակին մէջ: Կը կարծուի որ անձնասպան եղած է, ամբաստանուած էր ըլլալ անդրդիմադիր պատասխանատուի մը կողմէ, որ 90-ական թուականներուն քաղաքական դէմքերու մարդասպանութիւնը կազմակերպած էր:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ

Ֆրանսիայի Հանրապետութեան
Նախագահ
Նորին Գերազանցութիւն
Պարոն Ժագ Շիրաքին

Փարիզ

Ձերդ Գերազանցութիւն,

Սիրելի բարեկամ,

Հայ-Ֆրանսիական բարեկամական շփումները սկիզբ են առնում դեռեւս միջնադարից: Ֆրանսիան առաջին երկրներից էր, որ 1991 թուականի Դեկտեմբերի 26-ին ճանաչեց Հայաստանի անկախութիւնը, իսկ Փետրուարի 24-ին լրանում է մեր երկրների միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնների հաստատման տասնամեակը:

Այս տասը տարիների ընթացքում մեր երկրների միջեւ ծաւալուել են բազմաբնոյթ ակտիւ յարաբերութիւններ: Հայաստանի անկախացման առաջին իսկ օրերից Ֆրանսիան ըստ ամենայնի սատարեց Հայաստանում տեղի ունեցող գործընթացները՝ թէ՛ ժողովրդավարութեան հաստատման, թէ՛ տնտեսական զարգացման եւ թէ՛ ազգերի միջազգային ընտանիքում ու եւրոպական կառոյցներում Հայաստանի ինտեգրման առումներով:

2001 թուականը յատուկ նշանաւորուեց մեր երկկողմ յարաբերութիւնների ընդլայնման եւ խորացման տեսանկիւնից: Անցած տարի Հայաստանը դարձաւ Եւրոպայի Խորհրդի անդամ, որը նոր մակարդակի բարձրացրեց մեր երկրի միջազգային հեղինակութիւնն ու պատասխանատուութիւնը ժողովրդավարութեան, օրէնքի գերակայութեան հաստատման եւ մարդու իրաւունքների ամրապնդման ոլորտներում: Մենք գնահատում եւ մեծապէս կարեւորում ենք Ֆրանսիայի գործուն աջակցութիւնն այս գործընթացում:

2001 թուականին Ֆրանսիան յատուկ օրէնքով ճանաչեց 1915 թուականի Հայոց ցեղասպանութիւնը: Սա պատմական կարեւորագոյն քայլ էր ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլեւ համայն մարդկութեան համար: Պատմական արդարութեան ճանաչման այս դրսեւորումը մեծապէս կը նպաստի մարդկութեան դէմ իրականացուող նոր ոճրագործութիւնների կանխմանը, ինչպէս նաեւ մեր տարածաշրջանում ու Եւրոպայում ժողովուրդների միջեւ փոխըմբռնման եւ փոխվստահութեան ամրապնդման:

Որպէս Օ.ԽԱ.ՄԷ.Ը. Մինսկի խմբի համանախագահ՝ Ֆրանսիան կառուցողական մասնակցութիւն ունի եւ նշանակալից ջանքեր է գործադրում Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրի խաղաղ կարգաւորման ուղղութեամբ: Անցած տարուայ սկզբին Ձեր նախաձեռնութեամբ Ֆրանսիայում կազմակերպուած հանդիպումները նշանաւորուեցին Փարիզեան սկզբունքների մշակմամբ, ինչը մենք որակում ենք որպէս լուրջ քայլ հիմնախնդրի վերջնական կարգաւորման ճանապարհին:

Առանձնայատուկ ջերմութեամբ եմ յիշում անցեալ տարի Ֆրանսիա կատարած պետական այցս, որը նոր մակարդակ բարձրացրեց մեր երկրների յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ հնարաւորութիւն ընձեռեց ամրապնդելու Ձեզ հետ մեր անձնական կապերը:

Այս կարեւոր նուաճումներում Ձեր պատասխանատու գործունէութեան ողջ ընթացքում Դուք ներդրել էք անձնական մեծ աւանդ: Ձեր հաւատարմութիւնը հայ-ֆրանսիական բարեկամութեանը այսօր շարունակւում է համատեղ ծրագրերի խրախուսման, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանում կայունութեան ամրապնդմանն ուղղուած Ձեր վճռական քայլերում:

Շնորհաւորելով Հայաստանի եւ Ֆրանսիայի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնների հաստատման տասնամեակի կապակցութեամբ՝ լիայոյս եմ, որ գալիք տարիները հայ - ֆրանսիական յարաբերութիւնների զարգացման նոր հորիզոններ կը բացեն՝ ի նպաստ մեր ժողովուրդների բարեկամութեան եւ բարօրութեան:

Ընդունէք խնդրեմ, պարոն Նախագահ, խորին յարգանքներիս հաւաստիքը:

ՌՈԲԵՐ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

Երեւան, փետրուար 23

ՊԼԷՐ ԵՒ ՇՐԷՕՏԷՐ, այլ խօսքով Մեծն - Բրիտանիա եւ Գերմանիա ձեռք ձեռքի տուած Եւրոպայի հասարակաց դատը կը պաշտպանեն եւ ծրագրեր կը պատրաստեն անտեսելով Ֆրանսան: Հասարակաց նամակով մը, ուր կը պարզեն իրենց գաղափարները իրենց պաշտօնակիցներուն, երկու ղեկավարները առաջարկներ կ'ընեն բարելաւելու համար Եւրոպական Խորհուրդին գործընթացը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ մեծ գայթակղութիւն մը ծագած է, որովհետեւ եպիսկոպոսապետութիւնը լուռ մնացած է Փոզնանի արքեպիսկոպոսին միասեռական արարքներուն մասին, ժառանգաւորներու եւ քահանաներու նկատմամբ: Ենթական կ'ուրանայ, բայց, Վատիկան քննութիւն բացած է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախագահը՝ Ապտէլազիզ Պութեֆլիքա յայտարարեց որ երեսփոխանական ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան Մայիս 30-ին նորոգելու համար Ազգային Ժողովրդական Ժողովը: Նախագահը շեշտած է անհրաժեշտութիւնը անմիջական խորհրդակցութիւններու ձեռնարկելու կուսակցութիւններուն հետ, որպէսզի ընտրութեանց կանոնաւորութեան հսկիչ մարմին մը հաստատուի: Ընդհանուր ձեւով, Քապիլէն սկսեալ ժողովուրդը դէմ է այս ընտրութիւններուն:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ պահպանողական ընդդիմութիւնը կառավարութենէն կը պահանջէ անգլիացի զինուորներու Աֆղանիստանէն վերադարձը: Ընդդիմութիւնը կ'ուզէ վստահ ըլլալ որ, անոնք նախատեսուած 90 օրերէն աւելի պիտի չմնան:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԷԹԱ-ի երեք անդամներ ձերբակալուած են: Նախապէս ալ, Փետրուար 21-ին, Փամփլիւնի մէջ վեց կասկածելիներ ձերբակալուած էին: Կը կարծուի որ հեղինակներն են երկու մարդասպանութիւններու 1997-էն ի վեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԶՈՀԸ ՀԱՅ, ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՀԱՅ, ՎՃԻՌԸ՝ ՉԻՆԱՐԷՆ ԿԱՄ՝ ԱՅԼԵՒՍ ԱՒԵԼՈՐԴ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Երեւանի «Առագաստ» սրճարանին մէջ անցեալ Սեպտեմբեր 25-ի գիշերը գործուած մարդասպանութիւն մը հայաստանեան այժմէականութեան մնայուն տարրերէն մէկուն վերածուած էր վերջին ամիսներուն: Այդ ոճիրին զոհը Ջաւախքէն հայ մըն էր. Պօղոս Պօղոսեան: Անոր ամբողջ մեղքը եղած էր քիչ մը չատ մտերմօրէն բարեւել նախագահ Ռ. Քոչարեանը, որ նոյն վայրը կը գտնուէր Ճ. Ազնաւուրի ու արտասահմանէն այլ հիւրերու ընկերակցութեամբ: Մայրաքաղաքին որոշակի մէկ ընտրանիին ժամադրավայր այդ զբօսարանը լեցուն էր այդ ժամուն ու ոճիրը գործուած էր չատերու աչքին առջեւ, նախագահին ու հիւրերուն մեկնումէն քանի մը վայրկեան ետք: Տրուած, գրուած բացատրութիւնը այն էր որ Ռ. Քոչարեանի խումբին մեկնումէն ետք, անոր թիկնապահները սիրաժօժար կերպով ուզած էին պատշաճ կերպով նախագահ ողջունելու խտացեալ դասընթացք մը տալ մտերմութեան ու պաշտօնականութեան սահմանը չփոթած վիրահայուն. զինքը քաշած, մտցուցած էին սրճարանին ճեմիչներէն մէկը ու չատ կարճ ժամանակի մը ընթացքին հասցուցած սրբել՝ մեղք կամ բարիք գործելու անկարող վիճակի:

Ամենայն բրտութեամբ խոշտանգուած անոր անշունչ մարմինը գտած էր սպասարկող երիտասարդուհիներէն մէկը, ներկաներէն ոմանց միջամտելու անզօր կանչերէն, փորձերէն ետք: Աւելորդ առաջին հարցական մը կ'ըլլայ այն թէ ի՛նչպէս մէկէ աւելի ականատեսի ներկայութեան գործուած ոճիրին պատասխանատուութիւնը անմիջապէս ծածկուեցաւ անորոշութեան, չփոթներու քօղով մը: Եւ ի վերջոյ, թիկնապահ Աղամալ Յարութիւնեան այդ քօղէն դուրս բերուեցաւ որպէս գլխաւոր ամբաստանեալ:

Անոր դատը որուն կանոնաւոր կերպով արձագանգեցին հայաստանեան լրատուփիւները, յատկանշուեցաւ լռութիւններով ու ծիծաղելիին ամէնէն վայրագ յատկանիչով: Լռութիւնը պահուեցաւ . պահեցին - պահել տուին պատահարին ականատեսներուն, փոհին սեղանակիցներէն մինչեւ սպասեակները: Ու լռութեան անդունդին վրայ ազատ - համարձակ թեւածեց ծիծաղելիին ուրուականը երբ ամենայն լրջութեամբ, պաշտօնականութեամբ յայտարարուեցաւ թէ դատարանը «անզգոյշ մարդասպանութիւն» կը բնութագրէ Ա. Յարութիւնեանի արարքը...: Ոչ ոք, ապահովաբար, հարկը տեսաւ եզրակացնելու. «ուրեմն, զգուշաւո՞րն ալ կ'ըլլայ», հայաստանեան իրականութիւնը առուար թղթապանակ մը ունենալով այդ կարգի նախընթացներու:

Դատավարութեան վերջին նիստերէն Փետրուար 19-ի մասին լրատուութեան մէջ «Արմէնփրէս» կը տեղեկացնէ թէ տուժող կողմի փաստաբանը ատեանին ներկայացուցած էր ոճիրին ականատեսներէն անգլիացի Ս. Նիւթընի գրաւոր թարգմանուած վկայութիւնը, պահանջելով որ այդ փաստաթուղթը կցուի թղթածրարին ու ապացոյց նկատուի: Աւելորդ երկրորդ հարցականի մը կ'առաջնորդէ հասկնալու փորձը թէ ի՛նչպէս կը մերժուի նման պահանջ, ամբաստանեալին փաստաբանին այն պատճառաբանութեամբ թէ անգլերէն բնագրին համար դատարանը պէտք է թարգմանիչ հրաւիրէր, քանի որ ներկայացուած թարգմանութիւնը տուժող կողմին նախաձեռնութեամբ կատարուած էր...: Մերժուած էր նախագահի աշխատակազմէն մէկ քանին եւս դատարան հրաւիրելու տուժող կողմի մէկ այլ փաստաբանին պահանջն ալ:

Ոճիրին անգլիացի ականատես Ս. Նիւթընի գրաւոր վկայութիւնը հրատարակուած էր «Առաւօտ»ի Փետրուար 16-ի թիւին մէջ. անոնց որոնց համար բաւարար չեն նման դատավարութիւններու հայաստանեան նախընթացները որպէս հարցականներու կանխակալ պատասխան, այդ վկայութիւնը կրնայ բաւական բան բացատրել: Ս. Նիւթըն կ'ըսէ թէ դէպքին գիշերը գտնուելով «Առագաստ»ի մէջ, տեսած է նախագահին եւ Ազնաւուրին չքախումբին մեկնումը: Անոնց խումբին հետեւած են երկու ներկաներ ալ, որոնք մինչ այդ գրաւած էին նախագահին սեղանին մօտիկ սեղան մը: Այդ երկու անձերը եղած են սպաննուած Պ. Պօղոսեանը եւ ծանրօրէն խոշտանգուած անոր ընկերը՝ Ս. Նալպանտեան: Նախագահին թիկնապահները այդ երկուքը ետ մղած են աստիճաններէն վար, դէպի ճեմիչը: Թիկնապահներէն Ա. Յարութիւնեան բռնելով Պ. Պօղոսեանի ուսերէն, ճեմիչէն ներս հրած է զինքը: Նախագահին հետեւողներէն 5 – 7 հոգի ալ արագօրէն հետեւած են անոր ու ճեմիչին դուռը գոցած իրենց ետեւէն:

Մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութեան անդամ անգլիացին տեսնելով կատարուածը եւ չկարենալով ձեռնածալ մնալ, վազած է դէպի ճեմիչ ուր ականատես եղած է Ս. Նալպանտեանի խոշտանգումին: Իսկ անկէ երկու մեթրի չափ անդին, նշմարած է գետինը երկարած Պ. Պօղոսեանը, գլխուն, դէմքին տրուած դաժան հարուածներու թարմ հետքերով: «Ատիկա ահաւոր տեսարան էր: Այդ պահուն Պօղոսեան դեռ ողջ էր: Անոր բերանը փրփրած էր, կը խոխռար եւ ձայներ կ'արձակէր» գրած է Ս. Նիւթըն: Նոյն պահուն լսած է որ նախագահի աշխատակազմէն անդամներ ռուսերէն արտայայտութիւններ կը գոռան թիկնապահներուն: Խնդրած է իր ընկերուհիին որ բժշկական օգնութիւն կանչէ առձեռն հեռաձայնով: Մինչ այդ սրճարանին աշխատողները ջուր բերած են ու փորձած կազդուրել Պ. Պօղոսեանը: Կարճ ատենէն հասած երկու բժիշկները մտած են վիրաւորին քով ու անմիջապէս դուրս ելլելով լսած որ ան մահացած է: Ոճիրին ակամայ ականատես Անգլիացին այն ատեն կը սկսի պոռալ. «Դուք հոս ճաշ կ'ունկնդրէք, սակայն, հոն մարդ կը սպաննեն», յոյս ունենալով որ ներկաները որոնց մէջ է Արդարադատութեան նախարարը, կը միջամտեն, արդարութիւնը հաստատելու հետամուտ կ'ըլլան...:

Ս. Նիւթըն մղձաւանջային շաբաթէ մը ետք, իր անձին մասին վախ զգալով կը մեկնի Երեւանէն. երկու շաբաթէն կը վերադառնայ, տեղեկանալու համար որ պատահարին քննութիւնը տեղի կ'ունենայ առանց իր մասնակցութեան...:

Գրաւոր իր վկայութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ պարբերութեամբ. «Ինչպէս ցոյց կու տան մամուլի հրապարակումները, յատկապէս հեռատեսիլը, «Կուկու»ն (ոճրագործին մակդիրը) ստախօս է, միւս վկաները ալ, ըստ իս, չափազանց վախցած են, ճշմարտութիւնը ըսելու համար: Մասնաւորաբար Ս. Նալպանտեանի եւ Կուկուի դատարանին մէջ առերեսումը որուն արձագանգած է մամուլը, ցոյց կու տայ որ Նալպանտեան ճշմարտութիւնը կ'ըսէ, իսկ «Կուկու»ն ամբողջովին կեղծ բացատրութիւններ կու տայ»:

Այս վկայութեան մերժումին արձագանգ «Արմէնփրէս»ի լուր երկու նշումով կ'աւարտէր. առաջինը այն էր որ ոճրագործ Ա. Յարութիւնեան իր վերջին խօսքով խնդրած էր դատարանէն «արդարացի վճիռ կայացնել»: Իսկ երկրորդը կը վերաբերէր այդ վճիռին որ հաւանօրէն կը տրուէր յաջորդ օրը:

Փետրուար 21-ի լրաչարը տեղ տուած էր Փետրուար 20-ին արձակուած վճիռին. «Նախագահի անվտանգութեան ծառայութեան աշխատակից, Ազգային Անվտանգութեան նախարարութեան 9-րդ վարչութեան առաջին բաժնի պետի տեղակալ Աղամալ Յարութիւնեան այսօր դատապարտուեց 2 տարի ազատազրկման: Սահմանուեց պատժի պայմանական կրում՝ մէկ տարի փորձաշրջանով»:

Աւելորդ հարցումներու վերջին խումբը կ'առընչուի այս վճիռին. Նախ՝ ի՞նչ պէտք է հասկնալ հայ զոհի, հայ ոճրագործի մը առընչութեամբ հայաստանեան դատարանին այս չինարէնէն: Ազատազրկումը, ըսենք որ հասկցանք: Հապա «պատիժի պայմանական կրո՞ւմ»ը, ան ալ «մէկ տարի փորձաշրջանով»...: «Պայմանական»ը ենթադրել կու տայ թէական բան մը. բայց ի՞նչ: «Արդարացի վճիռ»ի պահանջին դրական պատասխանելու համար այս որքա՛ն ճապկում ու տաժանք կը կրէ հայաստանեան դատարանը:

Աւելորդ են նաեւ մնացեալները. մարդասպանութիւն եւ միայն երկու տարուան ազատազրկում, ան ալ «պայմանական»ով, «փորձաշրջան»ով...: Թէ այնքան յստակ չէր Ա. Յարութիւնեանի պատասխանատուութիւնը դատարանին համար: Այն ատեն, պէտք չէ՞ր աւելի խորացնել հարցաքննութիւնները:

Երեւանի «մոտայիկ» սրճարան «Առագաստ»ին ճեմիչին մէջ սպաննուած Պ. Պօղոսեանի այրին, որբերը, ընկերները, օժանդակութեան անոր ջանքերուն ականատես Ջաւախեցիները ի՞նչ կը մտածեն արդեօք նախագահի թիկնապահին «արդարացի վճիռ»ի պահանջին, չինարէն վճիռին «պայմանական»ին, «փորձաշրջան»ին եւ աւելորդ բոլոր հարցումներուն մասին...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՀԵՌՈՒՍՏԱԵԹԵՐՈՒՄ

88-ին եւ յաջորդած տարիներին ակընյայտ կորուստների ու չատ ձեռքբերումների չարքում ուրախալի փաստ էր հայերէնի նկատմամբ նոր վերաբերմունքը: Խորհրդային տարիներին նուաստացած, ինչ-որ տեղ գաւառային համարուող հայերէնը ասես վերագտնում էր ոսկեղենիկ լեզուի իր նախկին չուքը: Համապատասխան դերատեսչութիւնը եւ մտաւորականութեան մեծ մասը հետամուտ էին լեզուական անաղարտութեանը: Ի վերջոյ, հայերէնի իրաւունքները պաշտպանուած են ՀՀ սահմանադրութեամբ: (Բայց դէ, տէրն ո՞վ է): Տարիների հետ անտարբերութիւնը մեծացաւ, եւ այս ալիքը խլացրեց նաեւ լեզուական չարժումը: Ի հարկէ, այս ընթացքում էլ եղել են նման անդրադարձներ մամուլում, հեռուստատեսութեամբ, անց են կացուել ստուգայցեր, բայց աւելի անհետեւողական եւ նկատելիօրէն անկարեւորելի: Օտար լեզուների նկատմամբ մեր օրէցօր աճող հետաքրքրութիւններից հայերէնը ցաւալիօրէն նահանջում է եւ թանկ կորուստների գնով:

Այսօրուայ Հայոց լեզուի վայրենի աղաւաղումներին՝ համեմուած ժարգոնային եւ օտարամուտ նորանոր բառամըթերքով եւ մերժելի արտայայտութիւններով, աւաղ, հաղորդակից ենք ոչ միայն մեր առօրեայում, փողոցներում, հասարակական վայրերում, այլեւ տպագիր խօսքում, որ աւելի նկատելի է՝ հեռուստառադիօհաղորդումներում: Նրանցից չատերում («Բումերանգ», «Ռուբիկոն», «Սեկտոր-պրօ», «Հիթ- չքերթ», «Բլից», «Բեռնարդ Շոու») խօսքի անհասկանալի արագութեամբ (ասես չուտասելուկ), հայերէնին խորթ չեչտադրութեամբ (խօսքերը մէկ արած չեչտադրում են բառի նախավերջին վանկի, իսկ յաճախ էլ առաջին վանկի ձայնաւորները), երիտասարդ չատ հաղորդավար-հաղորդավարուհիներ (մոդեռն երեւալու նկատելի ճիգով) երբեմն օտար արտայայտութիւններից զերծ, իրենց անգիր սերտած տեքստերում հասնում են խօսքի անհեթեթութեան, ճիշդ է, արտաբերելով քերականօրէն անսխալ նախադասութիւններ, բայց բառերի իմաստները խեղաթիւրելով կամ նրանց նշանակութիւնը չհասկանալով, երբեմն էլ անհարկի գործածութիւններով: Ինչպէս՝ «Ձեմ ուզում չաղակրատել ձեր համբերութիւնը», «Մեր հեռախօսի համարն ապաքինուել է», «– Ինչպիսի՞ն է ձեր երեւակայութիւնը գեղեցիկի եւ յաւերժի հետ»: «– Ընդմիշտ» («Բումերանգ»): Հեռուստաեթերը ողողուած է լեզուական բազմաթիւ անճշդութիւններով. «Սրտից բխուելով՝ ձեզ ասում ենք», «Իսկ հիմա կատարէք խորը չունչ», «Նիւթական ապահովուածն է կանգնում մէկի վրայ», «Հարցը հնչեցւում է այս տաղաւարում», «Դա կեանքում արդէն պարզած է», «Հաչելու են կրքոտ ֆութպոլասէրների աչքերի առջեւ» («Բեռնարդ Շոու», «Բլից», «Կէսգիշերային չչուկներ»): Այս հաղորդումների բովանդակութեանը չենք անդրադառնում՝ սին ու անճաչակ հումոր, որով յագեցած էին յատկապէս ամանորեայ մի քանի հաղորդումներ, ուր զարմանալիօրէն գոեհկացուած էին անգամ Ջմեռ Պապն ու Ձիւնանուշիկը՝ կիսամերկ, վուլգար գրիմով ու չարժուձեւով:

Գովազդների հայերէնին դեռեւս առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու, առայժմ յիշենք մի քանի օրինակներ (ուշադրութիւն դարձրէք մակդիրների ընտրութեանը)՝ «Մազերի կայուն ներկ», «Կահոյքի ընդլայնուած տեսականի», «Վարսայարդարների հատընտիր խումբ», «Սրանք օղիներ են մեծատառով» եւ այլն:

Ձչարաչահենք ընթերցողի համբերութիւնն այս նմուշներով եւ առայժմ սահմանափակուենք այսքանով՝ հաղորդավարներին խորհուրդ տալով բծախնդրօրէն հետեւել ոչ միայն իրենց արտաքինին (համապատասխան հագուստ, չափաւոր գրիմ, անկաչկանդ ու բնական պահուածք), այլեւ՝ խօսքին, իսկ մենք բոլորս աշխատենք պահպանել հայերէնի արժանապատուութիւնը:

ՄԵԼԱՆԻԱ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

«Ազգ», Փետրուար 6

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԵԱՆՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

Երեւան, 2001

***

ԽԱՌՆԻԽՈՒՌՆ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի հրատարակչութիւն, Երեւան 2001

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

● Քէօլնի՝ Թուրքիոյ Մարդկային Իրաւունքներու Միութեան, Քէօլնի՝ Ազգայնականութեան դէմ կանչ Միութեան եւ Քէօլնի՝ Հայ Համայնքի միասնական ձեռնարկով 2002 Յունուար 13 - Փետրուար 2 թուականներու միջեւ կազմակերպուած Ցեղասպանութիւն եւ Յիշողութիւն յայտագրի Ցեղասպանութեան նկարներու ցուցահանդէսի, Քէօլնի մէջ բացումը կատարեց Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ՝ Գարեգին Արք. Պեքճեան: Այդ առթիւ բացման խօսք մը արտասանեց, որուն մէջ գնահատեց կազմակերպիչներն ու յաջողութիւն մաղթեց անոնց: Բացման հանդիսութեան ներկայ էին հարիւրաւոր ունկնդիրներ՝ Հայ, Թուրք, Քիւրտ եւ Գերմանացիներ:

● Չորեքշաբթի Յունուար 23-ին Միւնխէն քաղաքի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ Էքիւմէնիք արարողութիւն նուիրուած՝ Համայն Քրիստոնէական Եկեղեցիներու «Միասնական աղօթքի շաբաթ»ին: Արարողութեան կը նախագահէին Միւնխէնի Գարդինալ Ֆրիտրիխ Վէթէրը Պաւարիոյ Աւետարանական Լուտէրական Եկեղեցւոյ Առաջնորդ՝ Եոհաննէս Եպիսկոպոս Ֆրիտրիխը եւ Միւնխէնի Անկլիքան Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝ Թոմաս Պէլատոնը: Միասնական այս աղօթքին ներկայ էին Պաւարիոյ մէջ գործող աւելի քան քսան եկեղեցիներու հոգեւորականներ, համայնքային ներկայացուցիչներ եւ հաւատացեալներ: Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կողմէ իր մասնակցութիւնը բերաւ Գարեգին Աբեղայ Յարութիւնեանը:

Հանդիսաւոր թափօրի մուտքով ազդարարուեցաւ արարողութեան սկիզբը: Աւելի քան երբեք այս տարի չափազանց կը գերազանցէր օտար հոգեւորականներու թիւը, որոնք եկեղեցւոյ մէջ իրենց աւանդական զգեստներով խորհրդաւոր տեսարան մը ստեղծեցին:

Օրուան բնաբանն էր «Ի քեզ է աղբիւր կենաց» սաղմոսերգուի խօսքերը (Սղմ. ԼԶ. 10), եւ քարոզին մէջ յատուկ շեշտուեցաւ որ Ամենասուրբ Երրորդութեան դաւանող բոլոր քրիստոնեաները անշուշտ պէտք է մէկ նպատակակէտ ունենան՝ լուսաւոր ճանապարհն առ Աստուած՝ որպէս կեանքի աղբիւր, սակայն պէտք է ճիշդ կերպով արժեւորել այդ կեանքը եւ միասնաբար առանց անիմաստ եւ կործանարար թշնամութեան ապրիլ ձեռք ձեռքի, իրարու օգնելով: Գիտակցուած ճշմարտութիւնը արդէն իսկ ապաքինման հիմնաքարն է հասանելի դարձնելով համընդհանուր սէրն ու խաղաղութիւնը:

● Յունուար 28-ին Պուքրէշէն Պէրլին ժամանեց Գերմանիոյ մէջ ՀՀ նոր նշանակուած դեսպանուհի Տիկին Կարինէ Ղազինեան:

Օդակայանի մէջ Տիկին Ղազինեան դիմաւորուեցաւ ՀՀ դեսպանութեան անձնակազմի, Գերմանիոյ Արտաքին Գործոց նախարարութեան, ինչպէս նաեւ Պէրլինի Հայ Եկեղեցւոյ հայ համայնքի ներկայացուցիչներու կողմէ յանձին՝ շրջանի Հովիւ՝ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի, Համայնքի ատենապետ՝ Պր. Ճանիք Ջափարեանի եւ Թեմական Պատգամաւորական Ժողովի անդամ՝ Պր. Համօ Պետրոսեանի կողմէ:

Սերովբէ Վրդ. դեսպանուհիին փոխանցեց նաեւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան Թեմական Խորհուրդի եւ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանի ողջոյնները, անոր մաղթելով դիւանագիտական յաջող առաքելութիւն ի փառս Հայաստանի Հանրապետութեան:

● Կիրակի, Փետրուար 3-ին Քէօլնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած միջոցառումներու վերջին գեղարուեստական ծրագիրը նախագահութեամբ Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ Միւռոն Քհնյ. Սարգիսեանի: Նախկին ծրագրերը նախատեսուեցան տարբեր դիւանագիտական եւ պատմական նիւթերով՝ երկխօսութեամբ ու դասախօսութիւններով: Կիրակի օրուան ծրագրի մշակումը յանձնուած էր Տոքթոր Տիկին Թէսսա Հոֆմանին, որ երկար տարիներ աշխատանք կը թափէ Գերմանիոյ Խորհրդարանէն ներս քննարկման յանձնելու ցեղասպանութեան հարցը: Վերցնելով տարբեր հեղինակներու գործերէն, ներկայացուեցան այն սրտաճմլիկ եւ ահազդու բաժինները, որոնք կը ներկայացնեն ոչ միայն Հայոց ցեղասպանութիւնը այլ նաեւ Հրէական Հոլոքոսթն ու Հիրոշիմայի ոճիրը: Կազմակերպիչն իր այս ծրագրով եզրակացուց ըսելով, թէ կան այնպիսի դէպքեր որոնց մարդկութիւնն անդրադարձաւ սակայն կան առաւել ահազդու դէպքեր, ինչպիսին՝ կանանց բռնաբարութիւններն ու զաւակներու վաճառքը մայրերու կողմէ որոնք մինչեւ այսօր որպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան իրականութիւն չէ ճանչցուած:

Օրուան բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Քէօլնի հայ համայնքի երիտասարդաց յանձնախումբի ատենապետ Պր. Գրիգոր Ջատոյեան, իր շնորհակալութեան խօսքն ուղղելով կազմակերպիչ այլ մարմիններու, որոնք հայ ժողովուրդի կողքին կը պայքարին Հայոց Եղեռնի ճանաչման հարցով: Ապա համայնքի երիտասարդաց յանձնախումբի անդամ Բենիամին Պատլաք եւ Տոքթոր Տիկին Թէսսա Հոֆման ներկայացուցին գեղարուեստական գրական բաժիններ, իսկ օրուան երաժշտական բաժինները ներկայացուցին Պէրլինէն ժամանած երիտասարդ հայ երգչուհի Օրիորդ Մելինէ Տիլավէրեանը եւ Քէօլնի հայ համայնքի «Կոմիտաս» երգչախումբի ղեկավար Վարուժան Կիսասարկաւագ Մարգարեան: Ծրագրի աւարտին խօսք ուղղեց Թուրքիոյ Մարդկային Իրաւունքներու Միութեան Քէօլնի բաժնի ներկայացուցչութեան անդամ Տիկին Պէրիվան Այմազ, նշելով որ տակաւին շատ պայքար ունինք տանելու Հայերու կողքին մինչեւ ցեղասպանութեան ճանաչումը: Երեկոն աւարտեցաւ «Տէր Ողորմեա»ի երգեցողութեամբ:

● Փետրուար 7-ին Հիւսիսային Գերմանիոյ Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան Գերմանիոյ Հանովըր քաղաքին մէջ գտնուող Ուղղափառ Եկեղեցիներու Կեդրոնին մէջ բանախօսեց «Հայ Եկեղեցին՝ Եկեղեցւոյ 1700-ամեայ անցեալն ու ներկան» նիւթով: Բանախօսութեան ներկայ էին շուրջ 30 Ուղղափառ եւ Կաթողիկէ եկեղեցականներ ու աստուածաբաններ, որոնք տարին անգամ մը կը հաւաքուին քաղաքին մէջ՝ հրաւիրելով զանազան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, որոնք կը բանախօսեն իրենց եկեղեցիներու մասին:

Բանախօսութեան ընթացքին ներկաները հնարաւորութիւն ունեցան դիտելու նաեւ գերմանացի ռէժիսէօր Փաուլ Իմհոֆի վերջերս պատրաստած «Արարատի շուքին տակ՝ Հայաստան - Քրիստոնեայ կղզի իսլամ աշխարհին մէջ» տեսերիզը, որուն մէջ մէկ ժամուան տեւողութեան ընթացքին կը պատմուի հայութեան անցեալի ու ներկայի, Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան եւ առանձնայատկութիւններու, 1700-ամեակի նշումներու եւ այլնի մասին:

Հանդիպումը կազմակերպուած էր տեղւոյն կաթողիկէ Առաջնորդարանի Արեւելեան եկեղեցիներու հետ համագործակցութեան պատասխանատու հոգեւորական Տոքթոր Նիքոլաուս Վիրվոլի կողմէ:

● Փետրուար 10, Բուն Բարեկենդանի օրը, յետ պատարագի Հայ Եկեղեցւոյ Պէրլինի համայնքի կազմակերպութեամբ Հայ Տան մէջ տեղի ունեցաւ հայկական աւանդական նուագարաններու ցուցահանդէս մը: Պէրլինի ազգայիններէն Պր. Պետրոս Տիքիճեան ներկաներուն ցուցադրեց շուրջ մէկ տասնեակ հայկական նուագարաններ (տհոլ, շւի, դուդուկ, սազ, պարկապզուկ, քամանչա, քանոն, թառ եւ այլն): Ցուցադրութիւնն ու բացատրութիւնները կ'ուղեկցուէին նոյն նուագարաններով նուագուած հայկական երաժշտութեամբ: Պր. Տիքիճեան սիրով պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն:

«Հուսկ Բանք»ի ընթացքին համայնքի Հովիւ Սերովբէ Վրդ. ի մասնաւորի նշեց, որ մարդ կրնայ վիճաբանիլ, թէ այս նուագարանները Հայերը հնարած են, թէ առած են ուրիշ ժողովուրդներէ: Էականը ատիկա չէ: Էականը այն է, որ մենք անոնցմով նուագուած երաժշտութիւնը մեզի հոգեհարազատ կը զգանք, կ'ախորժենք մտիկ ընել, տոհմիկ հայկական երաժշտութիւնը ներկայ է մեր տուներուն մէջ:

Քէօլն
2002, Փետրուար 13

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Մի մարդ մտնում է հիւանդասենեակ ու ասում.

– Ամսի 6-ին ո՞վ է ձեզանից անալիզներ յանձնել:

– Ես, ասում է հիւանդներից մէկը:

– Բոյդ ինչքա՞ն է:

– Մէկ մեթր վաթսունհինգ սանթիմեթր:

Մարդը շրջւում է ու դուրս գալիս:

– Հիւանդը յետեւից գոռում է.

– Բժիշկ, բա իմ անալիզնե՞րը:

– Ես բժիշկ չեմ, դագաղագործ եմ:

●

Բնակարան՝ հանրակացարանի դիմաց: Կինն ասում է ամուսնուն.

– Վալոդ, արի վարագոյր գնենք:

– Ինչի՞ համար Վարդուշ ջան:

– Տես, հէնց մեր դիմաց ուսանողների սենեակն է: Բա որ յանկարծ նրանք ինձ տեսնեն:

– Վարդուշ ջան, եթէ յանկարծ նրանք քեզ տեսնեն, հէնց իրենք վարագոյր կը գնեն:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ոստիկանութեան տնօրէնը իր հարցումը կրկնեց եւ աւելցուց.

- Խօսէ՛, ինչո՞ւ կը վարանիս քու ընկերներդ յայտնելու, քանի որ ձեր կատարած գործը օգտակար եւ գովեստի արժանի բան մըն է:

- Էմին էֆէնտին եւ Արթին էֆէնտին ալ այս մասին կ'աշխատին, - պատասխանեց Աստիկ վերջապէս:

- Այս օրերս տեսա՞ր զիրենք:

- Ոչ, երկու օրէ չեմ տեսած, անձնական մէկ քանի կարեւոր գործեր ունէի, ժամանակ չունեցայ:

- Յայտնի է, որ չես տեսած, եթէ տեսած ըլլայիր՝ շատ կարեւոր բաներ պիտի իմանայիր:

- Ի՞նչ բան, պէ՛յ էֆէնտի:

- Ձեր փնտռած պօմպաները գտնուեցան:

- Ի՞նչ կ'ըսէք, - գոչեց Աստիկ զարմացած:

- Եւ գիտե՞ս որու տունէն գտնուեցան:

- Շիտակը՝ կարող չեմ գուշակելու:

Աստիկ մտածկոտ դէմք մը առաւ քանի մը րոպէ, յետոյ ըսաւ.

- Չեմ գիտեր, ի՛նչ պատասխանել ձեր վսեմութեան:

- Պօմպաները գտնուեցան անոր տունէն, որ կ'աշխատէր զանոնք գտնելու, - պատասխանեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Աստիկ թեթեւ մը ցնցուեցաւ, բայց շուտով ինքզինք զսպեց եւ միամիտ դէմքով մը ըսաւ.

- Չեմ հասկնար, թէ ձեր վսեմութիւնը ինչ ըսել կ'ուզէ:

- Քիչ մը առաջ ըսիր, որ պօմպաներուն տեղը գտնելու համար քեզի գործակից ունիս նաեւ Էմին էֆէնտին:

- Այո՛, այնպէս ըսի:

- Լաւ ուրեմն պօմպաները Էմին էֆէնտիին տունէն գտնուեցան, - ըսաւ Պէտրի պէյ:

- Շատ զարմանալի՛ բան:

Ոստիկանութեան տնօրէնը պահ մը լռեց, մէկ քանի թուղթեր աչքէ անցուց եւ յետոյ ըսաւ.

- Ամէն բան մէջտեղ ելած է, հետեւաբար այլեւս անօգուտ է ճշմարտութիւնը ծածկել, խոստովանէ՛, որ այդ ձեր ըրած դաւադրութիւնը բոլորովին երեւակայական բան մըն է, զոր դուք հնարած էք մեզի խաբելու համար, արդէն Էմին էֆէնտի ամէն բան խոստովանեցաւ:

- Չեմ գիտեր, թէ Էմին էֆէնտի ի՛նչ խոստովանած կրնայ ըլլալ, բայց ես սա գիտեմ, որ այս թուղթերը ինծի աւանդուած են պահելու համար, որպէսզի յետոյ ձեզի հաղորդուին:

- Ատոնք կեղծ նամակներ են, որոնք դուք պատրաստած էք, - գոչեց Պէտրի պէյ:

- Դուք ըսելով որո՞ւ կ'ակնարկէք, ես ինծի համար միայն պատասխանատու եմ եւ երբեք չեմ կրնար ընդունիլ ուրիշներուն արարքին պատասխանատուութիւնը:

- Այս ամէնքը ընկերովի ըրած էք, եւ ամէնքդ ալ պատասխանատու էք:

- Ես բոլորովին անկեղծ կերպով գործած եմ, - պնդեց Աստիկ, - եթէ այդ նամակները կեղծ են, ես չեմ գիտեր:

- Այս նամակները ո՞վ յանձնեց քեզի:

- Արթին էֆէնտին, - պատասխանեց Աստիկ վարանոտ շեշտով մը:

- Նոյնը պիտի յայտարարե՞ս իր ներկայութեանն ալ:

- Բնականաբար, քանի որ ճշմարտութիւնն է այդ:

- Առայժմ, մինչեւ որ խնդիրը լուսաբանուի, բանտարկուած պիտի մնաս այստեղ:

- Ի՛նչ կ'ըսէք, պէ՛յ էֆէնտի, - գոչեց Աստիկ յուզուած շեշտով մը, - այսպէ՞ս պիտի վարձատրէք իմ մատուցած ծառայութիւններս:

- Քու ծառայութիւններդ արդէն վարձատրուած են իրենց արժէքին համեմատ, - պատասխանեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

- Բայց եթէ զիս այստեղ բանտարկէք՝ իմ կործանումս վճռուած պիտի ըլլայ, ես հազար տեսակ գործեր ունիմ դուրսը, ինչպէ՞ս կրնամ հոս մնալ:

- Ատոնք պարապ խօսքեր են, եւ մեր որոշումն ալ անդառնալի է: Էմին էֆէնտին ալ այս միջոցիս բանտարկուած ու արտաքին յարաբերութենէ զրկուած է, ան ալ երեսուն տարիէ ի վեր մեզի ծառայած է:

Եւ Պէտրի պէյ առանց ականջ կախելու Աստիկի աղաչանքներուն՝ ոստիկան մը կանչեց եւ հրամայեց, որ զայն տանին արգելափակեն:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

Ընթերցողը իրաւունք ունի հարցնելու, թէ այս ամէն իրադարձութիւններուն մէջ ի՞նչ եղաւ Արթին էֆէնտին:

Ատենն է, որ այդ արդար հետաքրքրութեան գոհացում տանք:

Արթին էֆէնտի, շնորհիւ ոստիկանութեան հետ ունեցած իր սերտ յարաբերութիւններուն, անմիջապէս իմացած էր Էմին էֆէնտիի ձերբակալութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր տունէն պօմպաներ գտնուած ըլլալու պարագան:

«Կորսուեցա՛նք» - մտածած էր լրտեսը յուսահատօրէն:

Յետոյ խորհած էր, թէ ի՛նչ կերպով այս փորձանքէն պիտի կրնար փրկել իր օձիքը:

Պահ մը խորհեցաւ սուտ հիւանդ ըլլալ ու տանը մէջ փակուիլ, մինչեւ որ փոթորիկը անցնի: Բայց այս միջոցը օգտակար չդատեց:

«Եթէ տունը փակուած մնամ, - ըսաւ ինքնիրեն, - անցած - դարձածէն բան մը չեմ կրնար իմանալ, մինչդեռ պէտք է, որ ժամը ժամին հետեւիմ դէպքերուն, ըստ այնմ ընելիքս գիտնալու համար»:

(Շար. 173)

Le C.D.C.A. Europe rencontre A. Lamassoure

Bruxelles — Lundi 11 février dernier, à l'initiative de François Rochebloine, député de la Loire et ancien président du groupe d'amitié parlementaire France-Arménie, une délégation du C.D.C.A. Europe s'est entretenue au siège de l'UDF avec Alain Lamassoure, député européen UDF-PPE, auteur du rapport parlementaire annuel «sur les progrès réalisés par la Turquie sur la voie de son adhésion». Dans son dernier rapport Monsieur Lamassoure avait remplacé la référence au génocide des Arméniens par un soutien à l'initiative du Comité de réconciliation turco-arménien, approuvé par une majorité de parlementaires lors du vote du 25 octobre 2001.

La délégation a informé M. Lamassoure des conditions de la dissolution dudit Comité. «Nous l'avons aussi informé de l'intensification des mesures négationnistes prises en Turquie sous l'égide du Conseil National de Sécurité et du climat d'hostilité vis-à-vis de la communauté arménienne, exacerbé à l'occasion du débat sur les droits des communautés religieuses» a déclaré Hilda Tchoboian, Présidente du C.D.C.A. Europe.

Monsieur Lamassoure a assuré le C.D.C.A. Europe de sa volonté d'aboutir à la reconnaissance par la Turquie du génocide des Arméniens; cependant, a-t-il précisé, «je considère qu'il ne faut pas répéter chaque année cette demande et qu'il faut rechercher de nouvelles méthodes pour y parvenir».

Dans un communiqué le C.D.C.A. Europe informe que «les Arméniens d'Europe attendent du Parlement Européen qu'il mette en application les termes de sa résolution du 18 juin 1987».

Le vote du rapport de Per Gahrton (Verts, Suède), prévu le 27-28 février 2002, sur les relations de l'Union Européenne avec la Transcaucasie sera l'occasion de préciser la position du Parlement Européen à ce sujet.

A propos de ce rapport, le C.D.C.A. Europe déclare : «Nous sommes favorables à la formule adoptée (§15) par la Commission des Affaires étrangères du Parlement Européen sur l'importance de la reconnaissance du génocide dans les relations entre l'Arménie et la Turquie. De plus, les citoyens européens que nous sommes considèrent que le Parlement Européen peut et doit devenir acteur de cette reconnaissance en intégrant pleinement la résolution de cette question dans les termes de ses relations avec la Turquie».

le 22 février .

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix du samedi
DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)
dans la Salle Polyvalente de la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h
Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...
Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro: *République, Filles du Calvaire*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Opération UN HOPITAL POUR STEPANAKERT

Communiqué de Presse

Le Ministère de la Santé du Haut Karabagh a lancé le projet de la construction d'un hôpital à Stepanakert. La FRA Dachnaktsoutioun, la Croix Bleue des Arméniens de France, le Homenetmen France, le Comité de Défense de la Cause Arménienne, Hamazkaïne, la FRA Nor Séround soutiennent ce projet humanitaire et s'engagent dans un récolte de fonds destinée à financer, en partie ou en intégralité, **la cellule medico-chirurgicale d'urgence du futur hôpital.**

Le caractère humanitaire de ce projet, qui répond à des besoins vitaux d'une population en mal de moyens en terme de politique de santé publique, prend tout son sens à un moment où l'Azerbaïdjan démultiplie les menaces de guerre à l'encontre du Karabagh. Privé de toute aide internationale, le Karabagh ne peut se replier que sur les ressources de la diaspora. Et c'est avec le plus grand enthousiasme que la FRA Dachnaktsoutioun et les organisations de sa famille se mobilisent pour que les Arméniens du Karabagh, ces hommes, ces femmes et ces enfants qui se sont battus pour que cette terre demeure arménienne, puissent bénéficier d'un cadre de vie acceptable qui leur permette de pérenniser leur avenir.

Pour financer ce projet, un certain nombre de manifestations et d'initiatives sont prévues au sein de la communauté des Français d'origine arménienne tout au long de l'année 2002.

- Le samedi 2 mars 2002, au Paci d'Issy-les-Moulineaux, la FRA Nor Séround et Copéa organisent une grande soirée dansante en direction de la jeunesse arménienne.
- Le samedi 23 mars, les trois radios franco-arméniennes, AYP FM en Ile-de-France, Radio Arménie en Rhône-Alpes, et Radio A à Valence, organisent un radiothon.
- Le dimanche 24 mars, un gala de soutien est organisé au Paci d'Issy-les-Moulineaux.

Cette campagne bénéficiera du parrainage du Président de la République du Haut-Karabagh, Arkady Ghougassian, qui sera présent à Paris les 23 et 24 mars prochains pour en lancer le coup d'envoi.

Nous allons également solliciter un certain nombre de municipalités afin qu'elles apportent leur concours à ce formidable projet.

Un livre de photographies, **100 photos pour l'indépendance du Karabagh**, ainsi qu'un poster seront édités pour l'occasion.

Notre engagement dans cette démarche bénéficie du soutien technique et moral de l'UMAF dont la compétence, le sérieux et la technicité sont connus et reconnus par tous.

Nous appelons l'ensemble de la communauté arménienne, tous les Amis de la cause arménienne à soutenir ce projet pour le Karabagh, pour les Karabaghtsis, pour le renforcement du Karabagh, pour l'indépendance du Karabagh.

FRA DACHNAKTSOUTIOUN
Comité Central
pour l'Europe occidentale

Tous les dons sont à adresser :
Arménie-Kharabagh
17, rue Bleue, 75009 Paris

Le sport à l'UGAB-Paris

Les activités sont réparties comme suit :
- **de 13h30 à 15h30 : Volley-ball garçons**
- **de 14h45 à 16h15 : Volley-ball filles**
- **de 16h15 à 17h30 : Basket-ball filles**
- **de 16h30 à 19h10 : Basket-ball garçons**

Les entraînements ont lieu tous les samedis (sauf les jours fériés) au gymnase habituel : «Fonds de Prince», ave. de la Porte d'Auteuil, 75016 Paris (M° Pte d'Auteuil).

Pour tous renseignements, contacter : **Samuel Najarian au 01 14 99 85 05.**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, *պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ԱՐԵՒԱԳԱԼի *ժամերգութիւն կը կատարուի. -*

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 3
«*ՏՆՏԵՍ*»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 10
«*ԴԱՏԱՒՈՐ*»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«*ԳԱԼՍՏԵԱՆ*» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«*ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ*»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ
Ս. ԳՐՈՑ
Ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19–*ին*
Ուղեկցութեամբ
ՁԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զբրաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–*ին*

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
(*Բամփայն Ֆրէզ*)

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 1
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09
présente
«Welcome home»
Une comédie musicale, d'expression arménienne,
Adaptation et mise en scène
NAREK DOURIAN
Avec l'un des comédiens les plus populaires d'Arménie :
Raphaël KOTANDJIAN
La remarquable
Pirouza KOZAKIAN
La jeune et talentueuse
Kristin HOVHANNISSIAN
et
Le célèbre et hilarant
Narek DOURIAN
Vendredi 1er mars à 20 heures 30
— P.A.F. : 10 euros —

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction: ARBY OVANESSIAN
ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)
Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ
LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ
(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16–ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 *Եւրօ:*

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ *երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -*

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 1
ԺԹ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Առնուվիլի
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՄԻՋԻՆՔ.Ի
Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30–ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զբրաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 *Եւրօ:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
JEUDI
28 FEVRIER
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.373 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.373

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 26 / 27)

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

ՀՀ Մաքսային պետական կոմիտէի աշխատակիցները վերջին օրերու գործողութիւններուն յայտնաբերուած է մեծ քանակով մաքսանենգուած ապրանք. անոնք գրաւած են 9120 տուփ գլանիկ, շուրջ 1,5 թոն միրգ, լոլիկ եւայլն: Քննութեան տակ առնուած են Սմբատ Գալստեան, Վարուժան Մելքոնեան, Արմէն Բաբասիեւ:

***

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ԲԱՆՏԸ ԱՅՑԵԼԱԾ

Յանձնաժողովի քանի մը անդամներ փետրուար 26-ին այցելած են Նուպարաշէնի բանտը՝ տեսակցելու համար այն բանտարկեալներուն հետ, որոնք բաժնած են Հոկտեմբեր 27-ի գործով ամբաստանեալներու եւ մեղադրեալներու հետ նոյն խցիկը: Յանձնաժողովի փոխ-նախագահը՝ Գագիկ Կոստանդեան գոհունակութիւնը յայտնելով այցելութենէն, ըսած է թէ պիտի այցելեն նաեւ այլ հաստատութիւններ, նոյն նպատակով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՄՈՆ ՓԵՐԷՍ, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուէր փետր. 26-ին եւ ընդունուեցաւ Շիրաքի կողմէ: Այս վերջինն ալ նպաստաւոր դիրք ունի սաուտական ծրագրին նկատմամբ եւ կ'ուզէ նաեւ որ Շարոն եւ Արաֆաթ գլուխ գլխի հանդիպում ունենան, առանց նախապայմանի: Սաուտի Արաբիոյ Ապտալլահ իշխանին ծրագիրը հաւանութիւնը կը վայելէ նաեւ Միացեալ-Նահանգներու: Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Ապտալլահ իշխանը կ'առաջարկէ Իսրայէլի ճանաչումը արաբական պետութեանց կողմէ եւ ատոր փոխարէն Իսրայէլ կը քաշուի գրաւուած հողերէն: Տեղւոյն վրայ բախումները չեն դադրիր, երկու Պաղեստինցի եւս սպաննուած է:

ՊՈԼՍՈՅ Պետութեան ապահովութեան մէկ ատեանը գրաւեց «Այտընլըք» չաբաթաթերթը, որ չարունակած էր հրատարակել Եւրոպական Յանձնախումբին գաղտնի թղթակցութիւնը, հակառակ դատարանին վճիռին որ կ'արգիլէր անոր հրապարակումը ընդառաջելով Յանձնախումբին ներկայացուցիչ՝ Ֆոկի բողոքին: Թերթը ծայրայեղ ձախ հոսանքին կը պատկանի:

ԱՄՆ-ՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց որ իր նախարարութեան նախատեսած ապատեղեկացման գրասենեակը պիտի փակուի, այլ խօսքով չծնած վախճանած է: Ծանօթ է որ Փետրուար 20-ին, «Նիւ-Եորք Թայմզ» հաղորդած էր որ «ռազմագիտական ազդեցութեան գրասենեակ» մը պիտի հաստատուի, որու նպատակը պիտի ըլլայ Միացեալ-Նահանգներու չահերուն ծառայող լուրեր տարածել, բայց, վիճարկում մը ծնունդ առած էր վճռելու համար թէ այդ գրասենեակը արտօնութիւն պիտի ունենա՞յ ապատեղեկատուութիւն կատարելու:

ՖՐԱՆՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆ մէկ տարի յետաձգումով բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Փարիզի պատժական դատարանին կողմէ, որովհետեւ 1994-ի եկամուտի յայտարարութեան մէջ «մոռցած» էր նշել 838.469 Եւրոյի գումար մը (5-ուկէս միլիոն ֆրանք), զոր ստացած էր Էլֆէն, միջամտելու համար Միթերանի մօտ: Գրագիտուհին, 66 տարեկան չէ ներկայացած դատարան, իր փաստաբանը կ'ըսէ թէ դրամական որեւէ գաղափար չունի եւ 100 Եւրոյի եւ 100 հագար Եւրոյի տարբերութիւնն իսկ չի գիտեր: Ֆրանսուազ Սական վերաքննութեան դիմած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, Յունուարին, դրամահոսքը 0.5% յաւելում արձանագրած է, ինչ որ, ըստ ոմանց, Եւրոյի անցնելու հետեւանքն է:

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյին մէջ, աննախընթաց խանգարում մը պատահած է Փետրուար 26-ին, ժամը 16.30-ին շուրջ: Մօտաւորապէս քսան վայրկեան ամբողջ երթեւեկը դադրած է, բոլոր կառախումբերը յանկարծ կեցած են, ելեկտրական հոսանքի հայթայթումը դադրած ըլլալով: Կարգ մը գիծերու վրայ խուճապ ստեղծուած է, բայց, ոչ մէկ միջադէպ պատահած է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ ՄՏԱՀՈԳ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԷՆ

Թուրք մամուլը, «Միլլիյէթ» եւ «Հիւրրիյէթ» մանաւանդ՝ իրենց կայքէջներուն վրայ, լայնօրէն կ'արձագանգէին Եւրոպական Խորհրդարանի շուէտացի կանաչ երեսփոխան Փէր Կառթոնի պատրաստած Կովկասեան տեղեկագրին եւ անոր առընչուող օրինագիծին, որ արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին կողմէ մեծամասնութեամբ քուէարկուելէ ետք Փետրուար 28-ին պիտի ներկայացուէր Պրիւսէլի վեհաժողովին վաւերացման: Ինչ որ Թուրքերուն գայրոյթ պատճառած է, հոն տեղ գտած «ցեղասպանութեան ճանաչման կոչ»ն է, որ սակայն ինչպէս Թուրք մամուլը որոշ գոհունակութեամբ մը կը տեղեկացնէ, շնորհիւ դիւանագիտական աշխոյժ ջանքերու եւ լոպիական գործունէութեան կարելի եղած է փոխարինել «երկխօսութեան հիմեր ստեղծել»ու կոչով:

Թուրք մամուլը կը գրէ նաեւ թէ Պրիւսէլի նման քաղաքի մը մէջ ուր հայկական լոպին աշխոյժ գործունէութիւն կը ծաւալէ, «լուսաբանման եւ տեղեկատուութեան» արշաւի մըն ալ ձեռնարկած են Թուրք մասնագէտներ, բացատրելու համար թէ Կովկասի յատկացուած տեղեկագրի մը մէջ գործ չունին ցեղասպանութեան հայկական պնդումները, թէ ատոնք խոր կերպով կը վնասեն Թուրքիա-Եւրոպական Միութիւն յարաբերութիւններուն, եւ թէ նման նիւթեր պէտք է թողուլ պատմաբաններուն եւայլն, եւ այլն:

«Միլլիյէթ» անջատ աւելի թարմ (կայքէջի վրայ) լրատուութեամբ մըն ալ կ'աւելցնէ թէ տեղեկագրին էջատակի նօթերէն մէկուն մէջ նշուած է թէ Թուրքիոյ Ազգային Ժողովի 1921 Ապրիլ 10-ի նիստին Աթաթիւրք ըսած է՝ «այն եղբայրութեան յանցանքը որ ջարդ գործուած է հայ ժողովուրդին դէմ»: Թերթը կ'ըսէ թէ Եւրոպական Միութեան մօտ Թուրքիոյ մնայուն դեսպանը «լուսաբանելով» տեղեկագրին հեղինակը եւ խորհրդարանականները ըսած է թէ տուեալ թուականին Ազգային Ժողովը նիստ չէ գումարած:

Հետաքրքրական երեւոյթ է նաեւ տեսնել թէ թերթերը բառացիօրէն նոյն լրատուութիւնը կատարած են, նոյն բովանդակութեամբ ու մեկնաբանութիւններով, միայն խորագիրը փոխելով: Ասիկա անգամ մը եւս կը հաստատէ այն վարկածը թէ հայկական հարցին առընչուող Թուրք մամուլի նիւթերը ինքնաբուխ չեն, այլ վերէն կը թելադրուին:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՀԱՅ ՏՈՒՆԻ ՋԱՐԴ, ԳԵՂԱՏԻՊ ԵՒ ԱՅԼՆ

Գորգի մը վրայ բաց հաստկէկ հատոր մը, երեք կարմիր խնձոր, թաղար մը անտերեւ ծիլերով, անկիւնը կոտրած սուրբի մը հարթաքանդակը եւ վերջ: Մատեանի բաց էջին վրայ յստակ կը կարդացուի «Սիրել մերձաւորդ ինչպէս զքեզ» գրութիւնը, առնուած անծանօթ մարգարէի մը բերնէն:

Կտաւը վերարտադրուած է Երուսաղէմի Հայոց Բարեսիրական Միութեան* 2002-ի օրացոյցին վրայ:

Նկարին տակի գրութիւնը թէեւ չորս տողին մէջ հինգ սխալ կը պարունակէ, սակայն միւս կողմէ կը պարզէ Հայրենիք-Սփիւռք համագործակցութեան եզակի նըմոյշ մը: Կարծեմ հեղինակի իրաւանց բնաբարումը պիտի չըլլայ զայն վերարտադրել ամբողջութեամբ եւ նոյնութեամբ.

Հայաստացի արուեստագէտ
Տիգրան Յով/աննէսեան
Հայ Գիրքը
Երուսաղէմի պատուոյ հի/պատոս
Տիար Յովակ Մոմճեան
Հա/աքածոյէն առնուած

Մինչդեռ դասական ուղղագրութեան պաշտպաններս մեր կոկորդները կը պատռենք թէ Յովհաննէսեանը Յ-ով գրելու է, ահա խանդավառ գաղափարակից մը զայն երկու Յ-ով գրելու ելեր է: Պատկերին անկիւնը, սակայն ուրիշ անուն մը կը կարդացուի.

Տ. Հարութ-յունեյան:

Ինչեան ալ ըլլայ ան, չուկայի օրէնքները լաւ սերտած է. եթէ կ'ուզես որ գործդ վաճառուի, պէտք է կրօնաչունչ նիւթեր գծես. ինչպէս սեղանին վրայ դրուած այս գիրքը՝ որչափ հաստափոր, այդչափ «սուրբ»:

Գնորդն ալ՝ ի ծնէ չուկայի մարդ՝ իր կարգին արուեստի օրէնքները սերտած է: Հայաստանէն եկող ապրանքը վսեմ արուեստ է. կը տեսնէ՞ք այս հնաւուրց մատեանը եւ պատմութիւն բուրող կոտրուկ քանդակը: Բացի այդ, հայրենի արուեստագէտներուն օգնելու է. ինչ որ հոս ճաշի մը գին է, հոն մէկ ամիս կրնայ ընտանիք մը ապրեցնել:

ԵՀԲ Միութիւնն ալ մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէ իր օրացոյցին վրայ միահիւսելով արուեստագէտին կրօնական – ազգային զգանքները եւ մեկենասի հոգիին նրբին թրթիռները:

Միակ տուժողը ինչպէս միշտ մեր լեզուն է:

Սակայն դառնանք նկարին վրայի երեք խնձորներուն, որոնք իրենց վառ կարմիրով կը կենդանացնեն կտաւին մռայլ գոյները: Խնձորները անկասկած երկինքէն ինկած են:

Մէկը քեզի ըլլայ, ո՛վ ընթերցող:

Երկրորդը թող փոխն ի փոխ կրծեն արուեստագէտը եւ հիւպատոսը:

Երրորդն ալ ինծի տուէք որ «գրագիծ»՝ փոխանակ յարգարժան մարդոց մասին սա անպատկառ ձեւով խօսելու:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ
(Երուսաղէմ – Փարիզ)

* Երուսաղէմի Հայոց Բարեսիրական Միութիւնը թէ՛ քաղաքական, թէ բոլոր այլ իմաստներով չէզոք կազմակերպութիւն մըն է: Կորիզը կը կազմեն քաղաքացիները, այսինքն «հին» Հայերը, որոնց նախնիքը Սուրբ Երկրին մէջ հաստատուած են երեք դար առաջ:

Հիմնուած 1925-ին, ԵՀԲՄ տասնեակ մը տարի առաջ իր զինանշանին կարմիր-կապոյտ-կարմիրը լռելեայն փոխարինած է եռագոյնով:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՆՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՏԵՍԵԼՈՒ

Հայ Դատի Եւրոպայի Յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ մը («Յառաջ», Փետրուար 27, Դ. էջ) կը տեղեկացնէր որ Փետր. 27-28-ին, Եւրոպական Խորհրդարանը պիտի քուէարկէր Փէր Կառթոնի (Շուէտ, կանաչ) տեղեկագիրը, ինչ կը վերաբերի Եւրոպական Միութեան յարաբերութիւններուն Անդրկովկասի հետ: Արդ, նոր հաղորդագրութեամբ մը, Փետր. 26 թուակիր, Հայ Դատի Յանձնախումբը կը յայտնէ որ նախորդ օրը, կարգ մը սրբագրութիւններ (ամանտըման) առաջարկուած են այդ տեղեկագրին եւ անոնցմէ մէկը կը փոխարինէ 15-րդ պարբերութիւնը, որ կը յիչեցնէր Եւրոպական Խորհրդարանին դիրքը հայկ. ցեղասպանութեան նկատմամբ 1987 Յունիս 18-ի իր բանաձեւին մէջ, կը հրաւիրէր Թուրքիան վերցնելու իր շրջափակումը Հայաստանի վրայ եւ հաշտութեան մը հիմերը ստեղծելու: Այս նոր պարբերութիւնը, զոր ներկայացուցած է «Ազատականներու, Դեմոկրատներու եւ Բարենորոգիչներու Եւրոպական Կուսակցութիւնը» կ'առաջարկէ.– «Եւրոպական Խորհրդարանը կը յորդորէ Թուրքիան եւ Հայաստանը միասնաբար աշխատելու հաշտեցնելու համար իրենց պատմական տարբերութիւնները, բարելաւելու համար իրենց միջակութային, տնտեսական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները»:

Հայ Դատի Յանձնախումբը կողմնակից էր 15-րդ պարբերութեան եւ չեշտած էր որ Եւրոպական Խորհրդարանը կրնար եւ պարտէր դերակատար մը ըլլալ Թուրքիոյ կողմէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման գործընթացին մէջ: Արդ, այս փոփոխութեան առթիւ Հայ Դատի Յանձնախումբը կը յայտարարէ.–

En conséquence, le C.D.C.A. Europe,

- Considérant que cet amendement constitue une tentative d'occultation du Génocide des Arméniens par la Turquie,
- Considérant que cette occultation nuit à la mise en place de relations sincères entre la Turquie et l'Arménie, concourre à l'instabilité de la région et hypothèque son développement,
- Considérant que cette attitude n'est ni conforme aux valeurs morales de l'Union Européenne, ni favorable à ses intérêts économiques,
- S'interrogeant par suite sur les desseins et les motivations réels de ses auteurs,

— Demande avec force au Parlement Européen de rejeter cet amendement,

— Demande au Parlement Européen de conserver en l'état le §15 du rapport Gahrton, sans lui adjoindre d'autres paragraphes qui pourraient en altérer la teneur ou en atténuer la portée.

— Demande aux Groupes Parlementaires dont sont issus les députés indépendants signataires de cet amendement de rappeler leur position à ces députés,

— Demande au Groupe Parlementaire ELDR d'admettre la nécessité pour la Turquie de reconnaître le Génocide des Arméniens,

— Réitère son souhait de voir le Parlement Européen jouer un rôle actif dans ce processus de reconnaissance.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ԲՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Երեւանցիները, շատ սրամիտ, դիտող աչք ունին: Ամէն յիմարութիւն կամ մտամոլութիւն Սփիւռքահայերուն վրայ բարդելն ալ ծնած է ինքնապաշտպանութեան բնազդէն: [illegible]

[illegible]

**

Այսօր ձեռքս փոքրիկ շատ փոքրիկ գիրք մը ունիմ (10×15 չափերով), հազիւ 33 էջերէ բաղկացած: [illegible] «ՄԻ ԳԱՂԹԷՔ» [illegible] ՄԱՐ. ՍԷՅԼ, 1913 [illegible] Մկրտիչ Փորթուգալեան: [illegible]

[illegible] «Հայերուն դէպի Ամերիկա գաղթը [illegible]

եւ տարածել ինչ որ ասկէ 31 տարի չափ առաջ գրած էի ԱՐՄԵՆԻԱ-ի Ինւ. տարեշրջանի 5, 6 եւ 7 թիւերին մէջ ՄԻ ԳԱՂԹԷՔ վերնագրին տակ:

Ամերիկա գաղթողներին 100-էն հազիւ 10-ին յաջողութիւնը պէտք չէ շլացունէ Հայաստանցիների աչքերը որ չտեսնեն մնացած 90-ի թշուառութիւնը: Մենք տարակոյս չունինք որ այդ 90-ի մէջ շատեր կան որոնք եթէ երկրին մէջ մնային եւ այնտեղ յանձն առնէին ենթարկուիլ այն դրամական ծախսերին, նեղութիւններին ու չարաչար աշխատանքներին որ յանձն կ'առնեն Ամերիկա երթալու ճանապարհին վրայ եւ Ամերիկայի մէջ, պիտի կրնային համեմատաբար աւելի լաւ դիրք մը ունենալ իրենց երկրին մէջ եւ աւելի առողջ ու հեշտին կեանք մը վարել»: (Մարսէյլ 1913 - Օգոստոս. Մկրտիչ Փորթուգալեան):

Historia est magistra vitae «Պատմութիւնը կեանքի դաստիարակն է» ըսեր են իմաստուն Հռոմէացիները: Պատմութիւնը՝ գիտցողին համար: Հայերս կարճ յիշողութիւն ունինք, կամ անդէտ ենք, այսինքն ՏԳԷՏ: Շուտով ամէն ինչ կը մոռնանք եւ նոյն սխալներու մէջ կ'իյնանք: Այս մտահոգութենէն տարուած, կ'առաջարկէի որ մեր իշխանութեան պատասխանատուները պարտադիր կերպով ազգային գիտելիքներու խիստ քննութեան ենթարկուին, իշխանութեան գլուխ անցնելէ առաջ:

Ձեմ կարծեր որ Սփիւռքի ապագայի մասին լաւատես մնացած մարդ ըլլայ: Այնուհանդերձ, կրնանք հարց տալ թէ ինչ եւ ո՞վ մնացած է դար մը առաջ դէպի Ամերիկա գաղթած Հայերէն... եւ ո՞վ եւ ի՞նչ պիտի մնայ դար մը վերջ գաղթողներէն որոնք մի քանի սրճարան բանալով (ալա Թուրքա երգերով) եւ մի քանի դպրոցական հաստատութիւններով, որոնցմէ մաս մը սկսած է արդէն փակուիլ աշակերտի պակասէն (տես՝ Արժանթին - Պուէնոս Այրէս) կը կարծեն հայապահպանումի գործը լուծած ըլլալ:

Եթէ Փորթուգալեան մը Ֆրանսայի հարաւէն այդ տարիներուն ահազանգ կը հնչեցնէ առանց Հայաստանի նախարար կամ վարչապետ ըլլալու, ի՞նչ գործնական քայլ կ'առնեն մեր երկրի իշխանութիւնները: Քաղաքական, նաեւ եկեղեցական ... լուրջ քայլ մը առնող չեղաւ տակաւին: Այս պարագան պարզապէս գայթակղեցուցիչ է:

Մեզմէ շատեր Երեւանէն անդին չեն երթար: Արցախ գացողները, պատերազմական կացութիւնը մէջբերելով, կրնան արդարացի բացատրութիւններ տալ: Ի՞նչ ըսել Հայաստանի ամայացած, անմարդաբնակ, հողեմարքի մէջ գտնուող մարզերու մասին...: Ինչո՞ւ մատի նաեւ պահուըտիլ, եւ այս կործանարար կացութեան, միասնաբար դարման չփնտռել: Ընդդիմութիւնը կարծես ուրախ է երկրին բռնած քայքայումի ընթացքէն, որպէսզի քննադատելու նիւթ ունենայ աթոռի իր պայքարին մէջ: Սա քայքայումը մեր Հայրենիքն է, ո՛չ կառավարութեան, ո՛չ ընդդիմութեան. իմս, քուկդ, ամէնուս է: Ամէնքս ալ պատասխանատու ենք այս կացութեան: Ո՛չ ոք կը բողոքէ: Ո՛չ ոք հրապարակ կ'իջնէ: Երեւանի մէջ «Շո»եր կը կազմակերպեն: Սփիւռքի մէջ՝ տարուած են, «համահայկական խաղերով» ... «համագումարներով»...: Ամէնէն մեծ ողբերգութիւնը համակերպիլն է այս կացութեան, այս իրավիճակին:

Ժամանակը եկած էր երկար շրջապտոյտի ելլելու անբաժանելի ընկերոջս հետ. քանի մը օրուան համար դասաւորած էր իր գործերը: Ձիս հրապուրողը այս մեզմ, հաճելի եղանակին, Հրազդանի կիրճն էր, Սեւանի շրջանը, մեր պատմահնախօսական արշաւանքն սկսելով, մօտակայ Եղիվարդէն:

Երեւանի հիւսիսէն, Զովունիի ճամբով, շուտով կը հասնինք Եղուարդ:

Եղուարդ կամ ԵՂԻՎԱՐԴ, կը գտնուի Հրազդան եւ Քասախ գետերու մէջտեղ,

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ ՓԱՐԱՒՈՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Յոյսի՞ թէ յուսահատութեան լիճ

Յուսահատականօրէն անջրդի, հող եւ քարէ կազմուած Թիւրքմէնիստանի մէջ, Քարաքուրումի անապատին մէջտեղը մեծատարած ծով մը շինել: Հրաշագործ լուծո՞ւմ թէ բնապահութեան աղէտ:

Ի՞նչպէս յաջողիլ հետք մը թողուլ պատմութեան մէջ որ կարենայ տոկալ ժամանակի մաշեցնող ազդեցութեան: Երբ նիւթը կը վերաբերի նախագահի մը որ կը կոչուի Նիյազով որ կը տիրապետէ Թիւրքմէնիստանի ճակատագրին, առանց դոյզն ընդդիմութեան, պատասխանը կը հասնի, այնպիսի չափազանցումի որուն մօտ Միթերանին մեծագոյն գործերն իսկ գուարճախօսային կը թուին: Արդարեւ, Նիյազովին նպատակն է փորել ընդարձակ ծով մը 100 քիլոմեթր երկարութեամբ, Քարաքուրումի անապատին մէջ: Եթէ յաջողի իրականացնել իր ծրագիրը, Թիւրքմէն նախագահը նպատակ ունի նաեւ փոխադրել երկրին մայրաքաղաքը սոյն ծովուն եզերքը:

Այս ծովը որ կքուած է Նիյազովի կողմէ «Թիւրքմէններու ոսկեդարին լիճը» աշխատութիւններու սկիզբի թուականին, այսինքն անցեալ տարի, շուտով կոչուեցաւ նաեւ «Ոսկելիճը», մամուլին կողմէ: Այս հսկայ արուեստական լիճը պիտի ունենայ 3460 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 140 խորանարդ քմ. ջուրի պարունակութիւն: Ներկայ մայրաքաղաք Աշխապատէն յիսուն քիլոմեթր հիւսիս տեղ պիտի գրաւէ: Այս ծրագիրին ամբողջական իրականացումը կը պահանջէ 10 տարի եւ 4-էն 5 միլիառ տոլար: Նախապատրաստական աշխատութիւններու համար Նիյազով արդէն ստորագրած է 37,8 միլիոն տոլարի չէք մը, հողը փորելու եւ փոխադրելու համար պէտք եղած մեքենաները գնելու նպատակաւ:

Թիւրքմէն Նախագահին եւ իր մասնագէտ գործակիցներուն համաձայն Քարաքուրումի ծովը լաւագոյն - եթէ ոչ միակ - լուծումն է երկրագործութեան ապագային սպառնացող ջուրի պակասին, երկրի մը մէջ որ հիմնականօրէն հողին կապուած է: Ճիշդ է որ իրեն դրացի Կեդրոնական Ասիոյ երկիրներուն նման Թիւրքմէնիստանն ալ տարիներէ ի վեր երաշտէ կը տառապի: Հողամասին երկու երրորդէն աւելին կը ստանայ հազիւ տարեկան 150 միլիմեթր ջուր: Իսկ Արալ ծովը օրէ օր կը չորնայ, պատճառ ըլլալով որ կլիմային ցամաքային նկարագիրը շեշտուի: Սառուցեալ ձմեռ մը, յուսահատօրէն չոր ամառ մը, ելրամասին տնտեսական հաւասարակշռութիւնը կը խախտեն: Այս է գոնէ Նիյազովին պարզամէտ տրամաբանութիւնը: Ան ստեղծողն որ Թիւրքմէնական այս ապագայ ծովը պիտի կարենայ ոռոգել 5 միլիոն հէքթար տարածութիւն մը, փոխանակ այսօրուան 1,2 միլիոն հէքթար ոռոգուած հողամասին, ըստ Աթայեւի, Աշխապատի համալսարանի երկրագործութեան դասախօս: Կը սպասուի արտադրել տարեկան 450.000 թոն բամպակ եւ 300.000 թոն ընդեղէն:

Բայց ի՞նչ միջոցներով լեցնել այս ծաւալի հսկայ փոս մը, երբ անձրեւը այնքան հազուագիւտ է եւ շրջապատի գետերը արդէն չորցած, երկար ժամանակներէ ի վեր: Այս հարցումին ալ պատասխանը Նիյազովի համաձայն պարզ է ըստ երեւոյթին: Ջուրի մնայուն պակասին հետեւանքով, երկիրը արդէն քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր Ամու Տարիա գետին ջուրերուն մէկ երրորդը կ'օգտագործէ (երկրորդ մէկ երրորդը Ուզբէկիստանի կողմէ կը գործածուի, իսկ մնացեալ մասը Արալ գետը կը թափի): Այս ջուրը մասնաւորապէս կը գործածուի ներկայ բուսականութեան ոռոգման համար: Նոյն ջուրը հողամասին բնականօրէն աղի դարձած չերտերն ալ լուալու եւ այսպէսով ցանքին անհրաժեշտ մաքրութիւնը ապահովելու կը ծառայէ: Նախատեսուած է որ այսպէսով ձեռք ձգուած աղտոտած ջուրերը ընդամէնը 1750 քիլոմեթր երկարութեան հասնող եօթը գլխաւոր խողովակներու միջոցաւ պիտի հասնին լեցնել Ոսկելիճը: Խողովակներու այս ցանցին առաջին միաւորը

կանանչ դաշտագետին մը կեդրոնը որ բեմ եղած է երեք պատմական ճակատամարտերու: Առաջինը աւանդաբար հոս կը զետեղէ Արայի եւ Շամիրամի պատերազմը:

Արա Գեղեցիկի անունը կրող լեռը, Եղիվարդի դաշտի վերջաւորութեան, ընթացման դարդն է: Երկրորդը տեղի ունեցած է 603-ին, ընդմէջ Բիւզանդիոնի կայսր՝ Փոկասին եւ Պարսիկներուն: Երրորդը դարձեալ Պարսից Նատիր շահի եւ Օսմանցիներու միջեւ - 1735: Ալիշան կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս նման բերրի դաշտագետին մը գրեթէ անմարդաբնակ մնացած է դարերու ընթացքին: Եղիվարդը մնացած է գիւղաքաղաք, առանց կարենալ ընդարձակուելու: Պատճառը շարունակական բախումներն էին դանադան ասպատակողներու կողմէ որ այդ դաշտին մէջ տեղի կ'ունենային:

Առաջին անգամ մեր պատմութեան մէջ, կը յիշուի Մովսէս Բ. Կաթողիկոս Եղիվարդեցի մը վեցերորդ դարուն, ինչպէս նաեւ «Յաւիտեան» անուն վանահայր մը, նոյն դարուն վերջը:

Եղիվարդի պատմական անցքերը, վարդապետներն ու վանահայրերը, ընդօրինակուած ձեռագիրներն ու գրուած յիշատակարանները Ալիշան մանրամասն կը յիշէ ԱՅՐԱՐԱՏ հատորին մէջ (էջ 195 - 201 - Վենետիկ, 1890): Ձիս հետաքրքրողը իր ճարտարապետական յուշարձաններն են:

Ունի Ե. դարու քանդուած վիճակի մէջ պազիլիք մը, եռանաւ, որուն վրայ կայ 660 թուականի արձանագրութիւն մը:

Կեդրոնէն երեք քիլոմեթր դուրս, յայտնի է կիսակործան Ս. Զօրաւոր Եկեղեցին. եօթներորդ դարէն, կառուցուած՝ Գրիգոր Մամիկոնեանի կողմէ (661 - 682): Հրաշալի յուշարձան մըն է ութաբսիդ, կեդրոնագմբէթ որ կը պարունակէ որմնանկարի հետքեր:

1980-ական տարիներու պեղումներու ընթացքին, եկեղեցիի շրջափակին մէջ յայտնուած է եօթներորդ դարու չորս խորանով փոքր մատուռ մը որ կրնայ Գրիգոր Մամիկոնեանի դամբարանը ըլլալ:

Եղիվարդի գոհարը կազմողը կեդրոնին մէջ գտնուող Ս. Աստուածածին Եկեղեցին է, կառուցուած 1301-ին, ճարտարապետ Շահիկ Վարդապետէն: Երկու յարկանի է. սլացիկ համաչափութիւններու գլուխ - գործոց մըն է, կենդանական եւ բուսական շատ ճոխ խորաքանդակներով, չորս ճակատներուն վրայ ալ:

Եղիվարդի ծնունդ է նաեւ Մաշտոց Ա. Կաթողիկոսը (897 - 898) որ հիմնադիրն է Սեւանի վանքին եւ Լ. Շանթի Հին Աստուածներու գլխաւոր դերակատարը կը ներկայանայ:

Յիշատակարանի մը մէջ կը յիշուի Եղիվարդի մէջ, կամ մօտերը:

Սկսան չինել վանս ի կորդոյ, զՈւխտն սրբոյն Յակոբայ, յանուն սուրբ Առաքելոցն եւ զարդարեցին զնա մեծամեծ վայելչութեամբ:

Ալիշան կը յիշէ մօտաւորապէս 1358 բնակիչ: Այսօր 6.000-ի մօտ է թիւը:

Եղիվարդէն ուղիղ դէպի արեւելք, Բիւրեղաւանի ուղղութեամբ, եօտարձ մը կ'ընենք Երեւանի ուղղութեամբ ՊՏՂՆԻ այցելելու համար, որու Զ. դարու եկեղեցին Արմէն Զարեան կը համարի «Վաղ միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան ամէնէն նուրբ եւ գեղեցկագոյն իրագործումներէն մին». եւ չի սխալիր: Իր աւերակ վիճակով աւելի տպաւորիչ է: Եթէ չըլլային չորս կողմը կպած գիւղացիներու նոր բնակարանները, Հռոմէական Արամազդեան տաճարի մը աւերակներուն տպաւորութիւնը կը թողուր: Փուլ եկած է գմբէթը, թմբուկի ամբողջ կառոյցը, կանգուն են պատերը, կամարակապով, խորաններով, սրբատաշ քարերու զոյգ շարքով, եւ ունի արուեստով մշակուած խորաքանդակներ, լուսամուտի պսակ, քիվ, վիմագիր արձանագրութիւններ:

(Տար. 17)

արդէն գոյութիւն ունի: 1100 քիլոմեթր երկարութեան հասնող Թրանս - Քարաքուրումքին է ան որ Ամու Տարիայի ջուրերը դէպի երկրին արեւմուտքը կ՚առաջնորդէ: Ռուսերու նպատակներով 1962-ին կառուցուած այս խողովակաշարը աշխարհի ամենամեծ ջրանցքն է: Նախատեսուած է որ բոլոր ջրանցքները Քարաշորի փոսը թափին, տարին մօտաւորապէս 10 խորանարդ քմ. ջուր հասցնելով այս հսկայ բնական չտեմարանին: Թիւրքմէն ճարտարապետներու կողմէ ծրագրուած է նոյնիսկ ապագային կառուցանել ջրելեկտրակայան մը Ոսկելճին մօտերը որ պիտի ծառայէ զտելու աղտոտած ջուրերը:

Արդարեւ, Թիւրքմէնիստանի հողերուն ոռոգումը ապահովուած է ամբողջութեամբ օտար աղբիւրներէ, այսինքն Ամու Տարիա գետէն որ Ուզբէկիստանի հետ հասարակաց սահմանը կը գծէ եւ Մուրկապ գետէն որ կը բխի Աֆղանիստանէն: 60-ական տարիներէն սկսեալ Ամու Տարիայի ջուրերուն կարեւոր մէկ մասը շեղուած էր, դրացի երկիրներուն բամպակի արտերը ջրելու համար: Այս պարագան անշուշտ պատճառ եղած է որ Արալ ծովը հետզհետէ ցամքելու վտանգին ենթակայ ըլլայ եւ շրջակայ քաղաքներն ալ իրենց արիւնէն քամուին: Քարաքուրումի ծովի հեռանկարը անշուշտ որ կացութիւնը պիտի վատթարացնէ, քանի որ գործածուած ջուրերը վերջնականապէս պիտի հեռացուին իրենց բնական թիրախէն: Ճակատագրին խաղը այն է որ Նիյազով նոյն ատեն նախագահն է Արալ ծովու փրկութեան միջազգային հիմնարկին:

Ուզբէկիստանն ու Աֆղանիստանը իրենց կողմէն լաւ աչքով չեն դիտեր Թիւրքմէն նախագահին ծրագիրը, այն պատճառով որ, այս վերջինը կը սպառնայ ջուրի արդար բաժանումին, ցամաքամասի մը վրայ ուր ջուրը շատ թանկագին է: Եթէ իրենց մտավախութիւնը իրականանայ, արդէն գոյութիւն ունեցող միջցեղային պրկումները ալ աւելի ցայտուն կրնան դառնալ եւ վերածուիլ լուրջ բախումներու:

Ներկայ պայմաններու տակ, ի վերջոյ ամէն բանի, արդեօք Թիւրքմէն գիւղացին պիտի կարենա՞յ օգտագործել այս երազային ծրագիրը: Այս հարցումին պատասխանը դժբախտաբար դրական չէ: Ըստ Թիւրքմէն կենսաքիմիագէտ Արանպայեւի, գործածուած ջուրերը մէկ լիթրի մէջ 6 - 12 կրամ աղ կը պարունակեն: Այս աղը պիտի կուտակուի ժամանակի ընթացքին Քարաշորի ընդարձակ փոսին մէջ որ արդէն հին աղի տարածութիւն մը ըլլալով նոյն տեսակի միլիոնաւոր թոն աղ կը պարունակէ: Տարեկան չոգիացումը 1.5 մեթր կը հաշուուի, իսկ անձրեւները 20 սանթիմեթրէն աւելին չեն բերեր: Հետեւաբար հաշուեկշիռը բացասական խօսուն է: Առանց նկատի առնելու քիմիական նիւթերու կուտակումը, աղի քանակութեան աճը այս ծովին մէջ, ջուրին երկրագործութեան համար անհրաժեշտ զտութիւնը արգիլող գլխաւոր ազդակն է: Միմիայն բամպակի եւ ցորենի դաշտերը ջրելու համար, պայման է զտումի շատ դժուարին եւ սուղ գործողութեանց դիմել:

Բայց արդէն ապագայ ծովը չթափած, հասնող ջուրերուն որակը շատ վիճելի է: Ստորերկրեայ ջուրի խաւերը մասամբ չորնալու վտանգին մէջ կը գտնուին: Ջրանցքներէն քամուած աղի եւ աղտոտ ջուրերը պիտի ապականեն զանոնք: Միւս կողմէ, հարիւրաւոր քիլոմեթր երկարութեամբ ջրանցքներու ջուրերը, շոգիացումի եւ զանազան կորուստներով 50 - 70 առ հարիւր վնաս պիտի կրեն: Իսկ մնացած ջուրին որակը մշակուած հողերը ջրելու համար բացարձակապէս անյարմար պիտի ըլլայ: Գալով կենդանական եւ բուսական աշխարհին որոնք արդէն սպառնալիքի տակ են ներկայիս, անոնք նոր բնական անհաւասարակշռութեան ենթակայ կրնան ըլլալ: Այս շատ հաւանական մտավախութեանց պատճառաւ հարց կը ծնի թէ Արալի ողբերգութենէն յետոյ, կեդրոնական Ասիան այս անգամ ալ Ոսկելճի աղէտը ճանչնալո՞ւ դատապարտուած է:

Քաղեց՝ Ս. Շ.

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

Հինգշաբթի, Փետրուար 14, հեռատեսիլի ԱՌԹԷ կայանը երեկոյեան լուրերու իր բաժինին մէջ, անդրադարձաւ բաւական առարկայականօրէն Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու հարցերուն, ի մասնաւորի Հայերուն:

Այս առթիւ՝ շատ կարճ պատկեր մը տեսանք հայկական վաղըֆներու հարցով Մեսրոպ պատրիարքին Անգարա կատարած այցելութենէն, և մէկ-մէկ կարճ նախադասութիւն պարունակող արտայայտութիւնով միջամտութիւններ փաստաբան Տիգրան Պաքարէ եւ Ակօս շաբաթաթերթի խմբագրապետ Հրանդ Տինքէ: Նման հեռասփռում ժամանակի սահմանափակման պատճառաւ չէր կրնար անշուշտ հարցին խորը թափանցել ամբողջութեամբ, բայց գոնէ արժանիքն ունեցաւ հանրութեան ուշադրութեան յանձնելու «Դեմոկրատ» Թուրքիոյ ծալքերէն մին: Յիշենք որ՝ ԱՌԹԷ հաւասարապէս (երկու լեզուներով) կը հեռասփռուի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, եւ կ՚ընդգրկէ 140 միլիոնի հասնող հեռադիտողներու պատկառելի զանգուած մը:

Երանի թէ Ֆրանսական միւս կայաններն ալ ատեն - ատեն նոյնքանով անդրադառնային մեր հարցերուն...:

Ս. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հ.Բ.Ը.Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ Հ.Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, Ն.-Ե., Փետրուար 22.-

Կեդրոնական Վարչական Ժողովը Փետրուար 22-ի իր նիստին, ընդառաջելով Տիկին Լուիզ Մանուկեան-Սիմոնի Միութեան նախագահութենէն զադրելու փափաքին, միաձայնութեամբ Հ.Բ.Ը. Միութեան 7-րդ նախագահ ընտրեց Պր. Պերճ Սեդրակեանը, նոր դիւանի կազմով մը, 2002, Մայիս 1-էն սկսեալ: Պր. Սեդրակեան, իբրեւ Հ.Բ.Ը. Միութեան նորընտիր նախագահը, պիտի ղեկավարէ Միութեան աշխարհացրիւ բոլոր ծրագիրներն ու հաստատութիւնները:

Ատենապետ՝ Լուիզ Մ. Սիմոն

Ընդառաջելով Կեդր. Վարչ. Ժողովի անդամներու միահամուռ խնդրանքին, Տիկին Սիմոն յօժարեցաւ շարունակել պաշտօնավարել իբրեւ Կեդր. Վարչական Ժողովի Ատենապետ: Նախապէս Գործադիր փոխ-Նախագահ եւ ապա 12 տարիներու Նախագահ, Տիկին Սիմոն 20 տարիներ շարունակ ծառայած է իբրեւ Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ: Տիկին Սիմոն նախագահն է Մանուկեան Սիմոն Հիմնարկութեան, Նիւ-Եորք:

Փոխ-Ատենապետ եւ Գանձապահ՝ Նազար Նազարեան

Պր. Նազարեան, նախապէս Փոխ-Նախագահ/Գանձապահ, Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ եղած է 23 տարիներ շարունակ: Պր. Նազարեան նախագահն է Ճանմթէքս ընկերակցութեան, Նիւ-Ճըրզի: Ան Գանձապահի պատասխանատուութեան առընթեր, պիտի ստանձնէ Կեդր. Վարչական Ժողովի Փոխ-Ատենապետի պաշտօնը:

Նախագահ՝ Պերճ Սեդրակեան

Ծնած 1949-ին Պէյրութ (Լիբանան), Պր. Սեդրակեան վկայուած է Մագիստրոսի աստիճանով Ֆրանսերէն լեզուի եւ բաղդատական իրաւագիտութեանց մէջ: Պէյրութի մէջ մի քանի տարի պաշտօնավարելէ ետք ան 1976-ին որպէս գործընկեր միացաւ Նիւ - Եորքի Ուիթմըն եւ Ռանսըմ իրաւաբանական տան որ իր կարգին ձուլուեցաւ Ուէնսթըն եւ Սթրոնին:

Պր. Սեդրակեան Հ.Բ.Ը. Միութեան երկարամեայ գործօն անդամ եղած է եւ ծառայած զանազան ղեկավար պաշտօններու մէջ: Միութեան պատմութեան մէջ ամէնէն երիտասարդ անդամն էր երբ 1977-ին ընտրուեցաւ Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ: 1992-էն ի վեր Պր. Սեդրակեան կը վարէ Միութեան Փոխ-Նախագահ/Ատենադպիրի պաշտօններ:

Պր. Սեդրակեան իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ զանազան հայկական եւ ոչ-հայկական կազմակերպութիւններու: Ամուսնացած է Վերա Նազարեանի հետ եւ ունի երկու աղջիկներ՝ Անի եւ Լարա:

Փոխ-Նախագահ՝ Արշաւիր Կէօնճեան

Տոքթ. Կէօնճեան Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ եղած է 26 տարիներ շարունակ եւ պիտի ստանձնէ Միութեան Փոխ-Նախագահի պաշտօնը: Տոքթ. Կէօնճեան նախկին փրոֆ. է Մոնրէալի Մըքկիլ Համալսարանի ելեկտրական ճարտարագիտութեան բաժնին: Ան հիմնադիր է եւ նախկին նախագահը Նոքոֆի Ընկերակցութեան Գիտարուեստի Բաժնին եւ այժմ նախագահը՝ Precision Electrooptic Technologies-ի: Տոքթ. Կէօնճեան նախագահն է Միութեան Մոնրէալի Արմէն Քէպէք Վարժարանի Հիմնարկին:

Փոխ-Նախագահ՝ Սարգիս Տեմիրճեան

Պր. Տեմիրճեան Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ եղած է 14 տարիներ շարունակ եւ պիտի ստանձնէ Միութեան Փոխ-Նախագահի պաշտօնը: Պր. Տեմիրճեան Գործադիր տնօրէնն է եւ սեփականատէրերէն Տէմքօ պողպատի ճարտարարուեստի հաստատութեան, Պէյրութ (Լիբանան):

Ատենադպիր՝ Ժոզէֆ Պասրալեան

Պր. Պասրալեան Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ եղած է 5 տարիներ շարունակ եւ պիտի ստանձնէ Կեդր. Վարչական Ժողովի Ատենադպիրի պաշտօնը: Պր. Պասրալեան գործընկեր է Նիւ-Ճըրզիի Ուինէ, Պանդա, Ռիցցի, Հեթերինկթըն եւ Պասրալեան փաստաբանական ընկերակցութեան:

Իր ընտրութեան առիթով Պ. Սեդրակեան շնորհակալութիւն յայտնեց Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամներուն իրենց ցուցաբերած վստահութեան համար եւ վերահաստատեց Միութեան հանդէպ իր անվերապահ յանձնառութիւնը: Պր. Սեդրակեան յարգանքի տուրք մատուցեց Տիկին Սիմոնի Միութեան եւ համայնքին մատուցած երկարամեայ ծառայութեան համար: Ան նշեց Միութեան երախտագիտութիւնը Տիկին Սիմոնին եւ Մանուկեան ընտանիքին՝ կազմակերպութեան արժանաւոր կէս դարու առաջնորդութեան համար:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

Ոստիկանութեան մէջ մէկ - երկու վստահելի ծանօթներ ունէր. անոնց դիմում ըրաւ, որպէսզի Խմին էֆէնտիի եւ անոր հետ կապ ունեցող խնդիրները անմիջապէս իմացնեն իրեն:

Խմին էֆէնտիի ձերբակալման հետեւեալ օրը Արթին իր պաշտօնատեղին նըստած էր, երբոր վերոյիշեալ ծանօթներէն մին, որ ոստիկանութեան մէջ բաւական կարեւոր պաշտօն մը ունէր, եկաւ զինքը գտաւ:

- Նոր լուրը իմացա՞ր, - ըսաւ բարեւելէ ետքը:

- Նոր բան կա՞յ, - հարցուց Արթին քիչ մը դող ելած:

- Աստիկ էֆէնտին ալ ձերբակալեցին, եւ կարծեմ այս ձերբակալութիւնը կապ ունի Խմին էֆէնտիին խնդրին հետ:

- Ի՞նչ կ՚ըսես, - գոչեց լրտեսը յուզուած շեշտով մը, - կը խնդրեմ մանրամասնօրէն պատմէ ամէն բան:

- Դժբախտաբար գործը շատ գաղտնի կը պահուի կոր: Պէտրի պէյը ինք անձամբ կը զբաղի կոր այդ խնդրով եւ ամէն բան իր ձեռքովը կ՚ընէ կոր, այնպէս որ շատ որոշ տեղեկութիւններ չունիմ: Սաչափը կրցայ իմանալ, որ Աստիկ էֆէնտիի տան մէջ խուզարկութիւն կատարուեր եւ թղթածրար մը գտնուեր է երկաթէ սնտուկի մը մէջէն: Պէտրի պէյ մեծ կարեւորութիւն կուտայ կոր այդ թղթածրարին:

- Իսկ Աստիկ էֆէնտին ի՞նչ ըրեր են:

- Ձերբակալած եւ ոստիկանատուն բերած են, Պէտրի պէյը անգամ մը զինքը հարցաքննելէ ետքը բանտարկել տուած է եւ խիստ հրաման ըրած է, որ արտաքին յարաբերութիւններէ բոլորովին զրկուի:

- Բայց ուրկէ՞ կը հետեւցնես, որ Խմին էֆէնտիի եւ Աստիկ էֆէնտիի ձերբակալութիւնները իրարու հետ կապ ունին:

- Որովհետեւ միեւնոյն մարդուն ցուցմունքին վրայ կատարուած են երկուքն ալ:

- Այդ մարդը ո՞վ է, - հարցուց Արթին:

- Ծերունի անծանօթ տէրվիշ մը, - պատասխանեց ոստիկանութեան պաշտօնեան:

- Ծերունի տէրվի՞շ մը:

- Այո՛, խորհրդաւոր մարդ մը, որուն ուրկէ գալը եւ ո՛ւր գտնուիլը ոչ ոք գիտէ:

- Այդ տէրվի՞շն է, որ Խմին էֆէնտիի տան մէջ պօմպաներու գոյութիւնը իմացուց:

- Միւտիրիյէթին մէջ ամէն մարդ այնպէս կը կարծէ, որովհետեւ այդ ծերունիին հետ տեսնուելէն անմիջապէս ետքն էր, որ Պէտրի պէյ հրաման ըրաւ Խմին էֆէնտիի տան մէջ խուզարկութիւն կատարել, ինչպէս նաեւ անոր հետ տեսնուելէ ետքը Աստիկ էֆէնտիին տան մէջ խուզարկութիւն կատարուեցաւ:

- Բայց ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ տէրվիշը, - հարցուց Արթին մտածկոտ դէմքով մը:

- Մենք ալ այդ մասին շատ հետաքրքրուեցանք, բայց չի կրցանք հասկընալ:

- Կարելի չէ՞, որ անգամ մը այդ մարդը տեսնամ:

- Երկու օր է՝ կուգայ - կ՚երթայ կոր, հաւանական է, որ կրկին գայ:

Այս տեղեկութիւնները տալէ ետքը պաշտօնեան մեկնեցաւ:

Արթին էֆէնտի այս նոր տեղեկութիւններէն չափազանց մտատանջուած էր:

«Զարմանալի է, որ մինչեւ հիմա տակաւին ինծի ալ չձերբակալեցին, - կը խորհէր, - կամ գոնէ չհարցաքննեցին... Խմին էֆէնտին լուրջ մարդ է եւ շատ ալ վարպետ, անկէ կասկած չունիմ եւ վըստահ եմ, որ կրցածին չափ ծածկած է ամէն բան եւ ջանացած է ինքզինք արդարացնել որեւէ կերպով... բայց միւս ալ... Աստիկ էֆէնտին շատախօսին ու Թուլբերանին մէկն է, շատ կը վախնամ, որ բերնէն փախցուցած է նաեւ իմ անունս»:

Այս մտածումներուն մէջ խորասուզուած էր, երբ ոստիկան մը ներս մտաւ եւ բարեւելով ըսաւ.

- Արթի՛ն էֆէնտի, Պէտրի պէյը ձեզի կ՚ուզէ տեսնել:

- Շատ աղէկ, իրիկուան դէմ կուգամ, - պատասխանեց լրտեսը:

- Նորին վսեմութիւնը անմիջապէս կ՚ուզէ տեսնել:

- Ուրեմն քիչ մը ետքը կուգամ, խիստ կարեւոր գործ մը ունիմ ձեռքս, քառորդ ժամուան բան մը:

- Շատ աղէկ, - պատասխանեց ոստիկանը եւ կրկին բարեւելով հեռացաւ:

«Կասկածներս հաստատուեցան, - խորհեցաւ Արթին, - անպատճառ Աստիկ խօսած է, բայց ի՞նչ ըսած է, ինչ որ ըլլայ՝ քանի որ զիս ձերբակալելով չեն տանիր, ուրեմն խնդիրը ծանր հանգամանք չունի ինծի համար»:

Այս մխիթարական մտածումով Արթին ուղղուեցաւ միւտիրիյէթ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը անմիջապէս ընդունեց զինքը:

- Արթի՛ն էֆէնտի, - ըսաւ, - քեզի դէմ դժգոհութիւններ ունիմ:

- Շատ կը ցաւիմ, պէ՛յ էֆէնտի, բայց պատճառը ի՞նչ է արդեօք:

- Ո՞ւր ես քանի օրէ ի վեր, այսպէս հրաւէրո՞վ պիտի գաս:

- Ձեր վսեմութիւնը չուզեցի անհանգիստ ընել, մանաւանդ որ կարեւոր բան մըն ալ չունէի հաղորդելիք:

(Շար. 174)

Le C.D.C.A. Europe ouvre un bureau central à Bruxelles

Bruxelles — Le C.D.C.A. Europe vient d'ouvrir un bureau central à Bruxelles, afin d'optimiser son action auprès des instances européennes. Cette ouverture a été rendue possible par la collecte qu'avait organisée, à Genève, la F.R.A. Dachnaktsoutioun le 10 février 2001. Rappelons que cette collecte, placée sous le haut patronage d'Aram Ier, Catholicos de la Grande Maison de Cilicie, avait permis de recueillir environ un million de dollars auprès de personnalités de la communauté arménienne.

Le bureau central du C.D.C.A. Europe a pour mission de coordonner les actions politiques de la Cause Arménienne essentiellement en direction de la Commission Européenne, du Parlement Européen et du Conseil de l'Europe.

Depuis plus de 17 ans, l'action du C.D.C.A. a permis aux instances européennes, notamment au Parlement Européen d'examiner et de voter des résolutions sur des questions de droits de l'Homme et de démocratie et de paix, relatives aux Arméniens, à l'Arménie et au Karabagh-Artsakh. Cette action a donné des résultats tangibles en premier lieu par l'adoption en 1987 de la résolution sur la reconnaissance du génocide, puis ce furent des décisions condamnant les pogroms des Arméniens en Azerbaïdjan, la déportation des Arméniens du Karabagh par les autorités azéries, des résolutions soutenant le droit à l'autodétermination de l'Arménie et du Karabagh, le soutien aux propositions du groupe de Minsk de l'OSCE pour le conflit du Karabagh en 1999, et enfin en novembre 2000, l'appel à la Turquie de lever le blocus et à reconnaître le génocide des Arméniens dans le rapport Morillon sur l'adhésion de la Turquie à l'Europe.

Le bureau central du C.D.C.A. Europe œuvrera pour servir de trait d'union entre les institutions européennes et les communautés arméniennes d'Europe (près d'un million d'Arméniens sont citoyens de l'Union Européenne) dont il se propose d'accroître l'influence auprès de ces instances, pour une meilleure compréhension des enjeux politiques, stratégiques, et en termes de droits humains, de démocratie et de paix en Europe et au Caucase; son action couvrira en particulier les dossiers de l'intégration de la Turquie à l'Europe, de la défense du patrimoine architectural arménien là où il est menacé, en particulier de l'autodétermination du Karabagh-Artsakh, de l'intégration de la Turquie à l'Europe, et enfin de l'intégration de la langue et de la culture arméniennes dans les programmes européens.

Placé sous l'autorité du C.D.C.A. Europe réunissant des membres issus des différentes communautés de l'Union Européenne, et de sa présidente Hélène Tchoboian, le bureau central a pour directeur exécutif Laurent Leylekian. Talline Tachdjian est chargée de communication.

Contact :

Adresse : Avenue de la Renaissance 10 — 1000 Bruxelles (Belgique)
Téléphone / Fax : + 32 (0)2 732 70 27
E-mail : cdca.europe@wanadoo.be
Site web : http://www.cdca.asso.fr

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Արարատ Մելտոնեանի յիշատակին.— Պր. Ալէն Գիլլիմի 300 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Ալմայեան, Պր. Միհրան Ալմայեան, Տիկին Ռոզ Տորումեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Փաժ, Տիկին Նաւոին Կլորիկեան - Ակոբոֆ, Տիկին Ովսաննա Կարապետեան 50-ական Եւրօ, Տիկին Հերմին Զօպանեան 70 Եւրօ, Տիկին Ալիտա Գիլլիմի 46 Եւրօ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Պր. Գեղամ Գալէնտէրեան,
Տէր եւ Տիկին Տարօն Միսաքեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արթօ Առաքելեան եւ զաւակները (Պոլիս)
ինչպէս նաեւ Միսաքեան եւ Ենիեօրկան ընտանիքները
եւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ
ՈՎՍԱՆՆԱ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Առաքելեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 24-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 28, ժամը 15-ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին
31 - 33, rue Saint - Just
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէօյլ - լա - Պառի գերեզմանատունը:

ՈՐԵՒԷ ՄԱՀԱԶԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ՉԸԼԼԱԼՈՎ, ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅՍ ԻԲՐԵՒ ԱՅԴ ՆԿԱՏԵԼ:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

***

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն «Յառաջ»ին. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 150 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Միսաքեան եւ Տէր եւ Տիկին Արթուն Միսաքեան 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Հագարօղլու եւ զաւակները 50 Եւրօ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
(Քամփայն Փրէզ)

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 1
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09
présente

«Welcome home»
Une comédie musicale,
d'expression arménienne,
Adaptation et mise en scène
NAREK DOURIAN
Avec l'un des comédiens
les plus populaires d'Arménie :
Raphaël KOTANDJIAN
La remarquable
Pirouza KOZAKIAN
La jeune et talentueuse
Kristin HOVHANNISSIAN
et
Le célèbre et hilarant
Narek DOURIAN
Vendredi 1er mars à 20 heures 30
— P.A.F. : 10 euros —

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 3
«ՏՆՏԵՍ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 1
ԺԹ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Առնուվիլի
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi
DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)
dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h
Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...
Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro : *République, Filles du Calvaire*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
համդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ
ներածական շարքի Ե. համդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ՉԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԽԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS
Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le **9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson Issy-les-Moulineaux**
Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, Ferdi ZIPCI Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS